

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Henricus Stamppe
Intimus Consiliarius Status
Nat. Die XXVIII Janu. MDCCXIII, Mort. Die X Julii MDCCCLXXXIX
Sic animi vultu monstravit Stamppe serenum
Gloria Musarum, Temporis atque sui.

L. F. Suckow.

J. J. Quel pinxit.

J. J. Preidler filius sculpsit.

Erklæringer, Breve og Forestillinger,

General-Prokureur-Embedet vedkommende,

af

H. S t a m p e

Ridder af Dannebrog-Ordenen, Geheimeraad og Stats-Minister.

I. Deel

fra 1753 til 1756 inclusive.

Med Forfatterens Portrait.

Kjøbenhavn, 1793.

Trykt paa Gyldendals Forlag.

F o r t a l e .

De Erklæringer, Breve og Forslag, hvilke den afdøde Beheimeraad Stampe i de Aar, han beklædte General-Prokureur-Embedet, havde afgivet, fandtes efter hans Død samlede. Denne Samlings Bestemmelse havde han foran i det første af de Bind, hvori den indeholdes, tilkiendegivet:

"Dersom, siger han, det skulde behage Gud at bortkalde mig, forinden at jeg maatte forfatte og efterlade nogen anden og speciellere herhen hørende Disposition, da deklarerer jeg hermed, at det er min sidste Villie, at de Erklæringer, med videre, som findes udi denne og følgende Tomer, efter min Død, ved Trykken skulde bekiendtgjøres. Jeg tænker, at adskillige Kongelige Betientere og andre derudi kunde finde et og andet, som de kunde have Nytte af at vide. Desuden, da intet af det Slags hidindtil i vores Danske Sprog ved Trykken er bekiendtgjort, saa venter jeg, at dette, som i sig er maadeligt, kunde opmuntre andre til at giøre det bedre.

Dersom adskilligt herudi skulde findes, ikke at være udarbejdet med den Flid, som skee burde, da tænker jeg, at Efter-

F o r t a l e.

tiden lettelig vil pardonere det, naar betragtes: a) at det aldeles ikke er skrevet i den Tanke, at det ved Trykken, skulde blive bekendtgjort for Efterkommerne: b) At det, som for Tiden, og efter de da bekendtbarende Omstændigheder, kan have været tilstrækkeligt til Ophæning, lettelig i Fremtiden vil forekomme som heel ufuldstændigt og ufuldkomment. Skulde jeg paa min Alderdom, og efter at jeg fra General-Prokureur-Embedet er bleven entlediget, faae saa mange ledige Timer, agter jeg selv i den Henseende at opløse et og andet Sted med nogle Noter; ligesom jeg og er vis paa, at jeg, ved saaledes paa nye at giennemgaae dem, vilde erfare, at adskilligt behøvede Correction og Forbedring.

Erudition maae man herudi aldeles ikke søge, da de fleeste, og over $\frac{2}{3}$ Deel af disse Erklæringer ic. (nemlig alle de, som ere daterede fra Begyndelsen af Maj indtil Slutningen af September eller noget hen i October Maaned) ere skrevne paa Landet, hvor mit hele Bibliothek bestod udi Danske og Norske Lov og Forordninger, et Bind eller Samling af de gamle Danske Love, og et Compendium Juris Romani.

En net, reen og jærslig Dansk Stiil maae man ligesaalidet vente. Forhen havde jeg vel nogle Gange besittet mig paa at skrive reen Dansk, uden at betiene mig af fremmede Ord; men efter at General-Prokureur-Embedet var bleven mig anfortroet, forbandt Forretningernes Mængde mig til at betiene mig af de Ord og Talemaader, som først faldte mig ind, uden meget at betænke og overveie, om andre bequommere og jærsligere kunde udfindes. Dette er Aarsagen til, at hist og her fore-

For tale.

forekomme adskillige franske og latinske Ord og Meninger. Naar betænkes, at i den Tid, dette er skrevet, har jeg tillige været tilforordnet i Høieste-Ret, og bestandig sat i Cancellie-Collegio, hvor jeg ugentlig har maattet giennemgaae og give Betænkning over adskillige Ansøgninger, som med Bilager bleve omfendte, og at jeg desuden jævnlig har havt adskillige, tildeels temmelig vidtløftige anbefalede Commissioner, foruden andre løbende Forretninger, saa haaber jeg, at Eftertiden vel vil parvonnere de Feil, som her maatte være indløbne af Mangel paa Tid, Læsning og noiere Overveielse. Overalt søger jeg ikke hermed at erhverve mig noget Navn, men allene, om mueligt, at være til nogen Nytte, og at gjøre Begyndelse med at lade flige Ting trykke i vort Danske Sprog.

Skulde noget deraf komme for Fremmedes Dine, og af dem kunde forstaaes, vilde de derudi finde Stadfæstelse paa det, som debiteres, at den Danske Regiering er en Slags faderlig Regiering, og at Lands Lov og Ret ingensteds er i større vigueur, end i disse Riger.

Førend dette kan trykkes, vil det være fornødent, at det af en Jurist giennemgaaes, som derved maae iagttage: a) at corrigere de Skriversfeil, som hist og her i Concepterne ere indløbne; finder han andre Feil, kan han i en tillagt Nota erindre og corrigere det: b) For ved hver Nummer, at præmittere en kort historiam eller speciem facti, og deraf uddrage Qvæstionen. I de sidste Tomer findes samme eller Materiamer nok dertil, men i de første, og sær denne første Tome fattes de, saa at han af Cancelliet eller vedkommende Departement

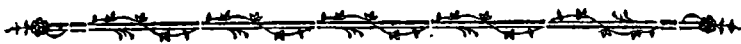
F o r t a l e.

ment maae udslaane Documenterne, for deraf at udbrage det:
c) Ved Slutningen af hvert Nummer maae anfoeres, hvad Udsald Sagen har faaet; hvorom ligeledes maae søges Efterretning i vedkommende Departement, da det, som jeg derom hist og her har anført, ikke er paalideligt, som det gierne er skrevet over et Aar efter, og jeg derudi har forladt mig paa min Huskommelse."

I Følge deraf paatog Hr. Cancellieraad Knudsen sig af det Danske Cancellie's Arkiv at fremdrage og levere Efterretning om de Forespørgsler eller Ansøgninger, hvorover Erklæringerne ere givne, saavelsom de derpaa deels i Cancellie-Collegiet, deels i Conseilet faldne Resolutioner; og mig blev det overdraget at giennemsee Verket, for det lagdes under Pressen. Jeg har deri indskrænket mig til noiagtigen at følge Forfatterens Forskrift, allene med det Tillæg, at jeg, efter Vedkommendes Tilladelse, har fordanstket de forekommende franske og latinske Ord og Talemaader, af hvilke sidste, jeg dog har beholdt dem, som ere enten antagne Konstord, eller brugelige Ordsprog i Looftyndigheden.

J. L. Rottbøl.

Indholdet af første Deel.

No.

	Side
<p>I. Erklæring over en Ansøgning fra Anders Dischingthun af Bergen, hvori denne og flere Medrhedere af Skibet Woodfordt, fært af Supplikantens Søn Jacob Andersen Dischingthun, hvis Forhold paa Reisen til Algier og de Afrikanske Ryster havde anlediget Action mod ham og Skibets Anholdelse, begiære at der med samme Skib maae søies saadanne Anstalter, at det ei under Sagens Drift til deres Skade forringes m. m.</p>	3
<p>II. Erklær. angaaende en Dispute opkøstet af tvende Contra-Commis-sarier i en Sterboe, som en Creditor havde søgt, og som, i Følge det dem efter deres Rang tilkommende Præsdium over Hoved-Skifte-Kommissarierne, paastode at præsdere ved Skiftet, og give Skiftetrevet beskrevet.</p>	6
<p>III. Erklær. angaaende hvem Skiftesalarium bør tilfalde i en Sterboe, hvor Testator har indsat tvende Personer, som Executores Testamenti til at forrette Skiftet.</p>	9
<p>IV. Erklær. angaaende et Pro-Memoria fra den Preussiske Envoye, at en Procurator maatte anbefales at antage en Sag, han havde i Commission at udføre mod Høieste-Rets Procurator Loxen.</p>	13
<p>V. Erklær. angaaende Kiøbenhavns Magistrats Ansøgning, at noget af dem kiøbt Gods, maatte henlægges under Bidstrup Birk, naar de da værende Herredsbetientere afgif.</p>	14
<p>VI. Erklær. angaaende Bognmandslaugets Ansøgning og Kiøbenhavns Magistrats Forslag til nye Laugsartikler for Bognmændene.</p>	15
<p>VII. Erklær. angaaende Skibdets Tinglysning paa en Gaard, Kongen i Søverrig havde kiøbt i Helsingser.</p>	17
<p>VIII. Erklær. angaaende et Contra-Commissorium, som de tvende ud-nævnte Contra-Commissarier havde sendt tilbage til Cancelliet, for at faae den sædvanlige Clausul om Commis-sionsstedet forandret, da de ellers ikke forlangte det.</p>	20

Indhold.

No.	Side
IX. Erklæring angaaende en Sags Antagelse ved Inquisition's Commissionen, skönt der ikke medfulgte Politimesters Rekomendation.	24
X. Erklær. angaaende en Dispute mellem Magistraten og Borgrets Præsidenten i Kjøbenhavn om et Skifte, efter Hans Synboe.	26
XI. Erklær. angaaende en Dispute imellem en Herredsfoged og Birkedommer, om hvem der skulde forrette Auktionen over Hovedgaarden med underliggende Bøndergods og Løseret, eller over hele Birket.	31
XII. Erklær. angaaende det Spørgsmaal, om en Soldat, der var dømt til at lide en militair Straf, som førend Dommens Publication var afskediget, skulde udstaae den idømte militaire Straf, eller paalægges en lige civil Straf.	33
XIII. Svår til General Fiscalen angaaende en ham tilsendt Angivelse uden Haand.	36
XIV. Erklær. angaaende en Dispute mellem Auktionsdirecteuren i Kjøbenhavn og paa Landet, om at forrette Auktioner, som holdes i Byen over faste Eiendomme paa Landet, eller Løssere, som derfra indkomme; og et almindeligt Reskript derom.	37
XV. Erklær. angaaende hvem det tilfalder at foranstalte Execution for ulovlig Kroehold efter Forordningen af 30 April 1734, hos et Grevskabs eller Frieriskabs Bønder; Stiftamtmanden eller Greven og Frieren.	42
XVI. Erklær. angaaende Forordningen af 19 Febr. 1753 (om fremmede Silke og andre Stoffers og Vares Indførsel og Brug) om den og bør gielde i Norge.	46
XVII. Erklær. angaaende en Bondes Begiering, at der maatte anlægges Sag mod en anden Bonde, som efter hans Formeening, havde slaaet hans Søn ihjel.	46
XVIII. Erklær. angaaende en Dispute imellem Auktionsforvalterne og General-Auditeuren i Norge, om en Auktion over nogle faste Eiendomme, som tilhørte en Stabsofficer, men hvorudi en anden har ladet sig indføre og ladet dem stille til Auktion.	49
XIX. Erklær. angaaende Forbedring i Malernes Laugkartikler.	53
XX. Erklær. angaaende en Dispute imellem Stiftamtmanden og Amtmanden, om at lade en Hestetyd tiltale, som er arresteret af Amtet, men har bekjendt at have staalet Hesten paa en Kjøbstædemark.	53

Indhold.

No.	Side
XXI. Erklæring angaaende Stiftamtmanden i Bergen hans Forslag, om, at Salt ikke maatte føres til de Nordenfieliske Provindser i Norge, uden med Bergens og Trundhiems egne Skibe.	55 -
XXII. Erklær. angaaende det Spørgsmaal: om det Auctions: Salarium, som er oppebaaren for en Herregaard og Gods, ikke bør pro rata deles med den Auctionsforvalter, i hvis District endeel af Bøndergodset er beliggende.	63
XXIII. Erklær. angaaende, om Beføstningerne paa at lade En tiltale og exequire for crimen bestialitatis, ikke burde lignedes paa Amtet, og samme ved et almindelig Reskript fassattes.	67
XXIV. Erklær. angaaende Amtmanden i Soer Grev Keuses Klage over Niels Jrsprup, som i en-Skrivelse til Grevens selv havde forhaanet ham og spottet over hans Embede.	70
XXV. Erklær. angaaende Stiftamtmand Adlers Klage over Bysfogden i Stabanger, som mod Stiftamtmandens Ordre havde saa isfelig behandlet og overseet en Sag angaaende et Mord, der var steet paa en Pige.	73 -
XXVI. Erklær. angaaende alt Hazardspil at forbydes i Kjøbenhavn.	75
XXVII. Erklær. angaaende Auctions: Salarium af nogle Effecter, som vare førte fra Landet, og folgte i Kjøbstæden.	78
XXVIII. Erklær. over Etatsraad Arnsdorfs Ansøgning om, at det Gods, han maatte sælge fra Overgaard, dog maatte blive ved at sortere under Overgaard's Birk.	79
XXIX. Erklær. angaaende hvor en Skifteforretning skal indstævnes, som er underkrevet af samtlig Wiborg Magistrat og Bysfogden.	81
XXX. Forslag til en Forordning, om at forbyde al Hazardspil i Almindelighed, saavel som anden Kort- og Tærningspil i visse Tilfælde.	82
XXXI. Betænkning over Commissariernes Relation i Birkedommer Bertel Bjarulfs Sag (hvilken var tiltalt for malversationer i hans Embede, som Birk. dommer og Skriver paa Læssøe.)	88
XXXII. Erklær. over den Svenske Envoyees Pro-Memoria, angaaende en Svensk Skipper, som her i Bgen i Spil var bleven optrukken og bedraget.	92
XXXIII. Erklær. over en Bogholder ved en Enke-Casse, hans Memorial om at faae Commissarier imod Directeurerne, hvilket syntes at stride imod Foundationen.	93

Indhold.

No.	Side
XXXIV. Erklæring angaaende Approbation paa en Ober-Bergamts Dom, over nogle Selvtyve og Hælere.	94
XXXV. Betænktn. over den giennem Krigs Cancelliet søiede Foranstaltning, at alle Militaire, som vilde søge om Facultas Testandi, Confirmation paa et Testamente, eller Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe ic., skulde indsende deres Ansøgning til Krigs-Cancelliet.	95
XXXVI. Erklar. over Stiftamtmand Scheels Forespørgsel, i Anledning af Forbudet paa at kiøbe af Underofficerer.	114
XXXVII. Erklar. angaaende Kiøbenhavn's Magistrats Forslag, om at dem maatte tillades at diedere liderlige Egtefolk ic. en arbitrair Straf, af at arbejde paa nogen Tid i Tugt eller Rasphuset.	115
XXXVIII. Erklar. over Krigs-Cancelliets Pro-Memoria og General-Auditeur Schulenburgs Svar paa min forrige Erklæring angaaende Auctionerne.	115
XXXIX. Erklar. angaaende det combinerede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegii Begiering, om Politiets Assistance til private Assistenthuses Afkæffelse, og de Skyldiges Afstraffelse.	120
XL. Erklar. angaaende Stiftamtmanden i Marhuus hans Forslag, om nogle Delinquenter, som vare tiltalte for Mord og Mordbrand, men intet vilde bekiende, ikke maatte oversendes til Kiøbenhavn, og examineres i Inquisition's-Commissionen.	121
XLI. Erklar. over en Memorial fra En i Nordlandene, som blev tiltalt af Fogden, fordi han havde ladet hans Moders Lig for længe staae over Jorden, da han ikke har kunnet faae det begravet.	122
XLII. Erklar. over Kiøbenhavn's Magistrats Forespørgsel, om Copulations-Pengene ikke skal betales paa det Sted, hvor Copulationen burde skee.	124
XLIII. Erklar. angaaende en Auction, som var holdt hos en Selveier-Bonde under et Grevskabs Birk.	125
XLIV. Erklar. angaaende et Forslag til nye Laugs-Artikler for Estraderne i Kiøbenhavn.	126
XLV. Erklar. over Forespørgsel fra en Amtmand, om der skulde anlegges Sag imod een af Soldbetientene, som ved en Inquisition havde udgivet sig for Stedets Birkedommer.	126
XLVI. Erklar. angaaende det Spørgsmaal, om Beneficium Paupertatis bør gielde for andre Retter, end den, hvor Hovedsagen søres, det er givet udi.	127

Indhold.

No.	Side
XLVII. Erklæring angaaende den General-Auditeuren efter Forordningen af 12 Junii 1750 tilkommende Recognition af en Esterboe, hvor Manden havde indsat Konen til hans eneste Arving.	128
XLVIII. Erklær. angaaende Skiftet efter en Borger i Friderichsund, som havde leiet et Færge- og Vertshuus uden for Bøen, og var død der.	130
XLIX. Erkl. over Bysfogdens Justizræad Sitchers Ansøgning, om at Cautioner for Arrester maatte være prioriterede for anden Siend ic.	133
L. Erklær. over Krigs-Cancelliets Forslag til en Forordning om Straf for dem, der have hælet eller kiøbt med Lyve.	136
LI. Forslag til en Forordning om Straf for dem, som give Umyndige eller Mindreaarige ulovlig Credit-og til en Commission for at undersøge hvad der, i den Henseende, allerede maatte være foregaaet.	137
LII. Erklær. angaaende en Dispute om en Auction, der forefaldt paa en Gaard, som laae under et nyelig oprettet Grevskab.	144
LIII. Brev til Kiøbenhavn's Magistrat angaaende en fra Statshauptmanden indkommen Klage, (over at tvende Kiøbmænd vare frietagne for borgerlig militair Tjeneste,) som havde været til deres Erklæring.	148
LIV. Erklær. over et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet, og Forslag til en Forordning og Forbud at creditere Underofficerer eller Gemenne noget, uden Compagnie-Chefens Samtykke.	149
LV. Erklær. over Statshauptmandens Forespørgsel, om de, der have faaet Bevilling paa at være frie for Borgerlig Lyngde, og bør være befrieede fra at være Underofficerer ved Borgerkabet, og Magistratens Besværing over Statshauptmanden, (at denne vægrer sig ved til dem at indlevere de aarlige forfatende Compagnie-Mandtaller og Bagtruller) m. v.	153
LVI. Erklær. angaaende en Dispute imellem Commendanten og Borgretten, om at forrette Skiftet efter en Material-Forvalter ved Fæstningen, som var død.	159
LVII. Erklær. over General-Postamtets Foresiilling, at Postmesterner hos Vedkommende maatte være prioriterede for Avispengene.	164
LVIII. Erklær. angaaende en Ansøgning, om Publique Action at anlægge imod en Styrmand- og nogle Matroser, som havde forladt deres Skib, og Skipper paa Søen.	167

Indhold.

No.	Side
LIX. Svar til Kammeret, paa deres Skrivelse angaaende Grev Holts og Abraham Lehns Tilbud, at tilkjøbe sig Hans Majestæts Jagt-Rettighed i Calløe Skov.	170
LX. Erkl. over Biskop Pontoppidans Klage over en ham fornærmelig Protocollation ved et Provste-Forbør, hvortil han ikke var skænnet.	175
LXI. Erklær. angaaende Rettens Betientes Salarium i de Esterboer, hvor der er Testamente, Bevilling ic. og Forslag til en Forordning derom.	178
LXII. Erklær. angaaende enroullerede Soldater og Matroser, der begaae Leiermaal før de blive confirmerede, eller med Uconfirmerede, eller dem Beslægtede.	189
LXIII. Erklær. over General-Auditeur von der Schulenburgs Betænkning angaaende den forhen (p. 49 og 115.) ventilerede Dvæstion.	192
LXIV. Erkl. over Stiftamtmanden og Biskopen i Bergen deres Forslag til en Anordning om de Fattiges Væsen, og Betleries Affkæffelse.	209
LXV. Erklær. angaaende en Dom, som ved Christiania Byeting var affagt over Skarpretteren, da Feldtmarskalken formeente, at han burde været søgt for Krigsretten.	213
LXVI. Erklær. over Krigs-Cancelliets Pro-Memoria angaaende det (p. 159.) ventilerede Skifte.	218
LXVII. Yderligere Forslag til en Forordning om Straf for dem, der give de Unge ulovlig Credit, eller tage ubillig Nager og Rente.	218
LXVIII. Erklær. over et Forslag til en Forordning om Straf for Løsgængere ic.	222
LXIX. Erklær. over Kiøbenhavns Magistrats Forslag om beedigede Burderinger paa Huse og Frihed derpaa at laane af Publique Penge $\frac{2}{3}$ af Burderingen.	224
LXX. Erklær. over det Spørgsmaal, om det tilfalder Herreds- eller Birkfogden at forrette Auktioner over noget paa Birkets Forstrand strandet Gods.	229
LXXI. Erklær. over en Dispute imellem Provsten og Byefogden i Odense, om at forrette Auktion over nogle Meubler, som en afdød Professor-Enke har legeret til en Præstedatter, der var udi hendes Huus.	234
LXXII. Erklær. angaaende, om en Dom, som ved et Birketing er affagt over en Soldaterkone in puncto injurarium verbalium, bør casseres ic.	236

Indhold:

No.		Side
LXXIII.	Erklæring angaaende Salarium for en Auction over nogle Gaar- des Forpagtning i et Birk.	244
LXXIV.	Erklær. over Magistratens og Biskopens Forslag om en Forord- ning til at hindre de ulige Giftermaale.	246
LXXV.	Erklær. over Amtmand Zagerups Forslag om en Forordning til at hindre Overdaadighed i Klædedragt i Nordlandene, og Betænkning over slige Forordninger i Almindelighed.	252
LXXVI.	Erklær. over Forslag til et Reglement for det Sorenskriveren hør nyde i Afskædsager for hans Wæde, og Actens Udskædselse.	256
LXXVII.	Erklær. over det combinede Admiralitets- og General-Com- missariats Collegii Begiering, om en Inquisitionens Commis- sion til at undersøge den i Ewang gaaende Misbrug med private Assistenthuse, og ubillig Laan paa Pandt.	264
LXXVIII.	Erklær. over den Obvaction, om en Stiftesforvalter kan selv forrette Registering og Vurdering paa en den Afsøde tilhø- rende Gaard, som ligger under en anden Stiftesforvalters Jurisdiction.	269
LXXIX.	Erklær. over Stiftamtmand Kangovs i Anledning af tvende Domme giorte Forslag, om det maatte være ham tilladt, naar slige Personer ikke kunde betale de idømte Bøder, da at dictere dem en Straf af at sidde paa Wand og Brød nogle Dage.	269
LXXX.	Erklær. angaaende Commandantens General Tumsens Besvæ- ring over, at de ved Politie-Retten admittire Profuratorer i de Sager, som de Militaire indklage.	274
LXXXI.	Erklær. over Kammerets Brev, hvori spørges: om Soldater- børn, og de, der tiene hos Militaire, i Henseende til Leier- maals Forbrydelse sortere under den Militaire Jurisdiction.	279
LXXXII.	Erklær. angaaende om Stiftet, efter een af hendes Majestæts Enkedronningens Domestiquer, som er død paa Hirschholm, er Borgrets Præsidenten vedkommende.	283
LXXXIII.	Erklær. over Amtmand Zagerups Forslag om adskillige For- anstaltninger i Nordlandene, sigtende til at afskaffe Brænde- viinsdrik, Overdaadighed i Klæder og Læsgjængerie, samt at aflægge Lehnsmændene bedre.	289
LXXXIV.	Erklær. angaaende Stiftet efter en Præstedatter, som siden hendes Forældres Død havde opholdt sig hos Bønderfolk.	294

Indhold.

No.	Side
LXXXV. Erklæring angaaende adskillige Ting, som Magistraten i Helsingør er beskylde for, i Henseende til deres Behandling og Omgang med Skifter.	297
LXXXVI. Erklær. over den Qvæstion, om en Creditor, under et Stævne- maal og en Sag kan indkalde og tiltale adskillige og flere af sine Debitorer.	310
LXXXVII. Erklær. over Kiøbenhavn's Magistrats Forslag, angaaende Leie: Contracter, Fardag, Opsigelse ic.	313
LXXXVIII. Erklær. over Raadsstuefriveren i Kiøbenhavn Cancelleraad Liffens Besværing over, at ham ved Forordningen af 20 Maji 1754 var betaget det, ham tilkom i Følge Bevillingen af 10 Febr. 1682.	316
LXXXIX. Erklær. over General Land-Deconomie og Commerce-Collegii Forslag, til Jurisdictionens Indrettelse paa de Amerikanske Der St. Croix, St. Thomas og St. Jean.	325
XC. Pro-Memoria angaaende de Feil, og den Skidseløshed, der fore- falde ved Obductions: Attester, og Maaden at hemme samme.	331
XCI. Forslag til en Forordning angaaende Terminen, inden hvilken privi- legerede Under-Retters Domme bør indstævnes for Høieste-Ret.	333
XCII. Erklær. over adskillige Memorialer, Foresillinger og Erklæringer, som vare indkomne angaaende Landkrammeriet i Aggershuus- Stift og Høerne i Christiania, og Forslag til dets Afgiørelse.	335
XCIII. Erklær. over det Spørgsmaal, om det tilfalder Provsten eller Regimentsfriveren at forette Skifte efter en Præste-Enke, som var død paa Rytter-Distriktet i et Huus, som hun havde købt, og tilhørte hende selv, dog saa, at hun af Grun- den nærlig maatte betale 3 Mark til Rytterbonden.	354
XCIV. Erklær. eller Betænkning til Cammer Collegio, over det Spørgs- maal: om en Arvepart, som er bleven tildeelt en, ved Stiftets Slutning, tilstædeværende, skient umyndig Arving, naar samme Arving siden af Hans Majestæts Riger og Lande udreiser, og ikke inden 15 Aar, efter Loven igien indfinder sig, kan og bør tilfalde Hans Magistrat.	357
XCv. Concept til en Forordning angaaende Jurisdictionerne, samt Retterns og Politien's Behandling paa Hans Majestæts Ei- lande i Vestindien.	361

Indhold:

No.	Side
XCVI. Skrivelse til Geheimmeraad Greve af Holstein angaaende foregaaende Concept.	364
XCVII. Betænkning angaaende et Forslag til at hindre de egenraadige Siftermaale, som af Børn indgaaes mod Forældrenes Villie, og uden deres Vidende.	366
XCVIII. Forslag til en Sags Undersøgning, angaaende en Præst, som var pludselig død, og efter al Anseelse, forgivet af hans forlovede Kærester.	370
XCIX Erklar. over det Spørgsmaal, om det tilfalder Byefogden eller Provsten at forrette Auktion over nogle Weubler, som en Præste-Enke, der boede i Byen, havde efterlat sig.	374
C. Skrivelse til Kiøbenhavn's Magistrat, i Anledning af deres Ansøgning, om at faae en Sag, angaaende Filouterie i Spil, undersøgt i Inquisition's Commissionen i Stokhuset.	374
CI. Erklar. angaaende en Jøde, som ikke var at finde, og af et Qvindemenneske var udlagt til Barnefader.	377
CII. Erklar. over det Spørgsmaal, om det, som er betalt til Viborg Domhus, i Følge af en Landstings-Dom, som ved Høieste Ret aldeles er bleven underkendt, ikke bør tilbageleveres til den, som har udbetalt det.	378
CIII. Erklar. over det Spørgsmaal, om den, som først Gang dømmes for ringe Tyverie i Island, bør dømmes til Ragen, og til at have sin Boesked forbrudt.	382
CIV. Erklar. over Kiøbenhavn's Magistrats Ansøgning om at faae en Sag angaaende nogle Bønder, som herudi Byen vare blevne bedragne i Spil, examineret, i Inquisition's Commissionen i Stokhuset, tillige med Commendantens og Krigs Cancelliets Betænkning derom.	383
CV. Erkl. over det Spørgsmaal, hvem det tilfalder at forrette Ekste med videre, efter en Tømmermand ved Friderichsbørns Verk, som boede og døde i et Hus i Etavern paa Øreskødet Laurvigens Grund.	388
CVI. Erklar. over en Ansøgning fra Byefogden i Bergen, om at han, ligesaa vel som Byeskriveren, maae nyde Betalning for de Contoirsche deres Contrakter's Tinglysning, skjønt derom intet mædes i Artiklerne.	392

Indhold.

No.	Side
CVII. Erklæring over disse af Kiøbenhavn's Magistrat foreslagne Forenings- Poste, imellem de saa kaldede Oberlandske og Sæstæders Svenne i Landestøber, Lauget.	393
CVIII. Erklær. over det Spørgsmaal, om en Auctionsforvalter, for- uden hans Auctionsfalarium, bør nyde fri Befordring til og fra Auctionsstedet, eller Betalning derfor.	394
CIX. Erklær. over den Dvæstion, om Borgrets Præsidenten og kan for- rette Execution hos en Greve eller Friherre, som umiddel- bar forterer under Høiesse:Ret.	396
CX. Erklær. over General og Commendant Lumsens Klage over en Politie- og Commerce-Collegii Dom, hvorved de havde dømt en vagthavende Officeer til at bøde en halv Maaned's Sage for hans Opførsel paa hans Vagt, imod en Borger.	398
CXI. Erklær. over Stiftamtmanden og Biskopen i Bergen, deres Forslag til en Anordning om Betleriets Afkæffelse, og de Fattiges Forsøgning i Bergens Et ft.	406
CXII. Erklær. over det Spørgsmaal, hvem det tilfalder at forrette Auction over et Huus i en Kiøbstad, som tilhører en paa Landet boende geistlig Person, og over afdøde Geistliges ef- terladte Bøger og Løsbøer, som fra Landet bringes ind til Kiøbstaden, for der at sælges.	411
CXIII. Erklær. over det Spørgsmaal, om det tilfalder Amtmanden eller Provsten at forrette Skifte efter en Præste:Enke, som er død i et Huus, hun havde tilkjøbt sig paa Amtet.	417
CXIV. Erkl. over det Spørgsmaal, om det tilfalder General-Auditeuren eller Magistraten i Kiøbenhavn at forrette Skifte efter Stats- hauptmanden i Kiøbenh., og de derved foresaldende Auctioner.	419
CXV. Erkl. over en Angivelse, som en Procurator til Kammeret havde ind- sendt over Byefogden og Byeskriveren i Trundhiem, og hvorefter Stiftamtmanden havde gjort Forslag til en Inquisition's:Com- mission til at undersøge disse tvende Betienteres Forhold.	423
CXVI. Erklær. over en Ansøgning og Forslag til et Afstønseshuses Ind- rettelse i Nassov i Lolland.	438
CXVII. Erklær. over Borgrets Præsident Ortvøds Ansøgning, hvorudi han besværer sig over den Clausul i Reskriptet af 13 Junii 1753, at han skal betale Omkostningerne, isald han taber Sagen, og begierer samme ophævet.	539

Indhold.

No.	Side
CXVIII. Erklæring over Kiøbenhavn's Magistrats Forslag til en Anordning for Tjenestefolk i Kiøbenhavn.	448
CXIX. Erkl. over et Forslag til en Instrux for Christiania Magistrat, og til en Anordning, angaaende Skisternes Behandling i Norge.	453
CXX. Erklær. over adskillige Spørgsmaale, som Kiøbenhavn's Magistrat, saavel som Garnisons Auditeuren havde fremsat, i Anledning af Reskriptet af 25 Julii 1755, som tillader, at de Sager, der reise sig af Filouterie i Spil, maae undersøges i Inquisition's Commissionen i Stokhuset.	459
CXXI. Erklær. over det Spørgsmaal, om en Proprietair under Eet kan indfalde flere af hans Bønder, for at erholde Restans; Tingvidne og Dom over dem.	476
CXXII. Erklær. over det Spørgsmaal, om det tilfalder Magistraten eller Stiftsprovsten at forrette Skifte efter en Hospitalsforstander i Kalborg.	479
CXXIII. Erklær. over en Stiftamtmands Indberetning, at han havde suspenderet en Procurator fra hans Embede, og Regiering, at samme hans Foranstaltning maatte finde Approbation, samt Procuratorens Klage derover.	483
CXXIV. Erklær. over det Spørgsmaal, om en Militair maae handle med Ostindiske og Chinesiske Vahre.	494
CXXV. Erklær. over det Spørgsmaal, om det tilfalder Herredsfogden eller Provsten at forrette Auction over en Præstes Meubles og Løssore, i hvilke der af Herredsfogden er gjort Execution, efter foregaaende Rans Dom, og som ere henbragte til et andet Sted i Herredet, for der at sælges.	497
CXXVI. Betænkning over et anonymt Forslag om en Inquisition's Commission til at undersøge pro forma Bexeler.	500
CXXVII. Erklær. over Grev Wedels Ansøgning, om en Inquisition for at undersøge Omgangen med en Caution og Bexel: Obligation, hvorfor ingen Valuta var givet.	508
CXXVIII. Momenta til en Forordning, angaaende Ungdommens private Underviisning og Udenlandsreiser.	512
CXXIX. Betænkning til Kammer Collegium over det Spørgsmaal, om en Skipper, som mod Certepartiets Lydende, var bleven opholdt over de stipulerede Liggedage, og hvis Skib, siden paa Hiemreisen, var forulykket, kunde paastaae halv Fragt.	517

Indhold.

No.	Side
CXXX. Betænkning angaaende tvende Vexel-Obligationer, hvorpaa blev begjert Oppreisning.	525
CXXXI. Betænkning angaaende en Revisions-Commission over Levarbejdet, og Erklæring over Justitsraad Munthes derom indgivne Pro-Memoria.	528
CXXXII. Relation fra Lov-Commissionen angaaende det, Justitsraad Munthe af Morgenstjerne var befunden at have prækeret.	531
CXXXIII. Erklær. over en Quæstion imellem Abbedissen af Valløe og Provsten, hvilken af dem det tilfaldt at forrette Skifte efter en ugift og vandtigg Person, som i lang Tid havde været hos hans Halvbroder Præsten i Sibye, og efter hans Død, hos hans Enke, hvor han og var død.	536
CXXXIV. Forslag til Forbedring i Ober-Hofrettens Instruction og Indretning, og Erklæring over de, i den Henseende, fra Vice-Statholderen og Justituario indkomne Forslag.	539
CXXXV. Forslag og Concept til en Forordning om Ungdommens Antagelse i de latinske Skoler, Forsendelse til Akademiet, Stipendiers Uddeling &c.	546
CXXXVI. En Skrivelse til Geheimeraad Greve af Solstein, angaaende Anledningen og Grunden til adskillige Ting i foregaaende Forslag.	563
CXXXVII. Erklær. over Goubernementets Forslag i Bestindien, om at faae tvende Udderretter, og tvende Under-Dominere, som tillige maatte være Skrivere paa St. Croix, og Forespørgsel, hvem der skal forrette Skifterne efter de Kongl. Betientere.	571
CXXXVIII. Erklær. over en Memorial fra Commendanten i Korsøer, hvorudi han besværer sig over, at en Person, som tiltales for at have skrevet en Angivelse over ham, bestandig angriber ham med Strønemaal og vil føre Vidner over hans Opførsel i hans Embede.	576
CXXXIX. Erklær. over Geheimeraad Bernstorffs Forespørgsel, hvem det tilfalder at bestikke Formyndere for de afdøde Officerers efterladte umyndige Børn: tillige med Krigs-Cancelliets Forslag, at de civile Jurisdictioner maatte bestikke Børge, naar de Militaire havde fuldbragt Skiftet.	579
CXL. Erklær. over det Spørgsmaal, enten det tilkom Herredsbetienterne eller Birkebetientere, at forrette Auction over Grevindens efterladte Effecter paa Gisselsøldt.	591

Indhold.

No.	Side
CXLI. Erfaring over det Spørgsmaal, hvem det tilkom at forfølge et Heste, Tyverie, som var begaaet paa en liden adelig Sædegaard's Grund i Norge.	594
CXLII. Erklær. over et Forslag, at det maatte være en Skifteforvalter tilladt at paalægge Creditorerne i en Sterboe Eed, naar deres Fordringer maatte være mistænkte, og at samme Eed maatte aflegges for Skifteretten.	596
CXLIII. Erklær. over en Amtmands Begiering om en Commission til at undersøge den i Svang gaaende Ondskab, med at forsøre Folk til at underskrive falske Attester om det, de intet vide af.	600
CXLIV. Erklær. over Feldtmarsskalk Arnoldts og Krigs-Cancelliets Forslag om, at der i Forordningen om Tjenestefolk i Norge af 9 August 1754, i Henseende til de Landsoldater, der forstaae et Haandverk, og Tambourerne ved de Nationales Regimenter, maattel skee nogen Forandring.	601
CXLV. Erkl. om en Enke, hvis Mand længe forher er død, og, som habet Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, er forbunden til at betale Skifteforvalteren den i Forordningen af 5 April 1754 fastsatte Recognition, og angive hendes Boes Tilstand under Eed.	606
CXLVI. Erkl. over Spørgsmaal om Auctionen efter den Lønnermand ved Frederichsø. Værk, om hvis Skifte tilforn havde været Tvist.	610
CXLVII. Erklær. over Notarius Publicus i Kiøbenhavn hans Klage, at han af andre betages de hans Embede med rette tilhørende Forretninger og Indkomster.	613
CXLVIII. Erklær. over Rastob Borgere's Besværing, at de af de paa-grændsende Proprietairer daglig fornærmes, og Begiering om en Inquisition's Commission til at undersøge, hvad der er foretaget imod Byens Privilegier.	616
CXLIX. Betænkning til Kammeret over det Islandske Compagnies Forhold, og om det forsvarligen havde forsynet Landet.	624
CL. Betænkning over Directeuren for Eskvad Gaards Kloster, hans Ansøgning om, at han maatte forrette de, efter Fruerne og Jomfruerne i Klosteret, foresaldende Skifter.	638
CLI. Erklær. over de Deputerede i Land-Militiens Session for Aalborg og Viborg Stifter, deres Forslag til adskillige Anordninger angaaende det unge Mandskab paa Landet, og Proprietairernes Ret til dem.	640

Indhold.

No.	Side
CLII. Erklæring over General: Gouverneuren i Vestindien, hans Forslag om, at det maatte være ham tilladt at expedere Hæfeste-Nets Stævninger, hvilket han indberetter allerede nogle Gange at have maattet gjøre.	656
CLIII. Erklær. over et Pro-Memoria fra det Tydske-Cancellie, angaaende et Commissorium, som fra det Danske-Cancellie var expederet over en Indvaaner paa Væse, som in Civilibus fortærer under Slesvig, hvilket Commissorium af samme Marsag blev begiert gienkaldet.	664
CLIV. Erklær. over det Spørgsmaal, om det tilfalder Amtmanden eller Birkesherran at constituere en Sætte-Dommer ved et Pro-prietair-Birk.	670
CLV. Erkl. over General-Gouverneuren i Vestindien hans Forslag, at det maatte være ham tilladt at expedere slige Bevillinger, som just ikke ligefrem stride imod Loven eller Forordningen af 20 Febr. 1717.	679
CLVI. Erklær. over en Memorial, som var forfattet i en heel Almues Ravn, men ikke underskrevet af nogen, derudi de anføre adskillige Klager og Besværinger over deres Sorenskriver, beraabe sig paa een over ham tilforn indgiben Klage, og begiere, at han af General-Fiskalen maae blive tiltalt, og, medens Processen varer, suspenderet.	688
CLVII. Erklær. over en Placat, Politien angaaende, som General-Gouverneuren i Vestindien havde ladet udgaae, og hvorpaa han tillige med det Sekrete-Knaab begierede Approbation.	699
CLVIII. Erklær. over Ober-Krigssekretairens Skrivelse, at Hans Majestæt havde resolveret, at naar Efterdags nogen Militair ved Politie, og Commerce-Collegio blev dømt paa sin Væ, eller til Fæstningsarbeide, saa skulde Dommen for Publicationen, giennem Krigs-Cancelliet refereres Hans Kongl. Majestæt.	701
CLIX. Erklær. angaaende en Officeers Tvende i Norge, som for Æsigde-Tinget vare stævnedes til at aflægge Vidne i en Delinquent-Sag, og derpaa foresagte, og endelig, da de hverken mødte, eller exciperede Forum, dømte til at bøde deres Faldsmaal, hvilken Dom nu blev begiert tilintetgjort, og Dommeren irettesat.	710

Erklæringer, Breve og Forestillinger,

General-Prokureur-Embedet vedkommende,

begyndt den 16 Febr. 1753

af

H. S t a m p e.

I.

Erklæring over en Ansøgning, hvori Anders Dischingthun af Bergen, i Anledning af en Sag, anlagt mod hans Søn Jacob Andersen Dischingthun, formedelst dennes Umgang og Forhold paa de af ham i Aarene 1747 og 1748 foretagne See-Reiser til Algier og de afrikanske Kyster, har anholdt om. 1) At vedkommende Øvrighed maatte befales at gjøre saadanne Anstalter ved det af hans Søn førte og confiskerede, samt siden efter anholdte Skib, at det ikke under Processens Drift skulde blive forringet, Redderne, iblant hvilke han var, til alt for stor Skade og Tab. 2) At hans Søn maatte forskyttes fra Bergenshuus Fængsel til Stadens civile Arresthuus for der, som forhen, at bevares; paa det at han ei skulde lide alt for meget paa sit Helbred. 3) At Sagen, som forhen, efter hans Beretning, har henstaaet næsten i 4re Aar, maatte strax befales foretaget i Ober-Hofretten og denne Ret tillige gives Ordre til at paakiende alt hvad af Sagen og heele Reisens Tour dependerer, og 4) At samme Sag, naar den ved Ober-Hofretten var paadomt, ligeledes maatte strax indstævnes til Høieste-Ret, og der uden Henstand foretages.

Over denne Ansøgning var allerede forhen indhentet Erklæring fra Stiftbesalingsmand Cicignon, som formeente i Henseende til 1ste Post, at da Skibet ligesom et Slags Sikkerhed for den af Hans Majestæt giorte Fordring, saa maatte vel dette af Øvrigheden foranstaltes efterseet for Kongelig Regning, paa det at samme ikke, i stormende Veir eller ved andet Tilfælde, skulde komme til Skade. Ihenseende til 2den Post: at da Supplikantens Søn er henbragt til Fængslingen, fordi Vedkommende, efterat Dommen over ham var affagt, have tilbagetaget den for hans Tilstedeblivelse indgangne Caution, saa vil det ankomme paa Hans Majestæts Raade, om Ansøgningen i denne Deel maae opfyldes, og om der i saa Fald skal stilles nye Caution eller ei. Endelig i Henseende til de 2de sidste Punkter, at saadant ligeledes maae overlades til Hans Majestæts Raade. Med Stiftamtmandens Erklæring fulgte den af ham indhentede Oplysning fra Medredderne, hvilke i ingen Raade indlade sig i det Ansøgte, men bede alene om at frietages for den imod dem under denne Sag foranstaltede Action.

* * *

Da her ligger en usvækket Commissions-Dom, hvorved Skibet Woodfort, som tilforn er ført af Supplicantens Søn Skipper Jacob Andersen Dischingthun, er bleven til subsidiel Ansvar for Deres Majestæts eller den algierste Prætension til bemeldte Skipper; saa er det klart, at Rehderne i bemeldte Skib ikke kan foretage sig noget med Skibet til at bennytte sig deraf, uden Deres Majestæts allernaadigste Tilladelse. Men da bemeldte Ansvar, eller Hæftelse, som ligger paa Skibet, kuns er subsidiel, nemlig i det Tilfælde, at Skipper Anders Dischingthuns øvrige Midler og Effecter ikke kan strække til, og Commissions-Dommen desuden staaer under Appel, og allerede er indstævnet for høiere Ret, saa er det ligesaa klart, at der ikke med Skibet lovlig kan foretages noget uden Rehdernes Samtykke, som de der for Tiden endnu virkelig ere Eiere af Skibet, skiont Udøvelsen af deres Eiendoms-Ret er dem ved den sseete Hæftelse og ergangne Dom tildeels betaget.

Vel synes det, at der i denne Sag, imod den Prætension, som gieres paa Skibet, adskilligt kunde anføres til Forsvar for Rehderne, saavel ihenseende til den Bekostning, de skal have gjort paa Skibet, siden dets Hiemkomst, som og, at da Skibet var leveret til Rehderne, som dets Eiere, og det beroede paa dem, enten de vilde lade samme Skipper blive derved, eller sætte en anden dertil, saa kunde det ei længer hæftes eller blive til Ansvar, formedelst den Forbindelighed Skipperen havde paadraget ved visse af ham tilforn begangne personlige Forseelser, som Rehderne, efter al Anseende, have været aldeles uvidende om. Men foruden at Rehderne have imod sig den almindelige Regel: At, da Skibet er Skipperen betroet til frie Raadighed, saa bør og Skibet være til subsidiel Ansvar for de Forbindeligheder, Skipperen som Skipper paadrager sig, og enhver, som slutter med Skipperen som Skipper, faaer derved en Slags Ret til Skibet, og Sikkerhed om, at Contracten skal efterkommes; saa er denne Sag allerede ved Retten anhängig gjort og paademt, og da Dommen staaer under Appel, saa staaer det til Rehderne, ved høiere Ret at forebringe alt hvad de til deres Undskyldning og Dommens Forandring vide at anføre. Desuden er man ei aldeles

viðende

vidende om, hvad der under Sagen kan være ført eller opdaget, som kunde gravere Kæhderne. I den Henseende skienner jeg det ikke just nu at være paa Tiden, men det siden bedre at kunne ssee, naar der er gaaet endelig Dom udi Sagen, og man veed alt hvad der er for eller imod Kæhderne at sige, om det da allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at bevise Kæhderne nogen Naade, ved at eftergive Prætensionen til Skibet. Imidlertid, hvordan det end gaaer, saa er det paa alle Kanter fordeelagtigt, og for ingen af Parterne skadeligt, at Skibet, medens Processen varer, paa beste Maader bevares fra Bedærvelse. I den Henseende er Supplicantens allerunderdanigste Ansøgning i den første Post ganske billig. Men da saadan Ordre mueligt vilde give Anledning til nogen Ueenighed og Ansvar for Maagistraten i Fremtiden, og derved dog ikke opnaaedes, at Skibet, medens Processen varede, kunde bringe nogen Nytte; saa skulde jeg allerunderdanigst formeene: at Supplicantens Hensigt, til Fælles Nytte bedre, og bekvemmere kunde naaes, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at befale Stiftamtmand Cicignon, at lade Skibet ved uvillige og kyndige Mænd taxere, og derpaa indhente samtlige Kæhderes Erklæring; enten de vil imodtage Skibet til frie Raadighed, imod at stille Caution indtil Sagens Uddrag, for den Summa, det er taxeret for: eller og de ere forneiede med, at Skibet nu strax stilles til offentlig Auction, og der bortselges, dog saa, at den Summa, det selges for, bliver in sequestro til Sagens Uddrag, samt at sætte det i Verk, som Kæhderne i saa Fald ere forneiede med.

Cancelliet har derpaa resolveret saaledes:

Angaaende 1ste Post: Ordre til Stiftamtmanden efter General-Prokureurens Erklæring; i Henseende til 2den og 3die Post: Ordre til Stiftbefalingemanden efter den sidste Erklæring; og for saa vidt den 4de Post betreffer, udsættes indtil Stiftbefalingemanden indberetter Sagens Udfald ved Ober-Hofretten.

II.

Erklæring over 2de Ansøgninger, den ene fra Herredsfoged Seyer, som Fuld-
mægtig for afgangne Cancellie-Raad Langballe's Arvinger, hvori han andræ-
ger, at de 2de Contra-Commissarier, som efter Landsdommer Schinckels Ansø-
gning og til at paakiende en Dispute imellem ham og Arvingerne, angaaende
6000 Rdr., ere befalede at tiltræde Skifte-Commissionen efter bemeldte Can-
cellie-Raad Langballe, nemlig Geheime Conferens-Raad Grev Levezau og
Andreas Sollerup, have paastaet sig Skifte-Protocollen med alle til Skiftet
enhørende og derunder i adskillige Tilfælde fremlagte Documenter overleveret,
hvilket Hoved-Commissarierne have nægtet, og Supplicanten paa Arvingernes
Vegne, som ei vare tilstede, i den Anledning nedlagt Exception imod flere
Skifte-Commissarier, end de, som Arvingerne havde ansøgt og dem var bleven
bevilget, nemlig Geheime-Raad Stiftamtmand Holch og Jens Brønfund.

Paa Arvingernes Vegne beder han derhos, at de allernaadigst bevilgede
Hoved-Commissarier maae ansees som rette Skifte-Commissarier efter Can-
cellie-Raad Langballe, og de Landsdommer Schinckel forundte Contra-Com-
missarier alene kiendes berettigede til at paadømme den opkomne Dispute om de
6000 Rdr.

Den anden Ansøgning er fra Landsdommer Schinckel, efter hvis Begjæ-
ring Contra-Commissarierne ere bevilgede; han beklager sig over Hoved-Com-
missariernes Vægring ved at udlevere Protocollen og Documenterne til Grev
Levezau, som den, der efter hans Formeening tilkommer Præsidium i Com-
missionen, og han beder tillige, at det uforanderligt maae forblive ved det ham
forundte Contra-Commissorium, saa at de ham bevilgede Contra-Commissarier
blive berettigede til, i Samfund med Hoved-Commissarierne, at bringe Skiftet
til Endskab og Rigtighed.

Med Ansøgningerne fulgte et Udtog af Commissions-Protocollen, som vi-
ser, at Hoved-Commissarierne have nægtet at aflevere til Contra-Commissarierne
Skifte-Protocollen og Documenterne paa Grund af, at disse formeentlig alene
ere bevilgede til at paakiende den imellem Arvingerne og Landsdommer Schinckel
opkomne Dispute.

* * *

Hvorledes den, som ved Døden er afgangen, hans Efterladenskab
skiftes og deeles, vedkommer alene hans efterladte Arvinger, dem det skal
skiftes imellem. Dersom der blant Arvingerne ere Umyndige, tilkommer
det Øvrigheden at skifte og deele imellem dem; men dersom alle Arvinger

ere

ere myndige, kan de selv skifte og deele imellem sig, naar de derom kan komme til rette; hvis ikke kalde de og Øvrigheden til at skifte og decidere imellem dem. Derksom enten samtlige Arvinger eller nogle af dem formeene, at Skiftet ved Commissarier bedre kan forrettes, beroer det paa dem at giøre allerunderdanigst Ansøgning om Skifte-Commissarier, som og gierne blive dem bevilgede: men da denne Forretning angaaer den ene Arving lige-
saa vel, som den anden, saa staaer det i saadan Tilfælde til enhver blant de øvrige Arvinger at begiære Contra-Commissarier, som ei heller pleie dem at nægtes.

Hvad enten de ordinaire Rettens-Betiente eller Skifte-Commissarier forrette Skiftet, saa er deres Hoved-Pligt at deele den Afdødes efterladte Midler mellem hans Arvinger; men førend Midlerne deeles, maae de beregnes, og førend de kan beregnes, maae den Afdødes Gield være betalt eller afgjort, altsaa bør Skifteforvalterne i Forveien, førend de kan skride til nogen Deeling, forneie den Afdødes Creditorer for deres Fordring, hvoraft selger, at om Arvingerne excipere mod nogen suadan Fordring, det da tilkommer Skifteforvalterne at paakiende Fordringernes saavel som Exceptionens Rigtighed, og ved deres Decision ndgiøre, om Fordringen skal betales eller ei. I disse Disputer ansees Sterboen eller samtlige Arvinger som een Part, og den Creditor, hvis Fordring bestrides og undersøjes som den anden. Naar da Arvingerne efter Ansøgning ere bevilgede Skifte-Commissarier, og dem derved betroet Jurisdiction ei alene til at skifte og deele, men og derved til at paakiende Creditorernes Fordringer, saa er det billigt, at en Creditor, som derom giør Ansøgning, ogsaa bevilges Contra-Commissarier til hans Fordrings Paakiendelse. Men ligesom en Creditor ikke haver videre med en Sterboe at bestille, end for saavidt hans Fordring til Sterboen angaaer, og det derimod aldeles ikke vedkommer ham, enten hvordan der skiftes og deeles mellem Arvingerne, eller hvad der foretages i Henseende til de øvrige Creditorers Fordringer, fornemmelig da alt hvad, der angaaer Creditorernes Fordringer, maae være afgjort, førend det kommer til Skifte og Deeling; saa have slige en Creditor allernaadigst bevilgede Contra-Commissarier sig ei videre at indlade, end alene at træde

træde sammen med Hoved- eller Skifte-Commissarierne, for tillige med dem at paakiende samme Creditors Fordring, og saasnart samme Fordring er paakiendt, er Contra-Commissariernes Jurisdiction til Ende; hvoraf følger, at de ikke kan eller bør give sig af med Skiftet, siden samme først kan foretages, naar alle Creditorernes Fordringer ere paakiendte og tilendebragte. Saaledes kan der i et og det samme Sterboe, hvor der ere adskillige Creditorer, bevilges 6 á 8 ja flere Contra-Commissarier, som alle, hver i sin Tour, ligesom Creditorernes Fordringer foretages, træde sammen med Hoved- eller Skifte-Commissarierne, og tillige med dem paakiende hver sin Creditors Fordring; men disse adskillige Contra-Commissarier have ligesaa lidet med hinanden at bestille, som den ene Creditors Fordring vedkommer den anden i samme Sterboe. En anden Sag er det, hvor der gaaes fra Arv og Yield; thi der træde samtlige Creditorer i Arvingernes Sted.

Saaledes ere afgangne Cancelliraad Langballes Arvinger tvende Skifte-Commissarier efter deres Allerunderdanigste Ansøgning bevilgede. Men da Landsdommer Schinckel formeener sig i bemeldte Sterboe at have en Fordring paa 6000 Rdr. saa ere ham i ligemaade efter foregaaende Ansøgning tvende Contra-Commissarier bevilgede.

Af det, som hidindtil er anført, sees lettelig: at disse Contra-Commissarier ei have at befatte sig med videre end allene at træde til Hoved-Commissarierne, for tillige med dem at paakiende Landsdommer Schinckels Fordring. Saaasnart samme er paakiendt, er den dem anfortroede Jurisdiction til Ende; hvoraf følger, at Skiftet i sig selv er dem aldeles uvedkommende; hvoraf da lettelig sfiennes, hvorliden Jøie Etakraad Marsvin har havt til den Paastand, han paa Grev Levezaus Vegne har gjort ved sin Indrædelse i Commissionen, nemlig at som Præsidium i Commissionen tilkom Greven, saa skulde Hoved- eller Skifte-Commissarierne til ham udlævere Skifte-Protocollen med alle derhen hørende Documenter, hvoraf følger, at Contra-Commissarierne bestandig skulde vedblive og forrette Skiftet, og Grev Levezau, som den fornemmeste blant dem, give Skifte-Acten eller Skiftetbrevet beskreven. Saadan Paastand burde man ikke at vente af en gammel Justitsh-Verient.

Det

Det eneste, som Contra-Commissarierne kunde synes med nogen Slags Ærie at paastaae, var, at der for denne Sag, som angik Schinckels Paastrand, skulde indrettes en særskilt Protocol, som det da tilkom Præsens i Commissionen at føre, og derefter at give denne specielle Act beskreven. Men og dette vilde have sin Vanskelighed, og forarsage en Slags Confusion, da det, som ansøres angaaende Creditorernes Fordringer, og hører til Skifte-Protocollen, og i det mindste extract-viis i Skiftetrevet bør indføres. En større Confusion vilde det forarsage, naar der i een og den samme Sterboe vare adskillige Contra-Commissarier for adskillige Creditorer. Derimod er det, som Hoved-Commissarierne have svaret ad Protocolum aldeles overeenstemmende med foranførte Grundføringer. Da nu begge Parter, saavel Landsdommer Schinckel, som Arvingernes Fuld-mægtig, ere indkomne med allerunderdanigst Ansøgning, at denne Dispute maatte worde afgjort, hvilket er saa meget meere fornødent, som begge Parter have søgt at sætte sig i Besiddelse af det, de formeente dem at tilkomme; saa indstilles allerunderdanigst, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at tilskrive samtlige Commissarier: at Contra-Commissarierne alene havde at træde til Hoved- eller Skifte-Commissarierne, for tilige med dem at paakiende Landsdommer Schinckels Fordring paa Sterboet, og ei at blande sig med videre, da det derimod tilkommer Hoved-Commissarierne alene at forette Skiftet, føre Skifte-Protocollen, samt imodtage og være ansvarlig for de til samme Protocol hørende Documenter, hvorunder og forstaaes de, som denne Sag og Fordring angaaende produceres.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:

Ordre til samtlige Commissarier efter Erklæringen.

III.

Erklæring over en Ansøgning fra Cancellie-Raad Villumsen og Bøefoged Dass i Bergen, hvori disse have anholdt om, at Executores Testamenti efter Postmester Jørgensen maatte tilpligtes at udbetale til Supplicanterne, som de ordinære Skifteforvaltere i Bergen, deres lovlige Skifte-Salarium af dette

Boe, da Testamentet, hvorved bemeldte Executores ere indsatte, bestemmer, at den Afsødes Boe, naar Legaterne ere udbetalte, skal deles imellem bemeldte Afsødes rettmæssige Arvinger.

Over denne Ansøgning var i forveien indhentet en Erklæring fra Stifts-befalingemand Cicignon, som, ved at indsende den fra Executorerne indhentede Oplysning, melder, at disse ingen anden Arvsag have til deres Vægring, end denne, at der-hverken i den Afsødes Testamente eller den Kongelige Confirmation er sagt noget om at Skifte-Retten tilkom Callarium.

Denne Grund anser han derimod ei at være tilstrækkelig, men formæener at den ordinaire Skifte-Ret med Skriver aldeles intet bør afsaae af det Callarium og den Rettighed, som dem efter Lovens tilkommer.

Da det allernaadigst har behaget Deres Kongl. Majestæt at confirmere afgangne Postmester Jørgensens Testamente, hvorudi udtrykkelig medes: At han haver formaaget Justitsraad Gundersen og Borgemester Soormand til at besørge hans Skifte, samt Skifte-Commissarier, eller Executores Testamenti; saa ere det det samme som, om Deres Kongl. Majestæt, foruden at confirmere hans Testaments, havde forundt ham allernaadigst Bevilling paa disse tvende, som Skifte-Commissarier efter ham, og da Skiftet, efter hans Død, er forrettet ved disse tvende, og altsaa ved Skifte-Commissarier, saa er det klart af Forordningerne af 10 Aug. 1697, 29 Febr. 1717, 23 Dec. 1739, at Hærens Betiente eller de ordentlige Skifteforvaltere derved i deres Salario intet bør afsaae. Men dette, at dem i deres Salario intet bør afsaae, forudsætter, at det ellers, naar ingen Skifte-Commissarier havde været anordnede, havde tilfaldet dem at forrette Skiftet, og derfor at oppebære Salarium, hvilket atter forudsætter, at det i saadant Stæbøe maas have været umyndige Arvinger; thi hvor alle Arvinger ere myndige, der beroer det vel enten paa Testator i forveien, eller paa Arvingerne siden at begiære Skifte-Commissarier, men dog kan de ordentlige Skifteforvaltere ikke paa staae noget Salarium, saasom det dog ikke havde tilkommet dem at forrette Skiftet, men det havde dependeret af de myndige Arvinger selv imellem sig at skifte og deele, uden at betiæne sig af Skifteforvaltere. Af samme Marsag er det og, at en

Dom=

Dommer eller Skriver ikke kan paafaae Salarium, naar der begieres Commissarier i en Sag, som ellers hørte for hans Jurisdiction, siden det altid beroer paa en Actor, om han vil anlægge Sag, eller ei.

Derimod, hvor der ere umyndige Arvinger, bør de, som forrette Skiftet, enten det er Commissarier, eller Samfrænder, ifølge Forordningen af 31 Mart. 1719 indberette, hvem de Umyndige ere, og hvad dem i Arv er tilfalden, til de ordentlige Skifteforvaltere, dem det da tilkommer at beskikke Bærger for de Umyndige, have Indseende med Bærgerne, og in subsidium være ansvarlige for dem, saa det og i Henseende til denne Noie og Hazard er billigt, at de nyde deres Skifte-Salarium. Om der nu efter afgangne Postmester Jørgensens have været umyndige Arvinger, eller ei, er noget, hvilket man ligesaa lidet af Supplicanternes Andragende, som af Stiftamtmandens Erklæring, og Skifte-Commissariernes Brev til ham kan erfare, da derimod den Grund, som disse sidste anføre, nemlig at Testamentet og Confirmationen ikke melder, at den ordinaire Skifteret intet i deres Rettighed skal afgaae, ikke kan eller bør præjudicere Skifteforvalterne, siden det ikke gøres fornødent, at det gientages i enhver Kongl. Bevilling, som der eengang er en almindelig Forordning for, og en Kongl. Bevilling, i Følge den almindelige Regel: *odiola sunt restringenda*, aldrig bør formodes at betage nogen, det hant ellers med Rette tilkom, med mindre det udtrykkeligen staaer i Bevillingen, saa at denne Clausul, som pleier tillægges i Bevillinger paa at lade Skifter forrette ved Commissarier eller Samfrænder, endog der kunde synes ufornøden, siden de allegerede Forordninger af 1697 og 1736 ere udkomte; altsaa gaaer det ikke an af det, at denne Clausul, ikke er tillagt i Confirmationen paa afgangne Postmester Jørgensens Testamente, at tage noget Argument mod Skifteforvalterne, da den i Almindelighed ikke bruges ved Testamenters Confirmation, og i sig selv gierne kan undværes saavel der, som i andre Bevillinger paa Skifte-Commissarier, omendstundt det maaskee til at forekomme saadanne Trætter kunde have sin Rette, om det enten overalt blev brugt, eller overalt udeladt; da det ikke let er at begribe, hvorfor Skifteforvalterne meere skulde have

deres Salarium, naar Skifte-Commissarierne for sig og ved eet særskilt Commissorium bleve bevilgede, end naar de tillige med og under et Testamentes Confirmation bevilges.

Vel melder Stiftamtmanden i sin Erklæring, at, som Testatoris eneste Broder og Arving allerede for Testator ved Døden var afgangen, saa var det fornødent, at der imellem efterladte Arvinger maatte skee ordentligt Skifte; hvoraf man skulde slutte, at Testator maae have efterladt sig umyndige Arvinger; men det er og mueligt, at Stiftamtmanden hermed alene har villet sige, at der vare flere og fraværende Arvinger, hvilket i nærværende Qvæstion ikke gjar noget til Sagen; thi vel befaler Lovens 5te Bogs 2det Cap. 1ste Art. at Øvrigheden skal forsegle, hvor der ere fraværende Arvinger: men saasnart disse fraværende Arvinger møde enten selv, eller ved en Mandatarius, maae Øvrigheden overlevere dem Boet, og kan da ikke paastaae fuldt Skiftesalarium, men alene en Erkiendtlighed for deres Umage ved Forseglingen, hvoraf følger, at Skifteforvalterne her ei heller kunde paastaae videre, end saadan Erkiendtlighed, naar Testator ikke havde efterladt sig umyndige, men alene fraværende Arvinger, siden de her ei have videre at paastaae, end det, dem ellers nødvendig var tilkommen, naar der ingen Skifte-Commissarier havde været.

Da det nu, efter min allerunderdanigste Formeening, her alene kommer an paa, om afgangne Postmester Jørgensen har efterladt sig umyndige Arvinger, eller ei, og det ei alene vilde forarsage Ophold, men og mueligt nogen Forrydelse, om Stiftamtmanden paa nye blev befalet sig derover at erklære; saa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongel. Majestæt alternativt at referibere til Stiftamtmanden: At, i Fald der blant afgangne Postmester Jørgensens Arvinger maatte være nogle Umyndige, da haver han at tilholde Skifte-Commissarierne, at de til Rettens Betiente udbetale det dem efter Lovens tilkommende Skifte- og Skriver-salarium; men ifald der blant Arvingerne ingen Umyndige ere, da kan Skifte-

for

forvalterne ei paaftaae videre, end en Erkiendtlighed for deres Umage ved Boens Forsegling og Registering.

Herpaa refolverede Cancelliet under 26 Martii 1753.

Ordre til Stiftamtmanden efter General-Procureurens Erklæring.

IV.

Erklæring over et Pro-Memoria fra det Kongelige Tydske Cancellie, hvort samme anbefaler den Kongelige Preussiske Envoye von Zaslens Forlangende, at der i en Sag for de Schlabrendorphske Urvinger mod Advocat Lowson, maatte blive dem anordnet et Forsvar for Høieste-Ret.

* * *

I Anledning af hofølgende Pro-Memoria, haver jeg talt med samtlige Høieste-Rets Procuratorer, og derved erfaret, at Herr Envoye von Zaslens haver anmodet 2de af dem, nemlig: Politimester Horn og Procurator Ancherfen om at paatage sig denne Sag at udføre; hvorfør de have undskyldt sig, saavel af en Slags Agt for Monfr. Lowson, som og fornemmelig, fordi de ikke have anseet Sagen i sig at due ret meget. Men da jeg haver forestillet dem samtlig, hvor uanstændigt og fattigt det vilde lade, om en fremmed Minister skulde være nødt til at søge Kongen, for at faae en Procurator til at paatage sig en privat Sag at udføre; saa have de alle, og i Særdeleshed 4re følgende: Skriftlig tilfagt mig, at de ikke skulde findes uwillige til at paatage sig denne Sag, naar Hr. Envoyen derom anmodede dem, og de, ihenseende til at sige deres Tanker om Sagen, og Maaden at anlegge den paa, maatte have samme Frihed, som ved enhver anden particulier Sag. I den Henseende maae jeg allerunderdanigst indstille: om ikke ved et Pro-Memoria det tydske Cancellie, og derfra Herr Envoye von Zaslens kunde tilkiendegives: at hvilken af Høieste-Rets Procuratorer, og i Særdeleshed 4re følgende, Politimester Horn, Procurator Ancherfen, Doctor Wartberg, og Procurator Suursmand, han vil anmode

derom, saa skal de findes villige til at paatage sig denne Sag mod Høieste-Rets Procurator Lovsen at udføre, paa samme Maade, som enhver anden particulier Sag i Almindelighed. Kiøbenhavn d. 23 Martii 1753.

Efter Ober-Sekretair Geheime-Raad Holsteins Ordre er denne Erklæring tilstillet det Tydske Cancellie.

V.

Erklæring over en Ansøgning fra Kiøbenhavns Magistrat, hoori der anholdes om, at det Gods, som paa Byens Vegne er kjøbt af General Greve Lerche og som beløber sig til 135 Tdr. 7 Epr. 3 Fdk. 1 Alb. Alger og Eng, maatte, naar de nu værende Herreds-Betiente i Leire-Herred afgaae, blive henlagt under Bidstrup Gaards Birketing, ligesom det øvrige Staden tilhørende Jordegods, i Folge det paa Birket udgivne Kongelige allernaadigste Privilegium af 8de April 1681.

Over denne Ansøgning er forhen indhentet Stiftamtmand Scheels Betænkning, som gaaer ud paa, at det Ansøgte vilde vare t. i siensynlig Fornærmelse saavel for nu værende som efterkommende Herredsfogder til Leire-Herred, hvilke ligesom de fleeste Rettens Betiente paa Landet, ikkun have maadelige eller ringe Indkomster, og ved saadan Forandring aldeles vilde blive betaget deres Levebrød.

* * *

Nel er det ikke saa aldeles klart af det Kiøbenhavns Magistrat allernaadigst forundte Privilegium af 8de April 1681, at de derved ere berettigede til at henlegge under Bidstrup Birketet alt det Gods, som de maatte faae i Sinds at kjøbe enten paa een eller anden Kant af Siel-land; men da det dog ikke kan nægtes, at jo bemeldte Privilegium, i hvordan det end gaaer, i det mindste strækker sig til Koeskilde Amt, og det Gods, Magistraten har kjøbt af Hr. General Greve af Lerche, ei allene ligger paa Koeskilde Amt tæt om og ved Magistratens forrige Gods, men Magistraten og paa egne og Byens Vegne til endeel af samme Gods allerede tilforn skal have havt Forkjøbs-Ret, og intet er rimeligere, end at det Gods, som ligger tæt ved og om et Birk, naar det kjøbes af Birk-

Birke-Herren, da og bliver lagt under Birke-Retten, om det kan ske uden andres Fornærmelse, hvilket her nogenledes kan have Sted, og da Magistraten nu allene begierer, at dette Gods i Fremtiden maae blive henlagt under Bidstrup Birkeret; og ere fornøiede med, at det dermed forbliver in statu quo, saa længe de nu værende Rettens-Betiente ved Leyre Herreds-Ling, som dette Gods fortore under, leve, og forblive i den Betiening, saa veed jeg ikke noget derimod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at bevilge Magistratens allerunderdanigste Ansøgning i Henseende til de af Hr. General Greve af Lerche købte 135 Td. 7 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Hartkorn. Kiøbenh. d. 26 Martii 1753.

Herpaa resolvede Cancelliet:

Indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen. Bevilget ved Rescript til Magistraten af 13 April 1753.

VI.

Erklæring over en Ansøgning fra Wognmands-Laugets OIdermand her i Staden, som klager over, at Lauget alt meere og meere forfalder, hvortil Nar-sagen deels er de mange Fornærmelser, som det tilføies af adskillige, der have erhvervet sig Friheder, Lauget til Fornærmelse, og deels at Kiore-Lannen er uforsholdsmæssig: siden imod den med Heste og Wognes Holdelse forbundne Befølsning.

De bede derfor om en Forandring i den dem foreskrebne Løst og lade medfølge et Forslag til den Forandring, som de ønske bifaldt.

Herover er i Forveien indhentet Magistratens Betænkning, som gaaer ud paa, at Lauget vel bør, saavidt muligt soulageres, siden det er et af de nød-vendigste her i Staden, baade i Henseende til Reisendes Befordring og Kiørsel for Stadens Indvognere.

Hvad angaaer sluttet Laug, Bønderes Kiørsel og andre Leiehestes og Wognes Brug, da formeenes bedst, at dermed forholdes efter de nu værende An-ordninger, thi at fastsætte Lauget til et vist Tal og ligesom giøre Laugs-Rettig-heden til en Eiendom, kan ei agtes billigt; og meere at indskrænke Kiørselen her i Staden vilde være at fornærme det lidet Wognmands-Laug eller Sand-agerne, som dog for Renovationen hellig behøves.

Det

Det anses ei heller billigt, at fattige Rejsende skulle tvinges til at tage Vognmands Vogne, da de med liden Bepfostring kan befordres med en Bonde paa hans Hjemreise. Om Hjrekudffe har Placaten af 2den Aug. 1728 foreskrevet baade hvorvidt de maae fiøre og at de ei maae bruge meer end 2 Heste; men som der behøves Forandring i Taxten, og det er fornødent at saadan Indretning gøres, at de, der behøve Gade-Vognes Kørsel, dermed kan forsynes, uden at tvinges til at give meere end efter Taxten, saa indsender Magistraten et Forslag til nye Artikler for Vognmands Lauget, bestaaende af 25 Punkter, hvori er tilføiet, hvad der kan være til Orden og Nytte baade for Lauget i Særdeleshed og Publikum i Almindelighed.

Jeg haver giennemgaaet den af Kiøbenhavns Magistrat forfattede Concept til Laugs-Artikler for Vognmændene i Kiøbenhavn; og skienner ei rettere, end at samme saavel ihenseende til Publikum, som Lauget kan være nyttig og tjenlig, og at derved Vognmændene af det, de have giort allerunderdanigst Ansøgning om, saa meget bevilges, som uden Publici prejudice skee kan og bør. Vel synes det, som §. 14 fastsætter angaaende tvende Contoirers Indrettelse for Gade-Vognene, i visse Tilfælde at kunde medføre nogen liden Uleilighed for dem, der skal betiene sig af slige Vogne, men det medfører og sin Bequemmelighed, som i det mindste opveier Uleiligheden: og synes ganske nødvendig til Laugets Bedlighedsbeholdelse.

Det eneste da, som jeg derved allerunderdanigst maae erindre, er

1) i den 5te Art. fastsættes, at de, som have giort Lauget Indpas, og ikke strax betale den i Artiklerne dicterede Straf, maae af Politiet henseses i Stadens Arresthuus, indtil de Bøderne betale. Dette synes, naar det med Strengthed blev iværksat, undertiden at kunne falde alt for haardt ud. I den Henseende indstilles, om det ikke saaledes kunde modificeres.

Men hvis de dem ikke strax betale, maae der udpantes hos dem, og ifald intet Skuldø foresindes, hvoraf der kan udpantes, de ei heller kan stille Forsikkring derfor, maae de, uden nogen Henseende til hvad Jurisdiction de sortere under, hvor de anstresses,

treffes, af Politiet henføres i Statens Arresthuus, og der forblive, indtil de Bøderne betale.

2) Art. 10 mod Slutningen meldes, at Wognmændene skal skaffe de Rejsende, som betiene sig af Cariol, een Hest, og maae ikke paahyrde dem tvende Heste, men der meldes ikke, hvad der skal betales for saadan en Hest. Nu er det vel rimeligt, hvilket jeg og veed at have været Magistratens Meening, at der af saadan een Hest for Cariol skal betales halv saa meget, som for et Par Forspænds-Heste; men saa længe det ikke udryffeligen staaer i Artiklerne, kan det saa meget lettere give Anledning til Dispute, som en Wognmand ligesaa vel maae lade sin Karl følge med den ene Hest, som ellers med tvende, og i den Henseende kunde synes besværet til at paastaae noget meere, end Halvdelen. Indstilles derfor, om ikke mod Slutningen af den 10de Artikel kunde tillegges:

Og bør for saadan een Hest, som sættes for Cariol betales halv saa meget af Milen, som for et Par Forspænds-Heste.

Endelig da denne Artikel og angaaer Helsingørs Wognmænd, indstilles, om ikke deraf burde gaae Communication til Stiftamtmanden, for at meddeele Magistraten det i Helsingør. Kiøbenh. d. 27 Mart. 1753.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Indstilles til Hans Majestæt, om ikke disse Laugs-Artikler efter Magistratens Forslag og General-Prokureurens Erklæring ved Trykken kunde publiceres. Approberet af Hans Majestæt og derefter Laugs-Artiklerne for Wognmændene udfærdiget under 27 April 1753.

VII.

Erklæring over en Forestilling fra Stiftamtmand Scheel, hvori han, efter dertil givne Anledning fra Magistraten i Helsingør, beretter, at Kongen af Sverrig har af en Borger her i Staden, ved Ravn Gustmejer, købt en i Helsingør beliggende Gaard, som hidtil har været bebodt af den Svenske

Commissaire sammesteds, men at bemeldte Magistrat i Helsingør finder det betænkeligt uden Kongelig Tilladelse, at antage til Løsning og Protocollation det derpaa udgivne Skiede.

Stiftamtmanden henstiller altsaa til allernaadigst Godtbefindende, om der ved dette Kiøb, enten ihenseende til Gaardens Jurisdiction og Immunitet, eller ihenseende til Indfordring og Erholdelse af de ordentlige og overordentlige Skatter og Tyngder, eller i anden Maade maatte være noget at erindre. Rentekammeret, hvis Betænkning først derover er indhentet, har erklæret; at samme ikke havde noget i Serdeleshed at erindre mod Gaardens Kiøb, men efterfom de i Helsingør værende fremmede Consuler og Commissarier allene for personelle Skatter ere befriede, de derimod, ligesom Hans Majestæts egne Underfaatter stedse have maattet betale de anfatte Paabudde af deres brugende borgerlige Næring, samt af de Huse og Gaarde, som de have tilforhandlet sig, saa formeenes det, at der af denne Gaards Grund ogsaa bør svares samme onera i Fremtiden, som deraf forhen er bleven betalt.

* * *

Efter min allerunderdanigste Formening kan der ikke være noget imod, at det af Hr. Gustmejer til hans Kongelige Majestæt og Kronen Sverrig paa en Gaard i Helsingør udgivne Skiede til Helsingørs Bys-tings-Ret læses og protocolleres.

Da det efter vores Danske Lov er enhver, enten han er Indlending, eller Udlending, enten han er publicke eller privat Person, tilladt at acquirere her i Riget, saa haver Hr. Gustmejer været berettiget til at sælge sin Gaard til Kongen og Kronen Sverrig ligesaa vel, som til enhver anden, enten Svensk eller Dansk, og de have derved erhvervet fuld Eiendoms-Ret over Gaarden. Men da den selv samme Eiendoms-Ret, som tilforn residerede hos Hr. Gustmejer nu er gaaet over til Kongen og Kronen Sverrig, uden at derved er skeet mindste Forandring enten i Rettigheden selv eller i den Ting, denne Rettighed gaar ud paa, nemlig Gaarden, saa kan derved ikke være skeet, eller skee mindste Indskrænkning eller Skaar i det Deres Kongl. Majestæt over samme Sted-tillkommende Imperium, og deraf dependerende Dominium Eminens. Imperium og Dominium ere tvende ganske forskjel-
lige

lige Jura, som ei alene kan være adskilte, men og de fleste Tider reside-
dere i forskellige Subjecter, der er saaledes intet, som hindrer, at jo den,
der paa et Sted, og over et vis District haver Imperium, kan have
Dominium eller Eiendoms Ret til et andet Sted, hverover en anden
haver summum Imperium, og det, uden at enten den Enes, eller den
Andens Rettighed derved i mindste Maade krænkes.

Da Eiendoms-Rettigheden over Gaarden altid bliver den samme,
enten Gaarden tilhører En eller Anden, og de Afzifter eller Tynzder der
hæfte paa Gaarden, ikke svares af Gaardens Eier, uden for saavidt
han er Eier af eller haver Eiendoms-Ret over den Gaard, saa følger,
at ihenseende til deres Præstation ikke kan være ffœet nogen Forandring
ved dette Kiøb, men at dermed herefter bør forholdes paa samme Maade,
som hidindtil, saa længe der ikke forevises noget særdeles Privilegium,
hvilket ingen uden Deres Majestæt selv allernaadigst kan give. Ligesaa
lidet kan deraf følge nogen Forandring ihenseende til Jurisdictionen;
thi saa længe Gaarden bliver beliggende i Helsingør, forterer den under
Helsingøers Bhetings-Ret, hvor de Tretter, som den angaaende maatte
reises, efter Lands-Loven skal paakiendes og demmes. Dette haver
man paa den Svenske Side baade vidst og iagttaget; og i den Henseende
have de i Folge Danske Lovs Bydende 5te Bogs 3die Cap. 28 Art.
foreviist Skiedet paa Gaarden til Læsning og Protocollation ved Helsing-
øers Bhetings-Ret, ligesom den Svenske Commissaire og selv i sit
Brev til Magistraten begierer, at de vil lade Skiedet expedere, som
Lov og Forordninger medføre, hvorved han tilkiendegiver, at Eie-
ren af Gaarden, for saavidt Gaarden, og dens Kiøb og Salg angaaer,
agter at holde sig Lands-Loven og Forordningerne efterrettelige. Det
eeneste, som kunde synes at forarsage nogen Banffelighed ihenseende til
Jurisdictionen, om Trette denne Gaard angaaende skulde reises saa
længe den er nærværende Eier tilhørende, var med Stævningens For-
kyndelse. Men og denne Banffelighed blev casu exilente let at af-
hjelpe ved Danske Lovs 5te Bogs 1ode Cap. 3die Art. Allsaa ind-
stilles allerunderdanigst

Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at rescribere til Stiftamtmand Scheel: At Magistraten i Helsingør harer at imodtage det ommeldte Stiede til Læsning og Protocollation, og for det Dvrige ihenseende til de af Gaarden svarende Afgifter og Tynzder, at forholde sig herefter som hidindtil, uden at giøre Forskiel paa denne og andre Gaarde der i Byen: Kiebenhavn d. 30 Martii 1753.

I Anledning heraf er der under 4de Maji 1753 herom udfærdiget en Kongelig Ordre til Geheimeraad Scheel efter Erklæringen.

VIII.

Erklæring over en Ansøgning fra Justits-Raad og Landsdommer Zsferich og Amtsforsvalter Zuthen, hvori de som befalede Contra-Commissarier, paa Adolph Mathias Rathyen med flere Toldforpagteres Vegne af Ryessted, klage over, at Hoved-Commissarierne, der under 29de Decemb. 1752 ere bevilgede en Person, ved Raad Peder Andersen Rose udi en Sag imellem ham og bemelte Toldforpagtere, have ansat Commissionen paa et saavel for de Indstævnte som for Contra-Commissarierne ubeleiligt og fraliggende Sted, saa at hverken de eller Principalerne kunde møde sammesteds, ei heller det dem forundte Contra-Commissorium være til nogen Nytte, hvorfor de sende samme tilbage med Formeening, at siden de have Præsidium, burde det og ankomme paa dem, hvor de ville sætte Commissionen samt om de ville forflytte den fra Callundborg som det Sted, hvor den af de første Commissarier er begyndt til et andet for alle Parter mere beleiligt Sted. De ansøge altsaa, at den Clausul i Contra-Commissorio, som befaler Commissionen at holdes paa det af Hoved-Commissarierne begyndte Sted, og som de formeene at Rose under et falstt Foregivende har i samme faaet indført, maatte nærmere til Fordeel for Supplicanterne og deres Principaler blive forandret.

* * *

Saa længe en Sag paatales og udføres ved ordinair Rettergang, haver Sagvolderen eller den Indstævnte altid Beneficium fori competentis, i Følge af hvilket han ikke mod sin Willie kan drages fra sit Værneting eller tiltales for en anden ham langtfraliggende og ubeleiligt Ret,

Ret, hvor det mueligt kunde falde ham langt vanskeligere og mere besværligt, at forsvare sig. Da dette Privilegium som Loven giver alle og enhver i Almindelighed, let kunde krænkes ved extraordinair Rettergang eller Commissioner, om det ligefrem skulde beroe paa de Commissarier, der efter Aetors Ansøgning blive allernaadigst bevilgede, at fastsætte Commissionen paa hvad Sted, de vilde, omendsskiont samme kunde være alt for langt beliggende fra den Indstævntes Boepæl, saa iagttages det i Almindelighed i Cancelliet ved et Hoved-Commissorii Expedition, at derudi udtrykkelig sættes: at Commissarierne have at kalde Parterne for sig paa en beleilig Tid og Sted. Ved hvilken Clausul den Indstævntes Ret for saavidt konserveres, at isteden for han mister Exceptionem fori non competentis, saa faaer han derimod Exceptionem Loci non opportuni, om Commissarierne vil sætte Commissionen paa et for ham alt for ubeleiligt Sted. Denne Clausul er og indført i det Commissorium, som Peder Andersen Rose den 29 December 1752 haver erhjeldet til Amtsforsalier Kasimus Zeuthen og Procurator Lind af Callundborg om at afgjøre Tvistigheder mellem ham og Soldfærpagterne i Njested i Volland. Dersom det nu forholder sig, som Supplikanterne allerunderdanigst andrage, at disse Commissarier have fastsat Commissions-Stedet i Callundborg i Sieland, saa kan det ikke nægtes, at jo de Indstævnte, som alle boe i Njsted, have været heel vel besjoeide til at excipere derimod, som et for dem ganske ubeleiligt Sted. Men enten de Indstævnte, i Tide have fremsat denne deres Exception, eller og de have forsømt det, saa er det en Sag, som er Cancelliet aldeles uvedkommende. Have de i Tide fremsat den i Følge Lovens 1ste Bogs 2 Cap. 27 Art. da er det en Sag, som forterer under Commissionens og dernæst under Højste-Rets Paaskiendelse; have de derimod forsømt at fremsætte den, da forholdes dermed paa samme Maade, som med Exceptione fori non competentis i Følge den allegerede Lovens Artikel, saaledes, at de Indstævnte ansæes skiltende at have samtykt udi, at Commissionen paa det Sted maatte holdes, og da er det ikke Cancelliets Sag at blande sig derudi, eller

at oprette det, som de selv ved deres Eiltienhed have forsømt, og, i Følge Loven, ved deres Forsømmelse tabt.

Derimod formene Supplicanterne, som ere Contra-Commissarier, at da de have Præsidium, saa skulde det og dependere af dem, at sætte Commissionen, hvor de vilde, og at forflytte den fra det Sted, hvor den af Hoved-Commissarierne var begyndt, samt at dem er skeet for nær ved det, at denne Rettighed er dem betaget. Det har tilforn været Praxis, at den, som havde Præsidium i en Commission, enten det var Hoved- eller Contra-Commissarier, sætte Commissionen paa hvad Sted, han vilde; men da dette gav Anledning til adskillige Trætter, fornemmelig naar Contra-Commissarierne havde Præsidium, som de da ofte paastode at forflytte Commissionen hen til et andet Sted, end den var begyndt og Stævningen lydede paa, hvoraf undertiden kom, at den samme Commission blev holdt paa tvende Steder, ved det at Hoved-Commissarierne bleve ved at holde den paa det Sted, hvor de havde begyndt den, og Parterne vare indstævnedes til, men Contra-Commissarierne holdt den paa et andet af dem selv fuffat Sted; saa er det for over 20 Aar siden nemlig den 11te Jan. 1730 resolveret: at Commissionerne altid skulde holdes paa det Sted, hvor Hoved-Commissarierne samme havde begyndt, skjønt Contra-Commissarierne, som siden tiltræde Commissionen, kunde være af høiere Character, eller dermed ikke ville være tilfreds, samt at dette derefter altid i Expeditionerne skulde iagttages. Siden den Tid har i alle fra det danske Cancellie expederede Contra-Commissarier følgende Clausul bestandig været indført: At træde i Commissionen, som vi allernaadigst ville, at skal holdes paa det Sted, hvor samme af Hoved-Commissarierne er begyndt. Denne Clausul er og indført udi det til Supplicanterne allernaadigst udstædt Contra-Commissorium af 23de Febr. h. a. og derved er det, Supplicanterne formene sig at være fornærmede. Da nu denne Clausul er almindelig for alle, og intet kan være billigere, og rimeligere, end det, den medfører, nemlig at en Commission bestandig skal holdes paa det Sted, hvor den er begyndt, fornemmelig Stævningen

ningen lyder paa samme Sted, og Parterne ei ere forbundne at møde paa andet Sted, end det, til hvilket de ere stævnedes; og Supplicanterne ikke desto mindre saa dristig andrage, at dette er sfect i Faveur af Rose, og erholdet per falle narrata; saa indstilles, om Supplicanterne kunde tilskrives:

At da de udi deres allerunderdanigste Supplique af 2den Martii med saa stor Selvtillid som Dristighed have andraget, at udi det til dem udstædte Contra=Commissorium var, til Faveur for Rose, Præsidium sit altid sædvanlige Prærogativ betagen, og sliqt per falle narrata og vrang Forestilling af Rose tilveiebragt, og det derimod er befunden, at saavel det til Amtsforvalter Zeuthen og Procurator Lind udstædte Hoved=Commissorium af 29 Decbr. 1752, som det til Supplicanterne udstædte Contra=Commissorium af 23 Febr. 1753, begge ere udi ordinair Stil, uden at derudi i mindste Maade er viget fra de Formularer, som ved sliqe Expeditioner i Almindelighed ere brugelige i Cancelliet, da derudi Hoved=Commissorio udtrykkelig meldes: At Parterne skal indkaldes paa en heilelig Tid og Sted, hvorved Parterne er forbeholdt deres Exception mod Stedet, isald det for dem skulde være ubeleiligt; og i Contra=Commissorio: at Commissionen skal holdes paa det Sted, hvor den af Hoved=Commissarierne er begyndt, hvilket Sted Parterne, i Følge af Hoved=Commissorio, formodes, at være forsviede med, eller i det mindste ikke at have exciperet imod; og endelig tillægges i begge Befalinger til Commissarierne, saavelsom Contra=Commissarierne, den Klausul: Saafremt de dertil godvilligen ere at formaae; hvorved dem er forbeholdt deres frie Valg at tiltræde eller ikke tiltræde Commissionen, om de enten i Henseende til det Sted, Parterne have acqviesceret ved, eller af andre Marsager dertil maatte findes uwillige; saa advares Supplicanterne en anden Gang at bruge bedre Overlæg, og afholde sig fra sliqe dristige, ugrundede og ubetænksumme Imputationer, som isald de bleve Hans Majestæt allerunderdanigst forestillede paa en eftertrykkeligere Maade vilde blive anseete og corrigerede: og da de tillige have understaaet dem at

ind:

indsende det til dem udstædte kongelig allernaadigst Contra-Commissorium, saa tilbagefendes samme dem hermed, for at levere det til dem, det tilhører, nemlig Parterne, som haver gjort allerunderdaniøst Ansøgning derom, og løst det i Cancelliet, da Supplicanterne tillige med dem have at udgjøre, om de vil vedblive Commissionen eller ei, hvilket Cancelliet aldeles ikke enten bør eller agter at befatte sig med.

Endelig, da denne Casus, om det forholder sig, som Supplicanterne andrage, viser, at Commissarier, uanset den allegerede Clausul i Commissorio, kan faae i Stinde, at sætte Commissionen paa et for de Indstævnte aldeles ubeleiligt Sted, hvortil kan tages en Slags Anledning af det, at det ikke udtrykkelig bestemmes, enten det er for Commissarierne selv eller Parterne, og for hvilken af Parterne Stedet skal være beleiligt, og det paa den anden Side er ustridigt, at denne Clausul tillægges ikke til Fordeel enten for Commissarierne eller Sagsøgeren, men allene af den Indstævnte eller Sagsvolderen, saa indstilles, om ikke, til at forekomme slige Chicauer, bemeldte Clausul heresier endnu neiere kunde bestemmes saaledes: At Commissarierne have Parterne paa et for dem, og i Særdeleshed for den (eller de) Indstævnte beleiligt Sted og Tid for sig lovligen at lade indkalde.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret:

Commissarierne tilskrives efter Erklæringen og observeres Slutningen af Erklæringen i Hoved-Commissoriis i Fremtiden.

IX.

Erklæring over en Ansøgning fra Johan Vilhelm Værner, som Commissionair for David Jønvig i Helsingør, hvori han anholder om, at Sagen mod en Musketair ved det Holstenske Regiment, navnlig Franz Daniel Martin, som förrige Aar har frastaalet ham en Deel Gods og adskillige Vahre, der ere henfattede paa 3de Steder her i Staden, maatte blive henvist til Inquisitions-Commissionen, hvor General Numsen har nægtet at lade den foretage, med mindre samme forsynes med behørig Recommendation fra vedkommende Jurisdiction, hvilket Supplicanten formæener at

være

være ufornødent paa Grund af Forordningen dat. 13 April 1686. Over denne Ansøgning var først indhentet en Betænkning fra Cancelliet; dette har ved at fremsende General Tumsens Erklæring, anmærket, at den indførte Vedtægt, med at fordre vedkommende Øvrigheds Recommendation, ei i denne Sag har kunnet efterlades uden at fravige den engang nødvendig befundne Orden, der vilde forårsage adskillige Irregulariteter, hvorfor det ei har været mueligt at føie Supplicanten i sin Begjæring, uden at tilvejebringe det, som er forlangt.

* * *

Det forholder sig, som Hr. General og Commandant Tumsen i sin Erklæring melder, at de ved Inquisitionskommissionen i Stokhuset ikke pleie at imodtage Sager, som indklages fra Borgereskabet, med mindre den Klagende medbringer Politimesters Recommendation; hvilket vel ikke er befaleet i Forordningen af 1686, men dog haver sin gode Grund ihenseende til at 1) udfordre slige Klager gierne, at een eller flere Personer skal arresteres og hæftes, hvilke, isald de ulovlig ere arresterede, siden kan paastaae, og bør have Reparation, men hvorvidt en klagende Borger er vederhæftig, og istand til at være ansvarlig for Reparation med alt andet, der af Sagen kan dependere, derom kan Inquisitionskommissionen ikke saa vel være vidende, og istand til at dømme, som Politimester eller Magistraten, hvis Recommendation Inquisitionskommissionen saaledes for deres egen Sikkerheds Skyld er nød til at paastaae, da de derved ansee sig at have en sikker Cautionist for Sagen. 2) Naar en Soldat indklager saadan en Sag for Politie-Retten, udfordres af ham hans Regiments-Chefs Recommendation. 3) Haver dette, om ikke fra Inquisitionskommissionens Begyndelse, saa dog i det mindste i lang Tid bestandig været Praxis ved bemeldte Commission, og seer jeg da ikke, hvorfor Commissionen skulle forbindes til herudi at giøre nogen Forandring til Fordeel for Supplicanten, fornemmelig Sagen allerede haver været gjort anhangig ved andre Retter, og vedkommende Personer, saavel for Regiments- som Politie-Retten examinerede. Desuden maae Supplicanten enten allerede have forlangt Politimesters Recommendation, og naar han da ei har villet recomman-

I. Deel. D dere

dere Klagen, er det ei at undre paa, at Inquisition's-Commissionen ei heller derefter tør begynde Sag, eller og Supplicanten ikke har villet begiere saadan Recommendation, hvilket da ei kan ansees for andet, end Egenfindighed, naar Commissionen først haver æffet det af ham. Altsaa skionner jeg ikke allerunderdanigst, at ved denne Ansøgning kan være noget at giøre. Imidlertid, da Inquisition's-Commissionen i alle saadanne Sager æffe den civile Øvrigheds Recommendation, og det med god Feie, men der paa den anden Side ikke er nogen Ordre, som forbinder enten Politimester, eller Magistraten til at recommendere Borgerskabets Klager; saa vil dette neiere bestemmes og fastsættes i den for Inquisition's-Commissionen forfattende Instruction, hvorpaa der nu arbeides, og er gaaet saavidt frem, som Bedkommendes øvrige Forretninger have villet tillade. Den 26 Junii 1753.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret:

Forbliver ved Erklæringen.

X.

Erklæring over en Ansøgning fra Kiøbenhavn's Magistrat, hvori denne klager over Borg-Rets Præsident Ortvæd, at han formeentlig urettelig har forseglet afgangne Hans Spenboes Esterladenskab, hvilket har foranlediget de Sogende til at lade sætte Stadens Segl ved Eiden. Bemeldte Magistrat anholder fremdeles om, at Borg-Rets Præsidenten maatte blive tilholdt at fratage sit Segl og overlævere dem Esterboet, som de usejlsbarlig formeene at tilhøre Stadens Jurisdiction, siden den Afstøde ei var i nogen Kongelig Betielling, og har desuden i levende Live beviistlig svaret til Byetinget, som hans Værneting.

Over dette er Borg-Rets Præsidentens Erklæring indhentet, denne paaafaaer sin Competence til Ekstet efter afgangne Hans Spenboe og grunder denne sin Paaastand deels paa Isenkræmmer Torups Forlangende der igien er foraarfaget af den Dordtødes Begiering, og deels paa den Afstødes Status, da han forhen havde staaet i Zahl-Kasserens Tjeneste. Over alt indskyder Borg-Rets Præsident Ortvæd sig under Domslovene, og beder at Sagens Afgiørelse maane blive henviist til Lands Lov og Ret.

* * *

Omendskiønt det i sig ikke er saa aldeles passende, at de Disputer skal afgjøres ved almindelig Lands Lov og Ret, som angaae, hvorvidt, eller over hvilke Personer den Jurisdiction strækker sig, som Deres Kongl. Majestæt allernaadigst har anførtroet een eller anden Øvrigheds Person eller Embedes; saa dog, da Borg-Rets Præsident Orved, som er den ene paagieldende Part, selv allerunderdanigst begierer Lands Lov og Ret, og formener sig der tilstrækkelig at kunne bevise sin Afgang til at forrette Skiftet efter afgangne Hans Synboe, og det heder *volenti non fit injuria*, saa formener jeg og allerunderdanigst, at Deres Kongl. Majestæt vil allernaadigst lade denne Sag, hvad Hoved-Quæstionen angaaer, forblive ved Lands Lov og Ret.

Men da der kan gaae en Tid lang med, førend Sagen ved Lands Lov og Ret bliver endelig afgjort, og begaae Parter tilstaae, at Sterboen ikke, uden Fare og Ansvar for Skifteforvalterne, og ventelig Skade for afgangne Synboes Arvinger, saa længe kan henstaae ubehandlet, og under Forsøgning, saa vil det vel være fornødent, at der strax decideres in possessorio, nemlig, hvem der skal imidlertid forrette Skiftet, imod at den anden reserveres sin Ret til Skifte- og Skriver-Salarium, isald han ved endelig Dom skulde tilkiendes at være retmessig Skifte-Forvalter. Denne Quæstion er ikke saa aldeles ubetændelig, at det kan være ganske ligegyldigt, enten den afgjøres til Fordeel for den ene eller anden Part; thi skiønt den, som siden vinder in Petitorio eller Hoved Sagen, faaer sit fulde Skifte- og Skriver-Salarium, saa dog 1) er det bekiendt, at en Skifteforvalter, foruden sit Skifte-Salarium, ofte under særskilt Betaling e. g. for at revidere den Afdødes Papirer, være Curator i Sterboen, indkræve den Afdødes Gield, incassere Pengene &c. ja ofte, naar Arvingerne ere fornøiede med hans Administration, tilstaae de ham, foruden hans Salarium en særskilt Belønning, hvilket alt, han ikke er forbunden til at udlevere til den, som ved endelig Dom kiendes berettiget til at være Skifteforvalter. 2) Den som tillades at forrette Skiftet, kaster derved onus Actoris paa den anden, som isald han vil have noget Salarium, er forbunden

til at anlegge Saa, hvilket her vil blive saa meget bekosteligere, som denne Saa ei vel kan afsljøres uden ved Commission, og da maae den, som taber in possessorio, gjøre Ansøgning om Commissarier, og betale dem, hvilket i det mindste vil koste saa meget, som Skifte-Salarium kan beløbe sig til, og han altsaa kan vente at vinde ved Processen, da derimod den anden kan forholde sig ganske passiv, uden at være forbunden til at begynde Proces, for at komme til sin Ret, og i Rolighed uden Omkostning beholde sit Salarium, saafremt han ikke tiltales.

Naar jeg nu sætter dette forud, saa kommer det, da her spørges om Possessionen, allene an paa, hvem der haver Præsumptionen for sig; thi den bør confirmeres i Possessionen, saafremt den anden ikke anfører nogen beviistlig Omstændighed, hvorved bemeldte Præsumtion ellideres. I Følge af Lovens 1ste Bog 2det Cap. 4de Art. bør alle i Almindelighed, som boe og opholde sig i Kiebenhavn, svare til Byetinget. I Følge af Lovens 5te Bog 2det Cap. 90 Art. bør Magistraten og Bysfogden forette Skifter efter alle dem, som svare til Byetinget. Dette er det almindelige Forum domicillii, som ingen anden Grund haver, end fordi En boer eller opholder sig paa det Sted. Alle de andre Jurisdictioner, som ere her i Kiebenhavn, og concurrere dermed, ere fora privilegiata, og Undtagelser fra det almindelige Forum, hvilke have deres Grund i visse specielle og personelle Qualiteter. Saa længe man ikke veed andet om en Person, end at han boer, eller haver boet og opholdt sig i Kiebenhavn, saa formoder man, at han forterer under Magistratens og Bysfogdens Jurisdiction, og Magistraten, som paastaar det, har ei fornøden at bevise videre. Vil derimod nogen af de andre Jurisdictioner vindicere sig saadan en Person, maae de godtgjøre deres Exception ved at anføre den specielle Omstændighed, at han har været privilegeret og altsaa exciperet fra det almindelige foro, e. g. at han er eller har været geistlig, militair, kongelig Betient, innskriveret i Universitetets Matricul ic. hvilket alt er Facta, som ikke lade sig præsumere, men skal anføres og bevises. At hvad man af Magistratens allerunderdanigste Supplique saavel som Præsi-

Præsident Ortveds Erklæring med Bilager kan erfare om afgangne Hans Syenboe, er, at han haver boet, opholdt sig, og er død i Kjøbenhavn. Dette er alt nok for Magistraten, og i Følge deraf kan de paaaae, at han haver sorteret under deres Jurisdiction, og at det saaledes tilkommer dem at forrette hans Skifte. Derimod haver Præsident Ortved ikke anført det allermindste, hvoraf man kunde slutte, at bemeldte Syenboe har været privilegeret, og saaledes undtaget fra det almindelige Forum og Magistratens Jurisdiction. Det eneste, som kunde synes at høre herhen, er det Magistraten selv anfører, at den Afdøde, for en 30 Aar siden skal have tient da værende Zahl-Casserer 3 men ligesom det er vist, at han paa den Tid i Følge Lovens 1ste B. 2det Cap. 7de Art. og det almindelige Princip *Familia sequitur forum domini*, sorterede under Borg-Netten, saa er det og vist, at det opherte, for saavidt det ingen anden Grund havde, naar han lod af at være *pars Familiae*, og Zahl-Cassereren lod af at være hans *Dominus*. Vel melder Præsident Ortved, at han, naar det kommer til Proces, skal tydelig godtgjøre og demonstrere sin Ret til at forrette dette Skifte. Det kan og gierne være, at han for Netten kan anføre og bevise saadanne Facta og Omstændigheder, som kan gjøre, at han der bør vinde sin Sag, men saa længe han ikke i sin Erklæring har meldt det mindste derom, kan han ikke vente, at man i Cancelliet skal gierte dem, og paa Grund deraf confirmere ham i Possessionen imod dem, som have en Præsumption for sig, som han paa ingen Maade har søgt at elidere. Det derimod, som Præsident Ortved anfører til at bestyrke sin Ret, er: at han først har forseglet efter den Afdøde, at det er skeet efter Anmodning af Hr. Thorup, at Hr. Thorup dertil skal have havt den Afdødes Befaling, og at Præsident Ortveds Formand for nogle Aar siden skal have forrettet Skifte efter den Afdødes Tiener. Det kan og ikke negtes, at jo disse Omstændigheder in dubio virke en Slags Præsumption, men da Magistraten haver for sig en Præsumptio Juris, som vel admitterer probationem in contrarium, men dog og haver vim

probationis plenæ, saalænge contrarium ikke bevises, og den derved elideres, saa er her for Tiden intet dubium.

Overalt, da jeg tilforn har viist, at der kan være nogen Fordeel for en Rettens=Vetient ved at forrette et Skifte, omendskönt han siden maae udbetale Skifte= og Skriver=Salarium, saa formener jeg det at være af nogen Følge, om man i Almindelighed vilde antage det Princip, at den der først er requireret, og først har forseglet en Sterboe, skulde blive ved at forrette Skiftet, og de andre, som dertil maatte formeene sig berettigede, alene skulde forbeholdes deres Ret til Skifte= og Skriver=Salarium paa lovlig Maade at udføre; saasom 1) kunde det let hos adskillige Rettens=Vetiente opvække en alt for stor Begierlighed efter at bemægtige sig Sterboer, ved først at forsegle dem, i den Sted, at en Rettens Vetient, som requireres til at forsegle en Sterboe, som han veed at være sig aldeles uvedkommende, ikke bør befatte sig dermed, men allene tilkiendegive Vedkommende, at de henvende sig til en anden. 2) Kunde en Tiener eller anden Domestique derved ofte faae Leilighed at spille en ganske uvedkommende Rettens=Vetient et Skiftes Administration i Hænder. 3) Kunde det let give Anledning til det, som ofte tilforn er skeet, at den ene Jurisdiction har frataget den andens foresatte Segl. 4) Maatte det da holdes ihenseende til alle Jurisdictioner, endog dem, som sortere under andre Departements, hvoraf vilde følge, at om f. Ex. Under=Admiralitetets=Rets Præsidenten, eller en Auditeur først blev requireret til at forsegle efter en Borger, saa skulde han og blive ved at forrette Skiftet. Om den Udsæde og selv har helst villet sortere under Borg=Retten, da er det ikke at undre paa, men gjør intet til Sagen, thi da Borg=Retten er et forum privilegium, og det medfører visse Frietagselser, at sortere derunder, saa skulde vel enhver helst ønske det.

Ihenseende til foransførte Grunde maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale: At Kjøbenhavns Magistrat skulde forrette Skifte efter afgangne Hans Syen=

Syenboe, dog at Borg-Rets Præsident Ortved, og Borg-Rettens Jurisdiction, forbeholdes sin Ret til Skifte- og Skriver-Salarium med alt deraf dependerende paa lovlig Naade at udføre.

Uden om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, ihenseende til de specielle Omstændigheder her ere, uden Folge for andre siige Tilfælde allernaadigst at befale, at Borg-Rets Præsidenten skulde forrette Skiftet, og Magistraten og Byens Jurisdiction forbeholdes deres Ret paa ommeldte Naade. Den 29 Junii 1753.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:

Ordre til Magistraten og Præsident Ortved efter den sidste Erklæring, med Tilleg, at ifald Ortved taber Sagen, skal han tillige være ansvarlig til de paa Processen gaaende Omkostninger.

XI.

Erklæring over en Forestilling fra Stiftamtmanden i Aalborg, Geheimeraad Baron Goltz, som udbeder sig Hans Majestæts allernaadigste Resolution ihenseende til en Tvistighed, opkommen imellem Herredsfogden i Kiær Hvetboe Herreder Søren Hægh, som tillige er Birkedommer og Birkeskriver ved Dronninglund og Hals Birker, samt Herredsfogden i Jerslev Borglum Herreder Gunde Meldahl, angaaende hvem af dem det tilkommer at forrette Auction over afgangne Jacob Severins Gaarde, Gods og Effecter.

Med denne Forestilling er fulgt Forklaring fra begge de stridende Parter over deres formentlige Ret og de Grunde, hvorpaa de hver for sig bygge deres Paastrand. Birkedommer Hægh azterer til Fordeel for sin Mening, at Dronninglund med Gaarde og Gods er et fra Jerslev Borglum Herreder særskilt Birk og en Herredsfoged Meldahl uedkommende Jurisdiction. At Herreds- og Birkefogder samt Herreds- og Birkeskriber ere ved Forordningerne om Auctions-Værker i Danmark uden Undtagelse bestiftede til at forvalte de paa ethvert Sted foresaldende Auctioner, hvorfor han ogsaa i Aaret 1729 efter Prinsesse Sophie Hedevigs Forankalning, har forrettet Auctionen over Dronninglund med øvrige Gaarde, da samme skulde været bortsolgte: At Birkedommerne endog tilforn har været anseete berettigede til andre i Birkerne foresaldne Auctioner: At Reskriptet af 22de

October 1751 taler om et ganske andet Tilfælde, end det, hvorom her er Spørgsmaal og endelig, at saavel Reskriptet af 26de December 1736 som Forordningen af 16de Junii 1752 tale til hans Fordeel, hvorfor han ogsaa formoder at blive tilkiendt den omqvæstionerede Auction, allerhelst alle de Ting, som skulde auctioneres have været under afgangne Severin som Birkepatron og ere endnu under hans umyndige Arvingers Herskab.

Herredsfoged Meldalsh anfører derimod til Fordeel for sin Meening: At Forordningerne om Auctions: Væsenet have, ved at affkaffe de almindelige Auctions Forvaltere, villet forbedre Herredsbetienternes Vilkaar, men ikke Birke-Betienternes.

Disse have ikke ved bemeldte Forordninger kunnet komme i Betragtning, siden det er Birke:Eierne der have saaet Tilladelse at lade Auctioner hos deres Bønder og Tienere forrette ved deres egne Folk: endelig erindrer han og, at Forordningen af 1693 dens 16de Art. viser ganske tydelig, at Birkedommere ved private Birker ikke kunde tilkomme at forrette Auctioner efter andre end dem, der staae under Birke: Patronens Herskab, og da denne selv ikke paa nogen Maade kan siges at være i dette Tilfælde, saa kan hans Birkedommer ligesaaletid efter ham forrette Auctioner, som en af hans andre Tienere kunde komme til at forrette Skifte efter ham, hvilket ogsaa tilkommer Amtmanden.

* * *

Da Forordningen af 4 Mart. 1690 udtrykkelig beskaffer Bødefogderne i Kjøbstæderne, men Herreds- og Birkefogderne paa Landet til at forrette de foresaldende Auctioner, hvilket ei vel kan forstaaes anderledes, end at ligesom Herredsfogderne skal forrette Auctionen i deres Herreder, saa skal og Birkefogderne forrette dem i deres Birker, det samme og igientages i Forordningen af 19 Dec. 1693 alene med den Indskrænkning ihenseende til de Birkefogderne tilkommende Auctioner: At dermed ei andre skal være meent, end enhver Proprietarii egne Bønder og Tienere i hans Birke, hvilken Indskrænkning rimeligviis sigter til Præster og andre, som kan være beboende inden Birkets Grændser, uden at være Birke-Herrens Fæste-Bønder, saasom de der boe paa Gaarde, der enten tilhøre dem selv, eller i det mindste ikke tilhøre Birke-Herren, hvilket og kommer overeens med Reskriptet

af 22 Oct. 1751: og den Auction, her tvistes om imellem Herreds- og Birkfogden, ei strækker sig til videre, end den afsøde Birk-Herres efterladte Gaarde og Effecter, og aldeles ikke angaaer noget, som kunde være andre inden Birket boende tilhørende, hvortil kommer, at den Auction er en Actus Judicialis, hvorved Dominium Judicialiter og auctoritate publica transferreres fra en til en anden, og saaledes at samme Translation haver vim rei Judicatae, saa kan Auctionsholdelse neppe tilkomme den, som hverken haver Jurisdiction over de Ting, der selges, eller over de Personer, samme Ting tilhøre; saa skønner jeg ikke, at der i nærværende Dispute kan være det allermindste for Herredsfogden i Jerslev Herred at sige, men maae allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at rescribere til Stiftamtmand Hr. Geheimeraad Solck: At de Auctioner, som foresalde i Birkerne over fast Eiendom eller Løsøre, Birke-Herren selv eller hans Bønder og Tienere tilhørende, tilkomme Birkfogderne at forrette, uden at Herredsfogderne sig dermed i nogen Maade have at befatte; hvoraf følger, at det tilkommer Birkfogden ved Dronninglunds Birk og ikke Herredsfogden i Jerslev Herred at forrette de Auctioner, som skal holdes over afgangne Jacob Severins under Dronninglunds Birk liggende og dertil hørende Gaarde, med de paa samme Gaarde værende Meubler og Løsøre. Den 5 Juli 1753.

Herpaa resolverede Cancelliet, under 11 Julii 1753.

At der skulde gaae Ordre til Stiftbefalingsmanden efter Erklæringen.

XII.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet, hvorved samme begiærer det danske Cancellies Tanker over en Forestilling fra General Arnold, som deri beretter, at en Militaire, der har været deelagtig udi det i Drøbach 1749 begaaede Syverie, til hvis Undersøgning og Paaktendelse der i Aaret 1751 blev anordnet en Commission bestaaende af Civile- og Militaire-Betiente, er, førend Dommen med Kongelig Confirmation til Bekjendtgjø-

relse for de Militaire Medskyldige blev opsendt, ved seeneffe Session bleben dimitteret og saaledes overgaaet til den civile Etat, i hvilken Anledning han altsaa forlanger Resolution, om denne forrige Land-Soldat enten skal udsaae den idømte Straf, som er 6 Gange Epidrobløben, eller om han med en anden Straf skal belægges.

* * *

De romerske Jurister hævde ei urettelig anseet et Delictum som en Quasi-Contractus, hvorved en Delinquent tacite forbinder sig til at lide den Straf, som Lovene have sat for den af ham begangne Misgjerning. I Følge af denne Quasi-Contractus bør, naar Straffen skal determineres, iagttages det Sted, hvor, og den Tid, naar Delictum er begaaet, saavel som den Tilstand og de Omstændigheder, Delinquenten paa samme Tid og Sted befandt sig udi. Deraf kommer det, at en Delinquent i Almindelighed bør tiltales for foro Delicti commissi, at han bør straffes efter den Lov, som gieldte paa det Sted, hvor Delictum blev begaaet, og paa den Tid, da det blev begaaet, saa at, om enten en anden Lov gieldte paa det Sted, hvor han opholdt sig eller blev paagreben, eller og en Lov siden den Tid kunde være udkommen, hvorved Straffen for saadanne Misgjerninger, enten blev skærpet, eller formildet, saa vedkommer det ham ikke, og kan ikke være til nogen Efterretning i den Dom, som sældes over ham. Tilsvarende bør Straffen bestemmes efter den Tilstand og de Omstændigheder, Delinquenten var udi, da han begik saadan Misgjerning, omendskjønt de siden kan være forandrede, inden der gaaer Dom i Sagen. Saaledes, om En supponeres at begaae et Delictum, medens han er et Barn, eller og i Vildelse og Raserie, da, omendskjønt han kan være kommen til sin Forstand, eller være bleven infantia Major, inden der gik Dom i Sagen, saa bør han dog ikke straffes, uden efter den Lov, der dicterer Straf for Børn eller dem, der ere i Vildelse og Raserie. Heraf følger ligeledes, at naar Straffen, ihenseende til visse delicta differerer for Civile- og Militaire-Personer, og En, medens han er Militair, begaaer saadant et Delictum, men bliver affkediget inden der gaaer Dom i Sagen, saa bør han dog stricto jure

jure dømmes til at lide den for de Militaire satte Straf. Dette giælder med saa meget bedre Ret om Delinquenten Qvæstionis Paul Christophersen Ortervsrud, som han ei alene har været Militair, da han begiit Tyveriet, men og, da han derfor blev dømt af en Ret, der, ihenseende til ham og de øvrige Militaire, stod i Parallel med en Krigs-Ret. Da den Militaire Jurisdiction haver tiltalt og paadømt ham, saa have de ei allene derved faaet en Rettighed til ham, i Følge af hvilken han ikke kunde paastaae at affsediges, førend han havde udstaaet sin idømte Straf, men den Militaire Jurisdiction er og derved bleven forbunden til at see deres Dom equeveret ved at Straffen paa Delinquenten blev fuldbyrdet, saa de end ikke burde eller kunde valide dimitere ham, førend dette var skeet. Udsaa, naar der spørges om at equevere Dommen, anseer jeg Delinquenten endnu som Militair, siden hans Uffæed, enten i sig er ugjældig, eller i det mindste bør at forstaaes, under den Reservation, at han dog ligesuldt skulde udstaae sin Straf, han ved denne approberede Dom maatte befindes at være dømt til at lide. Omendstundt nu dette stricto jure forholder sig saaledes, saa kunde der dog ikke, fra de Militaires Side, være noget at udsætte paa, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at forandre den idømte Straf til en Equivalent civil Straf, e. g. at miste sin Hud i Fængselet, eller at arbeide nogle Maaneder i Jern i nærmeste Fæstning; fornemmelig ratio discriminis poenæ indeholdes i den Militaire Tjeneste og Oekonomie, hvilken Ratio ophører, saasnart En har faaet sin Uffæed. Dog understaaer jeg mig ikke dertil at giøre noget allerunderdanigst Forslag, i det mindste ikke, uden Amtmandens Erklæring derover i Forveien var indhentet, thi foruden, at den civile Jurisdiction uden Føie blev bebyrdet med Executionen og Executions Omkostningerne, og den Militaire Jurisdiction iligemaade, uden Føie, derfra blev befriet, saa kunde det hælde sig, at Delinquenten med saadan Forandring af Straffen blev misforsniøt, da han kunde synes at være forurettet. I den Henseende indstilles allerunderdanigst: Om Krigs-Cancelliet ved et Pro-Memoria kunde tilkiendegives, at, da Poul Chre-

Christophersen Otterstruds Afseendigtelse, som er fæct efter at Dommen over ham var fældet, ikke kan være anderledes at forstaae, end under den Forbeholdenhed, at han dog ligesuldt skulde udstaae den Straf, han ved den approberede Dom maatte befindes at være dømt til at lide, saa vides ikke noget derimod, at den Militaire Jurisdiction lader Dommen for ham forkunde, og samme exequere.

Uden om det allernaadigst skulde behage Deres Kongl. Majestæt derover først at indhente Amtmandens Erklæring. Den 6 Julii 1753.

Paa denne Sag blev i Conseillet resolveret:

At Krigs-Cancelliet skulde fornemmes i Forveien, om samme vice versa var eenig i, at naar nogen ved den militaire Etat blev antagen, som var dømt at udstaae en civil Straf, Dommen da, uagtet Personens senere Engagement, ligesuldt over ham skulde exequeres. Derpaa svarede Krigs-Cancelliet, at samme dermed var aldeles enig, og derefter blev resolveret af Cancelliet under 15 August 1755, at Krigs-Cancelliet skulde tilskrives efter Erklæringen.

XIII.

Svar til General-Fiscalen Cancellieraad Sonne paa hans Skrivelse af 23 Junii, hvorudi han communicerede en ham tilsendt Angivelse uden Haand af 5te Junii h. a. saavel som hans Skrivelse af 7de Junii, hvorudi han forespørger sig, om han til Høieste-Ret skal indstævne en Diktetings Dom, som han havde erhvervet over Forvalter Saabye ved Juellinge.

* * *

Hermed tilbagesendes den mig ved ærede Skrivelse af 23 Junii communicerede Angivelse. Da samme er uden Haand, og ikke medfører noget Criterium, som kunde give den et Slags Vægt, saa kan jeg ikke raade Hr. Cancellieraad, derpaa at gjøre mindste Reflexion, eller derefter at gjøre noget Skridt, som kunde synes at sigte til at anlægge Sag. Det vilde blive af alt for stor Følge, og aabne en alt for viid Bane

Varer for dem, som kunde have Lyst af at føre andre i Fortred, end paa Grund af slige Chartequer skulde begyndes en Slags Inquisition-Proces, hvorved uskyldige Folk let kunde føres i Fortred, uden at have nogen Reconvention, eller deraf flydende Reparation at vente. Desuden, naar det og forholdt sig, som i Chartequen meldes, saa er det af det Slags delicta, som langt fra ikke forstyrre den offentlige Roeslighed. Det fornemteste derudi, og som virkelig indeholder en Forargelse, er Mandspersonens Stand; men just dette vilde og, naar det end kom til Undersøgning, blive det vanskeligste paa en beviislig Maade, at faae udgiort. Naar det ikke skede, var en Forargelse udbredt, uden at kunde hæve den; overalt er jeg af Mening med Hr. Cancellieraad, at det ikke er hans, men vedkommende Øvrigheds Sag slikt at paatale. Jeg er ic.

Den mig tilsendte Birketings Dom, følger og hermed tilbage: Hr. Cancellieraad kan, naar han forlanger, faae Høieste-Rets Støvning expederet i Cancelliet. Da Sagen har foraarsaget en Deel Opsænde, vil det vel være best, at den indstævnes til Høieste-Ret.

XIV.

Erklæring ober 2de Forestillinger, den første fra Stiftamtmand Scheel, som beretter, at der af en paa Møen strandet Skibs-Ladning-Ring er en Deel fra Landets Jurisdiction henført til og bortskat i Steerge af Herrødsfogden og Striperen, hvilket Hveskriveren der i Byen har paaklaget som noget, der, efter hans Formeening, streed saavel imod Anordningerne som Billighed; dette har givet Stiftamtmanden Anledning til at forespørge:

1) Om det staaer enhver frit for, at lade de Wahre og værende Effecter, som han agter at bortselge, føre ud af Jurisdictionen, hvor han er boefiddende og tingpligtig, eller hvor Wahrene befindes, til en Klobskød, for der at lade dem ved Auction bortselge et vice versa og

2) Om det i saa Fald er den Auctions-Forvalter, under hvis District saadanne Wahre og Effecter befindes eller hvor de egentlig henhøre, tilladt at følge med, samt holde Auction derover, og saaledes expedere en Slags Actus Jurisdictionis paa et ham ellers uvedkommende Sted, eller og om Auctionen tilkommer Rettens Betiente paa det Sted, hvor Wahrene selges.

Den anden derimod fra Auctions-Directeuren i Bergen Joris Koffwagner, som beklager sig over, at være fornærmet af Sorensskriver Hesselberg, der, nagtet den af Supplicanten nedlagte Protest, har i bemeldte Bergen foretaget og fuldført en Auction over en Deel fra Landet indførte Sager.

Over den sidste Forestilling er indhentet Stiftamtmand Licignons Erklæring, som gaaer ud paa, at dersom ingen Kongelig Resolution hiemler Sorensskriverens Foretagende, saa synes Obæstionen at være uafgjort, da den paaberaabte Praxis ei i dette Tilfælde kan være nok, i denne Forudsætning henstiller Stiftamtmanden, om der ikke i Bergen kunde forholdes efter det, som ved Reskript af 24de Augusti 1742 er befaleet i Aggershuus Stift, hvor det er tilladt Auctions-Forvalteren i Byerne at forrette slige Auctioner imod at deele det faldne Salarium med Auctions-Forvalteren i det District, hvorfra det Auctionerede er kommet.

* * *

En Auctions-Forretning er i sig en Actus Judicialis Jurisdictionis voluntariæ, hvorved Dominium over en vis Ting autoritate Publica transferreres paa en vis Person. Et hver Hammerflag er at ansee som en Dom, hvorved Eiendoms-Ret over den tilslagne Ting tilkiendes Kjøberen. Ved det, at det er en Actus Jurisdictionis voluntariæ, og som bør skee autoritate publica, saa kan ingen valide forrette en publicke Auction, uden den, som Deres Majestæt allernaadigst har betroet Jurisdiction. Udi begge Rigerne, naar nogle faae Steder undtages, har Deres Majestæt allernaadigst betroet denne Partem Jurisdictionis voluntariæ til de ordinaire Under-Dommere, som desuden have Jurisdictionem contentiosam; hvilket og er saa meget mere rimeligt, som Jurisdictio contentiosa og undertiden maae udøves ved en Auction. Denne Actus Jurisdictionis voluntariæ er en Actus mere realis, som gaaer ud allene paa de Ting, der sælges, og angaaer ikke Personer, uden for saavidt, de derved erhverve en Rettighed over samme Ting. Deraf følger, at naar det spørges, hvem det tilkommer at forrette en Auction? da kommer det allene an paa, under hvis Jurisdiction de Ting ere, som skal sælges. Hvad Immobilia eller fast Eiendom, saasom Jord, Huus eller Gaard angaaer, da haver det dermed ingen Rets-

felig-

Felighed, fornemmelig, saalænge der luns er Dispute imellem de ordinaire og civile Jurisdictioner mellem sig; thi da de vel kan forandre Eiermand, eller overdrages fra En til en Anden, men dog ikke kan forandre deres Situs, eller forflyttes fra et Sted til et andet; og en ordinaire Dommers eller Embedsmands Jurisdiction altid strækker sig over et vist bestemt District, saa forblive de og altid og bestandig under den Jurisdiction, i hvis District de ligge, og det uden nogen Hensende til den Person, som haver Eiendoms-Ret over dem, deraf kommer det og, at Trætter, som angaae slige Ting, altid skal afhandles for foro rei sitæ. Hvad derimod Mobilia eller Løssøre angaaer, da, naar de for sig betragtes, og ikke bedømmes efter den Person, som de tilhøre, sortere de og under dens Jurisdiction, i hvis District de ere; men da de kan forflyttes fra et Sted til et andet, saa kan de og derved komme fra een under en anden Jurisdiction. Naar nu dette anvendes paa Auctioner, saa lade de Disputer, som ere eksisterede saavel i Bergens Stift, som paa Møen her i Sieland, mellem Auctions-Directeurerne i Kiøbstæden og paa Landet, sig deraf let decidere. I Følge af den naturlige Billighed, og Forordningen af 19 Dec. 1693 kan enhver, som vil stille sine Ting til Auction, lade dem forauctionere, hvor han vil. Saaledes kan En, der haver en Herregaard eller anden fast Eiendom paa Landet, gierne lade den stille til Auction i Kiøbstæden, hvor han venter, der lettest bliver Tillob af Liebhabere, men han kan ikke flytte Gaarden eller Eiendommen hen til Kiøbstæden med sig, altsaa forbliver den ligesuldt under Auctions-Forvalterens Jurisdiction paa Landet, og følgelig kommer det ham at forrette Auctionen. Ligesledes heroer det paa den, som enten boer paa Landet, eller haver en Sterboe paa Landet under sin Bestyrelse at lade de ham selv eller samme Sterboe tilhørende Meubler og Løssøre stille til Auction i een eller anden Kiøbstad; men da flytte de tillige Meublerne hen paa det Sted, hvor Auctionen holdes, hvilke derved komme under Kiøbstædens Jurisdiction; altsaa tilkommer det Auctions-Forvalteren i Kiøbstæden at holde Auctionen.

Saaledes kan der i denne Materie fastsættes et sikkert Princip, som haver sin Grund i Tingens reene Begreb, nemlig: At det altid tilkommer den Auctions-Forvalter at forrette Auctionen, under hvis Jurisdiction de Ting, som skal sælges, befindes paa den Tid, da Auctionen holdes. Og af dette Princip flyder det igien, i Folge af den Forskiel, der er imellem Tingene selv, tvende specielle Regler, af hvilke den ene angaaer Immobilia, og den anden Mobilia. Og i den Henseende maae jeg allerunderdanigst indskille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmandene i Siesland og Bergens Stift:

At, ligesom det skal være enhver tilladt, at lade sine Ting stille til Auction, hvor og paa hvad Sted, han vil, saa skal Auctionen over Immobilia eller fast Eiendom, saasom Huus, Jord og Gaard, alletider tilfalde den at forrette, som er Auctions-Forvalter paa det Sted, hvor samme Eiendom er beliggende, og det, uden nogen Henseende til det Sted, hvor Auctionen holdes. Men derimod skal Auctionen over Løssre eller rørendes Gods alletider tilfalde den at forrette, som er Auctions-Forvalter paa det Sted, hvor Auctionen holdes, og Godset paa samme Tid befindes, og det, uden nogen Henseende til, hvor samme Gods er kommen fra, eller haver henhørt.

Hvorved da de af begge Stiftamtmand, og Auctions-Forvaltere andragne Disputer ere afgjorte.

• Ved denne Anledning haver jeg erfaret, at der allerede tilforn i denne Materie ere gangne tvende Reskripter til Stiftamtmanden i Christiania, nemlig et af 3die Mart. 1730 og et andet af 24 Aug. 1742, og et til Stiftamtmanden i Trundhiem af 21 Nov. 1732 hvilke Reskripter ei allene afsige fra hverandre, men og fra det, som her er fastsat, og som jeg allerunderdanigst formeener at være grundet i Tingens Natur og Besskaffenhed. Da det nu paa den ene Side var godt, at een og den samme Regel overalt blev iagttaget, og det ikke synes anstændigt, at det i et Stift skal forholdes paa een Maade, og i et andet
Stift

Stift i samme Land, paa en anden Maade, men det paa den anden Side neppe bliver Deres Majestæts allernaadigste Billie, at nogen Kongl. Betient skulde uden sin Skyld og Brøde miste noget af det, som han ved et Kongl. allernaadigst Reskript havde god Udkomst til, saa kunde begge Dele opnaaes;

Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at lade dette Reskript iligemaade gaae til de andre Stiftammænd og Amtmænd i Danmark og Norge, og at i de Reskripter, som gik til Stiftamtmandene i Christiania og Trundhjem, maatte tillegges: At saalænge nogen af de nu værende Betientere eller Auctions=Forvaltere levede og forbleve i deres Betiening, som ved dette Reskripts Efterlevelse maatte finde noget Tab eller Afgang i deres Indkomster, da skulde ihenseende til dem forholdes efter de forhen ergangne allernaadigste Reskripter (hvad Christiania angaaer) af 3 Mart. 1730 og 24 Aug. 1742 og (for Trundhjem) af 21 Nov. 1732, men naar og ligesom samme nu levende Betientere og Auctions=Forvaltere ved Døden afgik eller andensheds hen bleve forshyttede, da skulde i alle Maader overalt forholdes efter dette allernaadigste Reskripts Blydende.

Og omendstkiønt dette synes allerbest at kunde blive bekiendtgjort ved en allernaadigst Forordning, saa understaaer jeg mig dog ikke derom at giøre noget allerunderdanigst Forslag, ihenseende til:

Da det, som er de Militaires Jurisdictioner allernaadigst forundt, ei allene i Danmark, nemlig at auctionere Huse og Gaarde i Kiøbstøder, men og fornemmelig i Norge, nemlig at auctionere Jordegods Militaire Personer tilhørende, directe strider imod de almindelige Princip, som her ere fastsatte, saa maatte samme dem enten betages, hvilket da vilde give Anledning til nye og fortrædelige Juridictions=Disputer med Krigs=Cancelliet, eller og Forordningen kunde ikke blive almindelig, men derudi maatte gøres en Undtagelse, som kuldkastede de almindelige Princip, hvorpaa det øvrige var grundet. Endelig paa det at ikke det nu allerunderdanigst foreslagne Reskript skulde give Anledning til nye Disputer mellem de Civile og Militaire Jurisdictioner;

saa maae jeg endnu allerunderdanigst indstille, om samme Reskript maatte worde clausuleret: At hvad de Militaires og de dem allernaadigst tillagte Auctioner angik, da skulde dermed forholdes efter de derom forhen udgangne allernaadigste Forordninger og Reskripter. Den 12 Julii 1753.

Herpaa faldt Cancelliets Resolution under 18 Julii 1753.

At der skulde udfærdiges circulair Ordres efter Erklæringen til alle Stiftbefalingsmænd og Amtmænd, hvilket er skeet under 10 August næstefter.

XV.

Erklæring over en Forestilling fra Stiftamtmand Scheel, hvori han beretter, at Baroniet Conradsborgs Besidder har vægret sig ved at lade inddrive nogle Mølter, som adskillige af Baroniets Bønder have forbrudt, fordi de ved en af Kongsleets Borgere foretagen Inquisition ere befundne at have brændt Brændeviin og brugt ulovligt Kroehold; da nu bemeldte Baronies Besidder, Grevinde Knuth paastaar, at Stiftamtmandens Begjæring om disse Mølterns Inddrivelse strider imod de Grevelige og Frierherrelige Privilegier, saa har han forespurgt.

1) Om ikke Forordningen af 30 April 1734 ligesaa vel angaaer Grevskaber og Frierherreskaber, som alt andet Gods paa Landet, saa at de i denne Henseende skal, for saavidt den Stiftamtmandene derved anbefalede Foranstaltning angaaer, behandles som andet Proprietar-Gods? og

2) Om ikke den Birkedommer, under hvis District hoved: Gaarden forterer, skal, naar de paa et Grevskab eller Baronie formedelst ulovligt Kroehold og Brændeviinsbrænde forbrudte Mølter ei i Mindelighed blive betalte, være pligtig, efter Stiftamtmandens Ordre og Anstalt, at giøre Execution derfor hos Forvalteren paa Gaarden, endslignt Birke: Kettigheden dependerer og Birkedommeren er beskicket af Grevskabets eller Baroniets Eier.

I Følge af Loven, og de Principis, hvorpaa Loven er grundet er en Amtmand eller Befalingsmand en af Deres Kongel. Majestæts allernaadigst beskicket Øvrigheds Person over et vis District paa Landet, som

som skal have Indseende med, at god Skik og Orden i samme District vedligeholdes, samt Lov og Ret tilbørligen pleies, og Deres Kongel. Majestæts Lov og Forordninger hørfommeligen efterleves: i Særdeleshed bør han have Indseende med de øvrige sammesteds værende Rættens eller andre Betiente, at de i alle Maader holde sig Deres Kongel. Majestæts allernaadigste Lov og Forordninger efterrettelige, samt naar det udfordres være den Forurettede assisterlig, og forbielppe ham til at nyde sin Ret, ved at foranstalte Lovens Tvang og Execution hos den Skyldige. Da nu Deres Kongel. Majestæt blant de Greverne og Frieherterne allernaadigst forundte Privilegier og allernaadigst har bevilget (see Grevernes Privilegie Art. 16 og Frieherternes Art. 14) at ingen Amtmand skal befatte sig med Grevernes Gods eller Frieherternes Frieherstaber, saa haver Deres Kongel. Majestæt derved allernaadigst betroet dem det samme Embede og den samme Myndighed paa Deres Gods og Frieherstaber, som en Amtmand er betroet over hans Amt, saa at bemeldte Gods og Frieherstaber i den Henseende ikke ansees at være endeel af Amtet, og de derpaa værende Rættens og andre Betiente, saalænge dem ikke forevises speciel Kongel. Befaling, aldeles ikke ere forbundne til at imodtage nogen Ordre af Amtmanden, eller derefter at giøre nogen Foranstaltning, men allene efter deres Herstæbers Befaling. Efter at Kiøbstæderne ere blevne frietagne fra Amtmændenes eller Befalingsmændenes Jurisdiction, er denne Jurisdiction eller Over-Inspection over alle i et heel Stift beliggende Kiøbstæder bleven betroet een af Amtmændene i Stiftet, som, i den Henseende kaldes Stiftamtmand eller Stift-Befalingsmand. Stiftamtmandens Jurisdiction eller Over-Inspection, for saavidt han er Stiftamtmand, strækker sig allene til Kiøbstæderne, og vedkommer ikke Landet, saa længe der ikke er nogen speciel og udtrykkelig Kongel. Befaling derfor. Ikke desmindre i eet eller andet Tilfælde, hvor det enten har været om Kiøbstædernes særdeles Fordeel at giøre, eller og om en Overensstemmelse i en Anstalt over det hele Stift, har det ofte allernaadigst behaget Deres Kongel. Majestæt at betroes og anbefale en Stiftamtmand een eller anden

den Foranstaltning over hele Stiftet saavel i Kjøbstæderne, som paa Landet i alle Stiftets Amter at iværksætte. Saaledes haver Deres Kongel. Majestæt i Forordningen om ulovlig Kroehold af 30 April 1734 allernaadigst anbefalet Stiftamtmanden over hele Stiftet at foranstalte Execution hos de Skyldige, som ere blevne overbeviiste, at have begaaet utilladeligt Kroehold. Da nu Grevernes og Frieherrenes Privilegier allene forbyde Amtmændene, men ikke Stiftamtmandene, at besætte sig med Grevernes Gods og Frieherrenes Frieherfskaber; saa spørges, om en Stiftamtmand ikke er berettiget til at foranstalte saadan Execution paa en Greves Gods eller paa et Frieherfskab ligesaavel som ellers overalt; og om en Greve eller Frieherre, som allene haver Amtmands Rettighed, ikke ligesaa vel maae taale denne Stiftamtmandens Foranstaltning paa deres Gods og Frieherfskab, som en Amtmand maae taale den paa sit Amt? Det, som denne Forordning udtrykkelig befaler Stiftamtmanden, det tilkom i Følge af Lovens 3die Bogs 1ste Capitels 2den Artikels reene Bydende enhver Amtmand i sit Amt at forrette, altsaa er det et Stykke af enhver Amtmands Forretning og Embede Stiftamtmanden her forretter, og, for saavidt han forretter det, er han at ansee, som Amtmand over det hele Stift. Det kan saaledes være Greverne og Frieherrene ligemeget, enten denne Amtmands Forretning forrettes af Amtmanden eller Stiftamtmanden, nok er det, at det i sig er en Amtmands Forretning, og altsaa tilkommer det dem paa deres Grevskaber og Frieherfskaber at forrette den. Og ligesom der ikke kunde existere nogen Dispute, saa længe Amtmændene, dem det efter Loven tilkom, skulde giort denne Foranstaltning, saa er der ikke mindste Anledning til at troe, at Deres Majestæt ved bemeldte Forordning, som fornemmelig sigter til Kjøbstædernes Fordeel og Velgaaende, allernaadigst skulde intenderet at giøre nogen Indskrænkning i Grevernes og Frieherrenes Privilegier, siden Forordningen selv intet melder derom, og det in dubio, tanqvam odiosum quid, ikke kan eller bør præsumeres. Altsaa, omendskjønt det ikke kan billiges, at Frue Grevinde af Anuth, som Administratrice af Frieherfskabet Conradsborg, har tergivnerferret i at

skaffe Consumptions-Forpagterne i Ringsted Ret over hendes Bønder og Tjenere, saa maae jeg dog allerunderdanigst tilstaae, at jeg holder hende heel vel beseiet til at ansee den i dette Tilfaelde af Stiftamtmanden bevierte Execution som stridende imod de Frieherlige Privilegier. Tiljemaade formener jeg allerunderdanigst, at Birkedommeren ved Cönnradsborgs Birk, efter Stiftamtmandens Ordre ikke kunde eller burde giøre Execution hos Forvalteren ved Baroniet, men dertil behøvede hans Herskabs Ordre. Omvendt skient nu herimod kunde indvendes, som Stiftamtmand Scheel og synes at sigte til, at paa den Maade skal der hos Greverne og Frieherrene begieres Execution hos dem selv, eller, hvilket omtrent er det samme, hos deres Forvalter paa deres Vegne, og at Forordningen derved vil blive uden Virkning, og ikke for Riidsstederne medføre den Nytte og Bequemmelighed, som synes at være tilsigtet, saa maae jeg dog derved tillige erindre. 1) At paa Grund af saadan en uuelig Fornærmelse eller Ueilighed, som dog forudsætter en Misbrug, gaaer det ikke an at giøre et Skaar udi de allernaadigst forundte Privilegier. 2) Om og en Greve eller Frieherre saaledes vil misbruge den dem allernaadigst forundte Myndighed, hvilket ikke er at formode, saa er der dog for Sagsøgeren eller den Fornærmede tilovers ei allene Remedium Supplicationis, men endog et andet Remedium paratissimum, nemlig at stævne lige ind til Høieste Ret, hvor de ei allene i saadan Tilfaelde kunde vente skadesløse Omkostninger, men og desuden, om det eragtedes fornødent, kunde blive understøttede med Beneficium Paupertatis. I Følge af Foregaaende maae jeg allerunderdanigst indstille: Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongel. Majestæt at rescribere til Stiftamtmand Scheel:

At de Executioner, som i Følge Forordningen af 30 April 1734 skal stee hos Forvalterne ved Grevernes Gods eller Frieherstaberne, skal forlanges og foranstaltet af Greverne og Frieherrerne selv, efter hvis Ordre og Anstalt Birkedommeren skal forrette Execution. Kjøbenhavn den 12 Juli 1753.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:
Ordre til Stiftamtmanden efter Erklæringen.

XVI.

Erklæring over Stiftamtmand Ranzaus Brev af 19 Maji 1753, hvorudi han forespørger sig, om Forordningen af 19 Febr. 1753 og gielder i Norge?

Herpaa kunde, efter min allerunderdanigste Formeening, Stiftamtmand Ranzau svares: At ligesom udi den seener Forordning af 19 Febr. h. a. udtrykkeligen nævnes Vort Rige Danmark og samme ikke i Norge er publiceret, saa vedkommer den Danmark allene og ikke Norge; da derimod Forordningen af 16 April 1736 udtrykkeligen nævner Vores Riger og Lande og altsaa vedkommer Norge, ligesaa vel som Danmark, ihenseende til samme det og har været fornødent at lade det allernaadigste Reskript af 4de Maji. h. a. i Norge ligesaa vel, som i Danmark bekiendgiøre. Den 14 Julii 1753.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:
Stiftamtmanden tilskrives efter Erklæringen.

Men i Conseilet saaledes:

Remitteres til General Land-Deconomie og Commerce-Collegium.

XVII.

Erklæring over en Ansøgning fra Jens Thorsen, hvori denne anholder om, at der maae blive foranstaltet Sag anlagt imod Sognefoged Jens Jørgensen i Endrup, som paa Kongeveien ved Fredensborg skal have overfaldet Supplicansens Son Albreth Jensen, med Hug og Slag, saa at han 18 Dage derefter er bortdød.

Denne Ansøgning er Brev Solstein tilstillet ved et Brev fra Geheimsekretær von der Lühe, hvori det meldes, at Hans Majestæt vil underrettes om General-Procurærens Tanker over denne Sag.

Med Sagen følger tillige et Pro-Memoria fra Geheimeraad Gram, hvori denne, ved at fremsende et i den Anledning optaget Tingsvidne, be- retter Omstændighederne og udbeder sig Forholds- Ordre, da han ikke, efter det som er beviist, har endda holdt nødvendigt at actionere eller arrestere den anklagede Sognefoged.

Alt, hvad man af det tilsendte Tings- Vidne, denne Sag angaaende, med Visshed kan erfare, er,

At Sognefogden Jens Jørgensen den 3 Junii 1752, som var en Loverdag, haver givet den siden afsdøde Albreth Jensen 4 á 5 Slag over hans Skuldre, med den tynde Ende af hans Ridepidst; at Al- breth Jensen ei allene samme Dag efter den Tid, men og de tre næstpaafølgende Dage nemlig Søndag, Mandag og Tirsdag, har, som sædvanligt spiist, drukkit og forrettet sit Arbeide, uden i nogen Maade at lade sig merke med, at han skadte noget; at han om Onsdagen der- efter er bleven syg og gaaet til Sengs, og, fiorten Dage efter at han var bleven syg, er bleven fært 2 á 3 Mile paa en Vogn, fra hans Huusbonde til hans Forældre, hvor han 3 á 4 Dage derefter er død.

Det er saa langt fra, at derved gives mindste Anledning til at ansee Jens Jørgensen som Albreth Jensens Banemand, saa man derimod med temmelig Visshed kan slutte deraf, at Jens Jørgensen ved de Slag, han haver givet Albreth Jensen, aldrig kan have været Marsag i hans omtrent 3 Uger derefter paafulgte Død, ihenseende til 1): Er det Redskab Jens Jørgensen har betient sig af, i at slaae Al- breth Jensen, den tynde Ende af en Ridepidst, som kuns var en Fins- ger tyk ind ved Haandgrebet, hvilket Instrument ingenlunde kan ansees for et Instrumentum, lethiferum, eller, ad cædem perpetrandam aptum: 2) Haver han af denne Ridepidst allene givet ham 4 á 5 Slag, og det ikke i Hovedet eller paa noget farligt Sted, men lige over Skuldrene, hvor det næsten er umuligt at nogen kan have Skade af saadanne Slag. 3) Befindes dette ikke at være skeet af noget foregaaende Had eller Brede, men af en da eksisterende, rimelig og billig Marsag, inemlig at

Albreth

Albreth Jensen ei allene kiorte i Alleen, hvor det var samtlige Bønder forbuden at kiøre, dermed Jens Jørgensen, som Sognefoged, og den, der passede paa Arbeidet, burde have Indseende, men og, da Jens Jørgensen talte til ham derom, skal, efter hans egen Tilstaaelse for et af Vidnerne, have brugt Mund imod ham. 4) Er der ikke noget Spøer til, at Albreth Jensen af disse Slag har haft mindste Skade, eller Uleilighed, som han paa sierde Dag derefter har i alle Maader været frisk og sund, og forrettet sit sædvanlige, end og stærke Arbeide uden at klage eller give sig. 5) Bestyrkes det ved Albreth Jensens egen Opførsel; thi da han med sin Husbonde, Forældre og adskillige andre har talt saavel om sin Sygdom, som om de Hug, han havde faaet af Jens Jørgensen, saa har han aldrig i mindste Maade ladet sig merke med, at han af disse Hug havde haft nogen Skade, eller at samme kunde være Aarsag i hans Sygdom. Men derimod 6) skal, efter et Vidnes Udsegende, i sin Sygdom selv have tilstaaet, at han ikke fandt noget til de Hug, han havde faaet, eller vidste noget af, at de kunde skade ham: og 7) ei uhydelig givet tilkønde, at han havde fortrient samme Hug, ved det at han havde brugt Mund, og let kunde unde været dem, om han vilde givet gode Ord; hvortil kommer 8) At Albreth Jensen allerede tilføren, førend han fik disse Hug, har klaget over, at han var syg og havde en Svaghed, som gjorde ham uduelig til at tiene, saa han maatte opstige sin Tjeneste, og af samme Aarsag havde søgt Hielp hos en Doctor. Naar nu 9) dermed tillige overveies, at da han i siorten Dage havde lagt i en hidsig Sygdom og jævnlig raset, er han en heed Sommerdag i Junii Maaned ført 2 á 3 Mile paa en Vogn hen til hans Forældre, saa skønnes lettelig, hvad der kan have været Aarsag i hans nogle Dage derefter paafulgte Død, uden at det gøres fornøden at søge Grunden dertil i de Hug, han havde faaet af Jens Jørgensen. Ligesom nu heraf erfares, at der ikke er mindste Rimelighed udi, eller Beviis for, at Jens Jørgensen har været Aarsag i Albreth Jensens paafulgte Død, saa skønnes ei heller, at der er Anledning til at anlægge Sag imod Jens Jørgensen,

som

som den, der ubi nogen Maade skulde have forseet sig imod den afsdede Albreth Jensen; thi da Jens Jørgensen som Sognefoged og den, der skulde have Indseende med Arbeidet ved Weiens Istandsettelse, paa den Tid var nærværende, saa var han for saavidt at ansee, som Albreth Jensens og de andre Arbeideres Husbonde; da nu Albreth Jensen i dobbelt Henseende har forgaaet sig ei allene ved at fiere der, hvor det var forbudet, men og ved at bruge Mund mod Jens Jørgensen, som var berettiget og forbunden til at forbyde ham det, og Jens Jørgensen ikke haver revset ham anderledes, end Lovens 6te Bogs 5te Cap. 5te Art. tillader en Husbonde at revse sine Værn eller Tyende, saa skønner jeg ikke, at Jens Jørgensen derved haver verferet in actu illicito, eller begaaet noget, hvorfor han burde tiltales. Saaledes er, efter min allerunderdanigste Formening, ved Supplicansens allerunderdanigste Ansøgning intet at giøre. Kiøbenh. d. 19 Julii.

I Cancelliet resolveret:

Indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen.

Og Hans Majestæt har derpaa resolveret:

Herved er intet at giøre.

XVIII.

Erklæring over en Ansøgning fra Byefoged Riis og Byeskriver Norman i Friderichshald, hvori de paaklage at General-Auditeur Schulenburg har forrettet Auction over en Deel af Major Giensehovens faste Effecter og Eiendomme, som laae under Byens Jurisdiction, og derhos begiare, at General-Auditeuren maae befales til dem at udbetale det Salarium, som ved samme Auction var falden og tilkom dem, samt at Forordningen af 16de Junii 1752 maatte giælde i Norge.

Med Ansøgningen fulgte en Erklæring fra General-Auditeur Schulenburg og et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet til Geheime-Conseillet.

I den første søger General-Auditeuren at bevise sin Ret til den holdte Auction, iblant andet af de 2de Reskripter dat. 4de Jan. 1732 og 19de Julii 1737.

Ved det sidste fremlægges i Geheime-Conseillet forbemeldte Erklæring med Formeening, at deri tydelig er vist General-Auditeurens Competence til at holde den ommeldte Auction, ligesom det og paa Grund deraf forlanges at Supplicanterne med deres Ansøgning maae blive afviste.

* * *

Vel er det i sig rimeligt, at den, det tilkommer at forrette Auction over en Mands Gods og Effecter, naar han ved Døden er afgangen, og her forrette den over samme Gods og Effecter, naar Manden i levende Live enten vil eller maae ved offentlig Auction bortselge dem. Men det er paa den anden Side, saavel mod alle Principia Juris i Almindelighed, som mod Principia Juris Danici i Særdeleshed, at Auctionen over Immobilia og faste Eiendomme skal forrettes af den, hvis Jurisdiction den Eølgende forterer eller har forteret under, og ikke af den, hvis Jurisdiction Tingen, som sælges, i sig fortere under. Falder der Trætte om faste Eiendomme, skal der tages Syn eller Grundskning derover, skal der skee Mission eller Indførsel derudi, skal saadan Eiendom bortskiedes og Skiedet tinglyses, da maae det efter Danske og Norske Lov alt skee coram foro rei sitæ, og af Judice rei sitæ. Det kan da ei andet end ansees for en anomalie, naar Dominium over saadan fast Eiendom ved offentlig Auction skal overdrages, om Auctionen da skal forrettes af nogen anden Jurisdiction, end den, som Eiendommen selv forterer under, og som for saavidt er Judex rei sitæ, fornemmeligen da Auction ligesaa vel, som de nu anførte Forretninger er en actus mere realis, som allene angaaer Tingen, og ikke vedkommer nogen Person, uden for saavidt han derved erhverver Eiendoms-Ret over samme Ting.

Ikke desto mindre er herudi, hvad Norge angaaer, ex ratione speciali gjort en Undtagelse ved de tvende allernaadigste Reskripter af 4 Jan. 1732 og 19 Julii 1737, som fastsætte: At de Auctioner, som forefalde i Officerers Sterboer saavel over Jordegods, som Løssore, skal forrettes af den Militaire Jurisdiction, som derfor ber oppebære Salarium.

larium. I Følge af disse Reskripter skal det, ihenseende til de Auctioner, som foresalde i Militaires Sterboer, tilfalde den at forrette Auctionen over faste Eiendomme, hvis Jurisdiction den Afdøde har forteret under, og ikke den, hvis Jurisdiction Eiendommen selv forterer under, hvilket i sig betragtet er imod de almindelige Principps, og altsaa en Undtagelse fra den almindelige Regel.

Den ratio specialis hvorpaa denne Exception fra den almindelige Regel er grundet, og som i begge Reskripter selv allegeres, er: At Auction ikke er den ringeste Actus i et Sterboe: At de Civile i slige Sterboer ere frie for al Ansvar, at de Militaire have al Umagen med Skiftet, og ihenseende til alt deraf dependerende allene staae til Ansvar, og at det i den Henseende er billigt, at de og skal nyde det Salarium, som falder ved Auctionerne. Hvor denne ratio specialis ophører, der er ikke casus Rescripti, og der kan altsaa denne Undtagelse ikke have Sted, men det bør forblive ved den almindelige Regel. Men ligesom begge allegerede Reskripter kun tale om de Auctioner, der foresalde i Sterboer, saa viser og denne i Reskripterne selv anførte ratio Legis, at Lovgiverens Hensigt ikke heller kan have strakt sig til andre, end de samme Auctioner; thi hvor ingen er død, og der altsaa ingen Sterboe er, der kan den Militaire Jurisdiction ikke have enten Umage eller Ansvar ved Sterboen, og altsaa kan den ikke paaastaae commodum paa den Grund, at den allene haver onus et periculum og der kan det ei heller komme an paa, enten Auction er den ringeste eller fornemmeste Actus i en Sterboe.

Siden da den her omtvistede Auction ikke er holdet i en Officers Sterboe, men over een endnu levende Officeers til en anden pantsatte og udlagte Gods og Eiendom, saa skionner jeg ikke, at den Militaire Jurisdiction eller General-Auditeur von Schulenburg var berettiget til samme Auction, for saavidt de faste Eiendomme angik at holde, men at det tilkom de civile Betiente, under hvis Jurisdiction, samme faste Eiendomme var beliggende; thi skiont det tilstaaes, at den, der skal forrette Auction over en Mands Eiendom efter hans Død, og haver

Præsumtionen for sig, naar der spørges, hvem der skal forrette Auctionen over samme Eiendom, medens Manden lever; saa dog, naar det befindes, at den Rettighed til at holde Auction efter Mandens Død, er som et særdeles Privilegium og en Exception fra en almindelig Regel, forundt paa en Grund, som allene haver Sted, hvor der er en Sterbe, og han haver Umage og Ansvar ved at forrette Skifte, saa bortfalder denne Præsumtion af sig selv. Altsaa i Følge Foregaaende maae jeg allerunderdanigst indstille,

Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale General-Auditeur von Schulenburg til Supplicanterne at udbetale det Salarium han haver oppebaaret for at auctionere Major Gien-schourens Jordegods og faste Eiendom, for saavidt deraf under Frides-richshald Bys Jurisdiction var beliggende. Hvorhos jeg tillige maae indstille, om Krigs-Cancelliet kunde tilskrives: At da der om Auctioner daglig eksisterede Disputer mellem de Civile og Militaire Jurisdictioner, og de forskiellige Anordninger, som samme angaaende vare ffete for Danmark og for Norge, gave Anledning til megen Uorden og Forvirring, saa holder man det til flige Disputer og Uorden at forekomme for heel tienligt, om den for Danmark den 6 Junii 1752 udfkomne Forordning og blev introduceret i Norge, hvilket man formeente nu best at kunne ffee ved den forestaaende Forandring i General-Auditeurs Embedet i Norge. Kiebenhavn den 20 Julii 1753.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:

General-Prokureurens Erklæring communiceres Krigs-Cancelliet med Anmodning, at der i denne Sag i Særdeleshed maatte soies de fornødne Udstalter efter samme Erklærings Indhold, efterdi den formenes at være aldeles grundet paa Reskripternes egentlige Mening og rette Forstaaelse, hvorhos man ville have Slutningen af Erklæringen til dets behagelige Overveielse og Betænkning indstillet.

XIX.

Erklæring over en Ansøgning fra Maler-Lauget i Kiøbenhavn, som anholder om Forbedring i deres Laugs Artikler, og i Særdeleshed begiærer adskillige Punkter føstsat ihenseende til Vesternes Sønnen deres Ind- og Udskrivning som Evende, med videre.

Herover har Kiøbenhavns Magistrat afsaget sin Erklæring og med nogen Forandring indfilet det Ansøgte til Bønhørelse.

* * *

Ved denne Magistrats Erklæring veed jeg ikke noget allerunderdanigt at erindre, men maae allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt i Overeenstemmelse med samme at bevilge Maler-Laugets allerunderdanigste Ansøgning. Den 28 Aug. 1753.

Herpaa resolverede Cancelliet under 5te September 1753.

Bewisges efter Magistratens Erklæring.

XX.

Erklæring over en Forestilling fra Geheimeraad og Amtmand Bülow, hvori han udbeder sig Forholds-Ordre ihenseende til Actionen imod 2de Delinqventer, der ere hæftede for Heste-Tyverie;

Efter den enes første Bekiendelse skal Delictum være forøbet paa Amtets Grund, men efter den andens Udsigende, ved det over ham i Stiernholmus Alme holdte Forhør, hvilken Forklaring den første siden har tiltraadt, skal Gierningen være begaaet paa Weile Riøsteds Mark, hvor han havde faaet Hoppen af 2de Drengs for 2ß.

Denne forandrede Bekiendelse, ihenseende til Etedet, hvor Delictum er udøvet, har givet Geheimeraad Bülow Anledning til at vilde overlevere Delinqventerne til Byefogden i Weile, paa det at Sagen mod dem der kunde forfølges, men saavel denne, som Stiftamtmand Grev Utz, der ligeledes herom er tilskrevet, har vægret sig ved at paalægge Weile Riøsteds denne Byrde, siden der hverken er Visshed og ikke engang Formodning om den sidste Forklarings Rigtighed.

Med Geheimeraad Bülous Forestilling er fulgt Gienparter af den imellem ham og Grev Ørgs førte Correspondence om disse Delinquenters Forum saavel som de i samme paaberaabte Documenter.

* * *

Naar En skal tiltales for en begangen Misgjerning, da kommer det i Almindelighed allene an paa Forum Delicti Commissi eller det Steds Ret, hvor Delictum er begaaet, og ikke paa hvad Ret, enten Delinquenten selv eller den fornærmede Person forterer under. Saaledes kommer det i nærværende Tilfælde allene an paa, hvor dette Heste-Tyverie er begaaet, enten paa Schierup Byes Mark, da Delinquenterne bør tiltales for Coldinghuus Birkeret, og Omkostningerne lignedes der paa Amtet; eller og paa Weile Byes Mark, da de bør tiltales for Weile Byetings-Ret, og Omkostningerne lignedes paa Kiebstæderne. Omendskjønt nu dette sidste, ifølge af Delinquenternes egen Bekjendelse synes at være det rimeligste, saa dog, da de i samme deres Bekjendelse til deels have vaaket, visse Omstændigheder derudi og synes at stride imod det af Byefoged Grundal erhvervede Raadstueforhør, hvilket og har gjort, at saavel Byefogden, som Stiftamtmanden have vovet sig ved at modtage Delinquenterne, det derimod er rimeligt, at disse Omstændigheder ved Sagens Drift kan blive bedre oplyste, saa Dommerne ved Sagens endelige Uddrag kan være i Stand til med Visshed at fastsætte paa hvad Sted Tyveriet er begaaet; saa indstilles allerunderdanigst, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kammerherre og Amtmand Bülou at han lader de for Heste-Tyverie arresterede Personer for Coldinghuus Birkeret tiltale og Dom over dem indhente, da Dommeren tillige haver at paakiende: om, og hvorvidt Omkostningerne bør lignedes, enten paa Kiebstæderne, eller paa Amtet, eller og paa begge tillige. Da der af samme Reskript og kunde gaae Communication til Stiftamtmanden Grev Ørg. Den 30 August.

Cancelliet resolverede derpaa under 5 September 1753.

Ordre til Amtmanden efter Erklæringen og Notice til Stiftamtmanden.

XXI.

Erklæring over en Skrivelse fra Kammer-Collegio, hvormed er fulgt en Forestilling fra Stiftamtmand Licignon, hvori han, for at ophjælpe Søfareten og Handelen Nordenfeldts har foreslaaet, at Salt ikke maatte tilføres Bergens og Trundhiems Stifter uden med disse egne Skibe.

* * *

Med det af Stiftamtmand Licignon giorte allerunderdanigste Forslag om en allernaadigst Bevilling for de tvende Nordenfeldske Stifter i Norge, nemlig Bergens og Trundhiems, at Salt dem ikke maatte tilføres, uden med bemeldte tvende Stifters egne tilhørende Skibe: romme, foresalde tvende Spørgsmaale: nemlig 1) om det er nyttigt, 2) naar det supponeres at være nyttigt, om det da kan skee salvo Jure Gentium tam Naturali & Arbitrario, quam Pactitio. Det første, er det egentlig ikke, her spørges om, ligesom samme ei heller i sig er mit Embede saa aldeles vedkommende. Det kan ikke nægtes, at jo denne Bevilling vilde sætte Bergens og Trundhiems Byer i Stand til at holde flere Skibe i Farten, og derved til at underholde flere Matroser, som i behøvende Tilfælde kunde bruges til Deres Majestæts Tjeneste. Saaledes er Nyttens deraf siensynlig, skient det tillige maae tilstaaes, at den samme Nytte vilde flyde deraf, om denne Bevilling blev almindelig for alle Deres Majestæts Undersaatters Skibe. De Uleiligheder, som deraf kunde flyde, var det maaskee og mueligt at forebygge. Saaledes vilde det være ganske nødvendigt, at der bleve tagne tilstrækkelige Forholdsregler til at hindre, at Saltet ikke derved skulde stige til høiere Priis end det ellers efter nuværende Omstændigheder maatte blive udi, siden det da vilde blive til stor Skade, ei allene for Norlandene, hvis Producter og Vare derved maatte blive dyrere, men og for Bergens og Trundhiems Indvaanere selv. I den Henseende have de Handlende i
Bergen

Bergen og tilbudet sig i deres Skrivelse til Stiftamtmanden, at indlade sig i alle de Foranstaltninger, som i den Henseende kunde gøres. Om deraf og kunde flyde andre Uleiligheder, som muligt ikke bleve saa lette at forebygge, er noget, som jeg ikke understaaer mig at bestemme.

Det Andet og Fornemteste, her spørges om, er om saadan Bevilling kan bestaae, saavel med den almindelige Folketret, som de med visse Nationer i Særdeleshed sluttede Tractater.

Vel ere de Exempler, hvilke saavel Stiftamtmanden i hans allerunderdanigste Forestilling, som de Handlende i Bergen i deres Skrivelse til Stiftamtmanden, have beraabt sig paa, ikke saa aldeles passende, men differere, fornemmelig ihenseende til det, der just spørges om, meget fra det Tilfælde, som denne allerunderdanigst ansøgte Bevilling forudsætter. Disse Exempler ere tagne a) af den Kiøbenhavn ved Forordning af 1 Junii 1726 allernaadigst og exclusive forundte Oplags-Frihed paa de saa kaldte 4re Species. b) Af det, at intet fremmed Korn maae indføres Søndenfjelds i Norge. c) Af det, at intet fremmed Sukker maae indføres i Nigerno.

Ved Forordningen af 1ste Junii 1726 er Kiøbenhavn allernaadigst med Exclusion af alle Stæder i Danmark og Hørfstendommene, forundt Oplags-Frihed paa Wiin, Franskbrændeviin, Salt og Tobak. Derved ere Fremmede ikke forbudne at indføre disse Wahre i Riget enten med egne eller fremmede Skibe, men denne Rettighed er allene derhen indskrænket, at de maatte føre dem til Kiøbenhavn, som det Sted der var privilegeret med den Handel og ingen anden Sted. Men ligesom det beroer paa en Souverain i sit Rige at give visse Stæder Kiøbstædsfrihed, og efter Omstændighederne betage Andre den, iblant Kiøbstæderne at tillade Nogle Udenrigs-Handel, Andre Indenrigs-Handel allene, saa beroer det og paa ham allene, iblant de Kiøbstæder, der have Udenrigs-Handel, at give Nogle eller Een allene Oplags-Frihed paa visse Wahre, og betage alle Andre den. Alt saadant angaaer allene Rigets Deconomie, og er fremmede Magter aldeles uevkommande. Og i Henseende til lige Anstalter er det, at Commerce-Tractaten gierne clausuleres: Dog

At de paa hvert Sted og i hvert Land giældende Love, Forordninger og Ordonancer af alle Fremmede trafiquerende vedbørligen iagttages og adlydes.

At der Syndenfields i Norge ikke maae indføres fremmed Korn, kommer af, at der i Danmark er saadan Overflødighed deraf, som ansees at være nok til at forsyne samme Part af Norge, hvor den og beqvemmelig kan henføres. Og da er intet rimeligere, end at, naar der i een Provinds i et Rige er Overflødighed af de Produkter, som de i en anden Provinds af samme Rige behøve, de sidste da forlindes at tage samme Produkter hos de første, fornemmelig naar de dem beqvemmelig kan tilføres, siden derved ei allene Pengene blive i Landet, men de første og derved opmuntres til at anvende mere Flid paa at frembringe slige Produkter, som de ere forvissede om at kunne afsætte og omsætte. Selv samme Beskaffenhed haver det og med Sukkeret, som raat hienføres fra vore Colonier i Vestindien, og i de herværende Sukkeraffinaderier raffineres og tilberedes i saadan Overflødighed, som ansees tilstrækkelig til at forsyne begge Rigerne; altsaa er i Følge Foregaaende intet rimeligere, end at det forbydes Fremmede at tilføre os det, og os selv at hente det hos Fremmede. Saadanne Anstalter kan enhver Souverain giere i sit Land, uden at nogen anden Magt sig derover i nogen Maade kan besvære, og denne naturlige Frihed pleier sielden ved Traktater at indskrænkes, da slige Commerce-Traktater ere heel rare, hvoreved et Folk er bleven berettiget til i et andet Land at indføre saadanne Produkter, som enten Naturen selv i samme Land frembringer, eller Folket ved deres Flid fabriquerer, og i saadan Overflødighed, som behøves, tilveiebringe.

Men det Tilfælde, som denne Bevilling forudsætter, er aldeles forskielligt herfra. Salt er et af det Slags Produkter, som de Nordenfields i Norge nødvendig behøve ved deres Fiskerie til Fiskens Conservation og Indsaltning, og dog ikke, i Norge eller nogen af Deres Majestæts Riger og Lande, enten frembringes, eller fabriqueres; altsaa er det uomgiængeligt, at Salt fra andre Steder til Norge maae indføres, og

fremmed Salt kan umulig blive til et Slags Contrebande = Vare i Norge. Spørgsmaalet bliver da: om andre Nationer i Almindelighed, og de, hvis Lande frembringe Salt, i Særdeleshed, kan forbydes med deres egne Skibe at indføre Salt til de Nordenfjeldske Stifter i Norge, hvor man dog maae tilstaae, at de nødvendig behøve fremmed Salt fra andre Lande indført? hvilket Spørgsmaal, efter min allerunderdanigste Formeening, bør besvares med Ja, da det dependerer ligesom af enhver privat Person, saa og af et hvert Folk, hvad de vil erhverve eller ikke, og det ikke tilkommer Fremmede at bedømme, hvorsidt et Folk enten behøver en Ting, eller er i Stand til selv at frembringe den, eller ei; og fast alle Interpreteres Juris Naturæ & Gentium, derudi ere enige, at et Folk i Almindelighed ikke haver nogen Rettighed til at sælge deres Produkter, hvor de vil og til hvem de vil, (vid. Grotius de Jure Belli & Pacis. Libr. 2. cap. 2. §. 20. *ad sua autem vendenda non æquum jus est.* conf. Puffendorf de Jure Naturæ & Gentium Libr. 3. cap. 3. §. 12.) hvoraf skyder, at naar et Folk forbyder Fremmede i Almindelighed at tilbringe sig visse Slags Vahre, eller Produkter, saa kan ingen derved sige sig at være fornærmet, hvorhos tillige er at iagttage, at det, som her statueres at være tilladt, er langt mere, end det, den allerunderdanigst ansøgte Bevilling tilsigter og medfører; thi i Følge af denne Bevilling bliver det ikke Fremmede forbuden at føre Salt til de Nordenfjeldske Stifter i Norge, men alene med fremmede Skibe. Engellændere, Franskmænd og Hollænder ic. kan ligesaa vel efter som før denne Bevilling, føre Salt ind til de Nordenfjeldske Stifter i Norge, naar de allene dertil fragte og betiene sig af bemeldte Stifters egne Skibe, og dette er det, den bekiendte Montesquieu anfører, som et haade tilladt og brugeligt Principium Politicum, der sigter til at understøtte et Lands egen, og indskrænke Fremmedes Handel (de l'Esprit des Loix Livr. 20 chap. 7 *on ne leur a permis de venir trafiquer, qu' avec des navires de la Fabrique du país ou ils viennent*) Som da dette er en Ret, der naturligtvis tilkommer et hvert frit Folk, og enhver Souverain i sit Land, saa bør man in dubio ikke formode, at den ved

Trak-

Traktater eller paa anden Maade er betaget eller indskrænket. Og saaledes bliver det eneste Spørgsmaal tilovers: Om der i nogen af de med fremmede Magter sluttede Traktater findes noget, hvorimod saadan Bevilling udtrykkelig maatte synes at stride? Hvad Traktaten angaaer, som er sluttet med Engelland den 11 Julii 1670, da er jeg vel ikke derudi enig med Stiftamtmand Cieignon, at den skulde have mistet noget af sin Kraft ved det, den er over 80 Aar gammel; thi da den ikke lyder paa nogen vis Tid, og endnu in Praxi paa begge Sider iaagttages, som det er bekiendt nok, at vores allernaadigste Konges Undersaatter endnu den Dag i Dag er, i Følge deraf nyde visse Friheder i Engelland, saa er dens vis obligandi den selv samme, som om den nyligen var sluttet og indgaaet, og det omendskiønt den end i eet eller andet Tilfælde kunde synes paa enten af Siderne at være overtraadt, siden der over slikt i Særdeleshed burde føres Besværing, og Traktaten ikke derved anses at være ophævet. Men, dette uanset, skionner jeg dog ikke, at der i bemeldte Traktat indeholdes noget, hvorimod den allerunderdanigst ansøgte Bevilling kunde synes at stride; thi i Traktatens 7de Art. tilstaaes gienfærdigen begge Kongers Undersaatter, at de i den andens Riger og Lande maae indføre alle saadanne Wahre, som udi deres eget Land enten vore og falde, eller der gøres og forarbeides; Nu er det bekiendt nok, at Salt i Engelland hverken falder eller forarbeides, altsaa kan det ikke henregnes blant de Wahre, som i denne Artikel ere omtalte, og ihenseende til alle andre Wahre er Engellænderne ved bemeldte Traktat ei forundt anden Frihed, end den, som andre Nationer enten for samme Tid var forundt eller derefter maatte vorde forundt.

Derimod synes Traktaten sluttet med Hollænderne den 15 Junii 1701 snarere, isald denne Bevilling allernaadigst blev tilstaaet, at kunne give Anledning til en Slags Discussion. Denne Traktat lyder kun paa 20 Aar, om den, i Følge af det, som stipuleres i dens 33 Art. siden den Tid er fornyet, er mig ubekkiendt; men da den endnu daglig af begge høie Contrahenter og deres Undersaatter iaagttages, saa synes det

at den derved bør anses, som siltiende fornyet. Vel synes det, som dens 21 Art. fastsætter, nemlig: At Trafiquen i Deres Majestæts Riger og Lande skal blive frie og ubehindret; og at de udgaaende Forbuder paa adskillige Vahrsers, Manufacturers og Rigsmandskabers Indførsel, skal være ophævede, ikke at kunne udstrækkes saavidt, at det jo ligesuldt stod Deres Majestæt frit for at befale, at visse Vahre ikke maatte indføres, uden med Deres Majestæts Undersaatteres egne Skibe, ligesom det og befundes, at Deres Majestæt siden den Tid haver forbudt adskillige Vahrsers og Manufacturers Indførsel, uden at Hollænderne sig derved have bevæget. Derimod i Traktatens 17de Art. have Hollænderne søgt at betrygge sig ved en saa almindelig tvetydig og ubestemt Talemaade, som fast til alle forekommende Tilfælde kan extenderes, da det hedder. At om Deres Majestæts Undersaatter maatte nyde eller bekomme nogen Lindring i Deres Majestæts Riger og Lande, da skulle Indbyggerne i de forenede Provindser ogsaa nyde den samme. Dersom Deres Kongl. Majestæt enten gav de Norffe nogen Afslag i Salt-Tolden, eller tilstod dem en Slags Deuceur, naar de hjemførte Saltet med deres egne Skibe, da kunde det synes at være Casus foederis, og at Hollænderne (naar Traktaten endnu supponeres at staa ved Magt) med nogen Slags Foie kunde paa staae det samme; men da her allene sigtes til et Forbud, som skeer til Ferdeel for et Par Rigssteder, og skal forbinde Deres Majestæts Undersaatter saavel som Fremmede, uden at derved tilstaaes nogen Lindring i de ordinaire Afgifter, saa skønner jeg ikke, at Hollænderne, i Følge forberemelte Traktat, med nogen Slags Foie kan paa staae, at dette Privilegium og skulde strække sig til deres Skibe, hvilket saa meget mere haver Sted, om Traktaten ikke, siden den først blev indgaaet, er udtrykkelig bleven fornyet, og det for en Tid, som endnu vedvarer, da den siltiende Fornyelse fornemmelig strækker sig til Reglements og saadanne Poster, som ikke kan ophæves, uden et nyt tillige fastsættes. Traktaten med Frankerig af 23 August 1742 synes, paa den Franffe Side, ikke saa meget at sigte til at begunstige og udvide

Bide de Franskes Sæfart her paa Rigerne, som til at fastsætte, at de franske Produkter kan blive affatte her i Rigerne, og at samme Uffætning ikke kan hindres eller indskrænkes ved at paalegge dem for stor Afgift. Derhen hører det, som den 6te, 7de og 8de Art. i Traktaten fastsætte, at de franske Undersaatter, og af Franske dem tilhørende Wahre ikke skal betale anden, eller større Afgift her i Rigerne, end den, Deres Kongel. Majestæts egne Undersaatter erlegge og betale, og at samme Afgifter, saa længe Traktaten vedvarer, ikke skal eller maae forhøies. Derimod finder jeg ikke noget i Traktaten, som berettiger de franske Undersaatter til, med deres egne Skibe at indføre disse Wahre herudi Rigerne, og altsaa ikke noget, som kunde stride imod det allerunderdanigst ansøgte Forbud. Endelig, hvad Traktaten med Neapolis og Sicilien af 16 April 1748 angaaer, da refererer den sig meest til de foregaaende Traktater, hvorved de Neapolitanske Undersaatter er tilstaaet alt det, som de meest begunstigede Nationer, ellers maatte være indrømmet, ligesom det ei heller er at vente, at det her omtalte Forbud vilde give Anledning til nogen Slags Strid med hans Majestæter af begge Sicilierne. Altsaa skionner jeg ikke allerunderdanigst, at der i de med fremmede Magter sluttede Traktater findes noget, som kunde hindre det her allerunderdanigst foreslaagne Forbud, uden for saavidt, det, der tilforn er anført af Traktaten med Holland, maatte synes at være af nogen Betydighed.

Til Slutning maae jeg i Anledning af foranførte Traktater allerunderdanigst erindre, at ligesom man i Almindelighed gierne foretrækker de mildere Midler for de stærkere eller haardere, saa have og andre Nationer ofte søgt uden noget saadant almindeligt Forbud at opnaae den her tilsigtede Hensigt, enten ved en Forhøielses-Told, da de have forheiet Tolden af visse Wahre, naar de bleve indførte med fremmede Skibe, eller og ved et Slags Premie, som en Afslag i Tolden, eller en Douceur for dem, der med Landets egne Skibe indførte saadanne Wahre. Men omendskiønt disse Midler paa den ene Side ere ligesaa sikke, og paa den anden Side ere mindre anstødelige, og mindre Ulei-

ligheder underkastede; saa kan de dog i nærværende Tilfælde neppe finde Anvendelse, da en Forhøielses-Told paa Saltet, (i det mindste paa det franske Salt) vilde blive directe mod Traktaten med Frankerig, og et Afslag i Tolden eller Douceur vilde give ei allene Hollænderne, men og mueligt Franzoserne Anledning til at paastaae det samme. Utsaa bliver der neppe noget andet Middlet tilovers, hvorved Saltets Tilførsel til Norge Nordenfielbs kan tilveiebringes de norske Skibe allene, end det af Stiftamtmand Cicignon allerunderdanigst foreslagne Forbud. Den 14 September.

Efter Cancelliets Resolutiøn af 19 September 1753 blev dette sendt til det Tydske Cancelliets Betænkning, hvorfra Sagen ei er kommen tilbage.

XXII.

Erklæring over en Forestilling fra Abbedissen paa Valløe, hvori hun klager over, at Herredsfogden i Biewersschou Herred, Raadmand Ehlers i Kiøge, skal have tilbageholdt den Andeel, som tilkom Valløe Greusfæbs Birkedommer Lorenzen, i Auctions-Salarium af 47010 Rdr., for hvilke Juellunds Hoved-Gaard og Gods, med sammes Underliggende, er bortsolgt den 24 Sept. 1751 paa offentlig Auction ved bemeldte Herredsfoged Ehlers. Af berarts Juellunds Hoved-Gaards Hartkorn ligger af Alger og Eng 185 Edr. 1 Fdk, $\frac{3}{4}$ Alb. og 3 Edr. 2 Skpr. 2 Fdk. Skovskyd fordeelt imellem 29 Behoerz under Valløe Birk; for saavidt dette Hartkorn angaaer, fortaener altsaa Birkedommer Lorenzen at tilkomme et proportioneret Auctions-Salarium, hvilket dog Raadmand Ehlers har nægtet, endstønt han skal have været nedtaget til at dele Salarium med en anden Herredsfoged i Ringsted Amt, for saavidt der i hans Herred af denne Gaards Gods har været beliggende.

Abbedissen anholder deskaarsag paa Birkedommerens Vegne, at Raadmand Ehlers maate, paa Grund af de Stiftets tillagte Privilegier, blive tilholdt at lægge fra sig til Birkedommer Lorenzen den Deel af Auctions-Salarium, som denne kan tilkomme for det Gods, der med Juellunds Hoved-Gaard er bortsolgt, og som ligger under Birke-Netten.

Med Forestillingen fulgte Birkedommer Lorezens Klage til Stiften, samt et Notarial Instrument, hvorved Herredsfogden har nægtet Auctions-Salarii Deeling.

I Forveien var over denne Sag indhentet Conferensraad og Amtmand Pzæes Erklæring, der gaaer ud paa, at siden en Deel af Juellunds Gods har forteret under Stiftets Birk: Act, og Herredsfoged Ehlers uden Modsigelse har fornsiet andre Røttens: Betiente for deres Salarium af det bortfolgte Hartkorn, som har lagt under deres Jurisdiction, saa kunde det og være billigt, at Birkedommer Lorenzen, efter gjorde Paaastand, si^e sin Deel deraf, i Forhold af det Hartkorn, som ligger under Stiftet og med bemeldte Hoved: Gaard er bortfolgt.

* * *

Dersom Qvæstionen var her allene: hvem det tilfalder at forrette Auction over det Bøndergods, som er beliggende inden et Greveligt eller Friherligt Birk, men dog ikke tilhører Birkherren, og for samme Auction at oppebære Salarium? da er der ingen Tvivl om, at jo denne Qvæstion vilde blive decideret til Fordeel for Grevsfakets Birkedommer, og det saa meget mere, som et Greveligt eller Friherligt Birk, vel, ihenseende til Landets geographiske Inddeling, hører til et vist Herred og Amt, men ihenseende til Jurisdictionen ikke ansees at høre til nogen af Delene, og en Herredsfoged bør for saavidt betragte sig et Birk, som om det laae uden for hans Herred, hvoraf følger, at det er ham ligesaa uwedkommende, som et hvert andet Herred, hvilket og kommer overeens med det allernaadigste Reskript af 14 Julii 1752 angaaende Auctionen paa Eskilstrup Hoved: Gaard under Grevsfakets Bregentved. Da nu, saa vel Birkedommeren udi hans Memorial, og Forvalteren i hans paategnede Forklæring, som hendes Durklautighed Abedissen i hendes allerunderdanigste Ansøgning, og Amtmanden udi hans Erklæring derover, allene have havt denne Qvæstion for Dinene, saa undrer jeg ikke over, at de samtlige have anseet Grevsfakets Ballæns Birkedommer Lorenzen at være vel grundet i sin Paaastand imod Naadmand Ehlers i Kiøge, som Herredsfoged over Bieverfou Herred. Men, foruden denne Qvæstion, er her endnu en anden, hvorpaa Decisionen berøer, hvilken Qvæstion er de Grevelige Privilegier aldeles uwedkommende, og af ganske andre Principis skal decideres, nemlig: Naar en Hovedgaard med alt dens underliggende Bøndergods under et ved

offent-

offentlig Auction bortselges, og endeel af Bøndergodset er beliggende i en anden Herredsfogeds, eller Auctions-Directeurs Distrikt, end Hovedgaarden, om da den Herredsfoged, i hvis Distrikt denne Deel af Bøndergodset ligger, kan paastaae, at Herredsfogden, som har forrettet Auctionen, skal med ham pro rata deele Auctions-Salarium? Denne Qvæstion bør, efter min allerunderdanigste Formeening, besvares negative, ihenseende til: 1) Naar een eller flere Bøndergaarde først ere henlagte under en Hovedgaard og indførte i dens Jordebog, da, saa længe der ikke foregaaer nogen speciel Actus, som sigter til at adskille samme Bøndergaarde fra Hovedgaardens, betragtes de allene, i Hensigt til Hovedgaardens, som en Part, eller, i det mindste, som et Appendix deraf, saaledes at alle disse Bøndergaarde, af hvilke hver for sig bortpagtet er ufrit Jordegods, tillige med Hovedgaardens bidrage til at udgiøre et frit Jordegods eller en frit Herregaard: og da hedder det: *Accessorium sequitur suum Principale*. Naar den heele Gaard bortselges og bortskiedes, da følge Bøndergaardene, som en Part deraf med, uden at der, ihenseende til dem, foretages nogen speciel Actus alienatorius; derimod, saalænge Bøndergaardene forblive under den samme Hovedgaard, og ikke skilles derfra, da ansees de i Relation til Hovedgaardens ikke at være solgte eller afhændede, omendskjønt de kan have faaet en nye Eier ved det, at den heele Herregaard er solgt. Deraf følger, at naar en Herregaard med alt dens underliggende Bøndergods skal ved Auction bortselges, og der da spørges om: hvem det tilkommer at forrette Auctionen, da kommer det allene an paa, i hvis Distrikt Gaarden selv som Principale ligger, og ikke i hvis Distrikt een eller flere af Bøndergaardene kan være beliggende, siden de, som Accessorium bør følge deres Principale. En anden Sag er det, naar dette Forhold imellem Hovedgaardens og Bøndergaardene ophører, ved det at Bøndergaardene skilles fra Hovedgaardens, og saaledes lade af at være en Part deraf, som naar en Proprietair faaer i Sinde at sælge een eller anden Bøndergaard for sig allene fra Hovedgaardens; thi da kommer det allene an paa, i hvis Distrikt bemeldte Bøndergaard selv ligger.

ligger. Iligemaade er det en anden Sag, hvor dette Forhold vel ikke aldeles ophører, men Bondegaarden dog betragtes allene for sig, og ikke i Relation til den Herregaard, den ligger under, som naar der kommer Trætte om Bondens Jord, Mark ic. At dette og kommer overeens med vores Lovs Princip kan oplyses af andre Actibus Analogicis. Enhver Bondegaard for sig betragtet sorterer umiddelbar under Herreds= Tinget, og naar den skides eller pantsættes skal Skjødet eller Pandte=Obligationen der tinglyses; men naar en heel Herregaard med alt dens underliggende Bøndergods under Eet skides eller pantsættes, da er det nok at lade Skjødet eller Pandte=Obligationen tinglyse til Landstinget, hvorunder frit Jordegods umiddelbar sorterer, og gøres ikke fornødent at lade den lyses til de Herreds= eller Birketinge, som Bøndergaardene for sig betragtede sortere under, og hvor Skjødet eller Pandte=Obligationen nødvendig maatte været tinglyst, naar de havde været udgivne paa een eller flere af Bøndergaardene allene, hvoraf atter sees, at naar slige Actus dominii vel Juris in re translativi angaae en frie Herregaard med alt dens underliggende Bøndergods, da betragtes hver Bondegaard ikke for sig, men allene i sit Forhold og Sammenhæng med Hovedgaarden, af hvilken den ansees som en Part. 2) Ligesom det af Foregaaende sees, at det tilfalder den Auctions= Directeur, i hvis District Hovedgaarden ligger, at forrette Auctionen over en frie Herregaard med alt dens underliggende Bøndergods, saa skønnes og lettelig, at det maae tilfalde ham allene, og ingen anden, da der kun sælges een eneste Ting, kun holdes een Auction og skeer et eneste Tilslag, hvilket af een allene, og ikke af flere kan og bør forrettes; altsaa maae det og tilfalde Een allene og ikke Flere at forrette Auctionen, og da denne Eene er den, i hvis District Hovedgaarden ligger, saa følger, at ingen af de Øvrige, i hvis District een eller flere af Bøndergaardene ligge, kan have nogen Ret til at forrette saadan Auction. Da nu Auctions= Salarium ikke er andet end Betalning for den Meie og Umage, en Auctions= Directeur haver med at forrette og opvarte ved Auctionen, saa skønnes lettelig, at den, der ikke har forrettet en Auction

og altsaa ikke derved havt nogen Møie eller Umage, ei heller har været berettiget til at forrette den, ikke kan paastaae at nyde nogen Deel i Auctions-Salarium; hvortil kommer, at en Auctions-Forretning er en Actus Judicialis, eller en Dom, som Auctions-Directeuren affiger, og bør staae til Ansvar for, da samme Dom kan indstrøves til høiere Ret, og Dommeren der, ifald han haver forseet sig, ansæes og muldices; iligemaade maae Auctions-Directeuren interloquere paa de Dvæstioner, som ved Auctions-Forretningen, og i Anledning af den, opkastes, for hvilke Interlocutorii Kiendelser han iligemaade staaer til Ansvar; det vilde da være ubilligt, om den ene Auctions-Directeur skulde allene have hele Umagen, og allene staae til Ansvar, og den anden derimod gratis tage Deel i Salarium; 3) ifald det skulde blive fastsat, at den Auctions-Directeur, i hvis District nogle af Bøndergaardene laae, skulde pro rata deeltage i det Salarium, som blev betalt for Auctionen over Hovedgaarden med alt dens underliggende Bøndergods, saa frytter jeg; det vilde give Anledning til adskillige Disputer om, hvad i Lønde Hartkorn Hovedgaards Tact, og hvad i Lønde Hartkorn meget godt, godt, middelmaadigt eller slet og ede Bøndergods, i saadan Tilfælde i Forhold til hele Kiøbsummen burde anslaaes for? 4) Bør man ei lettelig, uden Fornødenhed, give Flere Rettighed til at deeltage i eet og det samme Auctions-Salarium som den Sælgendes Vilkaar derved, i visse Henseender, blive slettere, da Forordningen af 19 December 1693. Art. 14 uttrykkelig giver den Sælgende Rettighed til at accordere med Auctions-Directeuren om et taaleligt Salarium og da faaer han derved, isteden for Een, Flere, at accordere med om den samme Ting. Endelig om det og forholder sig, som Birkedommeren haver andraget, men ikke beviist, og Amtmanden efter ham synes at have refereret, skönt det ikke af Raadmand Ehlers er tilstaaet, nemlig, at denne har fornoiet andre Rettens-Beriente for deres tilfaldende Salarium af det bortsolgte, og under deres Retter forterende Hartkorn; saa gjør det dog ikke her noget til Sagen, da en Ignorantia Juris hos Raadmand Ehlers hverken kan afgive nogen Grund til en Decision, eller bør præjudicere

dicere ham i andre, skjønt lige Tilfælde. Af Foregaaende sees og letteliz, at Beskaffenheden er langt anderledes med Konge-Tiender og deres Forpagtning, hvis Auction Reskriptet af 22 Oct. 1751 handler om.

Da nu Juellund ligger i Bieverstov Herred, og Raadmand Ehlers, som er Herredsfoged, og Auctions-Forvalter i samme Herred, har forrettet Auctionen derover, saa skienes lettelig, i Følge af Foregaaende, at det for Auctionen betalte Salarium tilhører ham allene, og at Birkedommer Lorenzen ikke kan paastaae nogen Deel i samme Salarium, omendskjønt noget af Juellunds Bøndergods er beliggende inden Walløe Birk. Altsaa skienner jeg ikke allerunderdanigst, at der ved denne Ansøgning er noget at giere. Men paa det hendes Dirlautigheds Abadissen, som ikke haver betragtet Overstionen paa denne Kant, ei skulde tænke, at derved skede et Indgreb i Grevskabets greskelige Privilegier, saa indstilles endnu, om hende kunde tilskrives: At, omendskjønt det tilfalder Grevskabets Birkedommet at forrette de Auctioner, som holdes over Jordegods inden Grevskabets Birk beliggende, enten samme Jordegods er Grevskabets, eller en anden Eier tilhørende, saa kan ham dog ikke tilkomme nogen Andeel i det Salarium, som er betalt for Auctionen over Juellund; da samme Gaard med alt dens underliggende og dertil hørende Særtkorn og Bøndergods, under Ret er bortsolgt, og Auction er forrettet af den, som det med Rette tilkom, nemlig Auctions-Forvalteren i Bieverstov Herred, i hvilket Juellunds Hovedgaard er beliggende. Den 21 Sept. 1753.

Under 1 October 1753 er herpaa af Cancelliet resolveret:

At Abadissen skulde tilskrives efter Erklæringen.

XXIII.

Erklæring over en Ansøgning fra Proprietær Søren Christensen, hvori han begiærer Frietagelse for at udrede de Beskaffinger, som ere medgaaede paa Actionen imod Michel Madsen af Mosevræe i Orbye Sogn, der er tiltalt for Omgængelse imod Naturen, og derimod anholder om, at den paa

bemeldte Sags Udførelse anvendte Sum maatte udredes af Amtet i Overensstemmelse med Forordningen af 13de Jan. 1747.

Grundene hvorpaa han bygger sit Haab om Bønshørelse ere følgende:

1) At Misgierningen, som her er Spørgsmaal om, er ihenseende til Straffen anseet lige med Drab, og er til lige saa stor Forargelse.

2) At samme ikke i bemeldte Forordning af 1747 er udtrykkelig undtagen.

3) At Omkostningerne paa Sager af lige Natur skal, efter hvad han har hørt, forhen være lignet efter bemeldte Forordning.

4) At han, som ukarakteriseret, ingen Sagfald har.

5) At slige Misgierninger, i modsat Fald, efter Rimelighed, vilde lades upaataste: og

6) At Amtmanden, dersom Delinquenten havde været uden for et Proprietær-Gods, maatte have paatastet Sagen, og i dette Tilfælde kunde dog Amtmanden ikke have udredet Bekostningerne.

Over denne Ansøgning havde Grev Ørz meddeelt sin Erklæring, som gaar ud paa, at Supplicantens Forlangende er udtrykkelig stridende imod Anordningerne og derfor ikke har kunnet tilstaaes af Amtmanden, ligesom der ogsaa kunde Adskilligt anføres imod de af ham anførte Grunde; men ikke desto mindre indstillter han dog Ansøgningen til Bønshøring; og han henstillter end videre, om ikke Bekostningerne, som medgaae til at paatale Misgierninger, paa hvilke Anordningerne have sat Livs eller haard corporlig Straf, maatte ligeledes uden Forskiæl lignedes paa Almuen i Overensstemmelse med Forordningen af 13 Jan. 1747.

* * *

Da Forordningen af 13 Jan. 1747 udtrykkelig fastsætter, at Omkostningerne ikke maae lignedes paa Almuen i andre, end de der opregnes de Delinquent-Sager; og det her in Qvæstione værende Delictum, som Loven kalder Omgængelse mod Naturen, ikke er blant de Delicta, som der opregnes, saa skjønt det er lettelig, at Amtmanden haver været heel vel besejret til at nægte Supplicanten at lignede disse Omkostninger paa Almuen. Men da det, som er Grunden til, at Bekostningerne i slige Sager skal lignedes paa Almuen, og som i Forordningen selv anføres, nemlig at grove Misgierninger ikke formedelst Nogens Uformuenhed hvorchøn og kan henføres den Uvillie, som kommer af, at de maae lide

Skade

Skade derved) skulde blive upaatalte, og Misbæderne ustraffede hengaae; og passer paa dette Slags Misgierninger, som vel ikke ere af dem, der umiddelbar forstyrre den offentlige Roelighed, men derimod i vores Lov selv rettelig ansees at være imod den menneskelige Natur, og altsaa at forstyrre det menneskelige Selskab, saa er det billigt, som Stiftamtmanden og i sin Erklæring melder, at denne saavel som foregaaende Forsordningers Bydende angaaende Omkostningernes Erstatning ob identitatem rationis og udvides til den her eksisterende Casus: og maae saaledes, i Conformite af Stiftamtmandens Erklæring, allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden Greve af Ørg: At han, efter foregaaende Revision af Regningen, haver paa Amtet at repartere de paa Delinquenten Michel Madsens Forfølgning og Execution medgaaede lovlige og retmæssige Omkostninger.

Hvad det Øvrige angaaer, som Stiftamtmanden i sin Erklæring allerunderdanigst indstiller, angaaende en Forandring i Forordningen af 13 Jan. 1747, da er det maaskee vel saa, som dette Exempel og synes at vise, at den Dypgælske der skeer af de Misgierninger, hvis Forfølgning maae skee paa Almuens Bekostning, ikke er saa aldeles adæqvart dog tør jeg ikke allerunderdanigst raade til derudi saa hastig at giere nogen Forandring; thi paa den ene Side gaaer det ikke vel an, efter Stiftamtmandens Formeening at udstrække denne Bevilling til alle de Misgierninger, som Loven dicterer Livs Straf for; da deriblant ere nogle, som ere af den Beskaffenhed, at den deraf sthydende Action ikke bør alt for meget begunstiges e. g. Troldom, visse Species Blasphemix &c. derimod i Henseende til andre Misgierninger, bør det i visse Tilfælde beroe paa den fornærmede Person enten at estergive eller ophæve Actionen e. g. Voldtægt, Forgribselse mod Forældre ic. Paa den anden Side haver det og sin Vanskelighed, om man, paa den Maade som i den ansførte Forordning skeet er, vil forbinde denne Foranstaltning med visse, og derimod udelukke alle andre, skiont publice Misgierninger derfra; fornemmelig saalænge de Principia Juris Criminalis ved-

beholdes, hvilke vi have laant af vore gamle Love, og hvorved Delicta Publica og Privata confunderes, da Poenæ Privatæ endog in Delictis Publicis fastsættes, og det saaledes i visse Tilfælde bliver fordeelsagtigt, men i andre byrdefuldt for den Person, som er fornærmet, at forfølge Delinquenten. Utsaa, da de Delicta, som i den allegerede Forordning ere forbigangne, ei saa ofte forekomme, saa skulde jeg allærunderdanigst formene, at det var bedre, end nu for nogen Tid at lade Forordningen uforandret, end mueligt at rette den saaledes, at der inden kort Tid vilde behøves en nye Forandring, eller Rettelse. Den 22 Sept. 1753.

Herpaa resolverede Cancelliet, under 26 Septbr. 1753.

Ordre til Amtmanden efter Erklæringen.

XXIV.

Erklæring over en Førestilling fra Geheimeraad Grev Reus, hvori han beklager sig over, at Kasteren af Sorøe liden Ladegaard, Niels Frøyerup, (hvilken han har været nødsaget at nægte Constitution for Byefogden Knud Jensen i Sorøe til at blive tillige Satteskriver, og for Byefogdens Søn Rasmus Thillerup til at blive hans Procurator i en Sag imod Byeskrivere sammesteds) har i en Skrivelse til ham, som er medfulgt Førestillingen ikke allene viist Foragt imod ham og hans Embede samt søgt at giere den Greven tilkommende Myndighed latterlig, ved det han har begiært at faae Vægteren i Sorøe beskiftet til sit Forsvar; men endog paa en utilladelig og nærgaaende Maade har omtalt og bedømt den af ham giorte Foranstaltning med at constituere en Satteskriver, da han i Brevet melder, at Vægteren kunde være ligesaa god Procurator, som den af Greven beskiftede vilde være Skriver.

For denne Frøyerups Handling formeener Greven, at der ikke er sat Straf ved Løben, og han indstiller derfor, om bemeldte Frøyerup ikke enten maatte hensættes 8 à 14 Dage paa Vand og Brød i Byens Arresthuus eller og paalægges en Mulct af 20 eller 30 Rdr: til Byens Fattige.

Da Niels Frøyerup udi hans Skrivelse til Grev Reus af af 24 Julii h. a. ei allene haver søgt at holde sig op over Grevens Embe-

Embede, og den Breven, i Følge deraf tilkommende Ret til at constituere Procuratorer, ved det han haver beziert, at Breven vilde beskikke ham Bægteren i Sorø til Procurator eller Forsvar i en vis Sag; men og virkelig paa en stiklende og nærgaaende Maade har criticeret og skicntet med den af Breven, i Følge hans Embede, gjorte Foranstaltning, ved at constituere en Sætte-Skriver da Niels Frøyerup i Brevet til Breven melder, at bemeldte Bægter kunde være ligesaa god Procurator, som den af Breven constituerede Hans Eller blev Skriver; saa kan det ikke nægtes, at jo Grev Reus haver været beziert til at besvære sig over denne Niels Frøyerups Udfærd; ligesom det i Almindelighed vilde blive sødeligt for en Dyrigheds Person, om han skulde taale af en Subordineret at lade sig og sit Embedes Myndighed spotte ved stiklende Udtrykke, og ikke kunde vente nogen Fjndestgiørelse, saa lange Spotteren kun tog sig vare for saadanne Udtrykke hvoraf kunde tages Anledning til at anlegge Injurie-Sag imod ham. Jeg maae og tilstaae, at Niels Frøyerup ved denne sin Udfærd vel kunde have fortient saadan Kættelse af en Pengemulet, som Grev Reus i sin allerunderdanigste Ansøgning melder om. Ikke desmindre tør jeg ikke allerunderdanigst raade til, at Deres Majestæt selv allernaadigst umiddelbar dicterede Niels Frøyerup denne, skient fortiente Straf. Deres Majestæts allernaadigste Willie angaaende den Straf, som skal følge paa en hver Slags Misgjerning eller Mishandling, er forklaret udi Lovene. Naar Dommeren, ved retteligen at anvende Loven paa Gjerningen, dicterer Straffen, da kommer saadan Straf overeens med Deres Majestæts allernaadigste Willie, og den haver tillige den ønskelige Virkning, at enhver anden, naar han begaaer selv samme Forseelse, kan vente sig den selv samme Straf, siden den samme Lov er almindelig for alle. Men da Deres Majestæt saaledes eengang har forklaret sin allernaadigste vedvarende Willie angaaende Strafs Lidelse, saa er det, efter min allerunderdanigste Formeening, ikke Deres Majestæts allernaadigste Hensigt, selv umiddelbar at dictere Straf, i hvorvel man end kunde være forviffet om, at der Intet maatte være paa den anden

Side at sige, uden hvor enten Deres Majestæt selv udtrykkelig har forbeholdet sig det i Lovene, eller og den yderste Vigtighed maatte udfordre det. Hos Deres Majestæt selv maae allene være Naade at vente; og naar Deres Majestæt selv allernaadigst umiddelbar deciderer i en Criminel-Sag, bør ingen love sig andet end enten Lindring i Straffen, hvor Lovenes Strengthed maatte synes at behøve en Formildelse eller i det Høieste Stadfæstelse paa en ergangen Dom. Skulde nogen saadan betydelig Misgjerning forekomme, for hvilken der ikke enten directe eller per bonam consequentiam ex analogia Legis kunde findes at være sat Straf i Lovene; da maatte der, for saavidt tænkes paa en nye Lov eller Anordning, men ikke lettelig dicteres Straf, hvor ingen Lex punitiva, eller i det mindste prohibitiva er. Derimod er jeg ikke saa aldeles af Tanke med Grev Reus, at der jo vel af Loven bliver at udfinde en Straf for denne Niels Frøyerups Udfærd; og naar da Dommeren i Følge Loven dicterer ham saadan Straf, saa maae baade han selv og andre troe, at han haver fortient den, og at andre, om de imod deres foresatte Øvrighed forgik sig paa samme Maade, kunde vente samme Straf. Derimod naar saadan Straf blev Niels Frøyerup dicteret uden foregaaende Lovmaal og Dom, vilde efter den gemeene Mands Maade at tænke paa, mueligt ei allene han, men og andre saadanne tænke, at denne Straf ikke saa meget havde sin Grund i Frøyerups Mishandling, og den deraf flydende Fortieneste eller Skyldighed til at lide Straf, som i Grev Reuses Formaaenhed; hvorved da det, som fornemmelig bør tilsigtes med de borgerlige Straffe, nemlig finis poenæ exemplaris, ikke blev opnaact, da Hensigten med Straf i det borgerlige Selskab bør være for Fremtiden at skaffe ei allene den, som er fornærmet, men og alle andre Sikkerhed ei allene for den, der har fornærmet, men og for alle andre Egesindede, der ligesaa vel, som han, maatte have animum lædendi. Saaledes formener jeg allerunderdanigst, at denne Sag best kan og bør afgjøres ved Lands Lov og Ret. Men da Frøyerups Mishandling dog ikke er af den Betændthed, at General-Fiscalen lettelig burde beordres at tiltale ham, og det paa den anden

Side kunde synes tungt for Grev Reus, om han paa nogen Hazard skulde lade ham tiltale, og derved udsætte sig et Menneskes Reconvention, som befindes at have baade Forsæt og Mod til at chicanere; saa formener jeg allerunderdanigst, at der mellem begge Dele kunde treffes en Middelvei, om Grev Reus blev befalet, eller i det mindste autoriseret til at lade ham tiltale, da han for Resten selv dertil kan constituere en Actor, og i den Henseende maae jeg allerunderdanigst indstille: Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæet at reskribere til Grev Reus: At han haver at lade Fæstren af Sorg liden Ladegaard Niels Støycrup tiltale til Strafslidelse for de af ham i Skrivelse til Grev Reus af 24 Julii h. a. brugte utilbørlige, og imod den Erbødighed han var Greven, som Stedets Øvrighed, og hans Embede skyldig, sridende Udtrykke.

Den 26 Sept. 1753.

Resolveret:

Ordre til Grev Reus efter Erklæringen.

XXV.

Erklæring over en Forestilling fra Stiftamtmand Adeler, hvori han besværer sig over Byfoged Kingholm, fordi denne overmaade skidesløst og uden Etionsomhed har undersøgt Omstændighederne ved Pigen Maren Salvors Datters Død, hvilken Pige den 13de April næst forhen er funden drabt paa en voldsom Maade i Ole Krags Hus i Stavanger; Stiftbefalingsmanden erindrer herved, at det har Anseende til som om Byfogden ikke har villet see Gierningsmanden opdaget og efter Fortiereste afstraffet; thi bemeldte Byfoged Kingholm har, strax efter at Ulykken var skeet, saa godt som de cideret, at den Afdøde uforvarende havde stude sig ihjel (uagtet der skal have været mange Data, som viste det Modsatte) og derefter befalet at Legemet skulde begraves paa Kirke-Gaarden. Han skal derpaa, skiont først efter megen Modsigelse, have ladet sig formaae til, førend Begravelsen, at foretage en anden og nsiere Examination den 16de April, hvorved han dog ikke selv har mødt, men ladet Forretningen holde ved sin Søn; og omendskiont Apotheker Ekhoff ved samme Examination, efter Besigtelsen af det døde Legeme, har holdt det umuligt, at Drabet var skeet ved Stud,

saa har Bysfogden dog den 17de næstefter, uden nogen videre Undersøgelse, ladet Legemet begrave, og siden ikke, Stiftamtmandens Ordre naaget, villet lade det igien optage.

Denne Fremgangsmaade har ogsaa foraarsaget, at en i Huset logerende russisk Capitains Diener, navnlig Maturcha, der er mistænkt for dette Mord, har fundet Leilighed at forstikke sig.

Stiftamtmanden foreskilder dernæst, om der ikke efter disse Omstændigheder maatte nedsettes en Commission, der kunde undersøge Sammenhængen i denne Sag, og paaktiende saavel Bysfogdens Forhold derudi, som hvorledes han kunde være at ansee for den viiste Overhørigheid mod Stiftamtmandens Befalinger og Foranstaltninger.

* * *

Det forholder sig, som Stiftamtmand Adeler allerunderdanigst andrager, at Bysfogden i Stavanger saa Skiedesløst og aldeles løseligt haver undersøgt Omstændighederne ved dette voldsomme Dødsfald, at man snart maatte falde paa de Tanker, at det ikke har været hans fulde Hensigt, at de rette Omstændigheder, og den rette Omgang derved skulde tydelig blive lagt for Dagen. Ved den første Examination, som skede den 13 April strax efter at Ulykken var skeet, har han paa en ganske utilstrækkelig Grund saa godt som afziort, at den Ufdøde uforvarende havde skudt sig selv ihjel med en der paa Kammeret værende ladt Bøsse, og derefter egenmyndigen befalet, at Legemet maatte begraves i christen Jord; og det, skient Bøssen, det første nogen kom ind i Kammeret, efter at Ulykken var skeet, ikke befandtes at ligge paa Gulvet, men at staae i en Krog, hvor det fast ikke var muligt, at den ihjelskudte Pige kunde have sat den hen. Alt dette uanset, har han dog neppe, og ikke uden stor Møie, været at formaae til en anden og næiere Examination, hvilken endelig er foretagen den 16 April men ligesaa Skiedesløst, som den første, da Bysfogden ei engang selv er medt derved, men ladet sin Ænt møde i sit Sted. Og omendskient Apoteker LKhoff ved samme Examination, efter Besigtelse af det døde Legeme, har erklæret, at han ansaae Skaden urimelig ved Skud at være skeet, saa har dog Bysfogden ligesuldt tilladt, at Legemet Dagen
efter

efter den 17 April er bleven begravet; hvilket baade siden ved Vidners Førelse har gjort, og i Fremtiden vil gjøre det vanskeligt, og maaſkee umuligt, at faae Omgangen ved Dødsfaldet ret og riisfulde opløst, ei heller siden, efter Stiftamtmandens Ordre, villet lade det igien optage. Da nu intet er meere forargeligt, og meere kan stide imod Statens Hensigt end at en grov Misgierning ikke bliver tilbørlig undersøgt og bestraffet, naar Publikum gives nogen Anledning til at troe, at Ursagen dertil ikke saa meget har været, at de sande Omstændigheder og den rette Gierningsmand ikke have været at udfinde, som at Øvrigheden entey haver behandlet Sagen skiedeslæt, eller ikke skiattet om at faae tilstrækkelig Oplysning; saa skienner jeg ei rettere, end at Stiftamtmanden haver været heel vel beskiert til at begiære denne Sagen iere undersøgt, og Byefogdens Omgang paakiendt; og maae i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale tvende Commissarier niere at undersøge og paakiende saavel Omstændighederne ved dette voldsomme Dødsfald, som Byefoged Ringholms derved brugte Forhold og Omgang: Men da jeg ikke veed til Commissarier at gjøre Forslag paa nogen, saa maae jeg endnu allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale Stiftamtmand Adeler at gjøre Forslag paa tvende Personer, der i saa Fald til Commissarier kunde beskiffes. Den 27 Sept. 1753.

Herpaa resolverede Cancelliet saaledes:

Ordre efter Erklæringen til de Commissarier, hvilke Stiftbefalingsmanden i Forveien anmodes at foreslaae.

XXVI.

Erlæring over en Forestilling fra Kiebenhavns Magistrat, hvori denne andrager, at der paa en Tid skal være indløben mangfoldige Klagemaal fra adskillige Personer, som paa undersundige Maader ved Kortspil have mistet baade Pengge, Ubre og Kaarder med meere, om hvilket det vel er anstillet Undersøgelse men de skyldige Personers Forbrydelse har ikke været saaledes-

at bevise, at de derfor kunde blive straffede, da det nu er umuligt at faae denne skadelige Misbrug afskaffet og den derved tilvogende Drækeløshed, samt unge Mennekers Jordærvæelse hindret, saa indsætter Magistraten, om ikke Reskriptet af 1 Oct. 1698 saaledes maatte forandres, at det strengeligen blev forbuden alle og enhver i Wiin- eller Bertshuse, Tæehuse, hos Herbergerere og andre slige af Indvaanerne, at spille noget Spil, ved hvad Navn nævnes kan, og hvad enten det skeer med Kort, Terninger eller paa andre Maader; hvorhos end videre er foreslaaet, at de Spillende, enten de havde vunden eller tabt, enten de bleve antrufne i Spillet, eller siden efter bleve overbeviste derom, skulde bøde fra 4 til 10 Rdr. og i Mangel af Betaling bøde paa Kroppen; ligesom og at den af de Spillende, som havde vunden, skulde give det Vundne tilbage, og Berten, i hvis Huus der blev spillet, ikke allene hver Gang straffes lige med den Spillende, men endog indestaae den Tabende for Erstatning af det Tabte, i Tilfælde at Medspilleren ei dertil havde Tøne; endelig og, at Berten, naar han 3de Gange var straffet for at have tilladt Spil i sit Huus, skulde 4de Gang dømmes til Fæstnings eller Rådpehuus- Arbeide.

* * *

Da utilladelig og oprækkerisk Spil paa nogen Tid mere end tilforn skal have gaaet i Evang her i Staden, og de ulyksalige Følger, saadant fører med sig, nok som ere bekjendte, da Spihbuber, doone og lidelrige Menneker derved finde et Slags Understøttelse, men unge, uskyldige og eenfoldige Menneker ei allene bringes til Armod, men og forferes til Lidelighed, Dovenskab, Drækeløshed og Drukkenskab, og derved ofte til de aller verste og meest afskælige Laster. Da nu saadan utilladelig Spilken meest foregaaer paa Bertshuuse, hvor Oprækkerne have deres Tilhold, og ofte Fælledsskab med Berterne, og det ikke, naar der spilles, paa saadanne Steder saa let falder i Minne, om det er et tilladt eller utilladeligt Spil, saa vil det vel, til at forekomme disse Uleiligheder, være fornødent, at al Kort- og Terning-Spil paa Bertshuse forbydes; hvortil Magistratens allerunderdanigste Forslag hensigter. For at unde Folk al den Fornøielse, som dem uden Frygt for onde Følger kan tilstaaes, har jeg formeent, at Dam- og Skak-Spil, ligesaa vel her, som andre Steder, hvor al Spil paa Bertshuse er forbuden,

kunde

Kunde tillades, da samme Spil dog ikke pleie at være om Penge, og overalt ikke synes at admittiere nogen Slags Filouterier. Da man ikke hører til saadanne Klager fra andre Steder, saa kan det, efter min allerunderdanigste Formeening være nok, at Deres Majestæts allernaadigste Villie herudi ved et Rescript bekendtgjøres Kiøbenhavn's Magistrat, uden at nogen almindelig Forordning i den Henseende gjøres nødvendig. Allsaa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kiøbenhavn's Magistrat: At Deres Kongl. Majestæt hermed ei allene vil have gicntaget og fornyet det allernaadigste Rescript af 1 October 1698 men og vil have samme udvidet og skierpet, som følger.

I.

Skal det være alle og enhver i Almindelighed og paa det strengeste forbuden udi Vinn- eller Vertshuse, Theehuse, hos Herbergerere og andre deslixe af Indvaanerne, at spille noget Spil, med hvad Navn det og nævnes kunde (dog Dam- og Skakspil hermed ikke formeent) og hvad enten det maatte skee med Kort, Tærninger eller paa anden Maade, under Straf saavel for hver af dem, der spiller, som for Verten der tillader saadant Spil i sit Huus, at bøde for hver Gang udi Mulet til Politie=Cassen efter Omstændighederne (da de straffes haardest for Hazard=Spil) 4 til 10 Rdr., og i Mangel af Betalning at straffes paa Kroppen, efter Forordningen af 6 Decbr. 1743.

2.

Udi saadan Straf skulde saavel enhver af dem, der paa saadanne Steder spille, som Verten, i hvis Huus, der spilles, være forfalden, enten de antreffes udi Spillet, eller saadant siden efter bliver bekendt, og dem overbeviist.

3.

Derfom nogen paa saadanne Steder i Spil haver tabt, og betalt det, enten med rede Penge, eller andre Ting, da skal det ham erstattes og tilbageleveres af dem, som have faaet eller vundet det. Men derfom den, der haver faaet eller vundet det, der paa saadanne Steder

er tabt, enten ikke vides, eller ikke kan antreffes, eller ikke kan betale det, da skal Berten, i hvis Huus det blev tabt, dertil være ansvarlig, og erstatte den Tabende sin Skade, ved at betale eller tilbagelevere ham det Tabte.

4.

Naar det er antegnet eller beviist, hvor mange paa et eller andet saadant Sted have spillet, og nogle af dem da ikke vides, hvem ere, eller ikke kan antreffes; da skal Berten, i hvis Huus, der er spillet, være ansvarlig til de Bøder, de blive demte til at betale, med mindre han gier Anviisning paa dem, og skaffer dem tilstæde.

5.

Derfom nogen Bertshuusmand eller anden skulle findes saa overhørig at vedblive med at tillade forbuden Spil i sit Huus, efter at han trende Gange derfor er bleven tiltalt og straffet, da skal han, naar han fjerde Gang dermed antreffes, eller det ham overbevises, straffes med Fæstnings Arbeide eller Kassehuset, paa 1 á 3 Aar efter Omstændighederne. Den 28 Sept. 1753.

Under 8 October 1753 blev herpaa i Cancelliet resolveret:

Udsættes indtil videre.

XXVII.

Erklæring over en Ansøgning fra Sorenskriver Gasman, hvori han besværer sig over, at Skifteforvalteren i Bispede Bornemans Bøe, haver ladet endeel, Sterboet tilhørende, Effecter bringe fra Gaarden Strushavn til Bergen, hvor de af Auctions-Directeur Vagner imod Supplicantens Protest ere bortsolgte.

Bed dette formeener han sig fornærmet og beder at bemeldte Auctions-Directeur Vagner maae befales at udbetale til Ansøgeren det oppbeaarne Auctions-Sallarium for de bortsolgte Effecter.

* * *

Denne Qvæstion er decideret ved det allernaadigste Rescript af 10 Aug. h. a. angaaende Auctioner, som gif i conformité af min allerunderdanigste

nigste Erklæring af 12 Julii: hvorved jeg da formeener, at Deres Kongl. Majestæt allernaadigst vil lade det have sit Forblivende, da i Folge deraf ved denne Ansøgning intet er at giøre. Kjøbenhavn d. 28 Sept. 1753.

Cancelliet resolverede herpaa:
Forbliver ved Rescriptet.

XXVIII.

Erklæring over 2de Ansøgninger, den ene fra Etatsraad Arenstorph til Overgaard, hvori han paa Grund af en, de forrige Gieere af bemeldte Gaard forundt Bevilling, anholder om, at det Bønder-Gods, som af Forsæderne er bleven kjøbt til fornævnte Gaard, men igien af ham enten er solgt eller herefter maatte blive solgt derfra, desuagtet skulde ansee Overgaards Birketing, som deres rette Forum i Overensstemmelse med 5 Bog 3 Cap. 23 Art. og til Birkets Betiente svare det, som ved Anordningerne er befaleet.

Den anden Ansøgning er derimod fra Herredsfoged Knudsen, som deri ansøger, at det af Etatsraad Arenstorph fra Overgaard bortsolgte Gods, som forhen har lagt under Herredet, maae igien henlægges derunder.

Herover er i Forveien indhentet Amtmandens Erklæring; denne tilstaaer vel, at det Gods, som til Overgaard er kjøbt eller herefter kjøbes, skal efter Hans Majestæts Bevilling af 7de Jan. 1747, saavidt Rettens Administration angaaer, svare under bemeldte Gaards Birk; ligesom det og ved Lovens 5 Bog 3 Cap. 23 Art. er befaleet, at Bønder, uagtet de ved Udlæg eller i andre Maader abalieneres, skal blive under det Birk, hvor de tilforn vare; men desuagtet sætter han det dog i Tvivl og henstiller til Cancelliets nærmere Overveiede, om Rescriptet kan forklæres derhen, at det Gods, som i Kraft deraf, siden Birkets Erection er afgaaet fra Herredet, nu det igien er bortsolgt, fremdeles under Birket skal forblive, og om Herredsbeienterne i saa Fald kan betages der dem derved tillagte Indkomst.

* * *

Da det Gods, Etatsraad Arenstorph nu sælger eller har solgt fra Overgaard, af hans Forsædre er kjøbt dertil, og tilforn har lagt under Herredet, saa ligger det nu under Overgaards Birk; ikke i Folge af Loven, men i Folge af det Etatsraad Arenstorphs Farsfader allernaadigst forundte

forundte Privilegium; men da bemeldte allernaadigste Privilegium allene taler om det Gods, som kjøbes til og bliver lagt under Overgaard, saa skjønes lettelig, at Etatsraad Arenstorph hverken i Følge af Loven, eller i Følge af Privilegium kan paastaae, at det Gods, han fra Overgaard har bortsolgt, eller fremdeles maatte bortselge, ligesuldt skulde forblive under Overgaards Birk; og at derimod Herredsfogden, i hvis Herred bemeldte Gods ligger, ved saadan Bevilling, om den blev Etatsraad Arenstorph forundt, vilde synes at være forurettet. At og den Etatsraad Arenstorphs Farfader allernaadigst forundte Bevilling ikke kan være at forstaae, ligesaa vel, om det Gods, der sælges fra, som det, der kjøbes til Overgaard, kan endog rimelig sluttes deraf: 1) At paa den Maade kunde Overgaards Birk, ved idelig at kjøbe Gods, og siden sælge det igien, tilfsdt bringe alt det Gods, som ligger Overgaard i en Omkreds af 3 Mile nær, under Overgaards Birk, hvorved da dette Birk vilde opsluge nogle Herreder. 2) Kunde det let hælde sig, at Overgaards Eiere iblant andre og solgte noget Gods til en anden Proprietair, som havde Birket, og samme Privilegium, som de: og da vilde der blive Strid mellem Privilegierne; men det kunde dog ikke nægtes den Kjøbende, i Følge af hans Privilegium at lægge det Gods, han havde kjøbt, under sit Birk, og da bør et Herred, som i sig har større Faveur, i det mindste formodes at være ligesaa privilegeret, som et Birk. Altsaa skjøner jeg ikke, at Etatsraad Arenstorphs allerunderdanigste Ansøgning kan bevilges, men maae i Anledning af Herredsfoged Knudsens allerunderdanigste Ansøgning, allerunderdanigst indstille: Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Conferentsraad og Amtmand Trap-pand: At de tvende Byer Zannist og Glenstrup, som Etatsraad Arenstorph haver solgt fra Overgaard herester skal sortere under Støfving-Nørhalds Herredoting, som de tilforn have ligget under. Den 29 Sept. 1753.

Cancelliet resolverede herpaa:

Ordre til Amtmanden efter Erklæringen.

XXIX.

Erklæring ober en Forestilling fra Skiftebefalingsmand With i Viborg, hvori han forespøger, om en Skifteforretning, understrevet af samtlige der værende Magistrats-Personer, saabensom Byefogden, skal, naar den paaan-tes, lige til Høieste-Ret indstævnes, eller og om han skal udnævne en Sætte-Magistrat af andre Kongelige Betiente, for hvilke dette Skiftesbrev først skulde indstævnes, samt om der ikke i Hensende til saadanne Skifter heseftes bør forholdes saaledes, at een af Magistraten med Byefogden og Byeskriveren forretter Skifterne, og de øvrige tvende blive tilbage, for at kiende og dømme paa forefaldende Klager og Fornærmelser.

* * *

Da Lovens 5te Bogs 2 Cap. 90 Art. udtrykkelig paalægger Borgemeister og Raad i Kiøbstæderne tillige med Byefogden at forrette Skifterne; og en Byes heele Magistrat i Følge deraf er ansvarlig for de Penge, som imodtages ved Anledning af Skifterne, og den dermed forbundne Administration; saa skionner jeg ikke at nogen af en Byes Magistrat vel kan eller bør forbydes at møde ved Skifterne, siden det vilde være at forbyde dem at paaagte det, de dog skal være ansvarlige for; langt mindre gaaer det, efter min allerunderdanigste Formening an, at befale en Byes Magistrat, at de skal udvælge een iblant sig til at forrette Skifterne tillige med Byefogden, hvoraf følger, at de øvrige ikke maae blande sig i Skifternes Behandling. Det er bekiendt nok, at der i adskillige Kiøbstæder, end og blant dem, som have Landsstings Nøttighed, neppe er een eneste vederhæftig Mand blant Magistraten. Det vilde da være tungt, om denne eneste vederhæftige Mand skulde nødes til at lade een eller flere af hans uoederhæftige Colleger oppebære de Penge, som faldt ved Skifterne, uden engang at faae at vide, hvor mange det var, og dog siden staae til Ansvar derfor, ja maaskee allene komme til at betale dem. Saadant vilde giøre det endnu mere vanskeligt at faae bemidlede Personer til at paatage sig Magistrats-Embeder i slige Kiøbstæder, hvor de desuden ere kun meget slet affagte. Naar Magistraten selv frivillig dele Forretningerne mellem sig, og da

udvælge een eller nogle til at gaae paa Skifte, da er det billigt, at de samtlige staae til Ansvar for enhver Forretning; men naar saadan Deling allene skede, i Følge af en Kongl. allernaadigst Befalning og ikke frivillig, da kunde enhver med nogen Slags Feie paastaae, at han allene burde være ansvarlig for sine egne, og ikke for de andres Forretninger. Det er og, uden at gjøre nogen saadan nye og vanskelig Anstalt, let at bestemme, hvor de af Magistraten i Byerne udstædte Skifte-Forretninger, enten i eet eller andet Tilfælde, bør indstævnes. Haver Byen ingen Landstings-Retlighed, da er det klart, at Magistratens Skifte-Forretning skal indstævnes til Landstinget: haver Byen derimod Landstings-Retlighed, da kommer det an paa, om Magistraten har udvalgt visse blant dem, som tillige med Byefogden gaae paa Skifte, eller om de samtlig forrette det: i første Tilfælde bør de af nogle blant Magistraten forvaltede Skifte-Forretninger indstævnes for den hele Magistrat, men i sidste bør hele Magistratens Skifte-Decisioner, ligesaa vel som alle deres andre Domme, indstævnes lige for Høieste Ret. Da nu Viborg er blant de sidste Tal, saa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftammand Witth: At da Viborg Bye haver Landstings-Ret, og hele Magistraten der tillige forretter Skifter, saa skal slige Skifte-Forretninger, og Decisioner, som af hele Magistraten ere affagte, om nogen dem vil paaanke, ligesaa vel, som de øvrige af Magistraten affagte Domme, indstævnes lige for Høieste-Ret. Den 4 October 1753.

Cancelliet har derpaa resolveret:

Ordre til Stiftbefalingsmanden efter Erklæringen.

XXX.

Dette Forslag til en Forordning saavel imod Hazard-Æpis i Særdeleshed, som imod al Kort- og Terning-Æpis i Almindelighed blev forfattet efter Geheimeraad Holstes Ordre, som tillige leverede mig visse Poster eller Punkter, der af Hans Majestæt allerede vare bifaldte, og befalede mig, iføden

stedet for det Reskript, der ellers skulde gaaet til Kiøbenhavns Magistral, at forfatte en almindelig Forordning, hoorudi bemeldte Poster, saa meget mueligt, maatte indføres og følges, tillige med det af Reskriptet, som dermed kunde bestaae.

* * *

Giere bitterligt, at da vi ugierne have maattet fornemte hørledes utilsadeligt, og optrækkerff Epil nu mere end tilforn i vore Riger og Lande, og i Særdeleshed, i denne vores Kongl. Residens Stad tager Overhaand; og vores allernaadigste alvorlige Wille, og Intention er at see saadant aldeles ophævet, i Henseende til de ulfsalige Switer det fører med sig for endeel blant vore kiere og troe Undersaatter; og fornemmelig adskillige unge Mennesker, som derved ofte ruineres, ja styrtes i yderste Armod, og bringes til Bettel=Staven; Saa have vi af særdeles Kiertlighed, og faderlig Omhu for vore kiere og troe Undersaatter, og for at betage de Skrøbelige blant dem saadan Anledning til at forøde det, de have erhvervet, hvilket vi derimod, efter vores velmenende, kierlige, og faderlige Hiertelaug til dem ønske, at enhver af dem maatte anvende til deres egen sande Nytte og Beste, allernaadigst funden for godt, at forbyde alt saadant Epil, og derom allernaadigst at anordne og befale, som følger:

1.

Skal overalt i vore Riger og Lande al Slags Hazard=Spil, med hvad Navn, det og nævnes kan; være sig enten Kortspil, og i Særdeleshed, Pharao, Pair & Nonpair, Bassette, Quindezi, Trictrac, Brellan, Birreby, Cavanol, Trente & quarante, &c. eller Terning=Spil, og i Særdeleshed, Palledix, Sexcinquen, Zeffen-Elleffe, &c. hermed paa det strengeste være forbuden, under saadan Straf, som herefter ommeldes.

2.

Ingen Sted i vore Riger og Lande, være sig enten publique eller private Huse, skal fra dette vores allernaadigste Forbud være undtagen, ja end ikke vores eget Hof, hvor vi allene allernaadigst ville tillade

sligt Hazard-Spil paa de sædvanlige Apartements, som holdes paa Balla Dage, og ved andre Festsiteter, i vores og det Kongl. Husets Overværelse; men ellers overalt i Gemakkerne paa Slottet, saavel som i Kamrene, og i Bagten, skal alt saadant Spil, under samme og end høiere Straf være forbuden.

3.

Derfor nogen, dette vores alvorlige Forbud uanseet, skulde her-
 efter befindes at spille Hazard-Spil, da skal ei allene hver af dem,
 der spille, men endog Berten, der tillader dem at spille i sit Huus
 (uden nogen Exception, om det er et Bertshuus, Wiinhuus, Theehuus,
 Billardhuus, Gastgiver-Herberg, eller andet saadant publique Huus,
 saafremt han derom haver været vidende, og det ikke haver hindret, eller
 angivet, eller om det er et andet privat Huus) hver for sig, enten de
 antreffes i Spillet, eller saadant siden bliver bekiendt, og dem overbe-
 viist, første Gang straffes med at bøde, efter Omstændighederne, fra 10
 til 50 Rdr., og i Mangel af Betalning, at straffes paa Kroppen, om
 det er Civile eller Officerer, efter Forordningen af 6 December 1743,
 hvilket expresse i Dommen skal meldes, men om det er Under-Officerer,
 eller Gemene, Soldater eller Matroser, da at belegges med anden con-
 venable haard Straf paa Kroppen. Anden Gang, skulle de, om det
 er Kongl. Betientere, Civile eller Militaire, der nyde Løn, straffes
 med at bøde et Fierding-Mars Gage, men om det er andre, da bøde
 dobbelt saa meget, og straffes dobbelt saa høit, som første Gang. Tre-
 die Gang skulle de, om det er Kongl. Betientere, Civile eller Mili-
 taire, uden al Naade, have deres Embede forbrudt, og cassetes, men
 om det er andre, da bøde dobbelt saa meget, som anden Gang, og i
 Mangel af Betalning straffes med Fæstnings-Arbeide eller Kaspshuset
 paa 1 à 3 Aar efter Omstændighederne. Saa skulle og alle Bertshu-
 see- eller Billard-Huusholdere, og andre deslige, som befindes tredie
 Gang at have tilladt saadant forbuden Hazard-Spil i deres Huus,
 uden al Naade, enten de kunde betale Bøderne eller ikke, straffes med
 Fæstnings-Arbeide eller Kaspshuset paa 1 à 3 Aar.

4.

Skulle de Personer, som blive tiltalte og dømte til at lide Straf for forbuden Hazard=Spil, være saadanne, enten civile eller militære Betiente eller andre, som have Udgang til vores Hof og Apartements, da skal det, saasnuart Dom i Sagen gangen er, os allerunderdanigst indberettes, da vi, foruden onnemeldte Straf, vilde lade dem vores Hof forbyde, om det er første Gang, paa 4 à 6 Uger, anden Gang paa 3 Maaneder, og tredie Gang paa 1 à 2 Aar eller bestandig.

5.

Naar det er antegnet og beviist, hvor mange der have spilt Hazard=Spil i et eller andet Wiinhuus, Bertshuus, Thee- eller Billardhuus, eller andet saadan publique Huus, og nogle af dem, da enten ikke vides, hvem ere, eller ikke kan antreffes, da skal Berten, i hvis Huus der er spillet, saa fremt han ikke gjør Anviisning paa dem og skaffer dem tilstede, være ansvarlig til de Bøder, som de maatte blive tiltømte at betale.

6.

Da det og ofte skal hælde sig, at unge Mennecker indslutte sig paa deres Kamre, for der at spille Hazard=Spil med hinanden; da ville vi allernaadigst, i Henseende til de andre Sviter der af saadant kan være at befrygte, at den der enten antreffes i saadant Spil, eller det siden overbevises, saavelsom Berten i Huset, om han derom haver været vidende, og det ikke haver hindret, eller angivet, foruden den forher §. 3 og 4 fastsatte Straf, endnu skulde bøde $\frac{1}{3}$ Deel mere, eller straffes $\frac{1}{3}$ Deel haardere, end andre. Og skulde Angiveren saavel i dette, som foregaaende Tilfælde, (lad være, det maatte være een af Spillerne selv) ei allene nyde Halvdelen af de Penge og Penges Værd, der maatte findes paa Bordet, og være satte paa Spillet; men og nyde $\frac{1}{3}$ Deel af alle de Multer og Bøder, som de Spillende tillige med Berten maae betale.

7.

Derfom nogen i saadan forbuden Spil haver tabt, og straf paa Stedet betalt det, enten med rede Penge eller med Penges Værd, da skal det ham erstattes og tilbageleveres af den eller dem, som det have vundet eller faaet. Derfom og den, eller de, som have faaet eller vundet det, det i saadan Spil er tabt; enten ikke kan antreffes, eller ikke kan betale og erstatte det, da skal Verten, i hvis Huus det er spillet, om det er et Vertshuus; eller et andet saadant publique Huus, dertil være ansvarlig, og erstatte den Tabende sin Skade. Vil og den, der haver tabt og paa Stedet betalt det, selv ikke fordre det tilbage, da skal den, som haver vundet, dog ikke beholde det, men Politiet skal være forbunden og berettiget til at træde i den Tabendes Sted, og fordre det Tabte og Betalte tilbage, da det og skal tilhøre Politie-Cassen, naar Angiverens $\frac{1}{3}$ Deel derfra er draget.

8.

Derfom nogen haver spilt saadan Spil paa Credit, og tabt, da skal det ikke være ham tilladt samme at betale. Forderer nogen det, han haver vundet i saadan Spil, af den, han haver faaet det tilgode hos, da skal han straf ipso facto være forbunden til at bøde ligesaa meget, som han fordrede. Det samme skal og gælde, om han ikke fordrede det, han havde vundet, men dog imodtog det, da det blev ham tilbudt, da desuden, det ham saaledes er bleven betalt, skal være confisqueret. Derfom og den, der haver tabt, tværtimod dette vores Forbud, betaler det, da skal han til Straf have forbrudt ligesaa stor en Summa, som den han betalte. Og omendskiønt den Tabende haver for det Tabte udstædet sit Beviis, da skal saadanne Beviser og Gieldsbreve, som reise sig af Spil, i hvorlænge det end maatte være siden, ikke være af nogen Betydning, men naar det bevises, at de have saadan Oprindelse, skal Debitor være frie for at betale. Skulde der og komme Dispute, om slige Gieldsbreve reise sig af Spil, eller ei, og det enten er stærk Formodning for, at de have saadan Oprindelse, eller
og

og Debitor derpaa tilbyder sin Eed, da skal Creditor være forbunden til med sin Eed at befrie sig: Vil eller kan han ikke befrie sig med sin Eed, da skal det være Debitor tilladt med Eed at bekræfte, at det er Spillepenge, de lyde paa; og naar han samme Eed haver aflagt skal han være frie for at betale.

9.

Det samme skal og gielde, omendskiont saadanne Beviser eller Gieldsbreve ved Transport eller paa anden Maade kunde være komne i tredie Mands Haand; hvorfor alle vedkommende have sig for Skade at tage vare, og ikke imodtage saadanne Beviser eller Gieldsbreve, som de med Billighed kunde have nogen saadan Soapson om, med mindre de maatte blive forvissede om, at Giellden haver en lovligere og retmæssig Oprindelse, da de ellers kan takke sig selv, om de siden maae tage Skade for Hiemgiæld. Dog beholder i slige Tilfælde den tredie Mand, som er bleven Eier af saadanne Beviser, sin Regres til den, der haver transporteret dem paa ham.

10.

Dersom og den, der haver tabt, og er bleven Penge skyldig i Hazard=Spil, anmoder en anden om at betale paa hans Vegne, eller laaner Penge af ham til at betale med, og derfor giver ham sit Beviis; da skal saadant Beviis og være kraftesløs, og Creditor have sin Fordring forbrudt, saafremt det kan ham overbevises, at han vidste, hvoraf Giellden reiste sig, og hvortil Pengene skulde employeres. Kan det ham ikke overbevises, men der dog er stærk Formodning imod ham, eller Debitor tilbyder sin Eed; da skal han befrie sig med sin Eed, at han ikke haver været vidende om, hvoraf Giellden reiste sig, til hvis Retaining Pengene bleve brugte: kan eller vil han ikke aflegge saadan Eed; da skal han have hans Fordring forbrudt, og Debitor være frie for at betale.

11.

Udi vores Kongl. Residens Stad Kjøbenhavn skal det være alle og enhver i Almindelighed forbuden, udi Vin eller Aertshuse, Thee, Bil-

Billard, Herberg eller Gastgiver, eller andre saadanne publicke Huse, at spille noget Slags Spil, med hvad Navn det og nævnes kunde (Dam- og Skak-Spil allene undtagen) og hvad enten det maatte skee med Kort, Tærninger, eller paa anden Maade, under Straf, saavel for hver af dem, der spiller, som for Verten, der tillader saadan Spil i sit Huus, efter foregaaende Artikler, ifald det er Hazard-Spil, men ifald det er andet Spil, da at bøde for hver Gang udi Mulet til Politie-Kassen fra 4 til 10 Rdr. Det, som paa saadanne Steder er tabt end og i andre, end Hazard-Spil, skal iligemaade erstattes og tilbageleveres, og skal Verten dertil være ansvarlig. Iligemaade skal Verten være ansvarlig til de Bøder, hans Gæster for Spil maatte blive dømt til at betale; med mindre han gier Anviisning paa dem.

12.

Politieimester skal i vores Kongl. Residens-Stad nsie undersøge, og sittiig have Indseende med, at denne vores allernaadigste Forordning i alle sine Ord og Clausuler bliver allerunderdanigst efterlevet; ligesom vi og hermed allernaadigst ville have Reskriptet derom af 1 October 1698 igientaget; og i den Henseende tillade Politieens Betiente at borttage og imellem sig at dele de Penge, de i saa Maade maatte overkomme, naar Angiverens Andeel deraf først er betalt.

Ved saadan allernaadigst Forordning, formeener jeg allerunderdanigst, at saavel det Magistraten i deres allerunderdanigste Memorial af 1 August intenderer, hvilket fornemmelig haver Almuen og den gemene Mand for Dinene, som det der tilsigtes med det senere Pro-Memoria, hvilket fornemmelig haver Henseende til unge Mennesker af Familie, der ved Spil ruineres, tillige kunde erholdes. Kjøbenhavn. 2 October 1753.

XXXI.

Betænkning over forrige Birkedommer og Skriver paa Lessø Bertel Riørulf hans Sag, hvorudi Commissariernes Biskop Brodersens og Etatsraad Rosenkranzes Relation og Betænkning til hans Majestæt blev mig af Geheimeraad Grev Solfstein leveret, med Sigende, at Hans Majestæt havde ap-
probe

proberet Commissariernes Betænkning; og at jeg allene havde at eftersee, om der desuden kunde være noget i Særdeleshed at iagttage.

Da hans Majestæt* har allernaadigst approberet Commissariernes Betænkning, saa skøner jeg ikke, saavidt jeg af at giennemgaae Commissariernes Relation har kunnet erfare, at der ved denne Sag er mere, eller noget i Særdeleshed at iagttage. Thi 1) hvad Svedners Extract angaaer, da kan ingen bedre derom skienne, end Commissarierne, som have giennemgaaet den og confereret den med Aeterne, hvilke allerunderdanigst andrage, at den haver været ganske uefterrettelig, forvirret og partiiff forfattet. 2) Er det vel vist, at den første Commission over Rixrulf i Søbye er gaact videre, end den tilkom, og uden for det den allernaadigst tillagte Commissorii Bydende, hvorved Rixrulf virkelig er bleven fornærmet, og maaskee den fornemteste Anledning givet til denne vidtseftige og fortredelige Commission; ligesom dens Opførsel mod Rixrulf over alt ikke kan billiges; men dette er og indbefattet i Commissariernes allerunderdanigste Betænkning, og udgør den 3die Post derudi. 3) Da Rixrulf, i Følge Commissariernes Betænkning, bør have sin Boeslod forbrudt, saa, ifald det ikke allernaadigst maatte behage Hans Kongl. Majestæt at skienke ham samme, vil det ved Executionen iagttages, at derved allene bør forstaaes hans halve Boe eller Hovedsod; da hans Hustru bør beholde sin halve Boe uforbrænket, som hun ikke kan straffes for hendes Mand's Misgierning ved at miste det, hun virkelig eier. Endelig, om der og skulde være nogle andre Poster, som ved Commissariernes Betænkning ikke vare saa aldeles afsjorte, saa formener jeg, at Vedkommende vel derom melde sig ved allerunderdanigst Memorial i Cancelliet. (*)

Men om det maatte være mig allernaadigst tilladt, endnu at giøre noget allerunderdanigst Forslag til Forandring i den ved Commissariernes Betænkende fastsatte Straf, saa skulde jeg endnu allerunderdanigst indstille.

1)

(*) Dette blev tillagt da Grev Solst havde sagt mig, at der vel kunde gøres noget Forslag til Lindring i den af Commissarierne foreslaagne Straf.

1) Hvad de formastelige Ord angaaer, som Rixærfulf skulde have talt, da kan det vel ikke nægtes, at jo de mange Vidner synes at virke en Slags Præsumption imod ham, hvorved Commissarierne have holdt sig besejdede til at tilfinde Rixærfulf at bestrie sig med sin Eed, eller i Mangel deraf, at have forbrudt Ære, Liv og Gods; men naar der imod betragtes a) at hele Almuen paa Læssø sees at have været heel forbitret mod Rixærfulf; b) at alle de, der have vidnet om de formastelige Ord, have været af samme Almue; c) at de fleste af dem endnu have havt særskilte Aarsager til at være Rixærfulfs Fiender; d) at de for Commissionen i Søbye have vidnet om disse Ord, uden at de kan have været spurgt derom, da Commissorium ikke lyder paa at undersøge det; e) at nogle, i det mindste eet, og det stærkeste blant disse Vidner, have været kiendelig falske og, efter Commissariernes Formening, digtet Rixærfulf Ord paa, som han aldrig har talt; f) at Rixærfulf herudi har ver en stærk Præsumption for sig, da det, under saadan Høistprifelig Regering, og saadan en Konge, som af alle sine Undersaatter er baade ekket og tilbedet, ikke vel er mueligt, at nogen Undersaat, end sig en Embedsmand skulde tale formastelige Ord mod sin Konge, med mindre han enten maatte være sin Forstand berøvet, eller i det mindste overmaade drukken, men der, efter Commissariernes Tilstaaelse ikke er mindste Spor til, at Rixærfulf enten skulde nogenstunde lidt Mangel paa sin Forstand, eller været hengiven til Drukkenfab. Hvortil kommer g) at naar man end og vilde supponere, at Rixærfulf mueligt kunde være skildig, saa vilde det dog neppe tiene til noget, at ham blev paalagt Eed, naar det, som skulde have Sted, ifald Eeden ikke blev aflagt, var at have forbrudt Ære, Liv og Gods, da der kun ere saa Mennecker, som jo i saadan Tilfælde aflagde endog en falsk Eed. Altsaa skulde jeg allerunderdanigst holde det for langt bedre og rimeligere, at Rixærfulf i denne Post blev reent frieunden.

2) Kan det ikke nægtes, efter det, som af Commissarierne er andraget, at jo Rixærfulfs Opførsel i hans Embede, haver i adskillige Henseender været heel straffeldig, og at han i mange Maader haver

misbrugt sit Embedes Myndighed, ved at paasføre Landsaatterne Proces, saa snart de ikke i alt, det han pegede paa, vilde være ham til Billie, hvorved han synes at have havt ei allene Sætte-Dommere, men og Vidner til sin Tieneste, saa han vel derved kunde have fortient den ham af Commissarierne dicterede Straf, nemlig at have sit Embede forbrudt, og ei Esterdags at betroes noget Embede, erstatte de paa hans Arrest og Commissionen anvendte Bekostninger, og have sin Boesled forbrudt. Men naar betragtes, at Rixrulf allerede er temmelig haardt straffet ved det, han nu over 5 Aar haver siddet arresteret, og det for en Sag, som neppe var blevet til, om de første Commissarier havde holdt sig deres Commissorium efterrettelig, og ikke vare gangne videre, end samme medførte, saa skulde jeg formeene, at Boeslodens Forbrydelse vel kunde ham estergives; og da det allene er i hans Dommer-Embede, han haver forseet sig, hvor han har villet tiltage sig alt for stor Myndighed, og ikke altid udvalgt de lovsigste Midler til at understøtte den, hvoraf man seer, at det ikke tiener ham, at have meget at byde og besale, men han derimod fra Capitlet, og de saa kaldte Residerende i Bisborg, som nyde Indkomsterne af Lessee har erhvervet meget gode Attestier om hans Nidkerhed, Virksomhed og Arvaagenhed, saa skulde jeg allerunderdanigst formeene, at det kunde være nok, naar han blev dømt uværdig til Dommer-Embede. Endelig:

3) Hvad de første Commissarier i denne Sag, nemlig Høfoged Meyer og Niels Lindam i Sæbye angaaer, da haver deres Forhold ved den Commission været saa lovstridig, saasom de have tilladt Vidner at føres over Rixrulf paa hans Dag, og det baade uden for Stævnemaal, og uden for Commissorium, at de derved i alle Maader have fortient den Mulet, som Commissarierne tilfinde dem, nemlig 15 Rdr. til nærmeste Hospital og 15 Rdr. til Justiz-Cassen, hvilket efter min allerunderdanigste Formening bør nævnes i Dommen. Om Deres Kongl. Majestæt siden allernaadigst vil estergive dem det, i Henseende til, at de have været anbefalede Commissarier, er en anden Sag. Iligemaade har den ene Commissarius Niels Lindam ved sin uanstændige, og

ubesindige Opførsel mod Kiærulf i hans Arrest; heel vel fortient den ham af Commissarierne dicterede Mulet af 10 Rdr. til nærmeste Hospitaal, og 10 Rdr. til Justiz-Cassen. I Følge af Foregaaende, skulde jeg i saa Fald allerunderdanigst indstille, om Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution maatte gaae derhen: At forrige Virkesdommer og Skriver paa Lessø Bertel Kiærulf, bør for sit utilbørlige, uretvisse og egenraadige Forhold og Opførsel have sit Dommer- og Skriver-Embede forbrudt, og ikke være værdig noget Dommer-Embede Efterdags at beklæde. Saa bør han og erstatte de paa hans Arrest, Varetaget og Forflegning, saavel som paa Protocollen ved denne Commission at føre, anvendte billige Bekostninger. I det Øvrige bør Bertel Kiærulf, i Hensende til hans lange Arrest, for anden og videre Tiltale og Straf i de her for Commissionen paaklagede Sager frie at være. Commissarierne i den forrige Commission Byfoged Meyer og Niels Lindam bør for deres lovstridige Forhold og Omgang, hver for sig betale 15 Rdr. til nærmeste Hospitaal, og ligesaa meget til Justiz-Cassen. Saa bør og Niels Lindam for hans uanstændige og ubesindige Opførsel mod Kiærulf i hans Arrest, betale til Kiærulf 10 Rdr. og ligesaa meget til Justiz-Cassen. Den 12 Oct. 1753.

XXXII.

Erklæring over en Note fra den Svenske Gesandt Baron Flemming, hvori han meder, at Kiøbenhavn's Magistrat er anmodet om at lade, som en Politie-Sag, undersøge et Bedragerie, der er forsvet mod en Svensk Skipper, navnlig Andreas Rødding og Hustru, men da saadant er bleven nægtet formeddelt de mange Jurisdictioner, hvorunder de naengibne Personer fortere, saa har Gesandten begiært, at en saadan Undersøgelse maatte blive foranstaltet, og de Personer, bestaaende baade af Borgere og Soldater som have i Epil bedraget endel Penge og andere Sager fra fornævnte Svenske Skipper, blive behørigen afstraffede.

*

*

*

Da man ikke veed, hvorvidt det forholder sig, som den Svenske Skipper andrager, og Magistraten tillige med Politimester best kan skaffe Underretning saavel derom, som og paa hvad Maade Sagen best kan undersøges, og den forurettede Skipper forhielpes til sin Ret, og det synes, at denne Sag best og snarest kan afgjøres ved Politie-Retten, eller Politie- og Commerce-Collegium, hvor der sidder baade Civile og Militaire; saa indstilles allerunderdanigst, om det allernaas digst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at sende dette paa forommeldte Maade til Magistratens Erklæring. Men da jeg finder, at der blant de navngivne Vidner er en Svensk Skipper, der muligt, ligesaa vel som den Forurettede ligger paa sin Reise, og Undersøgningen saaledes ingen Ophold taaler, saa maae jeg endnu allerunderdanigst indstille: Om Politimester tillige kunde befales strax at undersøge denne Sag, da der siden, naar Magistratens Erklæring er indkommen, kan gaae nærmere Ordre om, hvor Sagen kan anlægges. Den 16 Octob. 1753.

Herpaa resolverede Cancelliet under 22 October 1753.

Alt Politimester skulde tillægges Ordre om at undersøge og forfølge denne Sag som en Politie-Sag, samt det Tydske Cancellie derom gives Notice.

XXXIII.

Erklæring over en Ansøgning fra Justitiraad Valter, som Bøgholder ved en i Aaret 1736 oprettet Enke Kasse for Civile og andre Stænder i Danmark og Norge; deri beklager denne sig over at være forurettet af de ved Kassen ansatte 21 Deliberations-Commissarier uden at kunne vente Erstatning derfra igiennem Rettergang, da al Procedure er bleven ham formæent ved en Befaling af 23 August 1745, hvorved de af ham ansøgte og ham bevilgede Commissarier bleve tilkiendegivne, at Sagen skulde ophøre og ingen videre Proces føres.

Denne Befaling anholder han om at faae hævet, samt derhos om Tilbedelse at udføre sin Anke paa loblig Maade uden at en saa kaldet Explications-Plan af 13de August 1745 dens 2 og 3 Post deri skal gjøre Hindre.

*

*

*

Ligesom den i Almindelighed hæver baade Faveur og Præsumption for sig, som intet begierer videre end Lands Lov og Ret, saa synes det og at den 2 og 3 Post i den saa kaldte Extensions-Plan af 13 Aug. 1745 ikke vel kan udstrækkes saavidt, at naar Bogholderen af de 21 Intressentere blev decideret til at betale anselige Summer, og han ved saadan Decision formeente sig at være fornærmet, det da skulde være ham formeent ved Lands Lov og Ret, at paaante saadan Decision, saa der aldeles intet Remedium skulde være tilovers for ham. Men da denne Explications-Plan af 13 Aug. 1745 skal være expederet fra Sæe. Etatens Krigs-Cancellie, og hans Excellence Hr. Geheime-meraad Carl Zolstein skal være Enke-Cassens Patron, saa indstilles, om hans Excellence Hr. Geheime-Conferensraad og Ober-Secretair Hr. Carl Zolstein kunde tilskrives: om han paa Cassens Vegne havde noget imod, at Cassens Bogholder Justizråd Valter blev bevilget Lands Lov og Ret, i Zensende til den Tiltale, han havde til de 21 Deliberations-Intressentter formedelt det, de, efter hans Formeening; urettelig havde decideret ham til at betale. Den 18 Oct. 1753.

Cancelliet resolverede herpaa, at dette skulde sendes til Geheime-raad Zolsteins Betænkning.

Ansøgningen siden afflaaet.

XXXIV.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Kammer-Collegio, hvori samme udbeder sig Hans Majestæts Resolution paa en medfulgt Dom af 5te Februarii 1753, affaet ved Ober-Berg Amtet Søndensfelds, der tilfinder en Berg-Arbejder ved Kongöberg Sølv-Berk, navnlig Gunder Bastiansen, og en Guldsmed i Bragerneæs, navnlig Emich Rømer, som begge ere undvigte, for deres mistænkelige Forhold, den første, som Stieler og den sidste som Hæler, at have deres Hovedlod forbrudt, samt Arbeide i Jern i nærmeste Næstning deres Livs Tid, saafremt de nogen Tid igien paagribes.

* * *

Vel maae jeg allerunderdanigst tilstaae, at her ikke er saadant Beviis, som man efter Lovens Strenghed kunde ansee for fuldt Beviis og tilstrækkelig til at fælde Delinquenterne, men da 1) Deres Kongl. Majestæts egen allerheieste Interesse udfordrer, at Lyverie ved Sølværket i Sørdelseshed, paa alle muelige Maader forekommes og hemmes, hvorhen hører ei allene, at de, som overbeviises at have begaaet saadant Lyverie, i Proportion straffes haardere, end andre, men og, at man ei alt for meget chicanerer i Beviset, men efter Omstændighederne, lader sig noie med en stor Grad af Probabilitet, paa det ikke den skal kunde love sig Impunitet, der vidste saa hemmelig at omgaaes dermed, at han ei med tvende Vidner kunde overbevisee. 2) Kan det ikke nægtes, at der jo er stor og graverende Præsumption mod Inkvisterne, og at deres Omgang haver været heel fordægtig. 3) Have de forøget denne Præsumption ved det de begge ere borttrømte, den Ene strax da han herte, at der blev inquireret, og den Anden af Arresten; hvorved de da, i Følge de her in Subsidium gieldende Bergordninger, have paataget sig Saggen, saa de kan ansees, som confessi et convicti. Endelig 4) er dem dog ikke dicteret den ordinaire Straf for saadant Lyverie og Hælerie, men en extraordinaire og mindre Straf. Utsaa maae jeg i Følge Foregaaende allerunderdanigst indstille: Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at approbere den ergangne Oberberg-Amts Dom. Kiøbenhavn d. 19 October 1753.

Ved Hans Majestæts Resolution af 2 November 1753, er Dommen approberet.

XXXV.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Feltmarschal Grev Schulenberg, hvori han melder, at da det nogle Gange har tiltraget sig, at der ved en Stabs-Officers Død er paa General Auditeurens Forestilling af Hans Majestæt bleven anordnet en Commission til Elifstets Holdelse, men det anderfærdige Commissorium derved er bleven suspenderet, at den Afdødes Enke har fremlagt en igiennem det Danske Cancellie, uden foregaaende Con-

nunicar

munication med Krigs-Cancelliet, udfærdiget Bevilling paa at sidde i usiftet Bøe, saa har Hans Majestæt, paa det at Leilighed til slige mod hinanden stridende Resolutioners Afgivelse for Fremtiden kunde forebygges, befalet, at de samtlige Commanderende Chefs ved Armeen, til Efterretning for dem og videre Bekendtgjørelse for deres Underhavende, skulde tilkiendegives, at alle, saavel under General-Etabs som Regiments og Garnisons Jurisdictionen forterende, sølgelig alle i virkelig Krigstjeneste staaende samt deres, formedest det fælles Bøe under den Militaire Jurisdiction henhavende Enker, naar de ville anholde om at nyde enten Facultatem testandi eller Testamentes Confirmation eller Bevilling at sidde i usift Bøe og at stifte med Samfrænder, skulde indsende saadanne og slige Ansøgninger til Krigs-Cancelliet, men at Hans Majestæt i øvrigt har befalet, at det ellers uforandret skal forblive ved de almindelige Anordninger, hvorefter de af Krigstjenesten Foraffædigede, samt de virkelige Militaire Personers Enker, som ihenseende til Mandens Efterladenskab have efter Ordonnancen af 1750 sat sig ud af Forbindelse med Militair-Etaten, henhøre under Civil-Etaten og sølgelig i alle Tilfælde henvende sig til Dansk eller Tydsk Cancellie.

* * *

For at kunne med nogen Slags rimelig Visshed bestemme, hvorvidt den fra Krigs-Cancelliet søiede, og i høsfølgende Pro-Memoria indberettede Foranstaltning maatte enten paa den ene Side være nyttig eller nødvendig, eller og paa den anden Side være underkastet adskillige Uleiligheder, Forvirringer, og Collisioner med de paa Lov og Forordninger grundede Principer, og andre i Overensstemmelse dermed søiede Foranstaltninger, vil det være fornødent:

I. At undersøge, hvad Hensigten haver været med denne Foranstaltning, siden man deraf skal erfare, hvad Grund og Aarsag den haver havt, og deraf atter slutte dens Nytte og Nødvendighed. Denne Hensigt anføres i høsfølgende Pro-Memoria at have været: At al Leilighed til imod hinanden stridende Resolutioners Afgivelse for Fremtiden maatte være forebygget. Anledningen meldes iligemaade at have været: At de giennem Krigs-Cancelliet besørgede Expeditioner ere Hans Majestæt til Cassation blevne presenterede. De her omtalte stridende Resolutioner skal være paa den ene

Side

Side Commissorium eller Befaling til visse Personer at forrette et foresaldende Skifte, og paa den anden Side, ei allene Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, men og Facultates Testandi og confirmerede Testamenter. At samme ikke i sig ere, eller i Almindelighed bør være stridende, skal siden vises. De her omtalte Expeditioner, som ere Hans Majestæt til Cassation præsenterede, skal være de udstedte Skifte-Commissoria; men at et udstedt Skifte-Commissorium ikke just behøver at præsenteres Hans Majestæt til Cassation, fordi der enten er Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, Facultas Testandi, eller et confirmeret Testamente, skal iligemaade siden vises. Men for at komme dertil, maae jeg i Forveien ved denne Post i Almindelighed erindre: Da det i Tydskland og fast ellers overalt er Brug, at en Af døds efterladte Arvinger, nemlig de Myndige selv, og de Umyndiges Formyndere, mellem sig skifte og deele den Af dødes efterladte Midler, saa længe de derom kan komme tilrette, og at Øvrigheden ikke haver noget med saadant Skifte at bestille, uden naar de kaldes til at forrette det af Arvingerne, eller Formynderne, som ikke selv mellem sig kan komme tilrette derom; saa er det derimod ved Danske og Norske Lovs 5 Bogs 2 Cap. 1 Art. fastsat, at overalt i Danmark og Norge skal Øvrigheden antage sig en Af døds Boe, og forrette Skiftet efter ham, naar der enten ere Umnydige, Gravværende, Udlændiske, eller ingen Arvinger. Ratio Legis skienes lettelig at være, ikke at visse Personer derved skulde faae noget mere at leve af, men at Umnydige, som efter vore gamle Love ansæes at være in Tutela Regis, saavel som Gravværende og Andre, som ikke selv kan paatale deres Act og iagttage deres Lary og Beste, ikke derved skal tabe noget, men betrygges fra al Fornærmelse. Naar nu en Mand eller Kone ved Døden afgaaer, og det erfares, at Børnene kan være best tiente med, at Boet ikke skiftes, men at den efterlevende Enkemand eller Enke bliver ved pro indiviso at administrere det til fælles Beste, da ophører Lovens Marsag, og altsaa bør der ingen Skifte at være. Naar En ved Testamente disponerer over sine Midler, da formodes han bedre end nogen anden at kunne viide, hvem der best er i Stand til at

erequere hans Billie, og dele hans efterladte Midler mellem de indsatte Arvinger; altsaa naar En i sit Testamente indsætter visse Executores Testamenti og Skifte-Commissarier, da ophærer iligemaade Ratio, hvorfør Øvrigheden skulde forrette Skiftet. Endelig, naar de efterladte Arvinger formene, at visse andre Personer kunde være bekvemmere til at forrette et Skifte og bringe det til Ende, end den ordinaire Øvrighed, da er det dem tilladt at giøre Forslag paa samme Personer til Stifte-Commissarier, hvilke da og i Overeenstemmelse med Lovens Aarsag bevilges. I saadant Tilfælde befales disse Personer det, som i Loven i Almindelighed er Øvrigheden befalet, og et Skifte-Commissorium er saaledes ikke andet, end en speciel Befaling eller Bevilling til visse Personer om at antage sig en vis Sterboe paa samme Maade, som Øvrigheden i Loven i Almindelighed er befalet at antage sig alle Sterboer. Heraf følger, at der i Almindelighed ikke kan være nogen Collision eller Strid, mellem Lovens Disposition, og disse særdeles Bevillinger, siden de alle sigte til Et og det samme, og have den samme almindelige Aarsag. Det hænder ofte ved den civile Stat, at Øvrigheden, efter at den i Følge Loven haver antaget sig en Sterboe, maae vige og overlære den, enten fordi der findes Bevilling eller Testamente, hvorved der ere indsatte Stifte-Commissarier og Executores Testamenti, eller og fordi Skifte-Commissarier i Særdeleshed ere bevilgede; det hænder og, naar Skifte-Commissarier allerede ere bevilgede, og have antaget Boen, at de da igjen maae afvige, enten fordi en Slags Bevilling forefindes, eller og fordi Arvingerne, hvis Disputer de skulle paakende, mellem sig forenes og blive forligte. Alt saadant anses ikke for nogen Collision, eller slige Resolutioner for stridende, meget mindre indleveres i sidste Tilfælde de erganzne Skifte-Commissoria til Cassation, hvilket er saa meget mere unødvendig, som Commissarierne ved saadant et Commissorium allene bemyndiges til at forrette det, som den ordentlige Skifteforvalter ellers skulde forrettet, hvoraf følger, at hvor den ordinaire Skiftesforvalter intet havde havt i Boen at bestille, eller været forbunden til at afvige, der maae og de beskillede Commissarier afvige, og deres

Com-

Commissorium er derved til Ende, i Følge den stiltiende Condition, det har i sig, skjønt det ei derfor behøver mere at casseres, end et andet Commissorium behøver at casseres, naar Sagen ved Forlig bliver bragt til Ende.

Da foranførte Bestemmelser og Bevillinger ere de selv samme, enten de angaae en Civil, eller en Militair Person, og de samme Begreb altid maae svare dertil, saa følger, at Collisionen mellem dem ikke kan være større, og at de ikke mere kan siges at være stridende mod hinanden i den Militaire, end i den Civile Etat; men derimod vil jeg tilstaae, at i den Militaire Etat kan undertiden heraf stude nogen Uleilighed eller forgieves Umage, som ikke haver Sted i den Civile Etat. I den Civile Etat er een allene Skifteforvalter over et vis District, altsaa kan han altid selv være nærværende saavel ved at forsegle, som ved at aabne Boets; og naar han da ved Boets Aabning forefinder et Testamente, hvorved der ere indsatte Executores og Skifte-Commissarier, overleverer han strax Boen til Vedkommende, hvormed da den Sag er tilende. I den Militaire Etat derimod er General-Auditeuren Skifteforvalter efter alle Stabs-Officerer og Generals-Personer i et heelt Rige, og kan saaledes ikke alletider selv være nærværende ved de Skifter, som tilfalde ham at forrette; da han nu ei heller paa hver Sted haver en saadan Fuldmægtig, som han tør betroe paa sit eget Ansvar at forrette et Skifte, saa ser det bleven Brug, at General-Auditeuren i saadanne Tilfælde gjør paa egen Haand Ansøgning om Commissarier, hvilke da efter hans Forslag bevilges til at forrette et saadant Skifte i hans Sted. Naar da flige af General-Auditeuren foreslaagne og paa hans Forslag bevilgede Commissarier, enten strax de melde sig, eller siden ved Boets Aabning forefinde en Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, eller et lovligt Testamente, hvorved der ere indsatte Skifte-Commissarier, da maae de strax afvise, og deres Forretning er dermed tilende. Dog kan man ikke sige, at Commissorium i det Tilfælde strider imod den ergangne Bevilling ic. eller behøver at casseres; thi da det er erhvervet efter General-Auditeurens Forslag, og det er i hans Sted Commissarierne befalede at forrette Skifte, saa kan samme Befaling ei

være anderledes at forstaae, end, saafremt det skal holdes Skifte og det tilfalder General-Auditeuren at forrette det; hvoraf selger, at saasnart der enten ingen Skifte skal holdes, eller og det ikke tilfalder General-Auditeuren at forrette, saa har ikke Casus Commissorii Sted, men det maae af sig selv bortfalde; Skulde man herom have mindste Tvivl, da kan det let undgaaes ved at tillegge bemeldte Clausul udi alle efter General-Auditeurens Ansøgning og Forslag expederende Skifte-Commissarier, hvorved da al den Strid og Collision, som man her formener at være, af sig selv bortfalder.

Vil man derimod sige, som og i det tilstillede Pro-Memoria meldes, at hvor det gaaer, blive dog de saaledes expederede Skifte-Commissariers Virkning derved suspenderet, da kan det vel ikke aldeles nægtes, men der spørges allene, hvad Aarsagen dertil er? At een skal forrette Skifter efter visse Personer paa de Steder, hvor han aldrig kommer, eller kan henkomme, ei heller holder nogen authoriseret Fuldmægtig; at een eneste Person skal være Overformynder, og den eneste, der staaer til subsidial Ansvar for alle Unyndizes Midler ved en vis Etat, i et heelt Rige, og det, da han dog næsten ingen haver under sin Jurisdiction, som han kan bestille til Formyndere; at der i en Sterboe skal ansøges og bevilges Skifte-Commissarier, uden at Arvingerne, og deres Formyndere enten samtykke derudi, eller vide noget deraf; alt det er saadan en Indretning, som ei vel kan andet, end give Anledning til adskillige Ueiligheder: jeg vilde ønske, at den her ommeldte var den største deriblant. Vil man ved den militaire Etat see til at foranstalte det paa samme Maade, som ved den civile Etat, at den Øvrighed, det tilfalder at forrette et Skifte, altid enten selv, eller i det mindste ved sin bestillede Fuldmægtig er nærværende saavel ved en Sterboes Forseiling, som ved dens Aabning, og at der ikke bestilles Commissarier til at forrette et Skifte, uden hvor Arvingerne, eller deres Formyndere selv derom gjøre Ansøgning, formedelst at de formeene, at Skiftet ved dem beqvemmeligt kan bringes til Ende, saa skal man lettelig erfare, at alle disse Ueiligheder af sig selv bortfalde

falde; er det ikke mueligt, at saadan Anstalt kan skee ved den militaire Etat, da veed jeg intet andet Forslag at giøre dem til at undgaae al Forvirring og Uleilighed, end om de vil afstaae deres, uden for Loven, erhvervede Ret til at forrette Skifter, og overlade samme til de ordinaire og civile Skifteforvaltere, i det mindste i de Tilfælde, hvor den militaire Skifteforvalter ikke selv kan forrette Skiftet, men maae for at faae det forrettet, giøre Forslag paa Commissarier dertil. Dette anfører jeg ikke, for at giøre nogen Indvending imod den General-Auditeuren tilkommende Rettighed til at forrette Skifter, efter alle Stabs-Officerer og Generals-Personer, men allene for at vise, at da man i Krigs-Cancelliet formeener, at her er nogen Collision, saa haver samme sin Grund, ikke i de fra de Danske og Tydske Cancellier expederede Bevillinger, Testamenter &c. men i den ved den militaire Etat, i Henseende til Skifters Administration værende Indretning, som er af den Beskaffenhed, at den let kan og maae foraarsage Collision. Af det, som hidindtil er anført, sees da, at alt hvad de i Krigs-Cancelliet ved den sæiede Foranstaltning kan vente at opnaae, er, at forekomme, at ikke i et eller andet Tilfælde et Skifte-Commissorium fra bemeldte Cancellie skal blive expederet, uden at samme Skifte-Commissorium bliver til nogen Nytte eller haver nogen Virkning. Men skjønt denne Hensigt ikke synes at være af den allerførste Betydning, eller at udfordre, at der allene for at opnaae den skalde giøres en nye og mærkelig Foranstaltning, saa formeener jeg dog, at den tildeels, uden denne Foranstaltning, blev opnaaet, tildeels ikke engang derved bliver at opnaae. Den Naade paa hvilken de i Krigs-Cancelliet ved Hielp af denne Foranstaltning, formene at naae denne Hensigt, skal uden Tvivl være, enten at de give General-Auditeuren Communication af alle slige Bevillinger, paa det han kan vide, at naar Dødsfald paa saadanne Steder existerer, han da ikke giør Ansøgning eller Forslag paa Skifte-Commissarier; eller og, at naar General-Auditeuren giør Ansøgning og Forslag paa Skifte-Commissarier, de da først i Cancelliet eftersee, om der ikke er Facultas Testandi, et confirmeret Testamente,

eller Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe; og ifald det befindes saaledes, da ikke bevilge de begierte Skifte-Commissarier. De Tilfælde i hvilke de formene at opnaae denne Hensigt, skal være, hvor der enten er Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, eller og et lovlig Testamente, enten samme er confirmeret, eller indrettet efter Facultas Testandi, eller efter Loven. Er der tilforn bevilget Skifte-Commissarier i de Sterboer, hvor der var Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, som just er den i hosfølgende Pro-Memoria ommeldte Casus, da synes det at have været General-Auditeurens Skyld; thi Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe bevilges ikke uden den længstlevende blant tvende Ægtefælle: naar da en Mand eller Kone ved Døden afgaaer, og det bliver General-Auditeuren tilkiendegivet, bør han strax, og førend han gjer Forslag paa Skifte-Commissarier, lade sig underrette, om der enten er Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, eller derom er giort Ansøgning; i første Tilfælde bør han aldeles ikke giere Forslag paa Skifte-Commissarier; i andet bør han bie dermed indtil der er falden Resolution, og da kan det ikke hændes, at der ved Anledning af saadan Bevilling skulde expederes et Skifte-Commissorium, uden at have nogen Virkning. Gaaer General-Auditeuren derimod strax og inden han veed, om der er Bevilling eller ei, gjer Forslag paa Skifte-Commissarier, og det derefter udstædte Commissorii Virkning da siden suspenderes, ved det der forefindes Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, da kan det ikke nægtes, at det jo er hans Skyld, saasom han kunde foreslå sig, at der kunde være saadan Bevilling: naar derfor General-Auditeuren iagttager dette, saa kan, for saavidt Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe angaaer, det, de tilfugte i Krigs-Cancelliet, naaes, uden at nogen saadan nye Foranstaltning behøves. Derimod hvor der er Facultas Testandi, eller confirmerede Testamenter, vil de neppe i Krigs-Cancelliet opnaae deres Hensigt ved denne Foranstaltning. Dersom de i Krigs-Cancelliet vil sætte sig for aldrig at bevilge Skifte-Commissarier, hvor de vide, at der er enten Facultas Testandi eller et confirmeret Testamente, da frygter jeg, at det vil give Anledning til mangfoldige

Besvær.

Besværing og Uleiligheder. Det følger ikke altid, at fordi den Afsdøde har havt Facultatem Testandi, eller ladet sit Testamente confirmere, derfor bør Øvrigheden eller den ordinaire Skifteforvalter ikke forrette Skifte efter ham. Omvendt skönt En fra Krigs=Cancelliet har erhøldet Facultatem Testandi, og de saaledes vide, at han har det, saa vide de derfor ikke, om han har betient sig deraf, eller om han har ladet det forblive ved Lovens Disposition; ligesaa lidet kan de vide, om han ikke, isald han har betient sig deraf, har indsat nogle enten Umyndige eller Fraværende til Arvinger, og om han i saa Fald har indsat Executores Testamenti eller ei ic. Ja endog naar En i Krigs=Cancelliet har ladet sit Testamente confirmere, og de saaledes vide Indholdet af Testamentet, og hvem han har sat til Arvinger, saa kan de dog ikke vide, om alle de af ham indsatte Arvinger paa den Tid, da han ved Døden afgang, ere myndige og nærværende; om ikke nogen af dem for Testator kan ved Døden være afgang, og have efterladt sig umyndige Arvinger, som træde i deres Sted; om de af ham indsatte Executores Testamenti baade kan og vil paatage sig denne Forretning; om de ikke for Testator ved Døden kan være afgangne; eller om Testator ikke selv derudi kan have forandret sin Willie, med videre. Men i alle disse Tilfælde bør den ordinaire Skifte=Forvalter ferrette Skiftet, skönt der er enten Facultas Testandi, eller confirmeret Testamente. Altsaa gaaer det ikke an, enten at General=Auditeuren vil lade være at giøre Forslag om Skifte=Commisariet, eller at de i Krigs=Cancelliet vil nægte at bvilge dem, allene fordi de vide, at den Afsdøde har havt Facultatem Testandi, eller ladet et Testamente confirmere, men det vil de fleeste Tider i disse saavelsom andre Tilfælde være fornødent, at Skifte=Forvalteren, enten selv, eller andre i hans Sted, aabner Boen, opleder og efterseer Testamentet om der er noget, og indkalde de derudi indsatte Arvinger og Executores Testamenti om de ei af sig selv møde, da de først ved deres Møde blive forvisede om, hvorvidt de have med Skiftets Administration og Behandling at forføre eller ei. Altsaa, naar og Krigs=Cancelliet allene haver havt

til Hensigt at forebygge, at ikke Stifte-Commissoria først skulde blive expederede og siden være uden Virkning, saa kan de dog ikke ved denne Foranstaltning, opnaae samme deres Hensigt. Men da det eneste, som Krigs-Cancelliet virkelig ved denne Foranstaltning kunde naae, er, at de faae Underretning om alle de Bevillinger, Facultates Testandi, og Confirmationer paa Testamenter, som bleve expederede til nogen af den militaire Etat, saa skulde jeg formeene, at samme Hensigt kunde erholdes paa en anden Maade, som baade i sig er bedre og beqvemmere, og ikke kan være nogen Slags uleiligh eller fortreidelig Følge underkastet; thi enten de i Krigs-Cancelliet forlange det Ugentlig, Maanedlig, eller Qvartaliter, saa er jeg forvissat om, at de hverken i det Danffe eller Tydske Cancellie, skal væzre sig ved at give dem en Specification paa alle dem af den militaire Etat, som have erhholdet Facultatem Testandi, Confirmation paa et Testamente, eller Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, da det beroer paa dem selv i Krigs-Cancelliet, hvorvidt de vil give General-Auditeurerne Communication deraf eller ei.

Endelig, da i Følge det indleverede Pro-Memoria, de til Cheserne ergangne Ordres allene medføre, at alle slige Ansøgninger skal indsendes til Krigs-Cancelliet: saa ifald Krigs-Cancelliet skulde blive ved at paastaae dette efterkommet, saaledes. at slige Ansøgninger først skulde indleveres i Krigs-Cancelliet, paa det de kunde have Kundskab derom, men siden derfra remitteres til vedkommende Cancellier, for derfra at forestilles og expederes, saa skulde jeg og formeene, at Cancellierne vel derom mellem sig komme overeens, skönt jeg ikke anseer dette for det beqvemmeste Middel til at opnaae den tilsigtede Hensigt paa, men mener det at være bedre, at de i Krigs-Cancelliet faae Communication af Bevillingen, end af Ansøgningen.

Da jeg saaledes har viist, at omendskönt den Hensigt, de i Krigs-Cancelliet have havt med denne Foranstaltning, ikke i sig er af stor Værdighed, saa kan samme dog ikke engang derved opnaaes, men at alt det, som derved kunde erhholdes, ogsaa kan desuden vindes ved en blot og bar Communication, hvormed det eene Cancellie gierne gaaer det andet til-

tilhaande, saa følger deraf, at denne Foranstaltning aldeles ingen Nytte medfører, og at den saaledes ikke kan ansees enten for nyttig eller gavnlig, og endnu langt mindre for nødvendig. Og saaledes bliver da alleue tilovers

II. At spørge: om da denne Foranstaltning enten i sig er ligegyldig, hverken nyttig eller skadelig, eller og den i visse Henseende kan ansees for skadelig eller besværlig. Dette skal sluttes saavel af dens Connerion eller Collision med de hidindtil fastsatte Principis, og derefter soiede Anstalter, som af de Følger, man forud seer, der vil stude deraf. Men at denne Foranstaltning baade strider imod de hidindtil bestemte Grundsetninger, og vil medføre adskillige Uleiligheder Anomalier og Forvirringer, formener jeg af Følgende at kunde erfares: 1) Kuldkastes derved Forordningen af 20 Feb. 1717 som udtrykkelig opregner Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, og at skifte med Sautfrænder, saavel som Testamenter, blant de Ting, der skal gøres Ansøgning om i det Danske og Tydske Cancellie, og derimod, naar den opregner de Memorialer og Relationer, som skal indgives i Krigs-Cancelliet ikke taler et Ord derom, men udtrykkeligen undtager alt det, som angaaer de Militaires egne particulaire Sager, og da naae vel Krigs-Cancelliet tilstaae, at naar en Officeer søger om Facultas Testandi eller Confirmation paa et Testamente, samme Ansøgning da angaaer hans egne particulaire Sager og ikke hans Tieneste.

Denne Forordning er udgaaen efter foregaaende Communication og Overlæg med samtlige Departements, og forfattet med saadan Indsigt og Betænkksomhed, at omendskient den nu er 36 Aar gammel, saa skionnes dog ikke, at den behøver nogen Rettelse eller Forandring, men det var at ønske, den i alt stricte blev efterlevet. Ikke desmindre har Krigs-Cancelliet ved nærværende Foranstaltning derudi gjort en Hoved-Undtagelse og Forandring, og det uden foregaaende Communication med det Danske og Tydske Cancellie, hvorfra Forordningen er expedret, hvilket da og strider imod Hans Majestæts allernaadigste Resolution af 26 Junii 1751 som og er falden, efter foregaaende Communication

med Krigs-Cancelliet. Ja da denne Foranstaltning angaaer ikke allene de Militaire selv, men endog, som Ordene i det tilsendte Pro-Memoria lode: De i virkelig Krigs-Tjeneste staaende, deres formeldst det sælleds Boe under den Militaire Jurisdiction henhørende Enker, saa strider samme udtrykkelig saavel imod adskillige foregaaende Forordninger, som i Særdeleshed imod Forordningen af 13 Jan. 1750, som i Overcnstemmelse med de foregaaende Forordninger tydelig fastsætter, at de i virkelig Krigs-Tjeneste staaende deres Enker, omendskiønt de i Følge dem forundt Bevilling sidde i uskiftet Boe, dog skal fortere under den civile Jurisdiction, og Skiftet efter dem af den civile Øvrighed forrettes, hvilken Forordning iligemaade er foreslaaet og bekiendtgjort efter foregaaende Communication og Overlæg mellem det Danske og Krigs-Cancelliet. Jeg veed ikke, hvad Wisshed der kan være om nogen seiet Anstalt, saa længe det bliver Brug, at naar en Forordning er udgaaet efter foregaaende Communication med tvende eller flere Departements, det ene Departement da paa egen Haand, og uden derom at conferere med de øvrige, gier Foreskilling om at faae enten en Exception i samme Forordning, eller at faae den reent kuldkastet. 2) Maatte mig tillades at spørge om disse Testamenter, som de i Krigs-Cancelliet vil confirmere, skal være indrettede efter den Danske og Norske Lov og Forordninger, og deraf bedømmes, eller efter Krigs-Artiklerne.

Det er bekiendt, at et lovligt Testamente er en virkelig Lov in Casu singulari. Den, som er forsviet med, at der med hans Midler, efter hans Død, forholdes efter Lovens almindelige Bestemmelse, han behøver hverken Facultatem Testandi, eller at lade sit Testamente confirmere; men den, som vil, at der med hans efterladte Midler og Effecter skal forholdes anderledes og imod det, Loven fastsætter, og at den almindelige Lov saaledes ikke skal gielde, i Henseende til hans Efterladenskab, den behøver det; thi da en privat Person ikke kan egenmyndigen giøre en Undtagelse i Loven, eller ophæve den i et særdeles Tilfælde, saa behøves dertil dens Samtykke, som har den lovgivende Magt
eller

eller den øverste Magt i Staten, da den allene kan giøre en Exception i Loven, eller ophæve den. Naar derfor Hans Kongelig Majestæt enten confirmerer et indleveret Testamente, eller ved at give en Person Facultatem Testandi, i Almindelighed confirmerer det Testamente, som samme Person agter at giøre, da befaler Hans Majestæt derved, at der i Henseende til samme Personens Efterladenskab og dets Deling skal forholdes, ikke efter den almindelige Lov som disponerer de Successione og intestato, men efter des oprettede Testamente, hvilket derved bliver en *Lex singularis* vel *Specialis*, som alle Vedkommende, for saavidt det gaaer, have at rette sig efter, og som saaledes heri deroogerer den almindelige Lov. Da nu en Exception bør følge sin Regel, og en Exception i Loven nødvendig maae forestilles og expederes fra det samme Departement, hvorfra Loven selv er forestillet og expederet, saa kommer det her allene an paa, om de Testamenter, som de i Krigs-Cancelliet agte at confirmere eller give Bevilling paa at oprette, ere Exceptioner i Krigs-Artiklerne, saa at den almindelige Regel, hvorfra de undtages, derudi indeholdes, eller og de ere Exceptioner fra den almindelige Lands Lov og Forordninger; ere de allene Exceptioner fra de almindelige Regler, som i Krigs-Artiklerne indeholdes, og skal derefter bedømmes, da haver jeg intet imod, at de forestilles og expederes fra Krigs-Cancelliet, siden Krigs-Artiklerne formodentlig ere derfra expederede, men ere de derimod Undtagelser fra Lovens almindelige Disposition de Successione tam ab intestato quam ex testamento, saa følger at de maae forestilles og expederes fra de Cancellier, hvorfra Loven og Forordningerne ere expederede. Udi Krigs-Artiklerne tilligemed Krigs-Rettens Instrux tales aldeles intet om successio ob intestato, og om Testamenter tales der kun i Instructionens 36 Art., som indskrænker sig til de Testamenter, der oprettes i Marken 3: i Feldten. Hvad disse Testamenter angaaer, da overlades det gierne til Krigs-Cancelliet derom at giøre saadan Disposition, som de eragte tienlig, uden at det Danske og Tydske Cancellie agte sig dermed at afgive, som det tilstaaes, at et saadant Testament, som coinciderer med de Romeres testamentum

militære, bør være privilegeret, naar kun dette Privilegium ikke varer lænjere, end den Ratio vedvarer, som gjør, at de ere privilegerede. Vil de og tage andre Nationers Krigs-Artikler til Hielp, da skal de i dem neppe finde mere bestemt om Testamenter, end i vores, da det neppe er faldet nogen militair Jurisdiction ind, at de havde med andre Testamenter at bestille, end de, som blive oprettede i Feldten. Vil de derimod i Krigs-Cancelliet confirmere de Testamenter, som oprettes af de Militaire, der ligge i Quartier eller Garnison, og expedere de dets- hen hørende Facultates Testandi, maae de først have deres egen almindelige Lov, som bestemmer Successionen saavel ab intestato som ex testamento for alle Militaire, og for dem allene; vil de iligemaadej expedere Bevillinger paa at sidde i uskiftet Boe og at skifte med Samfrænd- der, da, som samme er en Undtagelse i Lovens almindelige Disposition om Skifte og Deling, saa maae de og have deres egen Skifte-Ordning eller Lov, som fastsætter, hvorledes med Skifte og Deling efter de Militaire skal forholdes; saa at de i alle disse Poster ikke fortære under den almindelige Lov, men have deres egen specielle Lov, hvilket jeg er for- viffet om ikke at være Hans Majestats allernaadigste Villie; ligesom det og udtrykkelig strider imod Lovens 1ste Bogs 2det Cap. 9 Art., som befaler, at de Militaire i alle Maader skal være Lands Lovens undergivne. 3) Da Facultas disponendi de bonis suis in eventum mortis er ved vores nærværende Love (saavel som ved alle de gamle nordiske Love) meget indskrænket, og mere indskrænket, end ved de fleste blant andre Nationers Love, saa kommer Hans Majestæt sine Under- saatter derudi til Hielp ved det, at han ofte confirmerer et Testamente, hvorudi der disponeres videre, end Loven tillader, og ofte tilstaaer En eller Anden Facultas Testandi, vel libere disponendi de bonis suis. Dette skeer ikke i Glem, men i Overeenstemmelse med visse fastsatte Principis, som tildeels i Forordninger og Rescripter ere kundgjorte og overalt kan bestaae med de almindelige Grunde, paa hvilke vores Lov er bygget da det vel gaaer an i visse Tilfælde at giøre en Undtagelse i Loven, men ikke saadan, som strider directe mod Rationes Legis, og

fuldkaster dens selve Grund. I Følge deraf blive visse Testamenter aldrig confirmerede, andre confirmeres altid; nogle derimod confirmeres, men saaledes, at et eller andet udelades, og eet eller andet Wilkaar eller Clausul tillegges. Alt dette bliver, førend det Hans Majestæt allerunderdanigst refereres, ei allene i et dertil oprettet Cancellie-Collegium, men og i Geheime-Conseil undersøgt og overveiet efter de fastsatte Principis og de forhaanden værende Omstændigheder. Derved opnaaes en fuldkommen Visshed i Henseende til alle disse Bevillinger, naansee de skal erholdes per viam supplicationis. Saaledes kan et Barn, som skikker sig vel, være forvissat om, at det ikke ved nogen dets Forældres Disposition kan gøres Arveløs, eller betages sin Arv til at arve lige med sine andre Edsffende; Børn blive forvissede om, at deres Estriffader eller Estrifmoder ikke til deres Skade bliver tilladt at sidde i uskiftet Bøe, med videre. Naar de nu i Krigs-Cancelliet ville eyespødere Facultates Testandi, confirmere Testamenter ic., saa spørges, om de haade vilde og kunde iagttage de samme Grundregler; de have intet Cancellie-Collegium, som er det Collegium, der skal bevare og giemme siige Principis, og paasee at de ved alle foresaldende Leiligheder iagttages; og naar de end vilde oprette et Cancellie-Collegium, saa er det dog vel ikke i Krigs-Cancelliet man skal søge Interpretes Juris Civilis. Naar de da i Krigs-Cancelliet ikke iagttog de samme Principis, som i det Danske Cancellie bestandig følges, vilde det give Anledning til adskillige Klager og Besværligheder. 4) Disse Klager og Besværligheder kunde man endda i det Danske og Tydske Cancellie nogenledes taale og oversee, om de allene angik og bleve moverede af Militaire, og mod Militaire; men det følger ikke, at fordi een er Militair, derfor er og hans Børn og andre Arvinger saavel ab intestato, som ex Testamento alle Militaire; og dog er det just dem, et oprettet Testamente, eller en forundt Bevilling angaaer, og det er i Henseende til dem, det er en Lov. Naar en afded Officers Efterladte, Huse, Gaarde, Grunde, Penge, Obligationer, Meubler ic. (hvilke Ting vel ikke kan siges at være Militaire) bleve deelte mellem hans efterladte Arvinger,

som og supponeres at være Civile og det i Følge af et i Krigs=Cancelliet confirmeret Testamente, hvorved nogle, som det tilfaldt at arve, vare udelukkede, og andre, som det ikke tilfaldt, vare indsatte, da kunde det ikke nægtes at være en Anomalie, at denne Deling skulde ske efter en Lov, som fra Krigs=Cancelliet var udgaaet, og at Bedkommendes Klager og Besværinges derved bleve saa meget mere lovlige og velgrundede. Det er saaledes ikke for de Militaire allene, men det er fornemmelig for de Civile, de ved denne Foranstaltning i Krigs=Cancelliet vilde komme til at skrive Love. 5) Maae der saavel ved Facultates Testandi, som ved Testamenters Confirmation adskillige Ting iagttages, og adskillige Clausuler indrykkes, i Henseende til feuda fideicommissa, Odels=Gods, Afsæde, Pacta dotalitia, dispositiones Majorum &c. da en Militair ligesaa vel, som en Civil kan besidde et Stamhuus, Odels=Gods &c. saa maae disse Ting ligesaa vel ved deres, som ved de Civile Testamenter iagttages. Saalænge alle Testamenter, og alle slige Bevillinger fra eet og det samme Departement blive erpejerede, er det mueligt at iagttage det; men naar e. g. en Egtepagt blev confirmeret i et Departement, og Testamentet siden i et andet, og vice versa; naar Faderens Testament blev confirmeret et Sted, og Sønnens et andet Sted, da kunde Collisioner og Modsigelser lettelig hænde, hvoraf med Tiden vilde fødes store Fortredeligheder, og vidtløftige Processer. 6) De fleste Testamenter saavel som Ansøgninger om Facultates Testandi, eller Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, maae, førend de bevilges, sendes til Bedkommendes Erklæring: i det Danske Cancellie have de i slige Tilfælde, Statholder, Stiftammand, Amtmand, Magistrater i Kjøbstæderne, samt Bys- og Herredsfogder, hvis Erklæringer de kan indhente; fra Krigs=Cancelliet gik det vel ikke an, at befale disse Fornævnte at indgive deres Erklæring; og om de i det Sted vilde sende det til Regiments- eller Garnisons=Chefen, da var det vel ikke altid at vente, at en Regiments- eller Garnisons=Chef skulde være i Stand til at sige dem, hvad der kunde være for eller imod, at et Testamente blev confirmeret eller ei: ofte blev det ham ei engang

engang mueligt at skaffe den behøvende Efterretning, naar han og vidste hvad det var, der fordredes, og hvorudi det bestod; thi naar han e. g. vilde vide, om et Par Civile, der vare ansætte som Bitterligheds Mænd, selv havde sat deres Hænder derunder, saa kunde jo hverken han, eller nogen af hans Underhavende befale dem at komme til sig, eller at giøre deres Declaration derom, men i Mangel af saadan Underretning maatte de i Krigs=Cancelliet ofte nødvendig forgaae sig. 7) Spørges, hvor de Processer skal afhandles, som i Anledning af slige Testamenter existere mellem civile Personer; skal de afhandles for en Ober= eller General=Krigs=Ret, da kan det ikke nægtes, at det jo er en Anomalie, at tvende eller flere civile Personer skal nødes til i en bar civil Sag at procedere for en Ober= eller General=Krigs=Ret, hvorved det almindelige Beneficium Appellationis betages dem, hvilket vil giøre Anledning til adskillige Klager og Besværinger, saavel i andre Henseende, som og fornemmelig i Henseende til de store Omkostninger saadan Ober= eller General=Krigs=Ret paa de fleste Steder udfordrer. Skal de derimod afhandles for de civile Retter, da vil det atter blive en Anomalie, at der ved de civile Retter i en civil Sag skal dømmes efter en Lov, som er expederet fra Krigs=Cancelliet. 8) Skee det ofte, naar der kommer Proces om slige Testamenter, at een af Parterne i Cancelliet giør Ansøgning om, at den ergangne Confirmations Virkning for saavidt maae vorde suspenderet, at den ei bliver dem til Hinder, i at paatale Testamentet, eller den derved brugte Omgang; hvilket og, efter Omstændighederne undertiden bevilges; civile Personer, som for de civile Retter føre saadanne Processer, kan det ikke nægtes, at de jo i det Danske Cancellie maae indgiøre slige Ansøgninger; skal der da fra et Departement gøres Forestilling om at suspendere Virkningen af en Bevilling, som er expederet fra et andet Departement, vil det ei allene giøre Anledning til adskillige Feiltagelser og Mistligheder, men og forarsage en stor Uvisshed. Og dog kan man, i Følge det forhen Anførte, vente, at slige Ansøgninger vil blive langt hyppigere, naar saadanne Testamenters Confirmationer og Bevillinger blive expederede fra Krigs=

Krigs-Cancelliet. 9) Siden de i Krigs-Cancelliet vil, at med de Militaires Testamenter skal forholdes anderledes, end med andres Testamenter i Almindelighed, saa maae de nødvendig vilse have dem anseete som et Slags Testamenta Privilegiata (skjønt man forresten hos os ikke veed deraf, og Testamenta Privilegiata i Almindelighed synes at stride imod vore Loves Grundsatninger); Ratio Privilegii kan da ei være anden end Militia; men naar Ratio Privilegii ophører, saa bør og Privilegium selv ophøre, og altsaa spørges, hvorledes der skal forholdes med det Testamente, En kan have giort, medens han var Militair, eller den Facultas Testandi han imidlertid kan have erhholdet, naar han siden faaer sin Afssked, eller forlader den militaire Etat, og gaaer over til den Civile; om Testamentet eller Facultas Testandi, da skal ansees at være tilintetgiort, og ikke mere at gielde, eller om det forbliver i sin fulde Kraft? Skal det første finde Sted, bliver denne Foranstaltning et stort Gravamen, for de Militaire selv; men, isald det sidste følges, skyder deraf en langt større Uleilighed for det Danske Cancellie, end den, de nu søge at undgaae i Krigs-Cancelliet, nemlig, at der blive de under deres Departement, som have Facultatem Testandi, eller et confirmeret Testamente, uden at de vide det mindste deraf, hvorved det da let kan hælde, at andre Bevillinger expederes, som stride derimod. Endelig 10) strider denne Foranstaltning mod alle Principia Juris endog Militaris. Jeg vil ikke tale om de Krigs-Artikler, som meest indskrænke den Militaire Jurisdiction, hvorhen hører de Franske, som vil at de Militaire allene i de Sager, som angaae deres Tjeneste og Embede skal fortære under den Militaire Jurisdiction, og ikke engang in Criminalibus, uden naar Forbrydelse allene angaaer de Militaire selv, men ikke, saa snart civile Personer derudi ere implicerede, eller det er de Civile om at gjøre, at samme blive afstraffede; (vid: Königl. Französches Kriegs-Recht: Lib. 4 Tit. 6. Art. 5. 6.) men allene om de Krigs-Artikler, som meest ynde og udstrække den Militaire Jurisdiction, hvilke dog ei gaaer videre, end at de Militaire gvoad Personalia bør fortære under den militaire Jurisdiction; men gvoad

qvoad Realia; da komme de alle overeens derudi, at de Militaire, i Henseende til dem, bør sortere under den civile Jurisdiction, og svare for de ordinaire Retter (vid. Kongl. Polnisch. und Thur Sachf. Patent die Militair- und Civil-Jurisdiction betreffend: de anno 1719. in corpore Juris Milit. Part. 1 pag. 326.) Men da der i et Testamente allene disponeres over de Ting En cior, saa er det klart, at Testamenter henhøre til Realia, og at de Militaire saaledes i Henseende til dem, bør sortere under den civile Jurisdiction.

Da jeg saaledes har viist, at denne Foranstaltning aldeles ikke medfører nogen enten Nytte eller Nødvendighed, men at alt det, der ved Skulde kunne erholdes, og kan opnaaes ved en simpel Communication fra de Danske og Tydske Cancellier til Krigs-Cancelliet, og at den derimod strider ei allene mod de hidindtil udgangne Forordninger og Reglements, og derefter søiede Anstalter, men og mod alle Principia Juris, og vil forarsage adskillige Uleiligheder, Forvirringer, Klager og Besværinger, samt at denne Resolution er erholdet, uden foregaaende Communication med de Danske og Tydske Cancellier, saa maae jeg i Følge af Hans Kongl. Maestæts allernaadigste Resolution af 26 Junii 1751 underdanigst indstille om deres Høi-Grevelige Excellence, og deres Excellencer naadigst vilde mage det derhen; at den ergangne Resolution forandres saaledes, at det approberede Reglement, som indeholdes i Forordningen af 20 Febr. 1717 bliver usorandret, og at Krigs-Cancelliet ei antager andre Memorialer og Relationer til Expedition, end de dem derudi ere tildeelte, og at dette ved Circularia fra Krigs-Cancelliet bliver Regiments- og Guarnisons-Cheferne tilmeldet. Hvorhos jeg tillige underdanigst indstiller: om ikke Resultatet heraf, for Liighed at erholde, maatte blive Søe-Statens Krigs-Cancellie communiceret. Den 2 November 1753.

Efter Conseillens Resolution er dette leveret General-Prokureuren for derover at afgive sin Betænkning. Eiden resolveret i Cancelliet:

At Krigs-Cancelliet skulle tilskrives efter Betænkningen.

XXXVI.

Erklæring over en Forestilling fra Stiftamtmand Holger Scheel, hvorved denne indsender en Forespørgsel fra Magistraten i Restved om Forstaaelsen af Forordningen, dat. 5 Jan. 1753, der forbyder at kiobe af Militaire.

Sagen bestaaer deri, at en Borger i Restved, navnlig Claus Brys-ting, har tilkiobt sig et Stykke Lærred af en i hans Huus logerende Underofficer, hvilket var denne selv tilhørende, men har ikke ladet sig forevise Compagnie-Chefens Tilladelse til Salget. Ved at møde for Retten tilstaaer Borgeren sin Forseelse og tilbyder at erlægge 2 Rdr. i Mulct, men fra den Militaire Side paastaas det kiopte og betalte Lærred uden Godtgjærelse tilbageleveret.

Stiftamtmandens Mening gaaer derhen, at Forordningen ei kan ansees at skulde være en nye Modus acqvirendi for de Militaire, eller bemeldte Forordning have til Hensigt, at disse skulde vinde Kiøbesummen ved at faae deres folgte Wahre uden Betaling tilbage.

Men som deri ikke med tydelige Ord tilkiendegives, hvorledes i dette Tilfælde skal forholdes, saa spørger han:

1) Hvem deslige, inod Forordningen, af Underofficer og gemene Militaire uden Compagnie-Chefens Tilladelse kiobte Wahre skal tilfalde, enten Stedets Gattige, eller hans Majestæts Kasse?

2) Hvem de ved slige Forseelser forbrønde Mulcter skal tilhøre, enten Sigt- og Sagesalds-Kassen eller de Gattige, eller om samme kan ansees som Politie-Mulcter og endelig:

3) Om de Underofficerer og Gemene, som tværtimod Forordningen, afhænde noget uden deres Compagnie-Chefes Tilladelse, enten det afhændede er dem tilhørende eller ei, kunde blive uden Straf, samt i modsat Fald, af hvem da Straffen skal dicteres dem, og hvorledes i øvrigt dermed forholdes.

* * *

Herom ere mine Tanker de samme, som jeg tilforn haver erklæret, at, som man ikke lettelig bør vænne Dommere til at forespørge sig i Cancelliet, enten directe eller indirecte om, hvorledes de skal dømme, saa kunde Magistraten ved Stiftamtmanden kortelig svares. At, da det er klart, at under Vahrenes Forliis ikke kan forstaaes andet, end deres Forbrydelse; og at Sagen i sig er en Politie-

Sag;

Sag; saa haver Magistraten i deres Dom, at holde sig Forordningen stricte efterrettelig, da den, som dermed er misfornsiet, kan indstævne den. Endelig kunde denne Casus indberettes til Krigs-Cancelliet, med Formening, at det var billigt og nyttigt, om der og i sliche Tilfælde blev sat nogen Straf for de Militaire, hvilket alt jeg nu, som tilforn, overlader til Cancellie-Collegii nærmere Overveiende. Den 8 November 1753.

Cancelliets Resolution lyder saaledes:

Herom saavel Pro-Memoria til Krigs-Cancelliet, som Skrivelse til Stiftamtmanden efter Erklæringen.

XXXVII.

Ullerunderdanigst Memorial fra Kiøbenhavn's Magistrat af 24 Oct. 1753: at de maatte have Tilladelse at straffe liderlige og driffældige Egtefolk som anklagedes, i Kasp: eller Tugthuse, uden foregaaende ordentlig Tiltale.

* * *

Dette Forslag formener jeg at være ganske nyttigt og tienligt, jeg maae i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage deres Kongl. Majestæt samme at approbere, da jeg end ydermere formener, at de Ord: saafremt vi ikke mindeligen kunde faae dem forenede og forligte: vel kunde blive i Præmisserne, men udgaae i Conclusionen af det allernaadigste Reskript, som derom blev expederet til Magistraten, paa det den gemene Mand ikke deraf skulde tage Anledning til at chicanere og excipere imod Magistratens Resolutioner. Kiøbenhavn den 8 November 1753.

Cancelliet har herpaa resolveret:

Ordre til Magistraten efter Erklæringen.

XXXVIII.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet, hvorved sendes Brev Schulenburgs Svær paa General-Procureurens Erklæring, angaaende

hans Foranstaltning med at lade nogle Major Geerschow tilhørende Eiendomme under Friedrichshalds Byes Jurisdiction bortfølge ved de Militaire Betiente. Dermed fulgte General-Auditeurens Betænkning, som indeholder, at General-Procureurens Meening ei kan tiltrædes.

1) Fordi de Militaire Rættens Betiente i Norge havde jus quæsitum til de Militaires faste Eiendommes Auctionering.

2) At Forsætningen ved den Norske Armee er anderledes end ved den Danske.

3) At især den Norske Land-Milice bør anses som Rigets almindelige Guarnison.

4) At Auditeurerne ved Tabet af disse Auctioner vilde betages deres eneste betydelige emolumentum og:

5) At de Militaire hidtil have forrettet Auctioner med samme Regularitet som de Civile.

For at have al Tvist foreslaaer han endelig: at de Militaire Betientes Ret til Auctioner over Løsøre og i Norge beliggende Jordegods, saavel efter en i Tienesten Afvød, som en deriværende Militair maatte blive agnosceret.

* * *

Da alle de Sætninger, hvorpaa jeg haver grundet min forrige allerunderdanigste Erklæring af 20 Julii endnu staae fast, og ikke een eneste af dem i hosfølgende Betænkning, eller Pro-Memoria er beviist at være urigtig, saa seer jeg ikke mindste Grund til at forandre mine Tanker, men maae referere mig til forommeldte min Erklæring, uden at jeg holder fornødent paa det her Anførte videre at svare, end allene til Dplysning og Eftertanke allerunderdanigst melde: at i Følge Loven og Krigs-Artiklerne har den Militaire Jurisdiction hverken have Rettighed til at forvalte Skifter, eller til at forrette Auctioner. Skifterne have de siden den Tid successive og lidt efter, lidt faaet ved Forordningerne af 8 Julii 1690, 30 April 1707, 14 Julii 1730, og adskillige Reskripter. Saa snart de havde faaet Rettighed til at holde Skifter, og vare komne i rolig Besiddelse deraf, begyndte de at paa staae, at de ved Skifterne og i Sterboerne foresaldende Auctioner og burde tilhøre dem, hvilket de og i Almindelighed i Henseende til alle de i Militaire

Militaire Sterboer foresaldende Auctioner, erholdt ved Reskriptet af 4 Jan. 1732, men da de civile Betiente formeenste, at dette ikke kunde være at forstaae uden om de Auctioner, som blive holdte over de i Sterboerne foresundne Meubler og Løsøre, eller Mobilia, saa fik de ved Reskriptet af 19 Julii 1737 i Særdeleshed Ret til de Auctioner over Immobilia, som foresalte i Militaires Sterboer, hvor de forrettede Skiftet.

Da de nu ere komne i rolig Besiddelse deraf, og ingen mere gjør dem de Auctioner stridige, som foresalde i Militaires Sterboer, saa paastaae de i Følge deraf, at alle de Auctioner, som foresalde hos de Militaire, enten det er i de afdøde Officerers Sterboer, eller hos endnu levende Officerer, bør tilfalde dem at forrette.

Da de Militaires Jurisdictioner allerede være i Besiddelse af Skifterne, og de i Følge deraf paastode de ved Skifterne og i Sterboerne foresaldende Auctioner, var den Grund, hvorpaa de byggede denne Paastand, at Skifteforvalteren og burde forrette Auctionen, den: at Auction ikke var den ringeste Actus i et Sterboe, og at det var billigt, at den der havde Umage med Skiftet, og burde nyde det Salarium, der faldt for Auctionen; hvilke Rationes og anføres i de tvende allegerede allernaadigste Reskripter, og tydelig vise, at ligesom Reskripterne selv ikke tale uden om de Auctioner, der foresalde i de afdøde Officerers Sterboer, saa kan intentio Rescribentis ei heller have været at tale uden om de samme Auctioner. Men nu, da de ere i rolig Besiddelse af de Auctioner, der foresalde i Militaire Sterboer, og de i Følge deraf og paastaae de øvrige Auctioner, der foresalde hos levende Officerer, da heder det tvertimod, at Auctionens Foranstaltning vel er en Actus, som tilkommet en Skifteforvalter, men at Auctionens Forretning i sig ikke er ham vedkommende, og at det for Auctionen faldende Salarium ikke kan ansees, som en Deel af en Skifteforvalters Salarium. Hvoraf da sees, at det ikke er de Militaires Sag, i Følge af visse fastsatte Principer, at bestemme de rette og bestandige Grændser for begge Jurisdictioner, den Civile saavel som den Militaire; men at de derimod finde sig bedre ved, nu at antage eet Principium, nu derimod at forkaste det, og antage

at tage det Modsatte deraf, ligesom deres Interesse det udfordrer. Skulle de Militaire nu erholde det, de her paastaae, og saa fremdeles blive ved, paa samme Maade, som hidindtil, saasnart de vare komne i rolig Besiddelse af een Rettighed, da at argumentere sig deraf til en anden, saa blev det ikke at tvivle paa, at man jo i Fremtiden vilde faae at høre om Militaire Pante- og Skøde-Protocoller, Jædsførelser, Aastæds-Sager, &c. og at det tilsidst vilde blive til en antaget Distinction mellem Civile og Militaire Godser og Eiendomme. Det Forunderligste er herudi, at de Militaire udi alt dette ei allene have Loven, men og deres egne Krigs-Artikler imod sig, da Krigs-Artiklerne ikke tale et Ord enten om Skifter eller Auctioner, og altsaa ikke supponere, at de Militaires Jurisdictioner have noget dermed at bestille, uden i det Hæieste i Feldten, hvor alt saadant maae afgjøres paa korteste Maade, og ingen Ophold taaler.

Da den eneste Udkomst, de Militaire Jurisdictioner i Norge have til at forrette Auctioner, ere de tvende forhen allegerede allernaadigste Reskripter af 1732 og 1737, og samme allene tale om de Auctioner, der forefalde ved Skifter og i Sterboer; saa følger, at hvor ingen Skifter eller Sterboe er, der ere de Militaires Jurisdictioner aldeles ikke berettigede til at holde nogen Auction enten over Mobilia eller Immobilia. Men da det ikke er min Sag at give Anledning til enten at begunstige eller at indskrænke den Militaire Jurisdictioners Rettigheder, men alt det, jeg tilsigter, er, at Trøtter i Fremtiden kunde forekommes ved det, at der bleve satte visse og urygkelige Grændser for begge Jurisdictioner, og det saaledes, at vores Lovs almindelige Principia derved ikke kuldkastes, saa haver jeg, naar kun en vis og fast Regel derved kunde naaes, saa meget mindre imod, at alle Auctioner over værlige Ting, Officerer tilhørende, bleve den Militaire Jurisdiction overladte, som værlige Ting, da saadanne efter vores Lov ikke have Forum rei sitæ, og altsaa vel kan bedømmes af den Person, de tilhøre. Hvad Kjøbstæd-Gods og Jord angaaer, da er det vist, at Norske Lovs 5—3—48 Art. regner dem blant Løsvere; jeg troer

og, at samme Art. saavel som det, der er fastsat i Henseende til Eghedsigheden i Danmark, har givet Anledning til, at de i Forordningen af 6 Junii 1752 ere satte i Parallel med Løsere og ikke regnet blant Immobilia, fornemmelig Tingene den Gang ikke paa anden Maade kunde bringes til Ende; men det er ligesaa vist, at efter Tingens Natur og Beskaffenhed, og efter det Begreb alle Jurister have om Mobilia og Immobilia, kan Kjøbstæd-Gods og Jord aldrig andet end henregnes til Immobilia, saa at Lovens Hensigt aldrig kan have været anden, end at de i den Materie, der handles om paa det Sted i Loven, skulde anses som Løsere, for saavidt der ikke kunde falde nogen Deels-Net paa dem, og de saaledes kunde sælges uden Lovhjdelse. Jeg anseer det saaledes for en Anomalie, at Kjøbstæd-Gods og Jord (hvørunder dog allene forstaaes den Jord, der er henlagt til Kjøbstæden selv, og ikke de Landebjere eller fundi, som sortere under Kjøbstædens Jurisdiction) skal anses af den Person, det tilhører, og ikke af det Sted, hvor det ligger og haver Forum rei sitæ. Ikke desto mindre, da det engang ved Forordningen er fastsat i Danmark, og det dog kan synes at have nogen Slags Bifald i Loven, saa haver jeg intet imod, at det og forbliver derved, naar Forordningen for øvrigt introduceres i Norge; men at de Militaire i Norge for saavidt vil beraabe sig derpaa, uden at antage det øvrige, det er at sige, at de vel vil antage den, for saavidt den begunstiger den Militaire Jurisdiction, men ikke for saavidt den er til Fordeel for den Civile, hvilket ikke lader sig giere, da Forordningen enten bør gielde eller ikke gielde i Norge. At Forsatningen ved Armeen i Norge kan være anderledes, end i Danmark tilstaaes gierne, men at den Militaire Jurisdiction ved Land-Militien i Norge bør strække sig videre, end ved de gevorbene Regimenter i Danmark, kan jeg ikke begribe. Hvad der, i Henseende til Jurisdictionen ved Land-Militien kommer i Almindelighed overens med Principia Juris Militaris, kan sees i Einleitung zum Kriegs-Proces Cap. 2. §. 4. in Corpore Juris Militaris. At den Norske Land-Militie er at ansee som en almindelig Guarnison der i Riget, er et smukt Simile, som dog ikke

maae:

maae udstrækkes ultra suum tertium; thi ellers kunde heele Norge let blive til et Citadelle, hvoraf vilde flyde, at alle Indvaanerne skulde fortere under den Militaire Jurisdiction.

Jeg maae saaledes, i Følge Foregaaende, hvad den her paalagde Casum singularem angaaer, allerunderdanigst referere mig til min Conclusion i min forrige Erklæring af 20 Julii h. a. men da det for Strid i Fremtiden at forekomme vil være fornødent, at denne Sag ved en almindelig Anordning eengang for alle afgjøres, saa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage deres Kongl. Majestæt enten: at Forordningen af 6 Junii 1752 ved allernaadigst Reskript til Vice-Statholderen og den commanderende General blev indført i Norge, eller og, om det ikke lader sig gjøre, og det saaledes ikke er mueligt at faae een og den samme Regel fastsat for begge Rigerne, at det da, hvad Norge angaaer, maatte forblive ved de forhen ergangne allernaadigste Reskripter af 4 Jan. 1732. og 19 Julii 1737 saaledes, at det skal tilkomme den Militaire Jurisdiction at forrette og oppebære Salarium for de Auctioner, som foresalde ved afdøde Officerers Skifter, i deres Sterboer, enten over Løssre eller fast Eiendom; men at derimod de Auctioner, som foresalde hos endnu levende Officerer, eller hvor ingen Skifte er, enten over Løssre, eller fast Eiendom, skal tilhøre de ordinaire Civile Auctions-Forvaltere, som derfor allene oppebære Salarium; og at dette iligemaade ved allernaadigst Reskript til Vedkommende maatte blive bekendtgjort. Den 11 November 1753.

Cancelliet har herpaa resolveret:

General-Prokureurens Erklæring communiceres Frigids-Cancelliet.

XXXIX.

Erklæring over en Skrivelse fra Admiralitets-Collegio, hvori dette, ved at fremsende en Foreskilling fra Dvæsthuus-Directionen, anholder om, at Politie-

Postleiemester maatte blive tillagt Ordre at være Assistentshuus: Forvalteren behjælpelig til at faae eftersøgt og opdaget dem, som under Haanden laane paa Pant imod utilladelige Renters, efterdi Etatsraad Torm ikke uden særskilt Befaling har troet sig besvøiet til at opfylde Assistentshuus: Forvalterens Begjæring i denne Henseende.

* * *

Da Revenuerne af Assistentshuset ere henlagte til publicke Brug og Nytte, og der af de i Svang gaaende Privates Laanehuuse følge adskillige Uleiligheder, saa bør det oprettede offentlige Assistentshuus saa meget mueligt understøttes ved disse Privates Laanehuses Affkaffelser. Og da Qvæsthuus: Directionen, saavelsom det høilovlige combinerede Amiralitets- og General-Commissariats-Collegium formene, at Politieens Assistance dertil kunde være et beqvemt Middel, saa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale Politieimester i Kiøbenhavn: At han i alle muelige Maader skulde være Qvæsthuus: Directeurerne behjælpelig til at see de imod Forordningen af 29 Junii h. a. dens Bydens de endnu i svanggaaende hemmelige Laanehuuse mod ubillige Renters Oppebørsel affkaffede, og ei allene, ifald det fornødent maatte eragtes, derom giøre Forbud, men og paa vedkommendes Anfordring inquirere hos dem, som der enten er klart Beviis eller stærk Formodning imod, at de underhaanden holde slige utilladelige Laanehuuse: og i alt behandle slige Sager, som Politie: Sager. Den 19 November 1753.

Cancelliet har herpaa resolveret:

Herom Ordre til Etatsraad Torm efter Erklæringen.

XL.

Erklæring over Stiftamtmand Levegous Brev af 11 Septemb., hvorudi han indstiller: om ikke de Delinqventer, som for Mord og Mordbrand ved Ransøb Præstegaard ere actionerede, og ved Landstinget dømte til evig Fængsel, men overalt ved Examinationen have diist sig særdeles modvillige,

Kunde overføres til Kjøbenhavn og examineres ved Inquisition's Commissionen i Stokhuset.

* * *

Omendfient intet kan være Publikum mere angelegent, end at Ophavsændene af saa gruelig en Misgjerning, som ved Ranlov Præstegaard skal være begangen, maatte blive opdagede og tilbørlig afftraffede; saa skienner jeg dog ikke, at Inquisitionerne nu vel kan blive examinerede af Inquisition's-Commissionen her i Stokhuset, da der allerede er dømt i Sagen for tvende Rætter, og saadan Examination just er det, Sagen her begynde med. Allermindst kan jeg raade til denne Illegalité efter den siden Kundskab, jeg om Sagen og Inquisitionernes Forhold, kan have af Actors korte Relation til Stiftamtmand Levegov. For dog i denne betydelige Sag at gjøre alt, hvad mueligt maatte være, til Sandheds Opdagelse, indstilles allerunderdanigst, om den Høieste-Rets Procurator, der som Actor blev befaleet at udføre Sagen mod Delinquenterne for Høieste-Ret, tillige maatte beordres: Saasnart han havde faaet Documenterne, og førend han udtog Stævning til Høieste-Ret, nsie at giennemgaae dem, og derpaa i Cancelliet at indberette, om han fandt, at noget videre til Sandheds Opdagelse i denne betydelige Sag kunde foretages, førend Sagen indkom for Høieste-Ret: da dette tillige kunde communiceres Stiftamtmand Levegov, paa det han med bemeldte Procurator kunde correspondere, om han fandt det fornødent. Den 19 November 1753.

Cancelliet-resolverede herpaa under 26 November 1753.

Ordre herom til Defensor efter Ordenen samt Ordre til Actor og Notis til Stifsbefalingemanden efter Erklæringen.

XLI.

Erklæring over en Ansøgning fra Jacob Jacobsen Vinther af Senjen i Nordlandene, hvori denne anholder om at befries fra en Action, som Fogden Jørgen Vang har anlagt imod ham, fordi han, imod Forordningen af

1682, havde ladet sin afdøde Moders Liig staae ubegravet i længere Tid end bemeldte Anordning tillader.

Med Ansøgningen fulgte et Udtog af Ting-Pogen, som viser de Narfager, der have forvoldet Henstanden, blant hvilke i Særdeleshed findes disse, at Almuen var paa Fiskerie i Nordhavet, og deriblant hans Grander og Naboer, uden hvis Hielp han ikke kunde faae Liget bortført den lange Wei af 2de Miile over Søen til Kirken, og han ei heller kunde faae gravet Graven, da Jorden var frosset 5 Qvarter dybt og desuden medfulgte Præsten Hr. Ginds skriftlige Vidnesbyrd om det samme.

* * *

Ligesom Indledningen til Forordningen om Begravelser af 7 November 1682 tydelig nok viser, at det den 10 Artikel fastsætter i Henseende til den Tid, inden hvilken Eigene skal bestedes til Jorden, allene er at forstaae om dem, som ved at lade de dem tilhørende Liig længe henstaae, enten sege en Slags Høihed, eller behøve saa lang Tid til de mange og kostbare Forberedelser, de agte at giøre, men langt fra ikke om dem, som en uomgiengelig Fornødenhed, reisende sig enten af Tidens og Stedets Omstændigheder, eller af deres Fattigdom, som skal besørge Begravelsen, driver dertil; saa er det og af de indleverede Attester og alle Omstændigheder ganske klart, at Supplicanten Jacob Vinther er i disse sidste Tal; saa den af Fogden mod ham anlagte Action ikke kan ansees for andet end en bar Chicane, som ikke bør komme denne fattige Mand til nogen Skillings Udgift. Og da denne Casus, som her eksisterer, efter Rimelighed ofte kan finde Sted i Nordlandene, og det var ubilligt, at de fattige Indvaanerne, hver Gang Fogden fik i Sinde at chicanere, skulde være nødte til at indkomme med Supplique om Befrielse fra Straf, naar de ikke havde forseet sig, saa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at rescribere til Ammanden over Nordlandene: At den mod Supplicanten Jacob Jacobsen Vinther af Fogden over Senjen Jørgen Vang anlagte Action for medelst at Vinther haver ladet hans afdøde Moders Liig staae længere over Jorden, end Forordningen af den 7 Nov. 1682

tillader, skal aldeles være ophævet, og ikke komme Jacob Vinther til Penges Udgift i nogen Maade: samt at bemeldte Forordning af 7 Nov. 1682 dens 10 Art. ikke skal gælde i Henseende til de Indvaanere i Nordlandene, som formedelt Sættigdom samt Tidens og Stedets Omstændigheder blive mod deres Villie nødte til at lade deres afdøde Slægts og Paarørendes Liig staae længere over Jorden, end den allegerede Artikel tillader. Den 20 Nov. 1753.

Cancelliets Resolution:

Ordre til Amtmand Hagerup efter Erklæringen.

XLII.

Erklæring over en Memorial fra Kiøbenhavn's Magistrat, hvori samme foresliller, at da Consumptions-Forordningen befaler Copulations-Penge at betales af Brudgommen paa det Sted, hvor Vielsen skeer, har der indsnegtet sig den Misbrug, især ved hemmelige Vieser, at Pengene ei betales paa det rette Sted.

Da det nu formeenes, at Forordningen ei anderledes kan forstaaes end at Consumptionen skal betales paa det Sted, hvor Vielsen rettelig burde skee, saa indstille de, om herom maae udgaae en nærmere Anordning til denne Artikels rette Forstaaelse.

Da Consumptions-Forordningen udtrykkelig melder: at Copulations-Pengene skal betales af Brudgommen paa det Sted, hvor Copulationen skeer, saa understaaer jeg mig ikke, at give Anledning til nogen Forklaring, som kunde synes at være imod Forordningens klare Bogstav; men maae allerunderdanigst indstille: om denne Memorial ikke burde remitteres til Kammeret, hvorfra Consumptions-Forordningen er expederet. Den 20 Nov. 1753.

Sagen er remitteret til Rentekammeret, som der henhørende.

XLIII.

Erklæring over en Ansøgning fra Grev Wedel til Wedelsborg, hvori han besværer sig over en af Herreds-Betienterne i Baag og Vends Herred foretaget Auctions Forretning i en Selveier Bondegaard under Grevskabet Wedelsborgs Birk imod Birke-Betienternes Protest.

Vel have Herreds-Betienterne grundet deres Ret til bemeldte Auction paa Reskriptet af 22 October 1751, men han formeener, at dette allene taler om Proprietairernes Birker, og ei passer sig paa de Grevelige, hvorfors han ansøger, at Herreds-Betienterne maae blive tilholdte, saavel at fraholde sig Auctioner i Grevskabets Birk og Jurisdiction, som at give tilhage hvad de urettelig havde oppebaaret.

Over Ansøgningen har været indhentet Etatsraad Simonsens Erklæring, som er i Favør af Herreds-Betienterne, hvilke han holder berettigede til denne Auction efter Reskripterne af 22 October 1751 og 25 Julii 1729, hvilket sidste udtrykkelig befaler disse at forrette Auctioner paa de Steder haade i og uden Grevskabet, hvor Amtmanden har Ret at forvalte Skifte.

* * *

Da Deres Kongl. Majestæt allerede ved Reskriptet af 14 Julii 1752 allernaadigst har decideret det her omtvistede Tilfælde, i Overeenstemmelse med de grevelige Privilegier, og den Greverne derved forundte frie og uindskrænkede Birkeret, og Bildfarelsen paa Herreds-Betienternes Side her, saavel som der, kommer af, at de vil udstrække det til de grevelige Birker, som allene er at forstaae om Proprietarii Birker, der langt fra ikke ere saa heit privilegerede, som de grevelige; saa maae jeg i Overeenstemmelse af forommeldte allernaadigste Reskript allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at reskribere til Amtmanden Etatsraad Simmonsén: At Herreds-Betienterne i Baag og Vends Herred have fra sig at legge til Grevskabet Wedelsborgs Birke-Betientere det Salarium, de have oppebaaret for den Auction, de den 26 Febr. h. a. hos Selv-Lieren Michel Leermans i Nacke under Grevskabets Birk, urettelig have tiltaget sig at forrette; samt heresfter at entholde sig fra at gjøre Grevskabets Birke-Betientere

nogen Indpaa, udi de Forretninger, som dem efter Grevskabets frie og ubehindrede Virkerettighed, med Rette tilkomme. Den 21 November 1753.

Cancelliet resolverede herpaa saaledes:
Ordre til Amtmanden efter Erklæringen.

XLIV.

Erklæring over den af Skredder-Lauget i Kiøbenhavn indleverede og af Magistraten reviderede Concept til nye Laugs-Artikler for dem, af 13 Septemder.

Jeg veed ikke noget imod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at approbere denne Concept til nye Laugs-Artikler for Skredder-Lauget i Kiøbenhavn; naar allene de af Kiøbenhavns Magistrat derudi gjorde ganske rigtige Antegnelser og Forandringer, tillige maatte vorde iagttagne. Den 21 November 1753.

Cancelliets Resolution:

Laugs-Artiklerne udfærdiges efter General-Prokureurens Erklæring.

XLV.

Erklæring over en Forestilling fra Kammerherre og Amtmand von der Lühe, hvori han beretter, at en af Sold- og Consumptions-Forpagter Martners Folk, navnlig Niels Krogh, har paa en De, Hasselse kaldet, angivet sig for Birkedommer og bivaanet en Inquisition i den Egeniaab, uden at have der til nogen Constitution.

Factum er beviist med et Tingsvidne, som Amtmanden har fremsendt, udbedende sig derhos Forholdsordre i denne Henseende.

Allt hvad jeg af det tilsendte Tings-Vidne i denne Sag erfarer, er at 2 à 3 Vidner, som Soldforpagternes Fuldmægtig haver exciperet imod, og som have været fra det Sted, hvor Soldforpagterne have

have inquireret, have udsagt, at den omtalte Niels Krogh, som skal være Toldforpagternes Controllour, ved Inquisitionen, som af Toldforpagterne skede paa Hasseløen, skal have sagt, at han mødte paa hans Svigerfaders Birkedommer Müllers Vegne, og at een af de andre blant Toldbetienterne eller deres Folk skal have bejaet samme med ham; derimod finder jeg ikke, om bemeldte Niels Krogh haver tilstaaet det, eller ei, langt mindre, om Birkedommer Müller tilstaaer at have givet ham nogen Fuldmagt til at møde paa sine Vegne, eller negter det; ei heller er det udgiort, om Birkedommerens Nærværelse behøvedes ved Forretningen, eller ei. Altsaa skionner jeg ikke denne Sag saalænge den ei er anderledes oplyst, at være af den Betydenhed, at derfor skal de anlegges nogen Fiscalsk Action enten mod Niels Krogh eller mod Toldforpagterne. Desuden befindes det, at der af denne Inquisition er reist en Sag mellem Toldforpagterne, og Bønderne, der blev inquireret hos, under hvilken Sag Niels Kroghs Opførsel da rimelig maae blive paakiendt, isald den skulle befindes at være straffældig. Der har nyelig været en Sag af samme Beskaffenhed for Høieste-Ret, hvor der og var giort omtrent saadan en Beskyldning mod een af Toldforpagternes Folk, som dog ved Undersøgning af sig selv bortfaldt. Altsaa maae jeg allerunderdanigst indstille, enten Memorialen kan henlægges, eller og Kammerherre og Amtmand von der Lühe reskriberes: At for saavidt af det tilsende Tingsvidne kan erfares, skionnes denne Sag ikke at være saaledes oplyst, eller at være af den Betydenhed, at derfor en Publique eller Fiscalsk Action imod Toldforpagterne eller Niels Krogh burde anlegges. Den 22 November 1753.

Cancelliet resolverede herpaa saaledes:

Amtmanden tilskrives efter Erklæringen.

XLVI.

Erklæring over en Forestilling fra Herredsskriver Becher, hvori denne spørger, om han er pligtig til Husmand Ole Raf, som er forundt Beneficium paupertatis i en Sag mod hans Husbond, at give uden Betaling bestrebet

et Tingsvidne, som Husbonden Jens Svaa ved fornævnte Ret har ladet føre til Oplysning i en ved en anden Jurisdiction søvende Sag.

Da det Supplikanten Hans Becher gjør allerunderdanigst Forespørgsel om, langt fra ikke er problematisk, men han samme, om han havde villet, let havde kunnet erfare af det ham foreviiste Beneficium Paupertatis, saa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Amtmanden Geheimeraad Holt; At, naar det ommeldt. Tingsvidne, som Ole Laurfen Raf har begiært bestreven, er ført udi, og vedkommer den Sag, som verserer mellem Ole Laurfen Raf og Jens Svaa, og hvorudi Ole Laurfen Raf har erhholdet Beneficium Paupertatis; saa er det af Beneficium Paupertatis klart, at Herreds-Skriveren i Rinds-Gislum Herred Hans Becher bør give ham samme Tingsvidne bestrevet paa ustemplet Papiir, og uden Betalning; hvilket Herreds-Skriveren af det ham foreviiste Beneficio Paupertatis, som ikke er restringeret til nogen vis Ret, let havde kunnet erfare, saa han i den Zenseende med allerunderdanigst Forespørgsel ikke burde foruleiliger Deres Kongl. Majestæt.
Den 22 November 1753.

Cancelliet resolverede herpaa:

Forbliver ved Beneficium Paupertatis.

XLVII.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet, hvori der meldes, at General-Auditeur Schulenburg i Christiania har beklaget sig over, at Executorerne i afgangne General-Liutnantinde Landsbergs Bøe nægte at udbetale ham den Recognition, som den Aføde til de Militaire Skifte-Forvaltere burde have erlagt paa den Tid hendes Mand døde, efterdi hun, som hans Arving efter Testamente blev henseiddende i uskiftet Bøe.

Til Grund for denne Paastand anføres Reskriptet af 22 April 1750 og Forordningen af 12 Junii samme Aar, af hvilke det første, der udtrykkelig nævnes

Æbner de Enker, som i Kraft af et oprettet Testamente arve den halve Boe ikke formenes ved den sidste at være ophævet.

* * *

Da Forordningen af 12 Junii 1750 allene taler om de Enker, som i Følge en forundt Bevilling eller et confirmeret Testamente, blive besiddende i uskiftet Boe; og det, at blive besiddende i uskiftet Boe, egentlig kun siges om de Enker, som efter deres Mandes Død forblive i Besiddelse af den hele Boe, saa at Skiftet opsettes indtil de selv ved Døden afgaae, da den hele Boe skiftes og deles mellem begges Arvinger eller Dørn; og ikke om dem, som med fuld Eiendoms-Ret beholde den hele Boe, og General-Lieutenantinde Landsberg af hendes Mand er indsat til eneste Arving af hans halve Boe, den hun saaledes har havt og ciet Pleno Jure Dominii, og, da hendes Mand døde, var berettiget til som eneste og myndig Arving at imodtage og beholde, uden at betiene sig af nogen Skifte=Forvalter, saa der i den Henseende ikke burde været noget Skifte efter afgangne General-Lieutenant Landsberg, siden han ex Testamento kun efterlod sig een eneste og myndig Arving: saa kan det ikke negtes, at jo St. General-Lieutenantinde Landsbergs Arvinger, eller Executores Testamenti have havt nogen Feie til at nøgte General-Auditeur von Schulenburg den Recognition, han i hendes Sterboe haver forlangt, fordi hun som hendes Mandes eneste Arving havde ført Midlerne over fra den militaire til den civile Etat. Men da Reskriptet af 22 April 1750 udtrykkelig nævner de Enker, som i Kraft af et oprettet Testamente arve den halve Boe, som var deres afdøde Mand tilhørende, enten gaanske, eller tildeels, og Forordningen af 12 Junii 1750 ikke udtrykkeligen ophæver bemeldte Reskript, den og kan siges at forblive i uskiftet Boe, som beholder den hele Boe, uden at dele med andre, og det, enten den beholder Boen med fuld Eiendoms-Ret, eller den allene beholder Possessionem & Usumfructum; saa, paa det man ikke i det Danske Cancellie skulde synes altid at være de Militaire imod, da der dog i dette Tilfælde kunde være noget for dem at sige, maae jeg allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst

maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hof-Retten eller dem, som forrette Skiftet efter Sl. General-Lieutenantinde Landsberg: At de til General-Auditeur von Schulenburg havde at udbetale den ham i Proportion af Sterboets virkelige Tilstand tilkommende Recognition. Og at deraf maatte gaae Communication til Krigs-Cancelliet. Den 23 Nov. 1753.

Herpaa resolverede Cancelliet saaledes:

Krigs-Cancelliet tilmeldes ved Pro-Memoria, at efter som General-Auditeuren ikke efter Loven og Principia juris kunde tilkomme noget Salarium efter afgangne General-Lieutenant Landsberg, siden han efterlod sig ifkun en myndig Arving, saa at der følgelig intet Skifte efter ham kunde existere, og Forordningen som den sidste Lov har ophævet Reskriptet, saa skønner det vel selv, at intet ved General-Auditeur Schulenburgs Andragende i dette Fald er at giøre.

Men Conseillet resolverede derefter, at der skulde gaae Ordre efter General-Prokureurens Erklæring og Skrivelse til Krigs-Cancelliet, at omendskiont Sagen forholder sig efter Cancellie-Collegii Betænkning, saa har man dog ikke i denne specielle Casu villet synes at betage General-Auditeuren det han har formeent sig efter Reskriptet at tilkomme.

XLVIII.

Erklæring over en Anfogning fra Byfoged Grønberg i Slangerup, hvori han besværer sig over, at Regimentskriver Dahlstrøm har frataget hans Segl og foretaget sig at holde Skifte efter Anders Hansens afdøde Hustru i et Hus ved Frederichsunds Færge, der kaldes Bielide, hvilket han formener at være urigtigt, da Huset er bygt af en Mand i Frederichsund, og har stedse lagt under Slangerup Byes Jurisdiction, uagtet der har været svaret Grundstat til den Kongelige Rytter-Kasse i Frederichsborg, hvilket skal være Tilfældet med de fleste Bygninger i nærliggende Frederichsund.

Ober

Ober denne Ansøgning har forhen været indhentet Erklæringer saavel fra Geheimt-Conferensraad og Amtmand Gram som fra St. Amtmand Scheel.

Den første anmærker, at Bygningen af Kroehuset Vielidt er en frie Eiendom, men at der af Grunden hvorpaa samme staaer, svares aarlig til Frederichsborg Rytter-Districts-Kasse 5 Rdr. Skal derfor Jurisdictionen udledes fra Grunden, saa synes det ikke at Byefogden i Slangerup kan have noget i Districtet som Skifteforvalter at bestille, saa meget mindre, som Herligheden til Grunden er Hans Majestæt forbeholdt.

Imidlertid formæner han, at Regimentskriveren ei heller paa det omtviste Sted, der er frie Eiendoms-Bygning, kan tilkomme at forvalte Skiftet, saa meget mindre, da han sammesteds som Regimentskriver hverken har at paaagte Bygningskald eller Besætning.

Men derimod indstiller Amtmanden, om det efter disse Omstændigheder ikke tilkommer ham at modtage og tilendebringe dette Skifte.

I øvrigt anmelder han, at der paa Fredrichsborg-Amts Grund ved Fredrichsunds Riøbstæd er Lid efter anden opbyggt endeel Huse hvis Eiere svare Afgiødt til Rytter-Districts-Kassen;

Hos disse, formeener han, at Amtmanden ogsaa bør forrette Skifte, men derom udbejder han sig til Efterretning en allernaadigst Resolutiøn, henfiliende derhos, om ikke alle deslige paa Amtets Grund opbygte Huse, hvoraf Grundkat svares til Rytter-Kassen tilligemed de deri boende Familier bør henhøre under Amtets Jurisdiction, og være uberettigede til at drive nogen Handel eller borgerlig Hæring, som i Lovens 3—13—23 og 24 Art. ere de paa Landet boende forbuden.

Den anden, nemlig Skiftebefalingsmand Scheel htrer, at omendskiont det af Bevillingen vel kunde synes, at Huset Vielidt burde ligge under Amtet, saa er det dog vist, at Husets Eiere og Beboere, siden det's Rebygelse næsten i 31 Aar, have uden Paaanke lagt under Fredrichsunds Byes Jurisdiction, og der svaret alle ordentlige og overordentlige Skatter, uden at have haft med Amt's-Bevakterne at bestille, eller at være bleven krævet videre af dem, end den bestemte Kiendelse til Rytter-District-Kassen; han indstiller derfor, om ikke dette Hus fremdeles, som hidtil, bør forblive under Fredrichsunds Riøbstæds Jurisdiction og det omtviste Skifte fuldføres af Byefogden i Slangerup.

Hvad endelig angaaer det Forslag af Amtmanden, at alle Huse i Fredrichsund, hvoraf svares Grundkat til Rytter-Kassen skulde henlægges un-

der Amtet og de deri boende Familier nedlægge deres borgerlige Haandtering, da beder han, at dette Forslag ei maae gives Medhold paa følgende Grunde:

1) At Forordningen af 21 Jan. 1682 nævner Frederichsund blant Kiøbstæderne.

2) At der, ifald dette hifaldes, ikke blev mere end 2 à 3 Stæder eller Huse tilbage, som skulde udgiøre Byen.

3) Dersom Grundskats Svarelse skal være Grund for at afdrage Huse og Gaarde fra Kiøbstædernes Jurisdiction, saa vil deraf flyde, at der i adskillige Kiøbstæder blive melerede Jurisdictioner, og derved foraarvages den største Uorden og:

4) At dette Forslag vilde geraade til Tab for den Kongelige Kasse, eftersom Frederichsunds Beboere vilde blive nødte til for største Delen at bortflytte, og Byen saaledes blive øde.

Korresten sukker han, at Frederichsund maatte paa en eller anden Maade blive tillagt noget Jord imod billig Betaling eller aarlig Afgift, baade til Bygge-Pladser og til derpaa at kunne holde nogle Kreature.

* * *

At det Bertshuus ved Sundbye Færge, i hvilket Anders Hanssens Hustru har boet, og ved Døden er afgangen, ligger paa Frederichsborgs Amts Grund, og ikke paa Frederichsunds Kiøbstæds Grund, det er in confesso; thi at denne Grund eller Plads fra gammel Tid af har lagt under Amtet, og ikke under Kiøbstæden, det nægter hverken Byefogden eller Stiftamtmanden; og at den ikke ved heilovlig Ihukommelse Kong Frederich den Fierdes Bevilling eller Skiede af 24 Aug. 1722, er kommen under Kiøbstæden, er ligesaa klart; da samme ei indes holder videre, end at det tillades en vis Borger i Frederichsund at opsætte en Bygning paa bemeldte Grund, imod at han deraf betaler en vis aarlig Afgift eller Jerdskuld, og at Kongen forbeholder sig Herligheden, hvorpaa ham og er givet Skiede paa Bygningen, saa han derved er bleven Eier af Bygningen, men allene superficiarius i Henseende til Grunden. Altsaa kan den, der beboer bemeldte Bertshuus, ikke anses anderledes, end enten som en Selveier-Bonde, der eier Bygningen, men ikke Grunden, eller og som bemeldte Selveier-Bondes

Eiendom

Leilending, eller Tjeneste-Karl. Det kan ikke tilkomme Bysfogden i Frederichsund at forrette Skifte efter nogen af disse eller deres Instruer, da hans Jurisdiction ei strækker sig videre, end Byens Grund naaer. Da nu den Omstændighed, at Bysfogden først er requireret, og har forsejlet efter den Afdøde, i mine Tanker aldeles ikke er af nogen Betydning, saa sfiener jeg ikke, at det i denne Sag kan være noget for Bysfogden at sige, eller at det ved hans Ansøgning kan være noget at gøres; hvad de øvrige Huse angaaer, som Amtmanden Geheime-Conferensraad Gram i sin Erklæring melder at være bygte paa Amtets Grund; da sfiønt de ikke aldeles ere i samme Cas, som dette Bertsbuus, saa synes dog Strictum Jus endog derudi at være paa Amtmandens Side; men det synes og rimeligt, som Stiftamtmand Scheel i sin Erklæring melder, at det vilde blive til Byens Ruin, og til Afgang i Hans Majestæts Intrader, altsaa var det at ønske, at dette kunde blive afgjort, sfernd flere Disputer om Skifterne fandt Sted. Den beqvemteste Maade at faae det afgjort paa, var vel den, Stiftamtmanden foreslaaer: om Deres Kongl. Majestæt allernaadigst vilde overlade Byen noget lidet Jord enten til Eiendom, imod Betaling, eller til Nytte og Brug, og i Særdeleshed til at opsætte Bygninger paa, imod en vis aarlig Afgjort, men dette er en Sag, som efter mine Tanker, vedkommer Kammeret: altsaa maae jeg allerunderdanigst indstille: Om Stiftamtmand Scheel kunde tilskrives, herom at adressere sig til Kammer-Collegium; da han siden, om det skulde fornødent eragtes, kunde indkomme til Cancelliet med et Forslag til Extension af Frederichsunds Byes Privilegier. Den 24 Nov. 1753.

Cancelliet resolverede herpaa:

Stiftamtmanden tilskrives efter Erklæringen.

XLIX.

Erklæring over en Forestilling fra Justisraad og Bysfoged Fischer i København, hvori denne, i Anledning af den Caution, som stilles for Arrest, og da Loven befaler, at Requirenten skal give Dommeren nøiagtig Forsikkring

eller stille Borgen for den Uleilighed, som af Arresten maatte skyde, forespørger, om ikke saadanne Cautionister, som til Rettens Middell proper jurisdictionem exercendam indgaars, hvad enten Cautionisten ved Døden skulde afgaae eller og blive sat i andre Omstændigheder, bør saaledes, som de ere lydende og frem for andre Contracter og Prætesioner af hvad Navn nævnes kan, in totum og ei tildeels opfyldes og efterkommes.

* * *

Med denne Memorials Giennemlæsning har jeg ikke med Bished kunnet erfare, hvad Justitiraad Sischers Hensigt dermed egentlig har været. Det er vist, at Kongens Foged, som det efter Loven tilkommer at gjøre Arrester, ikke alletider i Forveien kan være tilfulde forvissat om, at en Arrest, i Henseende til dens Materialia er lovlig, og kan justificeres: Det er i den Henseende Lovens 1—21—4de Art. befaler, at den, der requirerer Arrest, skal give Rettens Betienter nsiagtig Forsikkring, og stille Borgen, at han vil svare til al den Uleilighed, som af Arresten kunde forarsages, om den ulovlig befindes. Saadan Caution eller Borgen er ikke andet, end en Contract mellem Cautionisten og Fogden, hvorved Cautionisten lover at være ansvarlig til al den Reparation, Omkostninger oc. som Fogden maatte blive dømt til at svare, fordi Arresten, fornemmelig i Henseende til dens Materialia, befindes at have været ulovlig. Det er af Loven klart, at Cautionisten er for bunden til at holde denne Contract, ved at præstere, naar Tilfældet indtreffer, det, han derudi har lovet. Men det er af Loven ligesaa klart, at, i Fald Cautionisten, medens Sagen varer, ved Døden afgaaer, hans Arvinger da ere forbundne til at præstere alt det, han ved Contracten havde forbundet sig til at præstere, siden den Udsædes Efterlædenskab ikke kan beregnes, og langt mindre deles mellem hans Arvinger, førend hans Gield, eller alt hvad han har forbundet sig til at præstere, først er afgjort. Altsaa gøres der, i Henseende til disse Poster, ikke nogen nye Anordning nødvendig, siden Loven sely er tilstrækkelig nok, og tydelig har decideret de Quæstioner, som derom kunde moveres.

Det eneste jeg saaledes skionner, at Justitiraad Sischer ved saadan Anordning kunde tilsigte, er, at de Fordringer, som reise sig af slige

Cautioner, skulde in Concurſu Creditorum, ſaaſom i Faktis og Opbud:Boer, ſamt ved Arvs og Gieldts Fragaaelſe, være prioriterede for andre Fordringer og Gieldtsbreve, hvilket eſter min allerunderdanigſte Formening ikke kan eller bør tilſtaaes, thi det er tilforn viiſt, at ſaadan Caution ikke er audet, end en Contract, ſom Fogden frievillig indgaaer, da det dependerer af ham ſelv, om han vil antage en tilbuden Caution, ſom gyldig, eller afſtaa den. Naar han antager en tilbuden Caution og lader ſig noie dermed, ſaa giver han derved tilkiende, at han anſeer Cautioniſten for ſuffiſant, og formener ſig ved den Regres, han har til ham, noſſom betrygget i Henſeende til den Reparation og Omkoſtning, han ved Anledning af den bevilgede Arreſt kunde blive demt til at ſvare. Derſom da Byefogden har bedraget ſig i ſine Tanker om ſamme Cautioniſtes Vederhæftighed, og han imidlertid bliver inſolvent, ſaa det kommer til Concurſ, da kan Fogden ikke paaſtaa bedre Ret, end de andre Creditorer, der ligesaa vel ſom han have troet ſamme Debitor for godt; hvilket er alle de, der have ſimpel Gieldtsbreve, ſom det i ſaadanne Tilfælde hedder: *ſpectandum, cuius quis fidem ſecutus ſit*. Derimod kan der ikke udfindes nogen Ratio Prælationis, hvorfor Fogden, der frievillig haver contraheret med ſaadan En, og antaget ham ſom en vederhæftig Cautioniſt, ſkulde præfereres for andre Creditorer, der vare i ſelv ſamme Tilfælde, ſom han; da det kan ſiges om Fogden, ſaa vel ſom om de øvrige Creditorer: *quod illius fident ſecuti ſunt*; og det er en betroet Gield, den ene har i Boen at fordre, ſaa vel ſom de øvrige. Forudſettes ſaadan Cautioniſt at være ſuffiſant, naar Cautionen indgaaes, men ſiden eſter, medens Proceſſen endnu varer, at blive uvederhæftig, da maae Fogden i ſige Tilfælde bære ſig ad ſom en hver anden Creditor, og iſteden for det *Jus ad rem*, han harvet ſaaet ved Cautionen, ſee til at han ved Pant, Arreſt, Execution, eller paa anden Maade bliver betrygget ved at erholde et *Jus in re*. Altsaa ſkienner jeg ikke, at der paa Juſtikraad Fiſchers allerunderdanigſte Anſegning kan falde anden Reſolution, end, at det forbliver ved Lov og de ergangne Forordninger. Den 25 Novembet 1753.

Cancelliet resolverede herpaa:

Forbliver ved Loven.

L.

Erklaering over et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet, hvori samme medder, at den til Infanterie Regimentets Revision nedsatte Commission har i Anledning af de daglig tiltagende Tyverier, og den i Svang gaaende Salgen af Munderings Sorter, foreslaaet, at de, som have halet med Tyve eller tilkjoibt sig Munderings-Sager maatte, foruden at erstatte det, som de urettelig havde modtaget eller Vaerdien deraf, paalegges Mandfolkene Fæstnings- og Gruentimmerne Lugthuus-Straf enten paa Livstid eller kortere Tid efter Omstaendighederne; men forend Hans Majestat herom gøres Forestilling snstfer fornævnte Krigs-Cancellie at blive underrettet om det Danske Cancellie maatte have noget af Betydenhed derved at erindre.

* * *

Danske og Norske Lov have for Tyvs Hælere sat vedborlig og haardere Straf, end de fleste Borgerlige Love, da de befale, at de skal belegges med samme Straf, som Tyven selv, hvilken Straf er for smaat Tyverie første Gang at miste sin Hud i Fængselet, men for stort Tyverie, første Gang at kagsstryges, brændemærkes; og arbeide deres Livstid Mandfolkene i Citadellet, men Qvindfolkene i Spindehuset. Desuden skal de i begge Tilfælde betale Gjæld og Tvingjæld af det Stiaalne, og have deres Hovedlod forbrudt. Anden Gang skal de for smaat Tyverie straffes omtrent paa samme Maade, som første Gang for stort Tyverie. I denne Lovens Strengthed var der, hvad Kiøbenhavn angik, skeet en liden Undtagelse ved den 4de Art. i Politimesters Instrur af 24 Martii 1741, hvorved det var Politimester tilladt at dictere en arbitrair Straf paa Kroppen for dem, som første Gang befandtes med et ringe Tyverie, naar Klageren dermed var fornøiet. Men denne Clausul i Politimesters Instruction er ved et allernaadigt Reskript til Kiøbenhavns Magistrat og Politimester af 30 Julii 1751 aldeles ophævet, saa der, siden den Tid, i Henseende til Tyves og Tyves Hæleres Straf,

Straf, i Kiøbenhavn saavel som ellers overalt i Danmark og Norge, i alle Maader og uden nogen Undtagelse forholdes, og dømmes efter Loven, da der endog, for at blive desmere forviffet om, at dette noie blev iagttaget i Henseende til dem, der befandtes at have hølet med de Militaire, er af samme Dato gaaet et allernaadigst Reskript til Byfogden i Kiøbenhavn, at han aarlig til Cancelliet skulde indsende en Forsegnelse paa dem, som i Inquisitionens-Commissionen i Stotkhuset vare overtydede at have stiaalet, eller hølet med Tyve; samt hvad Straf, de vare dømte til at lide. Skulde det nu ved en almindelig Forordning blive fastsat, at alle Tyves Hælere, næst at erstatte det i saa Maade sig urettelig Tilbragte, eller Værdien deraf, uden Forskiel skulde afstraffes, Mandfolkene med Fæstnings- Arbeide, og Qvinderne med Tugt eller Børnehuset, paa Livs- eller nogen vis Tid, efter Omstændighedernes Beskaffenhed, saa vilde derved Straffen for de smaae Tyve, og Tyves Hælere vel i visse Henseender blive stærket, men derimod vilde den for de store Tyves Hælere alt for utaaelig blive formildet; hvorved den af Krigs-Cancelliet tilsigtede Hensigt neppe blev at erholde, da man og saa meget mindre vilde raade dertil eller tage Deel derudi, som det neppe er Tid ved en Forordning at formilde Straffen for dem, som høle med store Tyve; ligesom man ei heller holder for, at det har været Krigs-Cancelliets Mening, men snarere troer, at de om den Danske Lov, og de derefter ved den Civile Etat, til Tyves Hæleres Afstraffelse søiede Anstalter, ikke have været tilfulde underrettede. Kiøbenhavn den 26 November 1753.

Cancelliet resolverede:

Krigs-Cancelliet tilskrives efter Erklæringen, hvorved dog Slutningen udelades.

LI.

Æfterfølgende Udkast til en Anordning om ubillig Nagers Affkæffelse, blev af mig forfattet efter Hans Kongl. Majestæts mundtlige Befaling til Geheimeraad Grev Solstein.

Udkastet er siden gienneengaaet i en dertil nedsat Commission, hvis For-
 refilling blev approberet i Geheimt-Conseilet den 11 Maji 1754, og For-
 ordningen underkrevet den 14 Maji næstefter. vid. infra No. 67.

* * *

Da der paa nogen Tid mere end tilforn ere forekomne alt for
 mange Exempler paa, at unge Menneſker i deres umyndige og mindre Aar,
 have fundet ſaadan Credit, og derved ſaaledes fordybet ſig i Gield, at
 de endog anſeelige Arvemidler, ſom de enten allerede havde acquireret,
 eller dem ſiden i Arv ere tilfaldne, alt have været forædte, førend
 de have opnaaet deres myndige Aar, og det ſynes at denne ſkadelige
 Misbrug ligesom en ſmitſom Sygdom alt jo meere og meere griber om
 ſig, og at blant de unge Menneſker, ſom enten virkelig eie Midler, el-
 ler og have dem i Bente, den ene smittes af den anden; jeg og veed,
 at det er Deres Majeſtæts allernaadigſte Willie, at ſee denne til de
 unge Menneſkers Ruin og Fordærvelfe ſigtende Misbrug, ſaa vidt
 mueligt, affkaffet og hemmet; ſaa haver jeg gjort mig Umage med at
 underſøge Aarsagen og Oprindelfen til dette fordærvelige Onde, og da
 befunden, at det langt fra ikke er nogen Mangel i vores Danſke Lov,
 ſom i dette Tilfælde er tilſtrækkelig nok, og ſynes nokſom at have be-
 trygget de unge Menneſker fra al ſaadan Fordærvelfe, endſige Ruin og
 Belfærdis Spilde, da dens 3 Bogs 17 Cap. 34 Art. ndtrykkelig befal-
 ler, at ingen Forſkrivning ſkal agtes, ſom gives af en Mindreaarig,
 uden det ſkeer med hans Curators Samtykke: ligesom bemeldte Lovs 5
 Bogs 1 Cap. 2 Art. ei heller vil, at andre Contracter ſkal holdes og
 medføre nogen Forbindlighed, end de, der ere indgaaene af dem, der
 ere myndige og komne til deres Aavalder. Man burde ikke tænke, at
 Umyndige eller Mindreaarige i et Land, hvor ſaadan Lov exiſterer,
 ſkulde finde ſaadan Credit, at de kunde faae Anledning til at giere
 nogen anſeelig Gield. Ikke desmindre lærer Erfarenhed det Modſatte.
 Aarsagen til at diſſe Lovens Artikler fornemmelig paa nogen Tid ſaa
 godt ſom ere komne udaf Kraft, og ſatte i Forglemmelfe, er, ſaavidt
 jeg har kunnet erfare meeſt følgende: Da der ſkal have været nogle,
 ſom

som rigtig have betalt den Gield, de i deres umyndige og mindre Aar have contraheret, og de maaskee, uden alt for meget at søle det Tab, kunde afbetale, og dette er spurgt af andre, som mueligt vare i samme Tilfælde, have de og sat en Værd i at vise samme Uedelmodighed, hvilken Tænkemaade saaledes er forplantet fra een til en anden, saa det nu blant unge Mennesker af Familie er bleven til en point d'Honneur rigtig at betale den Gield, de i deres umyndige og mindre Aar have gjort; da det derimod holdes for en Slags Tort, eller om ikke for en infamie, saa dog for en levis notæ Macula, om En vilde, mod de Creditorer, der virkelig have baade forfert og bedraget ham, betiene sig af det Beneficium og den Exception, som Loven i Almindelighed giver Umyndige og Mindreaarige. Dette er gaaet saavidt, at Forældre endog have maattet give efter for de Unges Caprice, og for at ikke lade deres Børn være udsatte for et Slags stiklende Haan mellem deres Jevnlige, have betalt den Gield, som de ei allene vidste, de efter Loven vare frie for at betale, men de og vare overbeviste om i sig at være aldeles uslovlig, og uretmæssig. Det samme har og gjort, at flige unge Mennesker, som enten havde Arvemidler i Cie eller i Vente lettelig have fundet Credit; thi da de egenyttige Mennesker, som have baade Lyft og Genie til at aagre og bedrage, og hvis Grundserning er *Lucri bonus odor ex re* qualibet, have mærket, at de i denne blant de Unge fastsatte Mening om en Point d'Honneur, havde en temmelig Sikkerhed for hvad de laante dem, saa have de været heel villige til at give dem Credit; hvilket de og efter deres Principis og Religion saa meget bedre have kunnet giøre, som de alletider have iagttaget, at sligt Laan er skeet med saadan Forbindelse for deres Interesse, at om de end af 2 á 3 ingen Betaling fik, saa dog, naar den 4de betalte dem, vare de mere end skadesløse.

Da de og, eller deres Colleger, een og anden Gang have faaet rigtig Betalning, og de deraf have mærket, hvor fordeelagtig denne Handel var, har det mere opvakt deres Lyft, saa de ei allene ere blevne mere villige til at laane dem, der meldte sig hos dem, men og selv have

søgt at engagere andre unge Mennesker, der mueligt ikke tænkte derpaa, som enten ved at tilbyde dem Penge paa fordeelagtige Vilkaar, naar de troede, de vare i Træng, eller og, ved at tilbyde dem et eller andet tilkiøbs, som de kunde have Lyst til, og lade dem det paa Credit. Desuden have de og vidst at nære den forhen omtalte Mening hos de Unge, og at binde dem saaledes, at de ei lettelig have kunnet forandre Principia: som ved at faae flere til at underskrive sig som Correi, eller den ene til at cavere for den anden &c. Omgangen med Laanet og Crediten pleier, efter det jeg har kunnet bringe i Erfaring, at være denne: Disse Nagerkarle tage de fleste Liden af de Unge Verel-Obligation for det, de laane dem: Obligation tage de ikke gierne, uden naar Debitor enten vil reise bort, eller og der er en anden Aarsag, hvoraf de erfare, at det vil blive dem vanskeligt, at faae Verel-Obligationen i rette Tid fornyet. Naar Verel-Obligationen efter 3 Maaneders Forsløb eller tidligere er udløben, ængste de dem for Betalingen mere eller mindre, efterfom de fornemme, de ere enten mere eller mindre i Betræng, og banje til; endelig love de at skaffe dem Penge til at betale Verel-Obligationen med, imod en Douceur, som da tillige med Renten lægges til Capitalen, hvorpaa der da udgives nye Verel-Obligation. Og saaledes vedblive de da i det mindste hver 3die Maaned indtil Debitor bliver myndig, da de først tage hans Obligation eller Verel-Obligation for alt det, han paa forommeldte Maade er bleven dem skyldig, hvorved de da end og efter Lovens formene sig at være ganske sikke og uden Hazard. Herved hender det da, at naar En haver faaet e. g. 200 Rdr. er han efter nogle Aars Forsløb 2000 Rdr. skyldig, saa at naar et ungt Menneske har virkelig laant og tilfat en 4 à 6000 Rdr. er han, inden han veed af, i 30 à 40,000 Rigsdalers Gield.

Heraf maatte det allernaadigst behage Deres Kongl. Majestæt at erfare, at det beste Middell til at hejme denne fordærvelige og ødeleggende Credit uden Tvivl vil være, saa vidt mueligt, at betage de Unge den Mening, hvorved de ansee det som en Ære rigtig at betale det, de saaledes have laant, da det just er i denne Mening Nagerkarlene sætte

sætte deres største Sikkerhed; thi Lyft til at have Penge mellem Hænderne gaaer det neppe an at betage de Unge, altsaa gaaer det ei heller an at betage dem Lyft til at laane, naar de kan faae Penge til Laans; men naar det bortfalder, hvorudi Aagerkarlene formene sig at have en Slags Sikkerhed og Visshed om Betaling, saa bortfalder og deres Lyft til at udlaaene; og naar da de Unge ingen Credit kan faae, maae de lade være at giøre Gield. Altsaa skulde jeg allerunderdanigst formene, at denne fordærvelige Credit meest kunde affkaffes, og Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt for Fremtiden opnaaes, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at udgive en Forordning, som kunde omtrent være af følgende Indhold:

”Giøre Bitterligt, at omendskjønt Vores Lov udtrykkelig befaler, at ingen Forskrivning skal agtes, som gives af en Mindreaarig, uden hans Curators Samtykke: og man deraf burde vente, at Umyndige og Mindreaarige ikke skulde finde saadan Credit, at de kunde være i Stand til at giøre nogen anseelig Gield; saa have Vi dog ugierne maattet fornemme, hvorledes der skal findes adskillige egenlyttige Menneffer og skadelige Aagerkarle, som vise sig ganske villige i at give Credit og laane Penge til de Umyndige eller Mindreaarige, som have Arvemidler enten i Eie eller i Vente, og det allene for derved at tilbringe sig en ulovlig og utilladelig Fordeel, ved det de ei allene af de Unge for hver Gang de enten laane dem Penge eller imodtage Formyelse af de udgivne Beyer-Obligationer fordre anseelige Discretioner, men og tage deres Deviis og Forskrivelse for langt høiere Summa, end de virkelig laane dem; hvorved det og skal være arriveret, at adskillige unge Menneffer i deres umyndige og mindre Aar have fundet saadan Credit, og derved saaledes fordybet sig i Gield, at deres, endog anseelige Arvemidler have meest været forødt, naar de ere komne til deres myndige Aar, og de da have picqueret sig af at vise en ilde og slet anvendt Generosité i at betale det, de efter Loven og alle Billigheds Regler vare befriede for, og ikke burde betale: Saa have Vi af særdeles Omhu for Vores kiære og troe Undersaatteres Velgaaende, og deres

deres i Særdeleshed, som ikke selv altid vide at søge deres eget Beste, og til at høre saadan skadelig og fordærvelig Misbrug, hvorved de Unge bringes til Ruin og Belfærds Spilde, men ildefindede Agerkarle og Bedragere derimod paa en utilladelig Maade beriges, allernaadigst fundet for godt, hermed ei allene at igientage Lovens Bydende, men saame endog at skierpe, og derhen extendere, som følger:

1.

Skal det i Almindelighed være alle og enhver forbuden at give nogen Umyndig eller Mindreaarig Credit, og imodtage deres Forskrivning, uden det skeer med deres Forældres, eller de dem af Øvrigheden efter Loven beskikkede Formynderes eller Curatorers Samtykke. Og ligesom de, der handle herimod, alletider præsumeres at søge en utilladelig Fordeel, og at have Intention at befrage de Unge, saa ville vi og allernaadigst at de til velfortient Straf ei allene efter Loven skulle miste det, de have laant eller taget Forskrivning for, men og, at de, efter Omstændighederne, i Særdeleshed, om de Unge have Forældre levende eller nærværende, og det er skeet uden deres Villie og Vidende skulde anses med anden vilkaarlig Straf.

2.

Da det i Følge foregaaende Artikel skal anses som en Straf for sige Creditoren, at de ingen Betaling unde for det de have laant til Umyndige eller Mindreaarige, eller taget deres Forskrivning for, og Vi allernaadigst ville, at de virkelig skal lide den Straf, og ikke derfra paa een eller anden Maade befries; saa ville Vi hermed allernaadigst, ei allene have alle Umyndige og Mindreaarige i Følge Loven befriede fra at betale den Gield, de i deres umyndige og mindre Aar såaledes have contraheret; men Vi ville end ydermere have, saavel de Umyndige og Mindreaarige selv, naar de ere komne til deres myndige Aar, som deres Forældre og Børgere advarede og befalede, at de ingen saadan Gield betale, og derved søge at unddrage Creditorene fra den dem allernaadigst dicterede og velfortiente Straf.

3.

Ligesom intet er lettere, end at unge Mennesker kan lade sig forføre til at giøre Credit, og derved geraade i Gield, naar de falde i deres Hænder, som giøre dem Tingen let, og for deres egen Fordeels Skyld søge at forlede dem dertil; og Skylden altid i slige Tilfælde bør præsumeres at være ikke saa meget hos de Unge, der have giort Gield, som hos dem, der have givet dem Credit, saa skal det ingenlunde tilregnes, eller i mindste Maade præjudicere nogen, at han i sine umyndige eller mindre Aar haver paa egen Haand giort Gield, naar han, efter at han er bleven myndig, holder sig denne Bores allernaadigste Forordning efterrettelig, og ikke betaler samme Gield. Derimod skal de, der tværtimod Bores allernaadigste Befalning, efter at de ere bleven myndige, betale den Gield, de i deres umyndige Aar paa egen Haand have giort, ansees som dem, der intendere at eludere Bores allernaadigste Lov og Forordninger, og søge flere Ure udi at vise en utidig, indbildt, og i deres egen Hierte opspunden Generosité, end i at vise den allerunderdanigste Lydighed, de ere Os, og Bores velmenende samt til deres eget Beste sigtende allernaadigste Befalninger skyldige." (*)

Dette Forslag til en allernaadigst Forordning er grundet paa de af mig forhen fastsatte Grundregler nemlig 1) at det skal betages, hvori Aagerkarlene formene sig at have Sikkerhed om at nyde deres Betalning, 2) at samme fornemmelig er den blant de Unge antagne Mening, at det er en Tort ikke at betale. 3) At de Unge ikke saa meget skal forbydes at giøre Gield, siden saadant Forbud dog ikke rører de fleste af dem, naar de ere i Betykt, eller have Lykt til noget, som andre at give dem Credit.

Herved skulde jeg og allerunderdanigst formene, 1) at denne skadelige Credit for den følgende Tid maatte ophøre, 2) at de unge Mennesker, som have giort Gield paa egen Haand, men dog ei endnu have opnaaet deres myndige Aar, ere reddede.

Men

(*) Denne Forordning kom ei strax ud, men efter at der i Følge dette Forslag var anordnet en Commission, blev det forbedret med adskillige Tillæg og Artikler vid. infra No. 67.

Men da der og skal være nogle unge Menneſker, ſom udi deres umyndige Aar paa en ſkammelig Maade ere bedragne, men allerede ere myndige, og da, uden Tvivl, ſiden de bleve myndige, have maattet udgive nye Forſkrivninger, ſom i Følge Loven ere kraftige og gyldige; ſaa maae jeg allerunderdanigſt tilſtaaе, at ved denne Forordning kan hverken de reddes eller deres Creditorer komme til at miſte noget, eller lide nogen Straf; ja dette vil, efter min allerunderdanigſte Formening neppe ved nogen Forordning blive at erholde, ſaa længe det ſkal iagttages, at ſamme ikke træder den almindelige Credit for nær. Men da det dog var at ønske, at den ſkammelige Omgang, der med diſſe Perſoner og de af dem tagne Forſkrivninger ſkal være brugt, maatte blive oplyſt, og Bedragerne efter Fortieneste blive anſeete, ſaa veed jeg dertil intet andet Middel at foreſlaae, end om det allernaadigſt maatte behage Deres Kongl. Majeſtæt ſaavel i Anledning af den med diſſe Perſoner og deres Forſkrivninger brugte Omgang, ſom og fornemmelig i Henſeende til de Contraventioner derved ſkal være foregaaene imod Forordningen af 26 November 1731 dens Bydende om Straf for ubillig Rentes Tagelſe, at anordne en Inquiſitions-Commission, ſom ſkulde være berettiget til at underſøge den ganſke Omgang med de af diſſe Perſoner udgivne Forſkrivninger, og i Særdeleſhed, hvad Valuta de virkelig have faaet derfor, ſamt derefter at paakiende ſaavel, hvorvidt Debitorerne vare forbundne til at indløſe de udgivne Gieldsbreve, ſom og, hvad Straf Creditorerne, og de, dermed havde havt at beſtille, vare forſaldne udi. Jeg maae allerunderdanigſt tilſtaaе, at dette Middel er voldſomt, men jeg maae og tilſtaaе, at efter de Malverſationer her ſkal være foregaaene, og efter de Forſigtigheds-Feil der ere brugte til at holde Omgangen ſkiult, bliver et mildere Middel neppe at udfinde, ſaa fremt der ellers med Effect ſkal røres ved den Sag. Kiøbenhavn den 20 December 1753.

LII.

Erklæring ober en Anſøgning fra Herreds-Betienterne i Kingſted Thyberg Herred, ſom beklage ſig over, at de ved Kongelig Befaling af 14 Julii 1752

1752 ere tilsligtede at tilbagebetere Birke-Petitionerne ved Bregentved-Birk det Supplicanterne tillagte Salarium for en Auction paa Eskildstrup Gaard efter Forpagter Niels Jørgensen, hvilket beløb til den Ennma 53 Rdr. 1 Mk. Til dette Salarium formene de imidlertid at have været berettigede paa følgende Grunde:

- 1) At Grev Moltke er tilfaaet Birke-Ret ved Bregentved paa de Vilkaar, at nu værende Herreds-Petiente intet skulde fragaae.
- 2) At de ikke uretteligen have indtrængt sig i denne Forretning, men ere dertil kaldede af Eskitesforvalteren Grev Reus.
- 3) At Auctions-Forordningen heri giver dem Medhold og:
- 4) At deres Bestallinger hiemle dem disse Indkomster.

De anholde derfor om, at de som gamle og fattige Folk maae fremdes blive i Besiddelse af deres Embeds Indkomster, saalænge de leve, og paa Grund deraf ikke allene tillægges det fortiente Auctions-Salarium paa Eskildstrup, men Herredsfogden endog beholde sit tillagte Herredsfoged-Korn, og Skriveren sin Rettighed, som dem begge er betaget, da Bregentved og Eskildstrup ligge i Ringsted-Herred.

* * *

Det forholder sig, som Supplicanterne allerunderdanigst andrage, at der i Bregentved-Birks Erections-Patent af 15 Decbr. 1747 findes følgende Clausul tilfert: Dog, at nu værende Rettens-Petientere intet i deres Rettighed afgaaer; saa at ifald Hr. Geheimeraad Grev Moltke ikke havde anden Udkomst eller Privilegium til Bregentved-Birk, end det bemeldte Erections-Patent giver, kunde Supplicanterne synes at være temmelig vel grundede i det, de gjøre allerunderdanigst Ansøgning om; men derimod befindes det 1) At da det Tryggeveltske Rytter-Districts Birketing blev adsplettet og nedlagt, har Deres Kongl. Majestæt ved allernaadigst Reskript af 16 Jan. 1750 ei allene lagt endeel af bemeldte Rytter-Districts Hartkorn under Bregentved-Birk men og paa Bregentved-Birk overfert det Privilegium, i Særdeleshed de non appellando, som tilforn havde fulgt det Tryggeveltske Birk. 2) Har Deres Kongl. Majestæt ved allernaadigst Lehnsbrev af 31 Mart. 1750 erigeret Bregentved til et Grevskab, med alle Grevelige Privilegier, hvorved da Hr. Geheimeraad Greve af Moltke haver faaet en

ganske nye Udkomst til Bregentved = Birk, der isteden for at det tilforn var et simpel Proprietair = Birk, da blev et virkelig Greveligt Birk, der, i Følge Grevernes Privilegiers 5 Art. staaer ved Eiden af Deres Kongl. Majestæts egne Birker. Altsaa kan fra den Tid af Bregentved = Birk ikke slet hen ansæes og bedømmes af det første Erections = Patent af 15 Decemb. 1747. Men naar det og supponeres, at Herreds = Betienterne i Ringsted = Lybiørg = Herred skulde nyde nogen Refusion for det Hartkorn, som tilforn havde lagt under bemeldte Herreds = Ting, men da blev lagt under Bregentved Grevskabs Birketing, og der da spørges, hvorudi samme Refusion skulde bestaae, og hvorvidt den skulde strække sig, saa haves derfor en almindelig Regel og Rottesnoer i det allernaadigste Reskript af 4 Nov. 1720, hvor det blev fastsat, at Herredsfogderne skulde nyde 1 sk. pr. Tønde Hartkorn i Refusion af det Gods, som havde lagt under deres Herreder, men da blev lagt under Rytter = Districts Birkerne; saa at, naar Herredsfogden i Ringsted = Lybiørg = Herred, i Refusion af det Gods, som tilforn har lagt under bemeldte Herred, men nu ligger under Grevskabet Bregentveds Birk, nyder af hver Tønde Hartkorn 1 sk. aarlig, synes han i Følge Foregaaende ikke at have mere, enten af visse eller uvisse Indkomster at paastaae. Hertil kommer, 3) at Herredsfogden i Ringsted = Lybiørg = Herred Jens Clausen selv har erklæret sig dermed at være fornøiet, og altsaa endog i Følge Contract er forbunden til dermed at lade sig nøie; hvilket kan sees af hans herhos følgende Skrivelse til Grevskabet Bregentveds Birkedommer Niels Thorup af 18 Martii 1750, hvor han melder sig, i alle Maader at være tilfreds med den ham af Birkedommeren tilsendte Beregning, naar derved allene blev iaagtaget en liden Forskiel beløbende sig aarlig til 22 sk. hvorefter da Herredsfogden i alt aarlig skulde i Følge hans egen Beregning tilkomme 5 Rdr. 4 Mk. 13 sk. Skient end disse 5 Rdr. 4 Mk. 13 sk. er noget lidet mere, end Herredsfogden i Refusion af det under Birket henlagte Gods, efter Reskriptet af 4 November 1720, kunde paastaae, hvilket kommer deraf, at Birkedommeren af nogle faae Tønder Hartkorn har beregnet ham 2 sk. per

per Tonde Hartorn, saa dog, da Birkedommeren selv enjæng haver gjort saadan Beregning, og derefter aarlig enten betalt eller tilbuden Herredsfogden samme Summa, og Herredsfogden har erklæret sig dermed at være tilfreds i alle Maader; saa skulde jeg allerunderdaniøst formene, at naar Herredsfogden fremdeles, saalænge han levede, blev ved aarlig at nyde samme Summa i Erstatning for det Gods, der er lagt under Birket, saa kunde ingen af Parterne med nogen Slags Jøie derover besøxe sig. Hvad Herreds-Skriveren angaaer, da ligesom han ikke nyder aarlig noget Vigt af Bønderne, men allene Betalning for det han til Tinge og i Forretninger skriver for dem, saa skienner jeg ikke, at han kan paastaae nogen Refusion eller Betalning for det en anden maae skrive og forrette, ligesom der ei heller tales om nogen Refusion for Herreds-Skriverne i Reskriptet af 4 November 1720.

Altsaa i Følge Foregaaende maae jeg allerunderdaniøst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden Hr. Geheimeraad Greve af Reus: At hvad Salarium for den d. 10 April 1752 efter Soppagteren paa Eskilstrup holdte Auction angaaer, da forbliver det ved det allernaadigste Reskript af 4 Julii 1752. Men hvad Herredsfogdens Korn angaaer, da naar den nu værende Herredsfoged Jens Clausen, saalænge han lever og i samme Tieneste forbliver, i Overensstemmelse med Reskriptet af 4 November 1720, nyder i Refusion af det Gods, som tilforn har lagt under Ringsted-Tybiørg-Zerred, men nu er henlagt under Bregentved-Birk, aarlig i alt 5 Rdr. 4 Mk. 13 s. skal Herreds-Betienterne i Ringsted-Tybiørg-Zerred ikke have videre af bemeldte Gods, eller Bregentveds Birke-Betiente at paastaae eller fordre. Samt at deraf tillige maatte gaae Communication til Hr. Geheimeraad Greve af Moltke. Kiebenhavn d. 11 Jan. 1754.

Cancelliet resolverede:

Herom Ordre til Amtmanden efter Erklæringen og Notis til Grev Moltke.

LIII.

Et Brev til Kiøbenhavns Magistrat, foranlediget deels af en Stribelse fra Krigs-Cancelliet til Dansk Cancellie, angaaende en Førestilling fra Stads-hauptmand Sabritius, hvori han yttre Misfornøielse over, at de 2de Kiøbmænd Coleman ere frietagne for borgerlig Militair-Tjeneste, og deels af en Førestilling fra Kiøbenhavns Magistrat til Dansk Cancellie, angaaende Stads-hauptmandens Vægring ved at indlevere til samme de aarlig forfat- tende Compagnie-Mandtaller og Vagt-Kuller, samt Vagternes Inddeling med videre, over hvilket alt min Erklæring af Cancelliet var forlangt.

* * *

Paa Stads-hauptmand Sabritii Memorial angaaende de tvende Colsmanner samt Hr. Feltmarskalk Grev Schulenburgs dermed fulgte Pro-Memoria til det Danske Cancellie, har deres Excellence og Høistærede Herrer under 5 Dec. a. præc. allerunderdanigst erklæret: at Anledningen til Colsmannernes allerunderdanigste Ansøgning just havde været, at den ene af dem var paalagt at være Corporal, og at det af Bevillingen var klart, at dem ikke kunde paalegges at forrette noget Embede, hvad enten det var som Underofficeer, eller i andre Tilfælde. Men da de mueligt i Krigs-Cancelliet ligesaa vel, som Stads-hauptmanden, kunde være af den Mening, at slike Bevillinger enten ikke burde gives unge Borgere, eller ikke burde ansees at vedkomme de Pligter, der flyde af den ved Borgereskabet værende, og saa kaldede Militaire Indretning, saa haver Hans Kongl. Majestæt allernaadigst befalet mig over bemeldte Memorial og Pro-Memoria at give min nær- mere allerunderdanigste Erklæring. For da at være i Stand til at give samme, maae jeg tiensfligt bede, af Deres Excellence og Høistærede Herrer, at blive underrettet 1) Om det forholder sig, som Stads- hauptmanden andrager, at den Casus ikke endnu er eristeret, at saa unge Borgere have søgt Befrielse for Byens Betieninger, og at de, der hidindtil have søgt saadan Befrielse, have været ved den Alder, at Corporals-Tjeneste dem ikke med Rimelighed kunde paalægges. 2) Om det beroer paa Stads-hauptmanden allene blant Borgereskabet at

udvælge

udvælge hvem han vil til Corporal eller Underofficeer; eller om Magistraten ikke i Følge Reskriptet af 31 Oct. 1749 bør have Underretning derom, og Indseende dermed. 3) Om der blant Borgerffabet findes saadan Trang paa bequemme Personer, der kan vælges til Corporal eller Underofficerer, ved Borger-Compagnierne, at Stadshauptmanden for den Marsags Skyld kan have Joie til at besvære sig over den Mangel, der reiser sig af, at de faa Personer, der nyde Bevilling paa at være befrieede fra Borgerlige og Byens Bestillinger, og derfra blive dispenserede, naar samme dog, ligesaa fuldt, som deres øvrige Medborgere, blive ved i deres Tour at giere Vagt, eller svare de sædvanlige Vagtpenge. 4) Hvor mange Compagnier Borgerffabet i Kiøbenhavn udgiør? Hvor mange Corporalskaber der omtrent kan være ved hver Compagnie? Og hvor mange Borgere ved hvert Corporalskab? Jeg har den Ære stedse at være ic. Kiøbenhavn den 12 Jan. 1754.

LIV.

Erlæring over 2de Skrivbæser fra Krigs-Cancelliet om Forbud paa at handle med Militaire; i den første spørger bemeldte Krigs-Cancellie, om noget kan være imod Uddielsen til alle Garnisoner af den for Kiøbenhavn tilværende Anordning, som bestemmer, at enhver, der uden Compagnie-Cheffens eller den Compagniet foresatte Officers Forevidende og skriftlige Caution betroeer en Underofficeer eller Gemeen Qvarteer eller noget andet, taber sin Fordring; dog at den Underofficeer eller Gemeen, som paa en underfundig Maade har contraheret saadan Sield, derfor med vilkaarlig Straf paa Kroppen bliver anseet.

I det andet Pro-Memoria indstilles det derimod, om der ikke angaaende forberørte Punkter, hvortil Cancelliet har givet sit Minde, maatte udgaae en trykt Constitution i Form af en noiere Declaration af den under 5 Jan. 1753 udgangne Anordning, hvilkens rættelige kunde uddiids til Norge i Henseende til de i Fæstningerne værende Garnisoner med videre. (*)

I 3.

Da

(*) Denne Erlæring blev paa nye sendt til Krigs-Cancelliets Betænkning, som intet fandt derved at erindre, uden dette, at der, hvor der tales om de Militaires Afstraffelse, som handlede imod Anordningen, maatte bliv indført,

Da det ved Forordningen af 5 Jan. 1753. er Alle og Enhver forbudet, at tilforhandle sig noget af Underofficerer eller Gemene, og de Civile, som sig herimod forsee, ved at købe noget, straffes ei allene, ved at miste det Købte, uden at faae deres Købe-Skilling igien, men og desuden belægges med anden vilkaarlig Mulet, saa er det billigt; at de Militaire, som sig herimod forsee, ved at sælge noget, og anses med nogen Straf, paa det de ikke skal kunne ustraffet baade selv overtræde Forordningen, og forlede andre dertil: og da de Militaire, saavel Gemene, som Underofficerer ikke taale at straffes paa Pungen, saa vil det være fornødent, at i den Sted sættes en anden vilkaarlig Straf paa Kroppen. Men at bestemme saavel hvad Straf paa Kroppen, der i dette Tilfælde kan være meest passende, som Maaden, paa hvilken det best. kan bekendtgøres for Regimenterne og Garnisonerne, derom formeener jeg allerunderdanigst, at det bør overlades det Kongl. Krigs-Cancellie at giøre allerunderdanigst Førestilling til Deres Kongl. Majestæt. Derimod maae jeg allerunderdanigst tilstaae, at jeg ikke finder mindste Anledning til i Almindelighed at fastsætte, at slige imod Forordningens Bydende købte, og derved confiscable Vahre, skulde sælges til Profit for Krigs-Hospitals-Kassen; thi naar en Underofficer eller Gemeen, uden hans Compagnie-Chefs Vidende, sælger noget, da er det enten, Gew  hr, Mundering, stiaalne Koster,   . som ikke tilhøre ham selv; eller og det er saadanne Ting, som virkelig tilhøre Sælgeren. I første Tilfælde er det klart, at de solgte Ting bør komme tilbage til Regimentet, eller deres rette Eier, og ikke kan confisceres til Profit, enten for den ene, eller den anden publike Fond.

I sidste Tilfælde, hvor Sælgeren virkelig selv eier den Ting, han sælger, der kan det ikke negtes, at jo K  bberens ved Købe-Contracten bliver Eier deraf, som man alletider ved en Købe-Contract bliver Eier af det der købes, naar Sælgeren selv tilforn eiede det: altsaa, naar K  bberens forudsættes at være en civil Person, er den Ting, som
bliver

ført, at de med en til Forseelsens Beskaffenhed proportioneret Straf paa Kroppen efter vedkommende Rettets Klendelse skal anses.

bliver confisqueret, en Civil tilhørende og det er for hans Regning og til hans Skade den bliver confisqueret, siden han ikke faaer sin Kiebes-Eskilling igien, og dog maae miste Tingen; saa skjønnes det ikke, hvorfor saadan Confiscation skulde komme Krigs-Hospitals-Kassen tilgode; men da slige Sager bør afhandles og paademmes for Politie=Ketten, saa er det billigt, at med disse Confiscationer forholdes, som med andre Bøder og Confiscationer, der foresalde ved Politie=Ketten, hvilket desuden i sig er saa meget mere nødvendigt, som de Bøder og Confiscationer, der falde i slige Sager, de fleeste Tider ikke kan stoppe de Omkostninger, som Sagens Undersøgning og Paakiendelse udfordre. En anden Sag var det, om de Militaire vilde tilstaae, at Kjøbet i sig skulde ansees som ipso jure nullum, og at den civile Kjøber saaledes skulde have sin Kiebe=Eskilling igien; thi som Tingen, der da blev confisqueret, var en Militair tilhørende, saa kunde det og synes billigt, at Confiscationen kom Krigs-Hospitals-Kassen til Nytte, naar Omkostningerne først vare fradragne. En anden Sag er det og, naar den, som saaledes kjøber af en Underofficeer eller Gemeen, ogsaa selv er Militair; thi naar Sagen da afgjøres for de Militaires Netter, veed jeg ikke noget imod, at de Militaire jo kan bestemme Confiscationen til den Brug, som de agte tienligst at være. Utsaa skjønner jeg ikke allerunderdanigst, at der i den Henseende behøves nogen nye Anordning, eller Tillæg til Forordningen af 5 Jan. 1753. Men da Krigs=Cancelliet er af den Formening, at det kunde have sin Nytte, om saavel den Anordning, der er giort i Kjøbenhavn, at ingen maae til nogen Underofficeer eller Gemeen leie Qvarteer til høiere Pris, end de ordinaire Qvarteer=Penge beløbe sig til, som den, der er skeet i Schleswig og Holsten angaaende, at ingen maae creditere nogen Underofficeer eller Gemeen Penge eller Vahre, blev udstrakt til begge Rigerne: saa veed jeg ikke noget imod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at udgive en Forordning for begge Rigerne af følgende Indhold:

"At ligesom det ved Forordningen af 5 Jan. 1753 er i Almindelighed befalet, at ingen, under Straf af Vahrenes Forbrudelse, samt en Mulet fra 1 til 10 Rdr., maae af Underofficerer eller Gemene, deres Hustruer eller Børn, uden vedkommende Compagnie-Chefs skriftlige Samtykke, kjøbe, til Pant tage, eller sig, i andre Maader noget tilforhandle; saa skal det hermed end ydermere være Alle og Enhver i begge Rigerne, i Almindelighed forbudet, at creditere noget, være sig Penge eller Vare, til nogen Underofficeer eller Gemene, uden Compagnie-Chefens, eller den, i hans Fraværelse, Compagniet foresatte Officers skriftlige Consens; og det under Straf af at have deres Krav forbrudt. Tilgemaade skal det være samtlige Indvaanere i de Stæder, hvor Krigsfolk i Garnison eller Qvarkeer ere forlagte, under samme Straf forbuden til nogen Underofficeer eller Gemene udaf Garnisonen, uden den Compagniet foresatte Officers Forevidende, og skriftlige Caution, at leie Qvarkeer til høiere Priis, end de sædvanlige Qvarkeer-Penge beløbe sig til. Hvorimod de Underofficerer eller Gemene, som sig forsee imod Foregaaende, ved uden deres Compagnie-Chefs Samtykke, enten at sælge, afhænde, pantsætte, tage noget paa Credit, eller leie Qvarkeer til høiere Priis, end deres Qvarkeer-Penge beløbe sig til, med en vilkaarlig Straf paa Kroppen skal anses."

Ved saadan allernaadigst Forordning, skulde jeg allerunderdanigst formeene, 1) at Forordningen af 5 Jan. 1753 kunde anses at være udstrakt til Norge. 2) At naar Krigs-Cancelliet intet haver imod den sidste Clausul, er derved opnaaet, at der er sat Straf for de Underofficerer og Gemene, som uden Compagnie-Chefens Samtykke sælge eller pantsætte noget; da Krigs-Cancelliet, om det fornødent eragtes, vel videre besørger, at denne ubestemte Straf, ved passende Ordning, til Efterretning for Dommerne, bliver nøiere bestemt. Kiøbenh. d. 26 Jan. 1754.

Cancelliet resolverede:

Tilstilles til Hans Majestæt efter General-Prokureurens Erklæring og Krigs-Cancelliets Betænkning.

Spør:

Hvorpaa der saaldt saadan Kongelig Resolution:
 Approberes efter Cancellie-Collegii Betænkning. Og i
 Følge deraf udkom Forordningen under 13 April 1754.

LV.

Erklæring deels over en Stribelse fra Krigs-Cancelliet med derhos fulgte
 Foresilling fra Stadshauptmand Sabritius, hvori han ytter Misfornøielse
 over den de 2de Riibmand Coloman forundte Bevilling at være frie for bor-
 gerlig Lyngge, i Følge hvilken de have troet sig frietagne for Militair-Tie-
 neste, som Krigs-Cancelliet dog ikke skønner at kunne være Bevillingens
 Mening, og deels over en Klage fra Kiøbenhavn's Magistrat af Indhold,
 at Stadshauptmanden vægrer sig ved at indlevere til samme de aartlig fer-
 fattende Compagnie-Mandtaller og Dagt-Kuller, samt Dagternes Inddeling
 med videre.

* * *

Saavidt jeg af de Efterretninger, jeg om denne Sag har indhentet,
 har kunnet erfare, skønner jeg ikke, at Stadshauptmand Sabri-
 tius har havt mindste Anledning til at opkaste den i hoesfølgende Me-
 morial sseete Qvæstion og dermed forbunden Besværing, over den de
 tvende Colsmanner eller andre forundte, eller forundende Bevilling
 paa at være befriede fra alle Borgerlige og Byens Bestillinger; for
 saavidt de i Følge deraf og paastaae at være befriede fra at gjøre Un-
 derofficeers Tjeneste ved Borgereskabet.

Ligesom alle og enhver blant Borgerne ere forbundne til, saa me-
 get dem er mueligt, at bidrage til Byens almindelige Beste, saa er
 det og billigt, at naar Byens Conservation ved Anledning af Jdebrand,
 Tisning, eller i andre slige Tilfælde, udfordrer fleres Hielp, enhver af
 Borgereskabet da, enten ved sig selv, eller ved en anden i sit Sted,
 bidrager til at præstere den behøvende Hielp. Paa det nu saadant kan
 skee i en vis Orden, og enhver forbindes til at fyldesgjøre sin Pligt,
 uden at den ene Borger mere bebyrdes, end den anden; saa er Byen
 (efter det jeg har kunnet bringe i Erfaring) inddeelt i 11 Qvarterer, da
 de i saadant et Qvarter boende Borgere udgjøre et saa kaldet Com-
 I. Deel. U pagnie,

pagnie, og den Borger, som, for Saavidt denne Inddeling og Tieneste angaaer, er de øvrige i samme Qvarter foresat, kaldes Stads-Capitain. Et saadan Compagnie er igien inddeelt i 4, 5, à 6 saa kaldte Corporalskaber, hvoraf ethvert bestaaer af 20 à 30 Mand, og den, som er dem paa samme Maade foresat, kaldes Corporal eller Underofficeer ved Borgereskabet. Da det er tienligt og nødvendigt, at nogle af Borgereskabet alletider strax ere rede til at være behjælpelige ved paakommende Ildbrand, i Særdeleshed om Natten, saa er det og foranstaltet, at et eller tvende Corporalskaber af Borgereskabet, hver Nat maae have Vagt paa Raadstuen, hvilket kaldes Brandvagt. Dermed bør det gaae i Følge Reskriptet af 31 October 1749 saaledes efter Touren giennem alle Corporalskaber, at det første ikke kommer til at giere Vagt anden Gang, førend samtlige Corporalskaber have gjort, hver sin Vagt.

Derfor nu de, der erholde allernaadigst Bevilling paa at være befriede fra Borgerlige og Byens Bestillinger, i Følge deraf paastode at være frie for at giere Brandvagt, og lade møde i andre sige Tilfælde, saa kunde jeg enda begribe, at Stadshauptmanden kunde have nogen, skient liden Feie til at besvære sig derover, saasom han derved mueligt, hver andet, eller tredie Nar, vilde komme til at savne een eller to til at giere Brandvagt med videre, blant de 1000de og flere Borgere, som dertil ere forbundne; thi da det koster 500 Rdr. at erholde saadan Bevilling, saa skienes det lettelig, at det ikke kan gaae ret ofte paa, og at der ikke blive ret mange blant Borgereskabet, som baade ville og kunne udbetale saadan Summa for at blive frie for de Byrder, som Borgerlige og Byens Bestillinger medføre.

Men denne Frihed for at giere Brandvagt er det ikke Colsmannerne eller andre, som have lige Bevilling med dem, paastaae: det er derimod af Reskriptet af 31 October 1749 klart, at, saa længe Colsmannerne blive ved at bruge Borgerlig Næring, skal de af deres Huus og Gaard svare den Borgerlige Nattevagt, og det enten de have Bevilling paa at være frie for Borgerlige og Byens Bestillinger, eller ei. Ligesom og Magistraten udi deres allerunderdanigste Erklæring melder,

at de dertil ere villige. Det eneste, som Colsmannerne paaftaae, er, at de ikke kan beskilles til Corporaler eller Underofficerer ved Børgerskabet. Marsagen, hvorfor de, saavel som adskillige andre, hellere vil være Gemeene, og ikke gierne vil sættes til Corporaler, eller Officerer ved Børgerskabet er deene, at saa længe de ere Gemeene, ere de vel forbundne til i deres Tour at giøre Brandvagt, men derved have de den Frihed, at ifald de ikke selv vil møde, kan de betale 12 fl. til en anden, som møder for dem; derimod, naar de blive Underofficerer, maae de nødvendig selv møde; altsaa er den, som haver meget at forrette, saa at hans Tid er ham kostbarere, end de saa Penge, best tient med at være Gemeen, men den, som haver lidet at bestille, og mindre at fortiene, er derimod bedre tient med at være Underofficerer. Da nu Stadshauptmanden ikke kan nægte, at jo Corporal er en Bestilling, som paalægges en Børgers, for saavidt han er Børgers, ligesaavel, som Rodemester, Oberformynder, eller andre deslige Bestillinger, saa kan han ei heller nægte, at det jo er en Børgerslig Bestilling, og altsaa, da den Colsmannernes forundte, saavel som alle andre deslige Bevillinger lyde paa at være befriede for alle Børgerslige og Byens Bestillinger, saa havde han deraf let kunnet erfare, at de derfor vare befriede, og havde ikke havt nedig derom at giøre nye allerunderdanigst Forespørsel; det eneste, som deraf skyder, er, at der iblant 100 eller 150 Børgere, som et Compagnie bestaaer af, og som alle maae giøre Tjeneste, bliver een eneste, som ikke kan sættes til Underofficerer, hvoraf der dog kun behøves 4 à 6 ved det hele Compagnie. Dersom der endda blant Børgerskabet var stor Trang paa saadanne, som kunde eragtes bequemme til Underofficerer, saa kunde det enda synes, at der blev tabt noget ved saadan Bevilling; men naar man betragter, hvad dens Pligter kan være, som er Corporal ved Børgerskabet, saa skienes lettelig, at saadan Mangel ikke kan finde Sted, og hvad Strand-Compagniet, hvor Colsmannerne ere boende, i Særdeleshed angaaer, da har Magistraten i Skrivelse til mig af 17 Jan. h. a. forsikret, at der allermindst findes Trang paa bequemme og skikkelige Børgere, som til Underofficerer kan

bruges. Af Foregaaende maatte det da allernaadigst behage Deres Kongl. Majestæt at erfare, hvor liden Frie Stadshauptmand Sabritius kan have havt til enten at opkaste en Quæstion, som han selv meget let kunde vidst at besvare, eller at fremkomme med Besværing over en Bevilling, hvorved den Tieneste, som Byens almindelige Beste udfordrer, aldrig kan tabe det allermindste. Jeg maae og allerunderdanigst tilstaae, at jeg ikke kan begribe, hvad der egentlig kan have bevæget Stadshauptmanden dertil, eller hvad hans Intention dermed kan have været, da jeg ikke gierne vilde troe, at enten Stadshauptmanden selv, eller andre i hans Sted, søge en Slags Fordeel i, at de, blant de Borgere, hvis Leilighed ei vel tillader dem at forrette Underofficeers Tieneste, kan behyde visse dermed, og befrie andre derfra, og derfor ikke gierne vil taale, at nogen befries derfra, uden at have dem at takke derfor; omvendskjønt jeg derudi snart skulde bestyrkes ved det, Magistraten andrager ubi deres allerunderdanigste Memorial til Deres Kongl. Majestæt af 16 Jan. h. a., at, uanset de saa ofte derom har erindret, har dog Stadshauptmanden ikke hidindtil været at formaae til allerunderdanigst at efterleve Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Reskript af 31 October 1749 ved at indlevere til Magistraten de aarligen forfattende Compagnie-Mandtaller og Bagt=Ruller, men at han derimod i Skrivelse til Magistraten af 16 Jan. h. a. med en Driftighed, som kunde fortiene en tilstrækkelig Trettesættelse, om ikke Mandens hve Alderdom maatte undskynde ham, har saa godt som erklæret, at han ikke agtede at efterleve samme Reskript, som han havde havt meget at erindre mod den Forestilling, der havde bragt det til Veie. Naar Stadshauptmanden saavel i at inddele Bagerne med videre, som i at vælge Underofficerer, følger en vis Tour og visse bestemte Grundsetninger, saa seer jeg ikke, hvad der kan hindre ham fra at indlevere Compagnie-Mandtallerne og Bagt=Rullerne til Magistraten, hvilket er saa meget meer billigt, som al den Tieneste, Borgereskabet herudi maae præstere, og hvorover Stadshauptmanden er anfortroet Commando, allene sigter til Byens almindelige Beste og Vedtigholdelse, hvilket Magistraten egentlig er sat til

at

at være Omsorg for, og have Indseende med, hvoraf følger, at disse Foranstaltninger ikke kan eller bør være dem uvedkommende; ligesom de og bør see paa, at den ene Borger ikke mere bebyrdes end den anden, og det enten disse Byrder paalægges dem af Magistraten selv, eller af Stadshauptmanden. I den Henseende, og da Stadshauptmand synes at klage over Mangel paa bequemme Personer til Underofficerer, men Magistraten derimod formener, at der ikke er mindste Tegn til saadan Mangel, jeg og skulde formene det at være tienligt, om Stadshauptmanden tillige blev befaleet at indberette det til Magistraten, saa ofte nogen blev antaget til Corporal eller Underofficer ved Borgereskabet. Alt dette skienner jeg saa meget mindre, at Stadshauptmanden kan have Marsag til at besvare sig over, som han dog, i Følge Brands-Ordningen for Kiøbenhavn af 9 Maji 1749 er i adskillige Ting, i Henseende til hans Embedes Forretninger, Ober-Præsidenten subordineret. Ligesom det og efter min alleunderdanigste Formening vilde blive res pessimi exempli, og af store Følger for Fremtiden, om Stadshauptmanden i Kiøbenhavn, ved at henskylde sig under Krigs-Canecliet, skulde kunne unddrage sig fra al Forbindelse med Magistraten; thi i Kiøbenhavn og een eller flere Kiøbstæder desuden er der en Stadshauptmand, i de andre Kiøbstæder er der allene een eller flere Stadscapitainer, da en af Magistraten undertiden forretter Stadshauptmands Embede. Undersøger man, hvorudi disse Stadshauptmands, eller Stadscapitainers Forretning og Embede bestaer, da finder man lidet eller intet Militair derudi, men allene, at det er en Vyrigheds Person, som bør have Indseende med, at en vis Tieneste i en vis Orden præsteres af Borgereskabet til Byens Vedligeholdelse og Beste. Naar nu Stadshauptmanden i Kiøbenhavn først saaledes begynder at vil ansees for bar Militair, og unddrage sig fra al Subordination og Communication med Magistraten, saa er det ikke at tvivle om, at jo de andre Stadshauptmænd og Stadscapitainer (serdeles naar de kan erholde en Caracteer af Stadshauptmand, eller anden Militair Caracteer) i de andre Kiøbstæder efterhaanden vil søge at efterabe ham,

hvilket da nødvendig maae give Anledning til mangfoldige Fortredelsiøgheder, og utallige Disputer mellem dem og Magistraten, som alt tilsidst vil geraade til Byens og Borgerskabets Skade og Ruin. Altsaa i Følge Foregaaende skienner jeg ikke allerunderdanigst, at der paa Stadshauptmand Sabritii Ansøgning kan være noget at reflectere men formener allerunderdanigst, at det herefter, som hidindtil bør forblive ved den Colsmannerne eller andre forundte, eller forundende allernaadigste Bevilling, hvoraf det er klart at de for Corporals eller Underofficeer Tjeneste ved Borgerstabet, saavel som alle andre Borgerlige og Byens Bestillinger bør være befrie-
de. Men derimod maae jeg, i Anledning af det Magistraten allerunderdanigst har andraget, allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stadshauptmand Sabritius:

At da Deres Kongl. Majestæt med megen Mishag har maattet fornemme, hvorledes han hidindtil har tergivelsesferet i at efterkomme det allernaadigste Reskripts Bydende af 31 Octob. 1749, saa haver han samme herefter i alle Maader at holde sig allerunderdanigst efterrettelig ved at indlevere til Magistraten rigtige Gienparter af de aarligen forsattende Compagnie-Mand-
taller og Vagt-Kuller, samt Vagternes Inddeling; saa og til Magistraten indgive hvis Oplysninger, som de maatte finde fornøden, hos hannem angaaende Borger-Compagnierne, at requirere, dermed han strax har at giøre Begyndelse, ved at indlevere Compagnie-Mandtallerne, og Vagt-Kullerne, samt Vagternes Inddeling for indeværende Aar. Derhos jeg end hder-
mere maae allerunderdanigst indstille, om det, i Anledning af det her opfaste Spørgsmaal maatte eragtes tiemtig, i samme allernaadigste Reskript tillige at befale Stadshauptmanden: At han, naar nogen blev bestilt til Corporal eller Underofficeer ved Borgerstabet, strax skulde indberette til Magistraten, ei alleve ved hvad An-
ledning saadan Vacance var indtruffen, men og hvem dertil
igen

igien var bestilt; paa det Magistraten kunde vide det, ifald de derved havde noget at erindre. Samt at der af saadant Reskript til Stadshauptmanden, maatte gaae Communication til Magistraten. Kjøbenhavn den 9 Febr. 1754.

Cancelliets Resolution:

Ordre til Magistraten efter Erklæringen.

Conseillers Resolution:

General-Prokureurens Argumenter communiceres Krigs-Cancelliet ved Pro-Memoria med Tillæg, at som denne Sag allerede ved Reskript af 31 October 1749 er reguleret paa den Maade, som dens egentlige Natur baade i Henseende til Stadshauptmandens Embeds-Beskaffenhed og til den Orden, hvilken Magistraten er pligtig at holde Borgereskabet i, det udfordrede, saa sees ikke, til hvad Ende derom skulde behøves nye Forestilling til Hans Majestæt udi en Post, hvori man ei kunde raade til nogen Forandring, dog, saafremt Krigs-Cancelliet skulde finde det endelig fornødent, udbeder man sig derom dets Betænkende, siden man i al Fald er af den Tanke, at denne Sag, der ikke for andet end en civil Sag kan ansees, og saa heller ikke fra noget andet Sted end Dansk Cancellies Departement bør forestilles.

LVI.

Erklæring ober et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet, hvormed følger en Anføgnis fra Commandanten her i Staden, General Tumsen, i hvilken han udførlig har fremsat Grundene for Carnsons Jurisdictionens Berettigelse til Eksteholdels efter afgangne Material-Forvalter Becker her ved Fæstningen, i hvis Eterbede Berg-Rets Præsident Orved har indfunden sig og paastaet at være berettiget til sammes Behandling.

Til Stykke for den Militaire Paastand anføres:

1) At Material-Forvalteren er anført i det militaire Reglement og faaer imellem de øvrige Fæstningens Betiente.

3) 4) At der for det hele under hans Regnskab værende Inventarium aflegges Regnskab til General-Commissariatet, og ligeledes for den ham betroede Kasse, hvis Summer allene derfra blive anviste.

5) At han intet af sit Inventarium kan udlevere uden vedkommende Ingenieurs Attest og Commandantens Ordre.

6) At han for sin Person er undergivet Commandantens Ordre, maae ikke uden Tilladelse være en Nat uden for Vægen, og er i øvrigt underkastet de samme Forbindligheder som de øvrige Garnisons-Betiente: og

7) At han boer i en af Fæstningens Bygninger, saa at han saavel i Henseende til Person som Betiening og Boepæl er aldeles Militair; paa disse Grunde formener Krigs-Cancelliet, at Stervboets Forvaltning maae beserges af den Militaire Jurisdiction, og samme beder altsaa at Borg-Rets Præsidenten maae blive tillagt Ordre at affaae fra sin Paastand om at administrere dette Voe.

Herover er først indhentet Præsident Ortvæds Erklæring.

Denne grunder sin Paastand derpaa:

1) At den Afsoede var en Betient under Kammeret, efter hvilken han i Følge Kammerrets Ordningens 2 Cap. 18 Art. skal forrette Skifte.

2) At hans Regnskaber har været afslagne for Kammeret: og

3) At de forrige Material-Forvaltereds Skifter stedse ere forvaltede under Borg-Retten.

* * *

Det kan ikke nægtes, at der jo, hvad denne Qvæstion angaaer, synes at være en heel Hoben for den Militaire eller Garnisons Jurisdictionen at sige; thi skient de af Hr. General Numsen anførte Argumenter, til deels bortfalde, naar det sættes forud, at, uanset Material-Forvalteren er indført i Militaire Reglementet, faaer sin Gage anvist fra General-Commissariatet, har allene saadanne Ting og Penge under Hænder og Forvaring, som tilhøre Fæstningen og til dens Vedligeholdelse ere destinerede, kan ikke udgive eller udlevere noget, uden efter Commandantens Ordre, og boer i et paa Fæstningens Grund bygt og Fæstningen tilhørende Huus; saa expederes dog hans Bestalling fra det Kongl. Rentekammer, hvorhen han og aarlig maae indlevere sine Regnskaber, som der blive reviderede og deklarerede; til deels og af Præsident Ortvæd i hans allerunderdanigste Erklæring ere temmelig grund-

digen

bigen igiendrevne: det ei heller i denne Materie gaær an, faa ligefrem at slutte fra Søe=Etaten til Land=Etaten, siden Søe=Etaten ei allene haver den Militaire Jurisdiction; sam udeves af den combinerede Ret ved Holmen, samt Ober= og General=Krigsretten, hvorunder alle Militaire ved Søe=Etaten fortære, men og den civile Jurisdiction, som udeves af Under=Admiralitetets=Retten, og forvaltes af civile Personer, hvorunder alle civile Betiente ved Søe=Etaten høre: og da der fra Under=Admiralitetets=Retten appelleres til Ober=Admiralitetets=Retten, og derfra igien til Høieste=Ret, saa kan de civile Betiente, som forære under Under=Admiralitetets=Retten, ikke siges at være undtagne fra den civile Jurisdiction, eller at være henlagte under den militaire Jurisdiction, hvorimod de ved Land=Etaten allene have den militaire Jurisdiction, som udeves af Regiments= og Garnisons, samt Ober= og General=Krigs=Retterne, hvorunder Militaire allene, og ingen civil Betient kan eller bør fortære, (Grundet til den Forfkiel, der er imellem begge Eters Jurisdictioner, vil jeg her ikke opholde Deres Majestæt med at undersøge,) saa maae det derimod, efter mine Tanker, tilstaaes, at den af Hr. General Tumsen antagne Sætning er ganske rigtig, nemlig at en Garnison ligesaavel er anfortroet Jurisdiction over de Personer, der udgiøre Garnisonen, som et Regiment over de Personer, der udgiøre Regimentet: og da det tillige synes ganske rimeligt, som Hr. General Tumsen videre fastsætter, at en Material=Forvalter i Henseende til Garnisonen eller Fæstningen er det samme som en Regimentsquarteermester i Hensigt til Regimentet, saa maae jeg allerunderdanigst tilstaae, at jeg i Følge deraf skulde holdt Garnisons=Retten for at være berettiget til at holde Skifte efter Material=Forvalteren, ligesaavel som Regiments=Retten er berettiget til at holde det efter Regimentsquarteermesteren, dersom allene begge Betiente paa en og den samme Maade bleve antagne og beskillede; men just den Forfkiel, som er imellem Maaden, paa hvilken de antages og beskilles betager dette Argument sin ganske Styrke. En Regimentsquarteermester foreslaaes af Regiments=Chefen; men foreslilles og ap-

proberes af Deres Kongl. Majestæt giennem Krigs-Cancelliet, hvorfra hans Bestalling da expederes; det er Regiments-Chefens Sag at betroe ham Regiments-Kassen, og i saa fald at æffe Caution af ham; bliver Regimentsquartermesteren noget skyldig, da bør Regiments-Chefen dertil være ansvarlig, saafremt han ikke har forsynet sig med tilstrækkelig Caution: altsaa kan Regimentsquartermesteren saavidt dette hans Embede angaaer ikke ansees for andet end Regiments-Chefens autoriserede Fuldmægtig til at forvare, administrere, og aflægge Regnskaber for de til Regimentets Underholdning bestemte Penge. Derimod befindes det, at Commandanten ikke har nogen Ret til at giøre Forslag paa Material-Forvalter, men at han beffikkes af Deres Kongl. Majestæt, forestilles af det Kongl. Rentekammer, og derigjennem under sin Bestalling, ligesom det og er Kammerets Sag at æffe Caution af ham, om de eragte det nødvendigt, da han til Kammeret aarligen indleverer sine Regnskaber, som der blive reviderede og deciderede, og derfra erholder sin Dvitering, hvoraf følger, at om Material-Forvalteren paa sine Regnskaber kommer noget tilkort, eller bliver noget skyldig, da kan det ikke i nogen Maade paastaaes af Commandanten, at han dertil skal være ansvarlig: altsaa da Material-Forvalteren ei allene antages og beffikkes paa samme Maade som enhver anden Regnskabs-Verient, men og i at forrette sit Embede, og ved at aflægge sine Regnskaber haver det samme at iagttage, og, ligesaavel som de, haver at holde sig Kammer-Rets Ordningen efterrettelig, saa kan han ikke ansees for andet, end en civil Regnskabs-Verient, da det ikke kan giøre ham til Militair, eller hendrage ham under den militaire Jurisdiction, at han haver de Fæstningen tilhørende, og de til dens Bygning bestemte Penge under Hænder, og i at udlevere eller udbetale dem maae rette sig efter Commandantens Befalinger og Anviisninger, der siden bør tiene ham til Bilager ved hans Regnskaber, ligesom det ikke kan giøre en Kirke-Værger eller anden til Geistlig, og hendrage ham under den Geistlige Jurisdiction, at han haver Kirkens Gods eller Penge under Hænder, og i at udbetale dem ofte maae rette sig efter Biskopens eller

eller en anden Geistlig Mands Befalinger. Sem det da er usfridigt, at den afdøde Material-Forvalter Becker har været en civil Regnskabs Betient, som i Kiøbenhavn har været boesiddende, saa er det ligesaa klart af Kammer-Rets Ordningens 2 Cap. 18 Art. at det tilkommer Borg-Rettens Jurisdiction at forrette Skifte efter ham, som det er unægteligt, at han i de Sager bemeldte Kammer-Rets Ordningens 1ste Cap. omformelder, burde være søgt, og tiltalt for Kammer-Retten, hvilket og kommer overens med Instructionen for Hof-Retten af 9 Maji 1749, i Følge deraf den Afdøde nødvendig burde sortere under Hof-Retten, naar han havde haft en Character; men den Betient, som, naar han havde en Character, skulde sortere under Hof-Retten, maac og, saa længe han ingen haver, sortere under Borg-Retten. Og naar man end, efter Hr. General Tumsens Sætning, under det Ord Regiment, som anføres i bemeldte Instruction, vil tillige forstaae Garnison, saa kan man dog ikke statuere, at en civil Regnskabs Betient, som beskilles giennem Rentekammeret, og i sit Embede sorterer under Kammer-Retten, henherer under Garnisonen, eller udgier en Deel deraf. Og ligesom dette haver sin gode Grund in Principiis Juris, saa bestyrkes det og ved det, som bestandig har været Praxis, uden at der vides et eneste Exempel paa det Modsatte, da det befindes at Borg-Retten tilforn har forrettet Skifterne, efter de ved Døden afgangne Material-Forvaltere, at den afdøde Material-Forvalter Becker har været stævnet, og lidt Dom for Borg-Retten, uden nogen- sinde at have fremsat Exceptio fori non competentis, og at Proviant-Forvalteren ved Fæstningen tilforn har været een af Ussessorerne i Borg-Retten, skient han er i samme Tilfælde som Material-Forvalteren, og alt det, som af den Militaire Jurisdiction er anført for at tilvende den Material-Forvalterens Skifte, og kunde passet sig, isald Quæstionen havde været om Proviant-Forvalterens Skifte.

Altsaa i Følge Foregaaende kan jeg allerunderdanigst ikke skienne rettere, end at det tilkommer Borg-Rettens Jurisdiction at forrette Skiftet efter afgangne Material-Forvalter Becker; uden

at Commandanten eller Garnisons-Jurisdictionen dertil i nogen Maade kan ansees at være berettiget. Endelig maae jeg i Anledning af Præsident Ortveds Erklæring endnu allerunderdanigst indstille, om deres Kongl. Majestæt allernaadigst skulde finde for godt, herover først at indhente Kammer-Collegii Betænkning, som jeg dog her ikke anseer at være saa nødvendig, da man baade af Kammerets Brev til Præsident Ortvod veed deres Meening, og jeg ikke anseer denne Qvæstion at være særdeles vanskelig, skiont jeg tillige tilstaaer, at Qvæstionen kunde være langt vanskeligere, og temmelig indviklet om den angik en Proviantens-Forvalter uden for Kjøbenhavn og i Særdeleshed i et Citadelle, eller saadan Fæstning, som er adskilt fra alle Byer og Stæder. Kjøbenhavn den 13 Feb. 1754.

Cancelliets Resolution:

Krigs-Cancelliet tilskrives efter General-Prokureurens Erklæring.

See senere Erklæring af 23 April næstsest.

L VII.

Erklæring over en Forestilling fra General-Post-Amtet, hvori samme anholder om, at de Avis-Penge, som Postmesteren i Hamborg faaer tilgode hos de andre Postmestere eller disse igien hos dem, som holde Aviserne, maatte være at ansee som Kongens Post-Intnader, og næst efter dem nyde Fortrins-Ret saavel i Strevboer, som ellers, frem for andre particulaire Fordringer; samt at der maatte forholdes paa lige Maade med de Aviser, som herfra Staden sendes til Postmesterne og crediteres disse; dog saaledes, at Postmesterne ikke derpaa give andre eller gives selv mere end Nar og Dags Credit, men der længe Credit i al Fald at blive for Vedkommendes egen Regning og Risiko.

Til Grund for denne Begjæring anføres, at Postmesterne paa ingen anden Maade kunde forskaffes denne Deel af det dem tillagte Gallarium, og at Postmesteren i Hamborg heller ikke paa anden Maade kan blive i Stand til at forfare med Avisernes Forsendelse efter Publici Onske og til sammes Nytte.

* * *

Prioritets Rettighed, eller den Rettighed, at een Fordring skal in concursu Creditorum foretrækkes for alle andre Fordringer, skient de, i Henseende til Modum contrahendi obligationem, Caussam Debiti, og qualitatem juris acqviriti, kunde være af een og den samme Beskaffenhed, er et af de meest odieuse Privilegier in Jure, da det ikke allene er til Skade for Debtors andre Creditorer, som ved Anledning deraf, naar det kommer til Concurs, erholde mindre i Betaling for deres Fordring, end de ellers med Rette, og efter deres Fordrings Beskaffenhed kunde bekomme, men og skader Debitor selv, hvis Credit derved svækkes, da det er naturligt, at enhver drager mere i Betænkning at ereditere den noget, som han veed at være behæftet med saadan Gield, som skal af hans Boer forlods ud, og frem for alle andre Fordringer uddedes. Dette er Aarsagen, hvorfor saavel vore, som de fleste af andre Nationers Love have været særdeles sparsomme i at bevilge slige Privilegier, og ikke tilladt det, uden i de Tilfælde, hvor det almindelige Beste enten umiddelbar udfordrer det, saasom i Henseende til Deres Majestæts Unmyndiges, Kirkers, Hospitalers, og andre deslige publice Fordringer, eller i det mindste middelbar, som hvor det er Publikum om at giøre, at een eller anden Anstalt og Indretning skal vedligeholdes, hvilket ikke kan skee, uden de for deres Produkter, som de ere nødte til at ereditere visse Folk, maae i deres Boer frem for alle andre Fordringer være prioriterede, hvorhen hører den Prioritets-Rettighed, som er forundt Magaziner, Manufacturer, Fabriquer &c. Saadan Ratio defumpta ab interesse Publico, som, efter min allerunderdanigste Formening, altid bør være for Haanden, førend et saa odieux Privilegium bevilges, skienter jeg ikke at findes i det Tilfælde, som nærværende Forestilling fra General-Post-Umtet omformelder. Jeg vil ikke opholde mig ved den ene Deel af deres Petito, som gaaer ud paa, at Postmesterne i Almindelighed skulde, for Avispengene, være prioriterede i deres Sterboer, som holde Aviserne, da dette Privilegium vilde blive saa meget mere odieux, som det aldeles ingen Grændser kiender, men uden Indskrænkning skulde giælde i Henseende, til alle og enhver; da

det dog er saa meget mindre fornødent, som en Postmester heel vel kan see sig for, hvem han betroer Aviserne, og tage sine Præcautioner i Henseende til dem, som han ikke anseer for vederhæftige. Men skiant den anden Deel af deres Petition, nemlig at Postmesteren i Hamborg maatte, for Avispengene, være prioriteret i de øvrige Postmestres Eterboer, synes at medføre nogen større Rimelighed, saa skionner jeg dog ikke, at her er tilstrækkelig Grund til at forunde et Privilegium odiosum. Jeg tilstaaer gierne, at den Fordeel, Postmesteren i Hamborg kan have ved at levere Aviser til de andre Postmestere, er at ansee som en Deel af hans Løn, men det er hans Sag at gjøre sig dette hans Salarium saa nyttigt, som han best veed og kan. Det dependerer af Postmesteren i Hamborg, dersom han anseer een eller anden Postmester for uvederhæftig, da at bruge Forsigtighed, førend han betroer ham Aviserne, ved enten at lade ham betale forud, stille Caution, eller betale Pengene til en anden, ligesom de blive incasserede; kan han ikke paa disse eller andre Maader blive betrygget, er han ikke forbunden til at betroe saadan en Postmester nogen Aviser; vover han, for sin egen Fordeels Skyld, at betroe ham dem, uden at bruge nogen saadan Forsigtighed, da er den Fordring, som deraf reiser sig kun en particulier betroet Gield. Skulde saadan Gield ved et særdeles Privilegium gøres til Creditum Privilegiatum, frygter jeg, mange andre, som kunde være i samme Tilfælde, vilde deraf tage Anledning til at begiere det samme, ja jeg frygter, at saadan Bevilling vilde geraade til temmelig Præjudice for Postmesterne selv, da det er bekiendt, at, som Postmesterne i de fleste Kiøbstæder kun have lidet at leve af, saa understøttes de ofte ved at faae en anden Bestilling forbunden, saasom at blive Borgemestere, Raadmænd, eller Byfogder. I Anledning af disse Bestillinger blive de ei allene til subsidial Ansvar for alle Umyndiges Midler i Byen, men de blive og berettigede til at oppebære adskillige publicke Midler, som baade have og billig bør have Prioritets Rettighed, og af deres Bøeskal udredes førend al anden Gield; dersom nu Avispengene iligemaade bleve prioriterede, vilde det foraarsage Collision, i Særdeleshed,

om de fik saadan Prioritet, som forlanges, nemlig at de skulde nyde Preference næst efter Deres Kongl. Majestæts Post-Intrender, hvorved de da skulde prefereres for Umyndiges Penge og alle andre publiqve Midler, som de paa Embedets Vegne havde oppebaaret, og sidde inde med; hvilket da nødvendig maatte forarsage, at man mere drog i Betænkning at betroe Postmesteren slige Embeder, ligesom og andre, der villige med dem skulde staae til Ansvar for slige publiqve Midler, vilde, saa meget mueligt, undslaae sig for at faae Colleger, der vare behæftede med Gield, som i deres Boe skulde nyde Preference for det, de i Følge af deres Embeder bleve skyldige; at jeg endelig ikke skal tale om den Collusion, som vel ikke er at formode, men som sligt et Privilegium dog kunde give Anledning til i det Tilfælde, at en Postmester gjorde Falit, eller Opbud. Altsaa, i Følge Foregaaende, skienner jeg ikke, at det af General-Post-Amtet foreslaagne og ansøgte allers naadigste Privilegium kan bevilges. Den 18 Febr. 1754.

Cancelliets Resolution:

General-Post-Amtet tilskrives efter General-Prokureurens Erklæring.

LVIII.

Erklæring ober en Ansøgning fra Kammerraad Peter Valentin af Stavanger, som deri foredrager, at Styrmand Anders Andersen, boende i Grimstad ved Arendal og Matroserne Erich Michelsen, Lars Olsen, Omund Rasmussen og Koffen Anders Andersen, alle fra Stavanger Bye paa en Rejse med Skibet Birgithe kaldet, udredet fra Stavanger, destineret til Kjøbenhavn og Osier-Soen med Skind- og Fiske-Wahre, samt ført af Skipper Jonas Zielm, skal paa en troeløs Maade have forladt Skipper og Skib, i det de, da Skibet ved en maadelig Wind var stød paa Anholt, hvor det stod paa Sandgrund, $\frac{1}{2}$ Mil fra Landet, heelt og holdent i 24 Timer, spynligt fra Landet, ei allene i denne Tid skal have begivet sig bort fra samme, der endnu var tæt og ubeskadiget i alle Maader, men endog ved en større Baad fra Anholt ladet deres eget Løi afhente, og saaledes ere aldeles undbegne fra Skib og Skipper, hvilken sidste troede det at være

være mod sin Pligt at gaae fra Skib og Gods, saa længe han endnu fandt Muelighed at bierge det; i øvrigt anfører han, at bemeldte Folk, da de næste Dag ei kunde see Skibet, strax skal have begivet sig til Helsingør uden først at erkjendte sig enten om Skipper eller Skib, om hvilket sidste Supplicanten og 2 Medredere heller ikke siden den Tid skal have kunnet indhente nogen Tidende, men formoder at Skipperen er omkommet, eftersom bemeldte Folk berøvede ham endog Skibets Baad, hvorpaa han skulde reddet sig.

Denne Skibsfolkene's Opsørsel formener bemeldte Kammeraad Valentin, saavel for Justitiens Haandhævelse som og for Regottiens Skyld og dens Sikkerhed, at burde exemplariter straffes i Folge Lovens 4-1-3 Art. og derfor indfiller til Hans Majestæt om ikke denne Sag noiere burde undersages og forfølges.

Med bemeldte Ansøgning fulgte tillige en paa Stavanger Raadsstue holden, og der den 6 Julii 1753 sluttet Raadsstue-Attest over bemeldte Folks Udfigende om Skibets Anstød paa Anholt med videre.

* * *

Det Delictum, som disse Matroser bekyldes for at have begaaet, og af det Slags, som umiddelbar foernærmer den almindelige Credit, og siger til at kuldkaste, end og de beste Anstalter, som kan være foiede til Handelens og i Særdeleshed til Søfarens Befordring. Den sidste Clausul i Lovens 4 B. 1 Cap. 3 Art. er at ansee som et Hulverk for deres Sikkerhed, der vove deres Skib eller Gods over Søen, og en Støtte for Assurance-Compagniet. Kunde Skibsfolkene, uden at befrygte nogen Straf, forlade Skibet, saa snart de formeente, der var nogen Fare paa færde, fandt man neppe nogen, der vovede, enten at reede, eller befragte Skibe, og ingen Assurance-Compagnie kunde bestaae, da det er bekiendt, at omendskient Omstændighederne synes fortvivlede, kan dog et Skib ofte reddes ved Folkene's Flid og Arbeide, og naar det ikke længere er mueligt at redde Skibet, kan de dog, som oftest vise deres Pligt i at bierge Godsset, hvorimod det fast er umueligt andet, end at et Skib maae forgaae, som er blotet fra Folk. Da Skipperen egentlig er den Person, som Skibet er betroet, og Skibsfolkene ere ham subordinerede, saa falder Skylden meest

mæst paa ham, om han tillige med dem forlader Skibet, naar det er i Fare, men dersom Skibsfolkene i saadant Tilfælde forlade baade Skibet og Skipperen, da bezaae de en dobbelt Misgjerning, ved det de ei allene forsømme deres Pligt, som var at redde Skibet, men og vise Udydighed mod Skipperen, som den, de vare subordinerede, og burde adlyde: At de her in Qvættione værende Skibsfolk have begaaet dette dobbelte Deliktum ved det, de have forladt baade Skibet og Skipperen, da der endnu var stor Formodning om at Skibet kunde reddes, det er klart, end og af deres eget Udsigende for Stavanger Bøeting; men at de just ere i det Tilfælde, i hvilket bemeldte Lovens Clausul i 4 Bogs 1 Cap. 3 Art. dicterer Livsstraf, er vel ikke hidindtil tilfulde beviist, skient der er største Formodning for, og efter al Utsæende kan bevises; thi da Skipperen selv haver givet en ubedragelig Prøve paa sin Redelighed og Nidkierhed for Skibets Redning, ved det han, endog med Livsfare, er forblevet paa Skibet, da Skibsfolkene forlode det, saa er det ikke troeligt, at han skulde have givet Skibsfolkene Forlov til at forlade Skibet, og taget Skibsfolken bort med sig, hvorved han ei allene udsatte Skibet, men og sit eget Liv, i en øiensynlig, og fast uundgaaelig Fare. Da det saaledes til deels er beviist, til deels er største Formodning for, at disse Matroser have begaaet en saadan Misgjerning, som, isald den hengik upaatakt og ustraffet, vilde drage skadelige Følger efter sig, og paadrage de Norske Matroses et almindeligt Wanrygte og Miscredit, ei allene blant os selv, men og blant fremmede Nationer, saa er det, efter min allerunderdanigste Formening, Publikum om at give, at denne Sag undersøges, og de Mishandlende efter Fortieneste afstraffes. Men da man ikke af hoesfolgende Memorial og Tingsvidne kan erfare videre om disse Matrosers Op- og Tilholdssted, end at Styrmanden Anders Andersen boer i Grimstad ved Arendal, og at samtlige Matroses strax, efter at de havde forladt Skibet, ere opreiste til Stavanger, hvor de for Bøetinget ere afhørte, og disse værende Skipper ere beliggende i Christiansands Stift, men det til Sagens rette Drift vil være fornødent, at

der føres Tingsvidne, ei allene paa Anholt, og i Helsingøer, men og mueligt andre Steder, saa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt enten at reffribere til Stiftamtmand Adeler: At han haver at lade denne Sag undersøge, og Dom over indbemeldte Matroser til vedbørlig Afstraffelse indhente: eller og, om Deres Kongl. Majestæt i Henseende til Sagens Betydning, og dens Udstrækning, allernaadigst maatte finde for godt, at tillægge General-Fiscalen saadan Ordre. Den 21 Febr. 1754.

Cancelliets Resolution:

Ordre til General-Fiscalen efter Slutningen af General-Prokureurens Erklæring.

LIX.

Betænkning over Grev Goltz Memorial af 24 Decemb. 1753 og Abraham Lehns af 14 Jan. 1754 hvorudi enhver af dem begjærer, at Hans Majestæt vil privative overlade dem Jagt-Rettigheden i Kallse Skov og Wænger, derfor Lehn byder 2000 Rdr. men Grev Goltz 300 Rdr. hvilke Memorialer mig vare tilsendte ved Skrivelse fra Kammeret af 16 Februar 1754 med Begjæring, at jeg vilde give min Betænkning over, om jeg eragtede Hans Majestæt til den ommeldte Jagt at være berettiget.

* * *

Anledning til disse tvende Memorialer skjøntes lettelig at være, som Supplicanterne og selv melde, den imellem dem, for kort Tid siden, i Høieste-Ret affagte og af dem anførte Dom.

Under Sagen gjorde Abraham Lehn en dobbelt Paastand: nemlig 1) paa stod han, som Eier af 4 Gaarde i Kallse Bye, der høre til Berriggaard, at være berettiget til fælleds Jagt i Kallse Skov. 2) Som Kallse Skov tilforn havde været en Deel af Kongens saa kaldte Soesmarke Wildbane, og Kongen havde solgt Lehn Høibnegaard med Jagt-Rettighed, saadan som han den selv havde havt, saa paa stod Lehn, at Kongen havde solgt ham hans Wildbane-Rettighed, og at

at han saaledes allene var berettiget til at jage i Kallø Skov saavel som de øvrige Skove og Marker, der tilforn havde hørt til Wildbanen; og det med Udelukkelse af Grev Zolk og alle andre Lods-Eiere.

Grev Zolk derimod paastod, at som han eiede den største Deel af Kallø Bye, og hans Bønder svarede Skovskuld, saa var han berettiget til at jage i Kallø Skov og Mark, og at Lehn ikke havde nogen Ret dertil, siden de 3 Bønder, der fra gammel Tid af havde hørt til Berrihgaard, ikke svarte nogen Skovskuld, og ikke havde nogen Deel i de Marker, der stødte paa Skoven, men havde deres Jord i de 3 andre Marker, som laae paa den anden Side af Byen, og den 4de Bonde, som og tilhørte Berrihgaard, hans Andeel i Skoven ved Forretningen af 1720 var afpølet og adskilt fra det øvrige af Skoven, som samme Tid var afpølet og tilmaalt Dvrebye-Gaard.

Høieste-Ret fandt, at de begge i deres Paastand tildeels vare grundede, tildeels ugrundede, og at, som enhver af dem eiede langt mere, end 4 Tønder Hareforn i Kallø Bye, saa burde og enhver af dem til fælleds Jagt i Kallø Skov og Marker være berettiget. Ikke destomindre blev Dommen ikke saaledes positivt forfattet, men privativ, at den ene ikke skulde været berettiget til at disputere den anden fælleds Jagt. Ursagen dertil var just ikke, at man i Høieste-Ret holdt for, at Hans Majestæt havde nogen Ret til bemeldte Jagt; men 1) at Commissarierne i deres Dom udtrykkelig havde forbeholdt Hans Majestæt Jagt-Rettigheden til de 2de eller 3de Gaarde i Kallø Bye, som Skioderne af 4 Sept. 1719 og 15 Sept. 1725 lyde paa, i hvilke Skioder Hans Majestæt har forbeholdt sig Jagten i Wildbanen, saavidt den efter Indpølsningen strækker sig. 2) At da Lehn ved Memorial til Kammer-Collegium havde begjært, at Kammer-Advocaten maatte møde i Sagen, for at paatale Hans Majestæts Ret og der dog ingen mødte, saa erklærede Grev Zolkes Procurator, som just var Kammer-Advocaten, at ingen var mødt, fordi Sagen ikke forfra, og medens den stod for Commissionen, havde været meldt for Kammeret. Altsaa, da Høieste-Rets Dom ikke maatte forfattes i Terminis, som

kunde synes i mindste Maade at præjudicere den Rettighed, Hans Majestæt uueligt kunde formenes at have, saa maatte Hans Majestæts Ret enten udtrykkelig forbeholdes, eller og Dommen allene negative eller privative forfattes, hvoraf det sidste da blev udvalgt. Da enhver af Supplicanterne, i Følge denne Høieste-Rets Dom, er uberettiget til at disputere den anden fælleds Jagt i Kallø Skov, saa synes de at troe, at Hans Majestæt følgerlig maae være berettiget til at disputere dem begge denne Jagt-Rettighed; ja det synes, som de gierne vil troe det, paa det de derved kan faae Anledning til, den ene at udelukke den anden, som just er det, de have paastaet ved Høieste-Ret, men ikke opnaaet. Ikke desmindre skienner jeg ikke, at enten den enes eller den andens Ansøgning kan bevilges, men holder for, at hvilken af dem Hans Majestæt og overlod denne Jagt-Rettighed exclusivé, og saadan, som de have søgt om den, saa kunde den anden siges derved at være forurettiget og fornærmet, da de begge, i Følge Høieste-Rets Dom, og saa længe det Principium skal staae fast, at den er berettiget til Jagten, som haver Lod og Deel i Grunden, ere berettigede til fælles Jagt i Kallø Skov og Marker. Berrisgaards Eiere have fra gammel Tid af eiet trende Gaarde i Kallø Bye. Det øvrige af Byen, som i alt bestaaer af 21 eller 22 Gaarde har tilførn og for 1642 tilhørt Hans Majestæt; men ved tvende Skieder, det første af 4 Maji 1642, det andet af 13 Aug. 1687 haver Hans Majestæt til Dorebye-Gaards Eier solgt 16 Gaarde i bemeldte Bye med al Herlighed, og allene forbeholdt sig og Successorer alle Regalier over dette, saavelsom andet Jordegeds. Under denne Reservation kan umuelig forstaaes Jagt-Rettighed i Almindelighed; siden Jagten i Følge af Christian den Tredies og Christian Fjerdes Necesser, Adelens Privilegier og Bores Danske Lov tilkom dem, som havde Lod og Deel til Grunden; men vel Jagten i Wildbauen, i Overestemmelse med Frederik den Tredies Forordning om Jagten udi Wildbauen af 13 Maji 1682. Siden den Tid haver Hans Majestæt endaa ved Skiede af 4 Sept. 1719 solgt een eller tvende Gaarde i Kallø Bye til Dorebye-Gaards Eier, og atter ved Skiede af 15 Sept. 1725

folgt

fulgt een Gaard i bemeldte Bye til Berrikgaards Eier. I disse tvende sidste Skieder haver Hans Majestæt forbeholdt sig ei allene alle Regalia, men og Jagten i Wildbanen, saa vidt den efter Indpælningen strækker sig. Disse vare de sidste Gaarde, Hans Majestæt eiede i Kalløe Bye. Som da det eneste Hans Majestæt ved foransførte Skieder kan anses at have reserveret sig, er Jagten ikke i Almindelighed, men allene i Wildbanen, hvorimod han haver skiedet Godset til Kieberne med al anden Herlighed, saa følger, at ligesom Kieberne, i Følge af deres Skieder, tilforn medens Wildbanen vedvarede, vare berettigede til Jagten paa de Marker, Skove &c. som tilhørte Kalløe Bye, men laae uden for Wildbanen, saa maae de og nu, da Wildbanen er ophævet, i Følge af deres Skieder være berettigede til Jagten paa de Steder, som tilforn have været, men nu ikke længere ere Wildbane.

En Ting, maae jeg dog tilføie, forarsager mig herudi en Vanskelighed, som jeg ikke tilfunde veed at opløse, nemlig: at omendskient Hans Majestæt ved Skiederne af 4 Maji 1642 og 13 Aug. 1687 paa de 16 Gaarde i Kalløe Bye allene havde reserveret sig Regalia, og derimod affaaet al anden Herlighed til Kieberen, Berrikgaard og allerede for den Tid eiede 3 Bønder i Kalløe Bye, saa skal Hans Majestæt dog siden den Tid have indrettet den saa kaldte Soesmarke Wildbane i Volland, som indbefattede ei allene Soesmarke og Vikniske Skove, men og Kalløe Skov, hvorudi dog Berrikgaards og i Særdeleshed Dverbys-Gaards Eier tillige med Kongen vare Lods-Eiere. Grunden deriil mener jeg at have været det, som man erfarer af Christian den Tredies Necess. Art. 20 at Kongen allene var berettiget til Over-Jagten i de fælleds Skove i Volland og Falster med alle andre Lods-Eieres Udelukkelse. Naar denne Hypothese staaer fast, saa er det klart, at hverken Dverbye-Gaards eller Berrikgaards Eier have nogeninde havt Over-Jagten i Kalløe Skov, ferend Wildbanen i Aaret 1725 eller 1726 blev ophævet; ligesom man ei heller kan vide, hvorvidt bemeldte Godfers Eier have ved de Gaarders Køb i Kalløe Bye udgivet saadan Aeners, som bemeldte Forordning af 13 Maji

1662 udfordrer. Da Hans Majestæt ved Skiede af 20 Aug. 1726 havde solgt Abraham Lehn Høibye-Gaard og Gods med Jagt-Rettighed, uden nogen Reservation, saa var det fornødent, at Soesmarke Wildbane blev ophævet for saavidt angik Soesmarke og Viknisse Skove, som tillige bleve Lehn solgte; men da Lehn ved dette Kiøb ikke fik nogen Deel i Kalløe Bye eller Skov, saa havde det endda dependeret af Hans Majestæt at vedbeholdt Wildbanen, for saavidt Kalløe Skov angik; hvoraf følger, at Hans Majestæt og den Tid, førend Wildbanen blev reent ophævet, havde været berettiget til at paaftaae nogen Betalning af Lods-Eierne i Kalløe Bye, imod at de fik Jagt-Rettighed i Kalløe Skov, som de ikke tilforn havde havt, og imod at Hans Majestæt eftergav den Rettighed, han havde til at enten vedbeholde eller igien oprette Wildbanen, for saavidt Kalløe Skov angik. Men naar og alt dette supponeres at have sin Rigtighed, saa kan dog Hans Majestæts Ret til nu at paaftaae nogen saadan Betalning eller Recognition synes at lide nogen Modsigelse, i Henseende til 1) er det nu snart 30 Aar siden, Hans Majestæt ophævede Soesmarke Wildbane, og lod Wildbane-Vælene borttage uden at enten overdrage sin Rettighed til nogen anden, eller at paaftaae nogen Betalning af de Lods-Eiere, som derved fik Jagt-Rettighed paa de Steder, hvor de ikke havde havt den tilforn. 2) Saa snart Wildbanen var ophævet, vare Lods-Eierne i Kalløe Bye, og i Eardeleshed Dvrebye-Gaards Eiere i Følge Lov, Forordninger, og deres Skieder og Udkomster, berettigede til at jage i Kalløe Skov og Mark. 3) Haver Hans Majestæt angaaende denne Materie allerede eengang tilforn erklæret sin allernaadigste Villie, ved det allernaadigste Reskript af 15 October 1725, hvor det hedder i Almindelighed, (saavidt jeg nu erindrer, da jeg ikke haver Reskriptet ved Haanden) at Jagt-Rettigheden, hvad Halesholms og Marieboe Amter angaaer, skal efter Lov og Forordninger forblive hos de Proprietarier, som have tilforhandlet sig Godset af Kongen.

Af Foregaaende skiennes lettelig, at hverken Hr. Greve Zolfs eller Monfr. Abraham Lehns allerunderdanigste Ansøgning ligefrem kan

kan bevilges, som enhver af dem derved tilsigter, private, og med den andens Udelukkelse, at tilforhandle sig en Jagt-Rettighed, som de begge virkelig ere berettigede til. Men da Supplicanterne eengang ere komne i den Tanke, at Hans Majestæt er ved Høieste-Rets Dom forbeholdt Jagt-Rettighed til Kallø Skov og Mark, det og maae tilstaaes, naar Præscription ikke kan allegeres imod Kongen, at Hans Majestæt endnu haver Ret til igjen at oprette den ophævede Wildbane for saavidt Kallø Skov angaaer, hvilket og, efter min Formening, er den eneste Ret, Hans Majestæt i denne Materie kan ansees at have; saa paa det de dog eengang kunde blive tilfulde betryggede, og Hans Majestæt fremdeles befriet for at blive uleiligt med flere slige Ansøgninger, saa skulde jeg indstille, om høilovlige Kammer-Collegium maatte finde for godt ved allerunderdanigst Forestilling til Hans Kongl. Majestæt at mage det derhen: At Hans Majestæt, imod at enhver af Supplicanterne erlagde en liden Recognition, til Fordeel for dem, som Lods-Liere i Kallø Bye eftergav den Rettighed Hans Majestæt endnu maatte have, enten til Jagten i Kallø Skov og Mark, eller til igjen at oprette den tilforn ophævede Wildbane, for saavidt Kallø Skov angaaer; hvorimod med Jagten i Kallø Skov og Mark i alle Maader skulde forholdes efter Lov, Forordninger og den ergangne Høieste-Rets Dom. Kjøbenhavn den 23 Febr. 1754.

LX.

Eklæring ober en Ansøgning fra afgangne Biskop Pontoppidan i Bergen dateret den 21 Jan. 1754, hvori han andrager den Fornærmelse der er fæet ham ved en Protocollation af da værende Vice-Borgermester Garbos i bemeldte Bergen, i Anledning af en Sag imellem bemeldte Garbos og hans Kone, hvori den første besvoldes for at have besvangret en vis Jomfrue Mathiesen der fra Byen, som i Aaret 1750 skal have født et Barn i Jylland med videre.

Til hvilken Sags nsiere Oplysning et Probste-Forkør blev optaget udi Amisbøl i Jylland, hvor Garbos skal have tilkadt sig at indføre Supplican-

tens

lens Navn, ei allene uden i Forveien at have stavet ham i Sagen, men endog paa en for hans Væe og Embede høist fornærmelig Maade, nemlig som den der sig-saa vel som Garboe skulde have Ord for at være Fader til det omtalte Jomfrue Mathiesens Barn.

Denne Beskyldning anseer Supplicanten saa fornærmelig for hans Embede, at han indfiller til Hans Majestæt, om Sagen maade blive paa det næstse undersøgt, og naar hans Uskyldighed er beviist, han da for den ham tilføiede Væes Forkleinelse nyde tilstrækkelig Satisfaction.

Med denne Supplique fulgte 2 andre saavel i Henseende til Marsagen som og til den deraf flydende Begjæring med Biskopens aldeles overensstemmende, den ene fra samtlige Præster i Ministerio i Bergen, den anden fra samme Byes 12 Mand, hvilke sidste tillige udbede sig, at hvad som er tilført Protocollen, deres elskede Biskop til Fornærmelse, maae aldeles ud-slettes saavel deraf som af de udgivne Udskrifter.

Herforuden medfulgte en af Supplicanten vidtsøftigere, dog i det øvrige med den til Hans Majestæt forhen i denne Sag ommeldte Ansøgning aldeles overensstemmende Supplique til General: Kirke: Inspections: Collegium, hvori anholdes om sammes Hielp og Beskyttelse til at erholde Satisfaction for den ham af Garboe tilføiede Fornærmelse, ligesom derved og fremsendes til Oplysning og Beviis om adskilligt, som i denne Ansøgning er anført angaaende Garboes øvrige flette Handlemaade, følgende Documenter:

1) En Provste: Rets Dom affagt i Bergen i Mæret 1754 udi en Sag anlagt mod da værende Conrector Latjær, som var anklaget for vidende at have paa en Reise til Jylland medtaget ovenmeldte Jomfrue Mathiesen, og hemmelig befordret hendes Barns Fødsel og Daab, som ægte Barn, ved Hielp af falske Attester og under falskt Navn, for hvilket alt han ved samme Provste: Ret blev sit Embede, som Conrector ved Bergens Latinske Skole, fradamt.

2) Et Brev i Anledning af den mellem Madame Garboe og hendes Mand værende Sag fra den førstes Procurator Blikkingberg til Biskop Pontoppidan om at faae en Deel, denne Sag angaaende, oplyst ved Correspondence med Biskoppen i Ribe.

3) Et Svar fra Biskop Brorson i bemeldte Ribe til Biskop Pontoppidan i Anledning af den af Blikkingberg forlangte Oplysning i Sagen, hvorved det gøres høist rimeligt, at den forhen omtalte Beskyldning mod Garboe er grundet.

4) Et Vidne: Forhør, holdet for Bergens Byetings: Ret, der oplyser, at bemeldte Garboe ved et af ham forfattet falskt Moratorium har fixeret en fallerende Kjøbmand Mathiesens Creditorer, ligeledes 2 af Madame Garboe mod hendes Mand udtagne Stævninger, hvorved han sigtes som den der har staaet hende efter Livet med mere.

Fremdeles er vedlagt en Skrivelse fra Garboe til General: Kirke: Inspections: Collegium, hvori han paastaar ikke at have fornærmet Biskopen, hvilket han vil bevise af en medfulgt Extract, angaaende det paaankede og Protocollen tilførte Udsagn om Biskop Pontoppidan.

Denne Extract godtgjør, at Garboe i det optagne Provste: Forhør, paa det Spørgsmaal af Garboes Procurator: om Vidnet ei havde hørt flere at være udlagte som Fader til Jomfrue Mathiesens Barn? Har (da Madame Garboes Forhør nedlagde Exception og paastod uskyldig at maatte tilføres Protocollen) desuagtet tiffort: at bemeldte hans Kones Procurator Byfoged Smith allene var Skyld i, at Biskop Pontoppidan lige saavel som han og flere ei vare indkaldede.

Endelig er vedlagt et fra Provst Bang som Præsæs i bemeldte Provste: Forhør afgivet Svar paa den af Biskop Brorson i Ribe anstillede Undersøgning, hvorfor han og Assessorer ved Vidne: Forhøret havde ladet Biskop Pontoppidans Navn som uskyldig og paa saa forargelig Maade blive Protocollen tilført, som og bemeldte Biskop Brorsens Betænkning herover.

I denne sidste indstiller Biskopen om ikke de af Garboe mod Biskop Pontoppidan i Protocollen tilførte fornærmelige Ord efter Hans Majestæts nærmere Befaling burde udslættes og casseres, samt om ikke Provst Bang for den viste Uforsigtighed burde erindres om at han for Fremtiden bruger mere Agtsomhed, og desuden betale i Mødet 2 Rdr. til fattige Præste: Enker.

* * *

Da det, som Hr. Biskop Pontoppidan egentlig klager over, og formener sig at være fornærmet ved, er en Protocollation, som er skeet for en Provste: Ret i Jylland, og der med Memorialen ikke følger nogen Udskrift af Protocollen, undtagen det Geistligheden saa kortelig anfører i deres Memorial, hvilket dog i sig ikke er authentik, ligesom Protocollationen ei heller anføres i sin Sammenhæng, da det dog er Connexionen mellem Protocollationen og Spørgsmaalet til Vidnet, som gjør den fornærmelig, saa er det mig umueligt i denne Sag at sige

eller raade noget, enten til eller fra. Førresten, ligesom Hr. Biskop Pontoppidan virkelig er fornærmet ved, om hans Navn er indført i Protocolten, i en Sag, hvor han ikke var stævnet, saa er det og heel rimeligt, at da hans Heierværdigheds Nidkierhed i hans Embede og ustaffelige Forhold og Opførsel baade i og uden for hans Embede noksom er bekiendt, det da maatte være ham seeligt, om der i en offentlig Protocol skulde findes og lades noget, som kunde give Ejerinden mindste Anledning til at fatte andre Tanker om ham, end hans retskafne Levnet og Væsen havde fortient. Den 27 Februar 1754.

Afgjort ved Ordre af 13 December 1754 til Biskop Brorson om at lade udslette af Thyril-Herreds Provste-Protocol Protocollationen, hvori Biskop Pontoppidans Navn er indført, samt at lade Provsten admonere for hans brugte Uforsigtighed. Notig til Biskop Pontoppidan.

LXI.

Erklæring over

a) Tvende Skrivelser, den første af 23 Marts 1753 og den anden af 22 Dec. samme Aar, fra Geheime-Conferenceraad og Stiftamtmand over Gyens Stift, Grev Ranzau, til Ober-Secretairen i det Danske Cancellie Grev Holstein, foranlediget ved en Ansøgning til Hans Majestæt fra Peder Bøch Byeskriver i Svendborg, af 10 Februarii samme Aar, hvori han beklager sig over den store Afgang han lider i sine ringe Embeds-Indkomster formedelst den formeentlige urigtige Forstaaelse, der gives de alernaadigst confimerede Testamenter og forundte Bevillinger at sidde i uskiftet Boe samt at stifte med Samfrender; de Grunde han herfor anfører, ere:

- 1) At de forundte Bevillinger og Testamenter gjerne pleier at tilføies den Clausul, at Rettens-Beiente derved intet skal afgaae.
- 2) At det allene er de mest Fornuende, som ansøge saadanne Bevillinger, og
- 3) At det undertiden skeer, at Rettens-Beiente ved de saaledes forundte Bevillinger, at sidde i uskiftet Boe, reent taber deres Salarium, deels
  - a) ved Embedsmandens Død, forinden Skifte skeer, deels
  - b) ved Bortføttelse af Jurisdictionen, deels

c) ved

7) ved det at Arvingerne imidlertid blive myndige og selv stifte og deele sig imellem; han ansøger derfor, at det maatte tillades ham enten strax eller zote Dagen efter Dødsfaldet, naar Stifte ellers efter Loven skulde holdes, at imodtage i Salarium enten hvad Vedkommende selv vilde give ham godvillig, eller og, især naar dette skulde være alt for lidet, hans Salarium da maatte bestemmes af gode Mænd eller og ved Hørighedens Resolution.

Denne Ansøgning har Byskriberen senere ved Skrivelse af 19 Maji 1753 søgt at bringe Stiftamtmand Ranzau i Erindring med Anmodning om hans kraftigste Understøttelse til den hidtil forgiæves haabede Resolution derpaa. I den første af disse Skrivelser, hvormed Stiftamtmanden tillige indsender Byskriver Bechs Skrivelse til ham af 19 Maji eragter han Byskrivers Andragende at være vel grundet, samt at det baade vilde falde vanskeligt ved Proces at indtale saadan sin Rettighed, som og uanstændigt for Betienterne at afstrygle hvad de med Rette tilkomme; videre anfører han, at omendkiant Forordningen af 21 Decemb. 1736 anordner, at Rettens Betiente i slige Tilfælde intet skal afgaae, saa foraaesages dem dog ofte Vanskeligheder af vedkommende, ligesom ogsaa Betienterne, der i Henseende til et saadant Boes Tilstand ere i en fuldkommen Uvisshed sielden vide, hvad de i slige Tilfælde kan eller tør fordrø, hvorfor han anbefaler denne Sag i Brev Holsteins Erindring til Forestilling hos Hans Majestæt og derefter forventende medholdig Resolution, som tillige ønskes at maatte blive almindelig, i Overensstemmelse med hvad der ved Hof-Retten og Kiøbenhavn's Raadstue er fastsat.

I den anden refererer han sig til, hvad der i den første er anført, og anmærker tillige, at foruden Byskriver Bech i Svendborg, klager i Almindelighed alle Rettens Betiente der i Landet, især i Kiøbstæderne over det samme; i øvrigt igientager han sin forhen giorte Begjæring om Resolutions Erholdelse med videre. Til Slutning yttres han den Formening i Henseende til Bevillinger af sidde i uskiftet Boe, at disse ei burde forundes ofte uden Forskiel (da de Umyndige ofte lide ved slet Administration) men kun saadanne, hvis Credit, Handel eller vidtloftige Bedrift vilde lide et alt for stort Tab ved deres Boes Adspiltelse, følgelig efter hans Mening, allene kan være at forstaae om Stands- Personer og store Kiøbmænd, hvilke dog tillige maatte være gode Husholdere, hvorpaa Hørighedens Resolution burde indbentes.

b) En Ansøgning fra Christiansands Magistrat af 1 Jan. 1753, angående at nyde det dem formeentlig tilkommende Salarium i de Sterbboer under deres Jurisdiction, hvor Bevilling at sidde i uskiftet Boe er forundt, i hvilken Anledning de ønske, at det saaledes maatte fastsættes, at a) ingen forundes denne Bevilling uden de strax, saakfremt Bevillingen skal være dem til Nytte, fornøie Skifte-Forvalterne for deres Salarium for saavidt samme billigt kan eragtes og ß) at det paa lige Maade maatte forholds med dem, som allerede havde erholdt saadan Bevilling. De Grunde, hvorpaa de bygge denne deres Ansøgning, ere de samme som oventil under Byeskriver Bechs Ansøgning ere anførte, desuden foregive de, at disse Bevillinger ei selden ere til Tab for de Umyndige, eftersom Boet slet administreres; til Slutning forvente de hans Majestæts bifaldende Resolution heri, saa meget meer, som ved Forordningerne af 20 Februarii 1717 og 21 Decemb. 1736 er befaleet, at de ordinaire Skifte-Forvaltere og Skrivere skal nyde deres fulde Salarium, hvor Commissarier eller Samfrænder administrere Skiftet, endskjønt disse, især Commissarier, tillige faae Belønning, der saaledes er dobbelt Udgift for Boet og de ordinaire Skifte-Forvaltere i saadan Tilfælde intet forbalte.

c) En Ansøgning fra Præsident Villumsen og Byefoged Dasi i Bergen af 21 Aug. 1753, hvori de begjære, at det maatte forundes dem i de Sterbboer, hvor den Efterlevende efter Bevilling hensidder i uskiftet Boe, enten strax at imodtage i Salarium, hvad dem efter Boets Tilstand kan tilkomme, saaledes som den Igienlevende angiver samme at være, og om fornødiges, tilbyder sig med Eed at bekræfte, eller og, ved den Efterlevendes dødelige Afgang, at maatte nyde Salarium for 2de Sterbboer. De forvente herover Hans Majestæts medholdige Resolution, da Skifte-Salarieret er en af deres fornemste og beste Sportler, ved hvis Betagelse deres Indkomster vilde alt for stærk blive indknebne, deres Omkændigheder tunge og Livet kummerligt, især siden Accisen er bleven Magistraten frataget, og den Byefoged-Embedet tillagte Fiske-Løld forlængst ophævet.

Blant Anledningerne til Forordningen af 5 April 1754 maae ogsaa henseføres det i efterstaaende Erklæring anførte Reskript af 6 April 1753 til Stiftamtmand Cicignon i Bergen, hvorved i Anledning af en der indløben speciel Casus, for dette Sted er bleven bestemt, hvorvidt en Skifte-Forvalter er berettiget til at oppebære Salarium i Sterbboer, hvor den Afdøde har ved Testamente indsat Executores eller Skifte-Commissarier.

Samtlige indlagte Memorialer angaae tvende Qvæstioner, nemlig: 1) hvorvidt en Skifteforvalter er berettiget til at paastaae og oppebære sit Skifte-Salarium i en Sterboe, hvor den Afdøde ved sit efterladte Testamente har indsat Executores Testamenti til at forrette Skifter, eller Skifte-Commissarier? 2) Naar et Mand eller Kone dør, og den efterladte Enkemand, eller Enke haver Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, om Skifteforvalterne da have Ret til strax at paastaae deres Skifte-Salarium, eller; og de ere forbundne til at bide, og ikke kan paastaae noget, førend det virkelig holdes Skifte?

Over den første af disse tvende Qvæstioner haver jeg tilforn givet mine Tanker tilkiende i min allerunderdanigste Erklæring af 17 Martii 1753, over Præsident Willumsen og Bøefoged Daff i Bergen deres Memorial af 21 Novbr. 1752, hvorudi de besværede sig over, at dem blev nægtet Skifte-Salarium udi afgangne Postmester Jørgensens Sterboe, hvorefter og blev expederet et allernaadigst Reskript til Stiftamtmand Cieignon i Bergen af 6 April 1753. Da nu det Tilfælde, som der fandt Sted, baade kan eksistere og har eksisteret paa andre Steder, og dette Reskript ikke haver sin Grund i de særdeles Omstændig-heder, som der foresaldte, men i almindelige Principiis, som overalt, hvor samme Casus eksisterer, kan finde Anvendelse, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at det var best, at det, som i samme Reskript in Casu Speciali blev fastsat, ved en almindelig Forordning, til alles Efterretning, blev bekræftiget, hvorved slige Disputer i Fremtiden kunde forebygges.

Det andet Spørgsmaal er det, der giver Anledning til de fleste Disputer. Saaom der af den eene Hoved-Qvæstion flyde adskillige specielle Qvæstioner, af hvilke nu een, nu een anden moeves, efter som Omstændighedene ere forskiellige i slige Sterboer, og i Særdeleshed, hvor een har faaet Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe med sine umyndige Børn. Saaledes spørges der, hvem Skifte-Salarium med Rette tilkommer, naar een er Skifteforvalter paa den Tid, da Dødsfaldet skeer, og Bevillingen erholdes, men en anden paa den Tid, da Skiftet holdes?

des? Eller, naar den, der har erhholdet sig Bevilling, siden efter, og førend der holdes Skifte, flytter bort, og bosætter sig under en anden Jurisdiction? Tilgemaade spørges der, om der skal betales noget Skifte-Salarium, naar den, der har erhholdet sig Bevilling, bliver hensiddende i uskiftet Bøe, indtil alle Børnene ere blevne myndige, og de saaledes mellem sig, efter Loven, kan skifte og dele, uden at kalde Dørrigheden eller Skifteforvalterne dertil. Endelig, naar den, der har erhholdet Bevillingen selv bortdør, førend der er holdet Skifte efter den først Aldede, saa spørges der, hvorledes Skifte-Salarium i saadan Sterbøe skal oppebæres og beregnes? Om der skal oppebæres dobbelt Skifte-Salarium, som af to Sterboer, og for to Skifter, eller kun for et? Om Skifte-Salarium skal beregnes af den hele Bøe, eller kun af den halve Bøe? Det kan ikke nægtes, at der jo, ved denne Hoved-Question, saavelsom de deraf flydende specielle Questioners Afgjørelse er meget for Skifteforvalterne at sige, ligesom der og er endeel imod dem. Da det ikke er Hensigten ved Bevillinger paa at sidde i uskiftet Bøe, og betage Rettens Betientere noget, saa bliver den Clausul altid indrykket i Bevillingen: dog at Rettens Betiente intet derved i deres Rettighed afgaae. Naar nu Skifte-Salarium ikke strax skal betales, men først naar der virkelig holdes Skifte kan det ikke nægtes, at her en eller anden Rettens Betient ofte derunder maae lide, og tabe det Salarium, han ellers havde faaet, naar saadan Bevilling ikke havde været til; da det ofte hændes sig, at Skifteforvalterne imidlertid døe eller forflyttes, uden der holdes Skifte, eller, at den, der har erhholdt Bevillingen, flytter et andet Sted hen, hvorved da den Skifteforvalter, som det med Rette havde tilfaldet, mister det Salarium, som hans Successor, eller en anden derimod nyder: ofte bliver og den, som har erhholdt Bevillingen, siddende i uskiftet Bøe, indtil Børnene ere blevne myndige, da de mellem sig skifte og dele, og paastaae saaledes ikke at være forbundne til at betale noget Skifte-Salarium; ofte bortdør og de, som saaledes sidde i uskiftet Bøe, da deris Arvinger ei vilje betale videre end Salarium for eet Skifte, nemlig det, der virkelig holdes efter dem,

dem, og ikke for det, der burde været holdt efter den først Afdele. Altsaa miste Rettens Betiente i disse Tilfælde det Salarium, dem tilkom for det Skifte, der skulde været holdt efter den først Afdele, naar ingen Bevilling havde været forundt, og saaledes kan de ikke siges at nyde Godt af den Clausul, som var indført i Bevillingen. Derimod vil det paa den anden Side og have sin Vanskelighed, om det i Almindelighed fastsættes, at naar nogen faaer Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, skal de strax til Rettens Betiente betale det fulde Skifte-Salarium, skjønt der ingen Skifte blev holdt: i Henseende til 1) da den Indretning med Skifternes Administration ikke er skeet for at skaffe Rettens Betiente noget mere at leve af, men paa det at Umyndige og Gravværende, naar dem tilfaldt nogen Arv, ikke skulde blive fornærmede ved Skiftet og Delingen, da de ikke selv kan være nærværende og iagttage deres Tare og Bøste, saa synes det at være imod Hensigten med Indretningen, om Rettens Betiente ligesuldt skulde nyde deres Salarium, skjønt de intet havde at bestille, da der ikke var Fare for at nogen skulde blive fornærmet ved Skiftet, hvor ingen Skifte blev holdt, og ingen Arv tilfaldt Umyndige, som Rettens Middel kunde blive ansvarlig for. 2) Da Skifte-Salarium bør beregnes i Forhold til Boets Beløb, som skiftes og deles, saa kan det let give Anledning til Disputer om Salarii Størrelse, isald det skulde betales, hvor ingen Skifte blev holdt, som man der ikke kan vide, hvad Boen beløber sig til. 3) Naar den, som i Følge saadan Bevilling sidder i uskiftet Boe, een gang har betalt Rettens Betiente deres Skifte-Salarium, saa ere de forbundne til, naar paacæfkes, at forerette Skiftet for samme Salarium, og uden derfor at paastaae nogen ny Betalning: treffer det sig nu, efter at Skifte-Salarium er betalt, og førend det er holdt Skifte, enten at Skifteforvalteren døer, eller, at den, der sidder i uskiftet Boe, flytter et andet Steds hen, og siden den Tid vil holde Skifte, saa kan ei vel paastaaes af den siden bestilte, eller paa det andet Sted værende Skifteforvalter, at de skal forerette Skiftet for det Salarium, en anden har oppebaaret; og altsaa, naar den, der sidder i uskiftet Boe,

Boe, vil betiene sig af dem i at forrette Skiftet, kan den komme til tvende Gange at betale Skifte-Salarium for et og det samme Skifte, hvilket i sig er ubilligt.

En Deel af de Banffeligheder, som her møde paa begge Sider, forekomme og ved de Sterboer, hvor blant tvende Ægtefolk, som ikke have sammenavlede Børn, og ikke efterlade sig Livs-Arvinger, den ene bebrever den anden, at den Længstlevende skal beholde den fælles Boe uskiftet og udeelt, og det, som oftest paa de Vilkaar, at naar samme længstlevende Ægtefælle ved Døden afaaer, skal hele Boen skiftes mellem begges efterladte Arvinger: men det, som vil forarsage den største Banffelighed ved at fastsætte noget i Almindelighed, i Henseende til Skifte-Salarium i disse sidste Sterboer, er saavel den store Ulighed og Forskiellighed, der er imellem de Testamenter, saadanne Ægtefolk giøre i Faveur af hinanden, som og fornemmelig, Forordningen af 12 Julii 1750 som befaler, at de Militaires Enker skal i dette Tilfælde erlægge en billig Recognition til de Militaire Skifteforvaltere; thi da det af adskillige Aarsager neppe gaaer an at fastsætte det samme, i Henseende til alle Enker og Enkemænd i Almindelighed, som noget, der ofte vilde medføre stor Ubillighed, og det paa den anden Side vilde give Anledning til nye Stridigheder med Krigs-Cancelliet, om der udi det, som bemeldte Forordning fastsætter til Fordeel af den militaire Etat, skee nogen Forandring, saa skionner jeg ikke allerunderdaniøst, at der i Henseende til Skifte-Salarium i disse Sterboer kan skee nogen almindelig Anordning, med mindre de Militaires Enker derfra undtages, skiont jeg maae tilstaae, at jeg anseer saadan Undtagelse for en Mangel i Forordningen.

De adskillige Grunde, som ved disse Qvæstioners Afgiørelse kan anføres, saavel for, som imod, er det efter mine Tanker, som have forarsaget, at omendskiont Spørgsmaalene ofte tilforn nødvendig maae have været opløste, saa ere de dog ikke hidindtil ved nogen almindelig Regel afgjorte, men nu paa een Maade, nu paa en anden in casu speciali deciderede.

Da det tilførn er viist, at der er meget, baade for og imod Skifteforvalterne at sige, i Henseende til de Sterboer, hvor den ene af Forældrene, efter den andens Død, faaer Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe med sine umyndige Børn, saa holder jeg for, at om derved skal skee nogen almindelig Anordning, og det saaledes, at Ret og Billighed, saa meget mueligt, paa begge Sider iagttages, saa vil det være fornøden, at der treffes en Middelvei, saaledes at Skifteforvalterne straf nyde en Recognition, men ikke deres fulde Salarium, førend der virkelig holdes Skifte. Derimod ffianner jeg ikke, at Skifteforvalterne kan med Billighed paastaae eller nyde noget i de Sterboer, hvor En ved Døden afgaaer af tvende Egtefolk, som ingen Børn have, og have enten indsat hinanden til Arving, eller bebrevet hinanden at beholde hele Boen uskiftet og udeelt. Thi ligesom den, der ingen Børn haver, kan i Følge Loven, og i vis Forventning af Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation indsatte til Arving, hvem han vil, saa kan og en Mand, der ingen Børn har, indsatte sin Kone, og vice versa Konen indsatte Manden til Arving, og det, enten ligefrem, eller ved at substituere hver sine egne Arvinger. I begge Tilfælde efterlader den, som først dør, sig kun en myndig Arving, og altsaa have Rettens Detiente intet i saadan Boe at bestille, og kan følgelig ikke paastaae noget Salarium. Men naar dette og sættes forud, saa bliver der endnu en Qvæstion tilovers angaaende disse Sterboer, nemlig: naar den længstlevende blant flige Egtefolk ved Døden afgaaer, og Boen da skal skiftes mellem begges Arvinger, om Skifteforvalterne ikke da bør oppebære dobbelt Skifte-Salarium, dog saaledes, at hvert Skifte-Salarium kun bliver beregnet af den halve Boe, eller, om de skal lade sig nøie med, at oppebære et Skifte-Salarium, som beregnes af den hele Boe? I de Sterboer, hvor hele Boets Beløb ikke overgaaer den Summa af 10,000 Rdr. der haver denne Qvæstion ingen Sted. I de fleste af de Sterboer, som belebe sig høiere, er Skifteforvalternes Paastand om Salarium af tvende Skifter ugrundet, og, omendskiont der kunde være nogle Tilfælde, hvor

den kunde synes at fortiene noget Bisald, saa vilde dog den Regel, som derom maatte fastsættes, medføre alt for mange Undtagelser, da derfra nødvendig maatte undtages: 1) De Sterboer, hvor den ene Egtefælle ligefrem havde indsat den anden til Arving. 2) De Sterboer, hvor begges Arvinger vel in subsidium vare indsatte til at arve, dog saa, at det skulde beroe paa den længstlevende at giere saadan Disposition over Midlerne, som den fandt forgodt. 3) De Sterboer, hvor enten alle Mandens, eller alle Konens Arvinger vare myndige. 4) De Sterboer, som de Militaires Enker efterlade sig, der, i Følge Forordningen af 12 Julii 1750 havde erlagt i Skifte = Salarii Sted en Recognition til den militaire Jurisdiction. En Regel, som var saa mangfoldige Undtagelser underkastet, maatte nødvendig give Anledning til adskillige Disputer og Processer, hvilket just er det man ved en Forordning søger at forebygge. Altsaa da Skifteforvalterne i ingen Maade kan siges at blive fornærmede, naar de oppebære et Skifte = Salarium, og kun forrette et eneste Skifte, saa skulde jeg og allerunderdanigst formene, at det var best at lade det blive derved.

I Følge det, som hidindtil er anført, skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, for at faae disse Trætter paa eengang afsjorte, og de deraf opkommende Processer, saavidt mueligt hemmede, at udgive en Forordning af følgende Indhold:

”Giøre vitterligt; at da vi ere komne i Erfaring, hvorledes der daglig existere adskillige Disputer og Processer imellem Rettens Betiente, som det tilfaldet at forrette Skifter, og vedkommende Arvinger eller andre, saavel i de Sterboer, hvor den Afsæde haver i sit Testamente indsat visse Personer til Executores Testamenti og at forrette Skiftet, som og fornemmelig ved Anledning af de Sterboer, hvor Manden efter Hustruens, eller Hustruen efter Mandens Død, enten i Følge af een dem allernaadigst forundt Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, eller i Kraft af et mellem dem oprettet, og af os allernaadigst confirmeret Testamente,

stamente, beholder den hele Boe uskiftet og udeelt, ved det, at Skifteforvalterne i sige Tilfælde paastaae deres Skifte-Salarium strax udbetalt, ligesaa fuldt som om de virkelig forrettede Skiftet, hvorimod Vedkommende formene, at de ikke kan paastaae noget Skifte-Salarium, saa længe der ingen Skifte holdes; saa have vi til sige Disputer at forekomme allernaadigst fundet forgodt derom at anordne og befale, som følger:

I.

Naar nogen, som ved Døden afgaaer, i sit efterladte lovgældige Testamente har indsat visse Personer som Executores Testamenti til at forrette Skiftet, uden Øvrighedens eller Rættens Middels Hielp, da, som saadanne Personer i sig ikke kan anses for andet end Skifte-Commissarier, saa skal og Rættens Mittel i saadan Boe efter dens Beløb nyde deres Skifte- og Skrivers Salarium, ligesaa fuldt, som om de virkelig havde forrettet Skiftet, og givet Skiftet brevet beskrevet, saafremt der ellers blant den Afdødes Arvinger ere nogle umyndige, saa det efter Loven havde tilfaldet Rættens Mittel at forrette Skiftet, dersom den Afdøde ikke havde indsat Executores Testamenti til at forrette det. Men dersom alle de, der virkelig arve den Afdøde, ere myndige, da skal Rættens Mittel ikke have noget Skifte- eller Skrivers Salarium af saadan Sterboe at fordrø, hvad enten Skiftet forrettes ved Commissarier, eller ved Executores Testamenti uden for saavidt de dertil kunde være kaldede, eller der have havt noget at forrette.

2.

Naar den ene blant tvende Ættersfolk, som haver sammenavlede Børn, ved Døden afgaaer og den Efterlevende da erholder allernaadigst Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe med sine umyndige Børn, da skal den, som saadan Bevilling erholder have, strax til Rættens Mittel, som det tilfaldt at forrette Skiftet efter den Afdøde, betale en Recognition, som skal være proportioneret efter Boens Beløb, hvilken Vedkommende selv angive, og maae ikke være ringere, end 6, men ikke overgaae 50, og til Skifte-Skriveren halv saa meget, (eller $\frac{1}{2}$

Deel mod det) som der betales til Skifteforvalteren. Dersom den Efterlevende fremdeles bliver siddende i uskiftet Boe, indtil samtlige Børnene ere blevne myndige, saa de efter Loven kan skifte og dele mellem sig, da skal Rettens Mittel ei have videre Salarium i saadan Boe at paaftaae, men nøies med den Recognition, de i Følge Foresgaaende have bekommet. Men dersom den Efterlevende træder til at skifte og dele med Børnene, medens nogle af dem endnu ere umyndige, da, enten Rettens Mittel kaldes til at forrette Skiftet, eller de mellem sig skifte og dele med Samsvænder, saa skal dog Rettens Mittel nyde deres fulde Skifte- og Skriver-Salarium efter Boens Beløb, og Skiftetbrevets Vidtløstighed, dog saa, at derudi affortes det, de tilforn i Recognition havde bekommet, hvilken Afkortning og skal have Sted, omendskjønt det tilfalder en anden Skifteforvalter at forrette Skiftet, end den, der havde oppebaaret Recognitionen. Dersom og den længstlevende Ægtefælle ved Døden afgaaer, før end der er holdet Skifte efter den først Afdøde, da skal med dens efterladte Sterboe forholdes efter Loven, og Rettens Mittel, om det tilfalder dem at forrette Skiftet, oppebære Salarium efter Boens Beløb, for eet Skifte allene og ei videre, dog uden at dem udi deres Skifte- eller Skriver-Salarium noget afkortes, i Hensende til den Recognition, de tilforn af samme Boe havde bekommet.

3.

Naar een ved Døden afgaaer af tvende Ægtefæller, som ikke efterlade sig Livsarvinger, og ved et mellem dem oprettet, og af os aller-naadigst confirmeret Testamente have bebrevet hinanden, at den længstlevende skal beholde hele Boen, uskiftet og udeelt, da skal Rettens Mittel ei have noget af den Længstlevende, enten som Salarium eller Recognition at paaftaae, før end samme Længstlevende ved Døden afgaaer, da med dens efterladte Sterboe forholdes efter Loven, og Rettens Mittel, om det tilfalder dem at forrette Skiftet, oppebære Salarium efter hele Boens Beløb, for eet Skifte allene og ei videre; dog at det, med de i virkelig Krigs-Tjeneste ved Døden afgangne militaire Personers

Enfer

Enker forholdsdes efter vores derom udgangne allernaadigste Forordning af 12 Junii 1750."

Ved saadan allernaadigst Forordning skulde jeg allerunderdanigst formene, at de hidindtil om Skifte-Salario mellem Skifteforvalterne og vedkommende Arvinger eksisterede Disputer for største Parten skulde blive ophævede. Kjøbenhavn den 11 Martii 1754.

Foranstaaende Erklæring tillige med Udkastet til Forordningen er bleven forelagt Hans Majestæt, som under 29 Martii 1754 har bifaldt Udkastet og derefter under 5 April underskrevet en i Følge deraf udfærdiget Forordning.

LXII.

Erklæring over:

1) Et Forespørgsel fra Amtmand Tillisch over Stavanger Amt, som begiærer Hans Majestæts Resolution, hvorledes skal forholdsdes, naar en til Eaes enrulleret, men endnu uconfirmeret Dreng, har begaaet Leiermaal, eller og at en confirmeret Soldat, Landværnmand eller til Eaes enrulleret har forført et uconfirmeret Fruentimmer, da Dømmerne, endskiont Amtmanden formener, at Forordningen af 2den Sept. 1746. og Reskriptet af 15 Maii 1750 ere almindelige, dog paa Grund af Privilegierne have friekiende saadanne for corporlig Straf. Herover har det combinerede Admiraltets- og General-Commissariats-Collegium i Skrivelse til Geheime-Conseilet af 30 Jan. 1753 yttret den Formening, at den Freitagelse fra Straf for første Gang begaaet Leiermaal, som Reskriptet omtaler, kan allene blive at forstaae om de Enrollerede, som i Hoved-Rullen ere anførte og ei om uconfirmerede Drengte, som ikke have aflagt Eed til Hans Majestæt, samt endnu ikke ere ppertransporterede af Anvært-Rullen i de Tienstdygtiges Rulle. Krigs-Cancelliet derimod er, i Skrivelse til Geheime-Conseillet af 3 Februari 1753 af den Tanke, at Amtmand Tillisch's Forespørgsel, til Underretning for de civile Dommere om deres Forhold i denne Henseende er aldeles usornøden, efter som de Leiermaale, som de Norske Nationale Regiments Underofficerer og Gemene begaae, bør efter Forordningen af 7 Martii 1749, anmeldes for vedkommende Regiments-Chefs til Paatale og Dijudication.

2) En Ansøgning fra Soldat Peder Gundersen Fogstad af Aggershuus-Stift dateret 16 Augusti 1753. anlangende, at han, som har besvangret Berit Rasmus Datter, der er ham i tredje Led beslægtet, maa:te fritages for Lovens Straf, saa at han ei nægtes Udgang til privat Afsløsing, hvortil Biskop Dorph, i Følge sin allerunderdanigste Erklæring af 22 Sept. samme Aar, har anseet betvæfeligst at antage ham, paa Grund af, at dette Leiermaal ei er simpelt men saadant, at Loven foruden Kirke-Disciplinen dicterer videre Straf, hvorfra ingen Exception er gjort i Hensigt til Soldater.

* * *

Under det Ord Leiermaal kan og bør allene forstaaes Stuprum simplex, eller Coitus illicitus soluti cum soluta; men ingenlunde de Stupra, hvor Personernes eller andre Omstændigheder sammenstede til at forstørre Forbrydelsen, og giere det til et stuprum qualificatum, saasom Incestus, stuprum violentum (quo & referri solet stuprum illi illatum, quæ vel consentire nequit, ut stupidæ, furiosæ, mente captæ &c. vel ob defectum Judicii consentire non posse præsumitur, ut Infanti) Bigamia, Adulterium &c.

Da nu Forordningen af 29 December 1696, saavel som de øvrige i den Henseende udfomne Forordninger og Reskripter, allene fritager Underofficerer og Gemene for Straf, den første Gang, de begaae Leiermaal, saa kan de, i Følge deraf ikke paastaae at være befriede for Straf, naar de begaae et saadant Stuprum, som efter vores Lov og Forordninger bør ansees for Stuprum Qualificatum, og straffes haardere, end simple Leiermaal. Hvilket end ydermere bestyrkes derved, 1) at den anførte Forordning tillige fastsætter den Straf, for hvilken de Militaire, der have begaaet Leiermaal, skal være befriede, nemlig fra aabnbare Skriftemaal, og at betale Leiermaals Bøder, hvilket just er den Straf, som Lovens 6te Bog 13 Cap. 1ste Art. sætter for simple Leiermaal; hvoraf saaledes følger, at naar der for det Delictum, de have begaaet, er i Lov eller Forordninger, sat en anden, og haardere Straf, end at staae aabnbare Skrifte, og betale Leiermaals Bøder, saa kan de ikke paastaae nogen Befrielse. 2) Meldes den allegerede Forordning

udtryk-

udtrykkelig, at de ikke skal være frie for Straf, naar de enten anden Gang begaae Leiermaal, eller, og de begaae Adulterium; hvoraf man da med største Rimelighed kan slutte til de andre Stupra qualificata, for hvilke Loven sætter ligesaa haard eller haardere Straf, end for Adulterium. Da det saaledes er beviist, at Underofficerer og Gemene, saavel Soldater, som Matroser ikke kan i Følge de derom udfomne Forordninger og Reskripter paastaae at være befriede for Straf, naar de begaae et Stuprum qualificatum, og ei allene Leiermaal mellem dem, der ere i andet eller tredie Leed beslagtede, i Følge Lovens 6te Bogs 13 Cap. 13 Art., men og Leiermaal, som begaaes af eller med en Uconfirmeret, i Følge Forordningen af 2den Sept. 1745, er et Stuprum qualificatum, saa følger, at Underofficerer eller Gemene, som sig forsee paa saadan Maade, enten med deres Slægt, eller med en Uconfirmeret, ikke kan paastaae nogen Befrielse for Straf, men ber paakiendes og dømmes efter Loven og de Forordninger, som fastsætte Straffen i siige Tilfælde for alle i Almindelighed, uden nogen Undtagelse. Og ligesom dette har sin Rigtighed i Henseende til de allerede værende Anordninger, saa finder jeg mig saa meget mindre befeiet til at giøre noget allerunderdanigst Forslag om Forandring derudi, til Fordeel for de Militaire allene, som Krigs=Cancelliet ikke har fundet tienligt, dertil at give nogen Anledning, hvilket kan sees af deres Pro-Memoria af 3 Febr. 1753, hvorudi de melde, at der ikke behøves nogen Underretning for Dommerne i dette Tilfælde; thi omendskiont de allene nævne civile Dommere, saa kan jeg dog ikke forstaae det anderledes, end at der i Almindelighed ikke behøves nogen nye Anordning, siden jeg ikke kan troe andet, end at de militaire Dommere, ligesaa vel som de Civile, holde sig forbundne til at domme efter Lov og Forordninger; hvortil kommer, at, naar man end, efter Krigs=Cancelliets Hypothese, vil antage, at Leiermaals=Sager, som angaae Underofficerer eller Gemene i Norge, skal paakiendes og dømmes af Krigs=Retten, saa kan dette dog aldrig udvides til de Gemene ved Land=Militien i Danmark, hvor siige Sager paakiendes ved de civile Retter. Allsaa maae jeg, i Følge

Fore-

Foregaaende, allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at rescribere til Statsraad og Amtmand Tillisch: At, da de militaire Underofficerer og Gemene allene ere befriede for Straf, naar de begaae simple Leiermaal, og Forordningen af 2 Sept. 1745 er almindelig for alle, og ikke undtager nogen, saa have Dommerne i deslige Sager, stricte at holde sig bemeldte Forordning, og det senere Reskript af 15 Maji 1750 esterrvrettelig. Hvooraf da følger, at den indsendte Dom er velgrundet, og bør exequeres, om den ikke paaankes.

Hvad endelig Peder Gundersen Fogstad er angaaende, da ligesom det af Foregaaende er klart, at han haver fortient den Straf, Lovens 6te Bog 13 Cap. 13 Art. dicterer, saa indstilles det til Deres Majestæts Naade, hvorvidt Deres Majestæt allernaadigst maatte finde forgodt Straffen for ham at formilde, da jeg ikke skulde raade til aldeles at befrie ham for Strafs Lidelse, som det mueligt vilde styrke de Militaire i de Tanker, at de og bør være befriede for Straf, naar de begaae Stupra qualificata. Kiøbenhavn den 22 Martii 1754.

Herpaa er i Cancellie-Collegio under 30 Maji 1754 resolveret saaledes:

Ordre til Amtmand Tillisch efter Erklæringen og indstilles til Hans Majestæt saavidt Supplicanten angaaer med Formening at han i det mindste burde arbejde i nærmeste Fæstning een Maaned. Og

I Conseillet af Hans Majestæt saaledes:

Cancellie-Collegii Betænkning bifaldes.

LXIII.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet af den 19 Febr. 1754, hvori samme andrager, at det har tilstillet General-Auditeur Schulenburg General-Prokureurens Erklæring af 12 November 1753 over den Paastand, som den militaire Jurisdiction i Norge har gjort om at have

Ret

Rettighed til Auctioners Holdelse over Løbere og faste Eiendomme hos og efter de udi virkelig Krigs-Tjeneste staaende Personer; hvad General-Auditeuren derpaa har svaret, deraf indsender Krigs-Cancelliet en Gienpart til Dansk Cancellie, henholdende sig i det hele dertil med Meldende, at samme er forbyttet om, at Hans Majestæt, isald Sagen bliver Allerhøiøifsamme forestillet, ikke tillader, at de den militaire Jurisdiction ved Løbe, Forordninger og Praxin satte Grændser, paa nye blive forrykkede. Den militaire Jurisdiction's Afkomst til at forrette Auctioner over Militaires saa vel immobilia som mobilia søger General-Auditeur Schulenburg i bemeldte sin Reptique fornemmelig at udlede deels af Etik og Cædvane, deels af Forordningerne under 14 Julii 1730, 30 April 1707, 8 Julii 1690 og Reskriptet af 22 Sept. 1714, samt Reskripterne af 4 Jan. 1732 og 19 Julii 1737, saavel som det, der har givet Anledning til disse Reskripter og Anordninger, saa troer General-Auditeuren og, at det vilde med'ære Uleiligheder, om de Auctioner, som foresalde paa Militaires Etister, skulle forrettes af den militaire Jurisdiction, men at de Auctioner, som holdes over endnu levende Militaires Effecter, skulle forrettes af den civile Jurisdiction. Bemeldte Skrivelse af 19 Februarii 1754 fra Krigs-Cancelliet var en Forestilling fra General-Audit-ur Schulenburg, betreffende en af ham holdt Auction over en Deel under Fridrichalds Byes Jurisdiction beliggende faste Eiendomme, Major Genschou tilhørende, over hvilken Forestilling General-Procureuren har afgivet sin Erklæring af 20 Julii 1753 og deri tillagt de under 4 Jan. 1732 og 19 Julii 1737 udgangne Reskripter, der stadfæste de Militaire Betientes Rettighed til at auctionere faste Eiendomme, som henhøre til de under den militaire Jurisdiction forterende Eterboer, en saadan Fortolkning, at slike immobilia, om en endnu levende Militair Person vilde lade samme ved Auction bortselge, da maatte opbydes ved de civile Betiente, under hvis Jurisdiction Eiendommene vare beliggende; formeenende i øvrigt, at den for Danmark udgangne Forordning af 6 Junii 1752, anlangende Auctioner hos og efter de i virkelig Tjeneste staaende eller afsøde Militaire burde indføres i Norge. I Henseende til denne Fortolkning over bemeldte Reskripter har Krigs-Cancelliet indhentet General-Auditeurens nærmere Erklæring, hvilken saavel med den lange Brug, som med adskillige Autoriteter, ja med Reskriptet af 19 Julii 1737 vil bevise, at General-Procureurens yttrende Mening ei kan nyde Bifald: og hvad derimod angaaer Forslaget om at udvide Forordningen af 1752 til Norge, da finder Krigs-Cancelliet det betænkeligt at bifalde

samme af følgende Aarsager: at de militaire Rættens Betiente i Norge have ved de før allegerede Kongl. Anordninger allerede erhvervet et jus quæsitum til de Militaires Eiendommens Auctionering; at Forsætningen med den Norske Armee meget afviger fra Forsætningen med den Danske Armee; at den Norske Land-Milice bør ansees som en almindelig Garnison der i Riget, hvis Officere ere for største Delen nødte til at etablere sig og kiøbe Gaarde paa Landet, hvilket almindelig medtager deres heele Formue, og at, dersom Auctionerne efter og hos de Militaire blev overdraget til de civile Betiente, Auditeurene vilde tabe det eneste vigtige Emolument, de have, og hvilket de militaire Rættens Betiente i Danmark ved Forordningen af 1752 er conserveret i Henseende til Kjøbstad-Gaarde og Grunde: samt endelig at hidindtil ei er fornummet at faste Eiendommens Auctioner ere af de Militaire forrettede med mindre Regularitet end af de civile Betiente. Tilfødt udbeder Krigs-Cancelliet sig af Danske Cancellie, at, paa det af Anledning til dissensus, i Henseende til bemeldte 2de Reskripter's Interpretation, kunde hæves, denne Sag derhen allerunderdanigst maatte blive foreslået, at de militaire Betienters Rettighed til Auctioner og i Norge beliggende Fordegods, saavel efter en i Tienesten afødd, som hos en endnu i Tieneste staaende militair Person, allernaadigst maatte blive agnosceret; følgerlig og at paa Auctions-Forvalterne i Friederichshald, deres imod den af General-Auditeuren foranstaltede omqvæstionerede Auction giorte Foreskilling ei maatte blive reflecteret.

* * *

De Eræmninger, hvorpaa jeg haver grundet min første allerunderdanigste Erklæring af 20 Julii 1753 denne Sag og Qvæstion angaaende, ere følgende: 1) En Auction er en Actus Judicialis, hvorved Dominium over den solgte Ting Autoritate Publica transfereres fra een paa en anden. 2) I Følge af de Principis, hvorpaa saavel vore som de fleste og næsten alle Børgerlige Love ere grundede, bør Immobilia, i Henseende til de Actus Judiciales, som dem angaaende foretages, ikke bedømmes af den Person, de tilhøre, men af det Sted, hvor de ligge. 3) I Følge deraf maae Immobilia altid, uden nogen Henseende til den Person, som eie dem, sortere under foro rei sitæ, og under den Dommer eller anden Rættens Betient, som har Jurisdiction over det

det District, i hvilket de ligge. 4) I Følge af samme, tilkommer det altid den at forrette Auction over Immobilia, som haver den Slags Jurisdiction i eller over det District, i hvilket bemeldte Immobilia ligge, og ikke den, under hvis Jurisdiction Eieren af dem kan sortere, hvilket og kommer overeens med de hos os værende almindelige Anordninger om Auctioner, nemlig Forordningerne af 4 Martii 1690, og 19 December 1693. 5) Naar disse almindelige Grundfætninger anvendes paa de Militaire, saa følger end videre deraf, at Auction over Immobilia, som tilhøre en Officeer, eller militair Person, tilfalder den Bient at forrette, som har den Slags Jurisdiction over det District, i hvilket samme Immobilia ligge, og ikke Krigs-Retten, eller den militaire Jurisdiction, under hvilken den militaire Eier, for sin Person, og i Henseende til sit Embede sorterer. 6) Fra disse almindelige Grundfætninger er der in speciali casu et ex speciali ratione skeet en Undtagelse ved de tvende allernaadigste Reskripter af 4 Jan. 1732, og 19 Julii 1737, som i visse Tilfælde berettiger den militaire Jurisdiction til at forrette og oppebære Salarium for de Auctioner, som holdes over Immobilia, Officerer tilhørende. 7) Den Casus specialis, som bemeldte tvende Reskripter sætte forud, er, at disse Auctioner foresalde i afdøde Ober-Officerers Skifter og Sterboer, hvilken Casus end ydermere og næiere bestemmes ved den Ratio specialis, som begge Reskripter anføre, nemlig: at den civile Øvrighed er befaleet at entholde sig fra alle i virkelig Tjeneste staaende Ober-Officerers Skifter og Sterboer, at Auction ikke er den ringeste Actus i en Sterboe, at de Militaire allene have Umage med sige Skifter, at de Civile derudi er befriede for al Ansvar; hvilke Grunde tydelig nok vise, at Giverens Hensigt aldrig kan have været at tale om andre Auctioner, end de, som efter Reskriptet af 1737 dets udtrykkelige Formeldning foresalde over de afdøde Officerers Effecter. 8) Uden for dette Tilfælde, og hvor denne Ratio specialis ikke kan finde Anvendelse, der er ikke Casus Rescripti, og der kan altsaa denne Undtagelse ikke have Sted, mtn det bør forblive ved den almindelige Regel, nemlig at Auction over Immobilia,

som en Actus Judicialis, tilkommer den at forrette, som har den Slags Jurisdiction over det District, i hvilket de ligge. 9) Da det ikke er Casus Rescripti, og de i begge Rescripter anførte Grunde ikke kan anvendes paa den Auction, som een endnu levende Officeer lader holde over sine Immobilia, enten det skeer frievillig, eller og han er nød dertil, fordi der er giort Indførsel udi dem, saa følger, at saadan Auction tilkommer ikke den militaire Jurisdiction, under hvilken Officererne fortere at forrette, men den, som er Auctions-Directeur i det District, i hvilket de ligge. 10) Da den in Qvæltione værende, og over Major Genschaus faste Eiendomme holdte Auction er af dette sidste Slags, saa følger af Foregaaende, at det de Jure ikke tilfaldt General-Auditeuren, men Auctions-Directeuren i Districtet at forrette samme Auction, og derfor oppebære Salarium, hvilket saaledes blev min allerunderdanigste Conclulsion, hvorhos jeg tillige allerunderdanigst indstillede, om det ikke, for at forekomme slige Disputer, maatte eragtes tienligt, at Forordningen for Danmark af 16 Junii 1752, og blev indført i Norge.

Efterat denne min allerunderdanigste Erklæring fra Krigs-Cancelliet var General-Auditeur Schulenburg communiceret, blev mig atter fra det Danske Cancellie communiceret Extract af General-Auditeurens anden Betænkning denne Auction angaaende, tillige med Krigs-Cancelliets Pro-Memoria af 22 Sept. 1753, med Befalning derover at give min allerunderdanigste Erklæring. Da intet kan være ubehageligere, end naar man skal geraade i Strid med andre, særdeles dem, hvis Ferdeel det angaaer, i Aaledning af den upartiske Betænkning, som man, i Følge sit Embedes Pligt, og Deres Majestæts allernaadigste Befalning, maae give over et eller andet omtvistet Spørgsmaal, og jeg i den Hensende maae allerunderdanigst tilstaae, at jeg er meget bange for slige Trætter, saa svarede jeg i min allerunderdanigste Erklæring af 11 Nov. 1753 ikke videre derpaa, end at: Da alle de Sætninger, hvorpaa min forrige Erklæring var grundet, endnu stode fast, og ikke en eneste af dem var beviist at være urigtig, saa saae jeg ikke mindste Grund til at forandre mine Tanker, men refererede mig
til

til forommeldte min allerunderdanigste Erklæring; dernæst erindrede jeg, at de militaire Jurisdictioner ikke altid var sig selv lige i Grundsatninger, men at de havde fastsat ganske andre Principia, den Tid de vare komne i Besiddelse af de militaire Skifter, og i Følge deraf paastode, at de ved Skifterne foresaldende Auctioner og burde tilfalde dem, end de nu fastsætte, da de ere i Besiddelse af disse Skifter, og derved faldende Auctioner, og i Følge deraf paastaae, at alle Auctioner, som foresalde hos Militaire enten i eller uden for Sterboer og Dødsfald, bør tilfalde dem. Hvad jeg i den Henseende har fremsat, bliver soleklart for enhver, som allene vil sammenholde de tvende forhen allegerede alernaadigste Reskripter af 4 Jan. 1732 og 19 Julii 1737 med General-Auditeur Schulenburgs i denne Sag givne Betænkninger.

Da man nu atter har fundet for godt at communicere General-Auditeur Schulenburg denne min anden Erklæring, og saavel han i hans gientagne Betænkning af 2 Februar, som Krigs-Cancelliet i deres Pro-Memoria af 19 Februar h. a. synes at undres, ja næsten at være fortrydelige over, at jeg ikke hidindtil har været at overtynde ved de Argumenter, som efter deres Tanker, medføre saadan Styrke; saa har jeg fundet mig nødsaget til af bemeldte min første Erklæring at uddrage de Sætninger, hvorpaa den er grundet, og at fremsætte samme tydelig og i den Orden, i hvilken de flyde af hinanden; paa det, om jeg, imod min Villie, skulde nødes til længere at fortsætte denne Tratte, jeg da kunde opfordre dem, som ere af anden Mening, til enten at navngive de Sætninger, som de holdt for at være urigtige, og da at bevise deres Urigtighed, eller og at erindre, hvor der var begaaet en saltus in demonstrando, saa at Conclusionen ikke flød af Præmisserne thi naar de tilstaae mig, at de Sætninger, hvorpaa min Erklæring er grundet, ere rigtige, og de ifigemaade maae tilstaae mig, at Conclusionen flyder af samme, saa skulde jeg og formode, at de tilstaae mig Conclusionens Rigtighed.

Dette er, hvad jeg fornemmelig har fundet fornødent herved allersunderdanigst at erindre.

Det mæeste af det øvrige i General-Auditeur Schulenburgs Betænkning holder jeg mig saa meget mere forbunden til at forbigaae, som jeg heel vel skønner, at General-Auditeuren og jeg, hvad denne Qvæstion angaaer, langt fra ikke ere i eet og samme Tilfælde, thi da den specielle Qvæstion, som her omtvistes egentlig er: om General-Auditeur Schulenburg har havt Ret til at oppebære visse Penge eller et vist Auctions-Salarium, og altsaa er berettiget til at beholde dem, eller og han, uden at have Ret dertil, har oppebaaret dem, og altsaa bør tilbagegive dem til den, de med Rette tilkom? og det saaledes er General-Auditeur Schulenburgs egen Sag, han skriver udi, saa er det ikke at undre paa, om han i den Hæde, hvori han skrev, ikke har erindret andet, end det var hans Contraparts Procurator, han skrev imod, og hvis Indlæg han skulde giendrive; derimod kan det aldrig skille mig $\frac{1}{2}$ p. hvad der i denne Materie resolveres enten til eller fra; men det eneste, som jeg tilsigter og ønsker, er det, som jeg i Følge af min Pligt og det Embede, som det allernaadigst har behaget Deres Kongl. Majestæt at betro mig, holder mig forbunden til at ønske, og, saa meget mig er mueligt, at bidrage til, nemlig at alle slige Disputer eengang for alle maae blive forebyggede og afgjorte ved en almindelig Anordning, som dog indrettes saaledes, at den ikke kuldkaster de almindelige Sætninger, hvorpaa vores Danstke og Norstke Lov, og vores hele Jurisprudens i Almindelighed ere grundede.

De øvrige af General-Auditeuren anførte Argumenter havde jeg saa meget mindre holdt fornøden at røre ved, som jeg formener mig i Forveien at have demonstreret, hvorvidt de militaire Jurisdictioner kan ansees hidindtil at have været berettigede til Auctioners Holdelse, i Følge af de Reskripter, som de Militaire selv beraabe sig paa, og hvorudi deres eneste Adkomst dertil indeholdes. Men da Krigs-Cancelliet

celliet formener, at disse Argumenter medføre saadan særdeles Styrke, saa maae jeg endnu derved kortelig erindre

1) Tilstaaer General-Auditeuren, at hans Paastand er imod Loven, og ikke har nogen Medhold i Krigs-Artiklerne, men erindrer derved, at det beroer paa Deres Majestæt at giøre Forandring saavel i Loven, som i Krigs-Artiklerne; dette er en Sætning, som det aldrig kan være nogen indfaldet at nægte, men her har aldrig været, og kan aldrig blive Question om, hvad Deres Majestæt kunde giøre; men alene om, hvad der var ret og overensstemmende med de hidindtil skeete Anordninger? og naar man end vilde supponere, at der nødvendig maatte skee en nye Anordning, saa blev dog Spørgsmaalet ikke, hvad Deres Majestæt kunde giøre, men hvad Deres Majestæt vilde giøre, hvad Deres Majestæt allernaadigst maatte finde meest nyttigt, tienligt, gavnligt, og mindst Uleiligheder underkastet; hvilket og er det, jeg efter min bedste Skionsomhed, og i Følge af mit Embede, har holdt mig forbunden til at sige, da Deres Majestæt allernaadigst har befaleet mig, i denne Materie at give min allerunderdanigste Erklæring.

2) Provocerer General-Auditeuren til Jus non scriptum eller Consuetudinem: omendskjønt han gierne vil tillæge Sædvanen den samme Kraft i Danmark og Norge, som den har in Jure Romano, saa bekyrrer han sig dog ikke om at vise de Requisite at være her, som Jus Romanum udfordrer ad Consuetudinem constituendam; nemlig Actuum frequentia, Continuitas, & diurnitas temporis; men han lader sig nøie med at anføre et eneste Exempel og derpaa argumenterer han strax ex Consuetudine vel præsumpta voluntate Legislatoris. Nu troer jeg vel, at General-Auditeuren havde været istand til at anføre flere saadanne Exemppler, da jeg finder at de geistlige Jurisdictioner, (som omtrent kan staae ved Siden af de Militaire) og engang havde anmasset sig de Auctioner, som bleve holdte over Immobilia, geistlige Personer tilhørende, indtil saadant ved et allernaadigst Rescript af 28 December 1736 blev hemmet; men jeg kan dog ikke troe, at det har været en almindelig, og uden Modsigelse fastsat Skik

og Sædvane, at Auctionen over Immobilia, Officerer tilhørende, skulde forrettes af den militaire Jurisdiction, siden jeg erfarer, at tvende gamle Officerer, som General-Lieutenant Sundt og Major Genschou have requireret saadan Auctions Holdelse af den paa Stedet værende Auctions-Directeur, hvilket tydelig synes at vise det Modsatte. Men overalt, naar General-Auditeuren med Estertanke vil læse Lovens Fortale og 1 B. 1 Cap. 2 Art. finder han lettelig, at det ikke her gaaer an, at tillægge Sædvaner eller Jus non scriptum saadan Kraft, som han formener.

3) Omendskiont General-Auditeuren i Begyndelsen allene havde provoceret til de tvende allernaadigste Reskripter af 1732 og 1737, saa dog, da han nu erfarer, at det, han har søgt at bevise, ikke flyder af dem, formener han, at de Militaires Adkomst og Rettighed til at forrette Auctioner er langt ældre, og bør søges i Forordningerne af 14 Julii 1730, 30 April 1707, og 8 Julii 1690, samt Reskriptet af 22 September 1714.

Forordningen af 1730 taler ikke et Ord om Auctioner, men allene om Skifter, Forordningerne af 1707 og 1690 gaae derud paa, at Skifter efter Officerer skal forrettes af Civile og Militaire tillige; og den af 1707 lægger til, at det Skifte- og Auctions-Salarium, som falder ved slige Sterboer, skal deles mellem de Civile og Militaire, som forrette Skiftet. Omendskiont denne Forordning ikke angik Norge, men først synes at være indført der ved Reskript af 22 Sept. 1714, (som jeg ikke har seet) saa troer jeg dog med General-Auditeur Schulenburg, at dette er den første Anledning til den Ret, de Militaire have til at forrette Auctioner: nemlig, da denne Indretning med Skifternes Administration af en combineret Commission uden Tvivl er ældre, end Auctions-Værkets Indretning, saa haver denne Commission fra Begyndelsen af tilegnet sig at forrette Auctionerne i Sterboerne, og er derudi siden bleven stadfæstet, og da den Rettighed at forrette Skifterne siden den Tid er overført paa de militaire Jurisdictioner allene, saa have de i Folge deraf og paa staaet allene at være berettigede til de Auctioner, som forefalde ved Skifterne i Sterboerne, alt i Overeenstemmelse med

med det Princip, som de den Tid søgte at fastsætte, men nu ikke mere er saa behagelig, nemlig, at Auction ikke er den ringeste Actus i en Sterboe. Men just dette viser, at den militaire Jurisdictionens Adkomst til at forrette Auctioner ikke strækker sig til andre Auctioner, end de, som foresalde i de Sterboer, hvor der holdes Skifte og Deling; thi da de combinerede civile og militaire Skifteforvaltere ikke kunde befatte sig med andre Auctioner, end de der foresaldt i de Sterboer, hvor de vare befalede at forrette Skiftet, og det just er deres Rettighed, som siden er forshyttet til de militaire Jurisdictioner allene, saa følger, at de militaire Jurisdictioner ei heller derved kan være blevne berettigede til andre end de samme Auctioner: og saaledes bestyrker denne Historia hujus Juris det samme, som man tydelig nok kan læse sig til af de i Reskripterne af 1732 og 1737 anførte Rationes decidendi; saa man endog uden at være meget bevandret i Cancellierne ikke har nødig at tvivle om, hvorvidt den Casus strækker sig, som der er decideret.

I Henseende til det øvrige, som General-Auditeuren angaaende Historiam Jurisdictionis militaris anfører, da maae jeg beundre hans Skarpsindighed; thi da han paa den ene Side tilstaaer, at fra Begyndelsen af, og efter Loven og Krigs-Artiklerne, have de militaire Jurisdictioner ikke havt nogen Ret til at forrette enten Skifter eller Auctioner, men deres Jurisdiction har overalt været meget indskrænket, saa at man kan sige, at ikke Personæ Militares, men allene Causæ Militares have været Privilegiatæ; og han paa den anden Side maae tilstaae, at dem nu ikke disputeres Ret til Skifterne efter de i virkelig Krigs-Tjeneste staaende Officerer og gevorbene Soldater, eller de ved slige Skifter foresaldende Auctioner; ja at dem gierne tilstaaes Ret til alle Auctioner over Mobilia, Officerer tilhørende, naar de allene ikke vil befatte sig med Immobilibus; han ei heller kan nægte, at jo deres Jurisdiction nu strækker langt videre, end den burde efter Lovens 1 B. 2 Cap. 9de og 10de Art.; saa, skjønt dette sættes forud, veed General-Auditeuren dog at bevise, at de Civile i indværende Tid idelig have søgt at betage de Militaire nu et, nu et andet Stykke af den dem

med Rette tilkommende Jurisdiction. Det eneste jeg herved har at erindre, er at Virkningen viser det Modsatte.

4) Formener General-Auditeuren, at der vilde følge adskillige Uleiligheder af, om det i Almindelighed blev fastsat, at alle de Auctioner, som forefalde ved militaire Skifter, skulde tilhøre den militaire Jurisdiction, og at derimod de, som bleve holdte over endnu levende Officerers Effecter, skulde tilhøre de ordinaire Auctions-Forvaltere; og i den Henseende fremsætter General-Auditeuren et Spørgsmaal, hvilket han anseer som et stort Problema, nemlig hvem det da skulde tilfalde at forrette den Auction, som en Officeer, der efter hans Hustruens Død sad i uskiftet Boe, fik i Sinde at lade holde over sine Effecter. Herved maae jeg for det første erindre, at denne Indretning just ikke er den, som jeg holder for den beste, men den, som jeg holder for i Følge de ergangne Forordninger og Reskripter, nu for Tiden at gielde, hvilken altsaa maae staae ved Magt indtil der skeer en nye Anordning: dog maae jeg tillige tilstaae, at naar den her anførte Uleilighed er den største, som reiser sig deraf, saa har det ei meget at betyde, thi da saadan en Officeer er befriet for at holde Skifte, og det saaledes er klart, at saadan Auction ikke kan siges at forefalde ved et Skifte, saa er det og klart, at det, i Følge af denne Indretning ikke kan tilfalde den militaire Jurisdiction at forrette Auctionen: dette synes General-Auditeuren at have indseet, og i den Henseende er han strax færdig med en Indvending, nemlig, at paa den Maade mister den militaire Jurisdiction derved det Salarium, de kunde ventet for saadan Auction, om den var bleven udsat, indtil der blev holdet Skifte, eller Officieren var død. Herved behøves ei andet Svar end: hvad om saadan Officeer fik i Sinde underhaanden at sælge sine Midler og Effecter, mon da vel enten de civile eller de militaire Auctions-Directeurer kunde forbyde ham det, paa den Grund, at de derved mistede det Salarium, de ellers for Auctionen kunde ventet?

Imidlertid kan jeg, ved denne Anledning ikke forbigaae at anfæere visse Banffeligheder og Tvilsraadigheder, isom efter mine Tanker vil følge

følge deraf, om det skulde forholdes efter General-Auditeurens Paa- stand, hvilket jeg formener mig saa meget mere at være tilladt, som det, i Henseende til mit Embede, ikke bør være mig ligegyldigt, hvor- dan de Actus Judiciales, som bør være tilfælles for begge Stater, ad- ministreres ved den militaire Etat, men det bør være mig om at giøre, at alle og enhver kan vide, hvor de skal henvende sig med deres Re- quisition, e. g. om en Auction ic. og kan være forvissede om at blive pleiede med Retten, som bør være een og den samme for alle, og overalt forvaltes efter een og den samme Lov og Anordning.

Altsaa, naar jeg supponerer, at det, efter General-Auditeurens Paa- stand, bliver fastsat, at alle Auctioner over Immobilia, Officerer tilhørende, skal requireres og forrettes af den militaire Jurisdiction, saa spørges der: ifald en Stabs-Officer i Danmark forudsættes at eie et Jordegods i Norge, som skal forauktioneres, hvem der da skal forrette Auctionen, enten General-Auditeuren i Danmark, eller Gene- ral-Auditeuren i Norge? Ja der spørges end videre, ifald en Ober- Officer, som staaer ved et Regiment i Danmark, Hertugdømmene, eller Grevskaberne, eier et Jordegods i Norge, som skal forauktioneres, hvem der skal forrette Auctionen, enten Auditeuren ved det Regiment, hvor han staaer, eller Auditeuren ved det Regiment, som ligger i det District i Norge? Sættes det Sidste, saa følger deraf a) At militaire Jurisdictioner selv mellem sig, i Henseende til Auctioner over Immobilia maae antage forum rei sitæ, som just er den Grundsetning, hvoraf det flyder, at de militaire Jurisdictioner intet bør have med slige Auctioner at bestille, men at de tilkomme de ordinaire Auctions-Forvaltere i det District, hvor samme Immobilia ligge? b) Spørges, hvad der da skulde giælde, ifald en Officer eiede et Gods, som skulde auctioneres, i Nordlan- dene, eller paa et andet Sted, hvor ingen Land-Militie er? c) Spørges iligemaade, hvad der skulde finde Sted, naar hele Armeen var i Feldten, hvor den rette sedes Jurisdictionis Militaris er? Sættes der- imod det Første, da vil deraf følge a) at de militaire Jurisdictioner i Danmark komme til at holde Auctionen over Jordegods, som Forord-

ningen af 16 Junii 1752 ikke berettiger dem til; b) vil det ei allene være heel selfomt, men og give Anledning til adskillige Uleiligheder, Op- hold, og Fortredeligheder, at en Auction, over et Jordegods i Norge, skal requireres af en Auditeur i Danmark, Holstein eller maaskee Sles- denborg og Delmenhorst, hvorved det nødvendig maae lade forunder- ligt, at saadan en Auditeur, som ikke er berettiget til at auctionere et der paa Stedet liggende og en Officeer ved Regimentet tilhørende Jor- degods skal have Ret til at forrette Auctionen over et Jordegods i Norge, fordi det tilhører en Officeer ved Regimentet; c) maae det nødvendig forarsage adskillige og velgrundede Klager og Besværinger, naar En havde Pant i et en Officeer tilhørende Jordegods i Norge, og han paa lovlig Maade havde taget Dom paa sit Pant, samt ved Rettens Middell begyndt at lade Dommen exequere, ved at lade sig indføre i Pantet, om han da skulde requirere den øvrige Deel af Dommens Execution, nemlig Auctionen over Pantet, hos en Auditeur i Danmark, Hertugdømmene, eller Grenskaberne, vil her opkomme den samme Vanskelighed, som i forrige Tilfælde, naar hele Armeen forudsættes at være i Feldten.

Skulde det endelig forblive ved General-Auditeurens Paastand, maatte det nødvendig bestemmes, hvordan dermed i foromrørte Til- fælde skulde forholdes, paa det Vedkommende kunde vide, hvem de i slige Tilfælde havde at henvende sig til.

Jeg vil ikke tale om adskillige andre Uleiligheder, som heraf i Fremtiden kunde existere: saasom, om jeg forudsætter at alt Jordegods i et vist District blev Officereer tilhørende; thi da blev Auctions-Direc- teuren i samme District, Auctions-Directeur over slet intet; da dog Immobilia eller Jordegods, siden det ikke kan flyttes fra et Sted til et andet, er, saa at sige, Grunden, eller den væsentlige Gienstand for den ordinaire Jurisdiction, som er inddelt efter, og strækker sig over et vist District. Jeg vil ei heller tale om, hvad Uleilighed det vilde medføre, naar Vedkommende maatte finde fornødent at paaanke saadan Auctionsforretning, og indstævne den for høiere Ret.

De her fastsatte Grundsetninger ere de samme, som de, hvoraf jeg i min allerunderdanigste Erklæring af 12 Julii 1753 haver afgjort det Spørgsmaal, som den Tid var opkastet mellem adskillige civile Auctions-Directeurer, i Særdeleshed i Bergens Stift, hvorefter det og allernaadigst har behaget Deres Kongl. Majestæt at reskribere til alle Stiftamtmænd og Amtmænd i Danmark og Norge, angaaende slige Disputers og Qvæstioners Afgjørelse for Fremtiden. Jeg kan ikke begræbe, hvorfor det, som skal være Ret, naar der mellem tvende civile Jurisdictioner kommer Trætte om, hvem der skal forrette en Auction, ikke og skalde være Ret, naar samme opkommer mellem en civil og en militair Jurisdiction, da dog begge Jurisdictioner i Henseende til Auctioners Holdelse, Salarium &c. have een og den samme almindelige Rettefnoer for sig i Forordningen af 1690 og 1693, som de overalt maae rette sig efter.

Heraf maatte det allernaadigst behage Deres Kongl. Majestæt at erfare, at der i denne Materie ikke kan være antaget noget særdeles Principium imod den militaire Jurisdiction, da der ikke paastaaes vldere, end at med dem skal forholdes efter de Anordninger, som ere for alle i Almindelighed.

Jeg haver og været General-Auditeur, og saa meget som nogen været for at forsvare den militaire Stats Rettigheder; men det er aldrig kommet mig i Tankerne, at den militaire Jurisdiction skalde udstrækkes til Immobilia, fordi de vare militaire Personer tilhørende; ei heller haver jeg skiftet Grundsetninger ved det, at det allernaadigst har behaget Deres Kongl. Majestæt at betro mig General-Prokureur-Embedet; ligesom jeg ei heller, i Følge af samme mit Embede, holder mig forbunden til mere at see paa de civile end de militaire Jurisdictioners Fordeel; men det jeg søger og holder mig forbunden til at søge, er, at de almindelige Principia, hvorpaa vores Lov er grundet, maae haandhæves, at al Leilighed til Trætter og Qvæstioner maae ved almindelige Anordninger forekommes, og een og den samme Lov og Anordning gielde for alle i Almindelighed, saa der ikke bliver Status in Statu.

General-Auditeuren klager blant andet over, at han er disputeret Skifte-Salarium eller Recognition af de Sterboer, hvor en Officier har indsat sin efterladte Hustru til eneste Arving. Den Grund han selv anfører, nemlig at der kun er een eneste myndig Arving i saadan Sterboe, er saa tilstrækkelig, saa han, naar han indsaae dens Syrke, og vilde følge sin Overbeviisning, aldrig i saadan Sterboe burde paa-
 staae nogen Recognition; ikke destomindre, da han paaastod saadan Recognition i General-Lieutenantinde Landsbergs Sterboe, som var af den Beskaffenhed, blev, i Overeensstemmelse med min allerunderdanigste Erklæring af 23 November 1753, samme han tilstaaet, for at affikere en Dispute, som efter Personernes Omstændigheder tegnede til Vidtæstighed. Vil General-Auditeur Schulenburg ellers vide, hvad man i dette Tilfælde holder for Ret i Almindelighed, kan han læse den 3die Art. i den Forordning, som Deres Majestæt i Anledning af min allerunderdanigste Erklæring af 11 Martii h. a. allernaadigst har resolveret at lade udgaae, i Følge af hvilken de civile Skifte-Forsvaltere ikke have nogen Recognition at paaastaae i flige Tilfælde. For at forekomme Klage fra de Militaires Side, er i samme Forordnings 3die Art. de Militaires Jurisdictioner undtagne; men just det, som flyder deraf, har lært mig, hvad det som oftest er, der tvistes om, under det Navn af den militaire Stats Rettigheder, eller Friheder; thi Virkningen af denne Undtagelse, som er tillagt til Fordeel for de Militaire, og paa det, de ikke skulde besvære sig over Fornærmelse, bliver denne, at en Officeers Enke er forbunden til at betale en Recognition til den militaire Jurisdiction i de Tilfælde, i hvilke alle andre Enker ere befriede fra at betale noget til de Jurisdictioner, under hvilke de fortære, eller have fortæret.

Omsendstiont jeg nu saavel som forhen formener temmelig tydelig at have demonstreret min Conclusion i denne Materie, saa er jeg dog langt fra at smigre mig med, at General-Auditeur Schulenburg derved skulde lade sig overtyde, og i den Henseende formener jeg allertunderdanigst, at al videre Controvers i denne Sag vilde blive unyttig, og gaade ud paa Flet intet. Men da det ikke saa meget kommer

mer an paa, hvad der i et enkelt Tilfælde resolveres, naar det alene bliver uden Følge, og det fornemmelig er om at giøre, at slige Tretter i Fremtiden ved en almindelig Anordning kan forekommes; saa isald det til saadan almindelig Anordning i denne Materie at erholde, kunde være et Middel, at General-Auditeur Schulenburg beholde det Auctions-Salarium, han saa hæftig har stridet for, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at det saa meget bedre kunde lade sig giøre, som General-Auditeuren paastaer, at denne Auction for største Deel tilkom ham endnu efter Forordningen af 16 Junii 1752, om samme forudsattes at giælde i Norge; hvilket jeg ikke med nogen Visshed kan sige imod, da jeg ikke saa nøie kiender de hertsolgte Eiendommes Beskaffenhed, skönt jeg og finder nogen Vanskelighed i at sætte Troe dertil, siden det just er denne Forordning, Supplicanterne Bnefoged Riis og Bneffriver Normand beraabe sig paa, og allerunderdanigst begiere, at maae blive indført i Norge, hvilket de vel ikke gjorde, om de saae; at den i deres petito var dem imod.

Saaledes maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt allernaadigst at resolve: at det for denne Gang forbliver ved den holdte Auction; og General-Auditeur von der Schulenburg beholder det derfor oppbaarne Auctions-Salarium; men at det i Fremtiden i alle Maader skal med slige Auctioner forholdes efter Forordningen af 16 Junii 1752, som og skal giælde i Norge. Hvilket da ved et allernaadigst Reskript til Vice-Statholderen, og den commanderende General kunde blive bekiendtgjort.

Skulde denne Foranstaltning, hvorved der blev een og den samme Regel for begge Rigerne, ikke finde Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bifald, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at det saae forblive ved det, jeg tilføen har demonstreret at flyde af de allerede i Norge-værende Anordninger, og saaledes kan anses hidindtil at have været fastsat, skönt det maaskee ikke alletider paa den rette Maade har været forstaaet, og saaledes maae jeg allerunderdanigst referere mig til

til min sidste Conclusion i min forrige allerunderdanigste Erklæring i denne Materie af 11 Nov. 1753, nemlig, at de Auctioner, som foresaldes ved Officerernes Skifter, tilhøre den militaire Jurisdiction, men de Auctioner, som foresaldes uden for Skifterne, hos endnu levende Officerer skal tilhøre de ordinaire civile Auctions-Forvaltere.

Hvoraf da skyder, at som det i Følge af denne Anordning ingenlunde har kunnet tilfalde General-Auditeur Schulenburg at forrette den omvistede Auction, saa faaer han og udbetale til vedkommende Auctions-Forvaltere det derfor oppebaarne Auctions-Salarium.

Nu maae jeg vel tilstaae, at da der ved saadan Anordning dog gøres, eller, rettere at sige, allerede er giort en Undtagelse i den almindelige Regel: at Immobilia altid bør fortere under forum rei sitæ, og denne Grundsetning saaledes derved er kuldkastet, saa kunde det synes at være ligemeget, om Undtagelsen og gif videre, saa at alle Auctioner over Immobilia, Officerer tilhørende, bleve den militaire Jurisdiction tilstaaede; men da jeg maae tilstaae, at jeg, i Følge af det, som tilforn er viist, befrygter, at denne Undtagelse vil i Fremtiden forarsage saadanne Banffeligheder og Besværligheder, at den dog engang maae ophæves, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at det mindste, man afviger fra det almindelige Princip, var det beste, paa det at Exceptionens Ophævelse og Forandringen i sin Tid ikke skulde medføre alt for stor Skade for dem, som derved maatte tabe.

Jeg maae og tilstaae, at der, i Følge de forhen fastsatte Grundsetninger, ikke var noget upasseligst udi, at den militaire Jurisdiction beholdt alle Auctioner over Mobilia, Officerer tilhørende, enten de foresaldt ved Skifter, eller i andre Tilfælde; men saa længe det dog skal forblive ved det, som hidindtil har været anordnet, og den militaire Jurisdiction, i Følge deraf beholde visse Auctioner over Immobilia, hvilket strider imod de samme Princip, saa skulde jeg saa meget mindre raade til at afstaae dem de Auctioner over Mobilia, som efter Anordningerne tilkomme den civile Jurisdiction, som dette maaffee engang i Fremtiden, naar begge Partier maatte vise lige Begierlighed efter

Enig-

Enighed, og slige Disputers Afhjælpelse, kunde give Anledning til, ved et Slags Førlig eller Mageffister at erholde det, som i sig er billigt, ret, og overensstemmende med vores Kongs almindelige Grundfætninger, saafremt samme ikke for Tiden paa den Maade kan erholdes. Den 13 April 1754.

I Conseillet er under 8 Maji 1754 resolveret:

Krigs-Carcelliet svares ved Pro-Memoria, at man ingenlunde paa sin Side kan fravige sin Paaastand efter General-Prokureurens Erklæringer.

LXIV.

Erklæring ober et af Stiftamtmand Cicignon og Biskop Pontoppidan i Bergen indsendt Project til en Forordning angaaende Skole- og Fattigvæsenets bedre Indretning samt Betsleriets og Uordens Hjemmelse, for saavidt Bergenhuus; Stift vedkommer.

Herover har da værende General-Prokureur Lurzdorph under 19 Junii samme Aar afgivet følgende Erklæring: at isald saadan Forordning approberes af Hans Majestæt for Bergen, den da maatte blive almindelig for hele Norge, efterdi Bevæggrundene ere de samme, ligesom og at Forslaget dertil maatte blive Vice-Statholderen i Forveien tilsendt, for derudi at tilfætte og forandre, hvad behov gøres, paa det at Forordningen kunde blive passende for hele Norge i Almindelighed. I øvrigt formeente han, at det ikke vilde blive af Veien, om den siden tilfillede Directeurerne for det Fattigsvæsen i Danmark til Efterføyn. Hvad Forslaget i sig selv angaaer, da efter forløbigen at have erindret, at Stilen deri maae forandres og mere end Halvparten deraf vel ganske udelades, anmærker han følgende:

I Cap. S. 2. De, som skulde paagribe Betslere, kunde neppe holde deres Forsæt dulgt, naar Forordningen skal læses af Prædikestolen.

S. 3. Sees ikke, hvorledes de, som ere yderlig fattige, kunde miste en Maanedes Almisse, naar de ikke maae bette.

Alt det ingen Godsigrende formenes at bevise Godhed imod en ham bekiendt Fattig, synes at være imod Principia at sættes i Forordningen, og ved vrang Fortolkning kunde give Anledning til at eludere samme.

§. 4. Det blev tungt, om Børn skulde lide for Forældrene og miste Arv, fordi disse havde oppebaaret Almisse, og hvor kan det bevises, at Efterladenskabet er samlet allene af Almisser? En blot Formodning er ikke nok til at kuldaste en Ret, som enhver har af Naturen. 2 Cap. §. 4. Det 3die Slags Børn burde frem for alle de andre ernæres af Publika, om ei for andet, da for at forekomme Børnesødsel i Dølgemaal og dens skrækkelige Følger. Saadanne vulgo græsti have sielden en vis og bekendt Fader, og, om han end var til, men uformuende, hvorledes skulde det da gaae dem?

§. 5. Hverken Haandværksmestere eller deres Dreng, naar de ere Indskrevne, eragtes at kunne svare eller staae under Commissionen.

§. 6. De bemeldte Forfælder ere saadanne, hvorom Loven selv taler i 2 Bogs 9 Cap. 8 Art., hvorved det synes best, at have sit Forblivende, da det er utienligt og unødvendigt, at forsøge de publice Actioner, hvad her og i 4 Cap. §. 2 tales om de Militaire vil tildeels beroe paa Krigs-Cancelliernes Betænkende.

3 Cap. §. 1. Naar Rescancerne skulle estergives, fik de onde Betalere mere Veløsning end de gode, det synes ogsaa stridigt, at Gaven skal være godvillig, og Giveren dog taxeres, om han ei giver nok.

§. 3. Almisser kan ei faae Prioritet, førend næst efter tingløste Pant-Obligationer; thi Pant gaaer i visse Tilfælde for Hans Majestæts egne Fordringer.

§. 8. Det blev for haard en Byrde for Sterboer, vilse og anses for en usædvanlig Lvang, om myndige Arvinger ved den Leilighed skulle tilpligtes at giøre Boets Tilstand bekendt.

4 Cap. §. 2. Det bliver vel ugjorligt, at nogen kan sætte sig til 2de Husbønder paa engang; thi ingen kan tiene to Herrer.

§. 4. Hvad her og i 7 Cap. §. 8 meldes om Procuratorer, kan vel ei beqvemt indføres i en Forordning, siden det siges om Professionen i Almindelighed.

§. 8. I Henseende denne §. synes det best at det forbliver ved Lovens Hvdende i 3 Bogs 18 Cap. §. 12.

Dette Forslag blev derpaa communiceret Vice-Stadtholder Benzoni i Norge, som derover, efter indhentet Oplysning fra vedkommende Stiftamtmand, Amtmand og Biskoper under 7 Julii 1753, afgav følgende sin Betænkning: at han formener, dette Project ei kan extenderes uden for Bergens Stift, efterfom de fleste Poster deri forhen ere anordnede for
 Trund:

Erndthiøms og Christianiæ Stifter, og efter Stedernes Vissaffenhed, om ei just paa samme Maade, allerede bragte i Udførelse; i Henseende til Christianiands Stift, da er endnu intet Fugthuus der oprettet, hvorved disse Indretninger kunde souteneres, og desuden tvivles derom, at en saadan Indretning, kunde blive passende for alle Steder i dette Stift. Hvad Projectet selv angaaer da anmerkes følgende:

1 Cap. Art. 1. Da denne Post let kunde misbruges til de Reisendes eller andres Fortrød, saa indstilles, om ei deri kunde tilfættes, at ingen Mistænkelige eller ei med rigtig Pas og Bevitis forsynede ubekjendte Personer maae tolereres.

Art. 3. Synes tjenligere at de, i Steden for den dicterede Straf, anses med corporlig Straf, Gabelstok eller nogle Dages Fængsel; ligesaa formenes, at alle de Betlere, som ved første Inquisition fandtes paa Stedet, ogsaa til det Steds Fattige maatte henregnes, da det derefter ved de følgende Inquisitioner kunde observeres, at de ankemne fremmede Betlere, hver til sit Sted, blive forbiiste, da ei allene mange Betlere vil findes, som intet vist Tilholds-Sted har, eller ei 2de Aar til Ende i en Tid af 20 Aar, har opholdt sig paa et Sted, men og desuden saadannes Flotning, Reisepenge og Befordring falde saavel Fattig-Kassen som Landet kostbart.

4 Art. Indstilles, om ikke den af Lemmerne, som tilfaldt en Arv eller andet deslige maatte have Frihed til at frasige sig Almissen og at excluderes af de Fattiges Tal, samt Kassen, imod at han tilbagebetalte det Oppebaarne, ingen videre Ret at have til ham.

2 Cap. 4 Art. Formenes, at de Forældre, som ere paa frie Fod og friske selv bør sørge for deres Børns Underholdning, da Antallet af virkelige Almisselemmer og faderløse Børn uden Tvivl vil blive stort nok for Kassen at underholde.

5 Art. Dette synes Betænkeligt, og vilde blive et temmeligt Onus for Laugene.

6 Art. Da de Militaire paa Landet ventelig vilde begre sig for, at inddrages under denne Ligning, saa indstilles, om ikke med Krigs-Cancelliet denne Sag forud maatte afgjøres og vedkommende Chefs derefter herom Ordre tillægges.

8 Art. Da her paa Stedet daglig erfares de mange Klager og Misforniaelser over den her i Stiftet skeete Indretning, at af alle Arve-Capitaler de Militaires undtagne, i pro Cento tilfalder Fugthuuset, var det at

ønske, at enhver, som enten med Rang, facultate testandi eller andet deslige gratiale benaadedes, blev tilpligtet at betale noget anseeligt til det Steds Fattige, hvor han sig opholdt. Men isald dette ei skulle bifaldes, indstilles: om ikke dog den Restriction ved denne Artikel maatte finde Sted, at Procent: Paalægget udrededes af enhver's Part og ei af hele Boets Massa, saasom den Deel af Boet, som den igientlevende Egtesælle efter den andens Død beholder, ei kan siges at arves.

4 Cap. Da Klager over denne Sag fra alle Steder i Riget høres, saa vil det desværre blive fornødent at en almindelig Anordning udkommer om Tjeneste: Folk for hele Landet.

6 Cap. Herved refereres til det Annoterede ved 1 Cap. 3 Art.

*   *   *

Til de af min Antecessor i Embedet Hr. Statsraad Luydorph ved dette Forslag giorte Erindringer, som tildeels af Hr. Vice: Stattholder Benzou ere blevene gientagne, maae jeg allerunderdanigst referere mig. Blant andre Anmerkninger, som de begge ere enige udi, holde de det for betænkeligt, som udi det 3die Cap. 8de Art. fastsættes, at der af alle Arvemidler i Bergens Stift skulde til denne Indretning betales 1 pro Cento. Det kan ikke nægtes, at det jo er odieuy, at paalægge nogen uden Bederlag at udbetale noget af det, som de erhverve paa saa retmæssig en Maade, og ved saa lovlig en Udkomst, som Arve-Rettighed er. Det er endnu mere odieuy at paalægge myndige Arvinger, som i Felge Loven selv kan skifte og dele mellem sig, at erklære hvad de have faaet i Arv, hvilket endog ofte strider imod den Afdaeds Villie og testamentariske Disposition. Det kan og give Anledning til adskillige Vanskeligheder og Disputer, om saadant Paalæg skal have Sted i eet Stift, mere end i et andet, saasom. e. g. naar En døde i et Stift, men havde de fleste af sine Effecter i et andet Stift ic. Men, hvor det og gaaer, kan en Enke eller Enkemand, som efter sin afdøde Egtesælles Død, skifter med sammes Børn eller Arvinger, aldrig komme til at erlægge noget af den halve Boe, som den beholder, siden den Esterlevende Egtesælle ikke arver denne halve Boe, men allene særskilt beholder det, som

som den tilforn, i Følge Fælledskabet besad og eiede i Foreening med sin afdøde Husbond eller Hustrue.

Da det nu synes, som Hr. Stiftamtmand Cicignon og haver erklæret, at dette Forslag, for største Delen, ikke kan nyde nogen Fremgang, naar denne Post i Følge de giorte Erindringer maatte bortfalde, og endeel af de øvrige Anmerkninger mueligt maatte være af samme Beskaffenhed, saa, isald der paa dette Forslag skulde gøres nogen videre Reflexion, formener jeg allerunderdanigst, at det først maatte sendes tilbage til Stiftamtmanden og Biskopen, og dem tillige communiceres de fornemteste af de derved giorte Erindringer, paa det de, om de fandt det fornødent, kunde vide derefter at indkomme med et nyt allerunderdanigst Forslag, hvorved de her værende Uleiligheder kunde undgaaes. Kjøbenhavn den 19 April 1754.

I Cancellie-Collegio resolveret:

Alt Stiftamtmanden og Biskopen i Bergen skulle tilskrides efter Erklæringen, hvilket er skeet under 25 Maji 1754.

LXV.

Erklæring over en Forestilling fra Krigs-Cancelliet, hvori samme beretter, at den ved den Norske Milicé 1749 ansatte Skarpretter Franz Gotschalk Ledel, der siden den Tid tillige er antaget til Skarpretter i Christiania, hvor han har nedsat sig, er fornødelst en Injurie: Sag actioneret og dæmt ved Byetinget sammesteds, men da han formener at han in personibus henhører under den militaire Jurisdiction, Feltmarschal Arnolt ogsaa, efter foregaaende Correspondence med Vice-Statholderen, i Skrivelse til Krigs-Cancelliet har anholdt om, at den ved Christianiæ Byeting ubi Sagen assagte Dom, maatte tilfidesettes, saa har Krigs-Cancelliet deraf taget Anledning til at fornemme hos Danske Cancellie, om ikke Sagen maatte indstilles til Kongelig alternaadigst Decision.

Med bemeldte Feltmarschal Arnolts Skrivelse til Krigs-Cancelliet følger tillige General-Auditeur Lengnichs Betænkning, og Byefogdens General-Auditeur Hagaards Erklæring om denne Sag, saa og en Forestilling til

Kongen fra Feltmarschalen selv om, at Byefogden maatte befales at holde sig fra Jurisdictionens Udøvelse over Skarpretteren, og at Sagen paa nye af Krigs-Retten maatte paadømmes; som Grunde for denne Forestilling angiver han: at Magistraten ikke tilforn har paaftaaet nogen Jurisdiction hverten over Skarpretterens Fader, som den nærværende Skarpretter succederer, eller over denne selv. At den Kongelige Forordning af 7 Martii 1749, som Byefogden i sin Erklæring anfører til sin Resfærdiggjørelse, allene angaaer Land-Militien i Norge, og at Skarpretteren var ansat til Militair-Skarpretter 4 Maaneder før end han blev antaget til Skarpretter i Byen.

General-Auditeur Lengnich formener i sin Betænkning over denne Sag, at, da Skarpretter Ledel er i Folge Kongelig Resolution af 1 Martii 1749 beskiftet til Militair-Skarpretter ved den Norske Armee, og har Sold i denne Qualite, saa er han en virkelig militair Person, og følgerlig henholder under den militaire Jurisdiction; i den paafølgende Julii Maaned er han vel af Magistraten i Christiania bleven beskiftet til Skarpretter i Byen og Stiftet, men derved kan Militair-Etaten ikke tabe den Rettighed, den allerede før end denne Tid har erhvervet over ham; han formener fremdeles, at den militaire Øvrighed ei kan taale noget Indgreb i den samme forundte Jurisdiction, fordi Ledel ikke har i rette Tid fremsat exceptionem fori incompetentis, da N. L. 1—2—24 efter hans Tanker ikke kan anvendes, med mindre Citatus virkelig møder uden at excipere imod forum. General-Auditeur og Byefoged Aagaards Erklæring over denne Sag gaar forneemelig ud paa, at, da Ledel har af Magistraten Bestalling som Skarpretter i Byen, og for dette Embede nyder aarlig Løn, da han fremdeles har kist Gaard og boer i Byen, og da han endelig for sin Tjeneste ved Civil-Etaten har flere Indkomster, end for hans Tjeneste ved Militair-Etaten, saa synes det at følge heraf, saavel som af Forordningen under 7 Martii 1749 og af det Lovens Bud: "at naar en Sagbolder haver adskillige Børneting, da staaer det til Sagsøgeren, at vælge, hvilket han vil;" at Skarpretteren i den omkvæstionerede Sag ikke er uden Grund søgt og dømt ved det civile forum.

Den af Skarpretteren til Feltmarschal Arnolt indgivne Besværing over den ham formeentlig skeete Uret ved at dømmes af Byefogden, viser Anledningen til denne Injurie-Sag, nemlig en foregaaende Proces om et Slagsmaal imellem nogle Skoemagersvende, som Skarpretteren havde søgt at

at adskille, og da denne i den Anledning blev indkaldet for Retten, var det der, at han mundtlig injurierede en af bemeldte Skoemagersvende, der indsejnedes ham desaaarsag for Byetinget.

* * *

Hvad den Dvæstion i sig angaaer, om Skarpretteren Franz Gotschalk Ledel i denne Injurie=Sag de Jure burde været søgt og tiltalt for Byetinget eller Krigs=Retten, da er der vel en Deel for den civile Jurisdiction at sige, saasom, at det ikke var Causa Militaris, men mere Civilis: at det ikke var nogen Eivs= eller Ure=Sag, og altsaa ikke nogen af de Sager, i hvilke de til Militair=Etaten hørende Regiments= eller Garnisons= civile Betiente, i Følge Forordningen af 7 Martii 1749, bør søges og tiltales for Krigs=Retten: og endelig at Ledel ligesaavel er en civil som en militair Betient, da han ei allene er Garnisonens= og Militair=Etatens, men og Byens og Stiftets Skarpretter. Men dette uanset, og foruden at det neppe er Umagen værd, vidtæstlig at disputere om, saa maae jeg dog tilstaae, at jeg, for saavidt, er af Mening med General=Auditeur Lengnich, at da Militair=Etaten først har antaget Franz Ledel til at være Garnisons og Militair Skarpretter og derved erhvervet Jurisdiction over ham, ligesom han og derved er bleven forbunden til at følge Armeen, naar den gik i Feldten, saa kan denne Rettighed, og deraf skydende Forbindelighed ikke være bleven ophævet ved det, at han siden af Magistraten er antagen til at forrette det samme Embede i Byen eller Stiftet, men Magistraten maae, isald de vil have en Skarpretter, som allene skal sortere under Byens Jurisdiction, antage en anden, end den, der tilforn har været antagen og forbliver ved den Militaire=Etat. Og hvad Sagen i sig angaaer, da er det ei allene Causa mere Personalis, men den kan og henføres til en Ure=Sag, skjønt det ikke er gaaet Ure=Dom udi den: og saaledes formener jeg, at naar Ledel i Tide og re adhuc integra havde fremsat Exceptio fori incompetentis, saa burde Sagen været afviiist fra Byetinget til Krigs=Retten. Men hvad den anden Dvæstion angaaer, nemlig, om den ergangne Dom bør være ophævet?

Da

Da kan jeg derudi ikke være af Mening med General-Auditeuren eller Feltmarskalk Arnolt; thi da Franz Ledel hvoerken ved Strævnin- gens Forskyndelse, eller første Tingdag for Rotten har exciperet forum, men derimod tiet stille et allene saa længe Sagen stod for Bysetinget, men og, indtil over et halvt Aar efter at Dom var gaaet, saa er det af N. Loos 1ste Bogs 2det Cap. 24 Art. klart, at Bysfogden i denne Sag har i alle Maader været beføiet til at kiende og domme paa ham, og da skionner jeg ikke, at en Dom, som er affagt af en Dommer, der i Følge Loven var berettiget til at domme i Sagen, kan eller bør op- hæves paa anden Maade, end ved looslig Indstævning for den rette Over-Dommer. Vel vil General-Auditeuren herimod erindre, at denne Artikel ikke kan finde Anvendelse, uden hvor Citatus selv møder for Ret- ten; men jeg maae tilstaae, at jeg saa meget mindre kan begribe, hvor han er falden paa denne Interpretation, hvilken Artiklen selv, og dens Conneccion ikke giver mindste Anledning til, som det derimod er klart, at det Tilfælde General-Auditeuren sætter, just er det, der tales om i bemeldte Capitels 27 Art. som forudsætter udtrykkeligt, da derimod den allegerede 24 Art. allene forudsætter stikende Samtykke, skiont Virk- ning af begge bliver een og den samme i Henseende til Jurisdictionens prorogatam, som strækker sig langt videre i Danmark, end efter Prin- cipia Juris Romano-Germanici. Det er og saa meget mindre at undre paa, at Bysfogden har antaget denne Sag til Paakiendelse, da Citatus selv ved sin Erklæring agnoscerede hans Jurisdiction, som det ei allene tilforn er viist, at der kan anføres adskillige antagelige Grunde for, at Skarpretteren i slige Sager overalt burde sortere under den civile Ju- risdiction, men det og erfares, at han fort tilforn i en Sag, ontrent af samme Beskaffenhed var tiltalt og paademt ved Bysetinget, uden at han nogenstunde har besvaret sig derover. Og ligesom den militaire Ju- risdiction ikke var berettiget til at besvære sig over samme Dom, saa længe Indstævnte selv derved acquiescerede, saa kan de ei heller have no- gen Ret til at begiere den her in Qvæktione værende Dom annulleret, som Indstævnte vel besværer sig over, men alt for sildig, og efterat han

Han først stiltiende har agnosceret forum og Bysfogdens Jurisdiction, hvorudi han ikke kan undskyldes sig med Ignorantia Juris, som han, der tilforn havde mødt og lidt Dom for Bysetinget, let kunde vide, naar han blev strøvet for samme Ret, at han da burde melde det, om han ikke holdt sig forbunden til der at møde og lide Dem; thi ligesaa billigt, som det er, at enhver, der strøves for en anden Ret, bør have Frihed til at henvende sig under sit Bærneting, saa ubilligt var det, om saadan En kunde bide og tie stille, indtil der var gaaet Dom i Sagen, og da først, naar han ikke var fornøiet med Dommen, tids nok fremkomme med Exceptio fori incompetentis, hvorved da den hele Process ofte vilde blive eluderet. Saaledes maae jeg, i Følge Foregaaende, allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Vice = Stattholder Benzou: At da Franz Gotschalk Ledel hverken ved Stævningens Forkyndelse, eller for Retten første Tingdag har exciperet forum, og tilkiendegivet, hvilket hans rette Værneting var, saa skal det ved den ergangne Dom have sit Forblivende, saafremt samme ikke paa lovlig Maade for Over = Retten paaankes.

Og omendskint jeg maae tilstaae, at Bysfogdens Dom i Forhold til Forsøelsen intet er mindre end streng, men ganske taalelig, saa dog, da de Militaire selv synes at formene, at Ledel ved Krigs = Retten var sluppet bedre, skulde jeg endnu allerunderdanigst indstille, hvorvidt Deres Kongl. Majestæt allernaadigst maatte siude for godt: at eftergive Franz Gotschalk Ledel de til Justiz = Cassen og Christiania Tugthuus idømte Bøder af 8 Rdr., dog at han i det øvrige fyldestgør Dommens Indhold. Samt at der af det, Deres Majestæt saaledes allernaadigst resolverer og reskriberer til Vice = Stattholderen, maatte gaae Communication til Krigs = Cancelliet. Den 22 April 1754.

Afgjort ved Ordre til Stattholder Benzou af 11 Maji 1754; hvorefter det skal have sit Forblivende ved den over Skarpretteren affagte Bysetings = Dom.

LXVI.

Efterat Krigs-Cancelliet under 22 Martii sidstleden var fra Cancelliet tilfreen, efter den under 13 Febr. sidstleden meddeelte Betænkning, har samme Collegium sværet, at det, uden Følge, vilde tilståe den afdøde Materials-Forvalter Bøchers Eerboe maatte tages under vedkommende civile Skifteforvalters Administration, hvorfor Commandanten allerede havde søiet Anstalt til, at den fælleds-giorte Forsøgling skulde blive ophævet, naar Borg-Kets Præsidenten meldte sig derom.

I Anledning heraf har jeg paa Cancelliets Forlangende meddeelt følgende Erklæring.

* * *

Da Krigs-Cancelliet herudi er eenig med det, som var min Conclusion i min forrige allerunderdanigste Erklæring af 13 Febr. h. a. denne Sag angaaende, nemlig: at det tilkommer Borg-Kets Præsident Ortvæd at forrette det in Qvæstione værende Skifte; saa kan jeg, for saavidt mit Embede angaaer, ei have videre derved at erindre, da det vel ellers forstaaer sig selv, at Præsident Ortvæds Udkomst til at forrette dette Skifte, ikke er Krigs-Cancelliets Concession, men de om Jurisdictionerne, og Skifternes Administration giorte Anordninger, ligesom det, der er Ket denne Gang, vel og maae være Ket en anden Gang, naar Tilfældet og Omstændighederne ere de selv samme. Kiøbenhavn d. 23 April 1754.

Cancelliet resolverede:

Ordre til Borg-Kets Præsidenten og Notis til Krigs-Cancelliet efter General-Prokureurens sidste Erklæring.

LXVII.

Efterat der i Anledning af mit Forslag af 20 Decbr. 1753 (see No. 51) var den 5 Jan. 1754 anordnet en Commission bestaaende af Geheimeraad Brev Holst, Kammerherre Bærrregaard, Etatsraad Dauw og Lufsdorf, og Just-hraad Borchman, til at undersøge Omgangen med den i Søang gaende ulovlige Credit, og ubillige Ager, blev jeg, ved Ordre af 22 April 1754 besejlet at conferere med bemeldte Commissarier, og at forfatte et

et Forslag til en Forordning, efter mit Embedes Medfør, og samme til Commissionen indlevere, for tillige med dem at giøre derom en Forestilling til Hans Majestæt, hvorpaa jeg da, efter at have giennemgaaet, hvad der i Commissionen var foregaaet, lagde følgende Grunde og Artikler til det forhen (see No. 51) giorte Forslag til en Forordning, og derpaa indleverte det saaledes formerede Forslag til Geheimeraad Grev Solstein den 6 Maji med Begjæring, at enhver i Commissionen vilde erindre derved hvad jeg havde. (*)

* * *

Ligesom de og ved at fordre og imodtage Bexel=Obligationer, og andre Gieldsbreve in Blanco, og saaledes lade de Unge være uvidende om, saavel, hvem deres Creditorer ere, som naar deres Gieldsbreve til Betaling ere forfaldne, have søgt saaledes at forvilde de unge og uerfarne Debitorer, saa det havet været dem umueligt, naar de eengang vare geraadede i nogen Giæld, sig deraf igjen at udrede. Art. 1. 2. 3. vid. supra.

§. 4.

Skjønt det af Forordningen om Proforma=Bxers Uffkæffelse af 26 November 1731, saavelsom Bxel=Obligations Natur og Besskaffenhed er klart, at en Bxel=Obligation ikke kan eller bør endofferes, men, isald den til en anden skal overdrages, det da maae skee ved lovslig Transport paa ligesaa høit stemplet Papiir, som Bxel=Obligationen selv er skrevet paa, hvoraf følger, at det ligesaa lidet er tilladt at lade Creditors Navn, som Datum i en Bxel=Obligation in Blanco; saa skal det dog være befunden, at adskillige enten Creditorer, eller Haandlangere ikke have undseet sig ved, ei allene at imodtage, men og at fordre sige Bxel=Obligationer, i hvilke ei allene Datum, men og Creditors Navn har været ladet in Blanco, saasom de have eragtet det tiensligt til at opnaae deres Diemeed, at hverken Debitor selv eller andre saa let skulde komme i Erfaring om, hvem den rette Creditor var, der virkelig havde forstrakt Pengene; da paa det saadan skadelig

E e 2

Mis:

(*) See ovenfor Pag. 141 hvor dette tilføies Forordningens Indgang efter de Ord: men og tage deres Beviis for langt høiere Summa, end de virkelig laane dem.

Misbrug maatte ophæves, som allene sigter til, med vore Indtræders Formindskelse, at befordre adskillige Kneb, og paa det ingen i den Henseende sig med Uoidenhed skulde have at undskyldte, forbyde vi hermed alle og enhver, enten at udgive eller imodtage nogen saadan Bexel-Obligation, i hvilken enten Bexel-Obligationens Datum, eller Creditors Navn maatte være ladet in Blanco: skulde nogen befindes herimod at handle, og at have modtaget en Bexel-Obligation, i hvilken enten Debtors Navn, eller Datum, ved dens Modtagelse ikke tilfulde har været udført, da skal den Summa, paa hvilken saadan Bexel-Obligation lyder, uden ringeste Forevending være forfalden, Halvdelen til vores Fiscum, og Halvdelen til den Angivende. Det samme skal og gælde om Obligationer, Reverser, og andre Gieldsbreve, saafremt det befindes, at ved deres Udgivelse og Modtagelse har Creditors Navn i dem været ladet in Blanco.

§. 5.

Da det og er befunden at adskillige, for at befordre deres dermed Havende utiladelige Hensigter, have ladet de af dem negocierede Bexel-Obligationer og andre Gieldsbreve, stikle paa saadanne Personer, som saa langt fra ikke have leveret Pengene, at de end ikke have vidst det allermindste af den gandske Handel at sige, og saadan Misbrug kun tiener til at gjøre de ved sliq Handel foregangne Malversationers og Bedrageriers Opdagelse des vanskeligere, saa isald det skulde befindes at nogen Bexel-Obligation eller andet Gieldsbrev, som efter denne vores allernaadigste Forordnings Publication er udgivet, er stilet paa nogen anden, end den, som er den rette Creditor, der virkelig har leveret Pengene, da skal Capitalen, paa hvilken saadan Gieldsbrev lyder, være forfalden Halvdelen til vores Fiscum, og Halvdelen til den Angivende.

6.

Skulde det og befindes, at nogen Creditor enten har modtaget Forfrivning for høiere Summa, end den Debitor mod Forfrivningen af ham virkelig til laans har bekommet, eller at Debitor af den bekomne Capital har betalt og erlagt mere, end den ordentlige i Følge af

af Loven og Forordningerne tilladte Rente, da, hvad enten saadant kaldes Douceur, Provision, eller hvad andet Navn det maatte tillægges, saa skal det dog ansees som ubillig Rager og Rente, og Capitalen i Følge deraf være forfalden Halvdelen til vores Fisco, og Halvdelen til den Angivende. Skulde og det, som saaledes ulovlig er udgivet i Douceur, Provision, eller paa anden Maade, ikke være imodtaget af Creditor selv, eller kommen ham til Gode, men af Commissionairen eller Mellemhandleren, da, saafremt det er mere, end at det kan ansees for en tillig og til hans havte Meie forholdsmæssig Recognition, som dog ikke maae overgaae $\frac{1}{2}$ pro Cento, om Capitalen er under 10,000 Rdr. og $\frac{1}{4}$ pro Cento, om den er over 10,000 Rdr. da skal ei allene alt det, som saaledes er betalt i Douceur eller Recognition, være forfalden til Angiveren, men Commissionairen eller Mellemhandleren, som det haver oppebaaret, skal og desuden betale dobbelt saa meget i Muldet til vores Fiscum.

§. 7.

De, som i foregaaende Tilfælde af Debitor eller anden Vedkommende sigtes for at have oppebaaret mere end dem med Rette tilkom, skulle være pligtige, efter at det dennem af vedkommende Dommer er bleven paalagt, ved deres Eed at fratægge sig det.

§. 8.

Som det er vores allermaadigste alvorlige Billie og Hensigt, at see al saadan Misbrug hammet og ophævet, saa ville vi ei allene, at vores Politiebestyrelse, og de, som forrette Politiebestyrelsens Embede, dermed skulle have nære Indseende, hvorfor og Vedkommende, som paa nogen af forommeldte Maader ere fornærmede, sig til dem have at henvende, da flige Sager og skal behandles som Politie-Sager, og Vedkommende saavel Parter som Vidner, sine exceptione fori, og uden at betiene sig af Procurator, selv personlig skulle møde for Politie-Retten, hvor Sagen uden Ophold skal foretages, og afgjøres. Men vi ville endog, saa ofte Omstændighederne det maatte udfordre, i vores Kongl. Residens-Stad, og andre Steder, hvor det maatte eragtes

erattes fornødent, allernaadigst anordne en Commission til at undersøge al den Misbrug, som herimod maatte være foregaaen, enten ved at give de Unge uriladelig Credit, eller ved at oppebære ulovlig Ager og Kente. Den 6 Maji 1754.

Dette Forslag blev den 8 Maji i Commissionen oplæst, da de allederesmed vare enige; hvorpaa derom af os samtlige skeede Forestilling til Hans Majestæt den 10 Maji, da derefter udkom en Forordning af 14 Maji 1754.

LXVIII.

Erklæring over en Anonym-Forestilling, hvori meldes at, da det er Kongens Intention, at der skal være god Etik og Orden til Landets Gavn og Undersaatternes Beste, saa holder han det for sin Pligt at bekendtgjøre den Uorden, der skyder af Mangelen som Nordenfielddis i Norge er paa Tjenestefolk, hvorved saavel den gemene Ullmue, som Kongens andre Undersaatter, lide utroeligt Skaar i deres Nærning; denne Mangel paa Tjenestefolk formænes at reise sig af den Uetik, som har indsnæget sig, at løse og ledige Folk af begge Kion ligge paa deres egen Haand, og lade sig leie paa Dagarbeide, hvor de kan faae beste Billkaar; og saaledes fare om fra den ene Boigd til den anden, vægrende sig ved at tage fast Tjeneste; derved udsues Bonden, da han næsten det hele Aar igiennem maae leie til sit Arbeide, hvilket er en utaaelig Skade og Byrde, da saadanne Daglønnere ville have deres egen Billie, og arbeide saavidt eller meget, som de selv lystet, uden at Bonden derfor tør tiltale dem, af Frygt for, at de skulle forlade hans Arbeide og han derved blive reent forlegen; desuden er det, som slige løse Folk fortienet, dem til liden Nytte, efterdi de fleste anvende det til Epil, Drik o. s. v. saa at Ungdommen, foruden de mange andre inconveniencer, forsøres af deslige Folk, Bonden derimod bliver forarmet; thi af Mangel paa Tjenestefolk formaarer han ei at drive sit Brug, saa at mange Gaarde derover staae for en stor Deel udyrkede. Som da enhver ønsker, at en saa almindelig og skadelig Uetik maae blive forandret og afskaffet, saa formener Anonymus, at det beste Middell hertil var at anordne en Mand i hvert Boigdelav, som skulle have Opsigt med løse og ledige Folk, sætte dem hen i Tjeneste, og holde over, at ingen Løsgjengere maatte være; til hvilken Ende han skulle holde Bog over alle Tjenestetjende i Boigden og naar en Tiener forlod sin Tjeneste paa et Sted, da skulle saadant anmeldes, og han strax anvistes
Tjeneste

Tjeneste hos en anden, som havde Tienere nødigt; dette formenes at kunde best epagtes af Bonde-Lænsmanden som er i hver Boigd, og som best kender Almuen, hvilken da for sin Møie derved kunde tilstaaes af enhver Dreng, som kom i Tjeneste 6 β ., og af en Pige 4 β ., samt ligesaa meget af Husbonden, som saadan En kom i Tjeneste hos. Saa skulde og Husmand og Inderster, hvis Børn almindelig ere Løsgængere, ei have flere af disse hjemme, end som til deres Naring og Ophold nødvendig behøvedes, nemlig en Dreng og en Pige. Naar ledige Tjenestefolk vare anviste Sted, hvor de skulde tiene, og de paa Anmodning ei forsøiede sig i Tjeneste inden 3 Uger, saa skulde de, til Exempel for andre, straffes med nogle Maaneders Arbeide, Mandspersonerne i nærmeste Fæstning og Qvindspersonerne i Spindehuset uden foregaaende Proces, og, naar de kom derfra, da skulde de henbringes til den Boigd, hvorfra de vare komne, og strax hensættes i Tjeneste.

Vice-Stattholder Wenzon erklærer, at han saavel i sit Stift, som de øvrige Stifter, har erfaret, hvorledes der er fast almindelig Klage ei allene over flette Tienere, men og over Mangel paa Tjenestefolk, hvilket har taget saaledes Overhaand, at Jordbrugerne og andre have største Møie og Bekostning for at faae deres Jord dyrket, samt Fiskerier og andet Brug drevet, Vice-Stattholderen har derfor tilskrevet Stiftamtmandene og Amtmændene overalt i Riget, at indsende deres Betænkende, ved hvad Midler disse Uleiligheder best kunde forekommes; efter saadan indhentet Underretning foreslaaer han 22 Poster til en Anordning for Tjenestefolk paa Landet, men som den 8de og 9de Post i dette Forslag angaaer Sæelægderne, saa blev samme Poster sendt til det combinerede Admiralitets- og Generalitets-Commissariats-Collegii Betænkning, hvilken gaar ud derpaa, at ingen Lægdsmand, Opsiddere, Strandsiddere eller Husmand maae paa Landet udi Sæelægderne begive sig i Farten uden med Fogdens Tilladelse.

I Anledning af det combinerede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegii Anmærkning, synes det fornødent, at den 8de og 9de Artikel i Hr. Vice-Stattholder Wenzons Project til en Forordning, udgaaer; da jeg derimod allerunderdanigst formener, at i Overensstemmelse med bemeldte Collegii Anmærkning og Hensigt følgende Artikel i Steden for disse tvende kunde indrykkes.

8) "Paa Landet udi Søelæggerne maae ingen Lægdsmand, Opfødere Strandfiddere, eller Huusmand begive sig i Farten, uden det skeer med Fogdens, eller deres Huusbondes Tilladelse: ei heller maae nogen af det tjenstdygtige Mandskab fare, uden deres Fader, og Huusbond eller Dørrighed dem det tillader. Og Skal enhver, som saaledes vil fare, ved Sessionen forevise denne Tilladelse, saavel som Fogdens Beviis, at intet hæfter paa ham i Lægdet, som derudi kunde være hinderligt."

I det øvrige maae jeg allerunderdanigst indstille; om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at approbere Hr. Vice-Stattholder Benzons Forslag, saaledes, at derefter udgaaer en allernaadigst Forordning; hvortil Indgangen kunde være følgende:

"Giøre vitterligt, at da vi ere komne i Erfaring om, hvorledes det paa Landet i Norge blant Almuen og Bønderne Skal være stor Mangel paa Tjenestefolk; hvilket ikke saa meget Skal reise sig af, at der fattes Folk, som ere dygtige til at tiene, som fornemmelig deraf, at adskillige løse og ledige Personer af begge Kien isteden for at tage naarlig Tjeneste hos Bonden, hellere ville leve paa egen Haand, og søge at ernære sig enten ved at lade sig leie til Dagarbeide, eller i det høieste at tiene til Halvten, eller paa andre Maader; saa have vi til at forekomme saadan for Almuen, og Landmanden i vort Rige Norge heist skadelig Misbrug, allernaadigst funden for godt, derom at anordne og befale, som følger. Kjøbenhavn den 3 Julii 1754."

Herpaa resolverede Cancelliet:

Alt Sagen Skal indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen. Hvorefter Forordningen af 9 August 1754 angaaende Tjenestefolk i Norge udkom.

LXIX.

Erklæring over en Forestilling fra Kjøbenhavns Magistrat, hvortil samme andrager, at endskjønt det ikke i Danske Lov er befaleet, har det dog fra umindelige Tider af været Brug og Praxis her i Staden, at, førend nogle publice Penge i Huse og Gaarde paa Pant ere udlaante, er Pantet bleven

blevet vurderet af en Muur- og en Tømmermester, som dertil paa Vedkommendes Begjæring ere af Magistraten udnævnte, ligesom det og altid har været agtet lobligt og forsvarligt paa Pant at udraane i Eiendommene $\frac{2}{3}$ Deele af den Sum, for hvilken disse ere blevene vurderede; paa samme Maade er og hidtil alle Huse og Gaarde vurderede baade til Auktions Skifte og Prioritets Efterretning af Haandværksmestere, udnævnte dertil af Magistraten, efter deres Tour i Følge Reskript af 5 Febr. 1741. Men paa det at herom kunde have en vis Bestemmelse, og Vedkommende tilfide kunde være desto mere betryggede med disse Vurderings-Forretninger, som ei af Mestrene hidindtil ere blevene beedigede, saa indstiller Magistraten, om det ikke ved et Kongeligt Reskript eller paa anden Maade maatte fastsættes.

1) At det herefter skal forholdes med Gaarde og Huses Vurdering her i Staden, som hidindtil, hvad enten Vurderinger behøves til Efterretning for Prioritet, Skifte eller Auction, saa at Magistraten paa Vedkommendes Begjæring, dertil udmelder en Tømmers og en Muurmester.

2) At disse Mestere skulde udmeldes efter deres Tour, saaledes som det er fastsat i Reskriptet af 5 Febr. 1742, og at de skulde staae til Ansvar for deres Forretning og den deraf flydende Skade, om de gjorde nogen til Villie.

3) At de udnævnte Mestere skulde være pligtige personligen at møde for Magistraten paa Raadstuen, og indlevere deres Forretning skriftlig fastsat, naar samme var til Efterretning for Pantkøberen og derpaa aflegge Corporelig Sed, at de have sat Vurderingen efter beste Skionnende.

4) Hvor Dispute foreskalder paa Skifte om den paa Gaard eller Huus fatte Vurdering, at Mestrene da ligeledes skulde være pligtige at møde udi Skifteretten, naar Krøingerne og Reiten det begjære, for paa samme Maade, som i forrige Post er meldt, at beedigede Forretningen; og

5) At der udi Gaarde, Huse og Grunde her i Staden, af alle Slags publice og Unyndig's samt andre Midler, maae udraanes paa Prioritet, ligesom hidtil skeet er, de $\frac{2}{3}$ Deele af hvad samme eedeligen er vurderet for, og om noget Tab derafter skulde skee ved Pantet, de Curatorer, Wærges, Formyndere, Oberformyndere eller andre som i Eiendommen have laant Penge, være frie for Ansvar og Tillæse.

* * *

Da Lovens 3die Bogs 17de Cap. 40 Art. udtrykkelig befaler, at naar Pant af Formynderen lovlig er taget, og for den Priis, som i

Landet mod Pant at tage, gængs er, da her Myndlingen dermed lade sig nøie, og Formynderen være frie for Ansvar, og det forholder sig, som Magistraten andrager, at det fra lang Tid af har været Praxis og en almindelig antagen Mening, at man paa et Huus eller Gaard i Kiøbenhavn med Sikkerhed kunde laane $\frac{2}{3}$ Deel af den Summa, som det lovlig var vurderet for, saa skønner jeg ei rettere, end at saadant Pant baade kan og bør ansees som lovlig taget, og for den Priis, som med Pant at tage, i Landet gængs er, hvoraf følger, at en Formynder, Børge, eller anden Administrator af Publique Penge, som med saadan Præcaution har imodtaget slikt et Pant, bør, i Følge den allegerede Lovens Artikel være frie for Ansvar, naar de for Resten har iagttaget, hvad de burde, og havt Indseende med, at Pantet tilberlig er bleven holdt ved lige, og ikke, i Mangel af Reparation, er bleven ruineret, eller forværret. Men da derom intet hidindtil udtrykkeligen er anordnet, og det, som Loven i dette Tilfælde har fastsat, er temmelig ubestemt, saa derved let kan gives Anledning til Disputer og Processer, saa synes det baade billigt og tienligt slige Disputer at forekomme, om det, efter Magistratens Forslag, eengang for alle blev fastsat, at $\frac{2}{3}$ Deel af den Summa, som et Huus eller Gaard her udi Kiøbenhavn lovlig var vurderet for, skulde ansees for den Priis, som med Pant at tage i Landet gængs er, paa det vedkommende Formyndere og Børger for Publique Midler saaledes kunde vide, hvorefter de havde at rette sig, og hvorvidt de kunde laane paa Huse og Gaarde her udi Byen, uden at sætte sig selv i Ansvar; hvilket synes at være saa meget mere billigt og nødvendigt i disse Tider, da det nu er langt vanskeligere, end det nojensinde tilforn haver været, at faae Publique og Umyndiges Penge godt anbragte, og paa sikkert Pant udsatte. Det, som ved denne Anordning synes at forarsage den største Vanskelighed, er den flette Credit, som disse Vurderings=Forretninger ere komne udi, og det ei aldeles uden Grund, da det er noksom bekiendt, hvorledes de, der eie Huse og Gaarde, og requirere slige Vurderings=Forretninger, som oftest kan faae de af Magistraten udnævnedes Mestere til at vurdere deres Huse og Gaarde

Gaarde ligesaa høit, som de det forlange, ligesom man og har havt Exempler paa, at et Huus eller Gaard, kort Tid efter at det har været vurderet, neppe paa offentlig Auction har været at udbringe i Halvdelen af den Summa, det var vurderet for. Det var derfor at ønske, at man kunde udfinde saadanne Midler, hvorved disse Burderings-Forretninger kunde blive mere paalidelige, og hertil synes de af Magistraten foreslaagne Midler for det første at være temmelig tilstrækkelige, nemlig, at de skal beedige deres Forretning, og være ansvarlige til den Skade, som beviises at skyde af deres Burdering, naar den haver været ulovlig. I den Henseende maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at approbere Magistratens allerunderdanigste Forslag, saaledes, at derefter gaaer et allernaadigst Reskript til dem; hvorved jeg dog til Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Godtsbefindende allerunderdanigst maae indstille følgende smaae Forandringer og Tillæg:

1) Vel meldes i den 2den Art. at de udnævnte Mestere skal staae til Ansvar for deres Forretning, og svare til al deraf beviislig skydende Skade; men da det er mueligt, at deres Forhold kunde være saaledes, at de dermed desuden kunde fortiene anden Straf, som, at have deres Laugs-Rettighed forbrudt, ja vel at bøde deres 3 Mark, eller straffes som falske Vidner, saa indstilles, om i Slutningen af denne 2den Artikel kunde tillegges.

Og desuden for deres utilbørlige Forhold og Omgang ansæes med Straf efter Omstændighederne og Forsøelsens Bestaaffenhed.

2) Da de fleeste ulovlige Burderinger have sin Grund derudi, at de udnævnte Mestere, imod at de faae en Gave af Requirenterne, vurdere Eiendommen for den Summa, som de forlange den vurderet for; og det er godt, at i en Eed, som paalegges den gemene Mand, terminis terminantibus indeholdes det Tilfælde, som de egentlig skal rense sig for; Saa indstilles, om Formularen til Eeden, som indeholdes i Slutningen af den 3die Artikel saaledes kunde forbedres:

At de have sat denne Vurdering efter deres beste Skisnsomhed, og ikke nogen til Villie, enten for Gunst eller Gave, Vild eller Venstkaab, forhøiet eller nedsat den; men at de ikke have fundet, eller forstaaet, at den vurderede Eiendom for anden enten høiere, eller ringere Summa burde af dem med Rette vurderes.

3) Fritager den 5te Art. dem, som haver saadan Vurderings-Forretning for sig, for al Ansvar. Men da det er mueligt, at en Bygning, som er lovlig vurderet, ved Mangel af Reparation, kan blive saaledes edelagt og forværret, at den efter nogle Aars Forsøb kan have tabt over Halvdelen af sin Værd, saa frygter jeg, at det vilde blive til Skade for Umyndiges og Publique Midler, om denne Fritagelse for Ansvar blev saa almindelig og aldeles uindskrænket. I den Henseende maae jeg indstille, om i Slutningen af den 5te Art. kunde tillegges:

Saafermt de ikke have ladet det mangle paa Tilsyn med, at Pantet er tilbørlig bleven holdt ved lige; thi skulde det bevise, at Pantet, siden det blev vurderet, og i den Tid, Pengene derudi have været bestaaende, formedelst Mangel af behøvende Reparation og Vedligeholdelse, er bleven ødelagt, eller Eiendelig forværret, da skal den forher tægne Vurdering ikke tiene dem til nogen Befrielse for Ansvar.

4) Da der og hidindtil ofte er klaget over, at disse Vurderings-Forretninger ere saa bekostelige, ved det, at de særskilt maae betale, for Udmældelsen, for Forretningen i sig, og for Forretningens Beskrivelse, og det kunde være, at denne Foranstaltning endnu vilde gjøre flige Forretninger mere kostbare; saa indstilles, om foruden de 5 Foregaaende, endnu Følgende, som den 6te Art. i Reskriptet til Magistraten kunde tillegges:

6) Saa skal og Magistraten see og magte det derhen, at flige Vurderings-Forretninger ikke komme dem til alt for stor Bekostning, som maatte finde sig forarsagede samme at requirere,

ere, men at det dermed i alle Maader paa det sparsommeligste og billigste for dem indrettes. Kiøbenhavn den 6 Julii 1754.

Derpaa resolverede Cancelliet:

At der skulde gaae Ordre til Kiøbenhavns Magistrat efter Erklæringen, som er skeet under 26 Julii 1754.

LXX.

Erklæring over en Forestilling fra Geheime-Conferentsraad og Stiftbetslingsmand Grev Ranzou, hvori denne, foranlediget af en til ham indkomnen Klage fra Birkedommer Christensen, andrager, at der inellem Rettens Betiente i Horns Venneberg Herreder og Birkedommeren i det ham tilhørende Åsdal Birk udi Jylland er forefaldet en Dispute, om hvo af dem det tilkom at holde en Auction over et ved bemeldte Greves Forstrand forulykket Fartsø og dets indehavende Ladning, hvilken Auction bemeldte Rettens Betiente i Horns Venneberg Herreder have anmasset sig, uaget den af Birkedommeren skeete Protest.

I bemeldte Birkedommer Christensens Klage leder han, deels paa Grund af at Grev Ranzou var ledtagen i Ladningen for Biergeløn, deels og paa Grund af et Reskript under 10 August 1753, at Greven ved Hans Majestæt vil see det udgiort, at Rettens Betiente i Horns Venneberg Herre, der maae vorde anseete for dette deres Foretagende, og tilpligtede at forløse Birkedommeren for hans Salarium, hvilken Birkedommerens Begiaring Grev Ranzou, i bemeldte Forestilling til Hans Majestæt, understøtter paa følgende Grunde:

1) At Forordningen af 19 Decbr. 1693, og et af Herreds-Betienterne paaberaabt Reskript af 22 Oct. 1752, ikke herudi giver dem Medhold, da samme ei taler om Auctioner over indstrandede Wahre paa Birke-Patronernes Forstrande, men om andre fra dette forskiellige Tilfælde.

2) Haer Birkedommeren stedse tilforn upaaanket forrettet Auctioner over indstrandede Wahre.

3) Er Grev Ranzou efter sluttet Accord med Capitainen, udi den strandede Ladning deelagtig og lodtagen for Biergeløn, hvorfor Auctionen saameget mere maae være Herreds-Betienterne uvedkommende.

4) Ere de strandede Folk ligesaa betryggede ved Birke-Betienternes og vedkommende Forstrandseieres, som ved Herreds-Betienternes Forretning.

Paa foransførte Grunde saavelſom paa Grund af, at Birkedommerens Indtægter ere ſaa ringe, at de ei vel kan taale nogen Afgang, inſtillet Grev Rangou Birkedommerens Paastand om Auctions-Salarium Udbetaling til ham af Herreds-Betienterne, med videre, til Hans Majestæts alleruudigſte Reſolution.

Over denne Forſtilling fra Grev Rangou er indhentet Geheimeraad og Stiftamtmand Baron Golchs Erklæring, hvori han er af de Tanker, at da Nsdal Birk er beliggende i Horns Herred, og den paa Nsdals Forstrand indſtrandede Skipper har ſillet ſine der indbiergede Wahre til Auction, har Herreds-Betienterne ſaavel efter Forordningen af 19 Decbr. 1693 den 5 og 16 S. S., ſom efter Reſkriptet af 22 October 1751 været beſøiede til at holde denne Auction, hvori det af Birkedommeren anførte Reſkript af 10 Auguſt 1753 ei kan giøre nogen Forandring, da dette ſidſte Reſkript ei har igienkaldet foransførte Forordning og Reſkript, og deſuden ſaavel Birke: ſom Herreds-Betienterne, hver paa ſin Maade, er Auctions-Forvaltere udi Birket; de førſte nemlig hos Birke-Eieren og hans Bønder og de ſidſte hos Fremmede.

I øvrigt finder Stiftamtmand Golch det billigt, at Herreds-Betienterne, i Anledning af Reſkriptet under 22 October 1751, bør give ſaa meget af Auctions-Salarium fra ſig til Birke-Betienterne, ſom er oppebaaret af de Wahre, hvilke Strandieierne og Biergerne af Skipperen ere accorde-rede at nyde i Biergeløn, efterſom det tilkom Birke-Betienterne, ifald ſamme Wahre in natura vare tagne, derover at holde Auction, naar Vedkommende det begjærede.

* * *

Det er ikke at undre over, at denne Auction haver foraarſaget Diſpute mellem Herreds- og Birkebetienterne, da det ikke kan nægtes, at der jo er endeel for enhver af dem at ſige. For Birkebetienterne er: at Auctionen er holdet i Birket, at Godſet var beliggende paa Birkets Grund, den Tid Auctionen blev holdet; at det var ſtrandet paa Birkets Forstrand, at Skipperen havde med Birke-Herren ſluttet Accord om Biergeløn, at Birke-Herren var ved denne Accord bleven ſom Eier af Godſet, eller endeel deraf. For Herredsbetienterne derimod er ſaavel Forordningen om Auctioner af 19 December 1693, hvilken ſaſtſætter, at under de Auctioner, ſom Proprietarierne ved deres egne

egne Birkefogder maae lade forrette, ikke skal forstaaes andre, end enhver Proprietarii egne Bønder og Tienerne i hans Birk, som Reskriptet af 22 October 1751, hvilket udtrykkelig befaler, at det ikke skal være Birkedommere tilladt, at auctionere hos nogen Fremmed, som ikke staaer under Birke-Patronens Herfskab, i hvor samme sig end paa Birkets Grund maatte opholde. Dersom det bortsolgte Gods var med Eierens frie Willie indkommen paa Birkets Grund, og der var stift til Auction af Eieren selv, som ikke stod under Birke-Patronens Herfskab, da havde det, uden Dispute, i Følge den allegerede Forordning og Reskript, tilfaldet Herreds-Betienterne, og ikke Birke-Betienterne, at forrette Auctionen; men just det, at det er strandet Gods, som mod Eierens Willie, og ved en uslykkelig Hændelse er strandet paa Birke-Herrens Forstrand, og der ved Birke-Herrens Foranstaltning bierget og bevaret, med videre, er det, som udgier Forskiellen, og afgiver den rette rationem decidendi i denne Sag.

Naar man af Lovens 4de Bogs 4de Cap., og Forordningen af 21 Martii 1705, abstraherer de Rettigheder og Forbindligheder, som, i Henseende til strandet Gods og Brag, stude af Forstrands-Rettighed, da befindes det, at naar Skib og Gods strander, uden at der ere levende Folk med det, da er Forstrands-Eieren forbunden til at bierge og bevare det, og have samme Omsjorg derfor, som det kunde være hans eget, ligesom han og fra den Tid af det strander, faaer en Net derudi, og siden erhverver fuld Eiendoms-Net derover, om den rette Eier ikke inden Aar og Dag melder sig; finder Forstrands-Eieren, at det strandede Gods ikke kan bevares, men maae bederves, om det bliver henliggende, er han, i Følge Lovens 4 Bogs 4 Cap. 4 Art. forbunden til strax at sælge det, og giere det i Penge; det dyreste skee kand: han bør stille det til offentlig Auction. Altsaa, naar det her bortsolgte Gods havde været Brag, eller var drevet til Land, uden at der var levende Folk hos, saa havde det været ustridigt, at det havde tilfaldet Birke-Betienterne at forrette Auctionen, siden det var Birke-Herren selv, som foranstaltede Auctionen, og lod Godset sætte til Auction; og

For-

Forordningen tillader en Virke-Herre at lade de Auctioner forrette ved sine Virke-Betientere, som foresalde hos ham selv, eller hos hans Bønder og Tjenere.

Omendskiønt nu endeel af disse en Forstrands-Eier tilkommende Rettigheder og Forbindtligheder bortfalde, naar Skib og Gods saaledes strandet, at Skipperen og Folkene komme levende til Land, saa op-høre de dog ikke alle, men 'en Forstrands-Eier er forbunden til i alle Maader at være Skipperen behjælpelig til Godssets Conservation: saaledes bør han skaffe Skipperen de behøvende Folk til at bierge, enten selv slutte Accord med ham om Biergelønnen, eller forhjelpe ham til en billig Accord med Biergefolkene, skaffe ham et beqvemt Sted til at forvare Godset udi, skaffe ham Folk til at staae Vagt og passe paa Godset, forhjelpe ham til Inquisition om det Gods, som er ham frastiaalen, med videre. Ligesom Skipperen i alt dette er berettiget til at henvende sig til Forstrands-Eieren, saa er og Forstrands-Eieren i alt slikt forbunden til at være ham behjælpelig, saa at saadant strandet Gods fra den Tid af, det er kommen paa Forstrands-Eierens Grund, kan ansees tillige at være sat under hans Opsyn og Varetagt.

Saaledes befindes det og at Skipperen, strax han var strandet, har henvendt sig til Hr. Statholder Grev Rangou, som Forstrands-Eier, eller hans Fuldmægtig paa hans Vegne, og med ham sluttet Accord om Biergelønnen, ved hvilken Accord Forstrands-Eieren er bleven lod-tagen udi det strandede Gods, og ligesom Skipperen i Følge af samme Accord ikke engang var berettiget til at stille Godset til Auction, uden Forstrands-Eierens Samtykke, saa var og Forstrands-Eieren den, Skipperen om Auctionens Holdelse burde henvende sig til, og som til dens Foranstaltning burde være ham behjælpelig. Naar det saaledes sættes forud, at Forstrands-Eieren egentlig er den, som enten selv eller paa Skipperens Forlangende, bør oranstalte Auction over strandet Gods og Brag, saa er det ei vel at forlange, naar han selv haver Virke-Rettighed og Virke-Betientere, som ere berettigede til at holde Auctionen, at han da skulde være forbunden til af Herreds-Betienterne at requi-

requirere Auction over det Gods, som han tildeels selv var lodtagen udi, tildeels havde under Opsyn og Baretægt, og stod til Ansvar for. At jeg ikke skal tale om de adskillige Ueiligheder og Collusioner, som kunde reise sig deraf, om man antog det Modsatte, som dog ikke kunde være almindeligt, særdeles det er Herreds=Vertienterne' aldeles uvedkommende, hvad Accord der enten kan være, eller præsumeres at være mellem Skipperen og Forstrands=Lieren. I den Henseende sfiener jeg ei rettere, end at det de Jure havde tilfaldet Hr. Statholder Grev Rangous Virke=Vertiente at forrette Auctionen over Skipper James Craines strandede og biergede Gods, altsaa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestet at reskribere til Geheimeraad og Stiftamtmand Zolch:

At, omendskiont det, i Sølge Reskriptet af 22 Oct. 1751 tilfalder Herreds=Vertienterne at forrette de Auctioner, som forefalde hos Fremmede i Virket, som ikke staae under Virke=Patronens Herkab, og Reskriptet af 10 Aug. 1753, ikke derudi haver gjort nogen Forandring; saa dog, da de in Quæstione værende Auctioner ere holdte over Gods, som var strandet paa Usdal Strand, hvor Virke=Patronen til Usdal Virk, Hr. Statholder Grev Rangou haver Forstrands=Kettighed, og er bierget ved Forstrands=Lierens Foranstaltning, samt om Bierghelsen med Skipperen sluttet Accord, hvorved Forstrands=Lieren, som tillige er Virke=Patron, er bleven lodtagen i Godset, saa havde det med Rette tilfaldet Virkedomniieren ved bemeldte Virk, at forrette Auctionerne. Altsaa, da Byefogden og Byeskriveren i Gisring, som tillige ere Herreds=Vertiente i Horns og Menneberg Herreder, have mod bemeldte Virkedomniiers Protest foretaget sig at forrette disse Auctioner, bør de til ham udbetale det derfor oppebaarne Salarium.

Rationes decidendi, har jeg holdt fornødent nogenledes at anføre i Reskriptet, paa det ikke Hr. Geheimeraad Baron Zolch, Hr. Statholder Grev Rangou eller andre deraf skulde tage Anledning at tænke,

at Reskriptet af 22 October 1751 var ved Reskriptet af 10 August 1753 enten indskrænket eller ophævet, hvilket Grev Rangous Birkesdommer nok synes at vilde troe, da derimod Hr. Geheimeraad Baron Solch haver indseet og i sin Erklæring tydelig viist det Modsatte. Kjøbenhavn den 9 Julii 1754.

I Cancellie-Collegio resolveret saaledes:

Herom Ordre til Grev Holch efter General-Prokureurens Erklæring.

LXXI.

Erklæring ober en Forestilling fra Stift-Probst Jacob Kamms og Bysfoged Søren Børring i Odense, hvilke, den første som Geistlig, og den sidste som Verlig Auctions-Directeur, udbede sig Hans Majestæts allernaadigste Resolution i Henseende til en Dispute, der er opkommen imellem dem, om hvem af dem det tilkommer at forauctionere endel Meubler, Løbsre og Bøger, som af en Professor:Enke ere testamenterede til en ugift Præste:Datter, der var af hemeidte Enkes Familie og fra Ungdommen af hade været i hendes Huus; hvilket Guds benævnte Præste:Datter lader stille til Auction.

Den geistlige Auctions-Directeur anfører som Grunde for sin Paastand om at holde denne Auction: At ligesaaalidet som den verlige Directens kunde have Ret til at holde Auction efter Professor:Enken, naar der ikke hadde været Testamente, ligesaaalidet kan samme nu have en saadan Ret da ikke allene Testatrix, men endog den der i Følge Testamentet fik Godset, hver især var en geistlig Person, og den sidste havde hidindtil været i Professor:Enkens Huus, som ugift, og uden at befatte sig med nogen verlig Handel, der kunde udelukke hende fra den geistlige Jurisdiction.

Den verlige Auctions-Directeur formener derimod: at da det staaer fast, at et Præste:Barn allene henhører under den geistlige Jurisdiction, saalænge det enten er umyndigt eller opholder sig hos sine Forældre, sin Børge, eller Fornyrnder, eller og paa anden Maade kommer i den geistlige Stand, saa kan denne Præste:Datter ei sortere under den geistlige Jurisdiction, eller nyde noget geistlig Beneficium, da hun ei allene er myndig formeddelt den hende forundte Bevilling at være sin egen Børge, men der i øvrigt af det Foransførte intet kan passe sig paa hende; sidsmeldte Auctions-

tions-Directeur troer sig derfor berettiget til at holde Auctionen over det omrørte Gods.

Men forresten bede begge bemeldte Auctions-Directeurer, at det, som Hans Majestæt i dette Tilfælde maatte behage at resolvare, maae extenderes til andre lignende Tilfælde, der i Tiden kunde forefalde.

* * *

Da den in Qvæktione værende Auction skal holdes i Odense over Meubler, som ere derpaa Stedet, saa præsumerer man i Almindelighed, at det tilfalder Bysfogden, som Auctions-Forvalter i Byen, at forrette Auctionen; skal det tilfalde Stifts-Propsten, maae der være en Ratio specialis til denne Undtagelse fra den almindelige Regel, som i dette Tilfælde skal have Stæd.

De Grunde, som Stifts-Propsten beraaber sig paa, og som skal afgjve Aarsagen til denne Undtagelse ere: 1) at disse Meubler have tilhørt en Professor=Enke, som forterede under Stifts-Propstens Jurisdiction. Men da det, naar en Ting skal sælges, og der er Spørgsmaal om Auctions-Forretningen, ikke kommer an paa, hvem der haver eiet samme Ting? men hvem der for Tiden virkelig eier den? og disse Meubler nu tilhøre en anden, paa hvis frie Villie det beroer, om hun vil beholde dem, eller sælge dem, og det enten ved offentlig Auction, eller paa anden Maade, saa bortfalder denne Aarsag af sig selv, og det, at disse Meubler have tilhørt en Professor=Enke, gjør aldeles intet til Sagen. 2) At disse Meubler nu tilhøre en Præste=Datter, om hvilken Propsten formener, at hun i den Qualité, bør sortere under den geistlige Jurisdiction, hvorudi han og tildeels tager feil; thi ligesom en Præste=Datter, for saavidt hun er en Præste=Datter, ikke er Geistlig, saa forterer hun ei heller, for saavidt under den geistlige Jurisdiction; men saa længe et Barn, enten Søn eller Datter, er i sine Forældres Huus, sortere de under samme Jurisdiction, enten Geistlig eller Betslig, som Faderen sorterer under, og det, fordi de ikke selv udi den Tid ansees at have nogen Stand; men allene at deeltage i Faderens Stand, hvoraf følger, at de og maae deeltage i hans forum. Derimod, saar

snart Forældrene enten døe, eller Børnene gaae ud af Forældrenes Huus, ophører dette forum necessarium, og Børnene faae Stand og Bærning, enten af deres egen Person, eller af dem, i hvis Huus de antages, som Børn eller Tienere. Altsaa havde Provstens Argument været rigtigt, om denne Præste=Datter endnu havde været i sine Forældres Huus, men da hun forlængst er udgaaet derfra, falder og dette bort af sig selv. 3) At denne Præste=Datter, som Meublerne tilhøre, har siden i mange Aar været i den afdøde Professor=Enkes Huus, som og sorterede under den geistlige Jurisdiction. Af Memorialen kan man ikke erfare, paa hvad Tid hun har været i dette Huus, om hun har der været antaget som et Barn og altsaa kunnet tage Deel i Professor=Enkens som hendes Pleiemoders Stand og Bærning? eller og, om hun der allene har betalt for sin Forklædning og altsaa haft sin egen statum & forum? hvilket sidste synes noget at bestyrkes derved, at hun har erhholdet Deres Majestæts allernaadigste Bevilling paa at være sin egen Børge; men overalt er denne Professor=Enke død, og ligesom hendes egen status derved har ophørt, saa har og den status ophørt, som en anden ved og giennem hende skulde erhholde. Altsaa, da man for Tiden ei veed andet om denne Præste Datter, som disse Meubler tilhøre, for saavidt hendes forum virkelig angaaer og vedkommer, end at det er et Fruentimmer, som opholder sig i Odense; saa skønner jeg ei rettere, end at det de Jure, og efter de anførte Omstændigheder, tilfalder Byfogden i Odense at forette den in Quæstione værende Auction. Kiøbenhavn den 16 Julii 1754.

Cancelliet resolverede derpaa:

At der skulde gaae Ordre til Stiftbefalingsmanden og Biskopen efter Erklæringen, som er skeet under 9 August 1754.

LXXII.

Erklæring over en Foreskilling til det Kongl. Danske Cancekkie fra Rigshof-Cancekkiet, hvori sidsmeldte andrager, at det har tilfikket Regiments=Chefen,
Kant:

Kammerherre Grev Rangou, Danst Cancelliets Svar paa Krigs-Cancelliets Forestilling, betreffende den ved Hirschholms Birketing den 18 Decbr. 1752 over en Musqveteers Kone fældede Dom i en Skielsbords Sag, men at bemeldte Grev Rangou ei har fundet de af det Kongelige Danske Cancellie i bemeldte Svar til at justificere Birkedommerens brugte Umgang anførte Raasons af den Beskaffenhed, at man dermed kunde acqviescere, hvorfor han og i Skrivelse til Krigs-Cancelliet har nøiere forklart sig og atter paafaaet den affagte Doms Tilfredsættelse og Etatisfaction for Fornærmelsen udi Regimentets Jurisdiction, hvilken Grev Rangous Skrivelse igien har bevæget Krigs-Cancelliet til at indstille til det Kongelige Danske Cancellie, om der ikke i Sagen kunde indhentes Hans Majestæts allernaadigste Resolution.

De Grunde, som bemeldte Grev Rangou i sin Skrivelse angiver for hans Paastrand, ere

1) At, da Carl Brunst var enrolleret Soldat, og udfommanderet paa den Tid, som den ventilerende Passage skede imellem hans Kone og Gabriel Brandts Kone og Børn, var Regimentets Retten upaatvieselig hans forum competens, og sølgelig ogsaa hans Kones uden Hensigt til Stedet, hvor han da opholdt sig.

2) At Marsagen, hvorfor Carl Brunsts Kone ei exciperede forum, var ignorantia juris, hvilken han mener ei kan tilregnes hende som et ensfoldigt Fruentimmer, og Marsagen, hvorfor Regimentet ei exciperede forum, var, fordi samme juridice ignorerede Søgsmaalets Anleggelse ved Hirschholms Birketing.

3) At Birkedommeren ved Skrivelse var bekiendtgjort, at Sagen havde været under Forhør ved Regimentet? og

4) At quæstio litis var om injurier og ærerørige Beskyldninger, hvorfor han troede, at samme efter 1—2—9 Art. burde paaktendes ved Krigs-Retten.

Uf en foregaaende Forestilling i samme Sag fra Krigs-Cancelliet til det Kongelige Danske Cancellie, og de med samme fulgte Bilage, sees at Anledningen til denne sidste Forestilling har været følgende: at nemlig en ved Kronprinsens Regiment staaende Musqveteer, navnlig Carl Brunsts Hustru havde med Ord injurieret Gabriel Brandts Hustru, hvorfor bemeldte Brunsts Hustru blev tiltalt og led Dom ved Hirschholms Birketing, men da Regimentets Chefen Grev Rangou ansaae Birketinget som et forum incompetens for hende, der var en Soldater-Kone, og sølgelig i en Hæresag burde i Folge 1—2—9 Art. lide Dom ved Krigs-Retten, saa for

refillede han for Krigs-Cancelliet, og dette igjen for det Kongl. Danske Cancellie, om ikke sidstnævnte vilde effectuere den af Birkedommeren afsagte Doms Tilfidsfattelse, og forskaffe Regimentet Statistfaction for det af Birkedommeren forøvede Indgrib udi sammes Jurisdiction; Grundene for denne Grev Rangous Paastand har han osiere anført i hans forovmeldte og senere indkomne Forestilling til Krigs-Cancelliet, der blev foranlediget af det Kongelige Danske Cancellies Svar paa Grevens første til Krigs-Cancelliet indgivne Forestilling, med hvilket Svar Grevens ei fandt sig tilfreds stillet, og derfor paa nye forestillede Sagen.

Cancelliets Pro-Memoria af 4 Maji 1754 er af følgende væsentlige Indhold. At, da Cancelliet, efter indhentet Oplysning, har erfaret:

1) At den Sag, hvorfor Carl Brunstes Hustru er tiltalt, ikke er blant de Sager, der efter 1—2—9 qualificere sig til Krigs-Rettens Paakendelse.

2) At Brunstes Hustru efter lovlig Rald og Warfel ei har beviist lovligt Forsald eller exciperet forum; Regimentet desuden, i al den Tid Sagen stod for Birke-Rett.n, ei har oplyst denne om, at Klage i Sagen til Regimentet var indkommen: og

3) At Birketings-Dommen nu har overstaaet fatalia appellationis, saa fandt Cancelliet ikke, at der ved Ansøgningen kunde være noget at gjøre.

Statsraad og Amtmand Daun, hvis Erklæring i Anledning af Krigs-Cancelliets sidste Skrivelse er indhentet, refererer sig til, hvad Birkedommer Lottrup i sin Brev til Amtmanden anfører til sin Justification, nemlig

1) At Sagen er reist af nogle løse Ord og Beskyldninger, som Carl Brunstes Hustru har udspreidt om Gabriel Brandts Hustru og Børn og ei er iblant de Sager der efter 1—2—9 Art. for Krigs-Retten skal paatales, saameget mindre som bemeldte Artikul intet taler om Soldaters Koner.

2) At Brunstes Hustru som med Forsvar var lovlig stævnet, hverken efter Stævning eller Forelæggelse har mødt og enten beviist lovligt Forsald eller exciperet forum, ikke heller har Regimentet underrettet Birkedommeren om, at nogen Klage i denne Sag til Regimentet var indløben, førend allerede efter at Dommen i Sagen af Birkedommeren var afsagt.

3) At Dommen nu har overstaaet fatalia appellationis, følgelig bør staae urygkelig.

Denne Question er omtrænt af samms Bestaffenhed, som den, der for nogen Tid siden existerede angahende Garnisons-Skarpretereren's Christi-

Christiania, Frans Gotschalk Ledel, som ved Christianiæ Bæting in puncto Injuriarum verbalium var dømt til at betale nogle Bøder og Processens Omkostning; hvilken Dom Hr. Fetsmarckskalk Arnolt efter lang Tids Forløb paastod casseret, i Henseende til det Indgreb, han formeente derved at være skeet i den militaire Jurisdiction. Over denne Qvæstion har jeg indgivet min allerunderdanigste Erklæring af 22 April sidstleden; dertil jeg mig saaledes mutatis mutandis allerunderdanigst maae referere, ligesom Vedkommende og af det, der den Tid blev ventileret, og af Resolutionen i bemeldte Sag, Iet havde kunnet erfare, hvad der i denne Sag var Ret, og hvad Slutningen derpaa vilde blive.

Var Qvæstionen her allene, om en Soldats Kone in puncto Injuriarum verbalium i en Sag af den Beskaffenhed, som denne haver været, burde belanges og tiltales for den civile Ret, eller for Krigs-Retten, da kunde den maaskee synes problematisk, skiont Loven giver temmelig tydelig Anledning til at decidere til Fordeel for de Civile Retter; thi da hverken Rettesættelsen eller Dommen i denne Sag strækker sig videre, end til en Afbigt og Processens Omkostning, saa gaaer det ikke vel an, at ansee den for en *Veres*-Sag; og naar det ikke er en *Veres*-Sag, saa kan den ikke regnes blant de Sager, i hvilke de Militaire selv, i Følge Lovens 1 Bogs 2 Cap. 9de Art. bør søges for Krigs-Retten, men den hører blant de Sager, i hvilke de bør søges for det Steds Dommere, hvor de bød, eller sig opholde, hvilken, i Henseende til den in Qvæstione værende Soldater-Kone, var Hirschholms Birkedommer, som og er den, der har dømt i Sagen. Men naar jeg og med Hr. Kammerherre Grev Rantzou vil antage, at alle Sager, som reise sig af Injuriis verbalibus, kan henføres til *Veres* Sager, saa bliver dog det andet Spørgsmaal tilovers, nemlig: om en Soldater-Kone ligesaa vel, som Soldaten selv i disse Sager bør søges og tiltales for Krigs-Retten? hvilket Lovens 1ste B. 2det Cap. 9de Art. ikke giver mindste Anledning til at statuere; da samme allene nævner Krigs- og Skibs-Officerer og hvervede Soldater icke uden at melde et Ord om deres Hustruer, og at dets ikke enten er ved en Hændelse udeladt

udeladt og forglemt, eller i sig selv bør underforstaaes, det kan enhver let erfare, som med bemeldte 9de Art. vil conferere den 5te 6te 7de 14de og 15de Art. i samme Capitel, da det skal befindes, at, naar Loven taler om Hof-Retten, Borg-Retten eller Consistorio, nævner den overalt Enker, Hustruer, og Børn eller Tjenestefolk; men derimod naar den taler om Kammer-Retten, Provste-Retten, eller Krigs-Retten, nævner den ingen af Delene.

Det eneste, som Hr. Kammerherre Grev Rangou veed herimod at erindre, og hvoraf han formener at bevise, at en Soldats Kone, ligesaa vel som Soldaten selv, bør fortære under Krigs-Retten, er det bekiendte Axioma: *Uxor sequitur forum Mariti*; i Følge af hvilket han formener sig berettiget til at antage det, som ellers egentlig var in *Quæstione*. Men naar man ret indseer vores Danske Lovs Sammenhæng og de Principia, hvorpaa den grunder sig, skal man lettelig finde, at den overalt herudi er sig selv liig, og at dette Axioma ligesaa vel har Sted i den, som efter andre Love. Efter Danske Lovs Hensigt ere ikke militaire Personer, men allene militaire Sager privilegerede, og det paa samme Maade, som Geistlige, Kammer- og Fiskal-Sager. Og da er det bekiendt nok; at det foransførte Axioma: *Uxor sequitur forum Mariti*: ikke strækker sig til *Causas privilegiatas*, eller *fora privilegiata ratione caussarum*, og at det ikke følger, fordi en Mand i Henseende til visse Sager, som hænger af hans Embede, eller have Forbindelse dermed, høre under en vis Ret, at hans Hustru da og skal fortære under samme Ret. (At alle de Sager, som Lovens 1 Bog 2 Cap. 9 Art. opregner, i Følge af Lovgivernes Hensigt, ere militaire Sager, var let at bevise, om det gjordes fornøden.)

Skjønt jeg saaledes haver viist, at i en Sag, som rækker sig af *Injuriis levioribus*, og hvor der ikke sættes i Rette paa Verden, kan en militair Person heel vel belanges for den civile Ret, og at Soldaters saavel som Officerers Hustruer, efter vores Lovs Grundsetninger, overalt i Sager, som angaa deres Person, ikke bør søges for Krigs-Retten, men for det Steds Dommere, hvor de boe, eller sig opholder; saa har min

min Hensigt dog dermed ikke været, at gjøre de Militaire dette Stykke af deres Jurisdiction stridig, som de saa hæftig søgte for, særdeles da de derudi paaatae, at have en Slags Praxis for sig. Jeg vil derimod gjerne tilstaae, at naar den indstævnte Soldater-Kone eller nogen anden Vedkommende i Tide for Birketinget havde opponeret exceptionem fori non competentis, saa havde Birkedommeren gjort best i at afvise Sagen; men det jeg fornemmelig har tilsigtet med alt det Foregaaende, er at bevise, at da den in Qvæstione værende Soldater-Kone Maria Brunstes, formeddelt nogle af hende udtalte Skields-Ord, var lovlig stævnet og foresagt til Hirschholms Birketing, til at høre Vidner og lide Dom, og hun hverken selv ved Stævningens Forhændelse, ei heller nogen for Retten enten paa hendes eller paa Regimentets Vegne, opponerede exceptionem fori non competentis og provocerede til Krigs-Retten, saa var Birkedommeren ei allene beføiet og berettiget, men og forbunden til at affige Dom i Sagen, og tilkiende hende vedbørlig Straf. Og ligesom dette er Hoved-Qvæstionen i denne af Kammerherre Grev Rantzov og Krigs-Cancelliet moverede Dispute, saa er samme Qvæstion tydelig decideret i Lovens 1ste B. 2 Cap. 27 Art. som fastsætter: at, dersom den, der er lovlig stævnet, hverken strax tilkiendes giver Børselsmændene, eller Dommeren første Tingdag, hvilket hans rette Børneting er, da skal han lide Dom for den Ret, han er stævnet til, omendskjønt det ikke er hans Børneting. Grunden til denne Artikel indeholdes i bemeldte 2det Cap. 20 Art. og det bekiendte Principium: qvi tacet, dum loqvi deberet, consentire videtur, nemlig den som hverken ved Stævningens Forhændelse, eller første Tingdag exciperer forum, naar han stævnes for en Ret, som ikke er hans Børneting, antages stiltiende at erklære, at han er fornøiet med at lide Dom ved den Ret, han er stævnet for, og altsaa anses samme Ret, som et forum sponte agnitum, hvilket, i Følge den anførte 1ste B. 2 Cap. 20 Art. gielder for alle og enhver. Da det nu, efter det, som forhen er beviist, vel ikke kan nægtes, at jo Birkedommeren havde været berettiget til at dømme paa denne Soldater-Kone, naar hun selv for Retten

havde erklæret, at hun var fornøiet med at lide Dom ved Birke-Retten, saa følger, at han og var berettiget dertil, naar hverken hun eller nogen paa hendes Vegne ved Stævningens Forkyndelse, eller første Tingdag exciperede forum.

Dersom nogen enten paa den Indstævntes eller paa Regimentets Vegne havde medt for Birke-Retten, exciperet forum og paastaet, at Sagen henhørte under Krigs-Retten, og Birke-dommeren dog, denne Exception uanseet, havde endelig dømt i Sagen, havde han dog dermed ikke fortient enten at tilrettefattes eller mulcteres, som Loven ingensteds befaler, at Soldaternes Hustruer skal sortere under Krigs-Retten, og de, i den Henseende kan regnes blant dem, hvis Værneting ei egentlig vides; men dersom Birke-Dommeren derimod paa egen Haand, og saa længe ingen exciperede forum, havde afviist Sagen, kunde Actor for Rettens Fornægtelse stævnet ham lige ind til Høieste-Ret, hvor han kunde været vis paa, for samme hans Opførsel, at være bleven tilstrækkelig anseet og mulcteret.

Vel melder Grev Rantzou, at Actor, førend Sagen blev anlagt ved Birketetinget, havde indgivet Klage til Regimentet, men han tilstaaer tillige, at Sagen ei videre ved Krigs-Retten blev forfulgt, altsaa stod det Actor frit for at anlegge Sag ved Birketetinget; Birke-dommeren paastaer og derom at have været uvidende, indtil efter at Dom var gaaet, og af Acten kan man ikke erfare det modsatte, da det og ikke befindes, at de ved Birketetinget have i nogen Maade ileet med Sagen, men at de derimod have udsat den langt længere, end de efter Loven vare forbundne til, ligesom Dømmen og er saa moderat, saa jeg ikke skjønner, at Maria Brunstes har Marsag til at besvære sig derover, eller burde ventet en mildere Dom ved Krigs-Retten. Overalt maae enten Maria Brunstes, og hendes Mand, da hun var stævnet, have tiet dermed, og ikke have meldt det for Regimentet, og da er det rimeligt, at de den Tid vare fornøiede med, at Sagen blev paadømt ved Birke-Retten, eller og de maae have meldt det for Regimentet (hvilket er saa meget mere rimeligt, som hun der først var anklaget)

men

men Regimentet ei heller den Tid fundet for godt, at lade nogen møde ved Birke-Retten, for at excipere forum: hvilket af Delene det er, saa er det ikke tilladt saaledes at spøge med Retten, eller eludere Processen, ved først at tie stille, og lade Dommeren dømme, men siden efter lang Tids Forløb, naar man af een eller anden Marsag ikke finder sig holden med Dommen, da først komme ind per viam Supplicationis, og besvære sig over, at Dommeren ikke var competent til at dømme i den Sag, og af den Marsag begiære Dommen casset.

J Henseende til det almindelige Beste og Statens Forfatning holder jeg det for en temmelig ligegyldig Sag, om en Soldats Kone forterede under Krigs-Retten eller den civile Ret: jeg holder det iligemaade for temmelig ligegyldigt under hvad Ret en Officer eller Soldat skal fortere i en Sag, som reiser sig af Injuriis levioribus. Derimod anser jeg det som en Sag af største Betydning for den almindelige Sikkerhed og Roelighed, om en Dom, som ikke haver nogen Nullitet i sig, som haver overstaaet sine fatalia Appellationis, og saaledes haver erhholdet vim rei judicatae, skulde saa ligesom efter derom skeet Ansøgning blive casset.

Det eneste Remedium suspensivum, som vores Lov giver imod en affagt Dom, er Remedium Appellationis; altsaa, naar en Dom haver overstaaet fatalia Appellationis, og i Serdeleshed, naar den er over den Tid, under hvilken Opreisning pleier allernaadigst at forundes, er den den allerbeste og sikkerste Udkomst, som nogen kan have til en Ting; men denne almindelige Sikkerhed bortfalder, saa snart det skulde blive Moden, at man paa Grund af en eller anden Feil, som man tilegner en Dom, kunde faae den tilintetgjort.

Ansee de det for smaae Ting i Krigs-Cancelliet, at en Dom bliver tilintetgjort, da kan jeg derudi ikke være af Mening med dem, men maae tilstaae, at jeg holder det for en Ting af yderste Vigtighed.

Man har paa kort Tid havt tvende Exempler paa, at de i Krigs-Cancelliet have efter lang Tids Forløb paastaet tvende Domme casset, som allerede havde erhholdet vim rei judicatae og ikke have havt

nogen væsentlig Feil, eller nogen Nullitet i sig; dersom de derudi havde naaet deres Puske, er det ikke at tvivle paa, at jo flere slige Ansøgninger vilde indkomme, og da maatte det mueligt tilsidst gaae saavidt, at den, som for 8 á 10 Aar siden havde erhvervet en Dom over En eller Anden, ikke maatte troe sig derved at være betrygget, om hans Contrapart, under eet eller andet Paaaskud kunde finde Middel til at henskylde sig under Krigs-Netten,

Jeg maae allerunderdanigst tilstaae, at jeg ikke anseer det for passeligst, at Deres Kongl. Majestæt foruleiliges med at stadfæste en Dom, som har erhholdet vim rei judicata, og mod hvilken intet Remedium suspensivum er brugt, da jeg anseer det for det samme, som om Deres Majestæt approberede en Artikel i Loven eller i en uigienkaldet Forordning; men ifald dette ikke kan være andet, da Krigs-Cancelliet nu anden Gang i denne Sag synes at paaastaae Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution, saa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at resolve: at det ved den ergangne Dom skal have sit Forblivende. Kiøbenhavn den 18 Julii 1754.

Foretaget i Conseillet den 1 August 1754, og sammesteds resolveret:

At Argumenterne af General-Prokureurens Erklæring skulde communiceres Krigs-Cancelliet ved Pro-Memoria, med Tillæg, at som deraf sees, at den militaire Jurisdiction ingen Indgreb af Dommeren er tilføiet, men at Soldatens Hustru har allene sin egen Forsømmelse at takke for, at hun er dømt efter Loven, saa habes ingen Anledning til at giøre Forestilling om Dommens Cassation.

LXXIII.

Erklæring ober en Ansøgning fra Rettens Betiente i Glacéberg-Herred, Christian Calsen og Jens Riær, hvori de andrage, at Rettens Betiente ved Forsløb, Saltøe og Hærestedt Birker, have anmasset sig at holde en af

af Ober-Kammerherre von Plessen over Hærsted, Koedbye og Fugleberg-Gaardens Bortforpagtning anordnet Auction, imod den af Herreds-Betientene giorte Protest; da nu Forordningen af 19 December 1693. §. 16. befaler, at ved de Auctioner, som af Birkefogder og Skrivere maae forrettes, ei andre skal være meente end de, som hos enhver Proprietarii egne Bønder og Tienere udi hans Birk kan foresalde, hvilken Forordning ved en enkelt Undtagelse i Reskript af 22 October 1751 bestrykes, saa er det klart at Birkebetientene ei have noget at besidde med de paa Herregaardene, og hos andre particulære Personer i Birket faldende Auctioner, hvilke og altid have været forrettede af Herredsbetientene; desuden ere der saa mange Birker og tillige nogle Antvorskou Nytter-Distrikt underlagte Byer, undragne fra Herreds-Distriktet, at om slige Auctioner bleve Herredsbetientene betagne, disse da vanskelig kunne subsistere, hvorfor de og ansøge, at Hans Majestæt allernaadigst vilde befale Rættens Betiente ved Forsløv og annecterede Birker at udbetale til bemeldte Herredsbetiente det for de holdte Auctioner stipulerede Salarium, og ligeledes lade Birkebetientene tilholde herefter at entholde sig fra andre Auctioner, end de, som foresalde efter Birke-Patrons egne Bønder og Tienere under deres Jurisdiction.

Over denne Ansøgning er indhentet Conferensraad og Amtmand Løvensgrns Erklæring, hvori han formener, at saavel Forordningen af 19 Decbr. 1693. §. 16., som Reskriptet af 22 October 1751 hienler Herredsbetientene Ret til at forrette den omkvæstionerede Auction; imidlertid da dog bemeldte Reskript berettiger Proprietarii Birkebetientene til at holde Auction over Kongens Tienders Bortforpagtning, naar Proprietairen eier Kirken og Herligheden, saa kunne disse Betiente endog mere synes berettigede til Auctions Holdelse over Gaardenes Bortforpagtning, som Proprietairen selv er Eier af, især, naar Gaardenes Jorder og Herligheder ligge under Birket, hvorfor og det Omkvæstionerede efter Amtmandens Tanker, allene beroer paa Kongens allernaadigste Decision.

* * *

Foruden, at Deres Kongl. Majestæt neppe ved sin allernaadigste Decision vilde betage den ene Part i denne Sag, nemlig Hr. Ober-Kammerherre von Plessen, Lands Lov og Ret, som han har henfudt sig under, saa skienner jeg ikke, at der kan være noget for Supplicanterne, i Henseende til denne Dispute, at sige. Forordningen om Auctioner af 1693, som tillader Proprietarierne, at lade de Auctioner,

der foresalde i Birkerne, forrette ved deres Birkefogder og Skrivere, tilsigter allene at undtage de Auctioner, der foresalde hos dem, der vel boe i Birket, men ikke tilhøre Birke-Herren, eller ere under hans Herfskab: det samme viser Reskriptet af 22 Oct. 1751 endnu tydeligere.

Desuden da bemeldte Reskript tillader Proprietariernes Birke-Betiente at forrette Auctionen over Konges og Birke-Tienders Forpagtning, naar de Bønder og Bøndergaardene, som svare Tienden, ligge i Birket, og tilhøre Birke-Herren, saa synes det, at man med sterste Rimelighed deraf kan inferere, at det og tilfalder Birke-Betientene at forrette Auctionen over Sædegaardenes Forpagtning, naar samme Sædegaardene med deres Mark, Ager og Eng, hvoraf Afgivten svarer, ere beliggende i Birket og tilhøre Birke-Herren. Da det nu ikke negtes, at jo de 3de Gaarde, Harrested, Foedbye og Fuglebjerg, over hvis Forpagtning der er holdt Auction, ligge i Ober-Kammerherre Plessens Birk, og ere ham tilhørende, saa følger, at det tilfalder hans Birkebetiente at forrette Auctionen. Altsaa skønner jeg ikke, at der ved Supplicanternes Ansøgning er noget at giøre.

Da det forstaaer sig selv, at dem forbeholdes, deres formeentlige Rettighed ved Lands Lov og Ret at udføre, om de eragte det tjenligt. Kiøbenhavn den 20 Julii 1754.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Forbliver ved Erklæringen.

LXXIV.

Erklæring over 2de Forestillinger; den ene fra Kiøbenhavns Magistrat og den anden fra Biskop Hersleb.

Magistraten forestiller, at endeel unge Mennesker paa nogen Tid skal hemmelig have indgaaet Egteskab til deres egen Skade og Bønskjæds Spilde, uden deres Forældres eller Børgers Minde, hvilke hemmelige Egteskaber, beforders deels derved, at de rette Sognepræster tillade Dielsen at stee uden for deres Sogne, saa at Ladegaards Præsten er bleven ligesom privilegeret til at forrette alle hemmelige Brudevielser, deels ogsaa derved, at

flarnagtige Menneſker paatage ſig at være Forlovere for Brudefolkene, endſkiot diſſe kunde have Forældre eller andre Nærbeſlægtede i Live.

Til at afværge dette for Fremtiden indſtiller Magiſtraten, om det maatte befales, at den, ſom befandtes leiſindig at være Forlover for nogen, ſom havde enten Fader eller andre Vaarørende i Live og ſaa nær tilſiæde, at de ſelv kunde paatage ſig dette, ſkulle anſees efter Forordningen af 31 Auguſt 1695 ſom en Løguer og ſtraffes med Arbeide i Kaſtellet.

Tillige indſtille de, at Præſterne maatte forbydes under Embeds- Forta- helse at ſammenvie nogen, iſær Ubekjendte og uden for deres Menighed, med mindre der havdeſ bekiendte Mænd til Forlovere, ſom kunde ſvare for, baade at der intet andet Egteſkab hæftede paa Brudefolkene og at de ei havde Fader eller Værgen levende eller ſaa nær ved hinanden, at de ſelv kunde paatage ſig denne Handling.

Men ſkulde dette Forſlag finde Wanſelighed, ſaa foreſlaaes om det ikke maatte befales, at naar Vielse-Breve bleve beſtilte i Cancelliet paa Perſoners Navne, der enten være ubekjendte, eller om hvilke der kunde haveſ Eviol, der da forſt ſkulle fremlegges Forældres og Curatorers Samtykke til Egteſkabet eller i det mindſte Beviis om, at det forehavende Egteſkab af dem bifaldes.

Biſkop Gerſleb beretter, at han, paa Grund af Rygtet om de mange ulovlige Copulationer, ſom Præſten paa Ladegaarden, Hr. Ruy, ſkal have forettet, og de mange vankundige Børn fra andre Menigheder, ſom af ham ſkal være confirmerede, har eſterat have i Forveien advaret ham, ſtrag eſter Urteframmer Mohrs Datters Bryllup med en Papiſt, forſt indfordret hans Miniſterial-Bog, og da det af den befandtes, at han i de ſidſte Aar havde copuleret 63 Par Folk, hvoraf de 13 være hans Meenighed uvedkommende, har han ladet ham tiltale for en Provſte-Ret, hvor han ikkun er dømt i 10 Rdr. Mulkt, 10 til Actor og 10 til Protocolen, hvilket Biſkopen ikke synes at kunne forſone ſaa mange og grove Forſeelfer; men deſuagtet tager Biſkopen i Betænkning at forfølge Sagen videre paa egen Haand, indſiikende derhos, om ikke Sagen af General- Fiſkalen burde indſævnes.

I øvrigt beretter fornævnte Biſkop Gerſleb, at Hr. Ruy undſkylder ſig dermed, at han ikke anderledes har forſtaaet de ham foreviſte Vielse-Breve, end at han i Folge deraf kunde forette Viſſen, thi diſſe befale ikkun, at ſamme ſkal ſee af en ved en ordentlig Menighed beſtattet Præſt. Denne

Denne Undskyldning formener vel Biskopen ikke at være af Betydning, men for endog i Fremtiden at forekomme samme, indstilles det, om ikke berørte Clausul maatte udelukkes af de simple Dielses Breve og allene indføres i dem, hvor det blev nogen tilladt at lade sig sammensie af en uvedkommende Præst.

* * *

Det skjønes lettelig, at et Tilfælde, som nyelig tilforn var indtruffet, har givet Magistraten Anledning til dette af dem giorte allerunderdanigste Forslag: bemeldte Tilfælde have de bestandig havt for Dinene i at forfatte dette Forslag og saaledes fæstet deres Tanker paa dette Object, at Forslaget derved tildeels er bleven saa udstrakt, at det vilde kuldkaste de Grundsetninger, hvoraf Patria Potestas i vores Lov bestemmes; tildeels derimod saa indskrænket, at det forønskete og tilsigtede Siemed neppe derved, uden for endeel, vilde være at opnaae.

Patria Potestas er efter vores Lov, som derudi holder sig inden Naturrettens Grændser, en Species Tutelæ: den haver samme Virkning, og ophører paa selv samme Maade, og samme Tid, som Tutela, eller i det høieste Curatela, hvilken nu, som oftest in Praxi, er continuata Tutela. Tutela ophører, naar Myndtlingen bliver myndig, og Curatela, naar Myndtlingen bliver fuldmyndig eller Majorren. I Henseende til Mandspersoner er Terminus Pubertatis 18 og Terminus Majorennitatis 25 Aar; altsaa, naar en Mandsperson har fyldt sine 25 Aar, staaer han ikke længere enten under Formynder, eller Curator, men deres Magt over ham har i alle Maader Ende. Derimod er et ugift Fruentimmer bestandig umyndig, altsaa staaer hun bestandig under Formynderskab, og dependerer, saavel i Henseende til hendes Person, som hendes Midler, af hendes Formynder.

Paa samme Maade forholder det sig og med Potestas patria; den ophører, i visse Henseende, og fornemmelig, saavidt Midlernes Bestyrelse angaaer, naar en Søn har fyldt sine 18 Aar, i Følge Lovens 3 Boges 17 Cap. 38 Art. Men, naar en Søn, har fyldt sine 25 Aar,

Aar, og da er i Stand til at ernære sig selv, da hører Patria Potestas, for saavidt den har Virkning in jure, reent op, og der bliver intet tilbage, uden de Officia humanitatis & gratitudinis; som en Søn, vel i sin Samvittighed er forbunden til at fyldestgjøre, men dog ikke medføre noget Jus perfectum, og altsaa ei heller noget Jus cogendi, eller nogen effectum in Jure civili: er saadan en Søn, som haver fyldt sine 25 Aar, ikke i Stand til at ernære sig selv, men maae underholdes af Faderen, da vedbliver endnu, foruden de forhen ommeldte Officia humanitatis & gratitudinis, den Forbindelighed, som skyder af de Midler, Faderen maae anvende til Sønnens Underholdning. Derimod, i Henseende til en Datter, vedvarer Patria Potestas, indtil hun indlader sig i Ægteskab, eller, som den gamle Indiske Lov siger: indtil Faderen giver hende en anden ret Værg eller Zusbond. Af dette Foransførte skyder da, at efter vores Lovs Grundfætninger, naar en Søn har fyldt sine 25 Aar, og da er i Stand til at ernære sig selv, kan man vel sige, at han ikke viser sig taknemmelig, og ikke fyldestgjør de ham paaliggende Pligter, eller iagttager Ustændigheds-Regler, om han indlader sig i Ægteskab, uden hans Faders Raad, og imod hans Villie; men denne Faderens Samtykke behøves dog ikke til Sønnens Ægteskab, enten for at giøre Ægteskabet lovligt og gyldigt, eller som noget, hvis Mangel kunde giøre Ægteskabet; naar det engang var indgaaet, ulovligt eller ugyldigt: og i Almindelighed kan man ikke sige, at saadan en Søn, i Følge vores Borgerlige Lov, behøver eller er forbunden til at have sin Faders Samtykke til at indlade sig i Ægteskab.

Disse Principia kan ikke bestaae med det af Magistraten giorte Forslag, som er almindeligt, uden at giøre nogen Forffiel paa myndige og umyndige Mandfolk og Fruentimmer, Sønner og Døttre, Jomfruer og Enker ic.: men overalt fordrer Faderens Samtykke til Døttrenes Ægteskab, saafremt han ellers er nærværende, thi naar Faderen antages at være fraværende, ophører Forslaget og Patria Potestas, hvilket uden Tvivl kommer deraf, at det Tilfælde, de just havde for Øinene, angik en Søn, som uden hans levende og nærværende Faders

Samtykke, indgil et lidet anstændigt Ægteskab. Dersom man og vilde vige fra vores Lovs Grundsaetninger, og udstrække Patria Potestas videre, end samme tillader, ved at billige dette Forslag, frygter jeg dog, det vilde have samme Skiebne som Patria Potestas, eller, som den af andre kaldes, Patria Majestas Romanorum, hvilken dog i Begyndelsen passede sig ret godt paa statum popularem Romanorum, men siden og fornemmelig, efter at den er indført i Tydskland, har givet Anledning, til saa mange Undtagelser og Fictioner, og saa mange Species Emancipationis fictæ vel præsumptæ, saa Exceptionernes Antal nu langt overgaae Reglerne. Man vilde dog neppe hos os finde sig udi, om en aldrende Mand, som sad i god eller reputerlig Stand, Embede, eller Næring, men havde sin Fader levende, naar han vilde indlade sig i Ægteskab, skulde skaffe Attest om hans Faders Samtykke, førend han kunde blive viet; og i Fald Faderen af Egenfindighed ikke vilde samtykke, da skulde tage sin Tilflugt til de Midler, som Lovens 3die Bogs 16de Cap. 3die og 4de Art. fastsætter til Fordeel for unge og umyndige Fruentimmer.

Jeg vil ikke tale om, at, naar jeg og kunde være enig med Magistraten i Principia, holdt jeg dog ikke, i Hensende til Udøvelsen, den af dem foreslagne Maade for den beqvemteste.

Hvad derimod ugifte Fruentimmer angaaer, da vil Loven, at de ikke maae indlade sig i Ægteskab, uden deres Forældres og Bærgers Samtykke; dog udfordrer Loven ikke dette Samtykke som et Principium dans validitatem Actui; eller som noget, hvis Mangel skulde giøre et allerede indgaaet Ægteskab ugyldigt eller til intet. Da Loven saaledes forbyder dem, at indgaae Ægteskab, uden deres Forældres og Bærgers Samtykke, men det Ægteskab dog er gyldigt, som de, uden at erholde sammes Samtykke, have indgaaet, saa er det nødvendigt, at der maae være Remedia coercitiva, og Straf for dem, der saaledes forsee sig mod Lovens Bydende; slige Remedia coercitiva angiver Lovens 3die Bogs 16de Cap. 2 Art. confereret med 6te B. 5te Cap. 1 Art. 6te B. 13 Cap. 10 Art. og Forordningen af 9 Julii 1745. Det kan saaledes

des ikke nægtes, at jo Forælderne, foruden de beste Midler mod saadant Foretagende, som en god Opdragelse giver, have Evangsmidler imod Børnene, naar de, i den Henseende, forsee sig imod dem; og, omend- skient det nogle Gange kan være befunden, at Digebørn have forsee't sig herimod, saa holder jeg dog for, at Grunden dertil ikke saa meget indeholdes i Straffens Lemfældighed, som udi Forældrenes Omhed og Medlidenshed, hvoraf Børnene altid love sig Forladelse og Straffens Estergivelse. I den Henseende holder jeg det hverken for nyttigt eller tienligt at skærpe Straffen, saasom det dog vel maatte beroe paa Forældrene ex postfacto at samtykke i Egteskabet, og derved befrie dem, som havde forsee't sig fra Straf; ligesom det og haver sin Banfælighed, at sætte haard Straf, hvor det skal hænge af private Personers vilkaarlige Villie at estergive den, eller lade den ereqvære.

Det, som adskillige holde for det sikkerste Mittel til at forekomme flige Egteskaber, nemlig i Almindelighed at erklære dem ugnldige og ipso Jure nulla, medfører omtrent de samme Banfæligheder, og desuden understaaer jeg mig ikke at indlade mig derudi, saalænge jeg ikke haver Theologernes Betænkning for mig, og jeg med dem er bleven enig saavel om Reqvilitis conjugii, som og fornemmelig om det Begreb, man saavel i Følge af vores Lov, som vores Kirkes Lærdom, her forbinde med Conjugium. Altsaa skienner jeg ikke allerunderdanigst, at der paa det af Magistraten gjorte Forslag kan være noget at reflectere, eller at der, i den Henseende, for Tiden, behøves nogen nye allernaadigst Anordning.

Hvad derimod angaaer den af Hr. Biskop Zerfleb foreslaagne liden Forandring i de almindelige Copulations-Breve, da skienner jeg ikke, at samme Forandring kan medføre nogen Banfælighed, men kan derimod tiene til at betage flette og ildesindede Præster en Undskyldning, som vel i sig er daerlig og ganske ugrundet, men dog synes at have tient til at undskyldte afgangne Dietrich Rup, og frietage ham for den ellers velfortiente Straf; og maae i den Henseende allerunderdanigst indstille, om bemeldte Forslag maatte finde Bifald, saa at den

Clausul: dog at det skeer af en ved en ordentlig Menighed bækstikker Sognepræst, som kan staae til Ansvar for Egtteskabets Rigtighed, herefter ikke indføres i de ordinaire Copulations-Breve, men allene i dem, hvorved tillige bevilges Frihed paa at lade sig vie af uvedkommende Præst, Kiøbenhavn den 24 Julii 1754.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Alt Copulations-Brevene i Fremtiden skulde indrettes efter Biskopens Forslag.

LXXV.

Erklæring over en Førestilling fra Statsraad og Amtmand Hagerup, som derved indsender en Skrivelse fra Fogden Vang i Senjen udi Nordlandene, hvori berettes, at der i bemeldte Fogderie hersker den skadeligste Overdaadighed i Klædedragt blant Bøndestanden.

Sandheden heraf bevidner Amtmanden, med Tillæg, at det samme findes i heele Nordlands-Amt, og at det var ønskeligt, om en Kongelig Anordning kunde udvirkes, hvorved al unødvendig og med Bøndestandens Wilkaar aldeles uovereenstemmende Pragt og Overdaadighed kunde forbydes, samt denne Staud ti holdes at klæde sig i tarvelig Bøndedragt, ligesom deres Førfædre og efter den Maade, som andre skikkelige Bønderfolk i Norge almindelig bruge.

Hvad de allerede havde anskaffet sig af slige Klæder, maatte de have Tilladelse at opslide, naar samme af vedkommende Foged var optegnet og stemplet.

Men for Eftertiden maatte intet deraf anskaffes, under Mulct for hver Gang af 1 Rdr. til Skole-Kassen og desuden Klædernes Confiscation.

Ved Bønderfolk maatte i øvrigt forstaaes dem, hvis Fodsel var af Bøndestanden og hvis Røring bestod allene i Jorder og Fiskerie.

* * *

Det kan ikke nægtes, at det jo er ilde, og høist skadeligt, at saadan Overdaadighed i Klædedragt, som Amtmanden og Fogden andrage, har taget Overhaand blant Bøndestanden i Nordlandene. Det var altsaa at ønske, at den, paa en god og lemsfærdig Maade, kunde, enten

reent

reent affkaffes, eller i det mindste standses, og forebygges, at den ei mere skulde tiltage.

Men om det af Amtmanden og Fogden foreslaagne Middel, nemlig en Kongl. Anordning om at Klæde sig i tarvelig Bøndedragt, ligesom deres Forfædre og andre Bønder i Norge, dertil er det beqvemeste Middel, det er et Spørgsmaal, hvorudi jeg ikke kan være enig med dem.

Jeg maae tilstaae, overalt at være af den Mening, at de Foranstaltninger, hvorved man tilsigter at bringe menig Mand fra Overdaadighed til Tarvelighed i Klædedragt, Mad og Drikke, med videre, ei allene paa en lemsfældigere Maade, men og langt bedre, og med større Visshed om en sikker Virkning, lade sig sætte i Verk ved Exempler end ved Befalninger og Forbud. Paa den ene Maade rykkes Overdaadigheden selv reent op med Nøde, da Begierligheden og Villien til Overdaadighed ei kan andet end bortfalde og ophøre, naar det betages og udryddes, som er den eneste Bevæggrund dertil. Paa den anden Maade derimod betages allene Evnen til at vise Overdaadighed, men det er saa langt fra, at Villien og Begierligheden dertil ophører, saa den langt snarere ved saadant Forbud formeres og tiltager, og er ei allene færdig til at yttre sig med langt større Styrke, saasnart den satte Hindring ophører, eller Forbudets Kraft, og den Frygt det virker, efterhaanden aftager, men og, medens Forbudet varer, til at eludere det ved nye Opfund og Moder, der ei udfordre mindre Beskøftning, end det, der er forbudet og affkaffet.

Det, som forfører den gemene Mand til Overdaadighed, i særdeleshed i Klædedragt, er altid en Slags Ambition, eller Begierlighed efter at være de Fornemmere liig. Bøndekonen, vil gierne klæde sig som Møllercens og Kroemandens Koner, og de igien, som Forpagternes, Fogdens, eller Præstens, og saa videre. De Fornemmere regieres og gierne af den Usuldkommenhed, at de ikke længere ere fornøiede med deres forrige Klædedragt, naar de fornemme, at de Ringere derudi ere blevne dem lige, men de ville da have noget bedre, og naar de

have faaet det, er det en nye Spore for de Ringere, som da ønske at faae det samme; saaledes siger Kunsten, og Overdaadigheden tager alt mere og mere til. Det er den selv samme Passion og samme Beveeggrund, der gjør, at de Ringere vil i deres Klædedragt gjøre det lige med de Fornemmere, og at de Fornemmere vil i Klædedragt adskille sig fra de Ringere. Dersom de Fornemmere, naar de saae, at de Ringere, ved det de vilde være dem lige, bleve bragte til Overdaadighed, da besadde den Guldkommenhed, og havde det Herredømme over sig selv, at de kunde formaae sig selv til, ei allene ingen Forandring at gjøre i deres til den Tid brugelige Klædedragt, men og at nedstige til den Lævelighed, som den gemene Mand begyndte at forlade, da vilde den gemene Mands Overdaadighed strax i Fødselen blive kvalt og undertrykket. Dersom Amtmanden i Nordlandene, i Steden for at gjøre Forslag om en Anordning til at hindre Bondens Overdaadighed i Klædedragt, kunde formaae Præsterne, Fogderne, Sorenskriverne ic. i Nordlandene med deres Hustruer til at iagttage den yderste Lævelighed i deres Klædedragt, er jeg vis paa, at disse Exempler vilde hidrage meget mere, end mange Anordninger, til at hævde den hos Bondestanden i Svang gaaende Overdaadighed. Jeg anseer det ikke som en meget vanskelig Sag for den høieste Vrigighed paa et Sted, naar han allene har nogen Understøttelse af de ham subordonerede Betiente, i Besyndelsen at hævde den der paa Stedet i Svang gaaende Overdaadighed, særdeles i Klædedragt. Naar denne Overdaadighed hos Bondestanden i Nordlandene er saa stor, som den af Amtmanden og Fogden andrages at være, da frygter jeg, at den, i Forhold ei er mindre hos de Betiente, som ere Bønderne foresatte, og skulde gaae dem for med et godt Exempel.

Jeg troer gierne, at Fogdens Hensigt kan være ganske god, og allene have det almindelige Beste i Sigte, men det er og mueligt, at Fogdens Kone gierne vil have noget for sig selv, og ikke kan taale, at Bondekonens Kaabe er af samme Slags Læi som hendes.

Eigesom jeg i Almindelighed ikke anseer Anordninger for det beste Mittel til at indføre Tarvelighed, saa synes blant flige Anordninger de endnu at være meest odieuse, som ikke ere almindelige, men allene angaae en vis Stand, da Distinction i Klædedragt overalt kun tiener til at formere og nære en utidig Vergierighed. Saaledes skulde denne Anordning efter Amtmandens Forslag, allene angaae Bondestanden i Nordlandene, og de derved forbindes til at klæde sig i tarvelig Bondedragt, som deres Forsædres og andre Bønderfolk i Norge. Skulde den allene angaae visse Slags Klædevaare, som overalt i Nordlandene skulde forbydes, havde jeg ikke saa meget derimod. Jeg vil ikke tale om de mange Trætter og Spørgsmaale saadan Anordning nødvendig maatte give Anledning til, saasom: hvem der skulde ansees for Bønderfolk eller ei? Da de Characteres distinctivi, som Amtmanden i den Henseende anfører, saa langt fra ikke ere tilstrækkelige, at de ei engang alletider passe sig, hvad der skulde ansees for tarvelig Bondedragt? Hvad Dragt deres Forsædres, og hvad Dragt andre skikkelige Bønderfolk i Norge kunde synes at bruge, eller have brugt? ic. Skulde alle disse Overfioners Afhjorelse allene beroe paa Fogden, ligesaa vel som Stemplingen af de tilforn brugte Klæder, kunde denne Anordning lettelig tilveiebringe en egennyttig Foged en skikkelig Indkomst, som vilde gaae ud over Bondestanden, uden at deres Overdaadighed i Klædedragt derved blev afskaffet. Jeg vil ei heller tale om de Vanskeligheder, som Udvælsen af dette Forslag var underkastet, og de Collusioner, som den derved brugende Stempling let kunde foraarsage. Men, da slig Anordning let kunde være et Mittel, deels til at nedslaae Modet paa Bønderne i Nordlandene, som dog, saavidt mig er bekiendt, meest selv ei deres Gaarde, deels til at gjøre dem leede af deres egen Stand, saa frygter jeg, at det derved foraarsagede Modfaldenhed, og deraf flydende Træghed og Lunkenhed, samt Keedsommelighed og Afskye for deres egen Stand, let kunde føde skadeligere Følger af sig, end den nu i Svang gaaende Overdaadighed i Klædedragt; da jeg holder mig forvisset om, at stolte og kiephøiede Bønder i Almindelighed ere at foretrække for

for forsagte, nedslagne og trevne Bønder, og formener det at være bedre, at en Bønde, som Bønde, har nogen Indbildning om sig selv, og om sin Stand, end at han anseer den som en foragtet og usel Stand, i hvilken han allene er fordømt til at trække og arbejde, uden at kunne vente sig nogen Lise, eller Fornoielse. Man skal ikke lettelig ved en Anordning, som angaaer Ting, der strax falde i Dinene, og stærk virke paa Sandserne, lade Bøndestanden føle, at man anseer den for mere nedrig eller ringere, end andre Stænder. Over Hoved biler en Norsk Bønde sig ind, at være langt lykkeligere, langt bedre og fornemmere, end en Svensk Bønde; den Meening skal man ingenlunde sige at betage dem; jo nærmere de ere Grændsen, jo nyttigere er den, efter mine Tanker.

Utsaa i Følge Foregaaende, understaaer jeg mig ikke allerunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til at approbere Etatsraad og Amtmand Zagerups allerunderdanigst Forslag.

Men isald det Andragne dog skulde eragtes af den Betændthed, at derpaa skulde raades nogen Bod, og det af mig forhen omvælte alsindelige Forslag ikke maatte findes anvendeligt i Nordlandene, da, som Landet ikke er mig saa bekiendt, at jeg understaaer mig at giøre noget allerunderdanigst speciel Forslag, saa maae jeg allerunderdanigst indstille: om Hr. Vice-Stattholder Benzons allerunderdanigste Betænkning først derover maatte vorde indhentet. Kiøbenhavn den 26 Julii 1654.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Remitteres til General-Land-Deconomie og Commerce-Collegium, hvor Sagen henhører.

LXXVI.

Erklæring over en Foreskilling fra Etatsraad og Laugmand Møllman, hvori han andrager, at der i det ham anbetroede Trundhiems Laugdomme ofte forefalder Disputer imellem Sorenskriverne paa den eene og Parterne ndi Markgangs-Trætter og andre Kasteds-Sager paa den anden Side,
anlau-

anlangende Sorenskriverens Salarium for Rettens Betiening i disse Sager. Dette beregne de sig vel efter Reglementet af 24 Februarii 1708, naar der i saadanne Sager ingen Udsættelse skeer, følgerlig for første Dag 3 Rdr. for anden Dag 2 Rdr. og for tredje Dag 1 Rdr., men naar Sagerne, efter en af Parternes Begjæring, blive udsatte, da anføre de for næste Session ligesaa meget Salarium, som ved Sagens første Begyndelse, og saaledes fremdeles, hvorofte Sagen end maatte udsættes, hvilket de grunde paa Praxis, da Reglementet intet taler om det Tilfælde, hvor der indtreffer flere Sessioner i en Sag. Parterne derimod paastaar, at i hvor mange Sessioner der end indirekte i een Sag, bør Sorenskriveren for den hele Sag dog ikke nyde mere end de i Reglementet fastsatte 6 Rdr. og naar Sagen angaaer Bønder, da 4 Rdr.

Laugmanden yttre i den Anledning, at endskjønt det vel ikke er den rette Forstaaelse af forebemeldte Reglement, at Sorenskriverne udi Afsæds-Sager nyde for hver Session ligesaa meget, som for den første Dag, Sagen begynder, saa er det dog vel ikke heller Reglementets Mening, at disse Embedsmænd ikke skulde nyde i Betaling meer end det i Reglementet fastsatte, hvorlænge Sagen end varer og hvor mange Sessioner end derudi holdes, da Sorenskriverne ofte maae holde 10 à 12 ja flere Sessioner i disse Sager; desuden foresalder der i bemeldte Laugdomme vanskelige og besværlige Situationer, der igien gjøre Rettens Betientes Forretninger besværlige, i hvilket Fald 4 à 6 Rdr. synes at være en alt for ringe Betaling, især da de fleste Sorenskrivere i det Laugdomme have meget ringe Levebrød.

Paa Grund heraf indstiller Laugmanden til Hans Majestæts allernaadigste Resolution, om ikke Sorenskriverens Salarium i Afsæds-Sager heretter saaledes maatte reguleres: at de for første Session blev tilstaaet Betaling i Overensstemmelse med Reglementet af 24 Februarii 1708, og i Tilfælde at flere Sessioner udi Sagen bleve holdte, da for hver Dags Forretning 2 Rdr., foruden frie Skyds- og Diæt-Penge.

Fremdeles andrager benævnte Etatsraad Møllmann, at der i Henseende til Skrivers-Penge for Acter, som Sorenskriverne udsæde, saavel i Afsæds som andre Sager, er megen Ulighed, i det nogle beregne sig samme efter Acternes fulde Beløb 12 sk. for Arket, hvortil de meene at have Anledning af Norffe Lov 1—2—3, 5 Art.; andre derimod, i Anledning af den paafølgende 9 Art. ikkun for Doms Acter. 12 sk. per Ark. af enhver Parts Indlægge og Documenter, og naar da blot een af Parterne tager Dommen bestreben, nyder allene Sorenskriveren Betaling for

Denne Partis Documenter, uden at sæde noget for at indføre dem som til høre den anden Part: Parterne derimod disputere Sørenskriveren begge Deele og for Acternes Beskrivelse ei vil betale mere, end de i 1—23—7 Art. befalede 64 β . Da nu Laugmanden formæner, at sidstnævnte Artikel ikke bør forstaaes anderledes, end at de 64 β . skal betales for Sagens Protocollering samt Domstols Forsætning og Beskrivelse, hvilket synes at skyde af den følgende 9 Artikel, og det ikke kan være Lovgiverens Mening, at Sørenskriveren skulde bide en vidtestlig Act beskrevet for 64 β ., hvilket ender Laugmandens Tanker vilde være alt for lidt, da nogle Acters Beskrivelse stæer paa 40 å 50 Ark og derover, Sørenskriveren desuden skal udi en Protocoll indføre alle Acter ordlydende; og der ligesledes indfalde mange Juris: Sager, som uden Betaling gives beskrevet; saa forskiller Laugmanden, om det ikke allerhaadigst maae være Sørenskriveren tilladt, herefter at nyde udi Skriverpenge for Acters Udfærdigelse, saavel i Aasteds som andre Sager 12 β . per Ark af Acternes færdige Betsb.

Vice-Stattholder Benzon, hvis Erklæring over denne Sag er indhentet, er, hvad Sørenskriverens Betaling for Aasteds Forretninger angaaer, i Henseende til Marsagen, som har frembragt Laugmand Møllmanns Forsætning, entlig med Laugmanden, dog formæner han, at Sørenskriverne kunde betales for en saadan Forretning 6 Rdr., hvad enten den vedværet een eller flere Dage, men desuden nyde frie Etyds og 4 Mark daglig i Døds-Penge al den Tid Forretningen vedværet.

Betreffende derimod Skriversnes Salarium for Acters Beskrivelse i Almindelighed, da, saasom de i Lovens 1—23—7 Art., bestemte 64 β . synes at være noget lidet, naar Sagen er vidtestlig, indskiller Vice-Stattholderen, i Anledning af 1—23—9 Art., om ikke Skriverne ved Under-Retten, naar Acten ei er over 8 Ark, og ved Ober-Retten, naar den ei er over 12 Ark, bør lade sig høre med de i Loven bestemte Skrivers-Penge; hvorimod de for hvert Ark, som Acten bliver vidtestligere, maatte tillades at tage 12 β . og det baåde i Kjøbstæderne og paa Landet ved Ober- og Under-Retter.

* * *

De tvende Poster, Statsraad og Laugmand Møllmann andrager, som noget, der giver Anledning til adskillige Disputer og Processer, og har i den Henseende ønsket at maatte være fastsat og bestemt, ere af ganske udlige Beskaffenhed, og maae hver for sig særskilt betragtes og betrudd.

Den ene Post, som angaaer Sorenskriverens Salarium for hans Medende og Rettens Betiening paa Aastedet, har ikke Sted uden i Aastedes Sager, og er egentlig kun Norge vedkommende. Det er ganske vist mod Forordningen af 24 Februarii 1708 dens Hensigt, at en Sorenskriver for hver Session, han i een og den samme Sag holder paa Aastedet, skal nyde det samme, som Forordningen tillægger ham for den første Session, hvilken Forordningen anser, som den eneste, da den formoder, at Forretningen i Et vedvarer indtil den reent er tilende. Det er og saa meget mere nødvendigt, at denne Misbrug, som man seer paa visse Steder at have indsueget sig, affkaffes, som en Part ei allene paa den Maade kan komme til at betale til Sorenskriveren for hans Forretning paa Aastedet i een og den samme Sag, 60 á 80 Rdr., men Sorenskriveren og derved opmuntres, for hans egen Fordeels Skyld, til at see slige Aastedes Forretninger ved Opsættelser forhalede og gientagne; ligesom jeg og af de fremlagte Beregninger erfarer, at Sorenskriveren ofte ender den første Session efter een Dags Forretning, for at komme desto snarere igjen, da man derimod kan være vis paa, at det vil bidrage meget til slige Forretningers hastige Slutning og Tilendebringelse, om Dommerne ikke finde deres Regning ved at de gientages og forhales.

Derimod var det paa den anden Side alt for tungt og besværligt for Sorenskriveren, om han skulde nøies med de 6 Rdr., han havde faaet for de 3 første Dages Forretning; skient han siden i samme Sag maatte paa Aastedet holde 8 á 10 Sessioner og paa Forretningen anvende 20 á 30 Dage. Dette kunde og bevæge Sorenskriveren til at chicanere Parterne, og opholde dem, naar de til deres Sags Fremtær behøvede Opsættelse og flere Sessioner.

Det bliver saaledes billigt, at Sorenskriveren forundes noget for de øvrige Sessioner, skient ikke saa meget, som for den første; hvortil og saavel Laugmandens, som Vice-Stattholderens Forslag hensigte.

I Følge af Laugmandens Forslag skulde de i de øvrige Sessioner for hver Dags Forretning nyde 2 Slettedalere, hvorved jeg maae

erindre: 1) at paa den Maade blev dem tilstaaet mere for hver Dags Forretning i de øvrige Sessioner, end for den 3die Dag i den første Session; da dog Forordningens Hensigt er, at de for den Betalning, de nyde de 3 første Dage, skal blive ved at fuldføre Forretningen, hvortil den end maatte vare; ligesom det og paa den Maade blev Sorenskriverens Fordeel, at ophæve den første Session, saasnart den havde været i 1 eller 2 Dage. 2) Burde der i Følge af de Principis, hvorpaa Forordningen grunder sig, gøres nogen Forskiel til Moderation for Bønder, saaledes, at de skulle betale mindre, end andre.

Imod Vice-Statholderens Forslag, som alene tilstaaer Sorenskriveren 1 slet Daler om Dagen, naar han er i Forretning, bliver at indvoende: 1) At i Følge deraf skulle Sorenskriveren altid nyde den fulde Betalning af 6 Rdr., som Forordningen tilstaaer ham for de 3 første Dages Forretning eller den hele første Session, hvor længe den end vedvarer, og det omendskiønt Forretningen kun vedvarede een Dag, eller nogle Timer. 2) Synes det billigt, i Følge de i Forordningen fastsatte Grundsætninger, at Sorenskriveren nyder noget mere for den Dag, han er i virkelig Forretning, end han tilstaaes i Diæt-Penge, foruden frie Skjds, saa længe, han er paa Reisen. Jeg skulle saaledes formene, at det var best at gaae en Middelvei mellem begge Forslag, og tilstaae Sorenskriveren, naar han var i Forretning 1 Rdr. om Dagen i Almindelighed, men 1 slet Daler, naar det var hos Bønder. Desuden melder hverken det ene eller andet Forslag noget om Laugmændene og Ober-Rettens Betiente, da det dog er mueligt at samme Disputer og kan finde Sted, i Henseende til dem, skjønt jeg gierne troer, at det kuns sielden hender.

Den anden Post i Laugmand Møllmanns Forslag, som angaaer Sorenskriverens Betalning for Acternes Udstedelse, er derimod af den Beskaffenhed, at den passer sig ei mere paa Nafeds, end alle andre Sager, og har ligesaa vel Sted i Danmark, som i Norge, saa at ifald noget derom skulle fastsættes, maatte det skee ved en almindelig Forordning for begge Rigerne. Ligesom Lovene overalt have været meget spar-

sparsomme i at tillægge Under=Retternes Betiente, fornemmelig paa Landet, Betalning for deres Arbeide, saa synes det og alt for lidet, som Loven tilstaaer saadan en Under=Retts Skriver i Skriverløn for en Actis eller Doms Udstødelse, nemlig 64 sk . eller 4 Mk . Danske, særdeles saadanne Acter, imod dens Hensigt, nu undertiden beløbe sig til 30 á 40 Ark , og de for disse 4 Mk . ei allene maae give saadan vidtløftig Act beskreven, men og desuden føre Protocollen i Sagen. Smidlertid er Lovens Befalning herom ganske tydelig i Danske Lovs 1 Bogs 25 Cap. og Norske Lovs 1 Bogs 23 Cap. 7 Art., af hvilke det er klart, at Skriveren ikke kan eller maae paastaae mere for en Underrets=Actis Beskrivelse, i hvor vidtløftig den end er.

Disse Artikler have Underrets=Skriverne i Norge og i Særdeleshed i Trundhiems Stift ei gierne villet forstaae, og er dette ikke den første Gang, men det er nogle Gange tilforn indtruffen, at de have begyndt med at tage Betalning Arkviis for slige Acters Beskrivelse, indtil vedkommende Ørighed er kommen derefter, og da efter foresgaaende Forespørsel, har forbuden dem det. Jeg kan ei heller nægte, at jeg jo nogle Gange har været anmodet om, at giøre allerunderdanigst Forestilling, om nogen Forandring i den Sald til Beste for Skriverne; men skient jeg maae tilstaae, at den Betalning Underrets=Skriverne, særdeles paa Landet, for vidtløftige Acters Beskrivelse nyde, ikke er proportioneret efter deres Arbeide, saa har dog følgende Betragtning hidindtil holdt mig tilbage fra at give Anledning til Forandring i Lovens Bydende.

Saa længe det forbliver in statu quo, er det Underrets=Betientenes Fordeel, at en Sag bliver snart og kort afgjort, og Acten, det mindste vidtløftig, mueligt er, som de for dens Beskrivelse nyde lige meget, enten den er paa 30, 40 eller kun paa 4 Ark . Dette anseer jeg, som Aarsagen til, at de fleste Underrets=Acter, som forekomme, ere ganske korte, og beløbe sig kun til nogle Ark , naar Tingvidner undtages, som gives særskilt beskryvne, og vedhæftes Acten. Naar man med de ordinaire Underrets=Acter vil conferere Commissions=

Acter i Almindelighed, som betales Arkevis, kan man blive forvissat om denne Anmærknings Rigtighed. Derimod, saasnart det blev fastsat, at Underrets-Skriverne skulde for Acternes Beskrivelse nyde Betalning, efter deres Vidtløftighed, og noget vist for hvert Ark, Acten bestod af, blev deres Fordeel strax forandret, og jo vidtløftigere Sagen og Acten da blev, jo større Indtægt vilde det blive for dem. Jeg frygter, at man da snart vilde blive vant til at faae at see ganske store og vidtløftige Underrets-Acter, saasom Underrets-Skriverne da uden Tvivl vilde efterligne Commissions-Skrivere ved at indføre i Acten Tingvidner, og alt andet, som kunde tiene til at gjøre den vidtløftig, at jeg ikke skal tale om, hvad Virkning det vilde have, i Henseende til Dommeren, (som ved Underretten paa Landet gjerne selv er Skriver) og Procuratorerne, som meestendelen staae godt med Rettens Betiente, og saaledes gjerne skulde bidrage deres til at gjøre Sagen og Acten vidtløftig, ved at fylde den med adskillige unyttige Documenter, for at skaffe Skriveren et godt Skriver-Salarium, alt til Beføstning for Parterne, som ved Underretterne paa Landet gjerne ere Bønder og Alminnes Folk, som bør forhielpes til deres Ret, uden derved at føres i alt for stor Beføstning, hvilket og uden Tvivl har været Lovens Hensigt, og Uarsagen til, at Loven har søgt, saa meget mueligt, at formindske og moderere Beføstningerne ved en Sags Drift og Udførsel for Underretterne paa Landet. Da nu denne Ratio, som i sig virkelig er meget vigtig, endnu vedbliver i sin fulde Kraft, saa understaaer jeg mig ikke at raade Deres Kongl. Majestæt til, herudi at gjøre nogen Forandring, saa længe den yderste Fornødenhed ikke udkræver det, hvilken jeg ei skienner, her endnu at være forhaanden; i Henseende til a) ere de, som meest besvære sig herover, og som, i den Henseende har søgt at eludere Lovens Bødende, ikke Underrets-Skrivere paa Landet i Danmark, som ere slet aflagte, men Sorenskriverne i Norge, som ere Dommere og Skrivere tillige, og paa de fleste Steder have deres stikkelige Udkomme, saa de ikke saa meget have Uarsag til at besvære sig over, om de i eet eller andet vist Tilfælde ikke nyde al den Betalning, som deres Ar-

beide

bede kunde synes at fortlene. b) Da Tingordnere og slige Forretninger gives særskilt beskrevne, saa ere Procuratorernes vidtløftige Indlægger fast det eneste, som kan giøre en Underrets-Act særdeles stor og vidtløftig, og derimod have Skrivelne et godt Middel i Lovens 1 Bogs 23 Cap. 9 Art. c) Jo mere Beløstningerne stige paa en Sags Udsættelse for Underretterne paa Landet, hvor det fornemmelig angaaer Almuen og Bønder, jo mere vil Deres Majestæt blive overløbet med Ansøgninger om Beneficia Paupertatis, hvis Tiltagelse mueligt vilde forarsage Skrivelne et større Tab, end den Forhøielse af Skrivel-Salarium kunde tilkveibringe dem Fordeel.

J Henseende til Foregaaende skulde jeg allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Vice-Statholder Bengzon:

At, da der ofte skal forefalde Disputer mellem vedkommende Parter og Sorensskrivere, angaaende disse sidste deres Salarium og Betalning, saavel for Acternes Beskrivelse, som og fornemmelig i Aasteds Sager for deres Nødende og Rettens Betiening paa Aastedet, naar der forlanges Opsættelse, og der saaledes maae holdes flere Sessioner, ved det at Sorensskriverne for enhver Session paaastaae det samme, som Forordningen af 24 Febr. 1708 tilstaaer dem i Salarium for den første Session, som efter Forordningens Hensigt, tillige skulde være den eneste; saa er Deres Majestæts allernaadigste Villie og Befalning, at Sorensskriverne i slige Tilfælde, for den første Session, og de 3 første Dages Forretning, nyde Betalning efter den allegerede Forordning af 24 Febr. 1708; men ifald Forretningen paa Aastedet flere Dage maatte vedvare, eller og flere Sessioner paa Aastedet maatte behøves og blive holdte, da skal Sorensskriveren, foruden frie Skyds og Diat-Penge, som han, efter Forordningen, nyder paa Reisen, for hver Dags Forretning nyde een Rigsdaler, men af Bønder kun en Sletdaler, hvilket og, i Proportion, skal giælde om Laugmændene, og Overrettens

De:

Betiente, saa at de i denne sidste Tilfælde for hver Dags Sorretning nyde 2 Rdr., men af Bønder Kunns 1 Rdr.; men hvad angaaer Sorenstriverens Salarium for Actens Beskrivelse enten i Aasteds eller andre Sager, da skal dermed stricte forholdes efter Norske Lovs 1ste Bogs 23de Cap. 7de Art. Og maae ingen understaae sig, derfor at tage, eller fordre mere, end Loven udtrykkeligen tillader. Kjøbenhavn den 30 Julii 1754.

Cancelliets Resolution:

Ordre til Vice-Statholderen efter General-Prokureurens Erklæring.

LXXVII.

Erklæring over en Foresøgning fra det combinede Admiralitets- og Commissariats Collegio, hvori dette andrager, at der i den Tid Assisenhuset har været under Fødernes og siden under Frue Tentostes Behandling, har indseet sig mange hemmelige Laanehuse, hvor der laanes paa Pant, saavel imod lovlige som ulovlige Renter, saa at Assisenhuset ei har havt det med Frøie ventede Udlaan; da nu sliq Uorden strider mod Loven og Assisenhusets Privilegier, og der ved Politie-Retten er saa meget at besille, at d t vilde være alt for langvarigt der at saae alle de Sager undersøgte, som burde anlegges imod saa mange Pante-Laanere, saa troer bemeldte Collegium, at den almindelige Rettens Wei udi disse Sager ei vel kan følges. I Betragtning heraf indstilles det, som det beqvemeste Middel til fornævnte Sagers hastige Afgiørelse, om der ikke af Hans Majestæt kunde anordnes en Commission der maatte have Magt til, efter den fra Quasihuus-Directeurerne indkommende Klage over angivne Pantelaanere, at tage Sagen under Behandling, at afhøre Vidner, og affige Dom, saa foreskriver og Admiralitetet, om ikke følgende Momenta maatte indrykkes i Commissorium.

1) At Quasihuus-Directeurerne, som Assisenhuus-Directeurer, naar de fik Kundskab om ulovlig Pengelaan paa Pant, maatte med tiltagen Politie, som efter Requisition strax skulle være følgagtig og med deres antagne Betiente, hos enhver, uden Hensigt til Etand og Bilkaar, inquireere, om det angivne Pant virkelig der befandtes, og i saa Fald lade det opskrive, forsegle og bringe i Sikkerhed.

2) At Forretningen over det, som fandtes og ved Undersøgningen forefaldt, samt hoed Assistenthuus-Betienten fandt fornøden kortelig der at examinere, angaaende Pantelaanen, skulde strax af Betienterne underskrives, og maatte ingen Procurator ved denne Forretning, noget paa Pantelaanrens Vegne dictere.

3) At, dersom nogen viiste sig hinderlig eller uvillig, til at oplukke Bærelser og Glemmer, da skulde Politie-Betienterne, paa Assistenthuus-Betientens Paafordring, uvægerlig selv aabne og inquirere paa vedkommende Steder; men hoer, som herudi gjorde Modstand, eller brugte Gewalt, maatte med Magt tvinges, og Assistance tages ved nærmeste Vagt eller anden Rettens Middels, og siden den Forgribende ved endelig Dom efter Omstændighederne ansees.

4) At dersom der hos nogen fandtes Mængde af adskilligt Gods, der kunde ikke ansees at være een Mandts Boeskab, da, uagtet intet Pante-Nummer derpaa fandtes, maatte dog med Forretningen fortfæres, paa det at Sagen noiere kunde examineres.

5) At dersom Segl, der var sat for sligt Gods udi den der bærende Forretning siden fandtes brudt, eller andet Tegns til Underslæk, da skulde Vedkommende tilbørlig ansees, og være ansvarlig for det Bortblevne.

6) At Quasshuus-Directeurerne, naar de ville anlægge Sag imod nogen, sig med deres Klage og Forretning ved Commissionen skulde melde, og denne da strax foretage, undersøge og paaktende samme.

7) At alle Anklagede, Vidner og Andre, som Commissionen fandt for godt at indkalde, sine exceptione fori, og uden Forskiel paa Stand og Vilkaar, skulde møde efter Aftens Marsel, samt at den, som vægrede sig, eller sig vilde forsikke, maatte med vedkommende Rettens Middels Assistance bevares, indtil han i Commissionen var afhørt.

8) At Commissarierne selv skulde examinere saavel de Anklagede som Vidner, samt at Proceduren skulde være summarisk, saaledes at enhver selv, uden Procurator, maatte forsvare sin Sag, og dertil forundes nødvendig Tid.

9) At Commissariernes Dom kunde indstevnes for Høieste-Ret, og at den inden 6 Maaneder paaanfeedes, og Appellen i Commissionen i det seerdeste 8 Dage efter affagt Dom declareredes, og endelig Stebningen til Høieste-Ret inden 6 Uger udtages; da der ellers, om den Tid gif forbi, uden at kunde erholdes Opreisning, med Executionen maatte fortfæres.

10) At de Pantar, som Vedkommende ikke ville tilskaae hvem tilhørte, skulle Assistenkhuset til sikker Bevaring overleveres, indtil Eieren sig deroim meldte.

11) At dersom nogen ikke just med 2 eller flere Personer, som selv, skjønt paa forskellige Eider, havde bragt eller sat Pant hos de ulovlige Pante-Laanere, kunde overbevises om for hoi Rentes Tagelse, men der dog var Formodning mod en saadan, ham da efter Omstændighederne maatte paa lægges Eed, men hvor der var meget stor Formodning, da, for at undgaae Meeneed, at paalægges en Mulct.

12) At til Commissarier maatte udvæbnes Doctor Juris og Kammer-Justiz Secretair Sevel, samt Præsidenten i Under-Admiralitetens Rette, Auditeur Boren.

* * *

Da Indkomsterne af Assistenkhuset ere henlagte til tvende offentlige og vigtige Verkers Vedligeholdelse, og det saaledes paa alle muelige og billige Maader bør understøttes, det og ikke kan nægtes, at det jo lider megen Ufgang ved de i Svang gaaende private Laanehuse mod ubillig Rentes Tagelse, saa er det billigt, at Søe-Oversthuset, som har erhvervet Assistenkhuset Titulo valde oneroso, faaar al lovlig Bistand til slige private Laanehuses Affæffelse. Da den Undersøgning, som i den Henseende er anstillet, nødvendig maae i Begyndelsen give Anledning til adskillige Processer, og adskillige Vidners Afhørelse, saa troer jeg gjerne, at det dermed maae gaae noget seent ved Politie-Retten, som med adskillige andre Sager er beskæffiget, og at den tilsigtede Virkning paa den Maade ei saa let bliver at opnaae. Jeg troer derimod at denne Virkning langt snarere og kiendeligere vilde blive at erholde ved en Inquisition-Commission, som vel er et usædvanligt Middel, men dog pleier at bruges, naar en offentlig Stiftelses Vedligeholdelse, eller en vis i Svang gaaende Lasts Udryddelse det maatte udfordre; og veed saaledes intet imod, om det allernaadigst maatte behage deres Kongl. Majestæt at bifalde og bevilge det combinerede Admiralitetens og General-Commissariats-Collegii allerunderdanigste Forslag, saavel i Henseende til

til Commissorium, som Instructionen for Vedkommende, da jeg ved de af dem foreslagne Momenta allene haver at erindre.

- 1) Moment: 1. Linie 5. maae de Ord: Hvorfor, og udgaae, som Nærsthuus-Directeurerne ikke mere, end andre, ere berettigede til at requirere Politiets Hielp, undtagen det skeer, for at inquirere om ulovligt Pengelaan paa Pant, og altsaa maae Politiet vide Hvorfor de requireres, og om det er af denne, eller af en anden Aarsag? Da det derimod ikke er nødvendigt, at de i Forveien skal vide, hos hvem saadan Inquisition skal skee.
- 2) Moment: 4. Kunde Begyndelsen saaledes forandres:
At, dersom der hos nogen fandtes saadan Mængde af adskilligt Gods, og Løssøre, at man ikke kunde ansee det for at være een Mand's Boestab, eller at tilhøre ham, men af Omstændighederne havde Aarsag til at formode, at det maatte være Pant, da, uagtet 2c.
- 3) Moment: 7. Kunde Begyndelsen være saaledes:
At alle, saavel Anklagede og i Sagen indviklede som Vidner og andre, som formeentes at kunde give nogen Oplysning om Sagen, og Commissionen fandt sig besjætet til at indkalde 2c.
ibid. Linie 5. isteden for: eller sig vilde forstikke kunde sættes: eller befandtes sig at ville forstikke.
- 4) Moment: 8. Linie 1. saavel Anklagede kunde tillegges: og i Sagen Implicerede.
- 5) Moment: 9. Linie 5. isteden for udtoges kunde sættes: blev begjært i Cancelliet.
- 6) Moment: 11. maae reent udgaae, og dermed have sit Forblivende ved Lovens; da det, som hermed tilsigtes, omtrent kan opnaaes ved en fornuftig Anvendelse af Lovens Bhdende, og det, paa den anden Side, vilde forarsage alt for stor Opsæt, om man, i Henseende til disse Sager, skulde synes at vige fra Lovens almindelige Princip

cips angaaende Beviis, Formodning og Led og derom give en nye Lov.

- 7) Moment: 12. Da de tvende foreslagne Personer ere bekiendte brave Mænd og fornuftige Jurister, der tillige have civile Embeder, saa skienner jeg ikke, at der er nogen Fornødenhed udi, at adjungere dem flere af den civile Etat; fornemmelig det ikke vilde blive behageligt, om dem blev adjungeret en Raadmand eller Assessor i Hof-Retten, som samme da maatte have Præsidium, og det vel ikke var Umagen værd at adjungere dem een af de 32 Mænd.
- 8) Endelig da Søe-Etaten herved fornemmelig tilsigter at indjage Folk en Skræk for at laane paa Vandt med ubillig Rente, og, til denne Hensigt at erholde, ikke behøves en bestandig Commission, men kan efter mine Tanker være nok, at en Inquisition-Commission engang sættes, og Publicum bliver underrettet om, at det samme kan skee oftere; saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at denne Inquisition-Commission kunde indskrænktes, enten som andre Commissioner i Almindelighed, inden 6 Maaneder, eller i det heieste, inden et Aar, naar allene Commissorium saaledes blev clausuleret:

At, saafremt det enten ikke skulde være mueligt, inden bemeldte Tidsforløb, at bringe de indklagede Sager til Ende, eller og det siden maatte befindes, at Laan paa Pant mod ubillig Rente til Assistentenshusets Præjudice atter saa stærk gik i Svang, at en Inquisition-Commission vilde være nødvendig til at hemme det, da vilde Deres Kongl. Majestæt efter derom skeete allerunderdanigst Foresøgning, allernaadigst være betænkt paa, efter Omstændighederne enten at bevilge Prolongation, eller at anordne en nye Commission. Kiøbenhavn den 2 August 1754.

Herpaa er i Conseillet resolveret:

Expederes efter Erklæringen og paa eet Aar.

LXXVIII.

Erklæring over en Ansøgning fra Etatsraad og Amtmand Albertin, hvort denne andrager, at Birkedommer Peder Paasche er død paa en Nølle, Hastrup kaldet, i Coldinghuus Amt, og at dette har givet Kammerherre og Amtmand Bylou Anledning til som Skifteforvalter der at indfinde sig; da den Afdøde imidlertid har eiet et Jordegods Carstøff kaldet, i Lundenæs Amt, saa formener Amtmanden sammentids, at hoed Forretning, som til Skiftes Fremme udfordres, med Registrering, Vurdering samt Auctions-Foranstaltning, i Hensigt til dette Gods, bør ved ham besørge i Overensstemmelse med 5-2-90 Art. Ikke destomindre har Kammerherre og Amtmand Bylou, paa Grund af et Reskript dateret 27 Augusti 1751 foretaget sig Registrering og Vurdering over det i Lundenæs Amt beliggende Carstøff og saaledes derfra excluderet Etatsraad Albertin, som formener dette at være urigtigt, deels fordi 5-2-90 Art. vil, at Amtmændene paa Landet skulle forrette Skifter, følgerig og besørge Registrering og Vurdering, deels ogsaa, fordi Supplicantens Paastand har Hiemmel i Brug og Sædvane; til hvilket endnu kommer, at det til Amtmand Bylou ergangne Reskript af 27 August 1751, hvorpaa denne beraaber sig, er aldeles specielt og sigter alene til Oberst-Lieutenant Antischous Sterboe, hvorfors det paa nærværende Tilfælde ikke kan anvendes, paa Grund heraf ansøger Etatsraad Albertin, at Kammerherre Bylou maatte blive tillagt Ordre, at henvende sig til ham i Hensigt til den Deel af Birkedommer Paasches Gods, som ligger i Lundenæs Amt, og at han tillige maae blive betydet, at han bør entholde sig fra sig ham vedkommende Forretning.

Over denne Ansøgning har Kammerherre og Amtmand Bylou erklæret: at, uagtet det til ham under 27 August 1751 udfærdigede Reskript er specielt, har det dog fastsat denne almindelige Regel, at Registrering og Vurdering er saadan Actus, der tilfalder en Skifteforvalter, uden Hensigt til hvor Effecterne befindes, som henhøre til det Sterboe, der behandles, og at dette har bevæget ham til at foranstalte Registrering og Vurdering, samt paaafslgende Auction over det af Birkedommer Paasches Sterboe, som i Lundenæs Amt var beliggende, hvorimod Etatsraad Albertin er bleven anmodet at beordre vedkommende Rettens-Betiente under hans Jurisdiction at forrette Auctionen.

Det er klart, at Hr. Kammerherre og Amtmand Bylou herudi ikke har foretaget sig andet, end det, han baade var berettiget og forbunden til; thi som Skifteforvalter efter den afdøde Virkedommer Paasche tilkom det ham at betale den Afdødes Gæld, og dele det Tiloversbivende mellem hans retmæssige Arvinger: for at komme dertil, maatte han først besørge, at den Afdødes Gods, i Særdeleshed Løsere, blev stilt til offentlig Auction, og altsaa maatte han i Forveien lade det registrere og vurdere; ved alle disse Forretningers Foranstaltning kom det ikke an paa, hvor Godsset var beliggende, men allene, om det havde tilhørt den Afdøde, og nu udgjorde endeel af hans efterladte Sterboe, eller den Massa Bonorum, som var under Skifteforvalterens Behandling og Administration? thi ligesaa lidet, som den Afdøde selv, om han vilde ladet sit Gods registrere og vurdere, havde været forbunden dertil at requirere Amtmanden, i hvis Amt det laae, ligesaa lidet kunde bemeldte Amtmand paastaae det af Skifteforvalteren, da han, qua Skifteforvalter, forestiller den Afdødes Person, paa selv samme Maade, som Hæreditas Jacens, Jure Romano: hvilket og kommer overeens med de Rationes decidendi, som ere allegerede i Rescriptet til Kammerherre Bylou angaaende afgangne Oberst-Lieutenant Antischous Sterboe af 27 August 1751, skjønt Tilfældet der ikke just var det selv samme, som her. En anden Sag er det, naar en Skifteforvalter selv finder for godt, at requirere af den Øvrighed, under hvis Jurisdiction noget af den Afdødes Gods kan være beliggende, hans subdiale Hielp i at lade det registrere og vurdere; men det er noget, som han gjør for sin egen Sikkerheds Skyld, og som man allene kan sige om, at det er vel gjort, og forsigtigen gaaet til Værks, men ikke, at han dertil var forbunden, da det er alt nok, at han besørger Registeringen og Vurderingen saaledes forrettet, at han derfor i al Fald kan staae til Ansvar, da derimod, den Øvrighed, under hvis Jurisdiction Godsset er beliggende, aldeles ikke haver at befatte sig dermed, eller med dets Registering og Vurdering, såvæd han derom af den rette og virkelige Skifteforvalter bliver anmodet. De af Etatsraad Albertin herimod anførte

Argu-

Argumenter behøve ikke at giendrives, da ingen negter, at jo disse Actus tilkomme ham i hans Amt, naar han er Skifteforvalter, men deraf følger ikke, at de tilkomme ham, naar en anden er Skifteforvalter, som de udgiere endeel af en Skifteforvalters Forretning og Pligter. Altsaa kjenner jeg ikke, at der ved denne Statsraad og Amtmand Albertsens allerunderdanigste Ansøgning er noget at giøre. Kjøbenhavn den 4 August 1754.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:
Forbliver ved Erklæringen.

LXXIX.

Erklæring over et Pro-Memoria af 9 Junii 1753, hvorved Rentekammeret tilsender Cancelliet en Skrivelse fra Stiftamtmand Rangou, i hvilken denne andrager, at Ole Sivertsen Sandremmen er formedelt begaaet Leiermaal i sit Egteskab tildømt at betale dobbelte Leiermaals-Bøder, og i Mangel af Betaling at straffes efter Forordningen af 6 Decbr. 1743, §. 14 men eftersom denne Sandremmen sidder ved Gaardsbrug, vilde det geraade til hans Ruin, om han, efter bemeldte Forordning, skulde affone sine Bøder med Fæstnings-Arbeide, hvorfor Stiftamtmanden indstiller til Rentekammeret, om han ikke, i Stedet for Fæstnings-Arbeide kunde hensættes i Fængsel paa Vand og Brød og hans Underholdnings og Baretægts Omkostning betales af Fogden; ligeledes indstiller Stiftamtmanden, om der ikke paa samme Maade kunde forholdes med Franz Bruun, der er tildømt at adrede Slagsmaals-Bøder, hvortil han formenes at være uformuende.

Fremdeles forespørger Stiftamtmand Rangou, om det ikke maae være ham tilladt, i lignende Tilfælde, at dictere uformuende Personer visse Dages Fængsel paa Vand og Brød efter Omstændighederne, og om ikke Fogderne maae forskyde de paagaende Underholdnings- og Baretægts-Penge af Hans Majestæts Casse, uden at Stiftamtmanden behøver i hvert enkelt Tilfælde at indhente vedkommende Collegii-Ordre dertil.

* * *

At det overalt i Almindelighed, og videre, end Forordningen af 6 Decbr. 1743 giver Anledning til, skulde vordre Stiftamtmand Rangou tilladt, naar nogen blant Almuen i Trundhiems Amt formedelt begaae
gen

gen Misgierning eller Brøde, blev dømt til at betale Bøder, som de ikke vare i Stand til at udrede, da i den Sted at tilfinde dem en Straf af at sidde nogle Dage paa Vand og Brød, er noget, som jeg ikke understaacr mig allerunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til; da det noksom er bekiendt at adskillige fattige Folk paa de Steder ei allene maae ofte desuden lade sig nøie med Vand og Brød, men og undertiden have ondt ved at erhverve Brødet, og det, i Henseende til flige Personer, ikke kunde ansees for en Straf, at de paa nogle Dage bleve hensatte paa Vand og Brød, men snarere, som et Gode, at de imidlertid nyde Brødet frit: men, enten der for en Brøde sættes ingen Straf, eller saadan Straf, som den lidende Person ikke har Aarsag til at ansee som noget Ondt, det kan være eet, og det samme. Dette har den anførte Forordning af 6 Decr. 1743 just søgt at forebygge, da det, ved dens Forfatning, heel vel er indseet, at ligesom det paa den ene Side ikke kunde ansees som en Straf for en fattig Bønde, om han i nogle Dage blev henfat paa Vand og Brød, saa vilde det paa den anden Side være alt for haard Straf for en fattig Student, Skriverkarl, Julemægtig ic. om han formedelst sin Uformuenhed i at betale de tildømte Bøder, skulde paa nogen Tid hensættes til Fæstnings- Arbeide, som hans timelige Velfærd og Helbred derved let kunde og maatte forspildes, og han saaledes blive straffet haardere, end Forseelsens Beskaffenhed, og Straffens Hensigt kunde synes at udfordre; hvilket og er Grunden til den forskiel, bemeldte Forordning synes at giere mellem Almuens Folk og andre, og i sig kommer overeens med det Begreb, man bør have om Straf og den Hensigt dermed bør have. Utsaa sKiener jeg ei rettere, end at det, hvad denne Post angaaer, baade kan og bør have sit Forblivende ved det, som den allerede forordning saa viselig og med saa god Eftertanke har fastsat, foruømmelig de i Trundhiems Amt have, i det mindste een Fæstning, og det saaledes ikke er Anledning til at besvære sig over den Vanskelighed og de store Omkostninger, det foraarsager; at bringe Folk hen til Fæstnings- Arbeide.

Hvad

Hyad derimod angaaer de tvende Personer Franz Bruun og Ole Sivertsen Sandremmen, som ved de indsendte Domme ere demte til at betale visse Bøder, da skienner jeg ei rettere, end at, naar de ikke ere i Stand til at udrede de idømte Bøder, hvorom der, i Hensende til Franz Bruun ikke have mindste Beviis, dem da, i Anledning af den til benævnte Forordnings 15de Art. baade kan og bør dicteres Straf, at sidde paa Vand og Brød i visse Dage.

Franz Bruun synes ikke at være en gemeen Bondeskarl. Det er heel uvisst, hvorvidt det tilkom Fogden at actionere ham, da hans Contrapart tiede, hans Forseelse er under Sagen kun maadelig oplyst; og er desuden i sig ikke af de groveste, saa at det heieste han kunde ansees, var at betale de idømte Bøder, som dog kun besele sig til 9 Aldr.

Ole Sivertsen Sandremmen sidder ved Gaards-Brug, og er heel rimelig, at om han skulde tages derfra paa $\frac{1}{2}$ Aar for at hensesettes til Arbeide i Trundhiems Fæstning, han da vilde blive recut odelagt, og Gaarden forfalde. Allsaa, i Følge Foregaaende maae jeg allerunddanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmand Rangou:

At, naar Franz Bruun befindes ikke at være i Stand til at udrede de ved Dommen af 27 Novbr. 1752 idømte Slagsmaals-Bøder, maae han til Undgieldelse derfor hensesettes i Fængsel paa Vand og Brød i fire Dage. Ligeledes maae Ole Sivertsen Sandremmen forsonde de ved Dommen af 27 Novbr. 1752 idømte dobbelte Leiermaals-Bøder med 12 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Men i det øvrige skal med dem, som ikke maatte være i Stand til at udrede de idømte Bødet, i alle Maader forholdes efter Forordningen af 6 December 1743. Kjøbenhavn den 6 August. 1754.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:

Indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen og i Conseilet paa Frederichsborg resolveret: approberes efter Erklæringen.

LXXX.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet, hvorved dette tilsender det Kongelige Danske Cancellie en Forestilling fra General Tumsen betreffende de skadelige Følger, det har, naar Procuratorer møde ved Politie-Forbører, i Tilfælde af Tvistigheder for samme Ret imellem Civile og Militaire, henstillende om ikke en Forordning i denne Henseende kunde bevirkes. I bemeldte General Tumsens Forestilling hedder det: at der ved Politie-Forbører paa de Civils Begne ofte møde Procuratorer imod Militair-Etatens litgerende Personer, og at denne Maade endog bruges, naar publice Forsøelser, som stride imod Etik og Orden til Justitiens Behandling af ham ved en Klage recommenderes, for Ex. naar En viser sig opsærlig imod en Kongelig Vagt. I Følge af Forordningen dateret 5 Jan. 1731, maae der, naar en Militair klager eller skal afhøres paa Politie-Kammeret, møde en Officer af vedkommende Regiment, fornehmelig for at paasee, at den requirerte Militair indstiller sig til bestemte Tid, og bruger vedbarlig Respect for Ketten, samt at Regiments-Chefen kan derved underrettes om Sagens Udfald: ligeledes, naar en civil Person actioneres over en indkommen Vagt-Rapport, maae den Vagthavende Officer eller Underofficer ved Politie-Forbøret være nærværende, baade for at give Ketten den behøvede Oplysning og for at see den indgivne Rapport beviisliggjort. I Stedet for at nu den Anklagede over det mod ham Indgivne summarisk og, naar det videre behøvedes, ved Questioner skulde afhøres, saa fremsætter sig en Procurator, der, som oftest, søger ved Exceptioner at forhale og forvilde Sagen; Officeren lader da og undertiden noget indføre (endfskiønt han ofte ikke forstaaer Sproget og mindre noget af Loven, hvorfor og hans Exceptioner og Paastand ei altid blive passende,) hvorved Procuratoren faaer Leilighed ved Skofer og undertiden uanstændige Durtteter at divertere sig over Officerens Forhold og Indsigt. At dette virkelig forholder sig saaledes, beviser General Tumsen ved eet fremsat Exempel. Denne anfører fremdeles, at Instruxen for Politie- og Commerce-Collegio af 23 Martii 1708 forbyder i dens 6 Post Procuratorers Møde ved Politie-Ketten, nogle faa Sager allene undtagne, men at Forordningen af 5 Januarii 1731, som nævner Forordningen af 22 Octobr. 1701 uden tilkøbe at berøre forommeldte Instrux, gior denne Post tvivlsom, endfskiønt bemeldte Lov dog nogenledes synes at være hævet ved Politimesterens Instrux af 24 Martii 1741, hvis 17 Post allegerer førstbemeldte Instrux og igientager Indholden af

af dens 6 Post, da en imellem General Numsen og Politimester Tornsaunt Magistraten ført Correspondence imidlertid viser, at Generalen ei har kunnet komme overens med dem, om hvorsidst og i hvilke Sager en Procurator maatte møde for Politie-Retten, indgaar han til Majestæten med denne Forestilling, hvori han end videre melder, at naar Sagerne ved Politie-Retten summarisk og uden Procurator blive procederede saa blev der en Egalite med den Militaire Procedure, i det Tilfælde nemlig at de Civile actionere nogen Militair; thi ved Krigs-Retterne tor, i Følge Reskript af 14 Novb. 1740, 8 Post, ingen Procurator føre nogen Sag; hvorimod der udi Militair-Retten møder med de Civile en Politiepatient, som i alle Maader anses der ligesom Officeren udi Civil-Retten.

Det synes og noget haardt for de Militaire, at saasuart nogen Civil anklager en Militair, den Anklagede da, efterat være forhørt, maae uden at ham forundes noget Forsvar, af Retten lade sig dømmes, men derimod saasuart han faaer at bestille med en Civil, skal han nødes til at agere imod en Procurator, og derover, siden hverken han eller medsendte Officer forstaa Rettergangs Maaden, risquere sin Sag.

Det, de Militaire ønske, er, at Procuratorerne, i Overensstemmelse med før allegerede Instruxer, reent maatte removeres fra Politie-Forhørene og efter Sagens Beskaffenhed allene tillades udi Politie- og Commerce-Collegio, samt i det Fald, at de Civile blive forundte en Procurator, de Militaire da maatte nyde det Beneficium, at dem ogsaa en Procurator til deres Sag ex officio blev constitueret, hvilket alt General Numsen indstiller til Hans Kongelige Majestæts allermaadigste Decision.

* * *

Ut en Part til sin Sags Fremme og Drift ikke maae betiene sig af Procurator og lade ham møde for sig i Retten, det forudsætter ei allene Processum summarium, men og Processum Inquisitorium, eller i det mindste et Stykke deraf. Processus Inquisitorius kommer kun lidet overeens med vores Lov, og de hos os værende Omstændigheder og Foranstaltninger. Vores Lov forudsætter overalt, endog in delictis publicis; at der skal være En, som sigter og giver Sag, som er forbunden til at føre Beviis, og som staaer til Ansvar for alt hvad, der kan sthde af. Vore Dommere ere mesten vante til, at Procuratorerne skal udfinde og frembringe alt hvad, der kan tiene til Oplysning i Sagen, og alt hvad,

der kan være enten for eller imod enhver af Parterne at sige; forfemmer Procuratoren enten at udlede eller at frembringe noget af det, som kan tiene til Oplysning i Sagen, da formener Dommeren sig berettiget til at antage, at saadant noget er ikke til; hvilket end og ofte udstrækkes til publicke og criminelle Sager. Saaledes efter den almindelige Mening, strækker en Dommers Embede og Pligt sig ei videre, end til at giennemgaae, hvad Procuratoren under Sagens Drift har bragt for Dagen og fremlagt i Retten, for deraf at udfinde og skionne, hvad der er Ret, og hvad der er Uret. Sagens Oplysning og Udfersel i sig lader han komme an paa Procuratoren. Derimod in Processu mere Inquisitorio, og overalt i den Proces, hvor ingen Procurator for Retten maae tilstædes, udfordres der langt mere af en Dommer, nemlig, at, naar ham er givet nogen Anledning eller et kort Begreb om Sagen ved en indkommen Klage, Angivelse &c., skal han selv i det øvrige, ved at indkalde og examinere Parter og Vidner, ved at indhente Attester, Instrumenter samt andre Breve og Beviisligheder, søge saaledes at oplyse Sagen, at han derved kan blive i Stand til at skionne, hvem der er skyldig eller uskyldig, hvem der har Ret eller Uret. Det tilregnes Dommeren her ligesaa fuldt, om noget er forsaunt af det, der kunde tiene til Oplysning i Sagen, som, om han enten ikke ret havde giennemlæst Acterne, eller taget feil i at slutte og dømme. Ligesom Processus mere Inquisitorius hos os kun er lidet brugelig, og ikke formodes i vores Lov, saa ere og de fleste Dommere ikke i Stand til at præstere det, som i den Henseende udfordres af en Dommer, hvilket og er Aarsag til, at, naar der, ved Anledning af et eller andet begangen delictum, anordnes Inquisition, beskikkes der dog tillige Actor og Defensor, paa det Sagen ikke, ved Dommerens Ukyndighed i Inquisitions-Proces, skal staae fare. Da Almuen og den gemene Mand hos os ikke er i den Tanke, at Dommeren enten kan eller vil, ligesaa vel som en Procurator, opsoge og udlede, hvad der kan oplyse Sagen, og være til deres Forsvar at sige, saa formene de og, naar dem nægtes at lade Procurator møde for sig, at dem betages deres Forsvar, og de stilles blot

blot for Contrapartens Ansættelse, en Tanke, som Procuratorerne vel og søge at bestyrke dem udi. I Henseende til disse Omstændigheder, undrer jeg ei meget over, at Etatsraad og Politimester Torvm ei gierne har villet afsiise de Procuratorer, som Borgerne og de Civile ere vante til at lade møde for sig i de Sager, som de have mod de Militaire for Politie-Retten; fornemmelig disse Sager, skient de ved Reskriptet af 19 August 1726 ere henlagte under Politie-Retten, dog, som oftest i sig og i Henseende til deres Natur og Beskaffenhed, ikke ere Politie-Sager, og den Grund paa hvilken Instructionen af 23 Martii 1708 forbyder Procuratorer Antagelse for Politie-Retten, saaledes synes i Henseende til dem at ophøre, hvilket og skal komme overeens med det, som hidindtil bestandig har været Praxis.

Men skient Politimester saaledes kan have nogen Feie til at være em over, at afvise Procuratorer fra Politie-Retten, saa kan det dog ikke nægtes, at jo Hr. General og Commendant Numsen paa den anden Side, kan være heel vel beføiet til at paastaae, at de ikke bør tilstedes i de Sager, som de Militaire indklage.

Skient Processus mere Inquisitorius ikke kommer nær saa godt overeens med Principiis Juris Danici, som med Principiis Juris Romani, hvor Dommeren, endog i private Sager, og efter at Sagen er optagen til Doms, kan paalegge Parterne at skaffe yderligere Bewis, og een eller anden Ting bedre oplyst, saa kan det dog ikke nægtes, at den jo i visse Tilfælde; og naar Dommeren formodes at besidde de dertil behøvende Egenskaber, har store Fordeele for den ordinaire Proces, saasom: at Sagen langt snarere og kortere afgjøres, adskillige unyttige Aneb og Opfindelser forebygges, Sandheden saa meget renere og lettere fremskinner, naar det, som hindrer dens Opdagelse, ryddes af Veien ic. I Henseende til disse Fordele, er den og Tid efter anden, nu ved een, nu ved anden Leilighed, og det ofte med god Virkning indført og brugt i Danmark. I Særdeleshed er det, saavel ved Instructionen for Politie og Commerce-Collegio af 23 Martii 1708, som ved Instructionen for Politimester i Kiøbenhavn af 24 Martii 1741, udtrykkelig befølet,

at Procuratorer ei maae tilstædes for Politie-Retten at antages og agere, uden nogle visse der værende Sager. Da nu de Sager, som reise sig af de Militaires Klage over en Borger, ved Reskriptet af 19 August 1726 ere henlagte under Politie-Retten, saa synes det klart, som Hr. General Numsen paastaar, at det samme bør have Sted, i Henseende til disse, som andre Politie-Sager; fornemmelig Instructionerne ikke nævne Politie-Sager, men Politie-Retten, og er saaledes at forstaae om alle de Sager, der henhøre; hvortil kommer, at de Sager, som af de Militaire indlægges, gierne ere af den Beskaffenhed, at en Procurator ligesaa vel i dem, som andre Politie-Sager kan undværes, i det mindste saa længe Forhøret varer, da Qvæstionen de fleste Tider kun angaaer et enkelt Factum, som enten tilstaaes, eller ved Vidner maae bevises, uden at der behøves nogen Probatio artificialis. Og omvendt skjønt de allegerede Instructioner tillade at antage Procuratorer for Politie-Retten i visse Sager, som ere af nogen Betydning, saa forholder det sig dog, som Hr. General Numsen rettelig formener, at der ikke kan skienes, om Sagen er af den Vigtighed eller ei, førend Forhøret ved Politiekammeret er til Ende, og Sagen da kommer for Politie- og Commerce-Collegio. Da jeg saaledes ei skienner rettere, end at Hr. General Numsen er heel vel grundet i det, han paastaar, og de Uleiligheder, som deraf kunde synes at ville stude, let ere at forebygge, naar Politie-Retten altid bliver administreret af ærlige, kyndige og fornuftige Mænd; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage deres Kongl. Majestæt at reskribere til Magistraten og Politimester:

At de Militaire Sager mod Borgerstabet, som ved Reskriptet af 19 August 1726 ere henlagte under Politie-Retten, i alle Maader skal anses og behandles som Politie-Sager, og i dem lige saaltidet, som i andre Politie-Sager nogen Procurator tillades at møde for Retten, saa længe Forhøret paa Politiekammeret varer: men naar Forhøret er tilende, og Sagen kommer for Politie- og Commerce-Collegio, da, saafremt den

den civile Part, efter Sagens befundne Bestaffenhed og givne Tilladelse, skulde betiene sig af Procurator, og lade ham møde for sig i Retten, skal den militaire Part iligemaade, efter hans derom gjørende Ansøgning, af Magistraten bestikkes en Procurator til Forsvar, og at deraf maatte gaae Communication til Krigs=Cancelliet, Kiøbenhavn den 9 August 1754.

3 Cancellie=Collegio resolveret:

Expederes efter Erklæringen, hvilket er skeet ved Ordre til Politimester samt Kiøbenhavns Magistrat og Pro-Memoria til Krigs=Cancelliet.

LXXXI.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Rente-Kammeret til Cancelliet, hvori førstnævnte andrager, at da Forordningen af 7 Martii 1749 om Jurisdictionen imellem de Civile og Militaire befaler, at Underofficerer, Ryttere, Dragoner, Muskveterer og Tambourer i Leiermaals=Sager skal forhøres og demmes af Krigs=Retten, har Commandanten paa Bergenuhuus Fæstning, i Følge Reskriptet af 8 April 1750, paastaat, at efterfølgende 4 Personer nemlig Gertrud Daniels Datter, hvis Fader er Soldat, Karen Lars Datter ligesaa, Just Henrich Meier, tjenende som Kusk hos General-Lieutenant Weinmann, og Jan Frederich Sperling, Barbeersvend hos Regiments=Keltstær Henkel, som ere angivne at have begaaet Leiermaal, under det Militaire Forum bør henføres, og Boderne, ligesom af andre Militaire tilfælde Officer=Enke=Kassen. Med Kammerets Skrivelse er fulgt et Brev fra General-Auditeur Langnick til Ober-Auditeur Holtzroed, hvori den første er af de Tanker, at, da det in jurisprudentia universalis er en almindelig Regel, at Kone, Børn og Tjenestfolk have det samme Værneting, som Manden, Faderen eller Husbonden, og det i 1—2—7 Artikel befales, at Militaire i Vres- og Gieldssager skal søges for Krigs=Retten, saa, efterdi der i alle civile Sager paastaas Dom enten til Udgieldelse i Vres=Sager eller til at betale noget, og følgelig alle civile Sager, naar undtages faste Eiendoms=Sager, efter General-Auditeurens Mening, skal i Følge denne Artikel paatales for Krigs=Retten, Leiermaals=Sager desuden kan henføres baade til Vres- og Gieldssager, saa troer General-Auditeuren

teuren at alle de omqvæstionerede Personer bør i Leiermaals-Sager søges for Krigs-Retten.

Over denne Sag har Rente-Kammeret forlangt Cancelliets Betænkning.

* * *

Skiont det visselig har været Lovens Hensigt, at Soldater alene in Causis Militaribus skulde sortere under Krigs-Retten, og at derimod, ei allene deres Hustruer, Børn og Tyende, men og de selv in Causis Civilibus tam Personalibus quam Realibus skulde høre under den ordinaire Ret, hvilket jeg omstændeligere har beviist i min allerunderdanigste Erklæring af 18 Julii h. a. over Krigs-Cancelliets Pro-Memorier af 26 Martii og 12 Junii h. a. og Kammerherre Oberst Grev Rangous Memorial af 22 Marti h. a. saa er det dog Tid efter anden in Praxi indført, at de virkelige Militaire overalt in Personalibus sortere under Krigs-Retten, hvoraf man anseer det som en nødvendig Følge, at ei allene deres Hustruer, men og deres Børn, saa længe de ere i Forældrenes Huus, og deelagtige i deres Stand, og, i visse Henseender, deres Tjenestefolk og skal sortere under Krigs-Retten. Og da denne Praxis ei allene ved en lang Stiltienhed, men og fornemmelig ved adskillige Kongl. Reskripter og Anordninger er styrket og stadfæstet, saa vilde de Militaire ansee det som en stor Uret dem skede, og et stort Indgreb i deres Jurisdiction, om dem blev betaget noget af det, som samme medfører; ligesom jeg og, i Henseende til de gevorbene Regimenter, anseer det for en temmelig ligegyldig Sag, at Officerers, saavel som Soldaters, Hustruer, Børn og Tjenestefolk sortere under Krigs-Retten, men holder det derimod for at være af langt større Vigtighed, i Henseende til de Nationale eller Landsfolkene. Imidlertid, da denne Praxis ikke haver nogen Grund i Loven, saa maage de Militaire, som desuden ved alle Leiligheder søge at udvide deres Jurisdiction, ikke tilstaaes mere, fornemmelig i Henseende til Landsfolkene end det samme udtrykkelig og uden Modsigelse medfører, og ved Kongl. Reskripter og Anordninger er approberet.

Saaledes er det klart af Reskriptet af 8 April 1750, at de Gevorbene Officerers Tjenestefolk, som de for deres Person holde, skal fortære under Krigs-Retten, ligesaavel som deres Husbonder. Derimod viser Forordningen af 7 Martii 1749 dens 3die Art. at de Nationale Officerers Tjenestefolk skal i alle Sager, uden Undtagelse, fortære under det ordinaire Bøide- eller Birketing, hvor deres Herskaber boe eller sig opholde; hvoraf da end ydermere følger, at det samme i det mindste og maae gielde om de Nationale Soldaters Tjenestefolk, saa at de, uden nogen Undtagelse i Almindelighed bør fortære under det ordinaire Bøide- eller Birketing, og ikke under Krigs-Retten.

Om de Gevorbene Officerers Hustruer og Børn, saa længe de ere hos Forældrene, kan der saa meget mindre være Strid, at de jo fortære under Krigs-Retten, som den allegerede Forordning af 7 Martii 1749 3 Art. endog henskæjger de Nationale Officerers Hustruer og Børn under Krigs-Retten i visse Sager. Og da de Gevorbene Soldaters Børn med dem kan sættes i Parallel, saa skulde jeg formene, at de, saa længe de ere i deres Forældres Huus, og af dem nyde Underholdning, samt deeltage af deres Forældres Stand, ved det, de ikke selv have faaet nogen statum in Republica, og bør tage Deel i deres Forældres forum, og, ligesaaavel som de, fortære under Krigs-Retten. Men saasnart Børnene enten ere komne ud fra Forældrene, eller og fatte til nogen vis Haandtering, hvorved de have faaet en egen statum, saa ophører dette forum necessarium, som de ikke have af deres egen Person, men af Forældrene.

Hvad derimod angaaer de Nationales eller Landsfoldaternes Børn, da kan det ikke med mindste Skik af Rimelighed paastaaes, at de, enten i et eller andet Slags Sager, skulde fortære under Krigs-Retten, i Henseende til 1) fortærer Faderen, som er Landsoldat, ikke under Krigs-Retten, uden i visse Sager, som ansees at være militaire, eller at have nogen Forbindelse med hans Tjeneste, men i det øvrige i alle andre Sager i Almindelighed, som enten angaae hans Person, eller hans Ting, fortærer han under det ordinaire Bøide- eller Birketing,

hvilket saaledes kan og bør anses for hans rette Bærning, altsaa, naar man og vil anvende det af General-Auditeur Lengnick allegerede Axioma Juridicum; *Uxor et familia sequitur forum Mariti, Patris-familias* &c. saa følger dog allene deraf, at Børnene bør sortere under det Ting, som er Faderens almindelige Bærning, og ikke under det, som Faderen i visse privilegerede Sager forterer under, da bemeldte Axioma hverken i Almindelighed, eller efter vores Danske Lov, strækker sig til caussas privilegiatas, eller fora privilegiata ratione causarum, hvorpaa Kammer-Retten selv kan tiene til Beviis. 2) Naar en Land-Soldats Børn ere blevne saa gamle, at der kan anlægges Sag mod dem; og der saaledes kan blive Spørgsmaal om deres Bærning, og hvad Jurisdiction de sortere under, da er det let at begribe, paa hvad God de kan være hos Forældrene, som tillige ere Bønderfolk, og sidde ved Gaard, nemlig, at de maae gaae Forældrene tilhaande ved deres Gaards Brug, og forrette Bønde-Arbejde for dem, og da ere de virkelig at ansee, som Forældrenes Tjenestefolk, ligesom det og er befalet, at Forældrene skal give slige vorne Børn, som forblive hjemme hos dem, Kost og Løn som andre Tjenestefolk, og da er det tilførn beviist, at Land-Soldaters Tjenestefolk ikke sortere under Krigs-Retten, men under Heide- og Birketing; ligesom det og i sig maatte anses for et Paradox, om en Bøndekarl, eller Bøndepige, som ernærede sig af Bønde-Arbejde, skulde sortere under Krigs-Retten, fordi deres Fader var Soldat, skjønt Bønde tillige. At jeg ikke skal tale om de farlige Følger, som sligt et System vilde føre med sig, hvilket de Militaire dog ofte synes at bygge paa, særdeles i Norge, hvor de ikke gierne vilde vide af den forskiel imellem Gevorbene og Land-Soldater at sige. 3) Kommer dette og overeens med Forordningen af 7 Martii 1749, som bestemmer Bærning for de Nationales Officerer og Gemene, saavelsom Officerernes Børn, men ikke taler et Ord om de Gemenes Børn og Tjenestefolk, som noget, der forstaaer sig selv.

Naar nu det, som hidindtil er anført, anvendes paa de 4 in Quæstione værende Personer, saa skjønes lettelig: a) at Just Genrich Mejer,

Mejer, som den, der tiener en Gevorbten Officeer, bør i Følge Reskriptet af 8 April 1750 sortere under Krigs-Retten, og sølgelig den af ham betalende Væder tilfalde Officer=Enkescassen. b) Da Regiments-Feldtskierere pleie at sættes ved Siden af Officererne af det Regiment, ved hvilket de staae, og det samme antages i Forordningen af 7 Martii 1749, saa formener jeg og, at Jan Friderich Sperling bør paa samme Grund sortere under Krigs-Retten, saafremt hans Husbonde Feldtskierer Genckel er Regiments-Feldtskierer ved et Gevorbten Regiment, eller Garnison, men isald bemeldte Genckel er Regiments-Feldtskierer ved et National-Regiment, er det klart af Forordningen af 7 Martii 1749 Art. 3, at Barbeer=Evenden Jan Friderich Sperling bør sortere under den ordinaire civile Ret, som er hans forum domicilii. c) Hiertrud Daniels Datter og Karen Lars Datter bør iligemaade efter min Formening sortere under Krigs-Retten, saafremt deres Fædre ere Gevorbte Soldater, og de bestandig have været hjemme hos dem, og af dem nydt Underholdning, uden at have ernæret sig af nogen særskilt Haandtering, og deres egne Hænders Arbeide; men dersom deres Forældre ere Nationale Soldater, eller de, paa den Tid, da de bleve besvangrede, have været ude fra deres Forældre, og tient andensheds, eller og de vel have været hjemme hos deres Forældre, men ernæret sig af deres egne Hænders Arbeide, da bør de sortere under den ordinaire civile Ret.

Dette er, hvad der, efter min Formening kan svares Kammer-Collegio paa deres Skrivelse af 20 Julii h. a. Kiebenh. den 11 August 1754.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret:

At Rentekammeret skulde svares efter Erklæringen.

LXXXII.

Erklæring over en Forestilling fra Borgrets=Præsident Ortvæd, hvori denne melder, at han, saasnart han var bleven vidende om Hendes Majestæts Enke=Dronningens Kammerjomsfrue Büchleiders Død, har indfunden sig ved

Hendes Majestæts Hof, med Anmodning, at han, som den vedkommende Skifte-Forvalter, maatte blive underrettet om den Afdødes Testament, for deraf at kunne bedømme, saavel om der efter hende skulde foretages Skifte, som hvorvidt Hans Majestæts Kasse maatte have 6te og 10de Penge af fordre, men at han er bleven nøgtet at see Testamentet med Tilkiendegivende, at der i Følge samme hverken skulde registreres eller holdes Auction efter hende og at der paa hans Paastand om Erstatning for Skifte- og Skriver-Salarium var af Hendes Majestæt resoluert, at derved var intet at gjøre.

Efterat have modtaget dette Svar har Borg-Rets Præsidenten henvendt sig til Oberhof-Marskalken, men da han af denne er henviist til Danst-Cancellie, saa beder han om en allernaadigst Resolution, hvorledes han har at forholde sig, meldende derhos, at vel er Jomfrue Büchleider død paa Hirschholms Slot, men dette formener han ikke at kunne giøre nogen Forandring i Henseende til hans Ret til Skifte-Behandling, efterdi han er ansat som Skifte-Forvalter baade ved Hendes Majestæts og ved Kongens Hof, følgelig maae kunne udøve dette Embede, saavel efter de Betiente, der dør paa Reiser, som paa andre Slotte end Christiansborg.

Skulde Hans Majestæt imidlertid allernaadigst finde for godt at tillægge Enke-Dronningen en særdeles Skifte-Jurisdiction paa Hirschholms Slot, naar hun sig der epholder, saa beder Borg-Rets Præsidenten, at dette maatte blive fastsat til en bestandig Regel for Fremtiden, men formoder tilføjede at saadan Herlighed ei vil komme til at strække sig længere end til Hirschholm og det, som denne Afdøde der har efterladt sig, derimod at det øvrige, som kunde findes paa Christiansborg Slot eller andre Steder her i Byen maatte forblive under Borg-Rettens Jurisdiction og af denne Ret blive behandlet; dette haaber han saa meget mere som Enke-Dronningen ikke tilforn har paaastaet nogen særdeles Jurisdiction over hendes Hof-Betiente paa Hirschholm: Dronning Charlotta Amalia heller ingen saadan Paastand har gjort i Henseende til hendes Hof-Betiente, hvad enten hun opholdt sig paa Nykøbing eller andre Slotte, og Borg-Rets Præsidenten i øvrigt har forrettet Skifte efter Cabinets-Secretair Lyders, som døde paa Fredensborg, hvilket alt formenes tydelig at vise hans Ret til at skifte saavel efter Hendes Majestæt Enke-Dronningens som de Kongelige Hof-Betiente, i hvor de end dør og hvor end Hofferne holdes.

Over bemeldte Forestilling har Hof-Marskalkens Erklæring været indhentet.

Denne sætter forud, at Præsidentens Jurisdiction ei strækker sig længere end til Christiansborg Slot og Kiøbenhavn.

Hof-Marskalken melder iber næst, at Enke-Dronningen har den allersfuldkomneste private Jurisdiction over Hirschholm, hvorunder den afgangne Kammerjomfrue forterede, saa at Hendes Majestæt endog selv beskikker Amtmand og Amtsbetjente.

Han erindrer end videre at ingen Jurisdiction er pligtig at requirere en anden Jurisdiction's subsidiale Assistance imod sin Villie, men at Præsidenten derimod gierne kunde faaet en Douceur for den Forsegling, som skeede der paa Slottet, isald han ikke havde paastaet videre.

Fremdeles anmærker han at Borg-Ketten, isald Præsidentens Paastand vandt Bifald, vilde blive en universal vandrende Ret og Enke-Dronningens Jurisdiction derved langt mere indskrænkes end nogen Greves eller Barons, efter hvis Vertiente paa Landet Borg-Rets Præsidenten dog ei kan paastaae at holde Skifte, fordi Greven eller Frieherren haver Hotel her i Staden. Endelig mener han, at da Præsident Ortvæds Bestalling formodentlig allene lyder paa Kiøbenhavn, saa har han ingen Marsag til at bekymre sig om Arvefalds-Ret eller slikt paa et Sted, som er ham uvedkommende, og at det maae anses for Impertinence af ham, at han med saa megen Paastaenhed vil indtrænge sig i en Kongelig Person's Jurisdiction.

Hvad de anførte Exempler i øvrigt angaaer, da formener Hof-Marskalken, at disse intet relevare i Henseende til det Omspurgte, og han beder derhos, at der intet paa Ansøgningen maae blive reflecteret, men Præsidenten vorde tilrettefat og tilholdt bedre Efterdags at betragte Løven, og hans Embeds Grændser, samt at entholde sig fra sliige unyttige og ugrundede Besværinges og fra at indtrænge sig i andres Jurisdictioner, saafremt han ei vil vente derfor tilbørligen at blive anseet.

* * *

Saa længe Præsident Ortvæd stod i den Tanke, at det tilfaldt ham, som Borg-Rets Præsident, at forrette Skiftet efter afgangne Kammerjomfrue Büchleider, og man paa den anden Side ikke forebragte andet, til at betage ham denne Tanke, end at den Afsøde havde efterladt sig et af Deres Kongl. Majestæts allernaadigst confirmeret Testamente, saa var han i alle Maader besejret til at paastaae, at dette Testamente skulde ham forevises, og vidimeret Copie deraf leveres, paa

det han derved kunde vide at iagttage saavel hvad Hans Majestæts og Publici, som hans egen og Jurisdictionens Fordeel angik; saasom, om noget af Arven skulde føres uden Riget, da deraf maatte betales Ste og Rode Penge, eller uden Byen, da deraf maatte betales Forløvs-Penge; eller noget af den tilfaldt Umyndige, da han derfor maatte beskikke Formyndere, og selv staae til subsidial Ansvar, ligesom han og i sidste Tilfælde paa sine egne og Rettens Betienteres Vegne kunde paaftaae Skifte- og Skriver-Salarium.

Men da nu Qvællio Præjudicialis siden er opløstet, nemlig: om det og de Jure tilfaldt Borg-Rets Præsidenten at forrette Skiftet efter den ved Døden afgangne Kammerjomfrue Büchleider, naar man og forudsætter, at hun ingen Testamente havde efterladt sig, og, at der nødvendig burde været holdt Skifte efter hende, saa er status controversiæ derved bleven forandret, og det kommer nu fornemmelig an paa denne præliminaire Qvæstions Afgjørelse, saasom det først maae afgjøres, hvem der er Skifteforvalter? førend det kan komme under Qvæstion, om Testamentet bør forevises Skifteforvalteren?

Naar det var ustridigt, at Christiansborg Slot i Kiøbenhavn var at ansee som hendes Majestæts Enke-Dronningens Residence og Boepæl, saa var det og klart af Lovens 1ste Bogs 2 Cap. 7 Art., at det tilfaldt Borg-Rets Præsidenten at forrette Skifte efter Hendes Majestæts Hof-Betientere uden Rangen, som ved Døden afgik.

Men da enhver i Riget, som haver flere Gaarde, eller Tilholdssteder, og opholder sig undertiden paa et, undertiden paa et andet, uden at han ved sin Forretning er bundet til et vist Sted, selv er berettiget til at erklære, hvilket der er hans virkelige Boepæl, hvor han holder Dug og Disk, og Hendes Majestæt Enke-Dronningen selv allernaadigst erklærer, at Hirschholms Slot, som desuden er hendes Enkesæde, er hendes rette Residence og Boepæl, og at hun paa Christiansborg Slot kun er at ansee som en Giest, saa skionner jeg ei rettere end at det kan være nok, uden at der i den Henseende behøves anden, eller yderligere Beviis. Da nu det Sted, som er Hendes Majestæts Enke-

Enke-Dronningens Residens, og maae ansees, som hendes Hof-Be-
 dientes Tilholdssted, særdeles deres, som bestandig ere ved hendes Hof
 og ikke have nogen anden Boepæl eller Tilholdssted, saa følger, at
 Hirschholm er at ansee som afgangne Kammerjomfrue Büchleiders
 Boepæl eller Tilholdssted; og da er det klart, at det ikke kan tilfalde
 Borg-Nets Præsidenten paa Christiansborg Slot i Kiebenhavn at for-
 rette Skifte efter hende. Spørges der nu: hvem det da tilfalder, at
 forrette dette Skifte? da skient denne Question ikke horer herhen, som
 her allene tvistes om Borg-Nets Præsidentens Rettighed dertil, saa
 forholder det sig dog i alle Maader, som Hr. Marskalk Reitzenstein
 i sin Erklæring ganske rigtig erindrer, at naar man allene vil suppo-
 nere, at den Hendes Majestæt Enke-Dronningen allernaadigst bevilgede
 Jurisdiction, over Hirschholms Amt, strækker sig ligesaa vidt, som den,
 enhver Lehns-Greve haver over sit Grevskab, og enhver Lehns-
 Baron over sit Friherkskab, saa er det klart, at det tilfalder Hendes Majestæts
 Enke-Dronningens Amtmand over Hirschholms Amt at forrette dette
 Skifte, eller den, som af Hendes Majestæt er antagen til paa hendes
 Begne at forrette de Skifter, der foresalde derpaa Amtet; thi i Følge
 Lovens 1ste Bogs 2det Cap. 8de Art. confereret med Lovens 5te Bogs
 2det Cap. 9ode Art. tilfalder det Amtmanden at forrette Skifter ei allene
 efter alle de Kongl. Betiente, som boe i hans Amt, men og efter alle
 andre, som boe der, og ikke ere Fæste-Bønder, Militaire eller Geistlige.
 Men det er bekiendt nok, at en Greve paa sit Grevskab, og Baron
 paa sit Friherkskab har den samme Rettighed, som Amtmanden har paa
 Amtet, og at en Amtmand aldeles intet har at befatte sig med de i
 hans Amt liggende Grevskaber eller Friherkskaber, som Greverne og
 Friherterne der selv, eller ved deres Fuldmægtige, forrette alt det, som
 Amtmanden ellers tilkom at forrette. Ligesom det nu af Foregaaende
 sees, at det de Jure ikke tilfalder Borg-Nets Præsidenten, men Hendes
 Majestæt Enke-Dronningens Amtmand eller Fuldmægtig paa Hirschholms
 Amt, at forrette Skiftet efter afgangne Kammerjomfrue Büchleider,
 saa følger og, at det af samme Skifte og Sterboe flydende Ansvar, i

Hen-

Henseende til 6te og 1ode Penge, Forløvs-Penge, og Ummyndiges Arvemidler, ikke paalægger Borg-Rets Præsidenten, men bemeldte Amtmand, eller Justitiarius, og in subsidium & omnem eventum Hendes Majestæt Enke-Dronningen selv. De Argumenter bevise ikke, som Præsident Ortvæd herimod tager af Hans Kongl. Majestæts egne Hof-Vertiente, efter hvilke han, som Borg-Rets Præsident, forretter Skiftet, omendstfient de ved Døden afgaae paa et af de andre Slotte uden for Kiøbenhavn, medens Hans Majestæts Hof der holdes; thi da Borg-Retten ikke er andet, end Judicium Marescallicum Inferius, eller en Ret, som egentlig er sat, anordnet og indrettet for Hans Majestæts Under-Vertiente ved Hoffet, og samtliges Domestiquer, saa er denne Ret saaledes bundet til Hoffet, at hvor disse Hof-Vertiente end opholde sig, saa længe de virkelig ere i det Embede, saa fortere de altid under denne Ret, paa samme Maade, som en subaltern Officeer, i hvor han end opholder sig, altid forterer under sin Regiments-Ret; ligesom det og vilde være fornødent, isald Hans Majestæt for altid forflyttede sit Hof og Residens et andet Steds hen, at Hof- saavelsom Borg-Retten da og derhen blev forflyttet. Men dette kan ikke udstrækkes til Hendes Majestæt Enke-Dronningen, eller andre blant de Kongl. Herskaber, naar samme have deres særskilte Hoffstat og Hofholdning, og residere paa et andet Sted, end i Hans Kongl. Majestæts Residens-Stad, hvor Hans Majestæts Hof holdes. Saaledes tvivler jeg om, at Borg-Rets Præsidenten nogensinde har forrettet Skifte efter noxen af Heilighalige Prinds Carls, eller Princesse Sophiae Hedevigs Hof-Vertiente, og Domestiquer, som ved Døden afgik paa Wemmelstøfte i den Tid, da Deres Kongl. Høiheder der residerede.

Naar det saaledes ikke tilfaldt Borg-Rets Præsidenten at forrette Skiftet efter afgangne Kammerjomfrue Büchleider, saa tilkom det ham ei heller at registrere og vurdere noget af hendes efterladte Gods, med mindre han derom af Bedkommende blev anmodet; da jeg i min allerunderdanigste Erklæring af 4 hujus over Etatsraad og Amtmand Albertins Memorial af 23 Junii 1753 omstændelig har viist, at en Skifte,

Skifte-Forvalter som Skifte-Forvalter bør besørge alt den Afdødes Gods, i hvor det end er beliggende, registreret og vurderet, saaledes som han derfor vil staae til Ansvar; og at en anden Rettens-Berient, under hvis Jurisdiction noget af Godset kan være beliggende, ikke har at befatte sig med dets Registrering og Vurdering, med mindre den rette Skifte-Forvalter maatte finde for godt, det af ham til sin egen Sikkerhed at requirere.

Utsaa, i Følge Foregaaende skionner jeg allerunderdanigst ikke rettere, end at Skiftet efter afzangne Kammerjomfrue Büchleider er Borg-Rets Præsident Ortvad i alle Maader uvedkommende; og at han, i Henseende til alt, hvad deraf flyder, kan og bør være frie for alt Ansvar. Kjøbenhavn den 14 August 1754.

Herpaa er resolveret saavel i Cancellie-Collegio som i Consillerz:
At det skulde forblive ved Erklæringen.

LXXXIII.

Erklæring over en Forestilling fra Amtmanden i Nordlands Amt Statsraad Sagerup, hvori han foreslaaer en og anden Politie-Indretning til adskillige Uordeners Hjemmelse i Nordlandene; i bemeldte Forestilling anbrager han:

1) At der i Nordlandene frem for andre Steder skal i de senere Tider have indsnæget sig en høist skadelig Drukkenheds Laast, der saaledes tager Overhaand, at næsten $\frac{1}{4}$ Part af Landets Velfærd gaar bort for Brændeviin.

Banke at forbyde Brændeviin troer Amtmanden ikke giørligt, da det er ligesaa nyttigt som nødvendigt for dem, der ernære sig ved Fiskerie, hvilke det skal flytte for den med denne Næringsvei følgende Usundhed, ei heller vil nogen arbitrar Straf herimod virke meget; skal derfor findes noget Middel til at hæmme denne Umaadelighed, maae det vel see ved at søge Marsagerne til samme hævede. Den første Marsag er, at Brændeviinet paa for mange Steder og hos for mange Personer, kan faaes tilkøbs, hvilket gjør det saa meget let for Drukkenbolten, naar han lyster, at forskaffe sig samme; denne Marsag vilde hæves, naar der bleve ordentlige Giestgiverier paa fornødne Steder anlagte, hvor Brændeviin allene i smaae Partier maatte saltdes og udfientes, derved vilde da foraarstages, at Druk-

fenbolten ei altid saa nær ved eller saa hastig kunde faae noget at styre sin Lyst paa.

Den anden Aarsag er den store Brændeviins-Credit, som Bonden hos Borgerne og andre bekommer, efterdi Borgerne villig creditere Bonden Brændeviin og Tobak, for igien af ham at faae Fisk, Tran, Emor og andre Producter, denne Aarsag hævedes, naar paa den ene Side Borgerne bleve forbudne at sælge og udtappe Brændeviin til Bonden og dette allene blev tilladt Giesfigiverne, men disse paa den anden Side bleve forbudne at besfatte sig med nogen Slags Negotie eller at tilforhandle sig Bondens Wahre, ligesom og at sælge Brændeviin og Tobak paa kort eller lang Credit til nogen Bonde, hvoraf tillige fulgte, at Borgeren blev forbunden til at forskaaffe sig andre nyttige Wahre, som han i Stedet for Brændeviin kunde overlade til Bonden; i øvrigt formenes, at de handlende paa Landet burde være forbunden til i et hvert District at have liggende en vis Qvantitet, især af de for hvert District meest nødvendige Wahre, saa burde bemeldte handlende ogsaa være pligtige at opholde sig paa Landet baade Winter og Sommer.

I Henseende til Giesfigiverne, da troer Amtmanden, at Kongen burde eie Giesfigiver-Gaardene, imod at de nu værende Eiere af saadanne Gaarde blev givet Bodegjærelse derfor af andet, Kongen der i Amtet tilhørende Gods.

2) Foresætter Amtmanden, at Lænsmandene ere saa slet aflagte, at man til dette Embede et kan faae andre end Bønder, hvilke ofte hverken kunne lase eller skrive, og snarere ansee det som en Byrde end som en Fordeel at være Lænsmand, opførende sig undertiden med Klid saaledes, at man er nødt til at vælge en anden; for altsaa at forbedre deres Indtægter, foreslaaer Amtmanden, om de ikke tillige kunde være Giesfigivere, og Skydskaffere, samt tillægges den sædvanlige Lænsmands- og Skydskaffer-Lold og dem anvyses de Gaarde, som ere beleilige baade til Giesfigiver- og Lænsmands Gaarde.

Paa disse Gaarde kunde da tillige indrettes Arresthuse, isedet for at der hidtil kun i hvert Fogderie har været et saadant af Træs ophbyg, hvilket dog har været meget byrdefuldt for Almuen, efterdi Arresthuset ved et hvert Koade-Stifte har maattet bekostes af nyt ophbyg i Markværelsen af denne Embedsmands Bopæl; naar der altsaa hos hver eller hver anden Lænsmand blev bygt en Arrestkielder under Jorden, vilde det baade foraar- sage, at Arrestantene med mindre Besværighed kunde holdes hæftede, og at de ikke saa jevnlig undløbe, da Malefianten i øvrigt kunde i disse Arrestkieldere

Kjeldere af Lænsmanden bebogtes imod de sædvanlige Dagte og Underholdnings-Penge.

Fremdeles foreslaaer Amtmanden, at der paa Lænsmands Gaardene maatte oprettes ordentlige Tinghuse, hvilket vilde være bekvemt baade for Rettens Betiente og andre, naar Lænsmanden tillige var Sieffgiver. End videre formener han, at det vilde være godt, om der paa Lænsmands Gaardene bleve oprettede og af Almuen bekostede Tiende-Boder, hvilken Befostning ikke vilde være saa stor, naar Almuen ikke paa eengang skulde udrede famine, men kunde 4 à 6 Aar faae Dilation med Betalingen, som maatte forstrækkes af den Kongelige Cassé, indtil den efterhaanden kunde faaes betalt. Amtmanden foreslaaer tillige, for at skaffe Lænsmands-Embedet nogen Distinction, om ikke Lænsmandene i Sælskaber maatte nyde Sæde næst efter Kongelige Betiente samt foran Borgere og smaae Proprietairer.

3) Da en stor Deel af den gemene Mand's Formue i Nordlandene gaaer bort i usædvanlig Stads og Klædedragt, forestillir Amtmanden, om det ikke maatte forbydes, at ingen som tiener hos Bønder, maatte til deres Klædedragt bruge Guld, Sølv, Fløiel, Silke, Kniplinger og andet saadant, som overgaaer deres Stand, med mindre de vilde betale Consumption deraf.

4) Da der i Nordlandene skal herske den Uffik, at nogle Velhavende holde for mange, andre Fattige for faae Tjenestefolk, hvilket sidst skal komme af den der værende liden Folkemængde, som igjen foraarfages deels derved, at de gifte sig for unge, førend de have noget at leve af, og siden heller crepere af Armod end antage Tjeneste, deels deraf at der gives saa mange Læsgjengere, og endelig deraf, at den, som haver mange Børn, beholder dem hjemme hos sig, uagtet han ingen Rytte har af dem, saa for at enhver Bønde kunde for den i Landet sædvanlige Len bekomme saa mange Tienere, som han behøvede efter hans Gaards Størrelse, foreslaaer Amtmanden, om det ikke kunde befales, at ingen tjenstdygtige Folk, Drengé eller Piger, maatte sidde paa deres egen Haand, men at de skulde være forbundne til at tage Tjeneste og Lænsmanden til det Ende tilholdes at erkyndige sig om, hvor mange saadanne Folk der i et hvert District befandtes, have en Fortegnelse over dem, og fremlægge den for Retten ved ethvert Tings- Holdelse saa at den Mand, som trængte til Tjenestefolk kunde dermed blive forsynet, naar han derom henvendte sig til Retten, som da maatte paaskønne, hvor mange Tienere enhver efter sin Gaards Størrelse behøvede, ligesom det og af Amtmanden maatte fastsættes, hvad en Tjeneste-Dreng eller Pige burde

efter Landets Brug og Sædvane, paa et hvilket Sted, nyde i aarlig Løn: Hvad Tvistigheder ved den Keilighed kunde falde, maatte som andre Proccie: Sager af Retten paadømmes, og til Amtmandens endelige Decision indsendes.

Over disse af Etatsraad og Amtmand Sagerup foreslagne Forandringer i Nordlandene, har Geheimeraad og Vice:Stattholder Benzou givet sin Erklæring og med samme indsendt nogle i den Anledning indhentede Underretninger fra Magistraten og Nordlands-Handlerne saavel i Bergen som Trundhiem, i Henseende til disse Stæders Handel med Nordlandene. I bemelte Erklæring formener Vice:Stattholderen, at det foreslagne Middele til Brændeviins Drikkens Indskrænkning neppe vilde være tjenligt til Hensigtens Opnaaelse, især naar Lænsmandene, der have den nærmeste Opsigt med Bonden, skulle være Stiesgivere.

At Bonden ikke kunde faae Brændeviin eller Tobak paa Credit, vilde vel kun liden indskrænke hans Brændeviins Drikken, saalænge han dog paa denne Maade kunde faae alle andre Vahrer. At den foreslagne Indretning med Stiesgiver: Gaardene vilde være mange Vanskeligheder underkastet, især naar Enken efter Mandens Død skulde tillades at beholde Gaarden. Da Lænsmandene ere paalagte at have den nærmeste Indsæende med baade Stiesgivere og Skydsaffære, saa vilde denne Inspection falde bort, naar de selv blev Stiesgivere og Skydsaffære. Det, som af Amtmanden er foreslaaet i Henseende til at de Handelende skulle forblive i Nordlandene om Vinteren, strider imod Trundhiems Byes Privilegier, desuden maae Borgerne om Vinteren indsamle de Vahre, hvilke om Sommeren skal tilbringes Nordlandene. Hvad angaaer de foreslagne Arresthuse og Tingstuer, da siden der overalt i Norge ikkun er en Arrestkielder i hvert Fogderie, saa anseer Vice:Stattholderen ogsaa dette at være tilstrækkeligt i Nordlandene, og da vedkommende Betiente for Tingholdet nyde aarlige Douceurs imod at besørge Tinget holdt, og Huse dertil anskaffede, hvorom ingen Klage hidintil er bleven hørt, saa synes nye Tingstuers Anskaffelse at vilde blive en usadvendig Bekostning for Almuen: At give Lænsmandene et større Fortrin end det første Svæde iblant Bønderne, vilde allene forarsage Jalouise og Disputer i Samværet imellem Borgere eller smaae Proprietairer og Bønder.

Hvad angaaer den foreslagne Indskrænkning med Klædedragten, da holder Vice:Stattholderen for, at Misbruget af Silke, Fløiel og velige er iblant Almuen i Nordlandene ubetydelig og at et Forbud mod saadanne Vahrer's Indførsel da først kunde udstædes, naar Almuen blev anmerket til:

at:

at fabriqvere de Vahrer selv, som de behøvede at klæde sig med. Hvad det Proiecterede i Henseende til Tienestefolk angaaer, da troer Vice-Statholderen at naar Forordningen af 7 August 1697 blev nøie efterlevet, vilde de foreslagne Forandringer være usødvendige.

De indhentede Underretninger især fra de i Trundhjem boende Nordlands-handlere ere af følgende væsentlige Indhold: at den fornemste Aarsag til den overflodige Brændeviins Driksen i Nordlandene ere de mange Ube-rettigede af Bondestanden, som paa forskellige Steder falholde Brændeviin, hvilket vilde forebygges, naar vedkommende Justiz-Vetiente haandhave de saavel de Kongelige Befalinger som Dyrighedens Foranstaltninger ved at holde Inquisitioner paa vedborlige Steder: At forbyde Trundhjem's Nordlandsfarer at falholde Brændeviin i Nordlandene, vilde stride imod de dem forundte Kongelige Privilegier, at Borgeren og Bonden skulde være nødt til at betale hinandens Wahre med Penge, vilde allene medføre en unyttig Vidt-løstighed med at give Pengene frem og tilbage, ligesom det og vilde stride imod Billighed, at nægte en Creditor sit Tilgod-havende allene paa Grund af, at Gielden var for krediteret Brændeviin, forudsat at Brændeviin under visse Omstændigheder kan være ligesaa nyttig som usødvendig for den, der nære sig ved Fiskerie.

* * *

For saavidt min Kundskab strækker sig om Nordlandene, og den der paa beroende Indsigt i de Ting, som dette Forslag indeholder, saa kan jeg ikke andet, end være af lige Tanker med Hr. Vice-Statholder Benzon, saavel i Henseende til de Bannfeligheder og Forrædeligheder, Iverksættelsen af dette Forslag tildeels vilde foraarsage, som den liden Fordeel, man i visse Henseende deraf kunde vente, saa jeg, af samme Aarsag, ikke skønner, hvorvidt det kan fortiene nogen Opmerksomhed; thi skient det var at ønske, at Nordlands Indbyggernes alt for store Begierlighed efter Brændeviin noget kunde formindskes, og den i Evang gaaende Drukkenskab hemmes, saa blev det dog neppe et beqvemt Mid- del dertil, om Vænsmandene, som just skal have Indseende dermed, selv bleve Krocmand, eller de, der skulde have Brændeviin til fals.

Tiende-Bodernes store Nytte eller Fornødenhed, maae jeg tilstaae, jeg ikke indseer; og hvad Arreshusene angaaer, da skulde jeg troe, at

de i Nordlandene, saavel som andre Steder i Norge, kunde være sig med et i hvert Fogderie. Angaaende Forbud paa visse Klæder, har jeg tilforn givet mine Tanker tilkiende, skjønt jeg foretrækker de Evangs-Midler, Amtmanden her foreslaaer, for dem, han havde udvaldt og fremsat i sit Forslag om en speciel Forordning i Klædedragten allene angaaende. Og den Mangel, der er paa Tjenestefolk, vil jeg haabe, skal nogenledes blive afhjulpen, naar Forordningen samme angaaende for hele Norge udkommer. Kiøbenhavn den 15 August 1754.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:

Henlægges.

LXXXIV.

Erklæring over en Foreskilling fra Conferensraad og Amtmand Trappaud, hvori han, foranlediget af et til ham indkommen Pro-Memoria fra Herredsfogden udi Lysgaard Hids Herreder under Silkeborg Amt, Christian Lynow, andrager, at bemæltede Herredsfoged, som Auctions-Directeur udi Herrederne, finder sig fornærmet derved, at Prosten udi Hids Herred Hr. Ulrich Christian Schnell og Assessor have forrettet Auction efter et udi samme Herred afdød ugift Fruentimmer, navnlig Anne Margrethe Grave, forrige Sognepræst udi Hinge, afgangne Hr. Graves Datter, allene paa Grund af at hun var en Præste-Datter, men da hun siden hendes Stiffaders Dod, ongefær 18 Aar, bestandig skal have opholdt sig paa Allingsgaard's Gods hos Bønderfolk, hvor hun og døde, og ei i den Tid været indlemmet i nogen geistlig Familie, formener Herredsfogden, at hun ei kan henhøre under den geistlige Jurisdiction, udi hvilken Formeening Amtmanden giver ham Medhold, hvorfor og denne Jurisdiction's Dispute i Anledning af Forordningen af 16 Juni 1752, de Militaire betreffende, indstilles af Amtmanden til Kongelig alleruaadigst Resolution.

I en Erklæring over denne Sag af Biskop Zygom ansøres der til Fordeel for den geistlige Jurisdiction.

1) At endskjønt den omspurgte Præste-Datter efter Forældrenes Dod var afstjttet fra Hinge Præstegaard, var hun derfor med sine Arvemidler ei flyttet ud fra den geistlige Jurisdiction, men baade hun og hendes Patrimonium havde siden, som før, bestandig været under den geistlige Skifterets Raadføring, Opsyn og Ansvar.

2) At det Huns, hun beboede og hvori hun døde, var et Skofehuus, for Ungdommen i Seerup Sogn: og

3) At der i Faveur af den geistlige Jurisdiction er udgaaet et Reskript af 11 Jan. 1743, i Følge hvilket den geistlige Skifte-Ret er berettiget til at holde Skifte efter en Præste-Enke, uagtet hun døde i Huset hos en Forpagter. Af Biskopen er over denne Sag indhentet Erklæring fra Provsten i Hids Herred Hr. Schnell og Provsten i Lysgaard Herred Hr. Hurtigkark, hvoraf det væsentlige Indhold er: at da den omspurgte Jomfrue er fød i den geistlige Stand, da hun stedse har levet udi samme Stand, hvori hun ogsaa er død, uden at være entreret i nogen verdslig Haandtering, saa synes dette at give den geistlige Jurisdiction grundet Haab om Medhold i Hensende til det omtvistede Skifte.

* * *

Da Børn ikke fortære under deres Forældres Bærneting, for saavidt det er Forældrenes Bærneting, længere end de ere i deres Forældres Huus, og deeltage af deres Forældres statum & forum fordi de ikke selv anses at have nogen statum & forum; og den in Quæstions værende, og ved Døden afgangne Præste-Datter Anne Margrethe Graves Forældre for lang Tid siden ved Døden ere afgangne, da hun, efter den Tid har opholdt sig, nu paa et, nu paa et andet Sted, næst hos Bønderfolk, saa følger, at hun, i den Tid, ikke kan have forteret under den geistlige Jurisdiction, allene fordi hendes Forældre havde forteret derunder, men at hun, saavel medens hun levede, som nu efter hendes Død, ikke kan anses anderledes, end et ugift Fruentimmer, som opholdte sig og døde i det, eller det Herred, hvoraf styder, at, ligesom hun, medens hun levede, forterede under det almindelige forum domicilii, nemlig Herreds-Tinget, saa tilfaldt det og, da hun nu er død, ikke Provsten, men Amtmanden eller Husbonden, at holde Skifte efter hende, og folgeligen Herredsofoden at forrette Auctionen, som Herreds-Propsten, saaledes ulovlig, og uden der til at have nogen retmessig Adkomst, har feretaget sig at forrette.

De af Bispnen og de tvende Provster derimod anførte Argumenter behøve ikke at giendrøves, saasom de allene vise, at de ikke have det rette

Begreb, enten om den geistlige Jurisdictiones Beskaffenhed, Marsag og Grændser, eller om Personernes Status og forum competens. At den geistlige Jurisdiction har havt den Afdødes Arvemidler under Forvaltning og Ansvar, gjør aldeles intet til Sagen, som det allene viser, at de maae have forrettet det Skifte, paa hvilket disse Arvemidler ere hende tilfaldne, da det altid tilfalder en Skifte-Forvalter at sætte Formyndere for de Umyndige, som paa Skiftet noget i Arv tilfalder, og det, enten de Umyndige selv høre under hans Jurisdiction, eller ei. Saaledes kan det ofte hende sig, at en ung Officer eller Student haver Arvemidler, som sortere under en Byes eller Magistrats Jurisdiction eller Ansvar, og vice versa kan det hende sig, at en Krømmer- eller Haandverks-Drengs Midler sortere under den geistlige eller militaire Jurisdiction. Men deraf følger ikke, at de Umyndige eller Mindreaarige selv sortere under samme Jurisdiction, da det paa den ene Side ikke følger, at en Formynder selv hører under den Jurisdiction, af hvilken han er beskicket og antaget til Formynder, og det paa den anden Side ei heller er sagt, at en Myndling skal følge sin Formynders Bærning, med mindre han er i Formynderens Huus, og der anses som et Barn. Det kan og være ligemeget, enten et Stykke af det Huus, den Afdøde tilsidst har boet udi, har været bestemt til Skolehuus eller ei. Det Exempel, som anføres af en Præste-Enke, beviser ei heller, da en Enkes og Børns Wilkaar, i Henseende til den Dræstion, her omvistes, ere ganske forskjelligte. Utsaa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at beskribere til vedkommende Amtmand eller Stift-Amtmand og Biskop: At Provsten i Hids Herred Hr. Ulrich Christian Schnell tillige med Assessorer have at udbetale det Auctions-Salarium, de have oppebaaret for den over afgangne Anne Margrethe Graves efterladte Gods og Effecter holdte Auction, til Herredsfogden udi Lysgaard Hids Herreder Christian Lynow, som det med Rette havde tilfaldet at forrette samme Auction. Kjøbenhavn den 16 August 1754.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:

Ordre til Stift-Amtmanden og Biskopen efter Erklæringen og Notis til Amtmanden.

LXXXV.

Erklæring over en Forestilling fra Stiftamtmand Scheel, hvori denne andrager, at han, saavel ved hans Omreiser til Riibskæderne i Sieland og derved foretagne Eftersyn med Protocolterne, som i Anledning af en og anden Dispute, har erfaret, at Magistraten og andre Vedkommende ikke holde sig saa nøie efter Loben og Forordningerne, som skee burde, i Henseende til Sportler, fornemmelig ved Skifter og Auctioner. Ifar har han ved Elifse-Protocolernes Eftersyn i Helsingøer formærket, at de der i den Henseende gaae videre end i nogen anden Riibskæd, hvorfor han og ved adskillige Leiligheder har tilholdt Magistraten og andre Vedkommende baade der og paa andre Steder, hvor han om slikt er bleven underrettet, stricte at efterleve Anordningerne; imidlertid have 2 af Magistraten i Helsingøer nemlig Vice-Borgemeister Milan og Vice-Raadmand Enghavn til ham indsendt en Extract af et den 12 Octbr. 1751 sluttet Skifte, for saavidt Skiftets Beforsning angaar og derhos ladet følge en Deduction-over de Voster, som de troe derudi at være uforsvarlige, samt endelig deri begjært hans Decision.

Disse Voster ere følgende:

1) Det for Gaardens første og anden Auction anførte Salarium 4 Rdr. efterfom den ved 3 Auction er bortfulgt, og da aparte af dens Betøb det fulde Salarium med $1\frac{1}{2}$ pro Cento beregnet, hvorfra disse 4 Rdr. skulde været dragne efter Forordningen af 4 Martii 1690, som ikke i den seener af 19 Decbr. 1693. er bleven igienkaldet.

2) Den for Auctions Skiodets Udskættelse beregnede 1 Rdr. troe de ei at være overensstemmende med Auctions-Forordningen.

3) For Skiodets Løsning og Paategning til Ting, er efter dres Mening anført meer end 1—25—14 Art. cfr. med 6 og 10 Art. tillader.

4) Formene de, at det var en unødvendig Beforsning for Boet separatum at publicere Auctionen over en Plads i gammel Kloster og over Høvedgaarden i Strandgaden, da de begge ere solgte paa een Dag; ligesom de og ansee det unyttigt, paa trende Maader, nemlig ved Trommeslag, Tinglysning og Placater, i saa liden en Bye, at publicere en Auction, da den første Maade kunde være nok, saa troe de og, at Auctions-Salarium over

Pladsen i gammel Kloster er for høit anført, og at det for Skiftets Udflædelse og Tinglysning Beregnede er imod Loven.

5) Er Burderingsmændenes Betaling, efter deres Formening, for høi.

6) Troe de, at det Salarium Indcassator i Boet beregner sig for Auctions-Pengenes Indcassering er ligesaa ulovligt som det Auctions-Directeurerne beregne sig, da det, i deres Tanker, er Skifteforvalterens Pligt, imod Skifte-Salarii Erholdelse, at forauktionere Boets Midler og indcassere Pengene derfor.

7) Ansee de det urigtigt at Bysfogden beregner sig aparte Betaling foruden det Magistraten som Skifteforvaltere nyde, saa og at de særskilt anførte Forseglings-Penge ere urettelig fordrede.

8) Det som af Magistraten er beregnet for Burderingsmænds Udmeldelse til Gaardens og Pladsens Burdering formenes at være uoverensstemmende med Forordningen af 22 Martii 1684.

9) Troe de, at baade Raadstueskriveren har beregnet sig for meget for Skiftebrevets B. Skrivelse, og at det, som desuden til hans Skriver findes anført, er uden for Loven.

10) Saa troe de og, at der for Skiftets Tillysning er for meget fordret.

Disse saaledes Boet til Udgift efter deres Mening for høit anførte Omkostninger skal efter deres Paastand have forarsaget, at Boet er blevet til et Concurss-Boe, hvorfor de og nægte at ville underskrive Skiftebrevet, men indstille til Stift-Amtmandens Decision, hvorledes hermed skal forholdes; hvad saaledes indkom fra disse tvende Magistrats Personer, blev af Stift-Amtmanden sendt til den øvrige Magistrats Erklæring; disse have derpaa svaret:

a) At der i samme Boe ei har været nogen Beholdning, hvorfor og Skifte-Salarium skal svares, efter Forordningen af 19 Jan. 1692, af Boets hele Massa.

b) At Bysfogdens Ret til aparte Betaling for Skiftet, foruden den Magistraten tilskaaede 1 pro Cent, grunder sig paa en langvarig Praxis.

c) At de formeentlig urigtig anførte Forseglings-Penge vilde, naar de blive reparerede paa samtlige Skifteforvaltere og Skriveren, endog være mindre end Loven tillader.

d) De for Skiftets Tillysning beregnede 20 fl. kan efter deres Mening ei være mindre.

e) Det

e) Det for Vurderingsmændenes Udmeldelse Anførte, er baade for Skifteforvalteren og Skriveren, og mindre end det Lovens Pag. 191 Art. 11. tillader.

f) At Raadstue:Skriveren skulde have beregnet sig for meget for Skiftebrevets Beskrivelse er ugrundet.

g) Vurderingsmændenes Salarium er ei for høit anført, da det ikke er det Halve af hvad de nyde i Kiøbenhavn.

h) Raadstue:Skriverens Fuldmægtig har altid været anseet under Skifteforvalternes Dienere og hans Andeel proportioneret derefter, i Anledning af Lovens Pag. 197. Art. 24de.

Hvad Auctions:Salarium angaaer, da anføre de:

i) At Forordningen af 19 December 1693. S. 15. hienler dem deres Ret til det anførte Salarium, især da Forordningen af 1690 efter deres Skionnende er ophævet ved den af 1693.

k) Det for Skiodets Udskidelse Anførte er grundet i Pragti, da intet ved Loven i den Henseende er fastsat, og endelig

l) At det for Placaters Udskidelse Anførte er det mindste, som noget Sted betales.

Paa denne Magistratens Erklæring over Vice:Raadmand Enghavns og Vice:Borgemeester Nilans Andragende til Stift:Amtmanden, blev iagen indhentet Enghavns Svar i Anledning af nogle mod ham af den øvrige Magistrat, i dens Erklæring anførte Beskyldninger; hans Svar derpaa er denne Sag uvedkommende, men i Henseende til Hovedspørgsmaalene melder bemeldte Raadmand Enghavn.

a) At den indsendte Extract af Skiftebrevet viser, at Stervboets fulde Massa beløb til 766 Rdr. 2 Mk., og dets Udgielt (exclusive Auctions: og Skifte:Salarium) til 751 Rdr. 3 Mk. 8 s.

b) At det Byfogden tilkommende Salarium maae tages af den samtlige Skifteforvaltere tilstaaede 1 pro Cento.

c) At aparte Forseglings:Penges Betaling er imod Loven, hvad enten disse repareres eller ei.

d) At Extracter af Skifte:Brevet viser, at der for dets Tillysning er anført 4 Mk. og ikke 20 s.

e) At man ei kan slutte fra Lovens Pag. 191. Art. 11, der taler om et forskielligt Tilfælde.

f) At Stift:Amtmanden selv ved sin Rørbørelse har misbilliget Skriverens vidtløftige Skrivning.

g) At Loven viser Pag. 197. Art. 11. hvad Burderingsmand skal have.
 h) At Lovens Pag. 197. Art. 23. viser hvad Stifts-Skriveren skal have uden at tillægge ham noget for sin Tiener og den følgende 24de Art. taler allene om de andre Stifts-Rettens Midlers Tienere.

i) Om Forordningen af 1693 ophæver den af 1690 indstilles til Stifts-Amtmandens Decision.

k) Om der skal betales noget for et Auctions-Skides Udskædelse indstilles ligeledes til Stifts-Amtmanden. Og

l) at hans og Milans Mening i denne Post er blot, at den 3 dobbelte Publication er en unyttig Bekostning for Boet.

J Henseende til denne imellem Heisingers Magistrat omtvistede Sag, melder Stifts-Amtmanden, at det i Anledning af Vice-Borgemeester Milans og Vice-Raadmand Enghavns anførte 1ste Post maae indstilles til Hans Majestæts authentiske Fortolkning om Forordningen af 19 Decbr. 1693, skal i Henseende til de 4 Rdr. aldeles have hævet Forordningen af 4 Martii 1690.

J Hensigt til 2den Post indstiller han, om det ikke, da Forordningen af 1693 intet taler om Skiodets Betaling, maae af Hans Majestæt selv nærmere blive bestemt hvad der i den Henseende bør skee.

J Hensigt til 3die Post er han enig med Borgemeester, Milan og Raadmand Enghavn.

J Hensigt til 4de Post ligeledes enig med Milan og Enghavn, ønskende det allernaadigst fastsat paa hvad Raade Publicationen skal skee i smaaæ Riibstæder.

J Hensigt til 5te Post er han enig med de Klagende, men ønsker derv hos at det maatte blive fastsat, hvad Burderingsmand skulle nyde om Dagent paa de Stæder, hvor Burderingen af Skifteforvalterne og Dorigheden foranstaltes.

J Hensigt til 6te Post erindrer han, at det er en almindelig Praxis, at der ved Skifterne anføres visse pro Centum for Pengenes Indcassering, saadant kommer vel ikke overens med Loven og Forordningen af 1693. S. 14. men da det næsten overalt ansees som en tilladelig Skik, var det ønskeligt, om det maatte fastsættes, hvad der i denne Post skee burde.

J Hensigt til 7de Post enig med Milan og Enghavn, hvorhos han dog indstiller til allernaadigst Decision, i hvad Proportion Skifte-Salarium skal deles imellem Magistraten og Bysfogden, isald Bysfogden intet især derfor skal nyde.

I Hensigt til 8de Post melder han, at da Loven ikke fastsætter, at der ved Eksterne skal udmeldes Vurderingssummen af Raadsfuer og Byetings-Retten, naar undtages, hvad der fastsættes udi Forordningen af 19 Decbr. 1693. S. 3, det ikke heller bestemmes hvad for saadan Udmelding skal betales, saa indskiller han, til Hans Majestat om saadant er fornødent og hvad derfor maae tages, eller om det kan være nok, at dertil privatim af Eksteforvalterne tages udliggende Personer.

I Hensigt til 9de Post ytrer han, at da Skrivere med Ekstebrevs saavel som andre Acters Udstedelse handle paa mange Steder uforfvarlig, saa var det ønskeligt, om Forordningen for Kiøbenhavn af 22 Martii 1684 dens Bydende udi den 10 S. maatte extenderes til alle Skrivere. Det for Skriverens Guldmægtig anførte, formeener han at være aabenbar imod Loven.

I Hensigt til 10de Post er han enig med Milan og Lngghavn.

I Hensigt til 11de Post meldes, at da Boets Bøhøldning ei kan beregnes, førend Ekstebrettens Salarium er fradraget, saa er det klart, at det omquestionerede Bøe maae blive et Gallitbøe, og at altsaa Eksteforvalterne efter Forordningen af 19 Jan. 1692 med Ret kan nyde i dette Tilfælde 1 pro Cento af Boets hele Masse, Gielden iberegnet.

I Hensende til foreskaaende Poster og hvis deraf er tvivlsagtigt, udbeder Ekstestammenden sig imidlertid Hans Majestats Resolution til Efterseelse i Helsingør og andre Steder, og indskiller tillige, om det ikke med det, som allerede er passeret, uden Paataale maae forblive, især da ingen Klage fra de Fornærmede er indkommen, og Contrabandierne formene at finde en Slags Undskyldning i en lang Praxi.

* * *

Ekstent der paa Magistraten, og de øvrige Rettens Betiente, som forrette Ekstent i Helsingør, deres Opsørsel i Henseende til de andragne Poster, kan være et og andet at udsætte, saa synes det dog, at Uvind og Misundelse har havt største Andeel i denne Angivelse, som over de øvrige Magistrats Personer i Helsingør er skeet af Vice-Borgemeister Milan, og Vice-Raadmand Lngghavn, og hvortil den sidste efter at Anseende, nok har været den fornemteste Ophavsmand.

De angivne Poster ere af den Beskaffenhed, at, i Henseende til nogle af dem, haver Magistraten temmelig tydelig Medhold i Lov og

Forordninger, og i Henseende til andre, som ere af mindre Betydning, og ved Praxin allene ere bestaante, kan de hverken siges at have Loven for eller imod sig, men derimod kan det dog ikke nægtes, at jo nøjle af dem efter den strenge Ret ere imod Loven, saa at, omendskjønt Magistraten derudi maatte have en, end og langvarig Praxin for sig, saa kan det dog ikke undskyldes dem, og langt mindre beundre dem dertil.

Saaledes:

1) Har Magistraten i alle Maader været beføiet og berettiget til at ansee denne Sterboe, som en Fallitboe, og paa den Maade beregne deres Skifte-Salarium; og det, omendskjønt Boens fulde Beløb, efter Angibernes Beretning, har været omtrent 766 Rdr., og dens virkelige Udgiæld derimod kun omtrent 751 Rdr.; thi naar jeg supponerer, at Magistraten til Creditorerne havde udbetalt deres fulde Fordring med 751 Rdr., hvilket var fornødent, naar det ikke skulde være en Fallitboe, saa spørges, hvoraf de Bekostninger skulde været tagne, som vare gangue paa Effecternes Registrering og Vurdering, Gaardens og Meublernes Auction, Pengenes Indcassering, og Skiftetbrevets Beskrivelse, og som, naar alle Ting og havde været taget paa det allersparsommeligeste, i det mindste maatte beløbet en 30 à 40 Rdr. Da nu disse 30 à 40 Rdr. virkelig vare en Udgiæld i Boen, saa sees lettelig, naar de bleve lagte til de forrige 751 Rdr. at Boens Udgiæld overgik dens Beløb, og at det saaledes maatte være en Fallitboe. Altsaa er det kun en Chicane, hvad Borgemeester Milan, og Raadmand Enghavn i den Henseende andrage.

2) Paa samme Maade forholder det sig og med de 2 Rdr. Opsvartnings-Penge, hvortil Forordningen af 19 December 1693. Art. 15. udtrykkelig berettiger Auctionsforvalteren, saa der, i den Henseende, ikke behøves nogen nye Decision; ei heller kan jeg raade til, derudi at giere nogen Forandring, da en Auctions-Directeur paa Landet, som for at auctionere et Jordegods, ofte maae reise nogle Mile til Kjøbstaden, heel vel kan fortiene de 2 Rdr.; hvortil kommer, at det

det nu omstunder, paa adskillige Steder er bleven Brug, at de ikke bortselge Immobilia, serend paa 3de eller 4de og undertiden ikke, serend paa 7de eller 8de Auction, hvorved Folk og ere komne i Bane med, at de paa første og anden Auction ingen ret Bud gjøre, og da seer jeg ikke, hvorfor Auctionsforvalterne, ved disse unyttige Auctioner, som Eieren af Tingene dog endelig vil have, skulde gjøre Opvarning for intet, da deres Umage derved er den samme. Det eeneste, jeg derved kunde finde at erindre, var at Skifteforvalterne ikke, for at søie Auctions-Directeuren, skulde forege Auctionernes Tal, eller stille en Ting til anden og tredie Auction, som beqvemmelig kunde bortselges paa den første, da det ikke vel kan have været nødvendig over en Plads, som til sidst er solgt for 12 Rdr., at holde 3 Auctioner, skiont Auctions-Directeuren der kuns har beregnet sig 1 Rdr. Opvarnings-Penge for hver Gang.

3) Finder jeg ei heller noget paa Magistratens Opsørsel at udsætte i Henseende til det, de have tilstaaet en Casserer for at indcassere Auctions-Pengene, nemlig 4 pro Cent af Meublerne og $1\frac{1}{2}$ pro Cent af Gaarden. Vel synes Forordningen af 19 Decbr. 1693. Art. 14, at give nogen Anledning til at slutte, at Auctionsforvalteren, for sit Auctions-Salarium, og skulde være forbunden til at indcassere Pengene, men at dette ikke kan være at forstaae, uden i det heieste, om de resterende Penge, som hos Kieberne ved Lov og Dom maae inddrives, og hvor Auctionsforvalteren i sig er den rette Mand, som har Talskale til Kieberne, det viser den foregaaende 8de Artikel, som udtrykkelig forbyder Auctions-Directeuren at besatte sig med Pengenes Modtagelse, og derimod befaler, at Sælgeren eller hans Fuldmægtig skal paa Auctions-Stedet være tilstæde, for at imodtage Pengene, som til dem skal leveres, hvilket og kommer overeens med det, som overalt og bestandig in Praxi har været iagttaget. Ei heller understaaer jeg mig at raade til nogen Forandring derudi; thi da der ved at beskikke Auctions-Directeurer, eller de Betiente, hvis Tieneste medfører at forrette Auctioner, ikke meget pleier at sees paa Nederhæftighed, saa frygter jeg, at mange Sælgere,

Sælgere, Sterboer, Arvinger eller Creditorer, vilde kun blive flet farne derved, om de skulde nedes til at betro Auctionsforvalteren Pengenes Indcassering, da de, naar de ikke vilde betro ham dem, dog, i Følge af denne Sætning kom til at betale ham derfor, som de dog ikke paa Grund af hans Uvederhæftighed kunde korte ham noget i hans Auctions-Salarium; saaledes vilde Virkningen deraf allene blive denne, at en uvederhæftig Auctionsforvalter fik sit Auctions-Salarium for Auctionen allene, men en Vederhæftig maatte for samme Salarium baade forrette Auctionen og indcassere Pengene. Intet er rimeligere, end, at den, som Pengene tilhøre, selv incasserer dem, eller lader dem indcassere ved en anden, som han dertil tør betro, og vil bestikke. Saaledes forholder det sig, naar en levende Mand selv lader noget af sit Gods stille til Auction. I en Sterboe er det Arvingernes og Børgernes, eller Creditorernes Sag, imellem sig, at formaae En, som de tør betro det, til at indcassere Auctionspengene, og det for saadan Betaling, som de mellem sig kan forenes om. Skifteforvalterne vedkommer det ikke, uden naar Arvingerne eller Creditorerne ikke kan blive enige om at antage nogen, og da anmode dem derom. I dette Tilfælde pleie Skifteforvalterne, at tilstaae den, de antage til at indcassere Auctionspengene, ligesaa meget for sin Umage og Ansvar ved Indcassationen, som Auctions-Salarium beløber sig til, hvilket og kunde synes at være vel meget, dersom Caffererens Forretning var allene at kræve Pengene; men det er at mærke, at han tillige maae staae til Ansvar derfor, og i den Henseende maae han bestandig være nærværende ved Auctionen, særdeles over Løssere og paaagte, hvem Kjøberne ere, samt bestemme, om de kjøbte Vahre kan dem udleveres eller ei, da han ikke bør tillade de uvederhæftige Kjøbere, at faae Vahrenne udleverede, førend de have betalt Pengene; skeer det, og de siden ikke kan betale, maae han selv staae til Ansvar derfor, og betale Pengene; og isald han ikke kan betale, maae den betale for ham, som har antaget ham til at indcassere. Saaledes har en Sterboe og Arvinger for de Indcasserings-Penge, de ud-betale, ei allene en Cafferer, men og Forsikring om, at Auctionspengene rigtig

rigtig skal blive betalte, og at det ikke skal være nødigt hos adskillige Kjøbere, at inddrive dem ved Lov og Dom, saasom de allene have at holde sig til Cassereren og dem, der have antaget ham til Casserer. I den Henseende er det hverken enhvers Leilighed, at paatage sig saadan Incassation, hvorved de ofte have større Tab end Gevinst, ei heller er det Skifteforvalterens Leilighed at antage enhver dertil, siden de selv maae staae til Ansvar for ham. Dette er Aarsagen, hvorfor Magistraten i adskillige Kjøbstæder have een, som de bestandig betiene sig af til at incassere Auctionspengene, hvis Bederhæstighed de, paa den ene Side, holde sig forvissede om, og som selv, paa den anden Side, kiender Folk i Byen, og veed, hvem han kan betroee eller ikke betroee noget, saa at han baade kan være tient med at paatage sig saadan Incassation, og Magistraten tient og betrygget ved at betroee ham den. Det eneste, jeg saaledes skienner, at Borgemeester Milan og Raadmand Lngbavn i den Henseende, med Villighed kunde indvende mod den øvrige Magistrat, var, om de enten vilde tilbyde sig selv, eller vidste at tilbyde en anden, som vilde giøre det for mindre, og dog kunde stille vedbærlig Caution for de ham betroede Oppebørseler, hvorom de dog intet melde. Men at sætte en almindelig Tæxt for, hvad een skulde nyde, for at incassere og staae til Ansvar for en andens Penge, det holder jeg for ligesaa vanskeligt, som unødvendigt, da det altid ankommer paa Vedkommende at træffe den beste Accord, og Skifteforvalterne ikke kan tilstaae en Casserer saa eller saa meget, saastremt Arvinger eller Creditorer vide at skaffe en anden, som de ere fornsiede med, og der vil giøre det for mindre. Hr. Stift-Amtmand Scheel synes at for-
 mene, at Skifteforvalterne selv ere forbundne til at incassere disse Penge, uden at nyde anden Betaling derfor, end deres Skifte-Salarium, og det paa Grund af, at de ere forbundne til at bringe Skiftet til Rigtighed, hvorhen han formener det og at høre, at incassere de Sterboet tilhørende Penge og Midler; men herudi kan jeg ikke være af Mening med ham; da det er bekiendt nok, at en Skifteforvalter aldeles ikke er forbunden til at befatte sig med at incassere eller indrive Sterboens ude-

staaende Gield, Penge, eller Midler, men heel vel kan forsvare, at reparere det pro quota paa Arvingerne eller Creditorerne; og giøre dem Udlæg derudi, og altsaa kan han heel vel desuden bringe Skiftet til Rigtighed og Ende.

4) At Auctions-Directeuren i Helsingøer har beregnet sig 1 Rdr. for et Skøde at udstæde, kan jeg ei heller ansee som noget Lovstridigt. Auctions-Forordningen af 1693 Art. 17 fastsætter at Auctions-Directeurerne skal udstæde flige Skøder, men den bestemmer ikke, enten, om de skal have noget, eller hvad de skal have derfor? Praxis er overalt, at de faae det betalt, skiont ei alle Steder paa lige Maada. I Kjøbenhavn forholder det sig, som Magistraten i deres Erklæring andrage, at der fast overalt betales 4 Rdr. til Auctions-Directeuren for et Skøde at udstæde, hvorover det ikke er befunden, at nogen hidindtil har besværet sig; i visse andre Kjøbstæder er det Brug, at der undertiden betales 1 undertiden 2 Rdr. for et Skøde; derimod finder jeg, at der i Helsingøer overalt i Almindelighed betales 1 Rdr. for et saadant Skøde, hvilket jeg ikke kan skionne at være ubilligt, da et Skøde dog gierne bestaaer af 2 Arl, og dette saaledes kun udgiør 3 Mk. for Arlet. Vel falder det i Dinene, at der er betalt 1 Rdr. for Skødet paa en Plads, som var solgt for 12 Rdr., men det er vel og det meest forhabte Exempel, som, i den Henseende kunde udfindes, da Skøder kun bruges ved Immobilia, og den Casus dog vel ei ofte forefalder, at en fast Eiendom bortselges for 12 Rdr. Derimod er for Skødet paa Gaarden, som kostede henimod 700 Rdr. ei heller betalt mere, end 1 Rdr.

5) Om det er for meget Burderingsmandene er tilstaaet, kan jeg ikke sige, men begriber heel vel, at det ikke, i Overensstemmelse med Lovens 1 Bogs 25 Cap. 11 Art. gaaer an, at faae en Borger til at forrette saadan Burdering, imod at ham tilstaaes 8 $\frac{1}{2}$ eller 1 Mk. om Dagen, men holder for, at Magistraten i Følge Lovens 1 Bogs 25 Cap. 24 Art. gierne kan forsvare, at tillægge dem 4 á 6 Mk. om Dagen. Den tredobbelte Publication af en forestaaende Auction er fast over-

overalt i alle Kjøbstæder brugelig; hvad derudi kan være nok, og hvad der best kan udelades, er jeg ikke i Stand til at sige. Overalt om herudi skal fastsættes noget, saar det komme an paa Stiftamtmanden, samme tillige med Magistraten i Kjøbstæderne efter Bessaffenheden og Omstændighederne at foranstalte, da det dog altid er nødvendigt, at Auction, det meeste mueligt, i Forveien bekendtgjøres.

6) Hvorledes Skiftebrevet er skrevet, kan jeg ikke sige, da jeg ikke har seet det, og det er Bedkommendes Sag at tale derpaa, om det er for vidtløstigt. At en fuldskreven Side efter Lovens 1 Bog 25 Cap. 25 Art. bør bestaae af 26 Linier, er noksom bekendtgjort, og kan, om fornøden eragtes, ved een eller anden Leilighed endnu gien- tages; forresten kan jeg gjerne begribe, at saadant et Skiftebrev som dette, uden at være alt for vidtløstigt skrevet, kunde beløbe til 29 Ark.

Ligesom jeg i Henseende til de foregaaende Poster, som tillige ere de vigtigste, ikke har fundet noget paa Magistraten eller øvrige Rættens- Betiente i Helsingøer, deres Forhold og Omgang ved Skifter at ud- sætte; saa kan det derimod ikke nægtes, at de jo i de følgende Poster have handlet imod Loven, skjønt de kun ere af liden Betydning, og de maafføe derudi kan have havt en Slags Praxin for sig. Saaledes:

a) Da Forsøglingen er en Begyndelse og altsaa en Deel af Skif- tets Behandling, og Skifteforvalterne, i Følge Lovens 1 Bog 25 Cap. 25 Art., for deres hele Umage ved Skiftet, Forsøglingen ibereg- net, ikke maae oppebære mere end 1 pro Cento af Boens Beholdning, hvilket de og her have oppebaaret, saa er det aabenbar mod Loven, at de desuden have beregnet sig under Navn af Forsøglingspenge 1 Rdr. 4 s.

b) Da Skifteforvalterne, enten de ere een eller flere, ikke maae oppebære mere for deres Umage, end det i den allegerede Lovens Artikel fastsatte Skifte-Salarium, saa er det iligemaade mod Loven, at de, foruden dette deres fulde Skifte-Salarium, som de samtlig siemlika Ma- gistrat og Bysfoged have oppebaaret, og mellem dem samtlig burde deles, endnu have tillagt Bysfogden for hans Umage ved Skiftet, 1

Rdr. 5 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ Deel af det fulde Skifte-Salario; hvortil ingen Praxis kan bemyndige dem, saa længe Bysfogden ikke haver noget saadant særdeles Privilegium, som Bysfogderne i nogle Kiøbstæder skal have.

c) For Burderingsmænds Udmeldelse, naar samme skeer paa Raadstuen, kan Magistraten, i det høieste ikke paaataa mere, end Forordningen af 22 Martii 1684 Art. 8 fastsætter for Kiøbenhavn, nemlig 1 Mk. Danffe; altsaa er det for meget, at de derfor have opført 1 Rdr. 1 Mk. 8 $\frac{1}{2}$.

d) De 4 Mk. eller 1 Rdr. og 4 $\frac{1}{2}$, som Magistraten i deres Erklæring allene tilstaae, for Skiftets Tinglysning til Ting, er og en unødvendig Udgift, som vel kan spares, i det mindste, for saavidt, den tillægges Skifteforvalterne.

e) Da Forordningen af 22 Martii 1784 hvis 4de Art. tilstaaer Skrивeren 15 Mk. for et Skiedes Tinglysning, ikke gielder uden for Kiøbenhavn, og der ellers, i Følge Lovens 1 Bogs 25 Cap. 5te, 6te, 10de og 14de Art. for et Skiedes Tinglysning ikke maae betales mere, end 24 $\frac{1}{2}$ per Artk til Byskriveren, og 20 $\frac{1}{2}$ overalt til Bysfogden, og de her omtalte tvende Skieder vel ikke kan have været paa mere, end 1 á 2 Artk, saa er det for meget, at for deres Tinglysning er tilstaaet og anført 1 Rdr. 2 Mk. 8 $\frac{1}{2}$.

Skjønt nu disse Poster ikke ere af den største Betydning, jeg og, saa meget hellere troer, at Skifteforvalterne i Helsingør derudi kan have en, end en temmelig langvarig Praxis for sig, som jeg, i det øvrige, maae tilstaae, at saavidt jeg af dette Skifte kan erfare, er deres Behandling ikke særdeles egennyttig; saa dog da det er andraget for Stiftamtmanden, og han igien har andraget det for Deres Kongl. Majestæt, Vedkommende og, ifald der ikke skeede noget, vilde ansee det for en Esterzivenhed og stiltiende Bisfald, og deraf mueligt vilde tage Anledning til, med Tiden at gaae videre; maae jeg allerunderdaniøst indstille; om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Stiftamtmand Scheel:

At,

At, da det er foredraget, hvorledes der, i adskillige Kjøbstæder her i Stiftet, og i Særdeleshed i Helsingør, skal ved Skifternes Behandling, og de derved forefaldende Auctioner, have indsnæget sig een og anden mod Loven stridende Misbrug, til Tynge og Besværing for de Sterboer, som komme under Stifteforvalternes Behandling; saa haver han at advare, og tilholde Vedkommende Magistrats Personer og øvrige Rettens Betiente, som med Skifter eller Auctioner have at bestille, saavel i Helsingør, som i de andre Kjøbstæder i Stiftet, hvor det maatte eragtes fornødent, at de i alle Maader holde sig Loven og Forordningerne efterrettelig, og ikke understaae sig enten at beregne sig selv, eller at tilstaae og tillægge andre mere for deres Forretninger, end samme udtrykkelig tillade, og i Særdeleshed:

1) Maae Stifteforvalterne ikke, under Navn af Forsøgelsespenge, Tillysningspenge, eller andet Paaskud, beregne sig mere i Skifte-Salarium, end Lovens 1ste Boges 25 Cap. 25 Art. dem for deres Umage tillægges, hvilket skal deles mellem dem Samtlige, hvor de ere flere, uden at den ene, eller den anden iblant dem noget derudenfor, i Særdeleshed af Sterboen maae tillægges.

2) For de behøvende Vurderingsmænds Udmældelse, maae, naar samme skal skee af Øvrigheden, betales i Mark Danske, og ikke mere; Li heller maae for et Auctions Skjodes Tinglysning uden for Kjøbenhavn betales mere, end Lovens 1ste Boges 25de Cap. 5te, 6te, 10de og 14de Art. udtrykkeligen tillade.

3) Stifteforvalterne skulde have Indseende med, at Skiftesbrevet gives forsvarligen beskrevet, og at Bladene skrives fuldkommen, saa at paa hver Side er 26 Linier med smaae Brekker, og at intet videre derudi indføres, end det, som til Stiftet, og Underretning for Vedkommende endelig behøves.

4) Da det og, paa adskillige Stæder skal være Brug, at en Eiendom, i hvor ringe Værdie den end maatte være af, ikke

bortfælges før end paa 3die Auction, omendstignit det ofte er kiendeligt, at Boen ikke derved kan vinde noget, men tvertimod taber de Omkostninger, som de adskillige Auctioner med foregaaende Publication, udfordre; hvorved det og skal være indtruffet, at da en Eiendom eller Plads i Helsingøer paa 3die Auction er bortsolgt, have Auctions-Omkostningerne beløbet sig til mere, end Halvdelen af det, der blev betalt for Pladsen. Saa have Vedkommende Skiftesforvaltere ved Auctionernes Foranstaltning, i alle Maader at see paa Sterboernes Tarv og Beste; og ikke uden Fornødenhed stille en Eiendom, særdeles naar den er af meget ringe Værdie, til anden eller tredie Auction, naar den paa første Auction bekvemmelig kan bortfælges, og det er klart, at Sterboen ved de flere Auctioner ikke kan vinde noget.

Skulde der ellers, i Henseende til Auctionernes Bekiendtgjørelse eller Vurderingsmændenes Betalning, noget kunde fastsættes til Besparelse for Sterboerne, uden at medføre andre Uleiligheder, da haver Stift-Amtmanden, efter foregaaende Overlæg med Vedkommende Magistrater, samme paa beste Maade at foranstalte. Kiøbenhavn den 22 August 1754.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:

Dedre til Stift-Amtmanden efter Erklæringen.

LXXXVI.

Erklæring over en Forestilling fra Bysfoged Juglede og Byskriver Sevel af Aalborg, hvoeri de andrage, at der i bemeldte Aalborg, foruden anden utilsadelig Praxis, ogsaa hersker deryn, at en Creditor troer sig berettiget ved et og samme Stevnemaal at indstævne saa mange Debitorer, som han godt synes, uden at bruge mere stemplet Papiir eller betale større Rettens-Gebøhr, end for een Sag; som Grunde mod denne herskende Praxis anføre de:

1) At den skrider imod 1-4-2, 3, 4 og 7de Artikel saa og imod Forordningerne af 13 Martii 1688 og 4 Martii 1690

2) Er den til Tab ubi Kongens stemplet Papiirs Intrader og stridende imod stemplet Papiirs Forordningen.

3) Høraarsager den en betydelig Afgang i Rettens Betientes desuden ringe Indkomster, og gjør deres Arbeide vidtløftigere og besværligere, da derielden eller aldrig mod mange forskjellige Debitorer kan procederes paa een Maade og føledes en og samme Dom. Slutning: og

4) Gjør sig Praxis 1—24—34 Art. Anvendelse umuellig. De ansøge derfor, om det ikke ved Kongelig Resolution maatte blive fastsat, om og hvorvidt flere forskellige Debitorer, imod de af dem anførte Grunde, kan eller maae ved een Stævning indvarsles samt under een Sag tiltales og dømmes; saa indstille de og, om det ikke, til Omkostningers Besparelse for fattige Debitorer, allernaadigst maatte tillades, at uagtet hver Sag især ved separat Stævning blev procederet, de Gieldsager dog, som ere under 10 Rdr., maatte paa slet Papiir og imod ringere Rettens Gebyr føres, og derefter exequeres i Overensstemmelse med hvad der i Hensigt til den lille Gields Commission i Kiøbenhavn er fastsat.

* * *

Den Praxis, som Supplicanterne andrage at herske i Aalborg, nemlig: at en Creditor, ved eet Stævnamaal og under een og den samme Sag indkalder og tiltaler flere, og, saa mange, som han vil af sine Debitorer, strider saavel imod Loven, som imod Stævningens Processess og Doms Natur og Beskaffenhed. Stævning og Dom svare til hiin anden, da Stævning maae udtages for at erholde Dom, og det ene saaledes er Begyndelsen, men det andet Slutningen paa Sagen eller Processen for Retten: begge Dele, nemlig Stævning og Dom, kan vel angaae flere Personer, men de maae ikke forudsætte eller angaae flere end een og den samme Sag: flere Personer, som have samme Fordeel, eller ved een og den samme Gierning ere fornærmede, kan tillige og under Eet udtage Stævnamaal mod den, som det paagielder: Ilige maade kan flere Personer, som i den samme Gierning ere indviklede, ved eet og det samme Stævnamaal indkaldes, og under Eet tiltales til at lide Dom, men enten de Stævvende, eller de indstævvede Personer ere flere, maae Sagen kun være een og den samme: flere og adskillige Sager fordre adskillige Processer og Domme; og følgelig adskillige

lige Stævnamaal. Saaledes kan flere Correi stipulandi, eller flere Creditorer, som deeltage i een og den samme Fordring, alle tillige og under Eet indkalde og tiltale deres Debitor til at lide Dom til at betale samme Gield. Iligemaade kan flere Correi debendi vel promittendi, eller flere Debitorer, som alle tillige ere Skyldige eller indestaae for een og den samme Gield, under Eet indkaldes og tiltales til at betale samme Gield. Derimod gaaer det ikke an, at en Creditor kan under Eet indkalde og erholde Dom over flere Debitorer, blant hvilke, hver for sig er sit Skyldig, og den enes Debet ikke haver nogen Hensigt til, eller Sammenhæng med den andens. Dette er det just, som Supplicanterne andrage at være Praxis i Aalborg, og som Procuratorerne paa adskillige Steder have søgt at indføre, skjønt de derudi gierne blive hindrede af Dommeren og Skrивeren, hvis Fordeel det strider imod. Foruden det, at saadant Praxis strider imod Deres Majestæts Interesse, og sætter til at betage Underrettens Betiente det Salarium, som de desuden dyet nok fortjene, saa vilde den forarsage megen Forvirring, saavel under Sagens Drift, og ved Dommens Afgjøelse, som og fornemmelig ved Dommens Appel og Actens Beskrivelse.

Altsaa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Geheimeraad og Stiftamtmand Baron Gold:

At han i Anledning af forberørte Klage og Forespørgsel, haver at tilkiendegive Byefogden og Byeskrивeren i Aalborg at da en Stævning og Dom kun kan gielde i een Sag, skjønt mod flere Personer, som i samme Sag ere implicerede, men ikke i flere Sager; saa kan mange forskellige Debitorer, blant hvilke, hver for sig er noget vist Skyldig, uden at den enes Debet har nogen Sammenhæng med den andens, ikke ved eet Kald og Varsel eller Stævnamaal indkaldes, og endnu mindre, under een Sag tiltales og dømmes.

Hvad den liden Gields-Commission angaaer, som Supplicanterne foreslaae for Aalborg Bye, da skjønner jeg ikke, at den der kan være mere

mere nødvendig, end adskillige andre Steder: og da det vilde medføre adskillige Vanskeligheder, om saadan Gieldes-Commission enten i alle Kiøbstæder, eller i alle Stifternes Hovedstæder og visse andre Kiøbstæder skulde anordnes, saa understaaer jeg mig ikke, for Tiden, derom at giøre noget allerunderdanigst Forslag. Kiøbenh. d. 25 Aug. 1754.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret:

Ordre til Stift-Amtmanden efter Erklæringen.

LXXXVII.

Erklæring over en Forestilling fra Kiøbenhavn's Magistrat, hvori samme andrager, at det længe har været en Skik her i Staden, at tredie Fredag efter Paaſke og tredie Fredag efter Michelsdag er holdt for rette Flyttetid, samt at det ligeledes har været brugeligt at Huusværelser ligesom Capitaler opsiges et Hjerdingaar forud, men da der ofte forefalde Disputer imellem Ejerne og Lejerne, deels i Henseende til Opsigelsestiden, da nogle mene, de bør have $\frac{1}{2}$ Aars Opsigelse fra Paaſke eller Michelsdag at regne; men andre ere af de Tanker, at dette $\frac{1}{2}$ Aar bør regnes fra tredie Fredag efter Paaſke eller Michelsdag; og deels i Henseende til den Opsigelse, som skeer af en af Parterne især Eieren, førend Værelserne ere tiltraadte og hvorved Leieren hindres fra at tiltræde dem, til hvilken Opsigelse man troer sig berettiget, naar kun samme skeer et Hjerdingaar førend Tiltraadelses-Tiden, hvilke Disputer ere vanskelige at afgjøre saalænge Loven ikke har foreskrevet enten nogen vis Flytte- eller Opsigelses-Tid, ikke heller har fastsat at saadanne Contracter skulde være skriftlige, saa, for at forekomme deslige Disputer, foreslaaer Magistraten, om det ikke allernaadigst maatte befales:

1) At Hæres eller Flyttetid her i Staden skal som hidindtil, være tredie Fredag efter Paaſke eller Michelsdag.

2) At Opsigelses-Tiden skal i det mindste være $\frac{1}{2}$ Aar eller 13 Uger før Paaſke eller Michelsdag, og at ingen Opsigelse paa kortere Tid skal gælde.

3) At alle Leie-Contracter om Værelser skal være skriftlige, og at i samme skal nøie bestemmes Leiesummen, de leiede Værelser, Tiden, og alle andre Conditioner, samt at den, der forsømmer at oprette skriftlig Contract, ikke skal have Ret til at paatale hvad Tvivlighed om Leien eller Værelserne kunde indløbe, hvorhos Magistraten end videre foreslaaer, om det ikke til

Lettelse for de fattige, kunde tillades at de Leie-Contracter, høort Leien ikke var over 10 Rdr. om Halbaaret maatte skrives paa ustemplet Papiir og de hvor Leien var over 10 til 20 Rdr. inclusive paa 12 sk. Papiir, men naar Leien var høiere da at forholdes efter stemplet Papiirs: Forordningen.

4) At de Børelser, som ere leiede, men endnu ei af Leieren tiltraadte, ikke maae fra Eieren eller Leieren Side opsiges, men enhver af dem være forbunden at holde den sluttede Contract, og om Leieren ei vilde indflytte i de leiede Børelser, da være pligtig ligesuldt at betale den accorderede Leie; om Eieren derimod ei vil tillade den Leiede at indflytte, da Leieren have Ret til ved Underfogden at lade sig udi Børelserne indsætte i Overensstemmelse med den Eieren i 6—14—7 Art. forundte Ret. Men saafremt Eieren skulle have bortleiet Børelserne til tvende, da den at vedblive Leien, som først har sluttet Contract og givet Kæstpenge, og den sidste have Regres til Udleieren for al tilføiet Skade og Omkostning; i hvilket Fald Udleieren ogsaa burde betale til Politie-Cassen saa meget som han af den Forurettede skulde have havt til Leie for et halv Aar.

* * *

J Almindelighed holder jeg for, at Magistratens Forslag i deres allerunderdanigste Memorial af 13 Febr. h. a. kan være ganske nyttigt, og tiene til at forekomme adskillige Uenigheder, og deraf opkommende Klager og Trætter mellem Indbyggerne, og har ved den 1, 2 og 4de Art. ei videre at erindre, end om i den 4de Art. Linie 16. næst efter de Ord: ved Underfogden, kunde tillegges: paa Eieren Bekostning.

Men hvad den 3die Artikel angaaer i bemeldte Forslag, da skulde jeg ikke holde det for nødvendigt eller passeligt, at det saa ligesom blev alle og enhver befalet, at indgaae skriftlig Leie-Contract, og at den, som forsømte det, skulde uden videre have tabt sin Action, omendskiont han kunde være i Stand til, paa anden Maade, at godtgjøre sit Andragende, men formener, at det kunde skee med en Slags Indskrænkning; i Henseende til 1) er Locatio-Conductio i sig en Contractus consensualis, som er fuldkommen, og medfører den kraftigste Forbindelighed, saasnart der er consensus utrinque determinatus, eller de paa begge

Sider ere blevne enige om Leien, Børelserne, Liden med videre. Skrift:
for=

fordres ikke efter Contractens Natur, men den kommer siden til for lettere at kunne bevise den, og naar den eene troer den anden, saa de ikke bekymre sig om, at have Beviis, da behøves der ingen skriftlig Contract. Saaledes kunde man synes alt for meget at forvise bonama sidem, naar det blev alle ligefrem befalet at slutte skriftlig Contract, da det, efter mine Tanker, kan være nok, at den anbefales, som noget, der er nyttigt og tientigt til at forekomme Trætter, og at den, som forsammer paa den Maade, at forskaffe sig det sikreste og beste Beviis om, at der er indgaaet en Leie-Contract, siden afvises med sin Klage, saafremt han ikke strax haver andet og fuldkomment Beviis ved Haanden.

2) Er der i Kiøbenhavn adskillige Personer, som leie Værelser ikke paa hele eller halve Aar, men paa Maaneder eller Uger, af hvilke man ei vel kunde paastaae, at de hver Gang, de omslyttede, skulde indgaae skriftlig Leie-Contract. 3) De fleste Trætter, som reise sig af Opfygelsen og Styningen, vilde neppe blive at forekomme ved skriftlig Leie-Contract. 4) Skiont den Afgang, Deres Majestæt vilde finde i sine Indkomster, ved, at det blev tilladt, at skrive visse Leie-Contracter i Kiøbenhavn, paa slet Papir, vel ikke blev ret stor, saa understaaer jeg mig dog ikke at raade dertil, da denne Undtagelse i stemplet Papiirs Forordningen, uden Tvivl, vilde give Anledning til flere, og det, der saaledes blev fastsat for Kiøbenhavn, ei allene med Tiden maatte udstrækkes til de andre Kiøbstæder, men og med lige saa stor Billighed kunde paastaaes, i Henseende til Fæstebreve, særdeles paa Gadehuse ic. hvortil kommer, at det, der efter mine Tanker meest bebyrder de fattige Leiere ved skriftlige Contracters Forfættelse, ikke just er de 3 Mark, der udgives for det stemplede Papiir, men det, de maae betale til en Procurator, eller anden Commissionair, imod at han opsætter, og skriver Contracten for dem. I Følge heraf skulde jeg formene, at den 3die Art. i Magistratens Forslag saaledes kunde forandres:

Alle og enhver, som leie Gaarde, Guse eller Værelser enten store eller smaae, skulde, saavidt mueligt, søge at forsyne sig med skriftlig Leie-Contract, hvorudi skal fastsættis: hvad Leie, der skal

skal svares, hvad Værelser, der ere leiede, paa hvor lang Tid, de ere leiede, om og hvad Caution, der for Leien skal stilles, med videre, som maatte være betinget, da den, som forsømmer at slutte saadan skriftlig Leie-Contract, kan have sig selv at takke, at der siden, naar der maatte paakomme nogen Tvistighed derom, ikke sees paa hans Andragende, saafremt han ikke er i Stand til, samme, ved tvende gode Vidner, eller paa anden lovlig Maade, strax at bevise.

Naar denne Forandring ved den 3die Artikel iagttages, maae jeg, i det øvrige allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kiøbenhavns Magistrat, efter det af dem giorte allerunderdanigste Forslag. Kiøbenhavn den 28 August 1754.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret:

Ordre til Magistraten efter Erklæringen.

LXXXVIII.

Erklæring ober et Pro-Memoria fra Cancellieraad samt Raadmand og Raadsueskriver Nissen, hvori han forestiller at Kiøbenhavns Skifteforvaltere saavel som Raadsueskriveren ved en Kongelig Bevilling af 10 Februarii 1682 er tilladt at nyde deres fulde Rettighed efter Afbøde, som have efterladt sig Kongelig confirmerede Testamenter, hvilken Bevilling siden, efter bemeldte Raadsueskriverens Ansøgning, er af Kongen confirmeret den 15 August 1749, men da Forordningen af 5 April 1754 i den 3die Post befaler, at intet Salarium skal betales af Testamenter, søvend ved den Længstlevedes Død, og udi Forordningens 1ste Post er bestemt, at intet Salarium skal betales, hvor alle de ere myndige, som NB. virkelig arve, det imidlertid ofte kan hænde, at uagtet de testamenterede Arvinger ere myndige, de rette Arvinger dog, som i Mangel af Testamente skulle have arvet, ere umyndige, hvor alisaa, naar Testamente ei havde været til, der burde holdes Skifte efter Loven, ligesaavel som i det Tilfælde, hvor der ere fradørende Arvinger, saa udbeder Raadsueskriveren sig Hans Majestæts nærmere Resolution herom, og da han formener, at Forordningen af 5 April 1754 ei kan blive at anvende i Kiøbenhavn, hvis Jurisdiction er meddeest speciel
 aller-

allernaadigst Bevilling, saa udbeder han sig, at bemeldte, den 15 August 1749 confererede, Bevilling maae blive i sin forrige Kraft.

* * *

At Kiøbenhavn's Magistrat, saavel som adskillige andre Jurisdictioner have havt saadant Privilegium, som dette Indlagte udviser, har heel vel været mig bekendt; men ligesom dette Privilegium er ældre end Loven, saa har jeg og bestandig holdet for, og holder endnu for, at de derved ikke have erhholdet anden eller større Rettighed, end den dem desuden tilkom, i Følge Loven, og de siden udkomne Forordninger angaaende Skifte-Vertientes Salarium. Om een eller anden Jurisdiction kan i visse Tilfælde have udstrakt denne Bevilling videre, end den egentligen tilfigter og medfører, er noget som jeg ikke kan sige, da jeg ikke har erfaret, at derover er ført Klage, skjønt Bevillingen, som just ikke er af de tydeligste, dertil kunde give nogen Anledning. Men da der daglig og paa adskillige Steder opkom mangfoldige Tretter mellem vedkommende Skifteforvaltere og dem, der enten havde Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, eller vare Arvinger i et Sterboe, hvor der var Testamente, og Deres Majestæt ofte blev overløbet med Ansøgninger om disse Tretters Afgjørelse og Decision, saa ansaae jeg det for en usforbigiengelig Fornødenhed, at disse Disputer paa engang ved en almindelig Forordning bleve afgjorte.

Udi det allerunderdanigste Forslag, som jeg dertil understod mig at indgive til Deres Kongl. Majestæt, har jeg søgt at iagttage. a) At de Skifteforvaltere, eller Jurisdictioner, som havde et eller andet specielt Privilegium, ikke skulde have Aarsag til at beklage sig over, at dem noget af det var betaget, som samme Privilegium medførte, hvilket og, i Henseende til de Militaire, har givet Anledning til en Undertagelse, som findes i Forordningens 3die Artikel. b) At Arvingers, saavel som Skifteforvalteres Wilkaar overalt skulde være lige gode, og at ingen skulde have Aarsag til at besvære sig over, at, naar de paa et Sted, eller under en Jurisdiction, vare frie for at betale Skifte-Salarium, de derimod paa et andet Sted, eller under en anden Ju-

isdiction, vare forbundne til at betale det. c) Da Grunden til den Indretning, som hos os er skeet med Skifters Behandling af Øvrigheden, har været de Umyndiges Lærv og Bæste, og i Almindelighed, at der altid maatte ved Arveskifter være nogen, som skulde iagttage deres Fordeel, som selv ikke vare i Stand til at paasee, og paagte den, saa har jeg søgt, saa meget mueligt, at bygge paa denne Grund og at undgaae, at man ikke skulde synes at vige deraf, og i den Eted fastsætte et andet Princip, nemlig: at denne Indretning var skeet for at skaffe visse Rettens Detiente noget mere at leve af. d) Da den Grundfætning Lovens 5te Bogs 2 Cap. 16de Art. fastsætter, nemlig: Men hvis Arvingerne ere alle myndige og tilstæde, da haver Øvrigheden intet dermed (nemlig ved Skiftet) at befatte sig, uden det af dem begieres, i alle Maader kommer overens med den foransførte Grund til Indretningen med Skifternes Behandling, og man saaledes aldrig bør antage, at nogen speciel Bevilling har giort Undtagelse fra denne Grundfætning, siden saadan Undtagelse da og nødvendig maatte kuldaste Grunden til den hele Indretning, saa har jeg anseet samme Princip som en Notionem Directricem i at bestemme de Tilfælde, i hvilke Skifteforvalterne kunde paastaae Skifte-Salarium, eller ei, da jeg har holdt det for billigt og passeligt med de anførte Grundfætninger, at Skifteforvalterne nød deres Skifte-Salarium, hvor Ratio til Indretningen eksisterede, og de efter Loven burde forrette Skiftet, og være færdige dertil, og til at paatage sig det deraf flydende Ansvar og Omsorg for de Umyndiges Midler og Arvepart, skönt Vedkommende fandt for godt, enten at udsætte Skiftet eller at lade det ved andre, i hvad Navn de og maatte have, forrette; og at de derimod ikke nød noget, hvor Ratio ophørte, og de, i Følge Loven, ikke burde befatte sig med Skiftet, som der ingen var, hvis Bæste de skulde iagttage, og hvis Midler, de skulde staae til Ansvar, og drage Omsorg for.

I Følge af foransførte Grundfætninger, hvorved Skifteforvalterne ere begunstigede saa meget, som Indretningens Natur, Grund og Hensigt, taalæ, havde jeg ikke ventet, at der fra nogen Jurisdiction skulde

ind-

indkommet Besværing over, at de ved denne Forordning havde tabt noget. Jeg vilde ønske at Supplicanten, som er bekendt for en ærlig og uegenlyst Mand, havde tydelig nævnet de Tilfælde, hvor han, i Følge Privilegium af 20 Februarii 1682 formænte sig berettiget til at paastaae Salarium, og det derimod ved den senere Forordning af 5 April h. a. skulde være ham forbuden, saa man deraf strax og let havde kunnet erfare, om han ved Forordningen virkelig var fornærmet; da det var billigt i det mindste, at han for sin Livstid blev ved at nyde det, som han ved bemeldte Privilegium var berettiget til at paastaae; eller og han tog feil i at troe, enten at den Rættighed bemeldte Privilegium gav ham, strakte sig videre, end den virkelig gjør, eller og, at denne Rættighed ved Forordningen var mere indskrænket, end den virkelig er. Men, da dette ikke er skeet, og Suppliquen dog kun medder om de Tilfælde, hvor der er Testamente, saa er det fornødent, at jeg fremsætter de Tilfælde, som ved et saadant Testamente kan existere, og tillige viser, hvad der i ethvert bør gielde, saavel i Følge af Loven, som Forordningen og Privilegium. Naar den, som ved Døden afgaaer, efterlader sig et lovgyldigt Testamente, da enten ere alle de af ham i Testamentet indsatte Arvinger myndige, eller og nogle af dem ere umyndige. I begge Tilfælde har han enten indsat Executores Testamenti, som han tillige har bemyndiget til at forette Skiftet efter sig, eller og han ingen saadanne Executores Testamenti har indsat. Til een af disse fire Tilfælde kan omtrent alle de henføres, hvor der kan være Dispute om Skifte-Salarium, i Anledning af et Testamente; og hvad der bør gielde i ethvert, er let at vise, og tydelig nok bestemt enten ved Loven selv, eller ved Forordningen, i Overeenstemmelse med Ratio Legis.

1) Naar der, blant de i Testamentet indsatte Arvinger, ere nogle Umyndige, og ingen Executores Testamenti ere indsatte, da, som saadan en Testator efterlader sig umyndige Arvinger, hvis Liv og Børstørreligheden bør iagttage, saa er det af Lovens 5te Bogs 2det Cap. 1ste og følgende Artikler klart, at Børstørreligheden bør antage sig saadan en Størrelse, og behandle den paa den Maade, som Loven i Almindelighed foreskriver;

ffriver, da den eneste Forskiel er, at de, i at dele Arven mellem vedkommende Arvinger, ikke bør rette sig efter den almindelige Lov, men efter den specielle Lov, som derom indeholdes i Testamentet; hvoraf da følger, at vedkommende Rettens Detiente, i saadan en Sterboe oppebære deres Skifte- og Skriver-Salarium paa samme Maade, som, om der ingen Testamente var. Dette Tilfælde er saa tydelig afgjort i Leven, naar den ret forstaaes, og den rette Ratio til Indretningen indsees, saa det ei er højdt fornødent, derom direkte at røre noget i den sidste Forordning, ligesom den ei heller indeholdes i Privilegium af 1682, uden for saavidt, at Arvingerne i saadan en Sterboe kunde falde paa, at de selv vilde skifte og dele imellem sig, hvilket Øvrigheden dog ikke kan eller bør tillade, siden de ere forbundne til at paasee, at de umyndige Arvinger ikke under Skiftet, og ved dets Behandling fornærmes.

2) Naar der, blant de i Testamentet indsatte Arvinger, ere nogle Umyndige, og Testator tillige haver indsat visse Personer, som Executores Testamenti, til at forrette Skiftet, uden Rettens-Middels Hielp, da skal Rettens-Middel, i Følge Forordningen af 5 April h. a. Art. 1 i saadan en Boe nyde deres Skifte- og Skriver-Salarium, ligesaa fuldt, som om de virkelig havde forrettet Skiftet, og givet Skiftebrevet beskrevet. Ratio eller Grunden til, at Øvrigheden eller Rettens-Middel i saadan Boe skal nyde deres fulde Salarium, omendskjønt de med Skiftet intet have at bestille, anføres tillige i bemeldte Artikel, nemlig: at saadanne Executores Testamenti egentligen ikke kan ansees for andet end Skifte-Commissarier: ligesom denne Hypothese i sig er ganske rigtig, da hele Forskiellen imellem slige Executores Testamenti og Skifte-Commissarier bestaaer derudi, at Skifte-Commissarier erholdes ved en særskilt Bevilling, efter Arvingernes Ansøgning, men Executores Testamenti bevilges under Eet ved Testamentets Confirmation, efter Testators Ansøgning; saa sees og deraf. a) At Rettens-Middel, endog tilforn, og førend denne sidste Forordning udkom, i Følge Forordningen af 10 August 1697 var berettiget til at paastaae deres Salarium, i saadan en Sterboe. b) At, skjønt Øvrigheden

righeden eller Rettens-Middel intet have med saadant et Skifte egentligen at bestille, saa oppebære de dog ikke deres Skifte-Salarium ganske for intet; thi da Executores Testamenti ere at ansee som Skifte-Commissarier, saa ere de og, i Følge Forordningen af 26 October 1714 og 31 Martii 1719 Art. 1 forbundne til, naar Skiftet er tilsendt bragt, at indberette til Øvrigheden, hvem og hvor mange de umyndige Arvinger ere, samt hvad dem i Arv er tilfalden, da Øvrigheden og er forbunden til at bestikke Formyndere for dem; altsaa maae Øvrigheden, for deres Skifte-Salarium, have Umage og Omsorg, og i det mindste staae til subsidial Ansvar for de Arvemidler, som de umyndige Arvinger paa saadant et Skifte ere tilfaldne. Dette Tilfælde (saavel som, hvor vækkelige Skifte-Commissarier særskilt ere bevilgede) er det og indsluttede Privilegium af 10 Februarii 1682 fornemmelig har Hensigt til, skient samme der ikke saa tydelig udtrykkes, som det egentlig er i dette Tilfælde man kan sige, at Rettens-Middel, formedelst et allernaadigst confirmeret Testamente, ikke bliver brugt, eller fordret til at forrette Skiftet.

3) Naar alle de i Testamentet indfattede Arvinger ere myndige, da enten der ere indfattede Executores Testamenti, eller ei, er det af det foransførte Princip, som indeholdes i Lovens 5 Bogs 2 Cap. 16 Art. klart, at Øvrigheden eller Rettens-Middel, ikke har noget at besatte sig med saadant et Skifte, og altsaa ei heller kan paastaae noget Skifte-Salarium; uden de af vedkommende Arvinger blive fordrede til at forrette Skiftet. Dette, som saaledes baade kommer overens med, og flyder af Loven, er tillige tydeligen befalet i Forordningen af 5 April h. a. og kan ei heller i nogen Maade ansees at stride imod Privilegium af 10 Febr. 1682, da Marsagen, hvorfor Øvrigheden her ikke bruges til at forrette Skiftet, ikke er et confirmeret Testamenté, men at alle Arvingerne ere myndige, og at Loven i det Tilfælde ikke vil, at Øvrigheden skal besatte sig med Skiftet, ligesom Ratio til den hele Indretning med Skifternes Behandling af Øvrigheden, og her bortfalder,

da her ikke ere umyndige Arvinger, hvis Laro og Bæste ved Skiftets Forvaltning af Hørligheden bør iagttages.

Da dette vel skal være det Tilfælde, i hvilket Supplicanten ved den sidste udfomne Forordning formener sig at være fornærmet, saa synes han og at være af den Tanke, at ved de i Lovens 5te Bogs 2det Cap. 16de Art. ommeldte Arvinger ikke bør forstaaes andre, end Hæredes ab Intestato, eller dem, der i Følge Loven burde at arve, men ikke Hæredes ex Testamento, eller dem, som allene ved et Testamente ere indsatte til Arvinger; hvorefter han da, uden Tvivl, end videre vil slutte, at omendskönt alle de vare myndige, som i Testamentet vare indsatte til Arvinger, saa burde dog Rettens-Middel have deres Skiftes-Salarium, naar der maatte være nogle Umyndige blant dem, som det ellers, naar der ingen Testamente havde været, efter Loven havde tilfaldet at arve, siden Testamentet dog i dette Tilfælde var en Anledning til, at de intet fik med Skiftet at bestille, og altsaa intet fortient.

Men, for at betage dette al den Skin af Rimelighed, som det maatte synes at medføre, maade jeg herved erindre: a) Naar Loven taler om Arvinger i en Sterboe, kan og bør derved allene forstaaes de, som virkelig ere Arvinger og virkelig arve, og ikke de, som havde været Arvinger, eller kunne komme til at arve, om een eller anden Omstændighed ikke var indtruffet; altsaa, naar der er et lovgældigt Testamente, kan de allene kaldes Arvinger, som i samme ere indsatte til at arve, da derimod de, som det efter Loven havde tilfaldet at arve, naar der ingen Testamente havde været, ligesaa lidet kan kaldes Arvinger, som de, der havde været Arveberettigede, om de ikke, ved et eller andet deliktum havde gjort sig uverdige til at arve; hvortil kommer, at da et Testamente er en Lov i et enkelt Tilfælde, saa kan, hvor der er et lovligt Testamente, ingen anden kaldes lovlig eller retmessig Arving, end den, som derudi er indsat til at arve. b) Naar man og vilde anvende det, Loven her fastsætter, allene paa Hæredes ab Intestato, men ikke paa Hæredes ex Testamento, og deraf slutte, at hvor der var et Testamente, burde

burde Rettens-Middel have deres Salarium, omendffient alle de i Testamentet indsatte Arvinger vare myndige, naar der allene blant dem, som det efter Loven kunde have tilfaldet at arve, vare nogle Umyndige, saa fulgte deraf, i Kraft af det Modsatte, at omendffient der, blant de i Testamentet indsatte Arvinger, vare nogle Umyndige, saa burde dog Rettens-Middel intet befatte sig med Skiftet, og intet Salarium oppebære, saafremt alle de vare myndige, som det efter Loven kunde have tilfaldet at arve, naar der ingen Testamente havde været, hvilket da vilde foraarsage en Undtagelse i det, som Forordningen, i Faveur af Skifteforvalterne eller Rettens-Middel, i Almindelighed fastsætter, og i de tvende Tilfælde, som forhen ved No. 1 og 2 ere anførte. Altsaa vilde der af dette Princip, om det og kunde antages, ikke flyde noget til Fordeel for Rettens Betiente, som de kom til, paa een Kant at tabe det, de vant paa en anden; men derimod vilde det foraarsage adskillige Collisioner, og giere det unueligt at fastsætte almindelige Regler, og endelig vilde deraf flyde det absurdum, at Rettens Middel undertiden vilde komme til at oppebære Salarium, hvor de hverken havde noget at bestille, eller bleve bebyrdede med Omforg og Ansvar for Umyndiges Midler, og derimod undertiden vilde komme til at miste Salarium, hvor saadan Omforg og Ansvar dog blev dem paalagt. c) Gaer det ikke an, i eet Tilfælde ved Arvinger allene at forstaae dem, som ere indsatte ved Testamentet, og derimod i et andet Tilfælde, derved at forstaae dem, som efter Loven havde kunnet komme til at arve, om ingen Testamente havde været, men ved Testamentet ere forbigangne; som man ikke, for at begunstige een eller anden, maae vakte i Grundsetninger, og nu antage et Princip, nu derimod et andet, og handle tværtimod det første. d) Saa snart man, for at tiene Skifteforvalterne, enten vilde indskrænke den facultas testandi, som ved Loven og Forordningerne er tilstaaet, eller og fastsætte, at Rettens-Middel i visse Tilfælde skal oppebære Skifte-Salarium, omendffient alle Arvingerne vare myndige, og saaledes, i Følge Loven, vare berettigede til at skifte og dele imellem sig; saa afviger man fra det Princip, som har været Grunden til hele Ind-

retningen, og derimod bygger paa det andet forhen anførte Urigtige, nemlig: at denne Indretning er skeet, for at skaffe visse Rettens Betiente noget mere at leve af.

Endelig synes Supplicanten at formene, at Skifteforvalterne endnu i een Henseende ere fornærmede ved den sidste Forordning, da den fastsætter, at de intet Salarium skal have, hvor der er Testamente, og alle de i Testamentet indsatte Arvinger ere myndige, og Loven derimod udfærdrer, at Arvingerne ei allene skal være myndige, men og nærværende. Men da det er bekendt nok, naar Dyrigheden antager sig en Sterboe, fordi nogle af Arvingerne ere fraværende, at de da ere forbundne til igien at overlevere Sterboen saasnart de fraværende Arvinger møde enten selv eller ved Fuldmægtig, og at Dyrigheden i dette Tilfælde ikke kan paastaae fuldt Skifte-Salarium, men maae lade sig nøie med Recognition for den Umage, de have havt med Forseglingen ic., saa skienes lettelig, at det ikke gif an, at tillægge Dyrigheden fuldt Skifte-Salarium, fordi nogle af de i Testamentet indsatte Arvinger kunde være fraværende; og at det eneste, som i den Henseende, med Billighed kunde fastsættes, er det, som Forordningen befaler, nemlig: at de allene skal nyde Betalning i saadan en Sterboe, for saavidt de dertil kunne være kaldede, eller der have havt noget at forrette, hvoraf følger, at saafremt de blive ved at forrette hele Skiftet, og bringe det tilende, for medelst at de fraværende Arvinger hverken selv eller ved Fuldmægtig indfinde sig, at de da og burde oppebære fuldt Skifte-Salarium.

Da det saaledes er viist, at Forordningen af 5te April h. a. ikke betager Rettens Betiente i Kiøbenhavn noget af det, som dem med Rette kunde tilkomme efter Bevillingen af 1682, saa kunde det gierne bevilges, som her gøres allerunderdanigst Ansøgning om, nemlig at bemeldte Bevilling maatte forblive i sin fulde Kraft; men da saadan allernaadigst Resolution, var unyttig for Supplicanten, og mueligt kunde give Anledning til herefter, ligesom hidindtil synes at være skeet, at udstrække Bevillingen videre, end den virkelig i sig medfører, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl.

Kongl. Majestæt at lade det have sit Forblivende ved Forordningen af 5 April. h. a. Kiebenhavn den 6 September 1754.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:

Forbliver ved Forordningen. Og i Conseillet ligeledes, hvilket Supplicanten tilskrives.

LXXXIX.

Erklæring over et Pro-Memoria fra General-Land-Oeconomie og Commerce-Collegio, hvori samme forestiller, at da det var i Begreb med at giøre Hans Majestæt allerunderdanigst Forestilling, hvorledes alle Ting paa de Americanske Øer, St. Croix, St. Thomas og St. Jean, hvilke allerhøist samme haver tilforhandlet sig af det Vestindiske Compagnie, best var at indrette, saa forekommer deriblant den Post angaaende Justiz-Væsenet, men for end noget i denne Henseende forestillt, udbeder bemeldte Collegium sig det Kongelige Danske Cancellies Betænkning over følgende Poster:

1) At der saavel paa St. Croix som paa St. Thomas hvorunder St. Jean i flige Tilfælde henhører, maatte bestikkes en Fortligelses-Commission, bestaaende af 2de fornuftige, anseelige og paa hvert Sted med safte Eienomme forsynede Mand, som skulle søge i Mindelighed at afsøre alle Sager, førend de komme for Retten. Samme kunde bestikkes af det Secrete-Raad og ved saadan Forretning i 2 Aar vedblive, dog saaledes at en af de tvende dertil første Gang bestiktede udgik efter et Aars Forløb paa det at siden een hvert Aar kunde udtrede.

2) At der paa enhver af disse 2 Øer bestikkes en Sields Commission, som uden Appæl dømmer i Sields-sager under 25 Rdr. og som skal bestaae af 3de redelige og erfarne Indbyggere, hvilke dertil af Borger-Raadet vælges og af det Secrete-Raad stadfæstes, deraf udgaae een hvert andet Aar, og af de 3 første forbliver een i 2 Aar den anden i 4 og den tredie samt efterfølgende i 6 Aar.

2) At der saavel paa St. Croix som paa St. Thomas bestikkes en Bysfoged, der efter Danske Lov og de udgangne Anordninger kan dømme i alle Sager, som ei ere forligte eller henhøre til Sields-Commissionen, og at der ligeledes bestikkes tvende Byskrivere.

4) At Sagerne indstævnes fra Bysfogderne til Ober-Retten eller Lands-tinget, der paa St. Croix bestaaer af de 6 Personer der udgiøre Borger-

Raadet, samt en Landsdommer som Præsæs, men paa St. Thomas af samme Steds Borger-Raad og Commandanten som Præsæs. Landstinget holdes engang hver Maaned, Byetinget engang om Ugen, men Forligelses- og Sields-Commissionen engang hver 14 Dage.

5) At Appellationen fra disse Ober-Retter skeer til Høieste-Ret eller de Assessorer deraf, som dertil maatte udvæbnes; dog at ingen Appel tillades uden i de Sager, som overgaae 200 Rdr. eller som angaae nogens Liv eller Ære.

6) At der beskiffes en Advocatus Regius, som udfører alle Sager, der angaae Kongens Interesse eller Publicum, som derhos paaseer Lovens og Forordningers Efterlevelse og endelig tilsæter dem, som handle derimod, alt efter Ordre fra Gouverneuren og det Secrete-Raad.

7) At ingen maae lade sig bruge som Procurator, med mindre han dertil er beskiffet enten herfra eller der i Landet af Gouverneuren og det Secrete-Raad efter at han forud af Landsdommeren og et hvert Steds Byefoged er bleven examineret og til saadant Embede dygtig befunden.

* * *

J Almindelighed holder jeg dette Forslag til Jurisdictionens Indrettelse paa de Americanske Der St. Croix, St. Thomas og St. Jean, for ganske godt, og er dermed i alle Maader enig, da jeg ved dets Udførelse allene haver følgende smaae Poster at erindre eller tillægge:

1) Da Folket paa disse Der skal være meget tilbøielige til Processer og Trætter, saa vil det, til at forekomme Processernes Mængde, og manges deraf dependerende Odeleggelse og Belfærdespilde, være baade nyttigt og nedvendigt, at visse Personer bestemmes til at see de begyndende og forestaaende Trætter, saa meget muligt, ved Forliig afgjorte og bilagte. Men jeg maae tilstaae, mig at være af de Tanker, at een Person, som haver nogen Myndighed og en god Hensigt, de fleeste Tider langt bedre lykkes i at faae en Sag bilagt, end flere Personer, som ikke have saadan Anseelse eller en heel Commission: allene bemeldte Person maae da a) være i et Embede, som desuden giver ham en temmelig Anseelse, b) bør han ei lettelig sidde i nogen af Oberretterne, c) maae han, fra sine øvrige Forretninger have saa megen Tid tilovers, at han om Ugen kan bestemme en Dag eller i det mindste en halv

halv Dag til at imodtage og anhøre dem, som, i Henseende til deres forestaaende Processer og Trætter, have noget at andrage.

Skulde der nu paa een eller flere blant disse Her, være nogen saadan Embedsmand, paa hvilken foregaaende Criteria maatte passe sig, da vilde jeg raade til at betroe ham denne Forretning, hvorved da og opnaaes den Fordeel, at saadan En bestandig, eller i det mindste, i lang Tid kunde blive derved. Men skulde ingen saadan Betient findes derpaa Herne, som dette Forligelses-Embede bekvemmeligen kunde betroes, da bliver vel det beste, at dertil, efter Forslaget af det Secreter-Raad beffikkes tvende anseelige og vederhæftige Mænd. Dog var det at ønske, at de ikke saa ofte alternerede, men at de, om det kunde lade sig giøre, forbleve derved i 6 Aar, saa at een hver tredie Aar afgik. I begge Tilfælde vil det være fornødent, at Underretterne befales, ikke at antage nogen Sag til Ventilation eller Paakiendelse, med mindre den er henviist til Retten fra denne Forligelses-Commission, eller den Embedsmand, som denne Forretning er anfortroet.

2) En Gields-Commission, som uden Appel paakiender alle smaa Gields-Sager, vil og, efter mine Tanker, have sin store Rytte. Og omendskient den Summa af 25 Rdr. kunde synes noget høi, i Henseende til, at intet Middel haver Sted mod saadan en Dom; saa skulde jeg dog formene, at 25 Rdr. efter Omstændighederne ikke kan ansees for høiere Summa i America, end 10 Rdr. i Kiebenhavn, som er den Summa, der maae kiendes og dømmes paa i den her værende lille Gields-Commission. Ved disse Gields-Commissioner kunde, i Henseende til Processer, Rettens Gebühr og Omkostninger, alle Ting indrettes paa samme Maade, som ved den her værende er anordnet og vedtaget, saaledes: at Sagen føres paa slet Papir, Citanten indgiver en kort Klage til Retten, som derpaa lader den Skyldige ved Rettens Bud til næste Ret indkalde, og isald han da ikke møder, lader ham paa samme Maade forelægge, for Stævningens Udstædelse betales til Ekriveren 1 Mk., ved Sagens Anhängiggjørelse 12 s., for Opsættelse eller Forelæggelse 6 s., og for Dommen (som naar den affiges, tillige lever

res Citanten beskrevet) 12 §. og til Rettens Bud, naar de forkynde Stævningen, 8, 12 à 16 §. efter Veiens Længde. Her i Byen afsøres Bidnerne i de for Gielts-Commissionen ventilerede Sager ved Politiekammeret, men da dette, mueligt ikke kan have Sted paa de Americanse Der, og det vilde blive alt for kostbart, om Bidnerne i disse smaae Sager skulde afsøres ved Byetinget, saa vil det vel være fornødent, at de i Sagerne nødvendig behøvende Bidner tillige afsøres for Gielts-Commissionen selv, og da kunde for et Tings-Widnes Beskrivelse, saavel som for Udskrifter af Protocollen til Skriveren betales 12 §. for Arket; thi paa den Maade bliver det ikke hans Fordeel at forlænge Sagen ved Bidners Førelse. Dommeren bør, efter mine Tanker, forrette dette Embede uden nogen Betaling eller Sportlers Nydeise. Da denne Gielts-Commission nødvendig maae være forsynet med en Skriver, og der desuden paa hver De bliver en Byeskriver, saa kunde han tillige beskikkes til Skriver i Gielts-Commissionen, som han paa den Maade ikke fik Anledning til at besøge sig over den Afgang, han i sine Indkomster vilde lide ved denne Gielts-Commission.

3) I Henseende til Rettens-Gebühr ved Byetinget, og Byefogdens, saavel som Byeskriverens Sportler forholdes vel herefter paa samme Maade, som hidindtil har været Praxis, hvilket formeentlig kommer overens med det, som vores Danske Lov fastsætter, i Henseende til Kjøbstæderne. Da der i denne meldes, at Byefogden skal kiende og demme i alle Sager ic. saa maae jeg derved erindre: a) Weed jeg ikke, om Hensigten har været, at derunder, og skulde forstaaes Egteskabs-Sager; thi skönt jeg hverken holder det for ugiærligt eller urimeligt, at disse Sager ligesaavel som andre bleve paakiendte af Byefogden og de ordinaire civile Dommere, saa kommer det dog ikke overens med vores Danske Lovs Grundsatninger, i Følge af hvilke disse Sager bør paakiendes af en Tamperret.

Saavidt mig er bekendt, skal Egteskabs-Sager fra de Americanse Der hidindtil være paakiendte af Kiøbenhavn's Tamperret; men da dette nødvendig maae falde baade særdeles vidtseftigt og meget koste-

Fosteligt, saa skulde jeg formene, isald disse Sager ikke, ligesaa vel, som alle andre, kan paakiendes af Bysfogden og Landsdommeren, at der da for alle 3 Herne kunde beskaffes en Tæmperret, udi hvilken Gouverneuren skulde præsidere, og til sig tage som Assessorer 2. 3. á 4 af de der paa Herne værende Præster eller andre lærde Folk, og at der fra denne Tæmperret kunde appelleres enten til Kiøbenhavn's Tæmperret, eller lige til Høieste-Ret, hvilket sidste vel er det beste.

b) Præsterne der paa Landet og de øvrige Kirke-Betientere, som Degne, Klokkere ic. bør i verdslige Sager ligesaa vel, som alle andre fortære under den almindelige Ret, men i geistlige Sager, eller Sager, som angaae og dependere af deres Embeds-Forretninger, gaaer det ikke vel an at underkaste dem Bysfogdens Jurisdiction. Var der saa mange Præster derpaa Herne, at der kunde anordnes en Provsteret, hvorudi Gouverneuren, om det skulde være, kunde præsidere, var det best at lade Præsterne i geistlige Sager fortære derunder, da derfra kunde appelleres lige til Høieste-Ret, fornemmelig naar Gouverneuren derudi præsiderede. Men isald det ikke gaaer an, bliver der vel intet andet for, end at de i sige Sager komme til at fortære under Kiøbenhavn's Provsteret, eller lige under Siellands-Stifts Landemode, hvorfra der appelleres til Høieste-Ret.

c) Da der vel kommer en Garnison og adskillige Militaire over til disse Her, saa maae vel de derved staaende Soldater og Officerer staae under Commandanten og Krigs-Retten.

Alisaa vil det vel være fornødent, at enten alle privilegerede Sager, eller i det mindste disse 3 Slags, nemlig, Ægteskabs, Militaire og Geistlige Sager undtages, naar det i Almindelighed fastsættes, at Bysfogden skal dømmе i alle Sager. Dog formener jeg, at Ægteskabs Sager ligesuldt burde henhøre under den ordinaire Forligelses-Commission, men at Gouverneuren burde have den Forretning i Henseende til Geistlige Sager, ligesom Commandanten i Henseende til de Militaire.

4) Ønskede jeg, at saavel Vield's-Commissionen, som i Særdeleshed Forligelses-Commissionen, ligesaa vel som Bysfogdet, maatte hol-

des i det mindste eengang om Ugen, da de smaa Sager sædvanligen mindst kan taale Ophold, og man ikke bør have hastigere Expedition at vente, naar man vil have sin Sag paadømt, end naar man i Forveien søger at faae den forligt, ligesom det og ofte kunde være til Skade for en Part, om han ved Forligelses-Commissionen skulde henbringe et Par Maaneder, førend han kunde faae sin Sag henviist til Retten. Endelig skulde jeg og formene, at een Ober-Ret kunde være nok for disse 3 Her, saafremt der ikke ere andre mig ubekjendte Omstændigheder derimod.

5) Haver jeg intet at erindre; thi skjønt summa appellabilis til Høieste-Ret i Danmark kun er 33 Rdr. og i Norge 100 Rdr., saa mener jeg dog, at den, efter Omstændighederne, i Henseende til de Amerikanske Her vel kan være 200 Rdr.

6) Er jeg i alle Maader enig med, og holder det for heel godt, at Advocatus Regius eller Fiscalen strengt bliver anbefalet, at indberette til Gouverneuren, hvad han fornemmer at gaae i Evang mod Deres Majestæts eller Publici Interesse saavel som mod Loven og Forordningerne, og ikke at tiltale eller anlægge Sag mod nogen, førend han dertil har erhholdet Gouverneurens Ordre, da man i adskillige Tilfælde har havt skadelige Følger af, at en Fiscal er tilstaaet en større og mere uindskrænket Myndighed.

7) Er jeg og i alle Maader enig med.

Endelig skulde jeg til Slutning erindre.

1) Saafermt der ingen Politimester beffilles paa disse Her, tilfalder det efter Loven og Forordningerne Bysfogden at paaagte, hvad Politiet vedkommer, derom han da vel ved hans Instrux eller paa anden Maade erindres. I ligemaade tilfalder det ham at forrette Auctiosnen, om ingen aparte Auctions-Directeur beffilles.

2) Vil det og fastsættes, hvem der skal forrette Skifterne, og som Oberformynder staae til subsidial Ansvar for de Umyndiges Midler. I Følge af vores Lov tilfalder det Borgemester og Raad tillige med Bysfogden, men hvor ingen Borgemester og Raad er, Bysfogden allene, hvil-

ket og tilforn skal have været Praxis paa de Americanske Øer. Dog kunde det, til Umyndiges og Arvingers Sikkerhed, have sin store Nytte, om enten det ganske Secrete-Raad, eller Borger-Raadet, eller og tvende af de Bedrøftigste iblant dem, derudi for saavidt vare Bysfogden adjungerede, at de tillige med ham stode til Ansvar for Sterboers og Umyndiges Midler.

3) Da der, i Følge Foregaende, paa enhver af disse Øer bliver et Byeting, og et Landsting, saa vil det fastsættes, til hvilken af disse Netter Skioder og Pante-Obligationer paa Immobilia, som Huse, Gaarde, Plantagier og andre Eiendomme, skal tinglyses, maaffee kan det, i Henseende til disse Ting have sit Forblivende ved det, som hidindtil har været Praxis der paa Landet. Kiøbenhavn den 8 Decemb. 1754.

XC.

Pro-Memoria til Geheimeraad Greve af Holstein, angaaende tvende meget uefterrettelige Obductions-Attester, som af Provincial-Medico i Sielland vare udgivne, og i en Delinquent-Sag for Høieste-Ret fremlagte.

* * *

Udi en Sag, som for kort Tid siden blev paadømt for Høieste-Ret, angaaende et Qvindemenneske, der ved Forgift, hun havde kommet i Theevandet, havde forgiivet 2 gamle Enker, dem hun i 11 Aar havde tient, bleve hosfølgende Obductions- og andre Attester fra Provincial-Medico Doctor Wirth med tiltagen Chirurgo og Apothekeren i Næstved, i Netten fremlagte.

Omstændighederne ved Sagen vare følgende: Strax efter at de tvende Enker havde om Morgenen drukket dette Thevand, som Pigen havde baaret ind til dem, fandt de sig ilde, ligesom de og døde omtrent 12 Timer derefter, og førend deres Død tilkiendegave, at de havde faaet ondt af Theevandet, og at de havde denne Pige mistænkt for, at hun havde kommet noget derudi. Efter deres Død har Pigen og selv tilflaaet Gierningen, og aflagt en Bekiendelse, som var saa

sammenhængende og omstændelig, og er i alle Henseender befundet saa rigtig, at hun paa Grund deraf er dømt til at straffes som en grov Morder, efter Forordningen af 1697. At Doctor Wirth har forseeet sig saavel udi det, at han i sin Attest slutter ikke som Medicus, men som Jurist, af Delinquentindens Bekiendelse, som og fornemmelig udi det, at han ikke har opskaaet og undersøgt begge de døde Legemer, da han udi det første, efter hans Sigende, ikke fandt Indicia Mortis Violentæ; er noget, jeg som Jurist kan skønne; men derimod er det Medicorum Sag at dømme, om det virkelig var mueligt, at han udi dens Legeme, som saa kort Tid tilforn var død af Forgift, ikke ved Obduction skulde kunne finde saadanne Indicia, hvoraf han i det mindste, med nogen Rimelighed kunde slutte sig til det Genus mortis, (vo af den var død, eller om saadant snarere her er en Slags Forsømmelse eller Uvidenhed at tilskrive, og hvorvidt da saadan Forsømmelse eller Uvidenhed er tilgivelig hos en Provincial-Medicus. Imidlertid, da disse uesterrettelige Attester forvoldte, at Corpus delicti ikke saa ganske tilstrækkelig blev beviist, saa var dette grove og for den almindelige Sikkerhed særdeles farlige Delictum, derudover bleven ustraffet, om Delinquentindens Bekiendelse havde i mindste Maade været enten valende eller urigtig. Det er noksom bekiendt, af hvad Vigtighed en Obductions-Attest som oftest er i Drabs-Sager, saa at en Dommer i Mangel deraf ofte maae ligesom træve i Blinde, og af Frygt for at dømme en Uskyldig, friefinde den, han er temmelig forvissat om, haver begaaet Misgierningen. Ikke desmindre mede ofte i Høieste-Ret slike uesterrettelige Obductions-Attester, hvorved man ikke bliver forvissat om andet, end Attestantens Esterladenhed eller Uvidenhed.

Det var derfor at ønske, at de Herrer Medici og Chirurgi i Provincerne dog ved een eller anden Leilighed maatte erfare, at sliq deres Esterladenhed eller Uvidenhed i det mindste blev anmærket. Men da det dog ikke gaaer an, i en Hast at ombanne en slet Medicus eller Chirurgus, og per infusionem skaffe ham den Kundskab, han fattes, saa var det endnu mere at ønske, om der kunde opsættes visse almindelige

lige Regler, som kunde tiene til en Slags Instruction for dem, og de i slige Tilfælde kunde vide at holde sig efterrettelige.

I den Henseende skulde jeg underdanigst indstille, om deres Høi-grevelig Excellence ikke maatte eragte det tjenligt, at disse Attester bleve sendte til Collegium Medicum, og dem tillige tilskrevet, at give deres Betænkning over hvorvidt saavel Apothekerens, som og fornemmelig Provincial=Medici Forhold herudi kunde eragtes at være forsvarligt eller ei; samt om dem derhos tillige kunde befales at indgive deres Betænkning, om det ikke var mueligt og nyttigt, at der blev opsat en Slags Instruction for Medicis og Chirurgis, hvoraf de kunde see det Fornemmesse og Almindelige, som de ved slige Forretninger havde at iagttage; og at Collegium Medicum, i saa fald, havde at indgive et Forslag til saadan en Instruction. Kjøbenhavn den 23 Decbr. 1754.

XCI.

Pro-Memoria, angaaende et Forslag til en Forordning, hvorved Terminus, inden hvilken de Grevelige x. Birkers Domme bør indstævnes til Høieste-Ret, kunde fastsættes.

* * *

Da Terminus Appellationis, eller Tiden, inden hvilken en Underrets-Dom maae indstævnes for Oberretten, i Følge Lovens 1 Bogs 6 Cap. 12 Art. er 6 Maaneder, men Tiden inden hvilken en Oberrets-Dom maae indstævnes for Høieste-Ret, i Følge Lovens 1—6—14 er Aar og Dag, og Loven tillader, at visse Underrets-Domme som Deres Majestæts saavel som de Grevelige og Friherlige Birkers Domme maae indstævnes lige til Høieste-Ret, saa har dette givet Anledning til at spørge: hvilken Terminus Appellationis, der ved disse Dommers Indstævning skulde iagttages, og enten den, for saavidt det er Underretters-Domme, skulde fastsættes efter Lovens 1—6—12, eller og den skulde bestemmes af Lovens 1—6—14 siden disse Domme indstævnes lige til Høieste-Ret. Omendstønt det nu ex Analogia & Ratione Legis,

saavel som af Forordningen af 4 Junii 1723 Art. 2 er temmelig klart, at Terminus Appellationis for disse Domme bør være den samme, som for Overretters Domme, der indstævnes til Høieste-Ret, det og er let at slutte, at Lovgiveren i at fastsætte en vis Tid, inden hvilken der skulde appelleres, ikke haver seet paa, om Dommen kom fra en Underret, eller fra en Oberret, men allene paa, hvor lang Tid der, i Henseende til Wiens og Passagens Længde og Vanskelighed, maatte behøves til at faae Stævning til Appellations-Retten udtagen og forkyndt, Acterne og Documenterne der henseende, og en Commissioaire saavel som en Procurator derpaa Stedet antagne: saa er det dog befundet, ei allene at adskillige have holdt sig forbunden til at søge Opreisning paa sliqe Domme, naar de ere blevne over 6 Maanedes gamle, men og at derom have været adskillige og ulige Meninger i Høieste-Ret, da denne Exception der nogle Gange er medt og fremsat. Thi skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt ved en allernaadigst Forordning at hæve de af saadan Uvisshed og ulige Meninger hidrørende Uleiligheder, hvilken Forordning da kunde være, omtrent af følgende Indhold:

Gjøre vitterligt: at, da det ikke tydelig i Loven er fastsat, inden hvilken Tid de Under-Dommeres Domme bør indstævnes, som fortæres lige under Høieste-Ret, saasom vores Rytter-Districters, saavel som Grevskabernes og Frieherkskabernes Birketings, og andre privilegerede Underretters Domme, hvilket skal have givet een og anden Anledning til at troe, at, skient disse Domme indstævnes lige for Høieste-Ret, saa dog, da de i sig allene ere Underretters, og ikke Overretters Domme, burde med dem, i Henseende til Appellations-Terminen, eller Tiden, inden hvilken de skal indstævnes, forholdes efter Danske Lovs 1ste Bogs 6te Cap. 12 Art., som taler om Underrets-Dommes Indstævning for Overretten, og ikke efter den 14de Art., som taler om Overrets-Dommes Indstævning for Høieste-Ret; saa have vi til de af saadan Uvisshed eksisterende Uleiligheder og Exceptioner at forekomme,

og paa det, at vore Kiere og troe Undersaattere ikke med at søge unød-
bendig Opreisning, skulde gjøre sig forgieves Umage, og føres i unyttig
Beføstning, allernaadigst funden for godt, hermed at anordne og befale:
At, for saavidt angaaer Appellations-Terminen eller Tiden, inden
hvilken Dommen bør indstævnes, skal med slige Underretters Domme,
som indstævnes lige til Høieste-Ret, i alle Maader forholds efter det,
som i Danske Lovs 1ste Bogs 6te Cap. 14de Art. i Henseende til
Overretternes Domme, og den Tid, inden hvilken, de bør indstævnes
for Høieste-Ret, er anordnet. Kiøbenhavn den 25 December 1754.

XCH.

Erklæring over adskillige Forestillinger og Ansøgninger deels angaaende Land-
krammeriet i Aggershuus Stift, som ved Christiania Byes Privilegier af
26 Septbr. 1749 var ophævet, men ved Reskript af 3 Februarii 1753 igien
indsført i visse Districter og med visse Indskrænkninger, deels ogsaa angaaende
Høerne i Christiania, hvis Handel var meget bleven indskrænket ved for-
nævnte Privilegier, hvorimod det ved ligeledes benævnte Reskript var ble-
ven Høerne tilladt at faae Borgerstads-Breve paa at være Kiøbmænd,
over hvilket Kiøbmændene i adskillige Ansøgninger havde besværet sig.

De denne Sag vedkommende Documenter ere af følgende væsentlige
Indhold.

1) Geheimeraad Røppe har under 18 Junii 1753 foresillet: at Land-
kammeriet stedse ved Loven, Kiøbstædernes Privilegier og de for Chris-
tiania Bye forbedrede Privilegier af 26 Septbr. 1749 har været forbudet,
ligesom Nørigheden ogsaa altid har søgt at holde over dette Forbud for at
conservere Kiøbstæden og Bonden, men da nu Landkammerens Tal, i Ste-
den for at affattes, er merkelig bleven forøget ved de i Oplandet i Ag-
gershuus Stift tilladte Landkrammere, saa er Kiøbstædernes Undergang ufor-
bigiengelig: Landkammeren, der med Rette kan kaldes Land- og Forpranger
trækker Profiten fra Kiøbmanden, deels ved det han boer ved Siden af
Bonden, og deels ved det han giver ham Credit paa Vahrenne, der siden
kommer. Bonden dyrt at staae, og hvorved Kiøbstædernes Indbyggere præ-
judiceres, da de ei faae Bondens Vahre fra forke Haand, siden denne ei
trænger til at komme til Byen for at kiøbe Kiøbstæds-Vahre, og Landkram-
meren,

meren, der har bedre Eone end Bonden til at lade Wahrene ligge, sætter samme i excessiv Priis, naar han merker Riibstæderne trænge dertil. Ved Landkræmmere bliver desuden Bonden reent fordærvet, han bli er krasen og overdaadig, iftedet for han før var haard og tarvelig; den Norske Bondes Føde, især i Oplandene, bestaaer i grov Kost, og hans Klædedragt er af grovt Lerred og Vadmel, som han mest forarbejder selv, hvilket ogsaa er Tilfældet med det Jern og Træværk han bruger, han trænger altsaa ikke til Landkræmmeren, men det, som han faaer af denne, tiener ikkun til at forføre ham til Overdaadighed, hvorved hans Natur svækkes og hans Formue unyttig forødes; desuden befordres og ved Landkræmmerens egenlystige Hensigter Bondens Undergang, da de opmuntre ham til at tage paa Credit, men omsider erhverve Dom over ham derfor, i den ubeleiligste Penge tid, og ved Exsecution fratager ham det, han har, ja til Slutning bemægtiger sig hans Gaard for halv Værd og driver ham til Bettelstæven saa at, iftedet for velhavende Bønder, Landet opfyldes med Staaere og Dagdrivere; de eneste Argumenter, hverpaa Landkræmmeriets Etablissement er grundet, formener Geheimeraad Rappe at være dette, at Almuen, som boer langt fra Riibstæden, kan spares for lange Reiser og da de ei kan formodes at have saa mange Penge, at de paa eengang kan forlyne deres Huus, de da i Nærværelsen kan erholde det nødvendige; men disse Argumenter formener Geheimeraaden ikkun saa løselig at være tagne under Betragtning, uden tillige at indsee de deraf stgørende onde Sviter. Paa adskillige Steder oppe i Landet ere Markeder, foruden de sædvanlige i Drammen, Kongsberg, Christiania, hvor Bønderne kan afsætte deres Producter, og igjen indkøbe de fornødne Wahre, derved kan altsaa Bonden blive hjulpen, men ifald disse Markeder ei ere tilstrækkelige, kunde samme endnu forsøges; Bondens Haandtering er og af den Bessaffenhed, at han ofte maae reise til Riibstæderne, for at slutte Accord og liqvidere med Riibmanden, ved denne Leilighed, kan han da forlyne baade sit, og efter Commission, andres Huus med det Fornødne. De Wahre, Bonden koster hos Landkræmmeren, ere ulige dyre end de hos Riibmanden, saa at Bonden maae betale dem 2 å 3 dobbelt saa dyrt som de ere værd, og endda faae gamle og bedærvede Wahre, samt ofte urigtigt Maal og Vægt; Geheimeraad Rappe forsikkrer, at, saafremt dette Landkræmmerie med mange flere essentielle Ting, som i Norge tillades, (om hvilke han dog ei nu tør undersøge sig at memorere noget) saaledes skal vedblive, vil Hans Majestæts Interesse lide Afgang, Riibstæderne og Oplandet svækkes, den Norske Bønde - Almue fordærves, og al

den hidindtil med megen Noie indrettede gode Orden reent forfalde, hvorfor han formeener, at dette saa skadelige Landkræmmerie aldeles igien bør afskaffes.

2) Frederich Clausen med 7 andre Borgere i Christiania have i indkomne Ansøgninger andraget, hvorledes de have bragt i Erfaring, at endeel Kiøbmand skal have søgt Forandring udi den, efter Kongelig Resoluition, gjorde Foranstaltning med Landkræmmeres Antagelse i visse Districter i Oplandene ved Christiania: de formene, at Landet umulig uden Landkræmmerie kan soutineres; thi at Landmanden i et District som Christiania Stift, henved nogle og 50 Mile, skulde for enhver Bagatel, de behøve, reise til Byen, søges for Veiens Længde og Besværlighed at være ugiarligt, da Districtet ikke er der, som paa andre Steder, hvor Kiøbstederne ligge hinanden paa 4 á 6 Mile nær: desuden vilde, isald Landkræmmerne bleve afskaffede, deraf flyde, at hver anden Bonde eller Omlober vilde faae Landkræmmeriet i Hænderne, i Steden for Byens Borgere, som svare Byens onera, og som skal staae til Ansvar for, at de redelig behandle Bonden og ere tillige forbundne til ei at sælge ham Oberdaadigheds-Wahre; derhos er dette Byen til Fordeel, da Landkræmmerne tage deres Wahre hos Kiøbmandene. Og som Landkræmmerne nu have tilkøbt sig Gaarde, forsynet sig med Wahre, og hos Supplicanterne, som Byens Kiøbmand, gjort anseelige Crediter, saa haabe de, at disse ei blive udsatte af deres Næring, hvorved Supplicanterne, som deres Creditorer vilde lide Tab.

3) Ligeledes er fra Ole Hoff med 7 andre Kiøbmand indkommen en Ansøgning, udi hvilken de andrage, at det ved Reskript af 3 Febr. 1753. er bleven tilladt, at Høkerne, som førend de seneste Christiania Byes Privilegiens Publication have nedsat sig, maae forandre deres Borgerbreve fra Høkerie til Kiøbmandskab, samt at de for deres og Hustruens Levetid maae boe i deres Huse i Forstæderne, ligesom og at de af de øvrige, der i 8 á 10 Aar har været Høkere, forstaae sig paa Negotien og have Midler, maae ligeledes faae deres Borgerbreve fra Høkerie til Kiøbmandskab forandrede; endelig ogsaa at der i ethvert Sogn i Oplandene maae være Boesiddende Landkræmmerie, der skal være Borgere til Christiania, nyde Stiftamtmandens Constitution og derefter Hans Majestæts Confrimation.

Supplicanterne formeene, at ved denne Forandring i Byens Privilegier, vil Hans Majestæts Bemærke, til at bringe Byen i sin forrige Velstand og Negotien i Flor, ikke komme til nogen Virkning; thi Høkerne, af hvilke en stor Deel boer i Forstaden, have første Leilighed til at bringe den

hele Opplandske Handel til sig, da de ligge midt i Passagen, og derved kunde opsnappe Bonden, førend han kommer ind til Byen, al Handelen falder altsaa i slige uduelige Borgeres Hænder, af hvilke den største Deel har været Sonderkarle, Kudske, Laqvajer o. s. v., der intet solide har lært i Henseende til Negotien, ja mange af dem kan endog ikke skrive sit eget Navn. Kjøbmændene er det aldeles forbuden at boe i Forstæderne, men Høkerne, som ved nyt Borgerbrev omfistis til Kjøbmand, tillades derimod at beboe deres Huse uden for Byen, og der at drive Kjøbmandskab hvorved disse have et stort Prærogativ for Kjøbmændene.

Hvad de bevilgede Landkræmmere angaaer, saa formene de, at om det hele Oppland skal forsynes ved en Boesiddende Landkræmmer i hver Bøigd, saa vil intet af Handelen blive tilovers for de rette Kjøbmand og Krambods-handlere i Byen, men al Handel være i de til Kjøbmænd forandrede Høkers og Landkræmmers Hænder. Supplicanterne bede derfor, at Hans Majestæt vil ophæve den ved Reskript af 3die Febr. 1753 Høkerne bevilgede Frihed tilligemed det for hele Stiftet skadelige Landkræmmerie, og derimod tillade at de Byen under 26 September 1749 forundte Privilegier for Eftertiden maae blive i deres fulde Kraft.

4) Scheimeraad Rappé erklærer herpaa, at Christianiæ Byes Privilegier ere med saa godt Overlæg blevene projecterede, den Gang saa stærk af Høkerne ansøgte, og ikke uden efter lang Deliberation og Revision approberede, at der ingen Tvivl kan være om, at de jo sigte til det almindelige Beste. Dernæst formener han, at det Argument, som Vedkommende have brugt i Høernes Favør, nemlig, at det for meget vilde medtage dem, om de skulle rykkes op fra deres Næringsmaade, ikke kan have Sted; thi da de selv tilstaae, at der nødvendig maae være en Separation imellem Kjøbmand og Høkere, saa er det Motiv, der bruges for de sidste, efterdi den trækker Handelens Svækkelse og Byens Ruin efter sig, ikke at opholde sig ved, især da de ei oprykkes, men kun indskrænkes, og da de ved ulovlig Handel besidde større Formue end Kjøbmændene, have de ogsaa bedre Vilkaar end alle Kjøbstæders Høkere i Almindelighed, samt Kjøbenhavn og Trundhiems i Særdeleshed. Endelig beviser han, hvad Skade der flyder af de, endog paa Commerce-Forordningen af 4 August 1742 grundede, Privilegiers Forandring, saaledes:

1) At de fleste af Christianiæ Indvaanere boe i Forstæderne, hvor al Passagen er og hvor det er Kjøbmændene og ei Høkerne forbudet at ned-sætte sig, da Høkerne nu er tilladt at drive samme Handel som Kjøbmændene,

dene, saa bliver af Handelen i Forstæderne, efterdi Bonden maae passere deres Kramboder, og de kan give bedre Kiøb samt spise og drikke med Bonden, saa og logere ham, efterdi de selv har ikkun været ringe Folk.

2) Høkerues Kiøbmandskab bestaaer i det solideste af Handelen, som Fisk, Korn o. s. v. saa at kun allene den udenlandske Handel, som er den hæjderligste, bliver tilovers for Kiøbmandene.

3) Kiøbmandene skal have ndskaaet deres Lære-Maar, samt begynde med en vis Capital, og som de ere af skikkelig Familie saa gjøre de til Handelen Fortsættelse saa mange flere Depencer end Høkerne.

4) Kiøbmandene der har lært Correspondence, Bogholderie ic. maae, som dertil beqvemme, allene bære Byrden af borgerlige Ombuder, hvilket Høkerne, som ei kan læse eller skrive ere frie for, og i alle Skatter, for medelst deres Kiøbmands Titel, ansees langt høiere end de sidste.

Som det nu er imod Retfærdighed, at de, der bære de største Byrder skal have de mindste Privilegier, saa er det tillige og skadeligt for Kongens Interesse og det Almindelige, om denne Forandring i Privilegierne skal blive ved Magt, hvorved Handelen forfalder, Seilads og Manufacturer standses, Told og Consumption formindskes og Byen ruineres, hvilket sidste endog Erfarenhed med endeel Kiøbmand, der har spillet Banquerouter, stadfæfter. Thi formener han, at Privilegierne af 26 Septb. 1749 i alle Maader bør blive uforandrede, og angaaende Landkræmmerne refererer han sig til sin forhen giorte Forestilling.

5) Endelig er fra Ole Hoff tilligemed 17 andre Kiøbmand indkommet en nye Ansøgning, hvorudi de melde at have fornummet, at endeel Kiøbmand skal være indkommet med en Begjæring om, at Landkræmmerne maatte soutineres, naaget disse Kiøbmand selv have underskrevet Projectet til de nye Privilegier, hvor de have befunden saavel Landkræmmeriets Afkæffelse nyttigt, som den derved giorte Separation imellem Kiøbmandene og Høkerne gavnlig. Supplicanterne veed ei anden Marsag dertil, end at disse just ere de Personer, som have engageret sig med Landkræmmerne, til deres private Fordeel, men Landets Skade, og igientage derfor deres Ansøgning om Landkræmmeriets Afkæffelse.

Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzou melder, i Anledning af Geheimeraad Brev Holskeins Skrivelse til ham, at Forandringen udi Landkræmmeriet, som ved Rescript af 31 Febr. 1753 er foretagen, bestaaer ikke udi andet, end at dette, som ved Bzens seneste Privilegier vel var forbuden, men som dog aldrig kunde overholdes, nu er indrettet paa en fast Fod efter

Landets Omstændighed og i Steden for 2 á 3 Kræmmere før i hvert Distrikt, nu ifkun een er anordnet, hvorved tillige er tagtaget

1) At Landkræmmerne ere anviste et vist Sted at boe paa.

2) At de allene maae sælge af deres Huus, og ei sende Vahrene om i Stiftet.

3) At de skal være Borgere til Byen for at svare til deres Vahre.

4) At dem er foreskrevet hvad Vahre de maae handle med og at de ei maae have Overdaandigheds Vahre.

Herved er Landkræmmerens Antal til mere end Halvparten formindsket og tillige taget alle de Canteler, som kunde eragtes fornødne til at forekomme al Misbrug.

* * *

Jeg maae allerunderdanigst tilstaae, at min Kundskab om Norge, og dens indvortes Deconomie, ikke strækker sig saavidt, at jeg skulde understaae mig, med nogen Slags Bestemthed, at raade til noget i en Materie, hvor tvende saa brave og erfarne Mænd, der i saa lang Tid have forestaaet de høieste Dyrigheds-Embeder der i Landet, og der paa Stedet, ere uenige og af stridige Meninger, fornehmelig dette ikke egentlig, eller direkte synes at have megen Forbindelse med mit Embede, eller Justitiens Administration.

Imidlertid, da Deres Kongl. Majestæt allernaadigst har befalet mig herover at indsende min allerunderdanigste Erklæring, maae jeg, efter min beste Skionsomhed, og saavidt den Indsigt strækker sig, jeg herudi har kunnet erhverve, allerunderdanigst indstille:

1) Hvad Landkræmmeriet angaaer, da kan det vel ikke negtes, som Hr. Geheimeraad Rappe i sin allerunderdanigste Betænkning af 18 Junii 1753 temmelig tydelig haver beviist, at der af Landkræmmeriet følge adskillige betydelige Ukeiligheder, og at det saavel for Kiøbstæderne som Landmanden var bedre, om det i Almindelighed kunde bringes dertil, at Bønderne overalt indbragte til Kiøbstæden deres Vahre og Producter, for at sælge dem, og der igien indkøbte, og forsynede sig med det, de til deres Huusholdning, Agerdyrknings, eller anden Haandterings Fortsættelse behøvede. Det synes ufrivdigt, at adskillige blant

Ven-

Bønderne maae ved Landkræmmerne blive forførte til Overdaadighed, og til at betiene sig af fremmede og andensteds fra indførte Waare og Produkter, i de Tilfælde, hvor de ellers behielpe sig med det, de selv frembragte og forarbeidede. Thi da Landkræmmerens Fordeel bliver større, jo mere Bønderne lide og blive vantte til at bruge af slige uforsnedne Ting, som mere smigre deres Kræsenhed, end behøves til deres Nødtørstighed, saa kan det ikke feile, at jo Landkræmmeren ved alle Leiligheder søger at giøre Væsen af disse sine Kramwaare, og derved at stikke Dinene ud paa Bonden. Det følger og af sig selv, at adskillige blant Bønderne ved den Credit, de lettelig finde hos en egenlyttig Landkræmmer, tilsidst maae blive ødelagte. Men naar det og tilstaaes, at alle disse Uleiligheder, enten i større eller mindre Grad, stunde af eller i det mindste følge med Landkræmmeriet, saa følger dog deraf ikke strax, at det bør affkaffes, men derved maae endnu i Forveien overveies

a) Om man og kan være forvissat om, at disse foransførte Uleiligheder aldeles vilde ophøre ved Landkræmmeriets Ophævelse, og at samme blev et sikkert Middel til at opnaae den tilsigtede Hensigt, nemlig at Bønderne og Landmanden skulde bringe deres Produkter, og hvad de havde at sælge, til Kjøbstæden, og der igien indkiøbe, hvad de af andre Ting behøvede. b) Om det og er saa let en Sag at ophæve Landkræmmeriet, og om det, i den Henseende, kan være nok, at det ved en Forordning eller Reskript forbydes. c) Naar det og er uueligt, at faae Landkræmmeriet reent affkaffet, om der da ikke af dets Ophævelse kunde stunde saadanne Uleiligheder, som i det mindste opveiede de, der fulgte med samme.

Naar man ved Landkræmmere allene forstaaer de Personer, som ved Stiftammandens Befaling, og Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation have faaet Bevilling paa at nedsette sig paa et vist Sted, og at handle med Bønderne i samme District, ved at sælge dem det, de behøve af Kramwaare, og deslige Ting, og igien at kiøbe af dem det, de have at sælge, og ikke finde for godt at bringe til Kjøbstæden; da er det en let Sag at faae Landkræmmeriet affkaffet, og en Forord-

ning eller Reskript kan dertil i alle Maader være nok. Forstaaer man derimod ved Landkræmmere alle de uberettigede Personer, som drive Land- og Jorprang, ved det de enten ere Boesiddende paa Landet, og i deres Huus have Kramvahre og andre flige Ting tilfals, som Bonden enten kan behøve eller faae i Sunde at kiobe; eller og omlobe paa Landet til Bønderne, og tilbringe dem flige Ting tilfals i deres egne Huse, da maae det tilstaaes, at det ikke er saa let en Sag at faae sigt Landkræmmerie aldeles affkaffet i Norge.

Herved er at mærke, at dette sidste Slags Landkræmmere, eller de saa kaldte omlobende Biffekræmmere ei allene medføre de samme Uleiligheder, som de privilegerede Landkræmmere, men endog ere langt skadeligere; thi, isteden for at Bonden de fleste Tider haver et temmelig Stykke Bei, og ofte nogle Mile at reise til den privilegerede Landkræmmer, saa løbe disse Biffekræmmere om til Bønderne i deres Huse, og der tildeels ved at forevise og udbrede deres Vahre, tildeels ved at snakke for dem, ei allene lokke, men og saa godt som tvinge Bonden til at kiobe, baade det han behøver, og det han ikke behøver.

Hr. Vice-Stattholder Benzou erklærer i hans Skrivelse af 6 Julti 1754, at det privilegerede Landkræmmeries Ophævelse ikke medfører andet, end at Døren aabnes for de langt skadeligere omlobende Biffekræmmere, og paastaar end videre at denne Sætning bestyrkes ved den Erfarenhed, man haver havt i den Tid Landkræmmieriet var ophævet, nemlig fra 1749 indtil 1753. Med Vice-Stattholderen ere derudi enige et allene samtlige Christiania Hekere, men og endeel af Christiania Kiobvænd, som udi deres allerunderdanigste Memorial af 4 August 1753 foredrage: at Landkræmmieriet aldrig kan ophæves, i hvad Midler dertil end anvendes, og at Erfarenhed i Aarene 1750, 51 og 52 haver vist det, at Landkræmmieriet ved det, det blev forbuden, ikke blev ophævet, men allene spillet i arkesløse og omlobende Personers Hænder, i Steden for at det tilforn blev udøvet af Udenbyes Borgere.

Naar dette, som synes at medføre nogen Rimelighed, sættes forud, saa gives derved Anledning til at slutte, at, om man ved Landkræm-

meriets Ophævelse vil tænke at naae det tilsigtede Maal, maae man i Forveien være betænkt paa saadanne Midler, hvorved man kan være forviffet om, at al Land- og Forprang tillige skal ophøre, og de omsløbende Biffekræmmere aldeles affkaffes; thi saafremt dette ikke tillige iagttages, vil de Uleiligheder, som følge med Landkræmmeriet, langt mere forøges end aftage ved det privilegerede Landkræmmeries Affkaffelse. Men saadan et Middel, frygter jeg, vil ei blive saa let at udfinde; en Forordning kan, efter min allerunderdanigste Formening, saa meget mindre i dette Tilfælde ansees for tilstrækkelig, som man ei vel kan tilfulde forlade sig paa dem, som Udøvelsen af samme skalde anfortroes. Saa længe der ere privilegerede Landkræmmere, er der ingen Fare for, at omsløbende Biffekræmmere skal tage Overhaand; thi da man altid best kan forlade sig paa en Fiscal, hvor det er hans Fordeel at fiscalisere, og det er Landkræmmernes Fordeel, at Biffekræmmerne udryddes, saa kan man nok være forviffet om, at de privilegerede Landkræmmere passe paa, hver i sit District, at ingen omsløbende Biffekræmmer der taales. Men naar de privilegerede Landkræmmere ere affkaffede, da ere Fogderne, og de øvrige, som skalde see paa Forordningens Efterlevelse, ved at hindre Landprang og Biffekræmmerie, just ikke i det Tilfælde, at deres Fordeel derved befordres. Overalt naar Bonderne, som boe langt fra Kiøbstæden ere komne i Vane med, at faae det, de vil have, tilkiøbs hiemme hos sig selv i deres eget Sogn eller Bøigd, og andre da erfare, at der kan være noget at vinde ved, at indkiøbe flige Ting i nogen Mængde i Kiøbstæden, og siden i Smaat eller Stykviis udsælge det til Bonden, vil det ei være let at hindre, at der jo altid blive nogle, som søge at tilveiebringe sig denne Fordeel. Det kan ei heller nægtes, at naar det privilegerede Landkræmmerie først er ophævet, maae et af tvende nødvendig have Sted, nemlig: enten maae Landmanden indreise til Kiøbstæden og der forshne sig med hvad han behøver, eller og han maae blive forshnet dermed ved omsløbende Kræmmere, eller andre uberettigede Personer. Det sidste har jeg tilforn viist at medføre langt større Uleiligheder, end Landkræmmeriet selv:

det størstes Nødvendighed synes Christianiæ Kiøbmænd selv at tvivle om; thi skjønt de ikke ere enige med Gehejmraad og Vice-Statsholder Benzou i Henseende til Landkræmmeriets Nødvendighed, saa komme de dog overeens i det, hvoraf denne Nødvendighed udledes, og ere allene forskiellige i Henseende til de Midler, hvorved Nødvendigheden skal understøttes. Vice-Statsholderen sætter, at Bønderne i Oplandene ikke fra Kiøbstæden af formedelt den lange Distance, kan blive forsynede med det, de af Kiøbstæd Wahre behøve, og formener, at visse Landkræmmere, i den Henseende, ere nødvendige; dette nægte Christianiæ Kiøbmænd. Imidlertid, da Landkræmmeriet ved Christianiæ Privilegier af 1749 var ophævet, ere Christianiæ Kiøbmænd selv nogen Tid derefter, nemlig den 14 Nov. 1750 indkomne med allerunderdanigst Ansøgning om, at adskillige Markeder i Oplandene i Aggershus Stift maatte anordnes, og naar man spørger, hvad Aarsagen er, hvorfor de mere da, end tilforn ansaae slige nye Markeder at være nødvendige, da anføre de dem selv, nemlig: at det vil falde Landmanden, helst de i Oplandene, tungt og besværligt, om de skal indreise til Kiøbstæden, for at afhænde det, de til deres Fornødenhed behøve af Kiøbmands Wahre. Saaledes seer man, at de paa begge Sider komme overeens i Tingen selv, men allene afvige i Henseende til Midlerne, da Vice-Statsholderen formener privilegeret Landkræmmerie, men Kiøbmændene formene Markeder at være det bekvemteste Middell til at understøtte de langt fra Kiøbstæden boende Bønder. Nu kan det vel ikke negtes, at skjønt Markeder, fornemmelig de der ere anordnede, paa det at Landmanden der kan blive forsynet med Kiøbmands Wahre, medføre adskillige Uleiligheder, saa ere dog disse Uleiligheder ikke nær saa store, som de, der stude af Landkræmmeriet. Men derimod maae det og paa den anden Side tilstaaes, at, som den største Deel af Bønderne ei ere i Stand til paa eengang at indkøbe og forsyne sig med det, de i et heelt eller halvt Aar kan behøve af Kiøbmands Wahre, saa vil Markederne neppe virke andet, end at en riig Bønde, eller anden velhavende Mand, der af slige Ting indkøber mere, end han behøver, og siden Skillingsviis,

og med stor Fordeel udsælger samme til de fattige Bønder. Altsaa, hvor man end vender sig, kommer der dog altid et Slags Landkræmmerie ud, og de Uleiligheder, som skyde deraf, vil neppe blive at hæve saa længe det ikke er mueligt at bringe Bønden i den Bane, at han reiser ind til Kiøbstøden med sine Producter, og der igien forsyner sig med det, han af Kiøbmands Vahre behøver, hvilket just er det, man efter min allerunderdanigste Formening i denne Sag, fornemmelig bør arbejde paa. Men dette er og noget, som ikke paa een gang, eller ved en almindelig Anordning lader sig iverksætte, skient det maaskee lidet efter lidet, Tid efter anden kunde lade sig indføre. Endelig naar og alle de Grunde, som anføres for og imod Landkræmmeriet i Almindelighed, stode i Ligevægt, saa maatte her i særdeleshed iagttages, som noget, der nødvendig giver Overvægten paa den ene Side: at Landkræmmeriet i Oplandene i Aggershuus Stift er, efter Vice-Statholders Forestilling, ved et allernaadigst Reskript af 3 Febr. 1753 billiget og indført; at derefter adskillige Personer have nødt Vice-Statholders Bestalling, og Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation paa at være Landkræmmere i bemeldte Oplande; at disse Folk nødvendig maae have gjort anseelige Beføstninger paa at nedsette sig og forsyne sig med det behøvende Quantum af Kiøbmands-Vahre; at adskillige af Christianiæ Kiøbmænd og i den Henseende, og paa samme Grund have givet dem anseelig Credit, og endelig, at om Landkræmmeriet i Aggershuus Stift nu paa een gang skulde blive ophævet, da vilde ei allene disse Familier, der saaledes have nedsat sig, blive aldeles ødelagte, men og de af Christianiæ Kiøbmænd, som have givet dem Credit, komme til at tabe anseeligt, hvilket og er Grunden til den allerunderdanigste Memorial, som endeel af Christianiæ Kiøbmænd den 4 August 1753 haver indgivet til Deres Kongl. Majestæt, derudi de begiere, at det indførte Landkræmmerie maae vedblive; thi omendskjønt jeg gierne troer med de øvrige af Christianiæ Kiøbmænd, at denne Ansøgning ikke saa meget har det almindelige Beste, som de Ansøgendes private Fordeel for Øine, saa er jeg dog af den allerunderdanigste Formening, at naar

viffe Personer have gjort anseelige Beføstninger eller givet anseelig Crædit paa Grund af en, efter Kongl. allernaadigst Ordre og Approbation, sseet almindelig Foranstaltning, ubi hvilkken de have formeent sig, at have tilstrækkelig Sikkerhed, man da, saa meget mueligt bør forebygge, at disse Personer ikke skal enten ødelægges eller tabe det, de saaledes have anvendt, ved det, at Foranstaltningen, som tjente dem til Sikkerhed, ved en nye Kongl. Anordning ophæves og tilintetgjøres, siden slikt meget svækker den almindelige Credit og gjør, at ingen tør vove noget paa Grund af saadan Kongelig og publique Foranstaltning, eller deraf love sig nogen Sikkerhed, hvorover mangen god og nyttig Indretning siden kan komme til at lide, som i Begyndelsen maae vælges, ved det at ingen vil eller tør vove noget, ved at tage Deel derudi, eller bidrage til dens Befordring. I den Henseende maae jeg allerunderdanigst tilstaae, at naar jeg og i det øvrige var temmelig forvissat om Landkrammeriets Skadelighed, og den Nytte dets Ophævelse kunde medføre, saa turde jeg dog ikke raade til, at det nu paa eengang overalt i Uggershuus Stift skulde nedlægges og forbydes, men blev for at det maatte ssee efterhaanden, ligesom Landkrammerne ved Døden, eller paa anden Maade afgik.

Naar jeg saaledes sammenholder og overveier alt hvad, der baade for og mod er anført, eller, efter min Indsigt, kan anføres om Landkrammeriet, saa finder jeg mig befoiet til at slutte: at det privilegerede Landkrammerie er at ansee som et nødvendigt Onde, der maae taales for at undgaae et andet og større, hvoraf da atter følger: a) At det privilegerede Landkrammerie ikke nu paa eengang kan eller bør affkaffes. b) At det ei heller bør begunstiges, men efterhaanden saa meget mueligt indskrænkes og formindskes, for, om mueligt til sidst, at ssee det reent affkaffet; saaledes, at der hverken for Tiden antages flere, ei heller i de efterhaanden Afgaaendes og Bortdødes Sted beskiffes nye Landkrammere, uden hvor Vice-Statholderen i Henseende til visse særdeles Omstændigheder, og til at hindre omlebende Bisskrammere, maatte finde det uomgiengelig nødvendigt, da han derom havde at gjøre aller-

under-

underdanigst Forestilling. c) Ligesom Landkræmmerne efterhaanden afgaae og bortdoe, maae Vedkommende ei allene have næste Indsende med, at ingen omsøbende Biffekræmmere taales, men de bør og, saa meget muligt, søge at faae Bonden i Bane med, at indbringe sine Wahre til Kiøbstæden, og der at forsyne sig med hvad han af Kiøbmands Wahre behøver, hvilket sidste, efter al Ansende, vil nogenles des falde af sig selv; thi ved det, at Landkræmmerens Tal efterhaanden formindskes, og Bonden saaledes faaer længere Wei at reise hen til dem, vil han ei allene Tid efter anden blive vant til at betiene sig af de Midler, som i sliige Tilfælde ere nyttige og nødvendige, saasom, at flere staae sig sammen for at hensende et Bud eller Vogn, at enhver, for saa lang Tid, som hans Formue tillader ham, forsyner sig med sliige Ting ic., men han vil og finde sin Regning ved, undertiden selv at indreise til Kiøbstæden, ffient han derhen haver noget længer Wei, end til Landkræmmeren, saasom han der ei allene kan vente at faae sine Producter bedre betalte, men og for ringere Priis at bekomme det, han behøver at indkøbe. Og saaledes vil det siden komme Bonden mindre fremmed for, naar han i sin Tid, ved Landkræmmeriets almindelige Ophevelse, skal nødes til fra Kiøbstæden at hente eller lade hente alt det, han behøver, og der igjen at henbringe det, han af sine Producter haver at sælge. d) Skulde det og i Fremtiden, og naar man paa foregaaende Maade havde forsøgt det, befundes at være enten umueligt eller skadeligt, at bringe Bønderne i de længst bortliggende Oplande til at reise til Kiøbstæden, for der at sælge og købe det Behøvende, da maatte Vice-Statsholderen efter foregaaende Overlæg med vedkommende Dørrigheds Personer være betænkt paa at giøre Forslag om, hvilket af de 3 følgende Midler eller andre, der maatte eragtes beqvemest, og mindst Uleiligheder underkastet, nemlig, enten 1) om det maatte være nødvendigt, at der bestandig forbleve 2, 3 à 4 privilegerede Landkræmmere i de længst fra Christiania bortliggende Oplande. Eller 2) om denne Mangel kunde afhjælpes ved visse aarlige Markeder. Eller og 3) om det maaskee kunde være best og tjenligst, at der paa Hedemarken, eller et

andet beqvemt Sted i Oplandene blev anlagt en liden Kjøbsted, som blev berettiget til Indenrigs Handel, eller til at indkjøbe i Quantitet, i de andre Kjøbstæder det, de siden i Smaat og Stykkevis udsolgte til Bonden.

2) Hvad Høferne i Christiania angaaer, da maae jeg allerunderdanigst tilstaae, at jeg i Almindelighed ikke er indtaget for Laug, eller slige Selskaber, som allene og med Udelukkelse af alle andre søge at tilegne sig en vis Næringsmaade, men holder det for det almindelige Beste langt nnttigere og tienligere, at det i Almindelighed er enhver tilladt at ernære sig paa hvad lovlig Maade, han best veed og kan. Nu kan det vel ikke negtes, at jo denne almindelige Regel taaler adskillige Undtagelser, saavel i Henseende til de Kunstnere, eller Haandverksfolk, der enten have at bestille med Vægt og Maal, som stedse bør have deres fastsatte og forholdsmæssige Størrelse, eller og arbeide i visse kostbare Metaller, som bestandig bør have og beholde en vis given indvortes Godhed; som og i Henseende til adskillige andre Haandverker, som daglig og overalt behøves, og til hvilke at bestride vi nødvendig behøve Haandverksfolk og Evende fra Indskland, saasom vi ikke have nok af Landets egne Børn, der forstaae slige Haandverker, skjønt jeg tillige holder for, at man, ved slige Haandverks og Laugs-Artillers Bevilgelse, saa meget mueligt burde see derhen, at denne Mangel efterhaanden kunde afhjelpes ved det, at adskillige Drengene af Landets egne Børn bleve oplærte i slige Professioner; hvilket dog er noget, som de herhen kommende Indskke saavel Mestere, som fornemmelig Evenne, de fleste Tider ei gierne ønske. Men derimod maae det og tilstaaes, at Grunden til disse Undtagelser, som fra den foransførte almindelige Regel maae skee, i Henseende til visse Haandverker, aldeles ingen Sted haver i Handelen, men at det, for saavidt angaaer Kjøbmand og Kræmmere, baade kan og bør forblive ved den almindelige Regel, at enhver bør have Friehed at ernære sig paa hvad lovlig Maade han best veed og kan. Da nu Spørgsmaalet mellem Christiania Kjøbmand og Høfere allene beroer derpaa, at Kjøbmændene vel tilstaae Høferne Rettighed til at handle

handle med Vicualier og de derhen hørende Wahre, men allene i en vis og liden Qvantitet, saaledes, at de ikke paa eengang, og til een og den samme Person maae sælge mere, eller i større Qvantitet, da Høfkerne derimod vel ere fornøiede med, at de allene maae handle med disse Wahre, men paaftaae Nøiighed til at købe og sælge dem i saa stor og liden Qvantitet som dem gives Leilighed til, saa Kionnes lettelig at Høfkerne herudi have den største Favør for sig, som de grunde deres Paaastand i den almindelige Regel; da derimod Kiebinændenes Paaastand er grunder i en Undtagelse fra samme Regel, hvilken de her vilde indføre, uden at anføre nogen tilstrækkelig Grund dertil.

Jo flere der af een og den samme Handel kan ernære sig, jo bedre er det, for saavidt angaaer Deres Majestæts og Publici Beste: dersom nogle iblant dem ved Handelen ei aliene ernære sig, men og kan samle Rigdom og Midler, da er det saa meget desto bedre, og kan i Henseende til Deres Majestæt og Publikum være ligegyldigt, enten disse, der saaledes samle Midler, tilførn have været Rudske eller Tienere, eller og de have staaet i en Kramboe, eller sat paa et Contoir. Disse sidste have den Fordeel frem for de andre, at de, naar de begynde at handle, allerede i Forveien formodes at vide, hvilke de beste, og meest affættelige, eller meest gangse Wahre ere, hvor de best, og for ringest Priis kan med samme blive forsynede, og hvor, samt paa hvad Maade de best kan affætte dem, og i Almindelighed at have den Theorie og Erfarenhed, som Handelen udfordrer; altsaa ber de, ceteris paribus, bedre at kunne ernære sig, og snarere samle Midler end de andre, som ikke have disse Fordele, naar de begynde. Vil eller kan de ikke leve saa tarveligen, som de andre, og i den Henseende, ikke kan nøies med saa liden Fordeel, da faaer det være deres Sag, at giøre en større Handel, og derved at fortiene mere, men de kan ikke paaftaae, at Deres Majestæt, for at skaffe dem større Fordeel, skal ved en Anordning udelukke de andre fra at handle lige med dem, da det just er Deres Majestæts og Publici Fordeel, at jo flere, jo bedre ved saadan Handel leve og ernære sig, og det, foruden en anden Fordeel, som deraf

umærkeligen finder for Publico, nemlig at Vahrene hverken for den Kjøbende, saa let kan drives i en overdreven hei, og utaalelig Priis, eller for den Sælgende kan sættes alt for ringe, hvilket let finder Sted ved de Vahre, som visse Personer eller et vist Laug allene er berettiget at handle med, og kjøbe eller sælge.

Altsaa, naar denne Qvæstion fra først af blev undersøgt, og ikke forhen ved Lov eller Anordning var decideret, tvivlede jeg ikke et Øieblik paa at bestemme mig for Høkerne; men da denne Distinction mellem Kjøbmænd og Høkere i Christiania nye og forbedrede Privilegier af 26 Septemb. 1749 er fastsat, og Høkernes Ret til at handle med Victualier ic. i Privilegiernes 16 Artikel, saaledes som Kjøbmandene nu paastaae, er indskrænket, dette Stykke af Privilegierne og kan anses at have nogen Grund i Commerce Forordningen af 4 August 1742 Art. 18, saa synes det rimeligt, at der gieres nogen Forskiel paa de Høkere, der have nedsat sig før, og de der have nedsat sig siden den Tid bemeldte Privilegier udkom og bleve publicerede. Hvad de Høkere angaaer, som have nedsat sig, siden Privilegierne udkom, da, som de ikke have faaet Borgerffabsbrev, uden i Overeenstemmelse med Privilegierne, og dem derved ei er tilstaaet anden eller større Rettighed til at handle, end den Privilegierne give Høkere, de og selv have været fornsiede med at faae Borgerffabsbrev paa den Maade, saa synes det, i Henseende til dem at kunne gielde, volenti non fit Injuria. Hvad derimod de Høkere angaaer, som tilforn havde nedsat sig i Christiania, da spørges der, hvad der tilforn har været Praxis der i Byen, og hvorvidt denne Praxis kom overeens med det, som i sig var Ret og Lovmæssigt. Høkerne i Christiania paastaae, at de førend Privilegierne af 1749 udkom, have fra umindelig Tid af været i Besiddelse af en uindskrænket Handel med Jern, Tære, Korn, Fisk, Humble og andre Victualier, og været berettigede til at indkjøbe og udsælge samme Vahre i saa smaae og saa store Partier, som der gaves Leilighed til, naar de allene selv ikke forskreve dem, hvilket de og have beviist ved et Christiania Byetings=Vidne af 4 Decemb. 1749. Dette have Kjøbmændene

dene ikke understaaet sig at nægte, men allene paaستاet, at den Handel, Høkerne saaledes vare i Besiddelse af, førend Privilegierne udkom, var en ulovlig og tilsnegen Handel. Men foruden, at den Handel, som et vist Laug fra umindelig Tid af haver været i Besiddelse af, neppe kan kaldes en tilsnegen Handel, saa skienes lettelig, at Commerces-Forordningens 18 Artikel, som bør confereres med Forordningens 13 Art. og Hørkræmmerens Laugs-Artikler, ikke saa ligefrem kan finde Anvendelse i andre Kjøbstæder, end de, hvor Hørkræmmerne have Laug, eller hvor saadan Orden i Handelen tilforn haver været indført, hvilket ikke passer sig paa Christiania, hvor der ingen Hørkræmmer-Lauger, og hvis forrige Privilegier aldeles ikke paa saadan Maade indskrænke Høkerens Handling; og i den Henseende kan jeg ikke være enig med Christiania Kjøbmænd derudi, at den Handel, Høkerne tilforn vare i Besiddelse af, enten var ulovlig, eller tilsnegen. Da jeg nu er forvissat om, at det, ved at give Christiania Bye de nye og forbedrede Privilegier, ikke har været Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt, at betage endeel Familier i Byen den Næringsmaade, de tilforn bestandig havde været i Besiddelse af, og hvilken de havde beløvet sig paa at fortsætte, ved at indrette deres Indkjøb derefter, særdeles, da samme Næringsmaade ikke medførte nogen for Deres Majestæts Fordeel eller det almindelige Beste skadelig Misbrug, men var grundet i det almindelige Princip, at enhver bør have Lov og Ret til at ernære sig paa hvad lovlig Maade, han best veed og kan; saa skienes jeg ei rettere, end at det beste Middel til at vedligeholde disse Familier og betage dem Anledning til de idelig vedblivende temmelig besværede Besværing, uden at gjøre Ekaar udi Byens Privilegier, var det, som Deres Kongl. Majestæt i Overeenstemmelse med Hr. Vice-Stattholder Benzons allernaadigste Forestilling af 16 December 1752 ved allernaadigst Reskript af 3 Febr. 1753 har fastsat og anordnet, nemlig: at det skulde være de Høkerer eller Smaae-Handlere, som førend de seneste Privilegiens Publication havde nedsat sig, tilladt, naar de det forlangede, at faae deres

deres Borgerbreve forandrede fra Smaahandel, eller Høkerie til Kjøbmandskab, paa visse Vilkaar.

Det eneste, som Kjøbmændene herimod med Villighed have havt at indvende, og som i sig synes at være af nogen Betydning, er dette: at da Kjøbmændene, i Følge Privilegierne, ere forbundne til at boe i Byen, og ikke maae boe i Forstæderne, saa er det dog bleven disse Høkere tilstaaet, at, uanset de faae deres Borgerffabsbreve forandrede, fra Høkerie til Kjøbmandskab, saa maae de dog blive ved at boe i Forstæderne, saa fremt de der tilforn have været boende. Dette have Kjøbmændene heiligen besværet sig over, foregivende, at som alle Bønderne maae passere giennem Forstæderne for at komme til Byen, saa ere de, der boe i Forstæderne, i Stand til at vende hele Bøndehandelen, som skal være den fordeeltigste, til sig. Da den, som vil have de Fordeele og Privilegier, som stude af at være Kjøbmand, og bør have de Byrder og Uleiligheder, som følge dermed, saa kan det ikke nægtes, at jo Kjøbmændene i dette Tilfælde have nogen Føie til at besvære sig, siden Høkerens Vilkaar derved synes at blive noget bedre, end deres. I den Henseende skalde jeg og allerunderdaniøst formene at disse Høkere, som uanset de have faaet deres Borgerffabsbreve forandrede fra Høkerie til Kjøbmandskab, ville blive ved at boe i Forstæderne, ikke just burde være berettigede til al den samme Handel, som andre Kjøbmænd, der boe i Byen, men allene til den Handel, de som Høkere, førend Privilegiernes Publication vare i Besiddelse af. Paa den Maade erholde Høkerne alt det, de have gjort allerunderdaniøst Ansøgning om, og Kjøbmændene kan ikke besvære sig over, at Høkerne, mod at giøre Beføstning paa deres Borgerffabsbrevs Forandring, og mod at erlægge noget til Byens Cassé, og Raadhusets Reparation, blive berettigede til den Handel, som Kjøbmændene tilforn tiltiende og uden nogen Paaanke have seet dem at være i Besiddelse af. Hvad endeligen det angaaer, som det allernaadigste Reskript af 3 Febr. 1753 fastsætter, i Henseende til Høkerne i Almindelighed, nemlig at de
iblant

iblant dem, som i 8 à 10 Aar have været Høfere, og derved have erhvervet sig baade Kundskab om Byens Negotie, og tilstrækkelige Midler til at drive en større Handel, maac iligemaade faae deres Borgerskabsbreve forandrede fra Høferie til Kiebmandskab, imod at de svare lige med andre Kiebmænd, og erlægge noget til Byens Caffe, da kan jeg ei andet, i Følge de forhen bestemte Grundsaetninger, end holde samme for heist nyttig og billig. At Kiebmændene dermed just ikke ere fornøiede, undrer jeg saa meget mindre over, som det er deres Fordeel, at hele Handelen forbliver mellem nogle faa Personer, hvoraf følger, at det bør være vanskeligt, at blive Kiebmænd, saa at kun faa Personer dertil kan have Udgang; men derudi komme Deres Majestæts og Publici Interesse just ikke overeens med det, som Kiebmændene holde for at være deres egen Fordeel.

Saaledes finder jeg mig forbunden til herudi allerunderdanigst at slutte, at det, hvad denne Post angaaer, bør have sit Forblivende ved det allernaadigste Reskript af 3 Febr. 1753, dog saaledes, at de Høfere, som før de seneste Privilegiens Publication, havde udfat sig i Christiania Forstæder, og naanset de, i Følge bemeldte Reskript, have faaet deres Borgerskabs Breve forandrede fra Høferie til Kiebmandskab, dog ville fremdeles blive ved at boe i Forstæderne, skulde, saa længe de der blive boende, og ikke flytte ind i Byen, ikke være beretigede til anden Handel, end den Høferne, før bemeldte Privilegiens Publication, havde været i Besiddelse af, at bruge. Dersom nu dette Foregaaende maatte finde Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Approbation, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, i Overeenstemmelse med mine, i begge Poster, tage allerunderdanigste Conclussioner, allernaadigst at reskribere til Hr. Geheimeraad, og Vice-Statholder Wensøn. Kiebenhavn den 29 Jan. 1755.

I Cancellie-Collegio resolveret:

Indstilles til Hans Majestæt efter General-Prokureurens Erklæring:

Og i Conseillet paa Christiansborg:
 Approberes efter General-Prokureurens Erklæring.

XCIII.

Erklæring over et Brev fra General Kirke-Inspection's Collegio af 27 Sept. 1754, hvormed fulgte en Memorial fra Provsten i Holmands Herred i Eobdinghuus Amt Hr. Niels Gøstmark af 26 April 1753, derudi han besværer sig over, at Regimentskriveren vil tilegne sig Ekstet efter en Præste-Enke Madame Knud, som var død paa Kjøtter-Districtet i et Huus, hvilket hun selv havde kjøbt, men maatte betale af Grundten til Kjøtter-Bonden 3. Mk. aarlig.

* * *

Ligesom en Kone deeltager i hendes Mand's Status og Forum, saa bliver og i Almindelighed en Enke ved at nyde hendes afdøde Mand's Status og Forum, saa længe hun ikke foretager sig noget, hvorved hun forandrer sin Stand, eller saa at sige, af sin egen Person erhverver sig selv en nye Stand.

Saaledes, naar en Præste-Enke sætter sig ned i en Kjøbstad, og der begynder at handle, eller bruger anden borgerlig Næring, ansees hun ikke længere som en Præste-Enke, men som en Borger, eller Handlende, og altsaa hører hun ikke længere under den Geistlige, men under den ordinaire civile Jurisdiction. Men, dersom hun, ved at fætte sig ned, og enten kjøbe, eller leie Huus i Kjøbstæden, allene lever og ernærer sig af hendes Midler eller Pension, uden at bruge borgerlig Næring, bliver hun ligestyldt ved at ansees allene som en Præste-Enke, og altsaa at fortere under den geistlige Jurisdiction. Tilgemaade, om en Præste-Enke sætter sig ned paa Landet, og der enten sætter en Gaard, eller leier den under de Forpligtelser, som characterisere Fæstebrev, da ansees hun ikke længere som en Præste-Enke, men som en Fæstebonde, og maae altsaa fortere under den ordinaire civile Jurisdiction, og, i Henseende til Skifte saavel som i visse andre Tilfælde, under Huusbondens. Men, dersom hun, ved at nedsette sig paa Landet,

det, allene leier nogle Bøvesser, eller og tilkøber sig et Huus eller Gaard, da kan dette ikke forandre hendes Stand, men hun bliver derefter, som tilforn, at ansee som en geistlig Enke, og altsaa bliver hun og ved at fortære under den geistlige Jurisdiction, for saavidt samme strækker sig.

Dette sidste Tilfælde er, efter mine Tanker, det, i hvilket Præste-Enken, om hvis Skifte der trottet, afgangne Madam Anub haver været; da det befindes, at hun haver boet, og er bortded paa Kyttergodset, i et hende selv tilhørende Huus, som hun havde kjøbt og faaet lovlig Skiede paa af foregaaende retmessige Eier og Besidder, og hun saaledes var berettiget til efter egen frie Villie at raade over, ved at bortselge, bortskiede, nedrive eller bortflytte det. I den Henseende kan det ei heller giøre noget til Sagen, at den Afdøde, saavelsom forrige Eiere have været forbundne til af Grunden, som Huset stod paa, i aarlig Afgiøt, eller Jordskuld, at svare 3 Mk.; som dette allene viser, at, skient hun haver havt fuld Eiendomsret over Bygningen, saa haver hun dog kuns havt et Jus superficiarium eller Dominium utile over Grunden, da Deres Majestæt derover haver havt Dominium directum. Men det, at en anden haver Dominium directum over den Grund, mit Huus staaer paa, saa at jeg, i Følge deraf, er forbunden til at betale Jordskuld til ham, kan umuelig i nogen Maade forandre min Stand. Ligesaa lidet kan det forandre Statum Quæstionis, om man og vil forudsætte, at den afdøde Præste-Enke, saavelsom de foregaaende Eiere af dette Huus, have været forbundne til at tage Fæste paa Grunden, siden saadant Fæste ikke kan anses for andet, end en Præstatio in recognitionem Domini directi, som aldeles ikke angik hendes Person, og altsaa ikke kunde forandre hendes Stand, og endnu mindre giøre hende til en Fæstebonde. Saaledes og ikke anderledes forstaaer jeg og, saavel Forordningen om Kyttergodset, som Beskriptionerne af 25 Junii 1725 og 3 Decbr. 1751, da jeg ikke kan troe, at det har været Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt, at Militaire, Geistlige, og andre, som have Statum et Forum Privilegiatum, mere skulde for-

andre, eller tabe den, ved at nedsette sig paa Rytter-Godsset, end ved at nedsette sig paa et andet Gods paa Landet. Hensigten med Forordningen, saavelsom Reskripterne, formener jeg allerunderdanigst at have været, at ligesom enhver Proprietair eller Husbonde, i Følge Lovens 5 Bogs 2 Cap. 90 Art., er berettiget til selv eller ved sin Fuldmægtig at forrette de Skifter, som foresalde paa hans Gods, efter hans Tienere eller Fæstebønder, saa er og Regimentskriveren, som Deres Majestæts allernaadigst beskikkede Fuldmægtig ved Ryttergodssets Forvaltning, berettiget til at forrette de Skifter, som paa Rytter-Godsset foresalde, efter Deres Majestæts, som Proprietairs, Tienere eller Fæstebønder. Og, om man end vilde antage det, som Regimentskriverne ellers gierne vilde troe, nemlig, at deres Ret til at forrette Skifter paa Rytter-Godsset, ikke allene strækker sig til de Skifter, som det tilfalder enhver Proprietair eller Husbonde paa hans eget Gods at forrette, men og til de Skifter, som det ellers paa Landet, uden for Rytter-Godsset, tilfalder Amtmanden at forrette, saa gier det dog her intet til Sagen, saasom her ikke opkast's noget Spørgsmaal af Amtmanden, og han ligesaa lidet disputerer Provsten, som Regiments-Skriveren dette Skifte. Da det saaledes af Foransførte er klart, at den afdøde Madame Knub ikke har forandret sin Stand, men at hun, indtil hendes Død, har været at ansee, som en Præste-Enke, eller geistlig Person; og deraf følger, at det de Jure tilfalder Provsten eller den geistlige Jurisdiction at forrette Skiftet efter hende; men det paa den anden Side er mueligt, at dette Skifte for længst er sluttet, saa Qvæstionen kun kan være en Salarium; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stifts-Amtmanden og Biskopen i Ribe, saavelsom Amtmanden over Eoldinghuus-Amt: At det saavel for Skiftet efter afgangne Hr. Lucas Knubs Enke, som for Auktionen over de af hende efterladte Læssøre, faldte eller faldende Salarium bør tilhøre Provsten, og den geistlige Jurisdiction i Holmans Herred; hvormod de og skal

skal være forbunden til, at antage sig Skiftet, og samme, saafremt det ikke allerede er sluttet, paa lovlig Maade tilendebringe. Kjøbenhavn den 11 Februarii 1755.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:

Ordre herom efter General-Prokuraturens Erklæring.

XCIV.

Swar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse af 15 Febr. 1754, hvorudi min Betænkning forlanges over den Ovation: om en Arvepart, som en ved Skiftets Slutning tilskædeværrende skiont umyndig Arving er blever tildeelt, naar Arvingen siden af Hans Majestæts Riger og Lande udreiser, og sig ikke inden 15 Aar efter Loven igien indfinder, Hans Majestæts Cassé kan tilfalde.

* * *

I Henseende til det Spørgsmaal, som deres Excellence og Høifæredede Herrer have befaleet mig at give min Betænkning over, nemlig: om en Arvepart, som en ved Skiftets Slutning tilskædeværrende, skiont umyndig Arving, er bleven tildeelt, naar Arvingen siden af Hans Majestæts Riger og Lande udreiser, og sig ikke inden 15 Aar igien indfinder, Hans Majestæts Cassé kan tilfalde; kan jeg umuelig være af anden Mening, end den, hvis Villighed og Rimelighed deres Excellence og Høifæredede Herrer selv have indseet, nemlig: at der for Hans Majestæt ikke kan have nogen Fordring paa denne Arv.

Der er kun een eneste Artikel i vores Danske Lov, som taler om Hans Majestæts Arvefalds-Rettighed, nemlig 5 Bogs 2 Cap. 11 Art. som udstrækker den til tvende Tilfælde, nemlig: 1) Naar ingen rette Arvinger ere til inden syvende Mand. 2) Naar rette Arvinger udebliver i 15 Aar. Det, som denne Artikel i første Tilfælde fastsætter, er tagen af den gamle Jydské og Siellandské Lov, kommer overeens med de fleste Rigers borgerlige Love, og har desuden sin gode Grund i Tingens Natur og Beskaffenhed; thi da Arve-Rettighed har sin Grund i Slægtskabet, og Slægtskabet, efter vores Danske Lovs og adskillige andre

borgerlige Lovs Grundfætninger, ikke strækker sig længere, end til syvende Mand, saa følger, at naar den, som ved Døden afgaaer, ingen Slægtninge efterlader sig inden syvende Mand, saa er der ingen berettiget til at arve ham, og altsaa er hans Efterladenskab at ansee som *res nullius*: men den Ret at bemægtige sig *res nullius*, især naar disse ere af nozen Betydning, er i de fleste vel ordnede borgerlige Selskaber tilstaaet Fiscum eller Fyrsten. Det derimod, som denne Artikel i andet Tilfælde fastsætter, er først indført ved heilovlig Ihukommelse Kong Christian den Femtes Danske Lov, og haver ingen Grund i disse Rigers ældre Love, i Følge af hvilke saadan Arv og i slige Tilfælde skulde tilfalde den Bortlevendes næste Arvinger. Ikke desmindre er det let at begribe, hvad Grund vore Lovgivere have havt til det, de saaledes have fastsat, nemlig: omendskiont En efter Loven er berettiget til at arve, og Arven saaledes tilfalder ham, saa erhverver han dog ikke Arven eller bliver virkelig Eier deraf, uden han enten selv, eller ved en anden paa hans Begne imodtager Arven; thi Fordelen paanedes ingen, og den, som ikke vil imodtage en ham tilfalden Arv, ham paarvinges den ikke. Denne Ret til at imodtage eller erhverve en tilfalden Arv, præscriberes efter vores Danske Lov i 15 Aar; altsaa, naar 15 Aar er forbi, ansees saadan Arv, der er tilfalden En, som ikke har imodtaget den, som *res nullius*, der i Følge Foregaaende tilkommer Fiscum eller Kongen. At og Loven anseer saadan henstaaende Arv som noget, der aldrig virkelig har tilhørt, eller er bleven erhvervet af den bortlevende Arving, kan tydelig sluttes af det, som i bemeldte anførte Artikel end videre tillægges. Men hvis hans Medarvinger bevise, at han er død inden de 15 Aar, da falder hans Lod hans Medarvinger til. Thi dersom denne Lod eller Arv var at ansee som den bortlevende Arvings Eiendom, saa burde den, naar det bevistes, at han var død, ikke falde hans Medarvinger til, men, ligesom hans øvrige Efterladenskab, skiftes og deles mellem hans retmæssige Arvinger. Men da Loven anseer denne Arv som noget, det først Bortdøde har efterladt sig, og den udeblivende Arving aldrig er ble-

ven

ven Eier af, saa er det billigt, at det deles mellem bemeldte først Bortdødes retmæssige Arvinger, eller den udeblivende Arvings Medarvinger. Heraf er det let at slutte, at det Loven fastsætter: udebliver rette Arving i 15 Aar: allene er at forstaae om den Arving, som ikke er tilstæde, man ei heller veed, hvor er, naar Arven falder, og som siden ikke indfinder og melder sig, inden femten Aar ere forbi, for at imodtage og erhverve den ham tilfaldne Arv: og at det derimod ikke kan anvendes paa den Arving, som er tilstæde naar Arven falder, og da enten selv, eller en anden paa hans Vegne imodtager og erhverver Arven, omendskiønt han siden reiser bort, og bliver borte i femten Aar, eller længere. Thi 1) den, som saaledes selv imodtager en ham tilfalden Arv, han erhverver den derved med fuld Eiendomsret, saa at samme Arv bliver hans udelukkende Eiendom, altsaa kan han ikke mere erhverve den, meget mindre kan hans Ret til at erhverve eller modtage den prescriberes enten i femten Aar, eller længere Tid, og saaledes bortfalder, i Henseende til saadan en Arving, alt det, som er Grunden til det, Loven i dette tilfælde fastsætter. At Arvingen var umyndig, den Tid Arven faldt, gier aldeles intet til Sagen; thi da hans Formynders, paa hans Vegne har modtaget Arven, saa har den umyndige Arving derved erhvervet ligesaa fuld og god Eiendomsret over den, som om han selv havde været myndig, og imodtaget den. En Umyndig kan ligesaa vel eie en Ting, som en Myndig, og begge Eiendomsret er lige god og lige kraftig: Forskiøcken bestaaer allene derudi, at Eiendommens Udøvelse eller Godsens Forvaltning ikke kan betroes den Umyndige selv, men maae betroes en anden paa den Umyndiges Vegne.

2) Da denne Arv med fuld Eiendomsret tilhørte den Umyndige og bortreiste Arving, saa følger, at i Fald det var bleven beviist, at samme umyndige Arving var død, da burde denne Arv, ligesaa vel som hans øvrige Efterladenskab, om han eiede videre, været deelt mellem hans lovlige og retmæssige Arvinger, og kunde ikke tilfalde hans Medarvinger, som dog er det Lovens 5te B. 2 Cap. 11te Art. fastsætter: altsaa er her ikke det Tilfælde, som bemeldte Lovens Artikel forudsætter og taler

taler om; og følgerigen er her ei heller det, i hvilken Arven bør tilfalde Hans Majestæt. Nu kan det vel hændes sig, at denne Umyndiges Medarvinger, eller de, der tillige med ham tage Arv, da denne her omspurte Arv tilfaldt ham, tillige ere hans lovlige og næste Arvinger; men, skjønt dette kan træffe sig saaledes, saa følger det dog ikke af Fornedenhed; thi i Fald jeg sætter, at denne Arv var den Umyndige tilfalden efter hans Farbroder, og at tillige med ham havde arvet ei alene hans Sødsfende, men og hans da levende øvrige Farbrodre, og Farsøstre, og de forhen Afdødes Børn, eller hans Sødsfendebørn, saa vare de alle hans Medarvinger, og altsaa skulde Arven tilfalde dem samtlig, i det Tilfælde, som Lovens 5 Bog 2 Cap. 11 Art. forudsætter. Men iblant alle disse ere hans Sødsfende allene hans lovlige og næste Arvinger, og altsaa burde Arven allene deles mellem dem i det Tilfælde, her finder Sted, saafremt det var beviist, at han var død. 3) Da Qvæstionen her angaaer noget, som med fuld Eiendomsret haver tilhørt en hvis Person; og jeg tilforn haver viist, at det intet gjør til Sagen, enten samme Eier er myndig eller umyndig, saa bliver Qvæstionen denne, naar de Omstændigheder bortkastes, som i sig intet giere til Sagen: Om Gods eller Eiendom her i Landet, som tilhører en vis Person med fuld Rettighed, og efter lovlig Adkomst, bør tilfalde Hans Majestæt, saafremt samme Person bortreiser og bliver borte over 15 Aar, uden at man veed, om han er levende eller død? Dette Spørgsmaal troer jeg neppe nogen skulde falde paa at bekræfte; og dog er den, som bekræftede den forrige her fremsatte Qvæstion, naar han vil undersøge Grunden til det, han fastsætter, og forbunden til at bekræfte denne.

Saaledes formener jeg, ex Ratione et Analogia Legis at have beviist den Mening, som Deres Excellence og Høifæredede Herrer selv have holdt for den rigtigste og rimeligste. Jeg haver den Ære stedse at være ic.

XCV.

Concept til en Forordning angaaende Jurisdictionerne paa Hans Majestæts Her i Vestindien, som blev opsat i Følge af Geheimeraad Breve af Holsteins Skrivelse til mig af 18 Martii og Hans Majestæts dermed fulgte Resolution, paa General Landets Oeconomie og Commerce-Collegii Forestilling, efter deres Skrivelse til Grev Holstein af 27 Febr.

Gjøre vitterligt, at vi allernaadigst have fundet for godt, angaaende Jurisdictionerne og Rettens saavel som Politiets Behandling paa vore Eilande i Amerika saaledes at anordne og befale, som følger:

§. 1.

Paa St. Croir, saavel som paa St Thomas, hvorunder St. Jean i alle deslige Tilfælde henhører, skal beskiftes en Forligelses-Commission, bestaaende af tvende fornuftige, anseelige, og paa hvert Sted med faste Eiendomme forsynede Mænd, som alle foresaldende Tvistigheder, førend nogen ordentlig Rettergang derom tillades, skulle foretage, og, om mueligt, i Mindelighed afgjøre og forlige. Samme skal beskiftes af det Secrete-Raad, og ved saadan Forretning i 4 Aar forblive, dog saaledes, at een af de tvende dertil første Gang beskiftede udgaaer efter tvende Aars Forsløb, paa det, at siden een hvert andet Aar kunde udtræde.

§. 2.

Paa hver af disse Her skal iligemaade beskiftes en Gielde-Commission, som endelig og uden videre Appel, skal kiende og dømme i alle Gielde-Sager og Fordringer, som ikke overgaae 25 Rdr. Samme skal bestaae af 3de redelige og erfarne Indbyggere, som dertil af Borger-Raadet ved fleste Stemmer vælges, og af det Secrete-Raad stadfæstes. Af disse 3de udgaaer een hvert andet Aar; og saaledes forbliver, af de 3 første, een i 2de Aar, den anden i 4, og den tredie saavel som alle Efterfølgende i 6 Aar. I Henseende til Processen, som skal være kort og summarisk, Rettens Gehjør og Omkostninger med videre, skal ved

dise Gielde-Commissioner i alt forholdes paa samme Maade, som ved den her i vores Kongl. Residensstad Kjøbenhavn værende liden Gielde-Commission anordnet og vedtaget er. For disse Gielde-Commissioner kunde Vidnerne i de der forekommende Sager og afhøres, da Byeskriveren, som hver paa sit Sted tillige bør forrette Skriver-Embedet ved Gielde-Commissionen, nyder 12 $\text{\$}$. (1 Mk.) for Arket af slige Tingens vidner, saavel som af andre Udskrifter af Protocollen.

§. 3.

Paa St. Croix saavel som paa St. Thomas skal bestilles en Byesfoged, som efter Dansk Lov og Ret, der overalt paa disse Steder bør gielde, kiender og dommer i alle til den civile Ret henhørende Sager, som bevist for Forligelses-Commissionen ei at kunne være blevene forligte, og ei vedkommer Gielde-Commissionen eller den militaire og de geistlige Retter. Ved hver af disse Byeting skal være en særskilt Byeskriver; og skal der, liksom hidindtil, alle Pante-Obligationer, Skizder, og deslige Udkomst-Breve, læses, paategnes og protocolleres.

§. 4.

Byesfogdens Domme indstævnes for Overretten eller Landstinget, der paa St. Croix skal bestaae af de 6 Personer, som udgiøre Borger-Naadet, samt en Landsdommer, som Præsæs; men paa St. Thomas, af det der værende Borger-Naad, og samme Steds Commendant som Præsæs.

§. 5.

Landstingene skulle holdes engang hver Maaned; men Byetingene, Forligelses- og Gielde-Commissionerne eengang om Ugen.

§. 6.

Overrettens eller Landstingets Domme indstævnes udi 3die og sidste Instans lige for vores Høieste-Ret. Dog skal ingen Appel til Høieste-Ret tillades, uden i Sager, hvis Hovedstoel og det, som Sagen haver reist sig af, i det mindste er 200 Rigsdalers Værdie, eller, som angaae nogens Liv eller Ære.

§. 7.

Paa disse Eilande skal og være en Advocatus Regius, som iagttager og udfører alle Sager, der angaae Vores Kongl. Interesse eller Publicum, samt paaseer, at Lov og Forordninger efterleves, og tiltaler dem, som derimod handle, alt efter den fra Gouverneuren og det Secretæ:Raad derom enten givne, eller indhentende Ordre.

§. 8.

Skifterne skal forrettes af Byfogden og Byeskriveren paa hvert Sted med tvende hans af det Secretæ:Raad tilsoiede vederhæftige Mænd, som tillige med ham for Sterboernes, og de Umyndiges Midler skal staae til Ansvar. Tilgemaade skal det Secretæ:Raad (som Oberformyndere) have Indseende med de Umyndiges Midler, og, in subsidium dersom for være ansvarlige.

§. 9.

Egteskabs=Sager skulle paaktiendes af den for alle tre Eilande anordnede Tamperret, hvorudi General:Gouverneuren, præsiderer, og til sig tager som Assessorer 2. 3. á 4 af de der værende Præster, Missionarier, eller andre lærde Folk.

§. 10.

Geistligheden skal i alle Geistlige= eller Embeds=Sager sortere under den Geistlige eller Provste=Retten, som skal bestaae af General:Gouverneuren med til sig tagende Assessorer af Landenes Præster og Missionarier.

§. 11.

Dersom nogen vil paaanke Tamperrettens eller den geistlige Rets Domme, da skal han indstævne dem lige for vores Høieste=Ret.

§. 12.

Med de militaire Sager skal forholdes efter vores Lov og Krigs=Artikler.

§. 13.

Ingen maae lade sig bruge, som Procurator, med mindre han dersom til ordentlig er beskicket, enten her, eller der i Landet af Gouverneuren

ren og det Secrete-Raad, efter at han forud af Lands-Dommeren og ethvert Steds Bysfoged er bleven examineret, og til saadant Embede dygtig befunden.

§. 14.

Politievesenet skal indtil videre, ligesom her i Landet i de fleste Kiøbstæder brugeligt er, af vedkommende Bysfogeder iagttages, og General-Gouverneuren derover have den øverste og fornødne Opsigt.

§. 15.

Følgende Haandværkere skal det i Almindelighed være tilladt sig paa disse Eilande at nedsette; nemlig: Bagere, Barberere, Bødkere, Glarmestere, Kemsnidere, Kandestøbere, Malere, Muurmestere, Steenhuggere, Grovsmide, Snekere, Skrædere, Skomagere, Tømmermænd, samt Uhrmagere, som reparere og reengjøre Uhre. Andre Kunstnere eller Haandværksmestere maae sig dog ikke nedsette, uden de dertil have vores egen allernaadigste specielle Tilladelse og Bevilling.

XCVI.

Skrivelse til Geheimeraad Greve af Holstein angaaende foregaaende Concept.

* * *

Indsluttet haver jeg den Ære at tilsende deres Høigrevelige Excellence et efter Deres Befalning forfattet Udkast til en Anordning angaaende Jurisdictionerne paa Hans Majestæts Eilande i America. Samme kommer i alle Maader overens med den fra General Landets Oeconomie- og Commerce-Collegio tilsendte og af Hans Kongl. Majestæts allerede allernaadigst approberede Forestilling.

Det jeg herved maae erindre, eller indstille til deres Høigrevelige Excellences Godtbefindende, er

1) Hvem der ere beskillede til de i Anordningen ommeldte Betiæninger, eller hvad Løn de skal have, har jeg meent ikke at vedkomme Anordningen i sig, og i den Henseende deraf at burde udelades.

2)

2) §. 2. Har jeg allene tillagt, at Processen ved Gielde-Commissionen skal være kort og summarisk, da jeg formener, at den beskikkede Byeskriver Engelbreth Zesselberg, som er en god Jurist, vel i det øvrige underretter sig om, hvorledes det forholdes ved den her i Byen værende Gielde-Commission, saa det i den Henseende ei gøres fornødent at føre Specialia derom ind i denne Anordning. Men da der ingen Vidner føres ved Gielde-Commissionen her i Byen, og de saaledes der ikke kan blive underrettede om, hvad dem skal betales for Tingsvidners Beskrivelse, saa vil det være fornødent, at dette i Anordningen fastsættes: og da skulde jeg formene, at i Henseende til Stedets Kosterbarhed, burde Skriveren ved Gielde-Commissionen, i det mindste tilstaaes 1 Mk. for Aaret at give beskreven, siden han dog for samme Betalning maae først føre Vidnernes Udsigende ind i Protocolen, og altsaa skrive det samme tvende Gange, da han neppe der paa Stedet faaer nogen til at skrive for 8 sk. Aaret. Hvad de øvrige Omkostninger angaaer, da kan man vel for det første, og indtil nogen Forestilling eller Klage derom fra Vedkommende indkommer, lade det blive derved, at dermed skal forholdes paa samme Maade, som ved Gielde-Commissionen i Kiøbenhavn.

3) §. 6. Har jeg tillige med Cancellie-Collegio formeent det retteste at være, at det for de Americanske Der, ligesom i Danmark, ligesom frem blev fastsat, at Overrettens Domme skulde indstævnes lige for Høieste-Ret. Hvad Summa Appellabilis angaaer, da har jeg holdt for, at det i denne Anordning kunde udtrykkes paa samme Maade, som i vores Danske og Norske Lov, og at Summa Apellabilis fra Overretten i Vestindien just kunde være dobbelt saa stor, som fra Ober-Hofretten i Norge.

4) §. 8. Skulde jeg indstille, om ikke de in Parenthesi fatte Ord: som Overformyndere: kunde udgaae; da Meningen dog vel ei kan være anden end denne: at det Secrete-Raad som den høieste Øvrighed skal in subsidium være ansvarlig for Umyndiges Midler, naar hverken Formynderne, ei heller Øvefogden, som Øvrighed, og de tvende som

Overformyndere ham abjungerede Borgere kan svare; men naar de skal staae til Ansvar som Overformyndere, bør de strax, saa snart Formynderen ikke kan svare, være ansvarlige, og det for:ind Bysfogden, som Øvrighed, kan komme til Ansvar. Altsaa kunde disse Ord forarsage nogen Confusjon i Henseende til den Orden, i hvilken Actio Subsidiaria mod Formyndere, Overformyndere, den nedre, og den høiere Øvrighed bør anlægges.

5) S. 9. Har jeg formeent, at Assessores i Tamperretten, der ligesom her i Landet, kunde og burde vælges, ikke af Præster og Missionarier alene, men og af andre lærde Folk, som maatte være der i Landet, saasom erfarne Medici, Chirurgi, &c.

XCVII.

Erklæring, i Anledning af et Brev til Biskop Hærleb og mig af 17 Decb. 1754 om at giøre et Forslag til at hindre de egenraadige Ægtefæber, som af Børn indgaaes mod deres Forældres Villie og Vidende, hvorefter Hr. Biskop Hærleb havde forfattet og leveret mig et Udkast til en Forordning, hvorved alle slige Ægtefæber i Almindelighed skulde forbydes. (Denne Betænkning blev af Biskop Hærleb tillige med hans egen indsendt til Cancelliet, og derhos fulgte et Brev, hvori han yttrede, at have indrettet sit Forslag saa moderat som Sagens Natur kunde tillade, og ikke nær saa skarpt, som ældre Tider eller andre Nationers Love, især den nyeste Chur: Hannoveriske Forordning af 18 Martii 1753.)

* * *

Skönt man, efter min allerunderdanigste Formening, i Almindelighed bør være heel varsom i at lægge et nyt Baand paa Ægtefæb, og dette Princip, som næsten overalt antages, fornemmelig finder Sted i disse Riger, hvor Indbyggernes Tal efter de Flestes Tilstaaelse og Erfarenhed ei er større, end at Landes og Jorden paa mange Steder vel kunde ernære dobbelt saa mange, og man saaledes har Marsag til, saa meget mueligt og lovsigt, at opmuntre de Midler, hvorved Folke:Formerelsen befordres, og Indbyggernes Tal kan forøges: Saa kan det
dog

dog ikke nægtes, at jo de egenraadige Giftermaale, som af Børn og unge Menneſker indgaaes imod deres Forældres og Børgers Willie og Vidende, er en Misbrug og kan medføre saadanne Følger, som man vel har Anſag til paa beſte Maade at ſee forebygget.

Hvad ugifte Fruentimmer angaaer, da, ſom de, efter vores Lov, alle ere umyndige og in Potestate Patria vel Tutelari, ſaa gøres det, i Henſeende til dem, ikke fornødent at ſaſtſætte nye Principia Juris, men det kommer allene an paa at bringe det i Udøvelse, ſom i Lovens 3die Bogs 16de Cap. 1ſte og følgende Artikler allerede er beſalet; og dertil veed jeg ikke at foreſtaa bedre, eller beqvemere Midler, end de, ſom af hans Heierverdighed Hr. Biſkop Herſleb i hoſfølgende Forſlag til en Forordning, allerede ere proponerede, nemlig:

- 1) At Præſten, førend han forretter Brudevielfen, bør være forviſſet om, at alle Requiſita legitimi Conjugii ere der, og alſaa at Brudens Forældres eller Formynders Samtykke ikke fattes.
- 2) At Brudens Forældre, eller, om de ikke ere i Live, hendes Formyndere, ſaaſremt de ere nærværende ſelv ſkulle være deres Datters eller Myndlings Forlovere.
- 3) At Forlovere i Almindelighed, tillige, og under ſamme Straf, ſom ellers for dem er ſaſtſat, ſkal være Borgen for, at det forehavende Egteſkab ikke er imod Brudens Forældres eller Børgers Willie.
- 4) I Kiøbenhavn og andre ſtore Stæder, hvor det ikke alletider er en Præſt muligt, at kiende enhver i hans Meninghed, ſkal Bedemændene, eller de, ſom beſtille Copulationen hos Præſten, gjøre ham Rede for, hvem Brudefolkene ere, og hvad de betiene.
- 5) At den Præſt, ſom giver ſit Samtykke og Tilladelse til, at en anden Præſt maae forrette Brudevielfen, bør give ſamme ſkriftlig, og da tillige være anſvarlig for, at alle Requiſita legitimi Conjugii ere der.

Da Loven overalt ſætter Fader og Formyndet eller Børge i Parallel ſammen, ſaa holder jeg og for, at i dette Tilfælde, i Henſeende til ugifte og umyndige Fruentimmer, bør Formyndere tilſtaaes den ſamme

samme Myndighed, som Forældres fornemmelig et ungt Fruentimmer, hvis Forældre ere døde, ligesaa snart, og endnu snarere, end dem, hvis Forældre endnu leve, kan ved et slet og uanstændigt Giftermaal forspilde sin Lykke, og forarsage sine Venner og Familie megen Fortred og Fornærmelse.

Hvad derimod Mandspersonerne angaaer finder jeg denne Sag at medføre langt mere Vanskelighed. I Følge vores Lov er Patria Potestas en species Tutelæ, der haver samme Virkning, og ophører paa selv samme Maade og samme Tid, som Tutela, eller i det høieste Curatela, der nu som oftest in Praxi er continuata Tutela. Ligesom nu den, der har fyldt sine 18 Aar, ikke længere staaer under Formynder, men alene haver en Curator eller Børge, hvis Myndighed kun strækker sig til Midlernes Vedligeholdelse; og den der er 25 Aar aldeles ikke staaer under enten Formynder eller Børge, saa ophører og Patria Potestas for en Deel, naar en Søn har fyldt sine 18 Aar, i Følge af Lovens 3 B. 17 Cap. 38 Art.; men naar en Søn har fyldt sine 25 Aar, og da er istand til at ernære sig selv, ophører Patria Potestas (for saavidt den haver nogen borgerlig Virkning) aldeles: hvilket alt af mig vidtseftigere er forklaret i min allerunderdanigste Erklæring af 24 Julii 1754 over det, i den Henseende fra Kjøbenhavns Magistrat indkomne Forslag til en Forordning eller Reskript af 3 Sept. 1753. Ulsaa, naar de Sætninger skal følges, som den i vores Lov fastsatte Patria Potestas grundder sig paa, kan det Forbud om at indlade sig udi Ægteskab, uden Forældrenes Samtykke, i det høieste ikke angaae andre Mandspersoner, end dem, som endnu ikke have fyldt deres 25 Aar. Men naar dette og sættes forud, saa bliver endnu Qvæstionen, om denne Lov og bør være almindelig for alle de Mandspersoner, som ere under 25 Aar. Det Slags egenraadige Giftermaale, som saadan Anordning egentlig skal sigte til at hindre, er neppe at befrygte blant Bønder, Daglønner, Tjenestefolk, Soldater, Marroser, fattige Haandverksfolk og andre deslige, som dog udgier den største Deel, og over $\frac{1}{2}$ Deel af Deres Mæjstæts Underfaatter. Det er allene blant fornemme eller velhavende Folk, saa-

saadant Giftermaal fornemmelig kan være at befrygte, og at derover høres Besværing; men endog blant dem er det de fleste Lider ikke Mandspersonens eller Brudgommens, men Fruentimmerets eller Brudens Venner og Familie, som kan ansees derved at være fornærmede og derunder at lide. Jeg veed da ikke, hvorvidt det kan eragtes at komme overeens med Deres Majestæts og Publici Fordeel, om der blev lagt et almindeligt Baaud paa Ægteskab i alle Stænder, for at hindre et eller andet utilladeligt Ægteskab, som undertiden kan være at befrygte i een vis Stand. En Haandværkskarl, Tjenestekarl, eller Soldat, som maatte komme her til Byen fra Slaane, Jylland eller Tyskland, og her muligt vilde indlade sig i Ægteskab, skient han ikke havde fyldt sine 25 Aar, kunde det maaskee falde baade besværligt og bekosteligt, om han hienne fra skulde skaffe Attest eller Beviis for, enten at hans Forældre vare døde, eller og, at de ikke havde noget imod hans forehavende Ægteskab.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst formene, at om her noget i Henseende til Mandspersoner skal fastsættes og anordnes, det da a) allene bør gielde om dem, som ere under deres 25 Aar og b) saaledes bør indskrænkes, at det ikke kan udstrækkes til de Stænder, hvor det neppe er at befrygte, som man egentlig sigter til at forhindre og forebygge.

Da nu det Tilfælde, hvor et Ægteskab af saadan Art saa ikke bør tillades, let falder i Minene, naar Præsten, i Folge Foregaaende, er underrettet om, hvem Brudefolkene ere, og hvad de betiene, saa mener jeg, det og tildeels kan overlades til den Præst, som bør forrette Brudevielsen, at paaskienne, naar saadant Tilfælde er forhaanden, hvorved man tillige undgaaer de mange Indskrænkninger og adskillige tildeels ubehagelige Distinctioner, som ellers vilde blive nødvendige. Og saaledes kunde det efter min Formening være nok, angaaende Mandspersoner at tilføje en Artikel af følgende Indhold.

Skulde Brudgommen være under 25 Aar, og have Forældre i Live, og Præsten, i Henseende til Brudeparrets ulige Stand og Vilkaar, have Anledning at slutte, at Ægteskabet ikke blev indgaaet med

Brudgommens Forældres Billie og Minde, da maae han udsætte Brudevielsen, indtil ham forskaffes Attest og Beviis om, at det forehavende Egestskab er Brudgommens Forældre tilkiendegivet, og at de ikke agte derudi at gjøre nogen Hinder. Kiøbenhavn den 12 Maji 1755.

Herpaa blev resolveret i Cancellie-Collegio:

Remitteres til General-Prokureuren ved Skrivelse, at han herom, eftersom han best finder tienligt, opfatter et Forslag til en Forordning.

Og i Conseillet resolveret:

Ligeledes, og tillige indberette, om han i Allmindelighed haver noget at erindre mod en Forordnings Udgivelse om denne Sag.

XCVIII.

Erklæring over Conferensraad og Amtmand Derges Memorial og Forspørgsel af 5 Maji hvorledes han skulde forholde sig i en Sag angaaende en Præst Hr. Claussen i Galsfer, som den 1 Maji pludselig var død, og for hans Død havde declareret, at han troede, han havde faaet Forgift ind i en Kage, som hans forlovede Kiereste Jomfrue Mossin havde givet ham; ligesom der og, efter hans Død, ved Obductionen, var funden Rottetrud i ham. NB. Memorialen havde ikke været i Cancelliet, men blev mig sendt fra Grev Solstein.

* * *

Da Veneficium er et af de allerfarligste Forbrydelser i det bürgerlige Selskab, hvilket saa meget mere umiddelbar fornærmer den almindelige Sikkerhed og Rolighed, som det neppe er nogen mueligt derfor at tage sig vare, og der i nærværende Tilfælde ei allene er saa stærke Formodninger, men og, naar Obductions-Attesten tages til Hielp, saadant Beviis, at Corpus delicti eller Veneficium vel kan ansees at være tilfulde beviist; saa synes den offentlige Sikkerhed selv at udfordre, at denne Sag paa det allernøieste og skarpeste undersøges, for om mueligt at udfinde den rette Gierningsmand, og Medhielpere, eller Medvæ-

dere.

dere. I den Henseende vil det frem for alle Ting være nødvendigt, at der strax til at undersøge samme, beskiffes en dueelig Actor, eller Actuaris, som, isald han ikke er ovet i den inquisitoriske Proces, af Amtmanden maae befales: 1) At han strax og i Begyndelsen indkalder alle og enhver, som formenes at kunne give nogen Oplysning om Sagen og dens Omstændigheder, endog dem, der maatte være mistænkte som Gierningsmand eller Medvidere, og lader enhver for sig, uden at den ene faaer at vide, hvad den anden har udsagt, giøre sin Forklaring for Retten, saaledes, som de træste sig til med Eed at bekræfte, dog uden at han i Begyndelsen tillæder nogen af de saaledes Indkaldte at giøre Eed. 2) Den Forklaring, de indkaldte Personer saaledes giøre, skal holdes ganske hemmelig, og ingen, uden Actor allene tillædes at faae Copie deraf, da han deraf bør sionne om, hvem han bør indkalde, og hvad han videre bør foretage til Sagens Oplysning. 3) Da der i Begyndelsen ikke kan eller bør beskiffes nogen Defensor, men Actor allene bør styre hele Processen, saa maae han og ansee sig selv som Neutral, og upartisk søge at faae hele Sagens Sammenhæng og alle dens Omstændigheder oplyste; i den Henseende han ligesaa lidet bør forbigaae noget af det, som kunde synes at tiene til Undskyldning eller Befrielse for een eller anden af de allerede mistænkte Personer, som det, der kan tiene til at gravere eller overtyde dem. 4) Saasnart han af den Forklaring, de saaledes indkaldte Personer have giort, og den indhentede Oplysning finder Anledning til nogen vel grunder Mistanke og Formodning mod visse Personer enten som Gierningsmand, eller Medvidere, bør han af Øvrigheden requirere, at de saaledes mistænkte Personer blive anholdte. 5) Naar alle de mistænkte Personer saaledes ere anholdte, kan for dem beskiffes en Defensor, da Sagen med den udføres paa ordentlig Maade, og Actor allene har at iagttage en Actors Pligter.

Disse ere de fornemste Puncter, som Actor maae underrettes om, og fornemmelig i Begyndelsen maae holde sig efterrettelig; men da jeg ikke veed, om der paa Falster eller under Amtmandens Jurisdiction,

just er nogen, der i denne saa vigtige Sag kan beskikkes til Actor, det ei heller synes at være General-Fiskalens Embede, at undersøge og paa-tale Sagen, saa skulde jeg formene at Amtmanden kunde tilskrives i det Tilfælde at henvende sig til Stiftamtmanden over Holland og Falster, som tillige maatte anbefales paa Amtmandens Requisition at beskikke en duelig Procurator eller anden Person til Actor i denne Sag, og tillige befale ham at henvende sig til Amtmanden, for at blive underrettet om, hvordan han sig havde at forholde.

Omendskiønt det nu var at ønske, at Sagen for den ordinaire Ret, hvor den egentlig henhører, kunde afgjøres og paadømmes, da Commissioner i Criminelle Sager ofte indføre adskillige Uleiligheder, saa frygter jeg dog, det neppe vil lade sig gjøre, i Henseende til: a) ved jeg ikke, om Birkedommeren paa Falster besidder den Kyndighed og Erfarenhed, som udfordres af en Dommer in Processu Inquisitorio, hvorfra her i det mindste maae begyndes; b) maae de indfalte Personers Udfigende og Forklaring, fornemmelig i Begyndelsen holdes ganske hemmelig, hvilket mueligt vilde finde sin store Vanskelighed, naar det skulde skee i 8 Tingmænds eller Meddomsmænds Overværelse og indføres i den daglige Ting-Protocol, hvor tillige indføres alle Tings-Vidner, og alt, hvad, som passerer for Retten. c) Synes det, at adskillige Personer, som ikke sortere under Birketinget, kunde blive inddragne under Sagen, og enten blive indkaldte, som Vidner, eller til-talte, som Medvidere, da det, i Henseende til dem, kunde give Anledning til adskillige Exceptiones fori non competentis med videre, om Sagen skulde blive ved Birketinget. Saaledes skulde jeg holde det for best, at tvende Commissarier bleve befalede at undersøge Sagen, samt kiende og dømme paa alle derudi Indviklede, da alle Vidner og Andre, som Actor maatte finde for godt at indkalde, skulde være forbundne, uden Exceptio Fori at møde for Commissionen, og gjøre deres Forklaring. Derhos Commissarierne tillige kunde befales at gjøre deres Beste til at faae Sagens rette Sammenhæng lagt for Dagen, og at erindre den beskikede Actor om alt hvad de, i den Henseende eragtede, tienligt

stienligt eller nødvendigt. Til Commissarier veed jeg ingen bedre at give Anslag paa, end de af Amtmanden foreslaagne tvende Landsdommere i Holland og Falster.

Endelig, da Amtmanden ikke har dristet sig til at lade den Af-dødes trolovede Kiereste arrestere, skönt der synes at hæfte nogen Mis-tanke paa hende, saa skulde jeg ikke holde for, at det burde skee, i Følge af en Kongelig Ordre, men at man saaer lade det komme an paa den beskikkede Actor, som i Følge Foregaaende bør begiere hende arreste-ret, naar han af de afhørte Personers Forklaring og Udsigende finder Anledning til nogen grundig Mistanke mod hende. Kjøbenhavn den 20 Maji 1755.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:

Erpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

XCIX.

Erklæring over en Memorial af 24 April fra Byfogden i Kiøge, hvorved han forespørger sig, om det ikke, i Følge Reskriptet af 10 August 1753 til-falder ham at forrette Auction over nogle Meubler, som en Præste-Enke havde efterladt sig, der var flyttet til Byen

* * *

At en Præste-Enke, saa længe hun ikke foretager sig noget, hvor-ved hun forandrer sin Stand, bliver ved at fortære under den geistlige Jurisdiction, er noget, som ikke kan disputeres, ligesom Byfogden ei synes derom at tvivle. Da nu alt, hvad man veed om afaangne Hr. Mariagers Enke, er, at hun paa nogen Tid har boet i Kiøge, og der er død; og Provsten i Ransøe-Herred ligesaa vel er Auctions-Forvalter ved den geistlige Jurisdiction i Kiøge, som Byfogden ved den verdslige; saa er det klart, at det tilfalder Provsten at forrette Auctionen over bemeldte Præste-Enkes efterladte Bøsser; og skion-ner jeg ikke, hvorledes Byfogden af Reskriptet af 10 August 1753 kan tage Anledning til at troe, at det tilfalder ham at forrette samme

Auction. En anden Sag var det, om bemeldte Præste-Enke var død et andet Sted, og hendes efterladte Løzere derfra vare blevne førte til Kiøge, for der at sælges; thi som det da ikke kom an paa, hvem samme Gods tilforn havde tilhørt, saa tilfaldt det Byefogden at forrette Auctionen. At de Militaire allene, og ikke de Geistlige i bemeldte Rescript ere undtagne, kommer deraf, at Rescriptet bør være en almindelig Regel for Geistlige saavelsom alle andre Auctionsforvaltere, da derimod det, som Rescriptet fastsætter, i Henseende til Auctionen over Immobila, ikke kan finde Anvendelse blant de Militaire, særdeles i Norge formedels de særdeles Nødtigheder, de tilforn ved andre foregaaende Kongl. Forordninger og Rescripter have erhvervet. Imidlertid, da dette anførte Rescript af 10 August 1753 i visse Tilfælde og kan tjene til Efterretning for de geistlige Auctionsforvaltere, og til at afgjøre de Disputer, som mellem dem og andre maatte opkomme, saa veed jeg intet imod, at det jo kunde Hr Biskop Zersleb saavel som de øvrige Biskoper communiceres. Kiøbenhavn den 16 Junii 1755.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Forbliver ved Erklæringen og communiceres Rescriptet Bisperne.

C.

Skrivelse til Kiøbenhavns Magistrat angaaende deres Memorial af 30 April om at faae en Sag om Filouterie i Epil examineret i Inquisitions-Commissionen i Stokhuset, som var sendt til General-Procureurens Erklæring, tillige med Commandantens og Krigs-Cancelliets Betænkning.

Hans Kongl. Majestæt har allernaadigst befalet mig at indgive min allerunderdanigste Erklæring over den fra Deres Excellence og Hojstærede Herrer indfomne allerunderdanigste Memorial af 30 April om, at en Sag angaaende nogle i Epil optrukne Bønder, saavelsom alle andre Sager af samme Natur og Beskaffenhed, udi Stokhus Inquisitions-Commissionen til Undersøgning maatte antages. Krigs-Cancelliet saavel

saavel som Hr. General Numsen ere med Deres Excellence og Høistærede Herrer enige derudi, at det kunde til Publici Bedste og Sikkerhed have sin store Nytte, om slige Sager i bemeldte Commission bleve undersøgte. Jeg maae tilstaae, at jeg holder det for at være af store Følger, da man neppe kan vente, at de af Hans Majestæt til saadan oprækkerst Espis og Filouteries Afskaffelse søiede høistpriselige Anstalter vil have nogen retskaffen og kiendelig Virkning, med mindre der i Begyndelsen statu-res Exempel paa een eller anden af slige Filous; men, at statuere Exempel, forudsætter, at den Skyldige i Forveien er tilfulde overbevist, hvilket man kan gjøre sig langt mere Haab om, naar de blive examinerede i Inquisition-Commissionen, hvor Navnet allene ofte kan bringe dem til Betsindelse, end saa længe Sagen forbliver ved de ordinaire Retter: jeg frygter derimod, at om disse Filous, som skal være udlærte paa at nægte og dølge, i Mangel af Beviis, ei allene skulde slippe frie for Straf, men og beholde og vinde ved den paa saa ulovlig og strafværdig en Maade giorte Fordeel, baade deres og andre ligefindedes Dumdriftighed og Sikkerhed da derved vilde forøges og tiltage. I Henseende til disse og andre Omstændigheder holder jeg mig i alle Maader forvissat om Deres Excellences og Høistærede Herrer's Hielp i at befordre de Midler, hvorved en saa god og til Publici Nytte sigtende Hensigt kunde opnaaes.

Men da jeg veed, at det virkelig forholder sig saaledes, som Gar-nisons-Auditeuren i hans Skrivelse til Hr. General Numsen foredrager, og bemeldte Hr. General, saavel som Krigs-Cancelliet med ham ere enige udi, nemlig: at han i Almindelighed med saa mange forskiellige Forretninger er overvældet, og i den Tid i Særdeleshed har i Tve-sager saa mange Inquisiter paa Halsen, at han ikke engang kan overkomme det, han derved er forbunden til at forrette og iagttage, meget mindre er i Stand til at paatage sig nyt Arbeide med at undersøge Sager, som, i Følge Indretningen, egentlig at tale ikke kan ansees at være Inquisition-Commissionen eller hans Embede vedkommende, fornemmelig saa længe han ikke er i Stand til at holde en Fuldmægtig, som

som han ved Forretningernes Mængde kunde have nogen Hielp af; saa holder jeg det betænkeligst, at raade til at bebyrde Garnisons-Auditeuren med mere Arbeide, v.d at henwise flere Sager til Inquisitions-Commissionen, hvor han er Actuarius, og næsten allene maae forrette alle Ting, uden tillige at give Anledning til, at han maatte blive sat i Stand til at forrette det ham saaledes paalagte Arbeide, ved det at ham blev tilstaaet Salarium til at lønne en Fuldmægtig, som han kunde have Bistand af. Jeg frygter og, at om end saadan Ordre til Inquisitions-Commissionen imod Vedkommendes Willie blev udvirket, den Uleilighed da vilde stude deraf, at de Commissionen saaledes imod dens Willie paabyrdede Arrestanter og Inquister i lang Tid vilde blive hendsiddende, hvorved ei allene Publicum blev ført i unyttig Bekostning, men og Sagen selv vilde komme i Vanædrag.

Jeg skulde saaledes overlade til Deres Excellences og Høistærede Herrers Overveiende, om de ikke selv finde det baade billigt og tienligt, at Garnisons-Auditeuren blev af Dyens Cassé tilstaaet aarlig 200 Rdr., eller saa omtrent, til at lenne en Fuldmægtig for, som han kunde have Hielp af, i hans Embedsforretninger.

Vel veed jeg, at Dyens Cassé nu, frem for tilforn, med adskillige Udgifter er bebyrdet, i den Henseende jeg og har været om over at giøre noget Forslag, som maatte synes at sigte til at betynge den med nye Paalæg; men jeg skienner ei heller rettere, end at denne Udgift paa den ene Side er nødvendig, og paa den anden Side tiener til Dyens og Publici Nytte og Sikkerhed.

Maatte jeg nu herudi blive forvissat om Deres Excellences og Høistærede Herrers Samtykke og Bifald, skulde min allerunderdanigste Forstilling og Forslag gaae derhen: At Garnisons-Auditeuren, som Actuarius og Skriver i Inquisitions-Commissionen, maatte til at lønne en Fuldmægtig af Dyens Cassé nyde aarlig 200 Rdr. eller saa omtrent; hvorimod Inquisitions-Commissionen skulde være forbunden til Examinatation og Undersøgning at imodtage ei allene denne her in Qvæstione værende Spille-Sag, men og alle andre Sager, som reise sig af Filou-
terie

terie i Epil, og maatte være af den Betændthed og Beskaffenhed, at Magistraten fandt fornødent samme til Inquisitions-Commissionen at henvise.

CI.

Erklæring over Stiftamtmand Scheels Memorial af 29 Martii angaaende en Jøde Elias Joseph, som af et Qvindemenneske Kirsten Lars Datter i Slangerup var udlagt til Børnefader.

* * *

Da man allene veed, at Jøden Elias Joseph af det besvangrede Qvinde-Menneske Kirsten Lars Datter er udlagt til Børnefader, og saadan Bekiendelse vel virker en Præsumptio Juris, som den graverede Person, saafremt han ikke tilstaaer sig at være skyldig, er forbunden til at elidere, ved at aflægge sin Bænegtelses-Eed, men dog ikke ligefrem kan antages, som et fuldt Beviis; saa er det klart, at denne Jøde ikke kan ansees enten som Confessus eller Convictus, førend man veed, om han tilstaaer Gierningen eller tilhæder at fralægge sig den med sin Eed. Men saa længe, han ikke er tilfulde overbeviist, holder sig det hverken for nødvendigt eller anstændigt, at Deres Majestæt i Forveien og i al Fald dicterer ham en vis bestemt Straf, som dog ingen Sted kan have, saafremt han vil gjøre sin Eed. Det eneste, der saaledes nu for Tiden, i Henseende til denne Jøde, efter min allerunderdanigste Formening, kan eller bør foretages, er, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongel. Majestæt at reskribere til Kiøbenhavn's Magistrat, da denne Jøde, efter Stiftamtmandens Sigende, nu skal opholde sig i Kiøbenhavn: At de lade ham tiltale for begangen Leiermaal, og, saafremt han sig det ikke paa lovlig Maade fralægger, da til at lide saadan Straf, som det i Overeenstemmelse med de allernaadigste Reskripter af 1725 og 1734 allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at belægge ham med. Kiøbenhavn den 17 Junii 1755.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:

Ordre til Magistraten efter Erklæringen, derefter indberettede Magistraten, at Jøden ei var at finde og altsaa blev Sagen henlagt.

CII.

Erklæring oder Commerceraad og Byefoged Lybæckers Memorial af 6 Martii 1755 om, at det maatte ham tilbageleveres, som han havde betalt til Wiborg Dombhuus i Følge af tvende Landstings Domme, som ved Høieste Ret vare underkiendte, med Stiftamtmand Holckes Erklæring.

* * *

Det, som haver givet Anledning til denne allerunderdanigste Ansøgning, er følgende Qvæstion: Om den, som ved en Landstings Dom er dømt til at betale noget til Landstings Dombhuset, og, i Følge Placaten af 24 August 1742 strax ved Dommens Afsigelse, har erlagt og betalt det, ikke kan paastaae, at det igien skal ham udbetales og tilbageleveres, naar samme Landstings-Dom siden ved Høieste-Ret bliver tilfidesat, og underkiendt, saa at den ikke skal komme ham til Fornærmelse eller Penges Udgiot i nogen Maade? Efter min allerunderdanigste Formening bør herudi gøres nogen Forffiel paa en Part, som ved Landstinget taber sin Sag og dømmes til at give sin Wederpart Omkostning, og altsaa, i Følge Placatens anden Artikel tillige bør betale noget til Dombhusets Reparation, og en Under-Dommer, hvis affagte Dom Landsdommerne ei allene underkiende, men og ansee den som ugrundet, ulovffikket eller uretviis, og altsaa mulctere Dommeren pro Meliori informatione, og ofte kiende ham til, tillige med den tabende Part, at betale den anden og ved Landstinget vindende Part Omkostninger, da de af den allegerede Placats anden og tredie Art. tage Anledning tillige at dømme saadan en Underdommer til at betale noget til Dombhusets Reparation.

Hvad saadan en Part angaaer, som ved Landstinget taber sin Sag og dømmes til at betale Omkostninger, da, som den allegerede 2 Art. i
Pla-

Placaten udtrykkelig befaler, at han strax, enten han vil appellere eller ei, skal til Domhusets Reparation betale noget vist i Forhold til de idømte Omkostninger, og det synes, ligesom Landsdommerne, i Følge Placaten, vare berettigede til at paaftaae denne Betalning til Domhuset, omendskient derom intet var meldt i Dommen, saa holder jeg for, at naar disse Penge cengang ere betalte, det da derved bør have sit Forblivende, uden at den, som har betalt dem, derfor kan paaftaae nogen Refusion, i hvordan end Sagens Udfald bliver ved Høieste-Ret, da han maae ansee dette, som een af de Uleiligheder, der følge af at tage en Sag i første eller anden Instans, og ikke aldeles ophøre, omendskient Dommen siden i 3die Instans bliver rettet og forandret.

Det synes og, at naar den, der havde tabt ved Landstinget, men siden vandt ved Høieste-Ret, skulde have de Penge igien, han havde betalt til Domhuset, saa burde derimod den, som havde vundet ved Landstinget, men siden tabte og maatte betale Omkostninger ved Høieste-Ret, erlægge den samme Summe til Domhuset, som den anden derfra fik tilbage; men dette skeer ikke, og da ingen ved Høieste-Ret dømmes til at betale noget til Domhuset, saa fik Domhuset intet i alle de Sager, hvor een vandt ved Landstinget, og den anden ved Høieste-Ret.

Hvad derimod angaaer en Underdommer, som ved Landstinget er bleven mulceteret, og i Anledning deraf dømt til at betale noget til Domhuset, som han strax ved Landstingsdommens Afgjælse har maattet betale og erlægge, da holder jeg for, at naar Under-Dommerens Dom siden ved Høieste-Ret maatte blive confirmeret, eller Landstingsdommen tilfidesat og frafalden, bør Underdommeren have det igien udbetalt som han tilførn i Følge den frafaldne Landstingsdom har maatte erlægge til Domhuset.

Naar man stricte vil fortolke Placaten af 24 August 1742 skienner jeg ikke, at Landsdommerne derved ere blevene berettigede til at dømme en Under-Dommer som Under-Dommer til at betale noget til Domhuset; thi Placaten taler ikke et Ord om Under-Dommere, men

nævner allene Parterne i Sagen, hvorunder en Dommer omendskjønt han dommer urigtig, ikke kan eller bør forstaaes, saa længe han ikke selv gjør sig til Part i Sagen, ved at opføre sig saaledes, at han kan dømmes til at være ansvarlig enten in subsidium, eller tillige med den Part han haver favoriseret, til Omkostninger, Mulcter og alt hvad der dependerer af Sagen. Omendskjønt det nu kan taales at Landsdommerne, naar de mulctere en Underdommer, da og domme ham til at betale noget til Domhuset i Forhold til Mulcten, saa bør det dog ingenlunde fornærme en Underdommer, hvis Dom confirmeres i Højeste-Ret, og som saaledes maae antages at have dømt, som han burde; men ligesom han befries for de øvrige idømte Mulcter og Omkostninger, saa bør ham og tilbageleveres det, han allerede har betalt til Domhuset, som han ellers fik Marsag til at beklage sig over, at han blev straffet, fordi hans Overdommere havde taget Feil. Hertil kommer det, som man endog af de tvende i denne Supplique ansferte Landstings-Domme erfarer, nemlig, at de jydffe Lands-Dommere maae være temmelig hurtige til at mulctere en Underdommer, og ved Anledning deraf at domme ham til at betale noget til Domhusets Reparation; og da det er bekiendt nok, at de fleste Underdommere i Danmark kun ere heel maadelig aflagte, saa at slige Mulcter, skjønt i sig kun smaae, virkelig kan uleilige dem, saa var det ubilligt, om en fattig Underdommer, uden at have fortient det, skulde udbetale en Mulct, som han, efter hans Omstændigheder, havde ondt ved at udrede. Saaledes seer man, at denne Bysfoged paa kort Tid, og, uden at have fortient det, er dømt til at betale 7 Rdr. 4 Mk. til Domhuset. En Summa, som ofte udgjør $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ Deel af en Underdommers visse Indkomst. Thi skjønt Supplicanten andrager, at han haver udbetalt til Domhuset 11 Rdr. 4 Mk. og beder om at faae samme igien, saa befindes han dog ikke selv at have udbetalt mere, end 7 Rdr. 4 Mk., da de 4 Rdr. maae være de, som den ene Part i Sagen Ole Salmonsen til Domhuset har maattet betale. Jeg skulde saaledes i Følge Foresgaaende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres

Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Landsdommerne i Nørre-Sjælland:

At hvad en Part, i Sølge Placaten af 24 August 1742 ved Landstinget dømmes til at betale til Landstings Dombuset, og, i Sølge af samme Placat, strax maae udbetale, det skal derved have sit Forblivende, uden at samme Part derfor kan paastraae nogen Refusion, i hvordan end Sagens Udfald bliver ved Høieste-Ret. Men dersom en Underdommer formedelst hans affagte Dom eller brugte Omgang ved Landstings Dommen vorder mulcteret, og i Anledning deraf tillige dømt til at betale noget til Dombuset, da, saafremt Underdommerens Dom siden ved Høieste-Ret maatte vorder confirmeret, eller og Landstings-Dommen strafaldet og underkiendt, skal det, som Underdommeren, i Sølge af Landstings-Dommen allerede maatte have betalt til Dombuset, ham igien erstattes og tilbageleveres. I Sølge deraf Landsdommerne og have at foranstaae, at saavel de 3 Rdr. 2 Mk., som Commerceraad og Byefoged Lybekker, i Sølge Landstings-Dommen mellem Jens Svaa og Ole Salmonsen af 10 November 1751, til Dombuset har maattet udbetale, som de 4 Rdr. han i Sølge en seener Landstings-Dom af 5 Sept. 1753 paa samme Maade har betalt, strax tilbageleveres, og igien udbetales til bemeldte Byefoged og Commerceraad Lybekker, da begge foreremeldte Landstings-Domme siden ved Høieste-Rets Dom af 26 November 1753 og 25 Maji 1754 ere strafaldte og tilsidefatte. Da der af samme allernaadigste Reskript kunde gaae Communication til Hr. Geheimeraad og Stiftamtmand Baron Solck. Kiøbenhavn den 23 Junii 1755.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Ordre og Notis herom efter General-Prokureurens Erklæring.

CIII.

Erklæring over Syffelmand i Jisland Thorsten Magnussens Forespørgsel af 15 Sept. 1754 om den, der første Gang straffes for ringe Tyverie, bør have Boeslod forbrudt, samt Laugmand Giffesens Paategning, at de ofte straffes til Ragen, med Stiftamtmandens Erklæring.

* * *

Da der i Jisland, i Følge af Forordningen af 19 Februarii 1734, bør i Tyvsager dømmes efter Norske Lov, og samme Lov er tydelig nok, saavel i det Tilfælde, hvor Syffelmanden tvivler, som i det Tilfælde, hvor den constituerede Amtmand nemlig Laugmanden synes at tage Feil, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelige Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden over Jisland Hr. Kammerhere Greve af Rangou:

At da der i Jisland i Tyvsager bør dømmes efter Norske Lov, og samme Lovs 6te Bogs 17de Cap. 40de Art. udtrykkelig og i Almindelighed befaler, at enhver, som Tyvsdom overgaaer, skal have forbrudt sin Hovedlod, saa følger, at enhver, som dømmes til at lide Straf for begangen Tyverie, enten det er for ringe eller stort Tyverie, enten det er første eller anden Gang, bør tilligemed dømmes til at have sin Boeslod forbrudt, da derimod den, som første Gang straffes for ringe Tyverie, ikke bør straffes til Ragen, men i Følge Norske Lovs 6 Bogs 17 Cap. 33 Art. allene miste sin Gud, hvilket bør skee, ikke offentlig, men i Stilhed i Sængslet, eller paa det Sted, hvor Delinquenten sidder og har været forvaret, allene i Overværelse af Dommeren og Retten, eller nogle paa Rettens Vegne, paa det man ved dem kan have Dished om, at Executionen virkelig er skeet, og at den Skyldige har udstaaet sin Straf.

Kjøbenhavn den 24 Junii 1755.

Cancelliet resolverede herpaa:

Ordre herom efter General-Prokureurens Erklæring.

CIV.

Erklæring over Kiøbenhavns Magistrats Memorial af 30 April 1755 om at faae en Sag angaaende nogle Bønder, som her i Byen vare blevne optrukne og filouterede i Epil, eramineret i Inquisitionens Commissionen i Stokhuset, tillige med Commendantens og Krigs-Cancelliets Betænkning derover, og Magistratens Svar til General-Procureuren.

* * *

At den her in Qvæstione værende og af nogle Deres Majestæts Bønder indklagede Sag, saavelsom andre Sager af lige Beskaffenhed, kunde blive eraminerede i Inquisitionens Commissionen i Stokhuset, holder jeg ikke allene for nyttigt, men og for høist nødvendigt.

Det er bekiendt, at Filouterie i Epil paa nogen Tid saaledes har taget Overhaand, at deres Majestæt allernaadigst har fundet for godt, til samme at forekomme, at seie adskillige høipriselige Anstalter; men de allerbedste og viseste Foranstaltninger blive uden Virkning, saa længe det mangler paa Udvælselse, skal man af de saaledes seiede Anstalter have Marsag til at love sig den forønskete Virkning, vil det være fornødent, at der i Begyndelsen paa nogle statueres Exempel. Skulde derimod een eller anden bekiendt grov Filou, som baade er angivet, og man af alle Omstændigheder klarligen kan kiende at være skyldig, skient han ikke ved tvende uvillige Vidner om Gierningen i sig kan overbevises, ei allene slippe frie for Straf, men og beholde og beriges ved den paa saa ulovlig en Maade giorte Fordeel, kan deraf ei flyde andet end at andre, som paaftaae at forstaae deres Haandverk ligesaa godt, love sig samme Udfald, og saaledes med største Frækhed, og uden mindste Frygt blive ved at drive et saa utilladeligt, og for Publico, men i Særdeleshed for den gemene Mand og andre unge og herfarne Mennesker høist skadeligt og farligt Haandverk. At statuere Exempel paa een, der har begaaet en Misgierning, forudsætter, at den skyldige i Forveien er confessus eller convictus, men derom kan man i de Sager, som angaae Filouterie i Epil, kun gjøre sig lidet Haab, saa længe Sagen skal

skal behandles og undersøges ved de ordinære Retter, og paa den der brugelige Maade, siden den, som gjør Profession af at trække andre op i Spil, efter al Rimelighed, og forstaaer at gjøre det saaledes, at Gierningen ei lettelig ved Vidner skal blive ham overbeviist.

Derimod pleier det Ord: *Inquisition's-Commission*, i Særdeleshed hos flige Folk, at have saadan Virkning, at endog Navnet allene er god for at bringe dem til at bekiende; da dg, naar de vide sig skyldige, og deres Sag der bliver undersøgt, kun gjøre sig lidet, Haab om at slippe ved en haarnakket Denægtelse og forstilt Uvidenhed. Jeg maae og tilstaae, det jeg i adskillige Tilfælde har erfaret, og er bleven overbeviist om, at den nu værende Garnisons-Auditeur og Actuarius i *Inquisition's-Commissionen* Mecklenborg saa godt forstaaer at styre en *Inquisition's-Proces*, og saavel er drevet i at examinere og udforske Vidner saavelsom Parter og Medvidere, og at forville og indvikle dem, som vil fordølge den rene Sandhed, saa man kan gjøre sig sikkert Haab om, naar en Sag i *Inquisition's-Commissionen* af ham bliver undersøgt, at Sagens rette Sammenhæng og virkelige Omstændigheder vil blive lagt for Dagen, særdeles naar der i Forveien ere saadanne Formodninger, som der befindes i denne Sag, og man meest kan vente i de Sager, hvor een eller flere besværges sig over, at de af andre i Spil ere blevene oprukne. Naar een eller i det høieste tvende flige Sager først i *Inquisition's-Commissionen* ere undersøgte, og Bedragerne derved ere udfundne, overbeviiste og afstraffede, er jeg vis paa, det skal bidrage mere til at faae saadan Filouterie affkaffet, end en Forordning, som satte den haardeste Straf derfor, da Straffens Haarhed ikke strækker den, som smigreer sig med at Gierningen ikke skal kunne ham overbevises.

Men ligesom jeg paa den ene Side holder det baade for nyttigt og nødvendigt, at denne og andre flige Sager kunde blive undersøgte i *Inquisition's-Commissionen*, saa er jeg og paa den anden Side forvissat om, at det i alle Maader forholder sig saaledes, som Garnisons-Auditeuren i hans Skrivelse til Commendanten Hr. General Numsen har

har andraget, og Commendanten saavelsom Krigs=Cancelliet med ham tilstaaer, nemlig at Garnisons=Auditeuren ei allene i Almindelighed med saa mange andre Forretninger er bebyrdet, men at der og i særdeleshed i denne Tid ere saa mange Inqvister i Tyvesager, som alle ere anholdte og skal examineres i Inqvistions=Commissionen, hvor det fornemmelig kommer an paa ham, saa han ei engang kan overkomme det ham saaledes virkelig og i Følge af Commissionens Indretning og Instrux tilkommer at forrette, meget mindre kan paatage eller afgive sig med nogen Slags Undersøgning, som stricte, i Følge af Instruxen, ikke er Inqvistions=Commissionen eller hans Embede vedkommende, med mindre ham maatte tilstaaes en Fuldmægtig, som i adskillige af hans Forretninger kunde gaae ham til Haande, og betage ham et og andet Arbeide, derved han kunde blive i Stand til baade at paatage sig mere, og med større Flid paaagte de øvrige og vigtigste Forretninger.

I den Henseende har jeg hverken holdt det for billigt at raade til at bebyrde Commissionen med flere Sager, og derved paalægge Garnisons=Auditeuren som Actuarius mere Arbeide, uden tillige at give Anledning til, at han i samme hans Arbeide kunde blive understøttet, og sat i Stand til at forrette det, ved det at en Fuldmægtig blev ham tilstaaets ei heller har jeg holdt det for tienstigt, imod Vedkommendes Villie at paalægge Inqvistions=Commissionen at examinere enten denne eller nogen anden Sag, da Virkningen deraf, uden Tvivl, vilde blive, at Inqvisterne i lang Tid, til Befæstning for Publicum, bleve hængsiddende, og Sagen selv derover kom i Langdrag.

Udi den mig tillige med General=Auditeurerne allernaadigst anbefalede Commission angaaende denne Inqvistions=Commissions Indretning og Instruction, have vi allerede iagttaget, at det vil blive fornødent, at den, som i Commissionen skal være Actuarius og styre Processen med videre, ei allene maae tilstaaes en Fuldmægtig, men at han og for alle andre Forretninger maae blive befriet, da dette Embede kan flye ham nok at bestille, særdeles, naar ikke Tyvesager allene i Commissionen skal undersøges, men og andre Criminelle Sager, som maatte

være indvirkede, og hvor det dog til Publikums Sikkerhed udfordredes, at Sagens rette Sammenhæng kunde blive opløst, og den eller de Skyldige udfundne og afstraffede. Jeg skønner ei heller rettere, end at Byen fornemmelig vil komme til at bidrage saavel til Præsæs eller Aktuarii, som til Fuldmægtigens Løn; thi skient de fleste af dem, der anholdes og examineres i Inquisitionens-Commissionen, vel høre til Militair-Etaten, saa kan det dog ikke nægtes, at det er til Byens Sikkerhed denne Commission er anlagt, og at det er Byen og dens Indvaanere, som have den største Nytte deraf, da Inquisitionens-Commissionen er den største Skrak for dem, der baade have Lyst til, og ere udlærte paa at stiele, og næsten det eneste, der holder de mange lidelige og stelte Folk i Aue, som ved Hvervingen daglig bringes her ind fra andre Steder. Men da det med denne Instrux's Forsætning og Commissionens hele Indretning endnu kan vare en Tid lang, i Henseende til de adskillige Ting, der falde at bestemme, og de mange Vanskeligheder, derved møde, og denne Sag ikke kan bide derefter, jeg ei heller uden Magistratens Vidende, og imod deres Villie, har villet giøre noget allerunderdanigst Forslag, som maatte sigte til at bebyrde Byens Cassé, saa har jeg i Skrivelse til Kiebenhavns Magistrat af 10 Junii h. a. forestillet disse Omstændigheder, og tillige udbedet mig deres Betænkning, om de ikke i Anledning deraf selv fandt det baade billigt og rienligt, da Aktuarus i Inquisitionens-Commissionen hidindtil aldeles intet har nydt af Byen, at ham herefter og indtil videre blev tilstaaet aarlig 200 Rdr. eller saa omtrent, til at lønne en Fuldmægtig, som kunde være ham behjelpelig i hans Forretninger, og han derved sættes i Stand til baade at overkomme det ham allerede ved Commissionen paalagte Arbeide, og desuden at paatage sig een eller anden Sags Examination, som ved særdeles Ordre til Commissionen maatte blive henviist. Derpaa jeg og under Dato den 18 Junii har erholdet Magistratens Svar, at de fandt det billigt og tienligt, saavel at Garnisons-Auditeuren blev tilstaaet en Fuldmægtig, som, at samme Fuldmægtig blev lønnet af Byen, da Lønnen kunde indtil videre best tages af Renovations-Cassen, som

den,

den, hvortil alle Byens Indvaanere bidrage, da de tillige formeente, at saadan Fuldmægtig vel kunde have for 150 Rdr. aarlig Løn.

Som da Krigs=Cancelliet, Byen og Commendanten saaledes ere enige, saavel i Henseende til det, her allerunderdanigst er bleven ansøgt og begjert, som i Henseende til Maaden, paa hvilken det kan opnaaes og erholdes; og jeg allerunderdanigst maae tilstaae, at naar det skal opnaaes, som her tilsigtes, kan Garnisons=Auditeuren ikke være tiemt med anden Fuldmægtig, end den, som allerede er vel drevet i Lovhædigheden, og nogetsledes forstaaer den inqvistoriske Proces, saa han kan være i Stand til baade at bestyre Forhøret, føre Protocollen, og fremsætte de efter Omstændighederne tienlige Spørgsmaale til Inqvisterne i de smaae Forherer, som af Commissionen pleie at subdelegeres, naar de paa eengang have mange Personer arresterede, og saadan Fuldmægtig neppe bliver at faae for ringere end 200 eller i det mindste 180 Rdr. aarlig, ligesom det her ei heller kan komme an paa en 30 Rdr. aarlig mere eller mindre, som denne Foranstaltning dog kun er ad interim, indtil Inqvissions=Commissionen paa en ordentligere Fod kan blive indrettet og en nye Instrux derfor forfattet, da Byen, efter al Ansøgende vil komme til at bidrage meget mere dertil: Saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Kiebenhavns Magistrat: At nu værende Garnisons=Auditeur, som Actuarius i Inqvissions=Commissionen, skal, indtil videre, aarlig af Byen nyde 180 Rdr. til at lønne en Fuldmægtig, som, paa Auditeurens eget An- og Forsvar, kan være ham behjelpelig, i de ved bemeldte Commission forefaldende, og ham paalagte Forretninger; hvorimod Inqvissions=Commissionen skal være forbunden, til Undersøgning at imodtage ei allene den her in Qvæstione værende Spillefag, men og alle andre Sager, som reise sig af Bedragerie i Spil, og maatte være af den Betydenhed og Væskaffenhed, at Magistraten fandt fornødent samme til Inqvissions=Commissionen at henvise. Da der af samme allernaadigste

Reskript maatte gaae Communication til Krigs-Cancelliet, paa det at det derfra kunde Commendanten og Inquisitions-Commissionen communiceres. Kiøbenhavn den 2 Julii 1755.

Under 18de Julii 1755 er i Conseillet paa Fredensborg resolvoeret: Approberes efter General-Prokureurens Erklæring.

CV.

Erklæring over Søetatens Skrivelse til Grev Holstein af 3 Martii 1755 med indlagte Memorialer fra Auditeur Lunde og Commandeur Herbst ved Friderichsværns Værk, og Sørenskriver samt Skifieforbalter i Grevskabet Laurvig Strøms Memorial af 18 Februarii 1755 tilligemed Grev Laurvigs Erklæring af 24 Martii angaaende Skifte, samt Registrering, Burdering og Forsøgling, efter en afdød Tommermand ved Værftet, som boede og døde i et Huus i Stavern under Grevskabets Jurisdiction.

I Folge Hr. Kammerherre og Ober-Staldmester Greve af Danneviold Laurvigs Erklæring, er her ikke Dispute om, hvem det tilfalder at forrette Skiftet efter den afdøde Sneker eller Tommermand Friderich Busch, som Greven selv tilstaaer, at det tilfalder Auditeuren ved Friderichsværns Værk at forrette det, hvilket og er klart, da den Afdøde har staaet som Tommermand i Deres Majestæts Tjeneste ved Værftet, og det med Jurisdictionen forholder sig paa samme Maade, som ved Sø-Etaten her i Kiøbenhavn, hvor de ved Holmen staaende Haandværksfolk ansees som Militaire, der udgiere en egen Division, og have deres egen Chef, samt Ober- og Underofficerer, saasom Holmens Chef, eller Ober-Equipagemester, Equipagemestere, Vice-Equipagemestere, Takkelmestere, Fabrigemestere ic. Men det, som her allene bliver Spørgsmaal om, er: da den Afdøde har boet i et Huus i Stavern under Grevskabets Jurisdiction, om det da ikke tilfalder Skifieforbalteren i Grevskabet at forsegle efter den Afdøde i samme Huus, samt at forrette Registrering og Burdering over de der værende og Sterboen

boen eller den Afdøde tilhørende Meubler og Løssere, hvilket Spørgsmaal igien opløses i dette almindelige: Naar En, som ved Deden afgaaer, efterlader sig Huus og Gaard eller Meubler og Løssere paa et andet Sted, og i et andet District, hvem det da tilfalder, saavel at forsegle, som i Særdeleshed at forrette Registrering og Burdering over samme Huus og Gaard samt Meubler og Løssere, enten den Skifteforvalter, som foretter Skiftet efter den Afdøde, eller den, i hvis District, eller under hvis Jurisdiction samme Huus og Gaard, samt Meubler og Løssere er beliggende? Over denne Qvæstion haver jeg eengang forhen givet min Betænkning, i min allerunderdanigste Erklæring af 4 August 1754 over Statsraad og Amtmand Albertins Memorial af 23 Junii 1753, og derudi viist, at Registrering og Burdering ikke er en Actus Judicialis, hvor det kommer an paa hvis Jurisdiction Tingen kan anses at fortere under, men allene et Stykke af de Forretninger, som tilkomme en Skifteforvalter, som Skifteforvalter, og som han maae forrette, eller besørge forrettet saaledes, som han derfor baade kan og vil staae til Ansvar. Ligesom der og i et næsten lige Tilfælde er gaaet et allernaadigst Reskript til Amtmanden i Colding af 27 August 1751.

Det, som fornemmelig har givet Anledning til disse Disputer, og bragt denne Sorensskriver, saavel som andre Kongl. Betiente til at giere en i sig selv ugrundet Paaastand, ligesom det og lettelig kan forvilde den, der ikke er i Stand til at giere sig tydelig Begreb om de adskillige Actus Judiciales eller extrajudiciales deres Natur, Besskaffenhed og Hensigt, er tildeels at de have anseet Registrering og Burdering som en Actus Judicialis, tildeels, at de have sat den i Parallel med Auction, og formeent, at de sikkert kunde slutte fra den ene til den anden, da dog disse tvende Handlinger ere ganske og i alle Henseender forskiellige. Auction er, som jeg ved en anden Anledning har viist, en Actus Judicialis mere realis, eller som fornemmelig og allene angaaer visse Ting, hvoraf følger, at det tilfalder den at forrette en Auction, under hvis Jurisdiction de Ting, som skal selges, for saa-

vidt ere. Derimod er Registrering og Vurdering ikke andet, end en privat Handling, som dog bør i alle Maader være paalidelig og uden Exception, og som en Skifteforvalter bør besørge saavel til sin egen Sikkerhed, som for derved at sættes i Stand til at fyldestgiøre de øvrige ham paalaatte Pligter.

Da en Skifteforvalter haver en heel Sterboe eller den Afdødes ganske Efterladenskab under Administration og Behandling, og samme ikke tilhører ham selv, men den Afdødes Creditorer og Arvinger, saa bør han derfor aflægge Regnskab, men den, som skal aflægge Regnskab, bør være i Stand til at bevise, hvad han har imodtaget; altsaa bør en Skifteforvalter til sin egen Sikkerhed lade forfatte Inventarium eller Registrering og Vurdering over alt det, den Afdøde har efterladt, og han, som Skifteforvalter imodtaget til B-handling, og det saaledes, at den Afdødes Arvinger og Creditorer kan have fuldkommen Visshed om, at intet af alt det, der er foresunden, er forbigaaet i samme Inventarium at anføre og optegne.

Desuden maae saadan Registrering og Vurdering sættes forud, førend enten Løssere eller faste Eiendomme kan stilles til offentlig Auction, eller de sidste i Særdeleshed udlægges enten til Arvinger eller Creditorer, hvilket dog en Skifteforvalter, alt efter Omstændighederne, er forbunden til at besørge og iagttage. Naar derfor den, hvis Jurisdiction Tingene forterer under, vil paastaae, at, omendskient han ikke er Skifteforvalter, ei heller af Skifteforvalterne derom bliver anmodet, saa tilfalder det ham dog at lade samme Ting registrere og vurdere, saa er det det samme som om han vilde paastaae, at det tilfalder ham, at sørge for den rette Skifteforvalters Sikkerhed, skient imod hans Villie, at forfatte hans Indtægts Beviis, og see ham sat i Stand til at fyldestgiøre de Pligter, ham, som Skifteforvalter, i Følge Loven og Indretningen ere paalagte.

Naar nu tillige betragtes, hvad det Ord Skifteforvalter egentlig vil sige, og at det haver Hensigt ikke til Tingene, men allene til Personen, da det betyder den, som bør forvalte Skifte og Deling, ikke
over

over en vis Ting, men efter en vis Person over alle de Ting, som han efterlader sig, saa skjønes lettelig, at, hvad enten der spørges, hvem det tilfalder at forrette et Skifte i Almindelighed, eller Registrering og Vurdering i Særdeleshed, saa kommer det allene an paa, hvis Jurisdiction den afdøde Person har forteret under, og ikke hvis Jurisdiction, de efterladte Ting for sig kunde anses at here under.

Altsaa, da dette er det Tilfælde, i hvilket Byfoged Strøm befinder sig, som det hverken nægtes, eller kan nægtes, at jo den afdøde Tømmermand har hørt under Friderichsværns Værfs Jurisdiction, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Hr. Kammerherre og Over-Staldmester Greve af Danneskiold Laurvig: At, da det hverken nægtes eller kan nægtes, at den afdøde Tømmermand Friderich Busch har forteret under Friderichsværns Værfs Jurisdiction, og at det altsaa tilfalder bemeldte Jurisdiction at forrette Skiftet efter ham, omendskjønt det tillige tilstaaes, at det Huus, han haver boet ndi, ligger paa Grevskabets Grund, men Registrering og Vurdering i en Sterboe ikke er en Actus Judicialis, som tilfalder den at forrette, under hvis Jurisdiction de Ting, der skal registreres og vurderes, kan anses at høre, men allene een af de Pligter, som, i Sølge Loven, ere paalagte en Skifteforvalter, og han, saavel til sin egen Sikkerhed, som til Skiftets Behandling bør besørge og iagttage; saa haver Greven at tilholde Soren- Virkskriveren Byfoged Strøm, at han fratager de for den Afdødes efterladte Sterboe af ham satte Segl, og ikke videre befatter sig med nogen Registrering og Vurdering i bemeldte Sterboe, med mindre han derom af vedkommende Skifteforvalter maatte blive anmodet, og samme af ham requireret, da det, derimod, for saavidt angaaer Auctionen over den Afdødes Efterladte enten Huus og Gaard, eller Meubler og Løssre, i alle Maader bør forholdes efter det allernaadigste Reskript om Auctioner af 23 Julii 1753. Da der af saadan

dan Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution tillige maatte gaae Communication til det combinerede Admiralitets og General-Commissariats-Collegium. Kiøbenhavn den 7 Julii 1755.

I denne Sag har Cancelliet resolveret:

Approberes efter General-Prokureurens Erklæring.

CVI.

Erklæring over Byefoged Tass i Bergen, hans Memorial af 17 Decemb. 1754 om, at han ligesaa vel som Skriveren maae nyde Betalning for de Contoirsche deres Contracters Tinglysning, skiont derom intet meldes i Artiklerne af 7 October 1754.

* * *

Da det baade kommer overeens med Loven og Praxi, og har sin Grund i Billighed, at en Demmer bør nyde noget, skiont lidet, for at oplæse og paategne et Document, som en privat Person lader protocollere og tinglyse, og jeg ikke begriber, hvorfor Byefogden i Bergen mere for de Contoirsche end andre private Personer skulde have denne Umage for intet, hvilket vel ei heller kan have været Hensigten med §. 2 i Artiklerne af 7 October 1754; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at beskribere til Hr. Stiftammand Licignon: At, omendskiont der udi Artiklerne for de Contoirsche i Bergen af 7 October 1754 Cap. 2. §. 2. ikke meldes om nogen Betalning til Dommeren for at tinglyse de Contracter, som indgaaes mellem Principalerne eller Eiere af Stuer, og deres Handels-Sorvaltere; saa skal samme dog ikke hindre, at jo Byefogden i Bergen for disse Contracter at tinglyse og paategne, skal nyde det samme, som ham for andre slige Documenters Tinglysning og Paategning, i Sølge Loven, er tillagt. Kiøbenhavn den 8 Julii 1755.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Ordre herom efter General-Prokureurens Erklæring.

CVII.

Erklæring over Kiøbenhavns Magistrats Memorial af 9 Decemb. 1754
 hvorved de til Kongl. Approbation indstille visse af dem foreslagne Forenings-
 Postier mellem de saa kaldte Oberlandiske og Esøstæder: Svennene i Kande-
 støber Lauget.

* * *

Omendskjønt jeg i Almindelighed ikke anseer Laug som noget der
 meget bør begunstiges, men formener, at der i Særdeleshed hos os
 er meget mere Anledning og Marsag til at see Laugene efterhaanden
 indskrænkede, og deres Antal formindsket, end at see dem udvidede og
 formerede; og denne de Oberlandiske Kandestøber: Svennes Paastand,
 som har givet Anledning til disse Forenings: Punkter, ikke sigter til
 andet, end af eet Laug at giere tvende, da disse Svenne ikke ere forneie-
 de med at alle andre Byens Indvaanere er betaget den naturlige Ret-
 tighed, de have til at ernære sig af saadant Arbeide, som deres Laug
 allene har faaet Monopolium paa, men de endogfaa vil, at visse
 Svenne, i Lauget selv, deres Ret til at ernære sig deraf, skal i visse
 Henseender indskrænktes, paa det de selv allene kan beholde den uind-
 skrænkede Rettighed, som alle i Almindelighed burde have; saa dog,
 da den Fordeel, de have forbeholdt sig, ikke er af stor Betændenhed, saa
 længe der er Mangel paa Svenne, og Magistraten andrager saavel,
 at Mesterne hverken kan undvære det ene eller det andet Slags Svenne,
 som at denne Forening, som de paa begge Sider have samtykt udi, er
 det eneste Middel, hvorved Mesterne kan beholde begge Slags Svenne,
 saa skulde jeg allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte be-
 hage Deres Kongl. Majestet at bifalde disse Forenings: Postier saale-
 des, at de indtil videre fastsættes til en Regel blant Svennene ved Kan-
 destøber Lauget, da Magistraten tillige kunde tilskrives, at de havde
 at see derhen, at ei allene den i 6te Post ommeldte Forening kunde op-
 naaes, men at og al Forskiel mellem begge Slags Svenne med Tid en
 maatte ophæves, paa det man ikke isteden for eet Laug skulde faae tvende,
 da der dog desuden ere alt for mange. Kiøbenhavn den 9 Julii 1755.

Cancelliet resolverede herpaa:
 Ordre til Magistraten efter Erklæringen.

CVIII.

Erklæring over Stiftamtmand og Amtmand Bærners Forestilling og Forespørgsel, af 21 Sept. 1754, om en Auctions-Forvalter, foruden hans Auctions-Salarium, ikke bør nyde frie Befordring til og fra Auctionsstedet, eller Betalning derfor.

* * *

Da Auctions-Forordningerne af 4 Martii 1690 og 19 Decemb. 1693 tydelig nok fastsætte, hvad en Auctionsforvalter for hans Umage i alle Tilfælde bør nyde, og ikke give mindste Anledning til, at han i noget Tilfælde skal nyde mere, men vel mindre, som det tillades Bødsommende at accordere med dem, saa skienner jeg ikke, at de enten kan paaataae frie Befordring, eller mere i Salario, under Navn af frie Befordring, fornemmelig saa længe Auctionen holdes i det District, over hvilket de ere Auctions-Forvaltere, og hvor det gierne beroer paa dem selv, at boe og nedsette sig paa hvad Sted, de vil. Ei heller understaaer jeg mig at raade til, derudi at gjøre nogen Forandring til nye Paalæg for dem, som vil lade et eller andet stille til offentlig Auction; thi skient det kan synes en ringe Ting at skaffe en Herredsfoged og Herredsskriver frie Befordring paa 2 à 3 Mile, saa lærer dog Erfarenhed, at naar noget saadant først er tilstaaet, lade Betienterne sig ikke nøie med at være skadesløs, og at oppebære det, som Befordringen virkelig koster dem, men de vilje og vinde noget derved, og i den Henseende beregne de gierne det Hoieste, de kan udfinde, at en Befordring kunde koste, hvorpaa man, i andre Tilfælde har havt mere end eet Exempel, saaledes, isteden for at en Herredsfoged og Herredsskriver nu gierne tage til Takke med at kjøre til og fra Auctionsstedet begge paa een og den samme Bondevoagn, saa frygter jeg, naar de fik frie Befordring, hver af dem da vilde have en Karret med 6 eller 8 det

det mindste 4 Heste for, baade til og fra Auctionsstedet, og naar dem paa Landet blev tilstaaet frie Vogn, vilde de i Kjøbstæden, uden Tvivl, paaataae Hjevogn med videre, hvorved da det, som i Begyndelsen havde været et lidet Paalæg af ingen Betydning, med Tiden vilde blive til temmelig Byrde for Vedkommende. / En anden Sag er det, naar en Eier af en Herregård eller anden fast Eiendom, lader den stille til Auction i een eller anden Kjøbstad, uden for det District, i hvilket den ligger; thi som Auctions-Forvalteren ikke er forbunden til at møde for at holde Auction, uden der, hvor han er Auctions-Forvalter, saa kan han med nogen Føie paaataae, at han ikke vil møde der uden for, eller reise længere, med mindre ham tilstaaes frie Befordring derhen. Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Stiftamtmand og Amtmand Barner: At, saalænge en Auctions-Forvalter ikke anmodes om at forrette Auction uden i det Herred eller District, hvor han er Auctions-Forvalter, bør han selv besørge sin Befordring til Auctionsstedet, uden derfor at kunne paaataae videre, end det ham efter Forordningen tilkommende Auctions-Salarium; men dersom vedkommende Eiere eller andre ville, at Auction over Jordegods og fast Eiendom, skal holdes i en eller anden, uden for samme District liggende Kjøbstad, da bør de, foruden det i Forordningen fastsatte Auctions-Salarium, forskaffe Auctions-Betienterne frie Befordring til og fra Auctionsstedet, eller, om de i Mangel deraf selv besørge deres Befordring, da derfor tilstaae dem en billig Betalning.

Kjøbenhavn den 11 Julii 1755.

Cancelliet resolverede:

Ordre til Amtmanden efter Erklæringen.

CIX.

Erklæring over Borgrets Præsident Ortoeds Memorial af 26 April 1755 og Forespørgsel, om Borgrets Præsidenten, siden han i Følge Reskriptet af 21 Febr. 1744 bør forrette de ved Hof: saavel som Borgrettens Jurisdictioner forefaldende Executioner ic. da og bør forrette dem hos en Greve eller Friherre, som forterer umiddelbar under Høieste-Ret.

* * *

Da Execution er Enden paa Processen, eller det man egentlig tilsigter ved en Proces, saa følger, at den man er i Stand til at erholde Dom over, bør man og kunne faae Execution hos, som Dommen ellers vilde blive aldeles unyttig og uden Virkning, hvilket strider saavel imod Lovens Myndighed, og en Doms Natur, som imod al god Orden og Politie. Da nu enhver ved Høieste-Ret kan faae Dom over en Greve eller Friherre, saa bør den, der har erhødet Dommen, og være i Stand til at kunne faae saadan Dom erequæret, altsaa bør det overalt være Kongelige Veriente, hvis Embede det er at erequere saadan Dom. Saavidt jeg skionner, tilfalder det, i Følge Lovens 1 B. 24 Cap. 42 Art. . paa Landet Landsdommerne at forrette saadan Execution, og i de andre Kiøbstæder, uden for Kiøbenhavn, Bysfogden, naar Adel eller lige med Adel Privilegerede, sættes imod Uprivilegerede, som ikke nyde adelig Frihed, da kan det ikke nægtes, at jo Grever og Friherreter, skient i høiere Grad, indeholdes under det første Slags, og at de virkelig, efter Lovens Hensigt, bør forstaaes derunder, kan sluttes deraf, at omendskiont Grevernes og Friherrernes Privilegier ere ældre end Loven, og Loven, i adskillige andre Tilfælde, nævner dem og skiller dem fra den ringere Adels, saa gior den dog i den Afhandling om Execution kun den ene Forfiel mellem Privilegerede og Uprivilegerede. Som det da paa Landet tilfalder Landsdommerne, i Følge Loven, at erequere en Høieste-Rets Dom hos en Greve, saa spørges, hvem det tilkommer i Kiøbenhavn? i Følge af den allegerede Lovens

1 Bog's 24 Cap. 42 Art. tilfalder det den Kættens Betiente; hvorunder den Enhellige svarer, og altsaa Høieste-Rets Betiente, siden Greverne og Frieherreerne fortære umiddelbar under Høieste-Ret. Men udi denne Lovens almindelige Regel synes der allerede at være skeet en Undtagelse ved det allernaadigste Reskript af 21 Febr. 1744, i Følge af hvilket Borgrets Præsidenten bør forrette Execution med videre hos Kongl. Betiente i Rangen, som boe i Kiøbenhavn, skjønt de ikke here under Borgretten, men umiddelbar under Hofretten. Grunden dertil begribes lettelig: da Hofretten er et Collegium, og der i samme ikke er nogen, som egentlig kan kaldes Kongens Foged ved samme Collegium, eller, som det tilfalder at forrette det, som i Almindelighed tilkommer Kongens Foged at forrette, saa ere disse Forretninger anfortroede Borgrets Præsidenten, som den, der dog er Kongens Foged ved Borgrettens Jurisdiction, og som i Følge deraf bliver at ansee som saadan ved hele Hof-Etaten. Da nu Høieste-Ret, i den Henseende er i samme Tilfælde, som Hof-Retten, det og befindes, at uden for Kiøbenhavn, paa Landet, saavel som i Kiøbstæderne, tilfalder det de samme Betiente at forrette de hos Grever og Frieherreer foresaldende Executioner, som forrette dem hos alle andre Privilegerede, ligesom det ei heller kan nægtes, at jo Grever og Frieherreer bør anses at henhøre til Kongens Hof-Etat, hvorved Borgrets Præsidenten er at ansee som Kongens Foged, saa holder jeg det i Overeenstemmelse med Loven og Reskriptet baade for rettest og meest anstændigt, at det og i Kiøbenhavn bør tilfalde Borgrets Præsidenten at forrette slige Executioner med videre; fornemmelig jeg ikke seer nogen anden Betient, som det med Rimelighed kunde anfortroes, og skulde, i den Henseende, allunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Borgrets Præsidenten: At, skjønt det allernaadigste Reskript til Borgrets Præsidenten af 21 Febr. 1744 allene melder om Hof- og Borgrettens Jurisdictioner, og Greverne saavel som Frieherreerne, i Følge af de dem allernaadigst forundte Privilegier, ikke fortære under Hofretten, men umiddel-

bar under Høieste-Ret, saa skal dog Borgrets Præsidentens Embede, i Henseende til de ham, som Kongens Sjoged, ved Reskriptet allernaadigst anbefalede Sorretninger, og paa samme Maade strække sig til dem. Kiøbenhavn 12 Julii 1755.

Cancelliets Resolution var:

Ordre herom efter Erklæringen.

CX.

Erklæring over Krigs-Cancelliets Pro-Memoria af 4 Jan. 1755 med indsluttet Memorial fra General og Commandant Numsen af 30 Decemb. 1754 derudi han besværer sig over en Politie og Commerce-Collegii Decision af 26 November 1754, hvorved den vagthavende Officeer Lieutenant Snitler var dømt til at miste $\frac{1}{2}$ Maanedes Gage for hans Opførsel paa sin Vagt, mod en Brændeviinsbrænder Anders Larsen, som Lieutenanten i sin Vagts Rapport til Commandanten havde klaget over, og Commandanten derpaa recommendede samme Klage til Politimester.

* * *

Det kan ikke nægtes, at jo Commandanten Hr. General Numsen har været besejret til, paa egne og Lieutenant Snitlers Vegne, at besvære sig over den i Politie og Commerce-Collegio den 26 November 1754 affagte Kiendelse, og at Magistraten derved haade har sammenblandet den offentlige og private Sag, og udstrakt Forum Reconventionis uden for sine Grændser. Man maae, i Henseende til Forum Reconventionis, saavel som i adskillige andre Tilfælde, meget vel giøre Forskiel mellem privilegerede Personer og Sager; skjønt Forum Reconventionis i vores Danske Lov er meget fordeelagtigt, da det ikke allene har Effectum simultaneitatis, men og Prorogata Jurisdictionis, og altsaa tillige gielder, i Henseende til privilegerede Personer, saa kan det dog aldrig udstrækkes til privilegerede Sager. Dersom en Kongl. Betient i Rangen støvner en Borger i Kiøbenhavn til Byetinget, i Anledning af een med ham sluttet Contract, og Borgeren i Følge af samme Contract

tract har nogen contra Prætenſion, kan han tage contra Stævning ud. mod den Kongl. Btient, og ſaaledes, ſkiønt han er en privilegeret Perſon, og ikke forterer under Btetinget, kan han dog per reconventionem der erholde Dom over ham til at præſtere det, han ved Contracten er forbunden til. Men derſom en Kone ved Btetinget eller en anden ordinair Ret anlægger Sag mod hendes Mand for hans tyrantſke og ugudelige Opførelſe mod hende, kan Manden ikke per reconventionem ex Capite Adulterii eller deſertionis for ſamme Ret anlægge Sag og paaftaa Skilsmiſſe-Dom over hende, ſiden Skilsmiſſe-Sager ere en Cauſa Matrimonialis og alſaa en Cauſa privilegiata, ſom ikke kan paadømmes, uden af Tæmperretten.

Maſagen til den merkelige Forſkiel, der ſaaledes ſees at være imellem Perſonas og Cauſas Privilegiatas, indeholdes i den ulige Grund, det Privilegium, der er forundt viſſe Perſoner, og det, der er forundt viſſe Sager, haver i Lovene. Grunden til, at viſſe Perſoner ere blevne privilegerede, er allene den Gunſt de, eller deres Embeder have i Lovene, og den Afgtſe Lovene have villet forbinde dermed, til hvilken at vedligeholde, dem og, i Henſeende til deres Værneting, er forundt et Privilegium, hvilket de ſaaledes ſelv enten udtrykkeligen eller ſiltkende kan give ſlip paa. Saaledes beroer det paa en Kongl. Hof-Btient i een eller anden Sag at renunciere paa ſit Forum Privilegiatum, og underkaſte ſig Btetsordens Jurisdiction; og naar han anlægger Sag mod en Btger for Btetinget renuncerer han ſtrar ipſo facto paa ſit Forum Privilegiatum, i Henſeende til de Contra-Prætenſioner, ſom Btgeren mod ham i ſamme Sag kan have. Derimod er Grunden til at viſſe Sager ere blevne privilegerede denne, at diſſe Sagers Paakiendſe ikke ſaa ligefrem og allene beroer paa den almindelige Lands Lov og Ret, men desuden forudsætter en særdeles Kundſkab om viſſe ſpecielle Love og Anordninger, hvilken Kundſkab enhver ordinair Dommer i Almindelighed ikke anſees at have, ligesom den ei heller af ham udfordres, i den Henſeende Lovene ei heller have fundet tienligt at tillægge ham nogen Jurisdiction i deſlige Sager, men til deres Paakiendſe

Desse bestemt viffe privilegerede Retter, som bør have den fornødne Kundskab om disse specielle Love og Anordninger; altsaa, enten der skeer Exception eller ei, enten Parterne underkaste sig den ordinaire Dommers Jurisdiction eller ei, saa maae han dog ikke afgive sig med at dømme i en privilegeret Sag, siden han, i Henseende til den, ingen Jurisdiction haver, men han skal henvise den til sit rette privilegerede Børneting. Heraf lader sig nu lettelig slutte, hvad der bør gielde, saavel i Henseende til Militaire som militaire Sager. En Militair er, tildeels efter Lovens Hensæt, men og ligefrem i Følge det, som in Praxi finder Sted, Persona Privilegiata, altsaa forterer en militair Person, Officeer eller Soldat ikke i Almindelighed under den ordinaire civile Ret, men naar han enten godvillig underkaster sig sammes Jurisdiction i en civil og privat Sag, eller og han, ved at anlægge Sag mod en anden for den ordinaire Ret, nødes til at erkiende dens Jurisdiction, i Henseende til de Contra-Prætenstioner, som hans Contra-Part i samme Sag kan have imod ham, er den ordinaire Dommer berettiget til at kiende paa ham. Derimod er det efter vores Lov uimodsigeligt, at militaire Sager uden Undtagelse ere Causæ Privilegiatæ, hvilket og kommer overeens med den forhen anførte Ratio Legis, siden deres Paakiendelse ikke ligefrem beroer paa den almindelige Lands Lov, men paa Krigs-Artiklerne, Instructionen, Reglementet, Krigs-Brug, og de specielle Instructioner, som udi eet eller andet Tilfælde pleie at gives; altsaa maae ingen civil Dommer give sig af med at kiende og dømme paa dem, saafom han, i Henseende til dem, ingen Jurisdiction haver, og ikke kan formodes at vide de Love, hvorefter han skal dømme, men enten Sagen indstævnes for ham directe, eller per modum reconventionis, enten der skeer Exception, eller ei, saa bør han henvise den militaire Sag og Qvæstion til vedkommende Militaire og Krigs-Retter.

Naar derfor spørges, om Politie og Commerce-Collegium, ved at affige den in Qvæstione værende Decision, ikke er gaaet uden for den dem allernaadigst anfortroede Jurdictions Grændser? saa kommer det

det fornemmelig an paa at vide, om de allene have dømt paa en militair Person, i Følge af den mod ham udtagne Contra:Stævning, eller indgivne Reconventions-Klage? eller og, om de tillige have dømt i en militair Sag? I første Tilfælde kan de ikke ansees at have gjort andet end det, de baade vare berettigede og forbundne til at gjøre; fornemmelig, naar de ikke have kiendt og dømt paa andet, end det, der baade indeholdes i Contra:Stævningen, og i Overeenstemmelse med Hoved:Stævningen eller den af den militaire Part indgivne Klage, baade kunde og burde indeholdes derudi; dersom den militaire Part da formener sig fornærmet ved Dommen og paastaer, at de i deres Conclulsion have taget feil, er der intet andet Middel tilovers for ham, end at han appellerer Sagen til Høieste-Ret. Derimod i sidste Tilfælde have de dømt i en Sag, i Henseende til hvilken de ingen Jurisdiction havde, og ere saaledes gangne uden for den dem allernaadigst anfortroede Jurisdiction's rette Grændser, altsaa bør, efter Principia Juris, den af dem, som incompetent og uauthoriserede Dommere, affagte Decision for saavidt være at ansee som ipso Jure nulla.

Den Qvæstion, som Lieutenant Snitler angaaende, under denne Sag enten er, eller kan have været behandlet for Politie og Commerce-Collegium er følgende: Da Lieutenant Snitler, som vagthavende Officeer, fik at vide, at een af hans Vagtfolk og en Borger vare i Klammerie uden for et Huus strax lige over for Vagten, om han da enten var forbunden eller beføiet til at gaae derhen, og da han saae, at Borgeren med begge Hænder havde fat om Soldatens Kaardefæste, bede ham slippe, ved at love ham Satisfaction, om ham var ffeet for nær, og da det ikke hialp, lade dem begge, saavel Soldaten, som Borgeren i samme Stand bringe hen uden for Vagten, der atter bede Borgeren slippe, og, da han ikke gjorde det, give ham et Par maaedelige Slag over Haanden, men da det endnu ikke frugtede, lade dem begge indbringe i Vagten, og der atter formane Borgeren til at slippe Soldatens Kaardefæste, og da det endnu intet vilde hielpe, give ham et Par stærke Slag over Haanden, saa han blev nød til at slippe; der-

paa lade dem begge anholde i Bagten, indtil det var meldt til Commendanten, og Soldaten derpaa blev henbragt til Hoved-Bagten, men Borgeren til Raadstuen? Da Qvæstionen her egentlig beroer paa, hvad en vagthavende Officeer bør eller maae giere eller ikke giere, saa skjønnes lettelig, at det ikke er en civil Qvæstion, som lader sig afgiere efter den almindelige Lands Lov, men at det er en reen militair Qvæstion, som allene angaar militair Tieneste og Commando, og bør afgieres efter Krigs-Artiklerne, Reglementet, og i Særdeleshed af de en vagthavende Officeer givne Vagt-Instruktioner, hvorom man heel vel kan antage Magistraten, som ere Dommere i Politie og Commerce-Collegio, at være uvidende. Da nu Politie og Commerce-Collegium haver kiendt paa denne Qvæstion, og i deres Dom anseet Lieutenant Smitlers, som vagthavende Officeers, Opførsel og Forhold som utilladeligt og aldeles stridende mod den en Officeer paaliggende Pligt, og derfor dømt ham til at lide en militair Straf, nemlig at miste en halv Maanedes Wage, saa skjønnes lettelig, at denne Decision indeholder en dobbelt Ulovlighed: saasom a) at de have dømt i en militair Sag, og paa en bar militair Qvæstion, i Henseende til hvilken de ingen Jurisdiction havde, ligesom de specielle Love og Anordninger eller Reglementer, hvorefter saadan Sag skulde paaktendes ei heller vare dem bekiendte, og altsaa ikke af dem kunde iagttages. b) Dersom Lieutenant Smitler, som vagthavende Officeer, havde forset sig, og hans Opførsel havde været saaledes, som den i Politie og Commerce-Collegii Kiendelse beskriveres, da var det ikke Borgerens Anders Larsens Sag per Reconventionem at tale derpaa, ei heller Politie og Commerce-Collegii Sag derpaa at dømme, men det tilfaldt Commendanten Hr. General Numfen derfor at lade ham tiltale, og anordne Krigs- eller Garnisons-Ret over ham, hvilket Commendanten og selv har givet tilkiende i hans Skrivelse til Politimesteren Statsraad Torm af 30 September 1754, derudi han begierer at faae Efterretning, om der under Sagens Drift maatte forekomme noget, som kunde gravere Lieutenant Smitler, at han ei havde iagttaget det, som en vagthavende Officeer tilkommer, paa

paa det han kunde lade ham vedbørligen tiltale, isald han befandtes at have overtraadt de ham givne Vagt-Instruxer.

Alt det, som Borgeren i denne Sag, kunde eragtes besøiet til at tage Contra-Stævning ud for, og giøre Paastand om, og Politie og Commerce-Collegium berettiget til at kiende paa, var den private Reparation, som Borgeren, isald han ved Lieutenantens Opførsel var bleven fornærmet, fandt sig foranlediget til at paaataae; alt det øvrige, som angik den vagthavende Officeers Opførsel, var allene Commendantens Sag. Derimod har Politie og Commerce-Collegium ikke kiendt paa nogen Reparation, som de ikke have tilfundet Lieutenanten at betale noget til Borgeren, men i den Sted kiendt paa Lieutenantens Opførsel i hans Tjeneste, bedømt samme, og derfor belagt ham med en arbitrair og militair Straf, hvorved de saaledes have giort Indgrib i Commendantens Jurisdiction, da de have giort en offentlig til en privat Sag, og efter en privat Persons Reconventions Paastand, dømt i en Sag, som ingen, uden Commendanten eller een af ham beskikket; Actor, var berettiget til at anlægge, og udi hvilken ingen, uden een af Commendanten anordnet Garnisons- eller Krigs-Ret, var authoriseret til at kiende og dømme. Den tredie Ulovlighed, som Hr. General Numsen beskylde Magistratens Dom for, og som skal bestaae derudi, at de have anseet Lieutenant Snitler, som Actor eller Anklager i den mod Borgeren anlagte Sag, og altsaa tilladt Reconvention mod ham, da dog Commendanten selv i denne Sag var den rette Actor og Anklager, maae jeg tilstaae, jeg ikke saa aldeles kan være enig med ham udi; thi da Lieutenant Snitler har indgivet Klage til Commendanten, og det er bekiendt, at Klage blant de Militaire svarer til Stævning blant de Civile, Commendanten ligesfrem og paa samme Maade, som med andre Klager pleier at ssee, har anbefalet denne Klage til Politimesteren, saa kan det ikke nægtes, at jo Politie og Commerce-Collegium har havt nogen Føie til at ansee Lieutenant Snitler som Actor og Anklager. Det eneste, som, i Henseende til de tvende forhen anførte Ulovligheder, kan anføres til at retfærdiggjøre Politie og Commerce-Collegii Forretag-

gende er, at da der i Retten tillige sidde militaire Assessorer, og den saaledes er at ansee som et Judicium mixtum, maatte det synes, at den og var berettiget til at kiende i militaire Sager; men derpaa svares, at de trende militaire Assessorer ikke kan giøre Politie og Commerce-Collegium til en Krigs-Ret, og altsaa ikke heller give dem Ret til at dømme i militaire Sager, som Deres Majestæt, allene for at give Retten desto større Anseende af Upartiffhed, og paa det at de Civile ikke ved denne Ret skulde synes at have et stort Fortrin for de Militaire, allernaadigst har befalet, at naar een af Parterne er Militair, skal Magistraten, som de ordinaire Lemmer i Politie og Commerce-Collegio adjungeres trende militaire Assessorer; nemlig en Oberst-Lieutenant, en Major og en Capitain; altsaa skeer dette allene, fordi der i denne Ret ofte maae dømmes paa militaire Personer, men ikke for derved at udstrække dens Jurisdiction til militaire Sager. Desuden maae jeg tilstaae, at jeg har ladet mig levere Politie og Commerce-Collegii Justitz-Protocol, og, ved at eftersee det i denne Sag Passerede; erfaret, at det forholder sig, som Hr. General Numsen andrager, at ingen af de 3 militaire Assessorer har været enig med i denne Dom, skient jeg tillige maae tilstaae, at de have ladet sig nøie med ligefrem at frikiende Lieutenant Snitler, og ikke erindret eller meldt noget om, at de ansaae denne Qvæstion at være uden for Politie og Commerce-Collegii Jurisdiction og Competence, da de ellers mueligt, ved at have meldt derom, kunde ført de øvrige paa rettere Veie.

Som det da af Foransførte er klart, at Politie og Commerce-Collegium har kiendt og dømt paa en blot militair Qvæstion, i Henseende til hvilken de ingen Jurisdiction havde, og derved gjort Commendanten Indgreb i den ham med Rette, og i Følge af hans Embede tilkommende Jurisdiction, saa spørges, hvilket det beqvemteste Middel nu derimod maatte være, saavel i Henseende til den allerede affagte Dom, som for den følgende Tid. For den følgende Tid er det klart, at et Kongl. allernaadigst Reskript til Politie og Commerce-Collegium vil være nødvendigt, men, i Henseende til den allerede affagte Dom, ere

dir

der tvende Veie, nemlig enten, at den affagte Dom indstævnes til Høieste-Ret, eller og, at den Clausul, som angaaer Lieutenant Snicler, ved samme allernaadigste Reskript vorder tilintetgjort. Skönt Lieutenant Snicler formener, at den anklagede Brændeviinsbrænder kunde være demt til at lide nogen Straf, saa forlanger dog Commendanten ikke Dommen, for saavidt ham angaaer, indstævnet, ligesom den ei heller efter min Formening kan siges at være ugrundet, altsaa er det allene den Clausul, som angaaer Lieutenant Snicler, der skulde indstævnes. Dersom det hændte sig, at Pluraliteten i Høieste-Ret blev for at confirmere Politie og Commerce-Collegii Dom, vilde det blive langt vanskeligere da end nu, at udfinde et beqvemt Middel. Dersom og Høieste-Ret faldt paa at frifinde Lieutenant Snicler for Tiltale, kunde den dog derved synes stiltiende at stadfæste, at Politie og Commerce-Collegium havde været berettiget til at kiende og dømme paa hans Forhold i hans militaire Tjeneste, og mueligt kunde det enda give Anledning til nye Besværinger. Derimod, da det tilforn er viist, at denne Clausul i Politie og Commerce-Collegii Decision, efter Principia Juris, virkelig har en Nullitet i sig, saa seer jeg ikke saa meget imod, at den ved et allernaadigt Reskript blev tilintetgjort, fornemmelig, naar Politie og Commerce-Collegium selv af det Foregaaende i Reskriptet kunde erfare den lovlige og tilstrækkelige Grund til dens Ophævelse, og skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigt maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Magistraten i Kiebenhavn som Politie og Commerce-Collegium: At udi de Sager, hvor de Militaire per modum Reconvencionis tiltales for Politie og Commerce-Collegio, maae Politie og Commerce-Collegium ikke kiende og dømme paa dem, uden for saavidt angaaer deres Person, og Opsørsel uden for deres Tjeneste og Commando, saavelsom den Reparation, som Contra-Parten formener sig berettiget til af dem at paastaae; men for saavidt Qvæstionen er blot militair, og angaaer de Militaires Forhold og Opsørsel udi deres Tjeneste og Commando, maae Politie og Commerce-

Collegium ikke afgive sig med at Kiende derpaa, men skal henvise samme til vedkommende militaire Retter. Og da Politie og Commerce-Collegium udi deres Kiendelse af 26 Novemb. 1754 i Sagen angaaende Brændeviinsbrænder Andreas Larsen, har i Anledning af bemeldte Andreas Larsens Reconventions-Klage Kiendt og dømt paa Lieutenant Smitlers, som vagthavende Officcers, Opsørsel i hans Tieneste, og anset samme som utilladelig og aldeles stridende imod den en Officeer paaliggende Pligt, samt derfor tildømt ham at miste en halv Maanedes Gage, som til Krigs-Hospitals Enke-Cassen skulde være forbrudt, skiznt det, om Lieutenant Smitler, som vagthavende Officeer og virkelig havde forset sig i sin Tieneste, og fortient at straffes, allene var hans foresatte Chæfs Sag derfor at lade ham tiltale og tilrettesætte, hvilket Commendanten Hr. General Numsen og under Sagen i Skrivelse til Politie-Retten af 30 Septbr. 1754, skal have givet tilkiende: Saa bør samme Lieutenant Smitler angaaende den Clausul i bemeldte deres Kiendelse hermed være annulleret og ikke komme Lieutenant Smitler eller den militaire Jurisdiction til Fornærmelse eller Zinder i nogen Maade. Da deraf saadant allernaadigst Reskript tillige maatte gaae Communication til Krigs-Cancelliet, for derfra at communiceres Commendanten Hr. General Numsen. Kjøbenhavn den 17 Julii 1755.

I Cancellie-Collegio er herpaa resolveret:

Erpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

CXI.

Erklæring over det forhen No. 64 ommeldte og nu under Dato den 8 October 1754 fra Stiftamtmand Cicignon tilbagesendte Forslag til en Anordning om Betleres Affkæffelse og de Fattiges Forslægning i Bergens Bye og Stift: hvorudi meest var forandret det forrige Gang Udsatte.

* * *

Da Hr. Stiftamtmand Cicignon nu anden Gang har giennemgaaet og overveiet dette Forslag, og derudi rettet og forandret det, som forrige Gang derved blev udsat, han og nu saa meget mere sønker dets Approbation og Istandsættelse, som han holder sig forvissat om, at Betlerie og Løsgiengerie derved i Bergens Stift og Bys vil blive hemmet og affkaffet, og de Fattiges Væsen sat paa en fast og stadig Fod, saa understaaer jeg mig saa meget mindre herudi at foraarfsage mere Hinder eller Ophold, som jeg maae tilstaae, at jeg ikke haaber den særdeles Kundskab om Stedet og Omstændighederne, at jeg skulde understaae mig, enten udi Eet eller andet at giøre noget nyt allerunderdanigst Forslag, eller at give Anledning til nogen væsentlig Forandring, da den, som haver at befale paa et Sted, og ikke allene kender Stedet og Omstændighederne, og derom daglig kan faae den behøvende Underretning, men og er istand til at besørge og paadrive Udvælsen, og derved at skaffe Nyttten af det, der befales og foranstaltes, hans Forslag alletider bør have megen Yndest og Formodning for sig.

Det, som jeg med nogen Tilforladelighed herved understaaer mig at erindre, er allene følgende:

1) Cap. 2. Art. 4. Lin. 9. 10: og Mødrene ei ere istand til at opfostre, bør isteden for Mødrene sættes: Forældrene, siden jeg ikke skienner, hvorfor Faderen af et uægte Barn, naar han kun er vis, mere end Moderen, skal befries fra den naturlige Forbindelighed, som paaligger Forældre at opføde deres Børn, de uægte, saavel som de ægte, som efter Naturens Lov ikke ere forskiellige, jeg ei heller skienner, at Publicum bør behyrdes med at opføde det Barn, som Faderen er istand til at ernære; thi skient vores Lov ikke udtrykkeligen dertil forbinder Faderen af et uægte Barn, saa ophæver den dog ei heller den Forbindelighed, som Naturens Lov selv paalægger alle Forældre i Almindelighed.

2) Cap. 3. Art. 3. Lin. 16. bør de Ord: og tinglyste Panteobligationer udgaae, saasom de paa den ene Side, og i den rette For-

Forstaaelse, ere unyttige og forstaae sig selv, men paa den anden Side kunde give Anledning til at troe, at denne Gave til de Fattige skulde i en Fallitboe, og ved Arvs og Gjelds Fragaalse, have Preference for Ummyndiges og andre Publique Penge, hvilket var ubilligt og stridigt imod de almindelige Principis, som in concursu Creditorum bør iagttages.

3) Den sidste Periode i samme Art. fra: Men hos de Fattiges Forstandere selv: indtil Enden, bør, efter min Formening reent udgaae, da den ikke medfører nogen Nytte eller Nødvendighed, men derimod vilde foraarsage mangfoldige Vanskeligh. der; saasom: a) blev de Fattiges Forstandere i Bergen derved paalagt et Baand, som man neppe haver Lige til i Danmark eller Norge, da det endog overgaaer det, som ved Forordningen af 5 Sept. 1711 og Kammerrets Ordningen af 1720 er paalagt de Regnskabs-Betiente, som staae for Oppebørsel af deres Kongl. Majestæts Intrader, da det største Baand, som kan paalægges en myndig Mand, er at betage ham Ret til at disponere over sine egne Midler og Effecter, som han besidder med fuld Eiendoms-Ret, og derved gjøre ham i visse Henseender umyndig, men at fastsætte, at et af en Mand givet Pant ikke skal gjælde, er det samme som at betage ham Myndighed til at pantsætte. b) Dette Baand bør her saa meget mindre finde Sted, som de Fattiges Forstanderskab desuden i sig selv er en Byrde, hvilken af Øvrigheden paalægges visse Personer eller Borgere gratis at forrette, men saadan en Byrde skal man, saa meget muligt, søge at lette for Vedkommende, og ikke ved at paalægge nye Byrder, gjøre den utaalelig. En ganske anden Sag er det med Deres Majestæts Regnskabs-Betiente, som ved at søge en Betiening, der giver dem Ret til at oppebære og sidde inde med det, Deres Majestæt tilhører, ipso facto maae ansees at tilstaae og tilbynde Deres Majestæt til Sikkerhed for Oppebørselen Hypothecam tacitam i alt hvad de eie og have, ligesom de og for saadan deres Tjeneste af Deres Majestæt nyde den Løn, de kan leve af, og altsaa baade kan og bør opgive al anden Handel og Haandtering. c) Da det er enhver, som sidder i nogen vidt-

løstlig

løstlig Handel eller Næring, om at gjøre, at han i visse fornødne Tilfælde kan gjøre og finde Credit, men den kan ikke vente at finde megen Credit, i hvis Gods en anden haver stiltiende Panteret, ligesom han ei heller er i Stand til at skaffe den anden nogen Sikkerhed for det, han betroer ham, saa følger, at naar denne Clausul, som sigter til at give det Fattiges=Væsen saadan stiltiende Panteret i alt det, Forstanderne eie, skulde staae ved Magt, saa kunde ingen Kjøbmand, Kræmmer, eller anden Borger, som sad i nogen vidtløstlig Handel og Næring, staae ved at paatage sig at være de Fattiges Forstander, men denne Betiening vilde blant alle Byens Byrder og borgerlige Lynger blive anseet for den allertungeste og besværligste, som enhver vederhæftig Mand ikke allene vilde skye, men og, naar den blev ham paalagt, maatte søge at afsiøbe. d) Er denne Clausul ganske unødvendig, da jeg ikke skiener, hvorfor saadan Hypotheca Tacita mere behøves i Henseende til Fattiges Forstandere, end i Henseende til Overformyndere, Ræmmere, Kirkeværger, Rodemestere, og andre slige borgerlige Betieninger, som medføre Oppebørsel af Byens og Publique Penge, da det berøer paa Øvrigheden og Over=Commissionen ikke at vælge og bestikke andre til Fattiges Forstandere, end dem, de vide at være vederhæftige, og ikke at betro dem, eller tillade dem paa eengang at sidde inde med eller være raadige over mere, end de vide dem at være vederhæftige for, at jeg ikke skal tale om den liden Nytte, denne Clausul vilde skaffe, og hvor let det vilde være for Bedkommende at undvige den, da den vel sigter til at skaffe de Fattige et Hypothecam Tacitam i alle Forstandernes Midler og Effecter, men derved ligesaa lidet, som ved den Clausul i Forordningen af 1711 og Kammervets Ordningen af 1720 er iagttaget alt hvad, der hører til at constituere et ret Hypothecam Tacitam, som kan give Panthaveren saadan tilforladelig Sikkerhed, som ikke lader sig undvige; altsaa skulde jeg formene, at denne Clausul bør udgaae, og at det, i Henseende til de Fattiges Forstandere i Bergen meget vel kan have sit Forblivende ved det, som Norske Lovs

5te Bogs 13 Cap. 35 Art. i den Hensende i Almindelighed fastsætter:
Hvorimod

4) Eod. Cap. Art. 8. Lin. 23. de Ord; dog naar nogen Forstander ic. den eller den Fattige Cassé: bør udgaae, som det ikke gives fornødent at betroee en Forstander saa meget, og det derimod kan give Anledning til, at han sidder selv og benytter sig af de Fattiges Penge, under Paaskud, at han ikke kan faae dem udsatte mod sikkert Pant, hvilket han, for hans egen Fordeels Skyld, ikke skiotter om at finde.

5) Cap. 6. Art. 2. Lin 6. kunde tillægges og ikke maae overgaae et Hundrede Rigsdaler: paa det det ikke i Fremtiden skulde gaae for vidt med saadan Løn.

6) Cap. 6. Art. 3. Lin. 10. er det vel best, at de Ord: og saafremt ic. intet er at sige udgaaer, siden det er Øvrighedens og Dvers Commissionens Sag, ikke at antage andre til Fattiges Forstandere, ei heller betroee dem mere, end de selv in subsidium vil være ansvarlige for, og denne Clausul mueligt kunde sigte eller give Anledning til, i Fremtiden at paastaae dem frietagne for dette subsidiale Ansvar.

Nu maae jeg vel allerunderdanigst tilstaae, at der desuden i dette Forslag findes visse Ting, som kunde synes overflødige, fornemmelig, naar Forordningen om Betslere i Almindelighed af 24 Septemb. 1708 sættes forud; og andre Ting, hvoraf jeg just ikke indseer Nytten eller Nødvendigheden, men da jeg derudi, meget mere forlader mig paa Hr. Stiftamtmand Cicignons, som Omstændighederne bedst ere bekiendte, end paa min egen Indsigt, saa maae jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt enten ligefremt at approbere dette Forslag, allene med de derudi forhen ommeldte Forandringer, eller og, om Deres Kongl. Majestæt allernaadigst maatte finde for godt, i Anledning af den sidste Artikel i Forslaget, saaledes allernaadigst at approbere det: at det for det første blev indført paa Prøve, saaledes at det indtil videre skulde gielde, og alle Bedkommende

imid-

imidlertid være forbundne at rette sig derefter, men Stiftamtmanden og Biskopen tillige blev tilskreven, at naar de, efter noget Tidsforløb, ved at udøve dette Forslag, havde haft Leilighed til at iagttage, hvad derved endnu kunde være at forandre eller forbedre, de da maatte indkomme med et nyt Forslag til en bestandig og vedvarende Anordning om Væteres Affkaffelse, og de Fattiges Forslegning, for Bergens Bye og Stift. Kiøbenhavn den 21 Julii 1755.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Expederes efter Erklæringen og dens Slutning.

CXII.

Erklæring over Byefogden og Byeskriveren i Svendborg deres Memorial af 11 Januarii 1755 og Prousten Hr. Peder Duus's Memorial af 4 Maji 1754 angaaende, hvem det tilfalder, saavel at forrette Auction over et Huus i en Kiøbstæd, som har tilhørt en paa Landet boende geistlig Person, som over afsøde Geistliges efterladte Bøger og Læsere, der bringes fra Landet ind til Kiøbstæden, for at sælges, med Stiftamtmanden og Byefogden i Fyen deres Erklæring.

* * *

Den Trætte, som er forefalden mellem Byefogden i Svendborg og Prousten Hr. Peder Duus, om at forrette Auction over et der udi Fyen beliggende Huus, har givet Anledning til tvende Qvæstioner mellem de geistlige og verdslige Auctionsforvaltere i Fyen. Den første, som angaaer Rettigheden til at forrette Auction over Meubler eller Læsere, bestaaer derudi: naar de en Præstes eller anden geistlig Mand's efterladte Sterboe tilhørende Bøger eller andre Læsere bringes ud af Herredet hen til en eller anden Kiøbstæd, for der at sælges, hvem det da tilfalder at forrette Auctionen, enten Prousten i det Herred, hvorfra samme Læsere kom, eller Auctions-Directeuren i den Kiøbstæd, hvor Auctionen holdes? Denne Qvæstion er tydelig decidert i det allernaadigste Reskript af 10 August 1753, i Følge hvilket det altid tilkommer den at forrette Auction over Læsere, som er Auctions-Directeur paa

F f 2

det

det Sted, hvor Auctionen holdes, og samme Løssøre da befindes. Dette nægter Provsten ikke, men formener, at samme allernaadigste Reskript ikke kan eller bør udvides til Provsterne, som Auctionsforvaltere ved Geistligheden i Fyen, siden de ansee sig derudi at have erhholdet et andet specielt Privilegium ved et Reskript af 12 Novemb. 1728. Det kan og ikke nægtes, at jo dette sidst ommeldte Reskript, som er udstædt i et enkelt Tilfælde, giver Herreds-Propsterne Ret til at forrette slike Auctioner uden for deres Herred og District. Vel maae jeg allerunderdanigst tilstaae, at da jeg indgav mit allerunderdanigste Forslag til det almindelige Reskript af 10 August 1753, var dette Reskript af 12 Novemb. 1728 med derudi indeholdte særdeles Bevilling mig ikke bekiendt, ligesom samme allernaadigste Bevilling ei heller befindes at være confirmeret enten af Deres Kongl. Majestæt eller af Høilovlig Thukommelse Kong Christian den Siette, hvilket og er Marsagen, hvorfor Provsten Hr. Peder Duus nu paa samtlige slyenske Propsters Begne, søger om Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation derpaa, men naar dette Reskript af 1728 og havde været mig bekiendt, saa havde jeg dog ikke anderledes, end skeet er, kunnet fremsætte og indrette den almindelige Regel, som er grundet i Tingens Natur og Beskaffenhed, og hverken behøver eller taalet nogen Undtagelse. Da nu det allernaadigste Reskript af 1753 allerede for 2 Aar siden overalt er bekiendtgjort og indført som en almindelig Regel for alle og enhver, hvorved de mangfoldige Disputer, som tilforn daglig opkom om Auctioner over de Løssøre, som bleve bragte fra et Sted til et andet, for der at sælges, nu eengang for alle, og paa een og den samme Maade overalt i begge Rigerne ere afgjorte, saa understaaer jeg mig endnu mindre at raade til derudi at gjøre en Undtagelse, som bestandig skulde vedvare, og saaledes bestandig kuldkaste de Sætninger, hvorpaa den almindelige Regel er grundet; fornemmelig det kan være de slyenske Propster, til hvis Fordeel denne Undtagelse skulde skee, temmelig ligegyldigt, hvad derudi fastsættes, da dette Tilfælde blant de Geistlige paa Landet kun sielden indvæffer, og det de fleste Tider beroer paa Propsterne

sterne selv enten at præcavere, at saadant ikke hænder, eller og at mage det saaledes, at de derved ikke tabe ret meget, som det altid hænger af Bødkommende at ting med Auctionsforvalterne paa det Sted, hvor sig Løssere henbringes. Derimod indseer enhver lettelig, hvor underligt det vilde forekomme, hvor stridigt det vilde være mod de almindelige Princip, og hvor mange Uordener, Collisioner og Besværinger det vilde give Anledning til, naar en Præst eller anden geistlig Mand i Fyen, eller de, som sammesteds administrerede en geistlig Sterboe, fik i Sinde at sende de samme tilhørende Bøger eller andre Løssere til Kiebenhavn for der at bortselges ved offentlig Auction, om det da skulde tilfalde Herreds-Propsten i Fyen at forrette Auctionen i Kiebenhavn. Jeg skulde saaledes allerunderdanigst formene, at det, hvad denne Post angaaer, her i alle Maader have sit Forblivende ved det allernaadigste Reskript af 10 August 1753.

Det andet Spørgsmaal angaaer Auctioner over Kjøbstæd-Huse og Gaarde. I Følge af de almindelige Grundsatninger, hvorpaa Reskriptet af 1753 er grundet, kommer det ved foresaldende Auctioner over Immobilia eller fast Eiendom, ikke an paa, hvem de tilhøre, eller hvor Auctionen holdes, men allene hvor de ere beliggende, som det altid, og uden Undtagelse, burde tilfalde den at forrette Auction over fast Eiendom, som er Auctionsforvalter over det District, i hvilket de ere beliggende. Det er og i Følge af samme, at Reskriptet af 28 Decbr. 1736 forbyder Geistligheden at befatte sig med Auctioner over Jordegods, skjønt det kunde være geistlige Sterboer tilhørende, og allene tillader dem at holde Auction over det, som findes i Sterboer. Derimod har Reskriptet af 6 Martii 1739 tilladt de geistlige Auctionsforvaltere at forrette Auction over Kjøbstæd-Geistliges iboende Gaarde, samt andre deres tilhørende Huse og Eiendomme i Fyen. Grunden til dette Reskript, som og i Reskriptet selv anføres, er Lovens 5te Bogs 3die Cap. 4de Art., som lyder: Kjøbstædgods og Jord er Løssere og maae sælges uden Lovbydelse. Det er ilde, at det, som Loven aldrig har, eller kan have tilsigtet at fastsætte, uden i eet vist Tilfælde,

er saa ofte bleven anseet som en almindelig Grundsætning, der overalt og i alle Tilfælde kunde finde Anvendelse. Saavel Lovens Marsag, som dens anførte Hensigt i den anførte Artikel er let at fatte og udfinde. Lovens 5te Bogs 3die Cap. 1ste Art. befaler at en Selveierbonde ikke maae sælge sin Jord, uden han først har lovbudet den til sine Frænder og Slægtninge; Grunden til denne Lovbydelse er den Odelstret, der tilforn har havt Sted i Henseende til Jordegods i Danmark, ligesaavel som i Norge; denne Odelstret, som medfører, at Godset ikke maae sælges uden Lovbydelse, er i Christian den Tredies Tid ophævet, i Henseende til Adelen og frit Jordegods, men i Henseende til ufrit Jordegods har vi beholdt dette Spor af den i vores nu giældende Lov. Derimod har denne Odelstret aldrig, enten i Danmark eller i Norge udstrakt sig til Kjøbstæd-Huus og Jord, hvoraf følger, at man ikke behøver at lovbyde det, før det bortselges; og dette er det, Lovens 5te Bogs 3die Cap. 4de Art. tilsigter, at Kjøbstæd-Huus og Jord staaer i Parallel ikke med fast Eiendom og Jordegods, men med Løsøre, for saavidt, at det kan sælges uden Lovbydelse, siden ingen Odelstret kan falde derpaa. Men ligesom det, i Følge af de almindelige Begreb, og den Definition, der i alle Love gives paa Mobilia eller Løsøre, er plad umueligt, at Kjøbstæd-Huus og Jord kan regnes der iblant, hvilket Ordet og selv synes at tilkiendegive, saa vilde det og give Anledning til utallige Uordener og Vanskeligheder, om man i de Afhandlinger om Pant, om Salg, Skøde, Tinglysning, om Værneting, Forum rei sitæ &c. vilde regne Kjøbstæd-Huus og Jord blant Løsøre og ikke blant Immobilia. Ikke bestomindre har dog denne alt før udvidende Forklaring af den allegerede Lovens Artikel givet saavel de geistlige, som de militaire Jurisdictioner, da de saae sig udelukkede fra Auctioner over Immobilia, Anledning til at paastaae, at det dog ligesuldt tilkom dem at forrette de foresaldende Auctioner over Kjøbstæd-Huse og Gaarde, hvilket de og tildeels have erhholdet. Omendskiont nu denne de geistlige Jurisdictioners Paastand intet har været mindre, end velgrundet, og det var at ønske, at det ved Reskriptet af 28 December 1736 havde havt sit Forblivende, saa dog,

dog, da det vilde være heel forhadt reent at ophæve et Privilegium, som er en heel Stand forundt ved et almindelig Reskript til alle Vedkommende, saa skulde jeg allerunderdaniqst formene, at der og med disse Auctioner for Fremtiden bør forholdes efter Reskriptet af 6 Martii 1739. Men da det og er klart, at den de geistlige Jurisdictioner derv ved forundte Bevilling er en Undtagelse fra et almindelig Reskript, som er grundet i Tingens Natur og Beskaffenhed, og det saadan en Undtagelse, som allene har sin Grund i en urigtig Forudsætning, saa skulde jeg tillige formene, at denne Bevilling bør være strikissimæ Interpretationis, og at de geistlige Jurisdictioner ikke bør tilstaaes videre, end det, som med egentlige Ord indeholdes i Reskriptet, som allene taler om Rigsstæd-Geistliges iboende Gaarde, samt andre deres tilhørende Guse og Eiendomme i Byen; hvilket og per benignam Interpretationem nogenledes kan forenes med Reskriptet af 1736, som allene tilslader Geistligheden at holde Auction over det, som findes i Sterboet, og er under den geistlige Jurisdiction. Jeg skulde saaledes allerunderdaniqst indstille, om det, i Henseende til begge imellem de verdslige og geistlige Auctions-Forvaltere i Fyen oplastede Spørgsmaale, allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Stiftsamtmanden og Biskopen i Fyen: At ligesom det ved Reskriptet af 10de August 1753 har været Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Besejning, eengang for alle at see de mangfoldige Disputer afgjorte, som tilforn daglig fandt Sted blant forskiellige Auctions-Forvaltere, saavel angaaende Auctionen over fast Gods, naar samme blev holdt i een eller anden Rigsstæd uden for det District, i hvilket de vare beliggende, som over Løssøre, naar det blev hensejnt til een eller anden uden for Districtet liggende Rigsstæd, for der at auctioneres; saa er det og Deres Majestæts allernaadigste Villie, at det ved samme Reskript skal i alle Maader have sit forblivende, og at det skal ansees som en almindelig Regel for alle saavel geistlige som civile Auctions-Forvaltere, saavel i Henseende til Auctioner over fast Eiendom,

som

som over rørendes Gods og Løssre, i Sølge deraf det da vel tilfalder Zerreds-Propsten at forrette Auctionen over de Bøger, Meubler eller andet Løssre, som tilhøre een eller anden i Zerredet værende geistlig Person eller Sterboe, saa længe Auctionen og virkelig holdes i Zerredet, men naar saadanne Bøger eller andet Løssre maatte blive bortsendt til een eller anden uden for Zerredet liggende Kjøbstad, for det at auctio-
neres, da tilfalder det den ordinaire, civile Auctions-Directeur i samme Kjøbstad at forrette Auctionen, og hvad Immobilia angaaer, da skönt det i Almindelighed tilfalder enhver civil Auctions-Directeur at forrette alle forefaldende Auctioner over de i hans District beliggende Guse, Gaarde og faste Eiendomme, det og forstaaer sig selv og følger af Tingens Natur og Bestaaffenhed, at Kjøbstad-Guus og Jord ere Immobilia, og ikke kan henregnes til Løssre, ligesom det ei heller har været Lovens Sænsigt i 5te Bogs 3die Cap. 4de Art. at sætte Kjøbstad-Guus og Jord ved Siden af Løssre i Almindelighed, men allene for saavidt, at det, ligesaa vel som Løssre, kan sælges uden Lovbydelse; saa vil Deres Majestæt dog allernaadigst tillade, at det, for saavidt angaaer Kjøbstad-Geistliges iboende Gaarde, samt andre deres tilhørende Guse og Eiendomme i Byen, maae indtil videre have sit Forblivende ved Reskriptet af 6 Martii 1739 saaledes, at naar et Kjøbstad-Guus eller Gaard skal bortselges, som tilhører een udi samme Kjøbstad værende geistlig Person, eller Sterboe, tillades det vedkommende Provst at forrette Auctionen; men dersom saadant Guus eller Gaard, som skal bortselges, tilhører Udenbyes Mand eller Sterboe, da enten det er geistlig eller verdelig Mand eller Sterboe, tilkommer det den ordinaire, civile Auctions-Directeur i Byen at forrette samme Auction. Saa længe man ikke merker slige Disputer at være opkomne i de andre Stifter, ligesom der ei heller overalt er samme Anledning dertil, holder jeg det ikke fornøden at communicere dette

Re-

Reskript til de andre Stiftamtmand, Amtmand, eller Biskoper. Kjøbenhavn den 26 Julii 1755.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret:
Ejpederes efter Erklæringen.

CXIII.

Erklæring over Biskop Sersteds Forestilling af 23 Junii 1755, og Amtmanden over Vordingborg Amt Grev Wedels Ansøgning af 2 Julii, samt Erklæring af 12 Julii angaaende Skiftet efter en Præste-Enke, som var død i et Huus, hun havde tilkiøbt sig der paa Amtet, hvilket Skifte baade Amtmanden og Provsten tilegnede sig.

* * *

I Følge af den Grundsætning, som jeg ofte tilforn har beraabt mig paa, og som i denne Materie er uden Undtagelse, nemlig, at en Præste-Enke eller geistlig Enke i Almindelighed bliver ved at tage Deel i hendes Mands Status og forum, saalænge hun ikke foretager sig noget, hvorved hun forandrer sin Stand, og faaer en nye, skionner jeg ikke, at Amtmanden i dette Tilfælde kan ansees at have nogen Udkomst til det in Quæstione værende Skifte, skiont det tillige maae tilstaaes, at Provsten selv, ved det han ikke strax, da Dødsfaldet var ham tilmeldet, har indfunden sig i Boen for at forsegle, har givet Amtmanden nogen Anledning til at antage sig denne Boe, ved at lade den forsegle, og at Amtmandens Forhold, for saavidt fertiener at billiges. Det Argument, som haver bragt Amtmanden paa de Tanker, at det tilfaldt ham at forrette dette Skifte, medfører vel noget Skin af Rimelighed, men er dog i sig, og i Følge af de i denne Materie bestandig fulgte Principis, urigtigt; samme er taget af Reskriptet af 25 Junii 1725, thi da det i Almindelighed tilfalder Amtmanden at forrette Skifte efter Proprietairer og Selveierbønder, ligesom det tilfalder Husbonden eller hans Fuldmægtig at forrette det efter Fæstebønder, og bemeldte Reskript udtrykkelig befaler, at Regimentskriveren, der kan

ansees, som Husbondens Fuldmægtig, skal forrette Ekifte efter Præste-Enker, som have fæstet Huus eller Gaard paa Rytter-Districtet, saa formener Ammanden, at det i Følge deraf og maae tilfalde ham at forrette Ekifte efter Præste-Enker, naar de ikke have fæstet, men kjøbt Huus eller Gaard, og altsaa er at ansee, som Selveierbønder. Men derved er ikke iaagttaget den store Forskiel, der er imellem at fæste og kjøbe Gaard eller Huus, for saavidt den Kjøbendes Status angaaer. Den, som fæster en Gaard, bliver derved en Fæstebonde, faaer altsaa en Husbonde, hvis Jurisdiction han i adskillige Tilfælde bliver underkastet, da derimod den, som kjøber et Huus, ikke bliver derved nogen anden privat Persons Jurisdiction underkastet, og altsaa ikke ligefrem derved kan forandre sin Status. Saaledes, naar en Præste-Enke fæster en Gaard, bliver hun ikke længere at ansee, som en Præste-Enke, men som en Fæstebonde, der skal være sin Husbonde hørig og indig, altsaa forandrer hun derved sin Stand, derimod, naar hun kjøber en Gaard eller Huus, lader hun derved ikke af at ansees som Præste-Enke, skjønt hun tillige med bliver Selveier. Det andet Argument, som Ammanden beraaber sig paa, og som er taget af militaire Enker, der i Almindelighed og overalt fortære under den civile Jurisdiction, er af samme Beskaffenhed; thi skjønt det maae tilstaaes, at der ikke havde været noget ubilligt eller urimeligt udi, om der for fra var bleven forholdet med geistlige Enker paa samme Maade; som med militaire, da den geistlige ligesaa vel som den militaire Stand er en Status Personalis, som haver sin Grund i et vist Embede og de deraf hængende Forretninger og Pligter, og altsaa ophører, naar Embedet ophører eller Personen deer, saa dog, da det ikke er skeet, vilde det nu blive anset, som en Opfindelse, og Indgreb udi Geistlighedens Privilegier, om derudi, nu efter saa lang Tids Forløb, blev gjort nogen Forandring, fornehmelig den Nødvendighed, som selv har gjort, at dette er fastsat i Henseende til de militaire Enker, ikke finder Sted, for saavidt angaaer de Geistlige, da den geistlige Jurisdiction strækker sig overalt, som der ikke er noget Sted i begge Rigerne, der jo henhører

rer til et vist Herred, hvor der er en Herreds-Provst, som har den geistlige Jurisdiction, da derimod den militaire ikke strækker sig videre end til de Steder, hvor der enten er et Regiment eller Garnison, hvoraf følger, at da en militair Enke kan flytte hen og sætte sig ned, hvor hun vil, saa gik det ikke an at henlægge de militaire Enker i Almindelighed under den militaire Jurisdiction, som det let kunde hælde sig, at een og anden iblant dem opholdt sig paa et Sted, hvor ingen militair Jurisdiction var, og hvor ingen var berettiget til samme at udøve. Da det saaledes er klart, at det tilfalder Provsten og ikke Amtmanden at forrette det in Qvæstione værende Skifte, saavel som andre af samme Beskaffenhed, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det aller-naadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere saavel til Hr. Kammerherre og Amtmand Greve af Wedel, som til Hr. Biskop Serleb: At da Præste- og andre Geistlige Enker, som nedsætte sig paa Landet blive ved at deeltage udi deres afdøde Mænds Stand, og altsaa at sortere under den geistlige Jurisdiction, saa længe de ikke selv, ved at fæste Huus eller Gaard, forandre deres Stand, og den nu afdøde Præste-Enke afgangne Hr. Peder Regs ikke havde fæstet Huus eller Gaard, men allene havde tilkjøbt sig et Eiendoms-Huus, som hun boede udi, saa tilfalder det Provsten og ikke Amtmanden at forrette Skiftet saavel efter hende, som andre Geistlige og Præste-Enker, der maatte være i samme Tilfælde. Kiøbenhavn den 1 August 1755.

Herpaa er ligeledes i Cancellie-Collegio resolveret:

Expederes efter Erklæringen.

CXIV.

Erklæring over Kiøbenhavns Magistrats Memorial af 26 Martii 1755 med hosfølgende Correspondence mellem dem og Hof-Statens Auctions-Directeur, samt Cancelliets Pro-Memoria af 24 Maji med indlagt Memorial fra General-Auditeur Schrøder af 12 Maji, angaaende de efter afgangne

G g 2

Stads-

Stadshauptmand Sabritius og i hans Sterboe holdte Auctioner over hans Gaard og Meubler.

* * *

Det kan ikke nægtes, at jo det eene Argument, som i denne Materie kan anføres for Magistraten og den borgerlige Jurisdiction, er meget antageligt, og synes at medføre stor Rimelighed, nemlig at Stads-hauptmanden ikke er andet, end den øverste og første Stads-Capitain, og altsaa, da de øvrige Stads-Capitainer og samtlige saavel Ober- som Underofficerer ved Borgerstaden alle ere Borgere, og uden Modsigelse høre under Magistratens Jurisdiction, saa bør han og sortere derunder, da det, at han er den første blant dem, ikke kan giøre ham til Militair eller undtage ham fra den Jurisdiction, som alle de andre høre under. Dersom man betragter Stadshauptmands Embedet, i Følge dets Natur og første Indretning, da finder man, at Stadshauptmand ikke er andet end en vis Øvrigheds Person, som er samtlige Borgere i en Bye forefat, i Henseende til en vis Tieneste, som alle Borgere, som Borgere, ere forbundne at præstere til Byens Forsvar og Beste, og som bør have Indseende med, at samme Tieneste ei allene rigtig gieres og paa den rette Maade, men og i en vis Orden, saaledes at den ene Borger derved ei mere bebyrdes, end den anden. I Følge dette Begreb er der ikke mindste Anledning til at ansee Stadshauptmanden som en militair Person eller een der skulde henhøre til Militair-Etaten, tværtimod, da Directionen over alt det, som vedkommer Byens Beste og Vedligeholdelse er Magistraten i enhver Bye anfortroet, saa maae man ansee Stadshauptmand som en Øvrigheds-Person, der dog er Magistraten subordineret, og sorterer under deres Jurisdiction. Det var at ønske, at det overalt havde havt sit Forblivende ved denne første og simple Indretning, og at adskillige mellemlebende Omstændigheder ikke havde givet Stadshauptmanden Anledning til at henseende sig under Militair-Etaten, og derved at unddrage sig fra Magistratens Jurisdiction. Jeg haver tilforn ved anden Anledning, og i Særdeleshed i min allerunderdanigste Erklæring af 9 Febr. 1754 over

afgangs

afgængne Stadshauptmand Sabritii Memorial og Forespørgsel, om de, der havde faaet Bevilling paa at være frie for borgerlig Tynge og Byens Bestiillinger, og derved være befriede for at være Underofficerer ved Borgereskabet, erindret hvad Følger og Banfæligheder det vil medføre, om Stadshauptmændene eller Stads-Capitainerne i de andre Riebstæder, naar de først have erhholdet en militair Character af Capitain, Major eller Oberst-Lieutenant, som de giennem Krigs-Cancelliet ofte og let pleie at opnaae, da iligemaade, og for at efterligne Stadshauptmanden i Kiøbenhavn, vil søge at henskylde sig under Militair-Staten og Krigs-Cancelliet, og deraf tage Anledning til at kuldkaste og nægte den Subordination, som bør være mellem dem og Magistraten i enhver Bne.

Men da man maae tage Tingen saadan, som den er, og ikke saadan, som man mueligt ønskede, at den maatte være, saa maae det tilstaaes, at naar man efter nuværende Omstændigheder betragter Stadshauptmands Embedet, er der i det mindste ligesaa meget, og mere Anledning til at ansee Stadshauptmanden i Kiøbenhavn, som en Militair, end som en civil Øvrigheds Person.

Det, som paa den ene Side og for Magistratens eller den borgerlige Jurisdiction kan anføres, er, at Stadshauptmanden er den første Officer ved Borgereskabet, hvor alle de andre Officerer ere Borgere, at een af disse andre Officerer og altsaa en Borger gierne pleier at beskilles til Stadshauptmand, at han i Følge adskillige forhen ergængne Kongelige Befalninger i det mindste i visse Tilfælde burde være Magistraten undergiven, at han, i Følge Brandordningen for Kiøbenhavn af 9 Maji 1749, bør være Ober-Præsidenten underordnet, for saavidt angaaer de Foranstaltninger, som bør føies ved en forfaldende Ildbrand, og endelig, at han, om han vil, kan tillige vedblive at bruge een eller anden borgerlig Næring, som man tilforn har havt mere end eet Exempel paa, at en Stadshauptmand tillige har været Brygger. Men derimod maae paa den anden Side betragtes: 1) at Stadshauptmanden i Kiøbenhavn, ikke beskilles eller foreslaaes af Magistraten, men at han umiddelbar, beskilles af Deres Kongelig Majestæt og faaer Bestalling giennem Krigs-

Cancelliet. 2) At han tillige, efter det General-Auditeur Schrøder i sin Erklæring beretter, faaer Instruction giennem Krigs-Cancelliet. 3) At han er anført for og nyder Gage i militair Reglementet, og derudi er forskiellig saavel fra de andre Borger-Officerer i Kiøbenhavn, som fra Stadshauptmændene eller Stads-Capitainerne i de andre Kiøbstæder. 4) At han udi adskillige Ting, hans Embede vedkommende, er Commendanten herudi Byn subordineret. 5) At han udi de Tilfælde, som nogle Gange ere indtrufne, at Borgereskabet befales at besætte visse Vagter, har det samme at iagttage, som en anden Regiments- eller Bataillon-Chef, hvis Regiment eller Bataillon ligger i Garnison i Kiøbenhavn, og, for saavidt samme Tjeneste angaaer, er Commendanten eller Vice-Commendanten ligefrem underordnet. 6) At han gior selv Forslag paa de øvrige Over-Officerer ved Borgereskabet, og giennem Krigs-Cancelliet nyder derpaa deres Kongelig Majestæts allernaadigste Approbation. 7) At han, i Følge af alt dette, kan sættes ved Siden, om ikke af en Oberst ved Land-Milicen, saa dog af en Stabs-Officeer ved den frivillige Land-Milice paa Bornholm, som ikke tillige bruger borgerlig Næring.

Jeg maae saaledes allerunderdanigst tilstaae, at, skjønt man i visse Henseender kan betragte Stadshauptmanden i Kiøbenhavn som en civil eller borgerlig Betient og Øvrigheds Person, saa dog, saa længe den Stadshauptmand, der er Dvæstion om, ikke kan ansees uden af hans Stadshauptmands Embede, er der mere Anledning til at ansee ham som en militair Person eller commanderende Officeer. Derimod naar en Stadshauptmand enten tillige maatte have havt Sæde i Raadstuen, eller og det maatte befindes, at han desuden havde brugt borgerlig Næring, saa han ei blot bør bedømmes af hans Stadshauptmands Embede, da holder jeg for, at det, der saaledes kommer til, bør give Udslaget for den civile Etat. Og, som enhver Etat derved vinder noget, saa at ingen af begge kan siges reent at have tabt sin Sag, da jeg tilforn har viist, at enhver af dem dog har havt temmelig god Frie til den af dem giorte Paaastand, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst

naadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Kjøbenhavns Magistrat: At, naar Stadshauptmanden i Kjøbenhavn ikke desuden har havt nogen anden Betiening, ei heller tillige brugt borgerlig Næring, da tilfalder det den militaire Jurisdiction at forrette saavel Skiftet efter ham, som de ved samme Skifte forefaldende Auctioner over Meubler eller Løssøre, samt Kjøbstæd = Hus og Gaarde. Men dersom Stadshauptmanden desuden haver havt Sæde i Raadstuen, eller og det befindes, at han tillige har brugt een eller anden borgerlig Næring, da tilfalder det Magistraten og Byens Jurisdiction at forrette saavel Skiftet efter ham, som de derved forefaldende Auctioner. Og da afgangne Stadshauptmand Fridrich Fabricius ikke har havt noget andet Embede, han ei heller, siden han blev Stadshauptmand, har brugt nogen borgerlig Næring, saa bør det Salarium, som er falden for de over hans efterladte Gaard og Meubler holdte Auctioner, udbetales til General = Auditeuren ved Land = Staten eller vedkommende militaire Jurisdiction. Da der af saadan allernaadigst Reskript tillige maatte gaae Communication til Krigs = Cancelliet. Kjøbenhavn den 4 August 1755.

Cancelliet resolverede herpaa:

Expederes efter General = Procureurens Betænkning.

CXV.

Erklæring over en Angivelse af 12 Januarii 1754 som en Procurator P. Dolmand fra Trundhiem havde indgivet til Kammeret over Byefogden og Byeskriveren der i Byen, at de i mange Ting forurettede Publicum, Hans Majestæts Interesse og Justits = Cassen, derhos Angiveren dog havde bedet, at hans Navn maatte fordølges. Extract af Angivelsen var fra Kammeret sendt til Stutamtmand Ranzou, som i den Henseende havde foreslaaet en Inquisition = Commission til at undersøge disse tvende Betientes Forhold; derpaa Kammeret havde remitteret det alt til Cancelliet, som derover havde ind-

indhæntet Vice-Statthalder Bengons Erklæring, hvilken den 19 October 1754 indkom tillige med Byfoged Mynichens og Byeskriverens Justitsraad Zvedings Evar og Afbeviisning med adskillige vedhæstede Documenter og Attester.

Jørend jeg giver min allerunderdanigste Betænkning over enhver af disse Angivelses-Poster i Særdeleshed, maae jeg i Forveien om Angivelsen og dens Omstændigheder i Almindelighed erindre eet og andet, som kan tiene til at vise, hvorvidt den bør have Formodningen for eller imod sig, og hvorvidt den fortienet, at man overhoved gjør sig et fordeelagtigt eller ufordeelagtigt Begreb derom; der hen høre:

1) Angiveren, naar han betragtes, saavel for sig, som i Forhold til de tvende Embedsmænd, han haver angivet, befindes at være en Person, som i mange Aar for Dreng, Karl og Guldmægtig, har tjent den ene af de tvende angivne Betiente, nemlig Byeskriveren Justitsraad Zveding, og tilsidst i Aaret 1752, pludseligen har opsagt sin Tjeneste paa en Tid, da han formeente, at hans Principal ikke kunde undvære ham, og at han saaledes let kunde tvinge ham til at tilstaae ham visse fordeelagtige Vilkaar, som han vilde betinge sig; men da hans Principal ei vilde finde sig derudi, har han i uret Tid, og paa ulovlig Maade, uden at betale, hvad han var skyldig, og uden at forlange Pas og Afskæd, forladt hans Huus og Tjeneste strax 9 Dage efter Opsigelsen, og har derpaa en Tidlang været uden Tjeneste og Fortjeneste. Den anden af de tvende angivne Embedsmænd Byfoged Mynichen synes tillige med Angiveren at have været i Byeskriverens Tjeneste, og at have været Guldmægtig paa den Tid, da Angiveren var Dreng og Skriverkarl, men siden i god Minde, og ved at vedligeholde sin Principals Vennskab, at have forladt hans Tjeneste, da han derfra blev befordret til Byfoged-Embedet. Naar nu tillige betragtes, at der blant de Poster, Angivelsen indeholder, ikke er en eneste, hvorudi Angiveren paaستاacer eller kan paaستاaee, sig selv enten directe eller indirecete at være fornærmet, saa skønnes lettelig, hvad den rette bevægende

gende Aarsag hos ham til denne Angivelse maae have været. Sierslighed til Fædernelandet og det Almindelige, og den deraf flydende rene Attraae efter at see een eller anden skadelig Misbrug hæmmet, er sielden den rette, og endnu mere sielden den eneste Bevæggrund til en Angivelse, allermindst kan man formode det om en Angivelse, som skeer af en forleben Tjener over hans forrige Husbonde; private Hensigter, hvoriblandt egen Fordeel og Hævngierighed ere de almindeligste, pleie derimod at være de rette og indvortes, skönt skulste, Motiver til de fleste Angivelser, som skee uden for Angiverens Kald og Embede. Dette synes og her at være Tilfældet. Angiveren er bleven forbitret over hans Principal, da han ikke vilde tilstaae ham de forlangte Vilkaar, og har derved holdt sig besæiet til at forlade hans Tjeneste; denne Bitterhed er formeeret, da hans Omstændigheder efter Haanden bleve værre, ved det, at han i Fersningen ingen anden Tjeneste kunde faae, og siden maatte tage til takke med en, som var langt slettere, end den, han havde qvitteret; udi hans da værende Gemytsbeskaffenhed, der forestilte ham hans forrige Principal som den eneste Aarsag til hans Modgang og slette Vilkaar, finder man den rette Grund til den af ham giorte Angivelse; Hævngierighed over hans forrige Principal har indgivet ham denne Tanke, hvilken Haab om egen Fordeel, som siden skal vises, har bragt til fuldkommen Modenhed og Iværksættelse; om andres Tilskyndelser og kan have bidraget noget dertil, er noget, som de angivne Personer vel synes at troe, men som jeg ikke med nogen Visshed skal kunne sige.

2) De tvende Personer, som i Angivelsen beskylides, ere Byfogeden Peder Bredal Møynichen og Byeskriveren Justitsraad Jens Hveding i Trundhiem. Byfoged Møynichen har omtrent i 7 Aar været i dette Embede, og i den Tid jeg har haat den Ære at være i Cancelliet og Høieste-Ret, har jeg ikke fornummet til nogen Klage over ham, eller til at han har opført sig utilbørlig i hans Embede, ei heller har jeg merket til noget saadant tilforn. Hr. Vice-Stattholder Bengzon giver hannem et godt Skudsmaal, og af det jeg har erfaret

af de ved Anledning af denne Angivelse fremlagte Documenter og Brevise, og af Angivelsen selv, har jeg Marsag til at slutte, at han maae være en flittig, arbeidsom og ikke uduelig Betient. Justitiraad og Brevskriver Svending har over 38 Aar forestaaet dette Embede, og skal imidlertid bestandig have været anseet for en fornustig og duelig Betient. Jeg har ikke fornummet til, at der tilforn er indkommen nogen Klage over ham, ei heller har jeg kunnet erfare det, som Stiftamtmanden synes at formene, at han ved sin Opførsel skal have givet Anledning til Reskriptet af 8 Martii 1743. Af det, jeg i denne Sag, har seet fra ham, har jeg ikke havt Marsag til at fatte de fletteste Tanker om ham. Han provocerer ei allene til hele Byens og alle de bedste Borgere, men og til de foregaaende Stiftamtmands Vidnesbyrd, blant hvilke Hr. Vice-Statholder Bengon, som i nogle Aar har været Stiftamtmand derpaa Stedet, giver ham et meget godt Skudsmaal, da han tilstaaer noie at have kiendt ham, og det i samme Embede, som han endnu er. Vel har jeg allerede tilforn bemærket, at den nu værende Stiftamtmand i Trundhiem ikke er synderlig fornøiet med ham, og endnu mindre indtaget for ham; dog har jeg ikke hidindtil kunnet erfare, at nogen slet eller egennyttig Opførsel i hans Embede dertil har givet Anledning, skient jeg ei heller kan sige ham frie for, at nogen Slags Studsigbed, og den hos en gammel Mand, og i særdeleshed hos en gammel Embedsmand, der i et og det samme Embede er bleven foreældet, og indbilder sig at vide samme og mere end samme paa sine Fingre, saa ventelig, som nogenledes undskyldelig Egenfindighed og Stivhed, der kan tildeels have næret denne Stiftamtmandens Ugunst imod ham. Altsaa, naar jeg holder Angiverens, og de Angivnes Personer og Personalia mod hinanden, finder jeg ikke mindste Anledning til at giøre mig noget fordeelsagtigt Begreb om Angivelsen.

3) De i Angivelsen anførte og ommeldte Beskyldnings-Poster, ere tildeels almindelige Sætninger, saasom: at de vide at befordre deres Fordeel, at de besvige Deres Majestæt, Publicum og Justits-Cassen &c. tildeels almindelige Facta saasom: at de opholde Skifterne, tage mere
 Detal-

Betaling for Ekstebrevenes Beskrivelse end de bør have; ikke betale til Justit=Cassen af alle de Ark, Ekstebrevene bestaae af 10. Det første Slags Angivelses=Poster ere aldeles intet at reflectere paa, siden slige almindelige Sætninger bør have deres Grund i de beskylde Personers Gierninger, og ikke paa anden Maade kan bevises, end ved at anføre enkelte Fakta, hvoraf følger, at naar Angiveren ikke anfører disse, hvorpaa hans almindelige Sætninger grunde sig, saa har man for sammes Rigtighed intet andet Beviis, og ingen anden Grund til at troe dem, end Angiverens Vidnesbyrd, hvilket i Følge af Foregaaende, saavel i Almindelighed, som i dette Tilfælde i Særdeleshed, ikke er at bygge meget paa, og allermindst af den Vigtighed, at det kunde eragtes billig, derefter at anlægge nogen Sag. Det andet Slags Angivelses=Poster fortjener større Opmærksomhed, thi da det er Fakta, det her fornemmelig kommer an paa, saa synes det, at naar samme ere reent opgivne og fremsatte, fortjener Sagen i det mindste en Slags Undersøgning. Dog maae jeg herved tillige erindre, at en Angiver fortjener større Tidem, naar han anfører lutter enkelte Fakta med alle deres Omstændigheder, end naar han anfører allene almindelige. Jeg hælder mere til at troe den, der andrager, at En har i det og det Tilfælde fort sig op paa en vis Maade, end den, der foregiver, at den anden i Almindelighed opfører sig saaledes. Jeg har havt mange Exempler paa, at den, der har beskylt en anden for Gierrighed, Egennyttighed, Haardh: d, Uretfærdighed 10. og tilbuden sig at bevise det af den andens Opførsel i Almindelighed, og af 100 Fakta, har været enten forelegen, eller bragt til Taushed, naar man har paastaet af ham, at han skulde anføre et eneste med alle sine Omstændigheder til Beviis paa et eller andet, af det han sagde. Den indvortes Forskiel bestaaer derudi, at man i det ene Tilfælde har et reent Factum med alle sine Omstændigheder, hvoraf man selv kan giøre en sikker Slutning, i det andet derimod har man et Stykke af adskillige Factis, uden at deres Omstændigheder ere bestemte, og et større Stykke af andres Domme derved, og forudfattede Meninger.

Den udvortes Forskiel bestaer derudi, at hvor et enkelt Factum andrages med alle sine Omstændigheder, der er det for Bedkommende let at komme efter Sandheden og Beskyldningens Rigtighed eller Urigtighed, og det er for den Beskyldte, om han er uskyldig, let at bevise sin Uskyldighed; derimod naar man allene har Generalia, er det næsten ikke mueligt at komme efter Sandheden, uden ved en Inquisition, som er forhadt, og medfører store Vanskeligheder; og den Beskyldte bliver det vanskeligt, om ikke umueligt, at bevise sin Uskyldighed, da samme de fleste Tider forudsætter, at han skal bevise non Facta, hvis Beviis altid er vanskeligt og ofte umueligt. Saaledes haver denne Angiver saa meget mueligt abstraheret fra enkelte Facta, og isteden for at andrage, at de Beskyldte paa det eller det Skifte, i den eller den Forretning have opført sig paa den eller den Maade, har han ladet sig nøie med at melde, at de saaledes opføre sig paa alle eller de fleste Skifter i Almindelighed. Aarsagen, hvorfor Angiveren ikke har anført enkelte Facta, har ikke været hans Uvidenhed, eller, fordi det var ham umueligt at giere det, thi da han i saa mange Aar har tient Byskriveren, og han, siden han forlod hans Tjeneste, dog jævnlig er kommet paa hans Contoir, og der har efterseet Documenter og Protocoler, saa havde det været ham en let Sag at ortegne de Skifter og andre Forretninger, ved hvilke han formeente at Byskriveren og Bysfogden havde opført sig utilbørlig; jeg har og af Slutningen selv erfaret, at han virkelig har have Kundskab nok og været istand dertil, men det synes, som han ikke har villet anfere siige enkelte Facta, da det ikke tiende til at befordre den Hensigt, han haver havt med Angivelsen; thi foruden, at det Slin af Malversation, som en og anden Post i Angivelsen synes at medføre, bortfalder, naar man har det enkelte Factum, hvorpaa Angivelsen grunder sig, med alle sine Omstændigheder for Sine, saa har det ikke været Angiverens Sag, at man strax, og uden stor Vidtøslighed skulde kunne komme efter, hvorvidt de beskyldte Personer vare skyldige eller uskyldige, og at Sagen saaledes strax skulde afgjøres ved en Resolution, som enten forkastede Angivelsen, eller

paa-

paalagde de Skyldige en Mulct, Trettesættelse, eller anden vilkaarlig Straf, og i det øvrige satte Grændser for, at sligt ikke kunde hænde i Fremtiden; men det har været hans Hensigt, at indrette Angivelsen saaledes, at en Inquisition=Commission kunde synes nødvendig, i den Henseende han og haver giemt det, i hans Tanker store og ustridige Motiv af at vinde Deres Majestæt 1500 Rdr., indtil han kom til at tale om Inquisition, dertil Stiftamtmanden og i sin Erklæring har givet Forslag, da Angiveren, uden Tvivl har ventet at vinde noget, og muligt at bane sig Vej til et af de tvende Embeder, ved at blive beskikket eller antagen, som Actor, eller Actuarius i Inquisition=Commissionen: og her haver man den kiære egen Fordeel, som for sig er et stærk Motiv, og naar den bliver forbunden med en anden endnu stærkere Lidenskab, nemlig Hævngiertighed, vel er i Stand til at gjøre de fleste blant slige Folk til Angivere. Desuden, maae jeg, hvad disse Angivelses Poster angaaer, ei heller forbigaae at melde, at adskillige af dem ere af den Beskaffenhed, at private Personer, om det forholdt sig saaledes, derved vare blevne fornærmede. Fra disse fornærmede private Personer, som det dog naturligtviis først og fornemmelig burde ventes af, har man ikke merket til nogen Klage i Collegierne; ei heller maae der være nogen indkommen til Stiftamtmanden, som han da, efter al Ansæelse, ikke havde forsemt at melde det i sin Erklæring til Kammeret. Endelig sætte nogle af disse Angivelses Poster saadanne Grundføringer forud, som ikke have deres Grund, uden i idel Nederdrægtighed, da slige Folk, efter deres nedrige Maade at tænke paa, og ved at slutte fra dem selv til andre, dristig gjøre den Slutning, at naar de, der have Fordeel ved en vis Forretning, ere b. faaledes at erlægge en vis Deel deraf til een eller anden offentlig Stiftelse, saa bør samme Forretning, enten det i det øvrige var nødvendigt og blev forlangt af Bedkommende, eller ei, endelig gaae for sig, paa det den offentlige Stiftelse derved kan vinde noget. Saaledes forniene de, at et Skiftebrev endelig bør skives paa mange Ael, paa det Justiz=Cassen kan faae mange 6 Skiftinger, og at en Skiftefriver ikke maae lade sig nøie med et mindre An-

tal af 3 Marker, siden Justiti-Cassen derudover og faaer et mindre Antal af 6 Skillingen. Dette Argument er af samme Betsfæffenhed som det, Kroercken eengang brugte, at Allet endelig burde være stærkere, paa dat dertil kunde forbruges mere Malt, og Deres Majestæt alfsaa faae mere Accise. Skulde siige Principis finde Medhold, som man aldrig maae antage at være runden dem i Lauke, det har gjort Forslag til en Anordning, og endnu langt mindre Lovgiveren selv, frygter jeg, man tilsidst vilde paastaae, at det ikke var tilladt at forlige en Sag, saasom Deres Majestæt derved tabte, i Henseende til sine Intrader ved det stemplede Papiir, og Justiti-Cassen, i Henseende til det, den kunde vente ved Dommens Afgjælfse.

4) Skient man af Foregaaende ikke har Anledning til at giøre sig et meget fordeeligigt Begreb om denne Angivelse, saa er der dog een Ting, som synes at tillægge den en stor Vægt, og meddeele den en temmelig Grad af Troverdighed, nemlig Stiftammandens Skrivelse og Erklæring derover til Kammer-Collegium af 15 Martii 1754, derudi han holder det troeligt, at Angivelsen i visse Maader vil findes rigtig, med videre. Saa meget, som jeg helder til, at sætte en fuldkommen Troe og Tillid til det, en høi Dyrigheds Person, i hans Embede og i Følge af hans Embeds Pligt foredrager og indberetter, og om mueligt, at rette mig efter de Slutninger, han derpaa grunder, saa nædes jeg dog her til at tvivle noget, da jeg enten paa den ene Side bliver overtydet om, at Stiftammanden tilforn aldeles maae have forsumt og tilsidefat hans høie Embeds fornemste Pligter, eller paa den anden Side maae tilstaae, at han ikke i denne sin Erklæring har refereret alle Omstændigheder saaledes, som ssee burde. Stiftammanden tilstaaer, at han holder troeligt, at Angivelsen i visse Maader vil findes rigtig, at Justiti-Cassens Indkomster ventelig kan bevises at være fornærmede, at Sterboerne der udi Byen bebyrdes med usforvarligt Ophold, og alt for vidløstige Skifteforremingers Beskrivelse; han formener, at det første kan erfares, naar Justiti-Casse Regnskaberne for mange Aar forhøien eftersees, og tilstaaer over det andet, saalænge han har været derpaa Stedet,

det, at have hørt Klager, og at Byeskriveren alt bliver værre og værre, saa han hverken gjer sig Samvittighed over at fornærme Kongelige Indkomster, eller at trykke den Fattige og Betrængte, hvorover der føres mange store Klagemaale. Naar dette forholder sig saaledes, maatte jeg gierne spørge, hvor det har været mueligt, at Stiftamtmanden kan have troet, det gif saaledes til, og derover hørt Klagemaale, uden en gang at have giort et eneste Skridt til først at undersøge denne Omgang, og dernæst at raade God derpaa; troede han, at Justit=Cassens Indkomster af Skiftebrevene bleve besvagne, kunde han da ikke aarligen, naar ham i Følge Forordningen af 23 Decemb. 1735 Art. 2 blev leveret Designation over Justit=Cassens Indkomster, tillige lade sig give en Designation over de i samme Aar sluttede Skifter, saavel som over det Skriveren i hvert Skifte var bleven udlagt for Skiftebrevet at give beskreven? deraf han da let havde kunnet erfare, om Justit=Cassen havde faaet det, den med Rette tilkom eller ei. Troede han, at det stemplede Papiir til Skiftebrevenes Beskrivelse ei rigtig blev indkøbt, og dertil forbrugt, kunde han da ikke lade sig Skiftebrevene forevise, og om det blev foregivet, at de ei endnu vare recksrevne, da lade sig forevise det dertil bestemte stemplede Papiir, og i al Fald tegne derpaa, hvortil det var bestemt? ved at see Skiftebrevene kunde han tillige erfare, om Justit=Cassen rigtig havde faaet sit, og om Skrivningen med videre var tilbørlig eller ei. Troede han, at Skifterne uforsvarligen bleve opholdte, kunde han da ikke aarlig lade sig give en Designation over alle aaben staaende Skifter, og naar de vare begyndte? fandt han da, at et eller andet Skifte længere, end sædvanlig var bleven opholdt, kunde han lade sig underrette om Aarsagen, til saadant Ophold, og deraf dømme, hvorvidt samme var rigtig og lovlig eller ei. Skulde han endelig bie med at giøre det, hans Embede medførte, indtil han ved en forløben Tieners Angivelse over hans forrige Husbonde derom blev paaminder? at han ikke søgte nogen saadan Underretning, saa længe han troede, at alting gif vel til, og ingen Klagemaal eller Beskyldning til ham indkom, det er noget, som baade kan begri-

begribes og undskyldes; men at han efter hans egen Tilstaaelse troede, at det gik galt til, at han derover hørte Klagemaal, og dog var stille, og ikke engang bekymrede sig om at faae ret Oplysning derom, det er noget jeg saa lidet kan forene med en Stiftamtmands Embede og Pligter, saa jeg, endog for Stiftamtmandens egen Skyld, gjerne vilde troe, at det ikke forholder sig saaledes, som han i sin Erklæring andrager, eller i det mindste, at han ikke har forklaret sig saaledes, som hans Hensigt har været. Men og dette stemmer ikke overeens med hans Opførsel ved at erklære paa Angivelsen; thi da han havde faaet denne Angivelse, som han selv holdt for troeværdig, har han ikke indhøentet Bedkommendes Erklæring, ikke adspurgt Magistraten, som kunde oplyst et og andet derudi, ikke ladet sig give Designationen, eller ladet sig forevise Protocoller og Skiftebreve med videre, men han har ladet sig nøie med at giøre Forslag paa Commissarier til en Inquisition-Commission, som her aldeles ingen Sted var for; thi naar jeg undtager de almindelige blotte Beskyldninger, som Angivelsen indeholder, og som, i Følge af Foregaaende, ikke forintente den allermindste Opsmærksomhed, saa var det en let Sag for Stiftamtmanden at komme efter Beskaffenheden med alt det øvrige i Angivelsen, hvilket Hr. Vice-Statholder Benzon, skient fraværende, og siden har viist i Gerningen, da han, ved at indhøente Bedkommendes Erklæring, har skaffet temmelig god Underretning om alt det, Angivelsen indeholdt. Naar nu tillige betragtes, at Angivelsens fornemteste Diemerke har været at faae en Inquisition-Commission, at Justizråd Sveding, som fornemmelig angribes i Angivelsen, længe forher er falden i Stiftamtmandens Ungunst, at Justizråd Sveding har Rigsråd og Politimester Rogert mistænkt som den, der har været Medhjælper i at forfatte Angivelsen, hvilket bestrækes ved det Uvenskab, der er imellem dem, og ved den slette Maade, paa hvilken Rogert i Stiftamtmandens Overværelse i Ober-Politieretten har beegnet Sveding, at Rogert er i stor Credit hos Stiftamtmanden, hvilket vi og i Collegierne have hørt nogle Beviser paa, at bemeldte Rogert har taget sig af den rette be-

kiendte

Kiendte Angiver og ved sin Recommendation til Stiftamtmanden har tilveiebragt ham en Constitution at være Procurator, at Stiftamtmanden, uden nogen synderlig Nødvendighed, og uden selv at have undersøgt Omstændighederne, har gjort Forslag paa en Inquisitionens-Commission, og endelig at han og blant andre har foreslaaet Krigsraad og Politie-mester Rogert til Commissarius i bemeldte Commission, uden at melde noget om det Uvenskab, der var imellem ham og Zveding, hvilket dog var ham bekjendt, saa finder jeg mig hverken befoiet til, eller beskyttet ved at ansee Stiftamtmandens Erklæring som et tilforladeligt og upartisk Document eller Forslag.

Efterat jeg saaledes har undersøgt Omstændighederne ved denne Angivelse i Almindelighed, og derved viist, hvad Dine den overhoved bør betragtes med, kan det være nok ved enhver Post i Særdeleshed fortellig at erindre

1ste Post: Saa længe Byskriveren giver Skiftebrevene forsvarlig beskrevne, og ikke fordrer mere end 3 Mk. for Arbet, som er det, Loven tillægger ham, kan det ikke grave ham, om Skifteforvalterne, som let kan see, have regnet urigtig, og for Skiftebrevets Beskrivelse ikke tillagt ham saa meget, som det, naar det er færdigt og renskrevet, befindes at beløbe sig til.

2den Post: At Byskriveren ikke vil udlevere Skiftebrevene, saa længe han ikke har faaet sin fulde Betalning for deres Beskrivelse, har han Ret udi; og da Forordningen af 1735 allene sætter Straf for dem, som udlevere et Skiftebrev, uden deraf at have betalt til Justits-Cassen, saa kan han, i den Hensende ei siges at have handlet mod Forordningen ved det han ikke har erlagt noget til Justits-Cassen, saa længe han selv ikke havde faaet sin fulde Betalning; og hvad det stempede Papier angaaer, da have de ved Magistratens Attest beviist, at det virkelig er købt, og enten forbrugt eller bestemt til Skiftebrevenes Beskrivelse: altsaa, hvad den forbigangne Tid angaaer, holder jeg for, at det derved faaer have sit Forblivende, uden at enten den ene eller den anden kan siges at have fortient enten Mulct, Jrettesøttelse eller anden

Straf. Men da denne Sædvane dog let kunde gaae forvidt, saaledes at Justits-Cassen allene kom til at tabe derved, da derimod Skifte-Skriveren enten vandt eller i det mindste intet tabte, s. Er. naar der skede Udlæg for $\frac{1}{2}$ Deel af det, Skiftetrevet beløb sig til, kom Justits-Cassen til at tabe $\frac{1}{3}$ Deel, og Skriveren kunde derimod siges at vinde noget, naar han imod at miste ganske lidet eller $\frac{1}{8}$ Deel blev frie for at lade Skiftetrevet reenskrive, ligesom det stemplede Papiirs Intrader og derved kunde synes at staae fare, saa formener jeg, at derfor, i Henseende til den følgende Tid, bør sættes Grændser.

3die Post: Er een af de Beskyldninger, som forudsætte, at private Folk og enkelte Personer ikke maae afgjøre deres egen Sag og Mellemværende paa det korteste og sparsommeligste, paa det at Justits-Cassen, eller en anden Stiftelse ikke derved skal tabe det, den kunde vundet, om de havde gjort det vidtløftigere og mere bekosteligt; hvad Skriveren i slige Tilfælde skal nyde har tilforn beroet paa en Accord eller Billighed, men er nu fastsat ved Forordningen af 5 April 1754; Altsaa fortienner denne næsten ingen Opmærksomhed, og tiener kun til at vise Angiverens flette Hensigter og nedrige Maade at tænke paa.

4de Post: Derudi haver Raadstue-Skriveren Ret, og jo oftere og betydeligere det skæer, jo mere er han derfor at berømme. Det har hverken været Forordningens Hensigt, eller er i sig billigt, at han skulde betale til Justits-Cassen af flere Ark, end han selv faaer Betalning for.

5te Post: Skifternes lange Henstaaelse sees forrige Bysfoged fornemmelig at have været Skyld udi. Magistraten og i Særdeleshed den nu værende Bysfoged ere at berømme for den Anstalt, de have seiet til at see de gamle og endda aabenstaaende Skifter afgjorte; da man af Vice-Stattholderens Erklæring erfarer, at de ikke have ladet sig nøie med at indjaae Contract og seie Anstalt, men at de og virkelig have taget fat paa Arbeidet, og derudi gjort lykkelig Fremgang.

6te Post: Er et almindeligt Factum, som Angiveren andrager, uden derpaa at anføre noget Exempel eller Beviis, og Bysfogden aldeles nægter: den sidste har derudi saa meget mere Præsumptionen for sig

sig, som private Personer derved maatte være fornærmede, hvilke det tilfom ved Stævning eller Klage at tage derpaa, hvilket ingenfinde be- findes at være skeet.

7de Post: Da Loven i Almindelighed tillægger en Underdommer i en Riøbstæd 40 R for at affige og forsegle en Dom, saa finder jeg ikke noget ubilligt eller lovstridigt udi, at en Skifteforvalter og beregner sig disse 40 R ., naar en Sag ventileres for en Skifteret og han da maae affige Dom derudi, som kan indstævnes, og han maae staae til Ansvar for ved Ober-Retten. Allermindst kan nogen ansees eller straffes derfor, saa længe Vedkommende, hvis Sag det egentlig var at tale derpaa, saa langt fra ikke have klaget derover, at de endog godvillig have tilstaaet det.

8de Post: De i et Sterboe forefindende Papirer bør nødvendig eftersees, giennemgaaes og revideres, paa det de unødvendige og unyttige kan cassetes, og af de øvrige udtrages det, som kan tiene til at oplyse Sterboens Fordringer, Ind- eller Udgiøld. Denne Forretning ere Skifteforvalterne ikke forbundne til at paatage sig, særdeles, naar Papirerne ere af nogen Vidtseftighed, men dertil bør med Arvingernes og Formyndernes Samtykke udnævnes tvende i slige Forretninger drevne paalidelige Mænd, som derfor bør nyde Betalning af Sterboen, saaledes, som de mellem sig kan foreenes om og billig crages. Derfom een af Skifteforvalterne selv tillige med en anden god Mand vil paatage sig denne Forretning og Arvingerne dermed ere fornøiede, finder jeg ikke noget ubilligt udi, at han derfor nyder særskilt Betalning, som det er rimeligt, at han er drevet i slige Forretninger, og det kan være Arvingerne ligemeget, enten de betale ham eller en anden derfor. Utsaa skønner jeg ikke, at Bysfoged Møsynichen har ferseet sig i det, som denne Post omformelder.

9de Post: At slige Revisions-Forretninger, som Documenter af største Betydning, bør indtages i Skifte-Acten, og indføres i Skiftetrevet, det forstaaer sig selv. Om slige Forretninger undertiden kan være alt for vidtseftige, eller og Revisions-Mændene paa staae alt for megen og ubillig Betalning for deres Umage, det er noget, som Ar-

vingerne bør disputere og lade vedkommende Dommere kiende paa. Underligt er det, at Angiveren her har glemt sit forrige Principium, og ikke erindret, at Justiz=Cassen vinder ved slige Forretningers Vidtløftighed.

10de Post: Indeholder blot almindelige Beskyldninger, uden at anføre visse Facta, hvorpaa i Følge af det, som forhen er erindret, aldeles intet er at reflectere. At de i Skifterne imodtage Regninger og Fordringer paa nstempet Papiir seer jeg ikke er forbudet, saa længe Fordringen ikke af vedkommende Arvinger disputeres, saa det kommer til Proces og Decision, fornemmelig, naar saadanne Fordringer kun ere paa smaae Summer under 20 Rdr., da det i et Skifte ikke kunde nægtes en Creditor at dictere saadan sin Fordring til Protocollen, hvor da intet stempet Papiir blev brugt.

11de Post: Det er en Kongl. Betient i Almindelighed, og en Dommer i Særdeleshed ikke forbudet, uden for hans Embede at foretage sig et eller andet, hvorved han paa lovlig Maade kan erhverve sig og fortjene noget, naar allene hans Embedsforretninger derover ikke forfemmes, og ingen anden derved fornærmes, altsaa var det ei heller Bysfogden forbudet, at paataage sig een eller anden Forretning for Bys- og Raadstueskriveren, hvorved han kunde fortjene noget. Det eneste, som derved kunde være at erindre, og som i sig er noget, som Magistraten ei lettelig burde have tilladt, er at Bysfogden i Raadstueskriverens Sted har ført Protocollen i Raadstue=Ketten, hvilket synes at stride mod Lovens 1 Bog 8 Cap. 12 Art., hvis Hensigt er, at den, som er Skriver i Over=Ketten ikke maae være Dommer i nogen af de Under=Ketter, som sortere under samme Over=Ket, ligesom det og i sig synes uanstændigt, at en Under=Dommer skal sidde ved og føre Protocollen, naar der i Over=Ketten raadslaes over at underkiende eller stadfæste den af ham assagte Dom. Men da disse Besillinger dog paa visse Steder ere forbundne, Magistraten, hvis Sag det egentlig var at forbyde det, i det mindste ved deres Stiltienhed have tilladt det, vedkommende Parter ikke have protesteret derimod. Bysfogden i hans
 sette

ette Omstændigheder ved et maadeligt Embede, som han nyelig havde erhvervet paa meget tunge Vilkaar, syntes at være ned til paa saadan Maade at søge at fortjene noget, det ei heller nu mere skeer, eller paa 1½ Aar er skeet, saa de Uleiligheder, deraf mueligt kunde stødte, alle-rede for lang Tid siden ere havede; saa formener jeg, det og derved gierne kan have sit Forblivende, uden at Byefogden i den Henseende behøver nogen Advarsel eller Tilrettesættelse.

12de Post: Indeholder tildeels kuu almindelige Beskyldninger, som ikke ere at reflectere paa, er og for største Deelen beviist at være urigtig, og er desuden af den Beskaffenhed, at det var enkelte Følkes Sag at tale derpaa, eller klage derover, som ikke befindes at være skeet.

Jeg skulde saaledes, i Følge Foregaaende, allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftammanden i Trundhiem: At han haver for sig at indkalde Magistraten, saavel som Byefogden og Byeskriveren i Trundhiem, og tilkiendegive de tvende sidste i Magistratens Hos og Overværelse; at i Henseende til de fra dem indkomne Svar og Afbeviisninger, og efter de derover indhentede allerunderdanigste Erklæringer, har Deres Kongl. Majestæt allernaadigst funden for godt ei videre at reflectere paa den over dem indkomne Angivelse; hvorimod Magistraten ei allene bør have Indseende med, men og være ansvarlig til, at det stempede Papiir, som der, ved et hvert Skiftes Slutning skeer Udlæg for, til Skiftebrevets Beskrivelse, og dertil virkelig forbruges og anvendes; saa bør og Skiftesforvalterne, saa meget mueligt, see derhen, at Skifteskriveren, ved Skiftets Slutning skeer saadant Udlæg til Skiftebrevets Beskrivelse, som de ere forvissede om, at han vedbørlig og paa behørig Maade kan give det beskrevet for, og ligesom Skifteskriveren ikke er pligtig at betale til Justiz-Cassen af flere Arkt, end han selv nyder Betalning for, saa skal han derimod være forbunden til at erlægge 6 s. til Justiz-Cassen af hvert Arkt, Skiftebrevet bestaaer af, og han

faaer Betalning for med 3 Mk.; de 6 første Ark undtagen, af hvilke intet betales. Kiøbenhavn den 12 August 1755,

Herpaa resolverede Cancelliet saaledes:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring, og at det herefter ei maae være tilladt, at Byefogden forretter Raadstue-skriverens Embede i Raadstuen.

CXVI.

Erklæring over en Memorial fra Geheimeraad Raben Stiftamtmand i Lolland og Falster af 22 Februarii 1753, hvorved han indleverer og recom-menderer en Ansøgning fra endeel Borgere i Naskov om et Assistentshuses Indrettelse der i Byen, og Magistratens Forslag dertil.

* * *

Det, som fra Begyndelsen af har forarsaget nogen Fordom hos mig mod dette Forslag, er, at jeg bestandig har været af de Tanker, at Jøderne i Naskov ei allene var de, der underhaanden ved at snakke for Borgerskabet og Magistraten, havde bragt Forslaget tilveie, men og de, der vare bestemte til at skulle forestaae og forvalte det indrettende Assistentshuus. Det, som først gjorde, at jeg faldt paa de Tanker, var, at da der kun er eet Assistentshuus i Danmark, nemlig i Kiøbenhavn, der da blev giort Forslag om at indrette det andet Assistentshuus i Nisget i Naskov, som dog langt fra ikke er en af de største Byer i Riget næst efter Kiøbenhavn, men vel den, som, næst efter Kiøbenhavn, har de fleste Jøder til Indvaanere. Jeg blev mere bestyrket i disse mine Tanker, da adskillige Jøder, endog førend Forslaget var kommen til min Erklæring, ofte forespurgte sig hos mig, hvor snart det kunde blive udfærdiget, og søgte at anbefale det; og endelig holdt jeg dem for ganske visse, da jeg af den første Artikel i Forslaget saa, at det endnu ikke var afgjort, hvem der skulde paatage sig dette Assistentshuus, og være Assistent-Forvalter, og af Slutningen i den 3die Artikel erfarede, at man havde formodet, det kunde blive en Jøde, og i den Henseende taget

taget visse Præcautioner. Et offentligt og autoriseret Assistenkhuus synes i en stor Bye nogenledes nødvendigt, i en middelmaadig eller liden Bye kan det have nogen Nytte, men medfører og saadanne Uleiligheder, og kan have saa skadelige Følger, som langt overgaae den Nytte, det bringer. Det er vel godt, at en fattig Mand, naar han behøver at indkøbe et eller andet nødvendigt, kan i en Hast blive hjulpet med reede Penge, imod at han sætter haandsaaet Pant derfor, men just denne Lethed i at faae Penge til laans, gjør og ofte, at han udgiver Pengene til liden eller ingen Nytte, og i de Tilfælde, hvor han ellers sparede dem; da han derimod ofte pantsætter et eller andet, som han til sin og Families Ophold, og til sin Nærings Fortsættelse ikke kan undvære, og som han dog de fleste Tider, naar det først er kommen paa Assistenkhuset, aldrig faaer igien, som den, der i denne Maaned ikke kan betale 2 Rdr., neppe i følgende Maaned bliver istand til at betale 2 Rdr. 1 Mk. og saa fremdeles. Disse og andre Uleiligheder bleve saa meget mere at befrygte, naar Assistenkhuset blev betroet Jesder, som gierne have adskillige smaae Ragerier og andet til Stads og Pragt henhørende at sælge, hvilket de saa meget bedre fik Leilighed at forføre den gemene Mand til at købe, naar de alletider, end og med deres egen Fordeel, vare istand til at skaffe ham Penge. Desuden troer jeg og, at Bedkommende selv have opgivet dette Forslag, da jeg nu i meget lang Tid ikke har hørt enten tale, eller spørge derom. Jeg skulde saaledes allerunderdanigst formene, at dette Forslag kan henlægges, da jeg ikke kan eller bør raade til dets Bevilgning, som jeg ei heller troer nogen nu forlanger. Kiøbenhavn den 16 August 1755.

CXVII.

Erklæring over Borgrets Præsident Ortoveds toende Memorialer af 30 Mart. og 10 Maji 1755, derudi han besvarer sig over den Clausul i Reskriptet, angaaende afgangne Hans Spenboes Esterboe (i No. 10. Erklæring af 29 Junii 1753) af 13 Julii 1753: dog skal Præsident Ortoved, ifald han taber Sagen, tillige være ansvarlig til de paa Processen gaaende Omkostninger.

ser. Og begierer, at samme maae blive forandret, saa at Magistratens og hans Vilkaar, i Henseende til Processens Omkostninger, maatte blive eens.

* * *

Efterat Magistraten, saavelsom Borgrets Præsidenten i Foraaret 1753 havde sat deres Segl for den samme Tid ved Døden afgangne Hans Syenboes efterladte Sterboe, og Magistraten udi deres allerunderdanigste Ansøgning af 18 April havde begiert, at, som den Afdøde allene havde boet i Kiøbenhavn og levet af sine Midler; og aldrig haat noget Embede eller Kongl. Betiening, og det i Følge deraf tilfaldt Magistraten at forrette Skiftet efter ham, Præsident Ortved da maatte vende allernaadigst befalet at fratage sine for Sterboen satte Segl, declarerede Præsident Ortved i hans derover indhentede allerunderdanigste Erklæring, at han ei forlangede andet, end at Sagen ved Lands Lov og Ret maatte blive afgjort, hvor han formeente sig tilstrækkelig at kunne bevise sin Afgang til at forrette det omvistede Skifte; dog anførte han ikke disse Grunde i sin Erklæring, men gicmte dem indtil Sagen, efter hans Begiering, maatte komme for Retten, og beraabte sig allene paa, at han af den Afdødes Bert Hr. Thorup var requireret til at forsegle, og at hans Formand i Embedet nogle Aar tilforn havde forrettet Skifte efter den Afdødes Tienere, i den Henseende han og begierte, at Deres Kongl. Majestæt allernaadigst vilde tillade ham at forrette Skiftet, imod at Magistraten blev forbeholdt deres Ret paa lovlig Maade at indtale. Da Deres Kongl. Majestæt allernaadigst befalede mig at give min allerunderdanigste Betænkning saavel over Magistratens Ansøgning som Præsident Ortveds Erklæring, formeente jeg allerunderdanigst, at hvad Hovedsagen og Petitorium eller Kettigheden til at forrette Skiftet i sig angik, da, som den ene Part, nemlig Præsident Ortved udtrykkelig begierede Lands Lov og Ret, det da og derved fik at have sit Forblivende.

Men da begge Parter tilkiendegav, at Skiftet ikke derefter kunde henstaae, og det saaledes var fornødent, at Deres Kongl. Majestæt de-

cides

ciderede in Possessorio, eller, hvem der for det første skulde forrette Skiftet, imod, at den anden blev forbeholdt sin Ret til Skifte- og Skrivers-Salarium, saa holdt jeg for, at denne Qvæstion burde afgjøres efter de samme Principis, som ellers overalt for Retterne iagttages i at domme in Possessorio, naar samme for sig udgier en særskilt og fra Petitorio adskilt Sag, og som gaae derud paa, at den bør stadfæstes i Besiddelsen, som haver Præsumptionen for sig; i den Henseende blev min allerunderdanigste Conclusion følgende: Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale: At Kiøbenhavns Magistrat skulde forrette Skiftet efter afgangne Hans Syenboe, dog at Borgrets Præsident Orved og Borgrettens Jurisdiction forbeholdes sin Ret til Skifte- og Skrivers-Salarium med alt deraf dependerende paa lovlig Maade at udføre; med mindre det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, i Henseende til de særdeles Omstændigheder, her ere, uden Sølge for andre slige Tilfælde, allernaadigst at befale, at Borgrets Præsidenten skulde forrette Skiftet, og Magistraten og Byens Jurisdiction reserveres Deres Ret paa ommeldte Maade. Aarsagen, hvorfor jeg formeente, at, da denne Qvæstion, som allene angik Possessionen, endelig maatte afgjøres ved Deres Majestæts allernaadigste Resolution, samme Resolution da nødvendig maatte være til Fordeel for Magistraten og imod Borgrets Præsidenten, var følgende: Magistratens og Byfogdens Jurisdiction er i Kiøbenhavn, saavelsom i alle andre Kiebstæder den almindelige, under hvilken alle og enhver i Byen forterer, som ikke ere særdeles Privilegerede. Alle de øvrige Jurisdictioner ere kun Undtagelser fra denne almindelige Jurisdiction, og disse have deres Grund i et vist Privilegium, som igjen haver sin Grund i den privilegerede Persons personelle Stand. Saadan Privilegium og saadan personel Stand lader sig ikke præsumere, men skal bevises af den, som grundet sin Fordring derudi. Altsaa, naar der mellem Magistraten og en anden Ret er Dispute om Jurisdiction over en vis Person, er det for Magistraten nok, naar det tilstaaes, at samme Person boer og opholder

sig, eller har boet og opholdt sig i Byen; den anden Ret eller Jurisdiction paaligger det derimod at bevise, at samme Person er paa een eller anden Maade privilegeret s. Ex., at han er Geistlig, Militair, Kongl. Betient, Characteriseret ic. og at han af samme Aarsag er undtaget fra Magistratens og Byens Jurisdiction; saa længe det ikke bevises, har Magistraten en Præsumptio Juris for sig, som allene er nok til at skaffe dem en medholdtig Dom eller Decision.

Da nu alt hvad man enten vidste, eller af Magistratens Memorial faavel som Præsident Ortvæds Erklæring har kunnet erfare om afgangne Zans Syenboe, var, at han bestandig havde boet og opholdt sig, og tilsidst var død i Kiøbenhavn, saa skjøntes lettelig, at derved ikke gaves mindste Anledning til en Resolution, i Følge af hvilken Dorgrets Præsidenten skulde kiendes berettiget til at forrette Skiftet efter ham, og Magistraten derimod befales at fratage deres foresatte Segl og overlade Sterboen til ham. Det var et Argument, som aldrig kunde antages: Zans Syenboe har boet, og er død i Kiøbenhavn, altsaa bør Dorgrets Præsidenten og ikke Magistraten forrette Skiftet efter ham. Vel meldte Præsident Ortvæd i sin Erklæring, at han, naar Sagen kom for Retten skulde bevise sin Udgang til at forrette Skiftet; men da han ikke i sin Erklæring fandt for godt at anføre disse Grunde, saa kunde han ikke vente, at man i Cancelliet skulde giette, hvad det var, han havde at anføre, og endnu mindre, at man skulde give Anledning til derpaa at grunde en Decision. De Beviser, han havde, kunde mueligt være ganske gode, og tilveiebringe ham en fordeelagtig Dom ved den Ret, hvor de vare anførte og beviste, men de kunde ikke tiene til Regel for den, som ikke vidste, hvorndi de bestode. Det Præsident Ortvæd anførte, at han først havde været requireret til at forsegle, ansaae jeg saa meget mindre at være af nogen Beindenhed, som jeg viste, at isald dette Principium skulde i Almindelighed blive antagen, vilde deraf stude mangfoldige Uleiligheder, saasom, at det, da kunde dependere af en Tiener, Gaardskarl eller anden Domestique, at spille en ganske uvedkommende Jurisdiction s. Ex.

Er. Uader-Admiralitetts Præsidenten, en Regiments eller Garnisons Auditeur, et Skifte efter en Borger eller en Kongl. civil Betient i Hænderne. Det andet, som Præsident Orved anførte, nemlig, at hans Formand i Embedet havde forrettet Skifte efter den Afdødes Tæner, syntes mig ei heller at være af meget stor Betændighed, som det i det heieste viste, at den Afdøde selv havde ønsket at fortære under Borg-Retten, hvilket de fleste Indvaanere vel skulde ønske, siden det medførte visse Friheder og Undtagelser. Jeg viste og i samme min Erklæring, at skjønt det kunde synes at være ligemeget, hvem der forrettede Skiftet naar den anden beholdt sin Ret og lovlige Vaatale, & Henseende til Skifte- og Skriver-Salarium, saa var det dog ikke saa aldeles ligegyldigt, siden onus probandi derved blev lagt paa den anden Part, som, ifald han vil erholde noget, bliver nødt til at anlægge Sag og begynde Proces, hvilket i dette Tilfælde var af saa meget større Betændighed, som denne Sag ikke kunde udgieres, uden ved Commissarier, hvilke den, som Decisionen in Possessorio gif imod, altsaa var forbunden til at begiere og betale; da derimod den, som kom til at forrette Skiftet, kunde sidde stille, og, naar han endelig blev tiltalt, kunde slippe med at indgive et Indlæg; desuden kan en Skifteforvalter ofte have een og anden Fordeel, som ikke just indbefattes under Skifte- og Skriver-Salarium, hvilken Fordeel han altsaa kan beholde, omend skjønt han bliver forbunden eller dømt til at udbetale Skifte- og Skriver-Salarium. Som det da, omendskjønt Sagen i sig blev henviist til Lands Lov og Ret, var af nogen Betændighed, hvem der, for det første, kom til at forrette Skiftet, og Præsident Orved selv maatte tilstaae det, hoorpaa Magistratens Ret var grundet, men han ikke havde anført, mindre beviist det, hoorpaa han grundede sin Fordring, saa fandt jeg det meest overeenstemmende med det Fremførte, at Magistraten forrettede Skiftet, og Præsident Orved blev forbeholdt sin formeentlige Ret til Skifte- og Skriver-Salarium.

Men da Præsident Orved med saadan Visshed forsikkrede, at han var istand til at bevise sin Afgang til at forrette dette Skifte, og

man ikke kunde dømme om, hvor rigtige hans Grunde vare, eller et, siden han ikke havde anført dem, man og i Cancelliet; nødig vilde synes at være Borgrettens Jurisdiction for nær, da Præsident Ortved mueligt vilde formene, at den Kongl. Resolution var et Præjudicatum imod ham, isald Magistraten derved blev bemyndiget til at forvalte den Sterboe, som han først havde forseglet, hvortil kom, at det ontrent kunde være ligegyldigt, hvem der forrettede Skiftet, naar den anden, som derved blev forbunden til at anlægge Sag, derimod blev forviffet om at faae sine Omkostninger godtgjorte, saa faldt Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution, i Overeenstemmelse med Forestillingen, saaledes, som den af Præsident Ortved er anført. Denne allernaadigste Resolution syntes at medføre saa megen større Willighed og Lighed, som den indeholdt gjensidige Kettigheder og Byrder eller Forpligtelser for begge Parter, da den i noget favoriserede den ene af dem, og i noget den anden. Det Fordeeltige for Præsident Ortved var, at han fik det, de begge begierte; nemlig: han blev stadfæstet i Besiddelsen, og berettiget til at forvalte Skiftet, men paa Wilkaar, at om hans Foregivende, at kunne bevise sin Afgang dertil, var urigtig, og han altsaa tabte sin Sag, han da skulde erstatte Magistraten den Processes Omkostninger, som de ved Resolutionen bleve nødte til at begynde og anlægge; og just dette Wilkaar indeholdt det Fordeeltige for Magistraten. Man havde saaledes Marsag at vente, at begge Parter dermed skulde være fornøiede, og ingen af dem finde sig fornærmet; thi skiont Magistraten kunde synes at have nogen Marsag til at besvære sig over, at da deres Ret laae klar for Dagen, og Præsident Ortved ikke havde anført, mindre beviist nogen antagelig Exception; derimod, saa blev han dog sat i Besiddelse af det, der trøttedes om, og de derved forbundne til, om de vilde forsvare deres Ret, at begynde Proces og giøre Bekostning paa at søge Commissionen med videre, hvilke Bekostninger de ellers havde været befriet fra, og Præsident Ortved derimod været nød til at giøre; saa bortfaldt dog disse Gravamina, naar de tillige bleve forviffede om, at, saafremt de havde Ret, skulde disse

diffe Omkostninger blive dem godtgjorte. Præsident Ortved kunde man endnu mindre vente af, at han skulde besvære sig, som Resolutionen virkelig var til Fordeel for ham; han havde faaet det, han anholdt om, han havde foregivet, at han var istand til at bevise sin Udgang til at forrette dette Skifte, man havde troet ham; naar det forholdt sig, som han havde andraget, var han vis paa at vinde Sagen, om Magistratens begyndte Proces imod ham, og altsaa kunde det ikke skade ham; at han skulde betale Omkostninger, om han tabte. Tabte han derimod, saa viiste Udgangen selv, at hans Andragende ikke var saa aldeles rigtigt og at Magistraten ved Resolutionen var sat udaf den Ting's Besiddelse, som dem tilkom med Rette: intet kundt i dette Tilfælde mere characterisere Resolutionens Billighed, end at Magistraten ved den blev forvissnet om de Omkostningers Erstatning, som de ved samme udflydlig vare førte ubi.

Men skient jeg saaledes holder for, at Præsident Ortved ved den allernaadigste Resolution af 13 Julii 1753 langt mere er begunstiget end førnævret, saa dog, da det er mueligt, at En kan have gode Tanker om sin Sag, og dog tillige være bange for at tabe den, det og er mueligt, at Omkostningerne i saadan en Sag kan langt overgaae det, der trættes om, saa vilde jeg ikke undret over, om Præsident Ortved, strax den Kongl. Resolution var ham communiceret, var indkommen med sin allerunderdanigste Remonstration, og derudi havde erklæret, at han ikke var rient med, paa slige Bilkaar at komme til at forrette Skiftet, ligesom det og paa den Tid havde været let at sêie ham, og at forekomme den Uleilighed, og Besværing, som han frygtede for; thi skient jeg tilforn haver viist, at Magistraten, hvad Questionen in Possessorio angik, langt fra ikke vare i samme Tilfælde, som han, da de havde Præsumptionen for sig, og altsaa med nogen Føie kunde paastaae og vente at blive stadfæstede i Besiddelsen; saa er jeg dog forvissnet om, at de gierne havde byttet Bilkaar med Præsident Ortved, og tilstaaet at betale Omkostninger, isald de tabte Sagen, imod at det var bleven dem tilladt at forrette Skiftet, og de saaledes befriede fra at

anlægge Sag. Men da Præsident Ortved den Tid, medens res. endnu var integra, og ingen havde erhvervet nogen Ret af den ergangne Resolution, Tiede, og ikke lod sig merke med noget, havde jeg nu mindst tænkt at see saadan allærunderdanigst Ansøgning fra ham. Ham er i Aaret 1753 bekendtgjort Deres Majestæts Resolution, som gav ham en vis Rettighed under et vist Vilkaar; han haver seet, at Magistraten i Følge Resolutionen scetoge deres i Sterboen fatte Segl; for at lade ham nyde samme Ret i Noetighed; han haver betient sig af den ham forundte Rettighed, og virkelig administreret og tilendebragt det omvistede Skifte; han veed, at Magistraten imidlertid har anlagt Sag imod ham, og bundet den ved Commissionen, hvorved den Præsumption, de tilforn havde for sig, end mere bestyrkes; og endelig efter at alt dette er skeet, da res. nu ikke mere er integra, og Tingen umuelig kan sættes paa forrige Fod, saasom han har forrettet Skiftet, og Magistraten har gjort Omkostning ved at anlægge Sag, saa kommer han, efter mere end halvandet Aars Forløb og begierer, at det Vilkaar, paa hvilket den brugte Ret var ham tilstaaet, maatte vorde ophævet, og at Resolutionen, som baade af ham og hans Contraparter var fyldestgjort og efterlevet, i Henseende til det Fordeeltige den indeholdt for ham, maatte vorde forandret, for saavidt angik den Fordeel, som den indeholdt for Contraparterne. Ved det, at den ergangne Resolution satte Præsident Ortved i Besiddelse af at forrette Skiftet, er Magistraten, for at komme til deres Ret, bleven nødt til, at giøre Bekostning paa at søge om Commissarier, at løse Commissorium, og betale de derved faldende Udgifter; at udtage Commissions-Støvning, og endelig at betale de bevilgede Commissarier. Alle disse Omkostninger, som efter al Anseende langt overgaaer det, der kan ventes i Salarium, har Præsident Ortved været befriet for at giøre, da derimod Magistraten, om de vare blevne ved at forrette Skiftet i Følge af den almindelige Præsumption, de havde for sig, vare blevne forskaaede for alle slike Udgifter, og Præsident Ortved, om han ellers formeente sig at have nogen Ret, alene nødt til at giøre dem. Det skønnes saaledes lettelig, at Magistraten ved

Sed den ergangne Resolution maatte anses at være fornærmet, om den til Fordeel, for dem tillagte Clausul mi, efter Præsident Ortveds Urføgning, skulde blive forandret. Denne Fornærmelse blev saa meget større og kiendeligere, som begge Parter, Magistraten saavel som Præsident Ortved, i mere end halvandet Aar har i alt efterlevet den Kongelig allernaadigste Resolution, og derved i alle Maader acquiesceret; hvorved Resolutionen tillige er bleven til en quasi Contractus, som begge Parter stiltiende have tilstaaet, at holde sig efterrettelig, saa at den ene Part endog derved har faaet en Ret til at paastaae af den anden, at han og skal præstere det deraf, som ei endnu maatte være fuldstændigt paa hans Side. Dette bliver saa meget klarere, naar jeg isteden for en Kongl. allernaadigst Resolution vil sætte eet af Magistraten gjort, og af Præsident Ortved i det mindste stiltiende antaget Forslag. Jeg forudsætter, at Magistraten havde tilskrevet Præsident Ortved, at de vilde fratage deres Segl, og tillade ham at forrette Skiftet, imod at deres Ret til Salarium blev dem forbeholden, og han, ifald han tabte Sagen, erstattede dem Processens Omkostninger: at Præsident Ortved, i Følge deraf havde bedet Magistraten fratage deres Segl, hvilket de og havde gjort: at han derpaa havde i Kølighed forrettet Skiftet: at Magistraten derimod havde anlagt Sag imod ham, og vundet den for en Commission, og at Præsident Ortved da vilde komme og sige: at det med Omkostningerne burde forholdes i den Sag, som ellers, og at han ikke mere end Magistraten burde være forbunden at betale dem — da troer jeg, at enten Præsident Ortved henvendte sig til Collegierne eller til Retten, fik han kun lidet Gehør; hvor det gik, var det eeneste, som kunde indvendes mod Magistraten, at de burde forshne sig med hans Erklæring og Tiltaelse, at høst var fornøiet med deres Proposition; men saadan Declaration kunde dog vel aldrig være nødvendig i Henseende til en Kongelig Resolution?

Da det saaledes er klart, ei allene at Utskriftet af 13 Julii 1753 er intet mindre, end fornærmeligt for Præsident Ortved, men og at han i mere end halvandet Aar har acquiesceret derved, og benyttet sig

af

af den Ret, han derved var forundt og altsaa gives Magistraten en Ret til at paaastaae af ham, at han iligemaade paa sin Side skal fyldestgøre de Forbindeligheder, han derved, i Henseende til dem, ere paa lagte, saa skulde jeg allerunderdanigst formene: at det ved samme allernaadigste Reskript bør alle Maader have sit Forblivende. Det eneste, som Præsident Ordrød, efter mine Tanker kunde soles udi, og som er noget, der kan synes saa meget mere usøbenlidigt, som det desuden vel forstaaer sig selv, var, om Deres Majestæt allernaadigst maatte finde for godt, at reskribere til Høieste Ret: at Reskriptet af 13 Juli 1753 ikke skulde være ahderledes at forstaae, end at jo Magistraten og efter Omstændighederne og Sagens Beskaffenhed kunde dømmes til at betale Omkostninger, isald de ei allene tabte Sagen, men og befandtes at have liggeret temere, og uden at have have probabilem litigandi Causam. Kjøbenhavn den 23 August 1755.

J. Cancellie-Collegio blev resolveret: *Den 23. Aug. 1755.*

Indstilles til Hans Majestæt: om det ikke ved Reskriptet bør have sit Forblivende. Og i Conseillet paa Fredensborg er Cancelliets Indstilling bifaldet.

CXVIII.

Erklæring over Kjøbenhavns Magistrats Forslag af 14 October 1754 til en Anordning for Tjenestefolk i Kjøbenhavn.

Bød: dette Forslag, som jeg i Almindelighed holder for ganske godt og nyttigt, har jeg allene følgende allerunderdanigst at erindre:

1) Art. 2 fastsætter: at den Tjeneste-Karl eller Pige, som ikke til rette Fardag indfinder sig i sin Tjeneste, skal for hver Dag bøde 1 Rdr. til Politte-Cassen og i Mangel af Betalning straffes med Fængsel paa Wand og Brød i nogle Dage. *Merk da det er Husbonden, som lider*

Ider derunder, at hans Tjenestefolk ikke i rette Tide indfinde sig, og det ikke er nogen Erstatning for ham, at de maae bøde til Politie=Cassen, og han endnu er mindre rient med, naar de ikke kan betale, da desuden at miste dem i de Dage, de skal sidde paa Vand og Bred; hvortil kommer, at i Følge Forordningen af 6 Decemb. 1743 Art. 14 og 15 er den Straf at sidde nogle Dage paa Vand og Bred, just ikke anvendelig paa Tjenestefolk, saa kunde denne anden Artikel saaledes forandres:

Art. 2.

Den Tjeneste=Karl eller Pige, som ei indfinder sig udi sin Tjeneste til forommeldte rette Svardag nemlig anden Fredag efter Paaste eller Niikelsdag skal straffes med at betale 3 Mk. til lige Deeling mellem Husbonden og Politie=Cassen, for hver Dag, den udebliver efter rette Svardag. Og saafremt de udeblivende Tjenestefolk ei formaae samme at betale, da skal det være Husbonden tilladt at trække det fra deres første halve Aars Løn, naar den er fortient. Zvorimod den Husbond, som forholder sine Tjenestefolk at gaae af sin Tjeneste rette Svardag, efter lovlig Opsigelse, skal betale i deres Sted.

2) Art. 6 og 7 i Forslaget fastsætter: at de Tjenestefolk, som enten ikke ville tiltræde deres Tjeneste, naar de ere lovlig fæstede, eller siden, uden lovlig Aarsag og Opsigelse begive sig af deres Tjeneste, skulle betale $\frac{1}{2}$ Aars Len til lige Deeling mellem Husbonden og Politie=Cassen, og desuden i sidste Tilfælde miste den Len, de havde fortient. Derimod fastsætter den 8de og 9de Art. at en Husbonde, som enten ikke vil modtage den, han haver fæstet, eller siden uden lovlig Aarsag, og uden foregaaende Opsigelse, bortviser nogen af sin Tjeneste, skal ei allene bøde til Politie=Cassen, men og betale til Tieneren $\frac{1}{2}$ Aars Len og Kostpenge á 3 Mk. ugentlig, og i sidste Tilfælde, den Len og Kostpenge, han kunde fortient indtil den Tid, han efter foregaaende lovlig Opsigelse burde quittere. Herved maae jeg erindre: a) indseer jeg ikke Grunden til den store Disproportion, der, i Følge af dette Forslag,

bliver imellem Straffen saavel som Erstatning for en Husbonde, og for en Tjener, der dog synes ontrent at være i samme Tilfælde og at have begaaet samme Forseelse. I Følge af Lovens 3 Bogs 19 Cap. 14. 15. og 11 Artikler straffes en Husbonde, der ikke vil antage den Tjener, han haver fæstet, paa samme Maade, som den Tjener, der ikke vil gaae i den Tjeneste, han haver fæstet sig til, og de Fornærmede faae i begge Tilfælde den samme Reparation, og paa samme Maade, som der forholdes med en Tjeneste-Karl eller Pige, der ulovlig undviger af sin Tjeneste, pleier der og forholdes med en Husbonde, der uden lovlig Årsag bortviser dem. Derimod i Følge af dette Forslag, naar en Tjeneste-Karl eller Pige, som er lovlig fæstet, enten ikke tiltræder sin Tjeneste, eller uden lovlig Årsag undviger, skal Husbonden lade sig nøie med Halvdeelen af $\frac{1}{2}$ Aars Løn, som langt fra ikke er det, han kan antage, lomme og betale en anden for, men ifald Husbonden enten ikke vil antage den, han haver fæstet, eller siden, uden lovlig Årsag bortviser ham, da skal Tjeneren have baade sin fulde Løn og Kostpenge og saaledes uden at forrette noget nyde alt det, han kunde fortient med at blive i sin Tjeneste og forrette sit Arbeide. Jeg tænker, at en Husbonde ved slige Begivenheder kan være ligesaa forlegen, som en Tjener, og at det ikke for Husbonden er lettere at faae en anden til at forrette sit Arbeide, end for Tjeneren at foretage sig et eller andet, hvorved han kan fortiene noget til at ernære sig, og altsaa skønner jeg ikke, hvorfor Tjeneren skal have saa ulige større Reparation end Husbonden: b) holder jeg det for meget farligt og af stemme Følger at sætte Belønning for Tjenestefolk, som kan mage det saaledes, at deres Husbonde enten ikke vil antage dem, efter at de ere fæstede, eller og siden bortviser dem af deres Tjeneste; men at tillægge dem deres fulde Løn og Kostpenge, kan jeg ei kalde andet, end at sætte Belønning for dem, siden deres Vilkaar derved blive langt bedre, end de Tjenestefolkes, som opføre sig skikkeligt, og vise sig feielig, hørig og lydlig, og altsaa blive i deres Tjeneste. Saaledes naar f. Ex. en Gaardskarl kunde mage det saaledes, at hans Husbonde strax efter St. Hansdag bort-

bortviste ham, skulde han have sin fulde Løn og Kostpenge indtil Paaaste næst efter; altsaa kunde han i den Tid leve og nære sig, uden at arbeide eller foretage sig noget, men isald han imidlertid enten kom i en anden Tjeneste, eller og han ved at foretage sig et eller andet Arbeide, fortiente noget, da var alt det, han saaledes i den Tid erhvervede, at ansee som en Fordeel han havde af, at han var bortviiist af sin forrige Tjeneste. Disse Følger har man saa meget mere Marsag til at see forebyggede, som en Husbonde vel er frie for at betale noget, naar Retten skønner, at han har havt lovlig Marsag til at ikke imodtage eller at bortvise en Tiener, men det let kan hende sig, at Husbonden kan have havt saadan lovlig Marsag, skiont han ikke er i Stand til at bevise den, der og gives saadanne Marsager, som i sig enten ere betydelige, eller i det mindste meget at undskyldte, skiont de ikke i Lov og Ret saa ligefrem kan antages. Naar det først blev bekiendt blant Tjenestefolk, at der var Fordeel ved at blive forviiist af sin Tjeneste, frygter jeg, der vel fandtes de iblant dem, som ved at opirre deres Husbonde eller paa anden Maade søgte at give ham saadan Marsag til at bortvise dem, som i Henseende til ham kunde være god og lovlig, skiont den enten ikke kunde bevises, eller ikke blev anseet for gyldig i Lov og Ret. Jeg skulde saaledes formene, at saavel i den 8de Artikel de Ord: Tillige med 3 Mk. ugentligen til Underholdning i det næste halve Aar eller 26 Uger, som er 13 Rdr., som i den 9de Art. de Ord: men endog i samme Tid ugentligen 3 Mk. i Kostpenge: kunde udgaae som Forhold mellem Straffen og Erstatningen for Husbonde og Tienere derved nogenledes oprettes, og der desuden blive Motiver nok tilovers til at hindre, at en Husbonde ikke lettelig, uden at have gyldig Marsag, bortjager en uskyldig Tjeneste-Karl eller Pige. Derimod kunde for større Indeligheds Skyld i bemeldte 9de Art. isteden for de Ord, der saaledes udgaae, tillægges: indtil han, efter foregaaende lovlig Opsigelse, havde været forbunden til at qvittere. Ligeledes kunde i Slutningen af den 6te Art. tillægges: Skulde det og befindes, at flige af deres Tjeneste udeblivende Tjenestefolk

ikke have antaget anden Tjeneste, men ere ledig blevne henliggende, da skal de desuden tiltales og straffes som Løsgjengere.

3) Den 11te Artikel kunde efter mine Tanker saaledes forandres:
Art. 11.

Alle og enhver skulde nøie holde sig Lovens 3die Bogs 19 Cap. 12te Art. efterrettelig og ikke fæste nogen, uden Deviis, at deres forrige Tjeneste lovlig er opsagt, ei heller antage nogen i deres Tjeneste, uden de have Pas og Skudsmaal fra deres forrige Zusbonde. Saa skal og enhver Zusbonde give sine Tjenestefolk, naar de fra hannem stilles, saadant Skudsmaal, som de have fortient, og derudi udtrykkelig melde deres For- og Tilnavn, deres Alder, om de ere gifte eller ei, hvor længe de have været i hans Tjeneste, og hvorledes deres Forhold i samme deres Tjeneste haver været; da derudi aldeles ikke maate forbigaaes eller dølges, om deres Forhold haver været slet og utilbørligt, paa det andre ikke derved skulde blive bedragne. Zoo, som herimod handler, skal bøde i Mulct til Politie-Cassen 2 Rdr.

4) Udi Slutningen af den 15de Artikel, kunde, isteden for de Ord: som Politieimesteren paakiender, sættes: som Politieimesteren, efter at det for ham er andraget, uopholdelig undersøger og paakiender.

5) Udi Slutningen af den 16de Artikel kunde tillægges: Skulde Fabriqueuren merke, at slige Qvindfolk ikke arbeide troligen, og efter deres Evne, men allene søge at beholde det dem givne Tegnet, for derved at have et Paaskud, at de staae i hans Tjeneste, da skal han uopholdelig affordre dem Tegnet, under Straf af at bøde 2 Rdr. til Politie-Cassen.

6) Imellem den 21de og 22de Artikel kunde en Artikel tillægges af følgende Indhold: Politieimester skal overalt vaage over, at denne Anordning stricte efterleves, og i Særdeleshed have nøie Indseende med, at ingen Løsgjengere taales, men at de paagribes og straffes. Saa skal han og, særdeles naar det for ham af

af vedkommende Husbonder er bleven andraget, ved sine De-
tiente lade de af deres Tieneste udeblivende eller undvigte Tie-
nestefolk paagribe og tiltale til at lide Straf, efter den 2den,
6te og 7de Artikels Formeldning. I den Henseende og alle
Husbonder straf skulde indberette til Politimester saavel, naar
nogen af deres Tienestefolk udebliver eller undviger af deres Tie-
neste, som, naar de selv maatte finde sig besviede til, at bort-
vise nogen af deres Tieneste formedelt Utrøefkab, Liderlighed,
Drukkenskab, Opsætsighed eller anden saadan grov Forseelse.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst
maatte behage Deres Kongl. Majestæt at approbere Magistratens For-
slag med disse Forandringer og Tillæg, da samme ved et Reskript kunde
communiceres Magistraten, paa det de ved en Placat til alles Efter-
retning kunde lade den bekjendtgjøre. Kiøbenhavn den 3 Sept. 1755.

Derpaa resolverede Cancelliet:

Indstilles til Høns Majestæt efter Erklæringen. Og i Con-
seillet paa Fredensborg blev Indstillingen approberet, dog at
det indrettes saa meget mueligt efter Forordningen angaaende
Norge, af Dato 9de Aug. 1754. Herpaa udkom Placaten
af 3 Decbr. 1755.

CXIX.

Erklæring over Vice-Statholder Benzons Skrivelse til Geheimeraad Brev
Holstein af 24 August 1754, hvorved han indsendte saavel et af Præsident
Seddersen og Borgemeister Støedt forfattet Forslag til en Instrux for Chri-
stianæ Magistrat, som et af Vice-Statholderen selv, efter foregaaende Cor-
respondance med Stiftamtmændene og Amtmændene, forfattet Forslag til
en Anordning angaaende Skifternes Behandling udi Norge.

1) Angaaende en Instrux for Christianæ Magistrat.

Skient jeg maae tilstaae, at jeg anseer det af Præsident Sedders-
sen og Borgemeister Støedt forfattede Forslag til saadan en Instrux
for

for ganske uskyldigt, og derudi ikke finder noget, som enten kunde være særdeles anstødeligt, eller drage nogen farlig Følge efter sig, jeg ei heller skønner, at Præsidenten og Borgemeesteren derved have tilfigtet, enten at tilvende sig nogen Høihed eller at tilveiebringe sig nogen Fordeel, til deres Collegers eller andres Fornærmelse; saa kan jeg dog, i det høieste kun ansee det for ligegyldigt, og finder ligesaa lidet Anledning til at kalde det nyttigt, som skadeligt. Saaledes a) indseer jeg ikke, hvad Nødvendighed der er udi, at Magistraten i Christiania, mere end i de fleste, om ikke alle andre Kiøbstæder, skal have en egen Instrux, da Magistraten i enhver Kiøbstad have deres Instrux i Lov og Forordninger, som de bør holde sig efterrettelige, og hvoraf de i Almindelighed kan lære, hvad de have at forrette. b) Naar jeg undtager et Par Artikler, nemlig den 7de og 13de hvorom siden skal meldes, finder jeg i det ganske Forslag intet, som jo enten er befalet ved Lov og Forordninger, eller forstaaer sig selv; jeg finder intet, som sigter til at forbedre Byen og formere Antallet af dens Indvaanere, ved at opmuntre Fabriquer, Manufacturer, Kunster og Haandværker; intet som sigter til at forskaffe nye Handelsgrene, eller at udvide den Handel, Byen allerede er i Besiddelse af; og endelig intet, som kan tiene til at forbedre Politiet, oplive Indvaanernes Vindskibelighed, og forebygge Læsgiengerie ic. Altsaa naar Christiania Magistrat havde faaet denne Instrux, blev Byen det samme, som den var tilforn, og Magistraten fik hverken mere eller mindre at forrette og iagttage, end de forhen havde havt. c) Den 7de Art., som angaaer Skifterne, indeholder et og andet Nyttigt, men da samme langt fra ikke er tilstrækkeligt, saa vil dette med mere blive iagttaget ved den almindelige Anordning om Skifterne, hvorom skal meldes ved den anden Post. Den 13de Art. sigter til at forskaffe Magistraten et Hypotheca tacita hos alle de Borgere, som af Magistraten beskikkes til Rodemeistere, Kirkeværgere, Fattiges Forstandere, Ræmmere, Overformyndere ic. og i Følge deraf staae for een eller anden Oppebørsel. Jeg haver ofte tilforn viist, at Hypotheca tacita ei allene i sig er heel forhadt, men at det næsten er en utaalelig

Byrde,

Byrde, fornemmelig for den, som bruger Handel og Wandel, og daglig behøver Credit; da nu de foransførte Bestillinger desuden i sig ere borgerlige Tvinger, som Magistraten paalægger en Borger mod hans Villie, og han er forbunden til at forrette for intet, saa holder jeg for, at man ikke lettelig skal lægge Byrde til Byrde, og søge at gjøre det sværere, som i sig selv er tungt, fornemmelig Magistraten kan være heel vel beskyttet med den Prioritet, Loven giver slige Fordringer, naar de i det øvrige haade see sig for, hvem de paalægge slige Betieninger, og siden have Indseende med dem, samt jevnlig fordre Regnskab af dem og lade dem levere Beholdningen, saa samme ikke voxer alt for høit. d) Synes det, som Præsidenten og Borgemeesterne allene have været enige i dette Forslag, da dog hele Magistraten burde havt lige Deel derudi. Altsaa, omendskjont jeg ikke veed noget derimod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at approbere dette Forslag, naar allene den 7de og 13de Art. deraf udgik; saa formener jeg dog, at det heel vel kan henlægges, og Magistraten henvises at holde sig Lov og Forordninger efterrettelige, for saavidt samme deres Embeder vedkomme.

2) Angaaende Hr. Vice-Stattholder Benzons Forslag til en Anordning for Skifternes Behandling i Norge.

Det, Danske og Norske Lov fastsætter, at Øvrigheden skal antage sig en afdød Persons efterladte Sterboe, naar der ere Umyndige, Frøe værende eller ingen Arvinger, er det aller sikkerste og tryggeste Stierde, som nogenstinde, efter vores Statsforsamling, kunde sættes for og om Umyndiges og Frøeværendes Arvemidler, og en Foranstaltning, som giver vores Lov stort Fortrin for alle andre mig bekjendte borgerlige Love.

Det kan ikke nægtes, at jo en Umyndig, i Henseende til hans Arvesættighed og Arvemidler, er langt mere og bedre beskyttet for at blive forværmet hos os i Danmark og Norge, hvor Øvrigheden selv antager sig og administrerer Sterboen, betaler Gjalden, deler det øvrige mellem samtlige Arvinger, og forfatter klare Lodsdeler eller Designationer over det, enhver i Arv tilfalder, end i Tydskland og andre Steder, hvor en Formyndet, naar han allene tager en Notarium med sig, ved at for-

forfattede Inventarium, selv frit disponerer over Boen, ved at indkræve Indgælden, betale Udgielden, bortfølge Mobilia, med videte. Men da denne, i sig saa vise og hyperlige Foranstaltning, forudsætter, at visse Personer med temmelig mindskrænket Myndighed forvalte og raade over det, der tilhører andre, som selv ikke vide, hvad eller hvormeget det er, dem tilhører; saa har det aldrig kunnet feile, at den jo maatte give Anledning til adskillige Besværing og Klagemaal, som tildeels ere velgrundede, tildeels derimod kun have deres Grund enten i Uvidenhed, eller i en forudfattet og ildegrundet Mistanke. At der og i den Henseende ofte føres ubillig Klagemaal, kan iblant andet sluttes deraf, at man jævnlig hører een og anden Klage over, at der i Danmark og Norge kun er slet sørget for Umyndige, og at deres Midler her mere end nogen anden Steds staae Fare, da jeg dog med temmelig Bished noget nær tør forsikre, at der ikke er nogen borgerlig Lov i Europa, som mere har sørget for Umyndige, og deres Arvemidler, og i den Henseende taget bedre Forsigtigheds Regler, end den Danske og Norske. Dersom det og undertiden hænder, at Umyndige blive fornærmede og deres Arvemidler forødede, da er Skylden ikke hos Loven eller dens Disposition, men Grunden dertil findes i andre tilfældige Hændelser, saasom, enten at de Embeder, som medføre det, at forvalte Starboers og Umyndiges Midler, ikke altid betroes eller kan betroes ærlige, fornuftige og vederhæftige Personer; eller og, at de høiere Myndigheds Personer, som skulde have Indseende med dem, enten ikke forstaae, eller forsømme deres Embede, og derved tillade sige uvederhæftige Embeds-Mænd at indsejle med, og tilsidst at forøde de Capitaler, som de jævnlig bære de ægte Regnskab af dem før, og lade sig undertrette om, hvor vare bestaaende. Imidlertid da disse tilfældige Omstændigheder ikke lettelig ere at forebygge, saa kan der og jævnlig gives Anledning til velgrundede Besværing og Klagemaal. Skient sige Klagemaal ofte føres udi Danmark, saa ere de dog langt hyppigere udi Norge, hvortil særkennelig gives Anledning ved de Skifter, som Solskriveren der forretter efter Almuens, og ved hvilke det lange takers, end ved noget andet

andet Skifte, kan begaaes een og anden Misbrug, i den Sorenfriveren er allene om at forrette flige Skifter; og det saaledes, ikk er nogen anden, som enten kan holde til Raade med ham eller røbe ham, og Arvingerne, som gemeenligen ere Bønderfolk, de fleste Liden ikke vide hvorvidt enten deres egen eller Skifteforvalterens Ret og Myndighed strækker sig, da de og som oftest dependere af Sorenfriveren og have hans Venfkab fornøden, saa det i den Hensende er ham let, baade at forrette og tvinde dem. I Danmark derimod ere Amtmændene de eneste, som allene forrette og forestaae et Skifte; men over de af Amtmændene forrettede Skifter, hører man selden, at der føres Klage, og omendfkiønt Byefogderne i de smaae Kjøbstæder allene forrette de der foresaldende Skifter, saa have de dog Byefriferen med sig, som maae være vidende om alt, hvad der foretages.

Af det, som tilforn er anført, skjønes lettelig, at, om man vil tænke at forebygge de Uleiligheder, der kan opkomme ved en Skifteforretning, og den Misbrug, en Skifteforvalter kan giøre af den ham anfortroede Myndighed, saavel som de derover daglig førende Klager og Besværinger, for saavidt samme ere velgrundede, da maae det vedtages og fastsættes som et ustridigt Principium, at man, saa meget muligt, indskrænker en Skifteforvalters Myndighed, og i Særdeleshed, hans Ret til at opbevære og sidde inde med en Sterboes Midler og reede Penge, og at man derimod tilstaaer vedkommende Arvinger af den Myndighed i en Sterboe, som kan bestaae med Indretningens Natur og Beskaffenhed. Af det, at det ikke tillades en Skifteforvalter at opbevære, og sidde inde med en Sterboes Midler og reede Penge, flyder en dobbelt Fordeel, nemlig a) at han ikke kan forøde de Penge, som han ikke faaer imellem Hænderne, eller faaer Raadighed over. b) At det bortfalder, som for adskillige Skifteforvaltere er den fornemste Bevæggrund til at forhale et Skifte og udsætte dets Slutning, nemlig at han imidlertid kan giøre sig nogen Fordeel af Sterboens Midler, som han sidder inde med, og være frie for at betale dem, om han haver forødt dem. Et andet Principium, som og maae tagtages, er,

I. Deel. M m m at

at Skifteforvalterne i Almindelighed, og i Særdeleshed Sorenskriverne i Norge, saa meget mueligt, sættes under en anden Øvrigheds Opsigt, som tillige forbindes til at have Indseende med dem, paa det samme Subordination ei allene kan opvække en Slags Frygt og Undseelse hos dem, men vedkommende Arvinger, som formene sig at være fornærmede, og kan vide, til hvem de have at henvende sig for at blive hiulne til Rette, uden strax at være forbundne til at begynde Proces, hvilket som oftest ikke er den gemene Mands Leilighed.

Disse Principps synes Hr. Vice-Stattholder Bengson og at have havt for Sinene i det af ham forfattede Forslag til en Anordning for Skifternes Behandling. Samme vil, at Skifteforvalterne aldeles ikke maae befatte sig med at imodtage eller oppebære Sterboernes Midler og rede Penge, og, for at forekomme det, fastsætter, at der i enhver Sterboe af nogen Betydning skal være en særskilt Casserer, hvilket i sig er ganske godt, men maae anvendes med stor Barsomhed, thi dersom det allene kommer til at beroe paa Skifteforvalterne at sætte saadan en Casserer, da vil det ikke seile paa de Steder, hvor Skifteforvalterne ere vante til at gjøre sig Fordeel af Sterboernes Penge, at de jo forstaae sig med Cassereren, og dele Fordelen, hvorved da de Uleiligheder, som man søgte at høre, ligesuldt blive ved, og Virkningen allene bliver, at Sterboerne med en nye Udgift eller en Casserers Salario blive besværede. De øvrige Poster i dette Forslag, synes og enten at slyde af, eller i det mindste at kunne bestaae med de foransførte Grundsetninger, og ere, efter min allerunderdanigste Formening, af den Beskaffenhed, at de, enten ligesvem eller med nogen Indskrænkning kan finde Sted i en almindelig Anordning. Jeg haver og havt Leilighed at iagttage en eller anden Misbrug, som ved Skifternes Behandling paa visse Steder have indsneget sig, og, ved at tillægge een eller tvende Artikler, kunde forebygges.

Men da de fleste af disse Poster ere almindelige, og kan finde Sted i Danmark ligesaavel som i Norge, jeg og tilforn har viist, at omendskjønt de Alagemaal, som føres over Skifternes lange Udsættelse med

med videre, ere hyppigere i Norge, saa feiler dog ikke derpaa i Danmark, hvortil kommer, at man let kan være uvidende om en og anden Uorden og Misbrug, som paa visse Steder, ved Skifternes Behandling, kan gaae i Svang, og som man ikke kan være betænkt paa Midler imod, saa længe man ikke veed, hvad det er, eller hvorudi det bestaar; saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at det var best, om man efter at have i Forveien indhentet al muelig Underretning, kunde faae en almindelig Anordning for Skifternes Behandling i begge Rigerne, og, i den Henseende allerunderdanigst indstille, om Deres Kongl. Majestæt allernaadigst maatte finde for godt, at dette Forslag blev communiceret Stiftammøndene i Danmark, og de tillige anbefalede saavel: at give deres Betænkning, hvorvidt dette Forslag enten ganske eller tildeels kunde være anvendeligt og nyttigt i det dem anførte Stift, som at indberette, hvad de i Henseende til Skifternes Administration og Behandling maatte have at erindre.

Da jeg, efter at have giennemgaaet de fra Stiftammøndene i saa Maade indkomne Betænkninger, skal forfatte et allerunderdanigst Forslag til en Anordning om Skifternes Behandling i begge Rigerne, og: derudi adskille det, som maatte findes paa Norge allene at være anvendeligt. Kiebenhavn den 14 Septemb. 1755.

Cancelliet resolverede:

Alt Stiftammøndene skulde tilskrives efter General-Procureurens Erklæring.

CXX.

Erklæring over Kiebenhavns Magistrats Memorial af 20 August 1755 tilige med Garnisons-Auditeur Mechlenborgs Pro-Memoria til dem af 13 August, hvorudi gøres adskillige Spørgsmaal i Anledning af Reskript af 25 Julii (conf. Erklæring af 2 Julii 1755 No. 104.) at de Sager, som reiste sig af Filouterie i Epil maatte examineres i Inquisition's-Commissiønen i Stokhuset: saasom, hvor slige Sager skal paadømmes ic.? Saavel som over Garnisons-Auditeur Mechlenborgs Memorial af 6 Septemb. derudi han i samme Anledning gør adskillige Forslag.

Over de adskillige af Magistraten, saavel som Garnisons Auditeuren fremsatte Qvæstioner, og de af den sidste i Særdeleshed i hans allerunderdanigste Memorial af 6 September giorte Forslag, ere mine allerunderdanigste Tanker følgende:

1) Da de Sager, som reise sig af Hazardspil, ei allene i Følge af deres Natur og Besskaffenhed, men og i Følge af det, som udtrykkelig er befalet og fastsat i Forordningen af 6 October 1753, bør anses, som Politie-Sager, og de Personer, som derfor ere beskyldte, selgeligen tiltales og dømmes for Politie og Commerce-Collegio, saa er intet rimeligere og billigere, end at der paa samme Maade forholdes med de Sager, som reise sig af Filouterie i Spil, og at de derfor beskyldte Personer iligemaade for Politie og Commerce-Collegio tiltales og dømmes, da disse Sager med ligesaa god Føie kan anses for Politie-Sager, eller saadanne, som sigte til at vedligeholde god Skik og Orden, der og imellem disse tvende Slags Sager, nemlig de, som angaae Hazardspil og de, der angaae Filouterie i Spil, gierne er en temmelig Forbindelse, saa de ikke vel kan eller bør skilles ad, som den, der nu, efterat det er saa haardt forbuden, spiller Hazardspil, de fleste Lid og tilsigter derudi at bedrage andre, og den, der gjar Profession deraf, ligesaa gierne udvælger Hazardspil, som andet Spil til at opnaae denne sit Hensigt; hvortil kommer, at man, ved at henlægge disse Sager under Politie og Commerce-Collegio, forekommer adskillige Uleiligheder, og sparer megen Omkostning, Tid og Arbeide; thi naar, blant de adskillige Personer, som kan være implicerede i eet og det samme Filouterie, enhver Fal paadømmes af den Jurisdiction, han ellers i Almindelighed forterer under, saa opkommer deraf saa mange Processer, som der ere Jurisdictioner, og til enhver af disse Jurisdictioner maae gives særskilte Gienparter af de vidtløftige Inquisitions-Førhører, som ere holdte i Stokhuset, og ofte beløbe til nogle 100de Rtl, da derimod een saadan Gienpart kan være nok, naar Sagen føres for Politie og Commerce-Collegio, og samtlige Implicerede der paadømmes. Og omendskjønt det samme

samme og kunde opnaaes ved at anordne en upartisk Commission af Civile saavel som Militaire til slige Sagers Paakiendelse, paa samme Maade, som i Begyndelsen af 1754, da der blev klaget over, at en svensk Skipper her i Byen var i Spil bleven bedraget, saa vilde dog dette Middel og medføre sin Vanskelighed; thi skjønt den nu ommeldte Commission egentlig kun havde med et Filouterie at bestille, saa har den dog nu været over halvandet Aar, og gjort, at de imidlertid i Høiesten Ret meget ofte have maattet savne een og undertiden tvende Assessorer, hvoraf lettelig sluttes, at man tilfældt vilde faae ondt ved at finde Personer, som baade havde Indsigt, Erfarenhed og Villie, samt Tid og Leilighed dertil, ifald mange slige Commissioner skulde paakomme, hvilket dog neppe kunde feile, naar der for hvert Filouterie, som blev opdaget, maatte anordnes en særskilt Commission; hvortil kommer, at den Vanskelighed, som haver givet Anledning til et af Magistratens og Garnisons-Auditeurens Spørgsmaale, og hvorom skal meldes i den anden Post, da ofte maatte finde Sted. Derimod er Politie og Commerce-Collegium en bestandig og vedvarende Ret for Militaire, saavel som Civile, og for hvilken de Militaire saa meget bedre kan forbindes til at møde, som der alletider requireres militaire Assessorer til at sidde i Retten, naar Sagen angaaer militaire Personer. Altsaa holder jeg det baade for beqvemtest og rettest, at de Sager, som angaaer Filouterie i Spil, behandles som Politie-Sager, og paakiendes ved Politie og Commerce-Collegio.

2) Naar det sættes forud, at de Sager, som angaaer Filouterie i Spil, henhøre for Politie og Commerce-Collegio, saa bliver det ikke svært at udfinde, hvorledes der bør forholdes med de Personer, som i den under 25 Januarii 1755 allernaadigst anordnede Commission ere befundne og overbeviste om at have havt Deel i det Filouterie, som i Aaret 1753 blev forsvet mod den svenske Skipper, og i den Henseende for samme Commission tiltales, men nu i Inquisition-Commissionen i Stokhuset ere befundne siden den Tid at have havt Deel i adskillige andre Filouterier, og i Særdeleshed i at bedrage Deres Majestæts Bønde

fra Friderichsborg Amt; thi da det ikke gaaer an, at de samme Personer, paa samme Tid, kan for tvende adskillige Retter tiltales til at lide Straf for flere delicta af samme Slags, det ei heller lader sig giøre, at Commissionen af 1754 kan kiende paa dem til at lide Straf for de Filouterier, de siden den Tid have begaaet, siden slygt er uden for deres Commissorium, der allene lyder paa det Filouterie, der var forøvet mod den svenske Skipper, saa bliver der kun een af tvende Veie tilovers at følge, nemlig enten a) at Commissionen af 1754 tillægges Extensions-Defalning tillige at kiende paa de i samme Filouterie-Sag implicerede og for Commissionen tiltalte Personer, i Henseende til de øvrige af dem endog siden den Tid begangne Filouterier, som ere opdagede ved det i Inquisition-Commissionen i Stokhuset holdte Forhør; hvilket Inquisition-Forhør Commissionen i samme Henseende havde at requirere, paa det at de Personer, som tillige i flere Filouterier have været implicerede, saaledes under Eet for Commissionen kunde paadømmes til Reparation og Straf for samtlige af dem begangne Filouterier: eller og b) Da Politie og Commerce-Collegium, i Følge Foregaaende, er det rette Forum, hvor Filouterie-Sager henføre og bør paadømmes, saa kunde Politie og Commerce-Collegium tillægges Ordre af den forrige Commission at requirere Extract af alt hvad, som der var ført eller foregaaet angaaende de Personer, som fandtes at være implicerede i de øvrige siden den Tid begangne Filouterier, paa det, disse Personer under Eet, i Henseende til samtlige af dem forevæde Bedragerier kunde paadømmes ved Politie og Commerce-Collegium, da Commissionen tillige maatte tillægges Ordre, saavel at lade saadan Extract paa Politie og Commerce-Collegii Requisition være følgagtig, som ikke videre at befatte sig med, eller kiende paa de Personer, som for Politie og Commerce-Collegio bleve tiltalte. Af disse tvende Midler skulde jeg snarest raade til at udvælge det sidste, siden det første vil forarsage, at Commissionen, som desuden har været længe nok, endnu vil blive mere langvarig, naar den maatte udbrede sig over alle de Filouterier, der ere forøvede, hvortil kommer, at der let kunde forarsages nogen

Colli-

Collision i Henseende til den Forbindelse, der er imellem de adskillige Filouterier, og derved imellem de Personer, der have forsvet dem. Maaskee vil det findes, at næsten alle de Personer, som have været i med at oprække den svenske Skipper, ogsaa siden i adskillige andre Filouterier have været implicerede. I dette Tilfælde kunde mueligt den forrige Commission af 1754 reent ophaves, og den Sag angaaende det Filouterie, der er forsvet mod den svenske Skipper, saavel som alle de øvrige henvises til Politie og Commerce-Collegium. Men da Commissionen af 1754 bestaaer et allene af civile men og af militaire Assessorer, som ere beordrede fra Krigs-Cancellierne, saa vilde det uden Tvivl være nødvendigt i Forveien derom at correspondere med begge Krigs-Cancellierne, da dem, ved samme Leilighed, tillige kunde tilkiendegives, at de Sager, der reiste sig af Filouterie i Spil, ligesaavel som de, der reiste sig af Hazardspil, bleve anseete som Politie-Sager og i Følge deraf, skulde paakiendes ved Politie og Commerce-Collegio, hvor der, i disse saavel som andre Politie-Sager requireres militaire Assessorer, naar nogen Militair i Sagen er impliceret, og skal paademmes.

3) Skiont Hazardspil ved Forordningen af 6 October 1753 er forbuden, og det var at ønske, at det reent kunde blive affkaffet, saa dog, naar jeg betragter Hazardspil for sig, og ikke for saavidt, at Filouterie dermed de fleeste Tider er forbundet, kan jeg ikke ansee det som et saadan Delictum, at man for at komme efter det, og faae Visshed om, at det virkelig i eet eller andet Tilfælde var forsvet, skulde henseende Folk til Inquisitions-Commissionen i Stokhuset, som egentlig er indrettet for Tyvbander, og der lade dem anholde og examinere; men da Politimester bør see paa, at Forordningen, som forbyder Hazardspil, efterleves, og det ikke kan seile, at der jo i Inquisitions-Commissionen i Stokhuset, ved Undersøgning af de begangne Filouterier, maae forekomme adskilligt, som angaaer Hazardspil, og røber de Verter, som endnu tillade saadant i deres Huse, og gierne ere implicerede med, samt tage Deel udi Fordelen, og Politimester derved kan komme i Erfaring om det, som han ellers neppe fik at vide, og som kan være nok til at
 adspres

adsprede de her værende Spille- og Filour-Vander; saa skønner jeg ikke, at herudi med Billighed og Næmelighed kan fastsættes andet, end det Magistraten foreslaaer, nemlig: At saa ofte nogen i Inquisition-Commissionen givr Forklaring om forøvede Hazardspil, saadant da bliver ordentlig med sine Omstændigheder tilført i Forhøret, og derefter communiceret Politimester, som da besørger, at de Skyldige blive tiltalte og straffede.

4) Spørger Magistraten: hvorvidt Hazardspil strækker sig, og hvad derunder bør forståes, eller ei? Et Spørgsmaal som er vanskeligt at besvare saaledes, at Magistraten med samme Svar kan være tienst; thi omendskient man i Almindelighed kunde definere Hazardspil, at det var det Spil, hvis Udfald allene beroer paa Lykken, uden at de spillende Personers Erfarenhed, Indsigt, eller Behændighed dertil bidrager noget, saa fringter jeg dog, at denne Definition ikke vilde afgive et saa tydeligt Begreb, ved Hielp af hvilket Magistraten altid, naar Tilfældet indtraf, kunde være istand til at skielne; hvad der kunde regnes til Hazardspil eller ei; men hvad Reglespil angaaer, som Magistraten fornemmelig spørger om, da, som dets Udfald fornemmelig beroer paa de Spillendes Erfarenhed og Behændighed, saa er det klart, at det ikke kan ansees for Hazardspil. Det kan vel ikke nægtes, at jo adskillige slige Spil, skient de i sig ikke ere Hazardspil, ofte kan medføre lige saa skadelige Følger, som Hazardspil, og at i Særdeleshed den gemene Mand derved ligesaa vel kan ødelægges og bedrages, hvortil kommer, at saa længe de saa kaldte Commerce-Spil ere tilladte, er det ikke vel mueligt for Vedkommende at hindre Hazardspil, da det i adskillige Tilfælde ikke er let at sige, enten et Spil rettest bør henføres til Hazard- eller Commerce-Spil, og det ofte hændes sig, at der i eet og det samme Spil er noget af det ene, og noget af det andet. Det var og, i den Henseende, at jeg i Aaret 1753 al-lerunderdanigst indstillede, om ikke al Slags Spil, saavel Commerce-Spil, som Hazardspil, burde i Almindelighed (Skaf- og Damspil allene undtagen) forbydes paa alle offentlige Huse i Kiøbenhavn, lige-

som jeg og derefter havde indrettet det allerunderdanigste Forslag til en Forordning, som Deres Kongl. Majestæt samme Tid allernaadigst befalede mig at indgive. Men ligesom jeg den Tid forud saae, hvad Vanskelighed dette Stykke af mit Forslag, i adskillige Henseende, vilde finde, saa maae jeg og tilstaae, at omendskjont Lovene, saavidt skee kan, bør sørge for at afvende al Fornærmelse fra dem, som ikke selv ere i Stand til at tage sig vare, saa er det dog ikke vel mueligt eller tienligt at forbyde alt det, egennyttige og spidsfindige Folk kan betiene sig af, som et Middell til at optrække og bedrage, ja vel endog at odelægge de eenfoldige og ubetænksomme Mennesker, som selv med største Begierlighed lebe ind i de Strikker og Snarer, der sættes for dem, ligesom det ei heller altid er billigt at forbyde det, der i sig 'er tilladeligt, og kan ansees for en uskyldig Fornærmelse, allene fordi visse taabelige eller stette Folk deraf giøre en Misbrug. Altsaa skjønner jeg ikke, at Magistraten paa dette Spørgsmaal kan svares andet, end at: Hvad angaaer Regler og deslige Spil, hvis Udfald ikke beroer allene paa en blot Hændelse, men tillige eller fornemmelig paa de Spillendes Indsigt, Erfarenhed og Behændighed, da kan de ikke regnes blant Hazardspil, og kan i den Henseende ei heller ansees at være forbudne, uden for saavidt, at dermed forbindes et Slags Silouterie; saasom, naar tvende, eller flere under Haanden og hemselig holde Halvt, for derved at bedrage tredie Mand.

5) I det Tilfælde, at de Sager, som reise sig af Silouterie i Spil, maatte blive henlagte under Politie og Commerce-Collegio, gior Magistraten tvende, og Garnisons-Auditeuren trende Forslag. Da jeg nu i den 2den Post har viist, at disse Sager baade de Jure henhøre for Politie og Commerce-Collegio, og der beqvemest kan behandles og paadømmes, saa maae jeg, i Henseende til disse Forslag erindre:

a) Angaaende Secretetereren i Politie og Commerce-Collegio, da, skjønt det Arbejde, som ham tilvores ved at disse Sager henlægges under Politie og Commerce-Collegio, ikke kan være saa overmaade stort, siden ingen Vidner udi samme Sager føres for Politie og Commerce-Colle-

gio, men Bidnerne allerede ere førte, og de Skyldige examinerede ved Politie-Kammeret eller i Inquisition's-Commissionen, saa kan det dog ikke nægtes, at han derved faaer noget mere at bestille, og ofte kommer til at udfærdige een og anden Act uden Betaling; da det nu er billigt, at han derfor nyder noget, i Forhold til hans Arbeide, fornemmelig han desuden kun skal være maadelig aflagt, og have liden Fortieneste, og jeg blant de af Magistraten foreslagne Midler anseer det for det Besquemmeste, at de Skyldige dømmes til at betale ham noget, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille: Om det maatte vorde Magistraten tilladt, i de Silouterie-Sager, som vorde paadømte ved Politie og Commerce-Collegium, at dømme de Skyldige til at betale 1 à 2 à 4 Rdr. til Protocollen, alt i Forhold til de Skyldiges Omstændigheder, Sagens Videlsfrighed, og den Umage Secreteren dermed maatte have. b) Hvad Actor og Defensor angaaer, da er det vel vist, at efter den Maade, som nu i Politie og Commerce Collegio er brugelig, kan en Actor og Defensor neppe i slige Sager undværes, men dersom det af Garnisons-Auditeuren giorte Forslag, (hvorom i den sidste Post skal meldes) maatte finde Bisald, og kunde sættes i Udøvelse, da troer jeg, at Actor og Defensor i de fleste af slige Sager vilde blive unødvendige, saasom de da havde en Person udi Retten, der allerede havde giennemgaaet Acterne, og vidste alt, hvad der var foregaaet og udsagt ved Forhøret, og altsaa var i Stand til at referere dem Sagen med sine Rationibus dubitandi et decidendi. Men naar der og endelig i slige Sager maatte behøves Actor og Defensor, da skienner jeg ei rettere, end at dermed heel vel kan omgaaes paa samme Maade, som i andre publice Sager, hvor Magistraten anordner Actor og Defensor, saaledes, at Procuratorerne dertil efter Leur beffikkes. Eaaledes formener jeg, at Magistraten herpaa kunde svares: At, naar der i de Sager, som angik Silouterie i Spil, endelig maatte behøves Actor eller Defensor, eller begge Dels, da skulde dermed forholdes paa samme Maade, som i andre publice Sager bruges liget er. c) Formener Garnisons-Auditeuren, at der alleideer i disse Sager

Sager burde requireres militaire Affessorer af begge Etater, naar Sagen angik nogen af de Militaire; men dermed kan det, efter mine Tanker, gierne beroe, i det mindste indtil der fra Militair-Etaterne indkommer Klage, at de Militaire i Politie og Commerce-Collegio overstemmes af de Civile. d) Formener han iligemaade, at ingen Procurator, enten som Actor eller som Defensor i Politie og Commerce-Collegio, i disse Sager burde antages. Der er viist, som han melder, at Sagen derved ofte vil blive meget forhalet, men jeg haver tilforn viist, at efter Politie og Commerce-Collegii nærværende Forsatning kan Procuratorer der ikke undværes. Kan det engang bringes derhen, at Garnisons-Auditeuren i disse Sager saacr Erde i Politie og Commerce-Collegio, kan han selv best ved sin Nærværelse og ved at paatage sig at referere Sagen med alle sine Omstændigheder, overtude de evrige Tilforordnede om, at Actor og Defensor i slige Sager kan spares. e) Er Garnisons-Auditeuren af den Formening, at Politie og Commerce-Collegii Domme i disse Sager burde være uden Appel, naar de ei betreffede Liv og Ere. Herudi kan jeg ingenlunde være enig med Garnisons-Auditeuren; thi da det i Almindelighed anses som en meget odieus Sag at betage nogen Appel i de Tilfælde, hvor Loven tillader det, og Lands Lov og Ret, hvoraf Appel er et Stykke, er et af de Beneficiis, som alle, endog de Eenfoldigste blant Deres Majestæts Undersaatter vide at henskyde sig under, og som de formene, dem ikke uden Fornærmelse kan betages, hvortil kommer, at enhver, som bliver straffet efter en Under- eller Overrets-Døm, hvilken han baade har forlangt og troet sig berettiget til at appellere, just ved det, at ham nægtes Appel, bestrykkes i den Tanke, at han ved Dommen er fornærmet, og at han ikke har fortient den Straf, han er paa-lagt, men kunde ventet, at Strafpen ved den tilbageværende Justans var bleven ophævet, eller formildet, saa holder jeg for, at man ikke bør negte nogen at appellere, ei heller undrage visse Sager fra Appel uden i de Tilfælde, hvor den høieste Nødvendighed, eller det almindelige Beste det udfordrer. Saadan Fornæmhed skionner jeg her ikke at være for Haanden, men holder for, at det heel vel kan have sit Forblivende ved

Lovens almindelige Disposition, og med disse Sager forholdes paa samme Maade, som med andre Sager der paadømmes i Politie og Commerce-Collegio, saaledes, at det bliver enhver saavel Civil, som Militair frit at appellere, naar Summa er appellabilis, eller Sagen angaar hans Person, gode Navn og Rygte.

6) Veder Garnisons-Auditeuren, at det nu ved denne Leilighed maatte fastsættes, at han skulde være Præsident i Inquisition-Commissionen, og tillige tage Sæde i Politie og Commerce-Collegio i de Sager, som for Commissionen havde været examinerede, da han tilbyder sig ei allene at give Retten en paalidelig Extract af Sagerne, men og at referere dem med alle sine Omstændigheder. Det forholder sig, som Garnisons-Auditeuren andrager, at General-Auditeuren ved Sæe-Staten Hr. Justisraad Hofod og jeg, ved den os allernaadigst anbefalede Instructions Forfattelse for Inquisition-Commissionen have fundet det ei allene nyttigt, men og nødvendigt, at der i bemeldte Commission blev En, som bestandig præsiderede og styrede Processen med videre, og tillige kunde være ansvarlig for, og give Underretning om, hvad der i et eller andet Tilfælde var passeret, isteden for, at Præsæs i denne Commission hidindtil har været en Land-Officeer, som dertil af Commendanten udmeldes og beordres, og forbliver derved i eet eller undertiden i flere Aar indtil han ved en anden Officeer bliver afløst. Vi have til denne Forandring at foreslaae havt adskillige, efter vores Formening, sær vigtige og gyldige Aarsager, saasom a) falder der ofte ved Inquisition-Commissionen mere at forrette, end det er mueligt at overkomme for een Person, der desuden haver andre Forretninger. Da Inquisition-Commissionen for henimod 70 Aar siden først blev indrettet, forestillede man sig ikke, at der vilde blive ret meget at forrette, og i den Henseende lod man sig nøie med at fastsætte, at der af samtlige Jurisdictioner skulde aarligen udmeldes visse Personer til at besidde Retten, og at paalægge Garnisons-Auditeuren som et Bjarbeide, at føre Protocollen. Men, da Tyvesagerne daglig tiltage, og man Aar efter andet alt opdager jo flere og flere Tyve-Complotter, og det allernaadigst har

har behaget Deres Kongl. Majestæt at befale, at de Sager, som reise sig af Hazardspil og Filouterie, og skal examineres i Inquisitionens-Commissionen, jeg og er af den Formening, at, naar en eller anden Forbrudelse maatte være begaaet, som umiddelbar fornærmede den offentlige Røglighed og Sikkerhed, og hvor Omstændighederne vare særdeles misrønkkelige og indviklede, det da præter ordinem kunde befales, at saadan Sag og blev examineret i bemeldte Inquisitionens-Commission, saa skjønnes lettelig, at det ikke længere gaaer an at ansee dette som et Biarbejde for Personer, der have andre Forretninger, hvilke de ansee som deres Hovedsag, men at der i det mindste maae være een Person, hvis Hovedsag det bliver, at styre Processen i Inquisitionens-Commissionen, og see til, at alle Ting gaaer ordentlig og vel til, saa at intet forsømmes, eller forbigaaes af det, som kan tiene til Oplysning og Overbeviisning, og Sagerne dog saa hurtig, som mueligt er, afgjøres. b) Da samtlige Dommere eller Præsæs og Assessores i Inquisitionens-Commissionen ere Officerer, som dertil i deres Tour udnævnes af Land-Etaten, Søs-Etaten og Borgerskabet, og ofte afvekle, og det af dem ikke vel er at vente, at de skulde vide og forstaae alt hvad der er at iagttage ved at giere Qvæstioner, examinere og confrontere Bidner og Inqvistiter med videre, saa maae det i bemeldte Commission allene komme an paa den, som er Actuarius og Skriver, saa at aldeles intet kan foretages, uden han derved er nærværende; men da den, som fører Protocollen i Inquisitionens-Commissionen, tillige er Gar-nisons-Auditeur, og maae forrette Stabs-Secreterers Embede hos Com-mendanten, ham og desuden for nogle Aar siden er bleven paalagt at føre Protocollen i den combinerede Krigs-Net, som holdes paa Hovedvagen, og han altsaa, saa ofte disse Forretninger det udkræve, er forbunden til at forlade Inquisitionens-Commissionen, saa skjønnes lettelig, at derved maae forarsages megen Hinder og Op-hold i Commissionens Forretninger, og de begyndte Forhører saaledes ofte standse og ud-sættes, hvorved ei allene Arrestanterne længere blive hensiddende paa det Almindeliges Bekostning, men det og let kan hændes sig, at een og an-

den af de Medskyldige faae Tid enten til at undvige, eller til at tage deres Precautioner til at hindre, at Sagens rette Sammenhæng ikke skal komme for Lyset. c) Findes endnu den Uleilighed deraf, at man ikke haver nogen at holde sig til, i Henseende til det, der foregaaer i Inquisitionens-Commissioner, da Præsæs og samtlige Assessores afvægle, og desuden ere saadanne Personer, som man ei kan formode om, at de skulde forstaae det; og man ei heller vel kan paaftaae af Skrивeren, at han skal allene være ansvarlig for alting, fornemmelig de øvrige just ikke ere forbundne til at rette sig efter det, han finder tienligt at erindre. d) Da Inquisitionens-Commissionen bør være tilfælles for alle Stater, uden at den eenē bør anses at have mere Deel derudi, end den anden, saa finder jeg nogen Uregelmæssighed, at de ingen Sag antage til Undersøgning, med mindre den af Commendanten bliver henvisst til dem, da jeg derimod holder for, at Byens Magistrat og Admiralitetet, ligesaaavel, som Commendanten, burde være berettigede til at vise Sager derhen. Denne bliver det ikke vel mueligt at høre, saa længe en Vand-Officer skal præsidere, og Garnisons-Auditeuren være Actuarius i Commissionen; derimod bortfalder den af sig selv, naar der bliver en Præsæs i Commissionen, som ikke kan anses mere at høre til den ene Etat, end til den anden, og ham anordnes Assessores af samtlige Stater. e) Forefalder der ofte adskillige Disputer om Betalingen for de Udskrifter og Gienparter, som gives til Jurisdictionerne og andre Bedkommende, af de Examinations-Forchørere, som ere førte i Commissionen. Saa længe Garnisons-Auditeuren skal blive ved at føre Protocollen og styre i Commissionen, og ikke nyde andet for sin Umage, end de Sportler, han kan have ved at give slige Udskrifter og Gienparter beffrevne, bliver det ikke vel mueligt at ophæve disse Trætter og Klager, men naar der bliver en Præsæs i Inquisitionens-Commissionen, som derfor nyder Løn, og det tillades ham at lade Protocollen, paa hans eget Ansvar, føre ved en Fuldmægtig, som den civile Etat allerede har forbunden sig til at lønne, saa kan det, efter mine Tanker, heel vel fastsættes, at han i de Sager, hvor de Skuldiges

diges Bøe ikke strækker til at betale de paa Sagens Udforsel gaaende Omkostninger, enten aldeles intet skal nyde for slige Udskrifter og Siensparter, eller i det høieste ikke mere, end de koste ham selv at lade skrive s. Ex. 3 á 4 s. for Aaret; hvorved ei allene alle slige Trætter foresbygges, men det og erholdes, at ingen bliver bange for at angive den, der har frastaalet ham noget, og begiere ham examineret og Sagen forhørt i Inquisitionens-Commissionen.

Disse foransførte, og adskillige andre Grunde have bragt os til at ansee den ommeldte Forandring ved Inquisitionens-Commissionens Indretning som noget ganske nødvendigt, hvilket vi og, saa meget mindre enten have villet, eller have kunnet følge for Garnisons-Auditeuren, som vi i adskillige Tilfælde have været nødte til at søge Underretning hos ham, som den alle Omstændigheder best og tilfulde vare bekiendte. Vi maae og tilstaae, at om dette Forslag maatte finde Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bisald, da vidste vi ikke allene ingen beqvemmere, men vi vidste end ikke nogen saa beqvem dertil at foreslaae, som den nu værende Garnisons-Auditeur Mecklenborg, der forstaaer og er færdig i begge Sprogene Dansk og Tysk, haver gode juridiske Kundskaber, har i nogle Aar været Auditeur ved tvende Regimenter, og nu tilsidt i 14 eller 15 Aar har været Garnisons-Auditeur her i Byen, og som Actuarius styret Processen, og næsten allene forettet alle Ting i Inquisitionens-Commissionen. Det er noksom bekiendt, som jeg og i adskillige Tilfælde har havt Leilighed til at erfare, at de Sager, som imidlertid i Inquisitionens-Commissionen ere blevne examinerede, skint de ofte have været temme ig indviklede, der ere saa godt oplyste, og det Passerede saa ordentlig og tydelig givet bekræven, at det for Vedkommende Jurisdictioner, der skulde demme i de Sager, haver været let, strax ved første Diekast deraf at erfare, hvor mange Tyverier der vare begaaene; hvilke Omstændigheder derved vare foresaldne; hvilke og hvor mange Personer i hvert Tyverie havde været implicerede; og hvor mange Tyverier enhver havde havt Deel udi; med alt hvad der videre kan fordres til Oplysning udi Sagen. Naar derfor den nu værende Garnisons-Auditeur kunde
blive

blive Præsæs i Inquisitionens-Commissionen, og for samme sit Embede nyde en passende Løn, saa var man ei allene derved i Sikkerhed, i Henseende til alle de Sager, der bleve henviiste til Commissionen, for der at undersøges, hvilket jeg holder for at være en meget stor Fordeel, da det er den eneste ordentlige Inquisitionens-Commission i begge Rigerne, men en gammel troe Patient kunde derved ogsaa blive belønnet for hans hidindtil udviiste Duellighed, Flid og Bindskibelighed.

Da vi nu paa denne Forudsætning, hvilken vi have anseet som nødvendig, fornemmelig have grundet Instructionen for Inquisitionens-Commissionen, som vi mesten ere færdige med, saaledes, at en stor Deel deraf vilde bortfalde, og vores Arbeide for saavidt blive forgieves, ifald samme ikke fandt Sted, saa var det i Henseende til samme vores Arbeide en stor Fordeel for os, om vi i Forveien kunde blive forvissede om, at dette vores Forslag om Forandring i Inquisitionens-Commissionens Indretning, uden at forefinde alt for stor Vanskelighed, kunde bringes til Udsælse. Men da dette er en Sag, som angaaer baade Land- og Søes-
 Staten, og hvorom der saaledes i Forveien vil corresponderes med begge Krigs-Cancellierne, saa skulde jeg indstille, om Land og Søes-
 Statens Krigs-Cancellier for det første kunde tilskrives, at give deres Betænkning 1) Om de ikke havde noget imod den forehavende Forandring ved Inquisitionens-Commissionens Indretning, at isteden for den hidindtil har bestaaet af Præsæs og Assessores, som jevnlig have afvejet, og ved andre ere blevne afløste, saa at ingen bestandig har siddet der, uden allene Garnisons-Auditeuren, der som Actuarius har ført Protocollen, der da for den følgende Tid blev en bestandig Præsæs i Commissionen, som skulde styre Processen og være ansvarlig for, at alle Ting gik ordentlig og vel til, og som det blev tilladt, dog paa hans eget Ansvar, ved en Suldmechtig at lade føre Protocollen, da ham som Assessores i Commissionen maatte adjungeres 3 á 4 Lieutenanter af Land-
 Staten, 1 á 2 Lieutenanter af Søe-
 Staten, og 3 á 4 Officerer af Borgerstabet, eller andre Borgere, hvilke paa

paa samme Maade maatte udnævnes, som tilforn er skeet. 2) Da saadan Præses maatte have en passelig Løn at leve af, og saadan Byrde burde være sælles for samtlige Etater, de Militaire, saavelsom den Civile, siden Inquisitionens-Commissionen er anordnet til samtliges Nytte; om da hver Etat for sig var villig der til at bidrage noget, ligesom den civile Etat eller Byen; foruden at den allerede allene bærer Suldsmægtigen, der til i saa Fald ikke skulde findes uvillig.

Naar man saaledes var bleven forvissnet om, at der fra Krigs-Cancellierne ikke blev gjort nogen Hinder eller Vanskelighed i denne Forandring, men at de derimod vare villige at bidrage til dens Færdiggjørelse, og dette Forslag i det øvrige maatte finde Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bisald, saa skulde jeg allerunderdanigst fortræene, at Præses eller Presidenten i Inquisitionens-Commissionen kunde tilægges Ordre tillige at møde i Politie og Commerce-Collegio og dømme i de Sager, som tilforn havde været undersøgte i Inquisitionens-Commissionen, ligesom Magistraten og maatte befales at tilsiige ham, naar slige Sager bleve foretagne, hvorved jeg haaber, at, iblant andre, og denne Fordeel skulde opnaaes, at i de fleste af disse Sager ikke skulde behøves nogen Actor eller Defensor, naar bemeldte Præses, efter gjorde Tilbud, paatog sig i Politie og Commerce-Collegio at referere Sagen med alle sine Omstændigheder, og alt hvad, der var for, eller imod enhver Inquisit at siige. Kiebenhavn den 2 November 1755.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio resolveret:

Ordre til Magistraten efter Erklæringen i 1, 3, 4 og 5 Post. Angaaende 2den Post indhentes Commissionens Betænkning ved Skrivelse, om der kunde være nogle særdeles Omstændigheder i Commissionen forefaldne, som dette kunde være til Hinder, og om den 6te Post gif Pro-Memoria til begge Krigs-Cancellierne.

Fra det combinede Admiraltets- og Commissariats-Collegium udkom derefter saadant Svar:

At da Indretningen sigtede til Publici Nytte, saa habdes intet imod, at der blev en stadig Præsident, og at bemeldte Collegium var villig at bidrage til Gageringen, naar Indretningen blev fuldbyrdet, efter den Andeel, som paa Søe-Statens Regne kunde blive at erlegge, at samme ei overgik 200 Rdr.

Samtlige Commissarier svarede ligeledes paa Spørgsmaalet fra Cancelliet:

At de intet vidste, som heri kunde være til Hinder, eller Sagen paa bedre Maade afgiores, hvorfor de vare villige at overlade Politie og Commerce-Collegium de i Commissionen holdte originale Forhøret og Protocoller, m. v.

I denne Henseende resolverede Cancelliet saaledes:

Ordre herom til Munck og Suhm, samt Notis til begge Krigs-Cancellierne og Magistraten.

Endelig meldte Ober-Krigs-Secretairen under 27 September 1757 paa Cancelliets foregaaende Skrivelse:

At Hans Majestæt derigiennem havde resolveret, at der vel kunde bestilles en bestandig Præsæs i Inquisitionen i Stockhuset, hvilken Betiening Hans Majestæt, naar denne Indretning kom til Fuldkommenhed, vilde conferere Stabs-Secretair og Garnisons-Auditeur Mechlenborg; men hvad Protocollens Forelse betreffer, saa vilde Hans Majestæt, at der skulde bestilles en ordentlig Inquisitions-Auditeur til at føre Protocollen, hvilken da maatte nyde hvad den nu værende Garnisons-Auditeur til en Fuldmægtig er bleven forundt.

Denne Inquisitions-Auditeur skulde i øvrigt foreslaaes af Præsidenten og, naar han var examineret af Garnisons-Auditeuren

teuren tages han i Eed og Pligt, men desuagtet skulde Commissionens Præsæs, naar han var tilstede, bestandig være ansvarlig for Processens Førelse.

For Resten melder Ober-Krigs-Secretairen, at Hans Majestæt har bevilget, at Commissionens Præsæs maae fra Militair-Etaten aarlig salareres med ligesaa meget, som ham af enhver af de andre Etater er forundt i Bage, og altsaa for $\frac{1}{3}$ Deel.

Hvilket alt i Forveien meldes Cancelliet, paa det de, naar samtlige Etater dermed ere enige, det videre Fornødne, denne nye Indretning betreffende, da kunde fastsættes og anordnes.

Dette besvarede Cancelliet saaledes:

Da Magistraten uden for de 200 Rdr., som kan blive af den civile Etat tilskudt, godvillig indtil videre har tilstaaet Auditeur Mechlenborg 180 Rdr. til en Fuldmægtig, saa befrøgetes, at det vilde give for megen Banskelighed, isald disse Penge imod Magistratens Hensigt skulde anvendes til en bestandig Auditeurs aarlige Belønning. Og da der for lang Tid siden er bleven anordnet en fra alle 3de Etater udnævnt Commission, som er befalet at indgive sit Forslag om Instructionens Forfattelse for Inquisition-Commissionen, saa ytrer Cancelliet i denne Henseende, at samme saavel som Søe-Krigs-Cancelliet er, hvad Indretningen i Almindelighed angaaer, eenig med Krigs-Cancelliet, men anseer det derhos best, saavel at det overlades til bemeldte Commission at giøre Forslag, hvorledes der med Protokollen skal forholdes, og selgelig tillige om den af Krigs-Cancelliet foreslagne Auditeur kan eragtes fornøden, som og, endskiont alle paa nærværende Tid ere eenige i at Auditeur Mechlenborg i Henseende til hans Capacitet til Præsident udvælges, det dog i Fremtiden fastsættes, at alle 3 Departemens

om en nye Præsidents Udvælgelse conferere og i Forestillingen derom tage Deel.

CXXI.

Erklæring over Kammerjunker Schackes Memorial af 29 Julii 1755 og Secretair Worms Memorial af 18 August 1755; derudi de besvære sig, at Herredsfogden i Schads, Giording og Malt Herreder, hvor deres Gaarde Enerum Gaard og Bramminge ere beliggende, af Reskriptet af 3 Januarii 1755 tage Anledning til at paaskaat, at, naar de vil indstævne deres Bønder for at erhverve Retsang-Tingsvidne og Dom over dem, Se da ikke maae indstævne dem alle under Eet, men skal indstævne og tage Dom over enhver af dem for sig.

*   *   *

Lovens 5 Bogs 14 Cap. 53 Art. befaler udtrykkelig: at alle de Bønder, som boe i eet Herred, og ere noget skuldige, skulle aarligen eengang indstævnes, og alle samtlige i eet Tingsvidne indføres, hvorvidt enhver af sig Gield vedgaaer, da han derefter og ikke videre skal være pligtig at svare og betale. Det, som Loven her fastsætter, er ikke allene til Fordeel for Proprietairen, som derved faaer et fast og uimodsigeligt Bewiis paa, hvad enhver Bønde er ham skuldig, men og fornemmelig for Bonden; thi da de fleste blant dem ikke kan læse eller skrive, og altsaa ofte ikke selv vide; hvad der indføres og qvitteres for i deres Bøger, saa er intet lettere for en egennyttig Proprietair eller Nid-foged, end at bedrage en Bønde, fornemmelig, naar Tingen gaar i Langdrag, saa Bønden ei længere kan forlade sig paa sin blotte Huskommelse, som han ikke er vant til eller forstaaer med andre Hielpemidler at bestyrke. For at forekomme dette, saavidt mueligt, er det, at Lovgivoren viselig har anordnet, at hver Bønde, som er bleven noget skuldig, skal eengang om Aaret giere Forklaring for Retten om hvad han tilstaaer sig at være skuldig; thi som Bønden da haver i frisk Minde, hvad han haver betalt, og hvad han er bleven skuldig, saa giør dette baade Nidfogden mere opmærksom og frugtfuld for at bedrage Bønden,

og gjør, at Bedrageriet, om noget var begaaet, lettere kan blive opdaget. Da Loven taler om de Bønder, som i eet Herred ere boende, og udtrykkelig befaler, at de alle samtligen skal indføres i eet Tingsvidne, saa er det klart, at Proprietarien kan under Eet stævne og erholde Tingsvidne over dem samtlige. Det er altsaa en bar Chicane, og dristig samt ubegrundet Udflygt, om Herredsfogden af Reskriptet af 3 Januarii h. a. tager Anledning til at paastaae, at Proprietarierne skal stævne og erhverve Tingsvidne over enhver Bonde for sig, og i saa Fald kunde Herredsfogden have fortient en tilstrækkelig Brettefættelse. Men da Supplicanterne allene tale om Restank-Dom, og ikke om Tingsvidne, saa bliver Anledningen til deres Klage uden Tvivl følgende: Det er næsten overalt i Jylland bleven Praxis, at naar Proprietarierne, i Følge den anførte Lovens Art., have erhholdet Restank-Tingsvidne over deres Bønder, gjøre de tillige under samme Sag Paaastand og erholde Dom over dem til at betale det, de have tilstaaet eller overbeviste at være skyldige. Da nu Loven i den forommeldte Artikel alene taler om Tingsvidne og ikke om Dom, saa har Dommeren forment, at han ikke handlede derimod, naar han paastod, at de skulde indstævne hver Bonde for sig, og ikke maatte indstævne dem samtlige under Eet, saafremt de vilde have Dom over dem; og da Dommerens Fordeel mere befordres ved, at en Proprietarie er forbunden til at tage 16 á 20 eller flere Restank-Domme om Aaret, end at han kan afgjøre det med en, saa har han været vel fornøiet med at finde et Slags Anledning i Reskriptet af 3 Januarii h. a., som dog langt fra ikke tilligter at gjøre nogen Forandring i det, som hidindtil ved slige Restank-Tingsvidner eller Domme kan have været brugeligt, ligesom det overalt ikke befaler noget nyt, men allene gientager det, som allerede i Loven, i det mindste implicate, var befalet. Skient det nu er rimeligt, at Lovens Hensigt allene har været at tale om Restank-Tingsvidne, og ikke om Restank-Dom, det og maae tilstaaes, at denne Praxis langt fra ikke er almindelig, som Proprietarierne næsten overalt i Sieland lade sig nøie med at tage Restank-Tingsvidne over samtlige deres Bøn-

der, og ikke tage Restans-Dom, uden over een og anden Bønde i Særdeleshed, naar de vil sætte ham fra Gaarden, saa finder jeg dog ikke noget Ondt udi, naar Bonden selv for Retten har giort Forklaring om sin Restans, at Proprietarien da tillige og under samme Sag faaer Dom paa ham til at betale det, han for Retten har tilstaaet, eller er bleven overbevist om at være skyldig; derimod Kiender jeg lettelig, at det vilde være til stor Skade for de jydskke Proprietarier, om det Beneficium, at erhverve Restans-Dom over samtlige deres Bønder under Eet, som de ere komne i Besiddelse af, skulde blive dem betaget, da baade Bønder og Proprietarier paa de Steder ere komne i med at troe, at Tingsvidne og Dom enten er Eet og det samme, eller i det mindste saaledes forbundne, at det ene ikke kan bestaae eller have Sted uden det andet, saa at Bønderne mueligt vilde indbilde sig, isald denne Praxis blev ophævet, at den Forbindlighed, der laae paa dem til at betale, derved var formindsket, eller tildeels ophævet. Jeg skulde saaledes formene, at, ligesom det ikke gieres fornødent, at indføre denne Praxis paa de Steder, hvor den tilforn har været ubekendt, saa behøves det ei heller at forbyde den paa de Steder, hvor den allerede i lang Tid har været i Brug; og i den Henseende allerunderdanigst indstiller, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Kammerherre og Etistatmand Holstein: At, da det er foredraget, hvorledes Herredsfogden udi Schads, Gierding og Malt Herreder af det allernaadigste Reskript af 3 Januarii h. a. som forbyder at indkalde mange og forskiellige Debitorer ved et Stevnemaal, med videre, skal have taget Anledning til, at paastaae, at de Proprietarier, som i Sølge Lovens 5 Boga 14 Cap. 53 Art. ville indkalde deres udi et Herred boende Bønder, for at erhverve Restans-Tingsvidne og Dom over dem, ikke maae indkalde dem samtlige og erhverve Tingsvidne og Dom over dem under Eet, men at de skal søge og hælde Dom over enhver for sig; saa haver han at tilholde bemeldte Herredsfoged, at holde sig Lovens 5te Bogs 14 Cap.

53 Art. strikke-estervrettelig, og ikke at gjøre vedkommende Proprietarier nogen Zinder udi det, som tilforn ved Slige Restanz-Tingsvidners og Dommes Erhvervelse har været brugeligt, da det ikke har været Deres Majestæts allernaadigste Hensigt, derudi at gjøre nogen Forandring ved det allernaadigste Reskript af 3 Jan. h. a. som desuden ikke befaler noget nyt, men allene gjentager det, som tilforn udi Loven har været fastsat. Kiebenhavn den 5 October 1755.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Ordre til Amtmanden efter Erklæringen.

CXXII.

Erklæring over en Memorial fra Aalborg Magistrat af 22 August 1755 derudi de besvare sig over, at Stifts-Prossten Mag. og Dr. Gudme har oppebaaret Recognitionen for Stiftet efter afgangne Hospitals-Forstander Juelson, som de formiente at tilkomme dem, og Stifts-Prosstens Memorial af 4 Septemb., hvorudi han søger at bevise sin Rettighed dertil, og beder derved at blive understøttet: tillige med Biskopens og Stiftamtmandens Erklæringer over begge Memorialer af 6 October, derudi de erklære for Stifts-Prossten.

* * *

Derfom man bedemmer en Hospitals-Forstander af det, hans Embede har medført ei allene i den første Christne Kirke, men og hos os for nogle 100 Aar siden, da man endnu var i den Tanke, at det allene tilkom Geistligheden at bære Omforg for Fattige, Enge og Sengeliggende, og at have saavel Administrationen af de til de Fattiges Underholdning bestemte Indkomster, som Inspectionen over de Fattiges Væsen, da troer jeg, der kunde være nogen Uledning til at ansee ham enten som en geistlig Person, eller som en Betient eller Guldmægtig af en geistlig Person. Men naar man, efter nærverende Omstændigheder, da Geistligheden vel ikke er udelukt fra Administrationen og Inspectionen over de Fattiges Væsen, men samme dog ei heller er dem allene anfor-

anfortroet, vil betragte en Hospitals-Forstanders Embede, og da befinde, at det bestaaer udi, at administrere og have Indseende med Hospitalets Jordegods, Eiendomme, Bygninger, Capitaler ic. at oppebære og inddriv: Hospitalets Indkomster, deraf at uddeele til Hospitalets Lemmer og andre det dem Tillagte; i alt at sege Hospitalets Beste, og for sin hele Administration, Indtægt og Udgift aarlig at aflægge Regnskab til Hospitalets Directeurer og Inspecteurer med videre; saa finder jeg ikke mindste Anledning til at regne ham blant de Personer, om hvilke Lovens 1 Bogs 2 Cap. 15 Art. fastsætter, at de i geistlige Sager skal taltales for Herreds-Provsten, ligesom jeg ei heller indseer, hvad det skulde være for geistlige Sager, i hvilke en Hospitals-Forstander, som Hospitals-Forstander, kunde taltales, thi om en Hospitals-Forstander i hans Embede blev taltalt, fordi han havde edelagt Hospitalets Gods, forsemt at indtale dets Rettigheder og inddrive dets Indkomster, ladet dets Capitaler staae frugtesløse, eller udsat dem, uden at erholde vedbærlig Sikkerhed, ikke rigtig betalt Hospitalets Lemmerne det dem Tillagte ic. saa kunde slige Sager vel ikke ansees for geistlige, eller Hospitals-Forstanderen derudi taltales for Provsten.

Da Hospitalets-Inspecteurer eller Directeurer, enten de ere Geistlige eller Verdslige, bør have Indseende med Hospitals-Forstanderen, revidere hans Regnskaber, og ofte in Subsidium maac være ansvarlige til det, Hospitals-Forstanderen ei selv kan svare, saa er intet rimeligere, end det Lovens 2den Bogs 19de Cap. 1ste Art. fastsætter, at Hospitals-Forstanderen skal af Hospitalets Inspecteurer foreslaaes, og af Deres Kongl. Majestæt allernaadigst confirmeres. Enten nu Hospitalets Inspecteurer ere bar verdslige Betiente og civile Jurigheds Personer, eller og der iblant ere nogle Geistlige, saa kan det ikke forandre Embedets Natur eller gjøre Hospitals-Forstanderen til en geistlig Mand; ligesom det ikke i Wiborg og andre Steder kan gjøre Luthusets Betiente til Geistlige, at Biskopen tillige med Stiftamtmanden haver Inspectionen og Directionen derover. Den Deel, en Biskop haver i at beskikke en Hospitals-Forstander, haver han ikke som Biskop, men for saavidt Loven eller

eller Hospitalets Fundas haver betroet ham tillige med andre Inspectionen over Hospitalet; hvor Biskopen ingen Deel haver i Inspectionen eller Directionen, der haver han ei heller nogen Deel i at nævne eller foreslaae Hospitals=Forstanderen, og dog er Embedet paa de Steder, hverken mindre eller mere geistlig, end paa andre Steder. At der i Lovens anden Bog tales om Hospitalet og Hospitals=Forstandere er ei at undre over, siden Loven har villet, at ei allene Bisperne, men og Præsterne skulde have Indseende med, at de Enge og Sengeliggende i Hospitalet nyde deres tilhørende Forfægning og Underholdning, altsaa kan dette, ligesaa lidet giere Hospitals=Forstanderne til geistlige Personer, som det kan giere Jordemødre til Geistlige, at der tales om dem i Lovens anden Bog, for saavidt, at de, i Henseende til visse Forretninger skal lade sig undervise af Præsterne. Det Lovens 2den B. 19 Cap. 1 Art. fastsætter, at en Hospitals=Forstanders Efterladenskab skal tilhøre Hospitalet, kunde, om det stricte blev iagttaget, være et Argument for den geistlige Jurisdiction, isald den forrettede Skifter og Auctioner enten for intet, eller for mindre, end de Civile, hvilket man saa meget mere burde formode, som det har været Grunden til, at den geistlige Jurisdiction er bleven berettiget til at forrette saavel Skifter, som fornemmelig Auctioner; thi i Følge af de Grundsetninger, som Loven ellers i Almindelighed fastsætter og følger, skulde de geistlige Jurisdictioner hverken have med Skifter eller Auctioner at bestille, siden Loven vil, at geistlige Personer allene i geistlige Sager skal sortere under den geistlige Ret, og det ingenlunde kan anses for en geistlig Sag, at auctionere det Gods, som har tilhørt en afdød geistlig Person, eller at dele samme Gods blant den Afdødes Arvinger eller Creditorer. Men da de Geistliges Enker og Arvinger ofte besværede sig over, at de Geistliges Sterboer saa stærk bleve medtagne ved det store Skifte=Skriver= og Auctions=Salarium, som de til de Verstlige Skifte= og Auctions=Forvaltere maatte betale, saa blev det først, i Henseende til Skifterne, og siden tillige i Henseende til Auctionerne bevilget, at de efter afdøde Geistlige i deres Sterboer maatte forrettes ved vedkommende geist-

lige Jurisdictioner, og da dette saaledes er bevilget til Lettelse for de Geistliges Sterboer, saa sluttet lettelig Hensigten at have været, at de geistlige Jurisdictioner skulde forrette saavel Skifterne, som i Særdeleshed Auctionerne for mindre Salarium, end der ellers maatte betales. Men da Erfarenhed lærer, at de geistlige Jurisdictioner for at forrette Skifter og Auctioner lade sig betale det samme og efter samme Bestemmelse, som de Civile, saa kan det nu være ligegyldigt saavel for alle Arvinger i en Sterboe i Almindelighed, som for Hospitalet, naar det er Arving, i Særdeleshed, enten Skiftet og Auctionerne forrettes ved den geistlige, eller ved den verdslige Jurisdiction, siden det koster ligemeget, og altsaa bortfalder dette Argument af sig selv. I dette Tilfælde derimod, hvor Hospitalet allene er Hospitals=Forstanderens Arving, der skulde jeg holde det for rettest, at der med Hospitals=Forstanderens Efterladenskab blev omgaaet paa samme Maade, som med Lemmernes, nemlig at det af den følgende Hospitals=Forstander, eller en anden, paa hans Vegne, blev gjort i Penge, og beregnet Hospitalet til Indtægt, hvilket kommer overeens med det, som Stifts=Provsten i sin Erklæring melder at være Brug i Slagelse, og som neppe har Sted, uden i det Tilfælde, naar Hospitals=Forstanderens Efterladenskab tilhører Hospitalet.

Skjønt jeg nu ikke finder mindste Auleddning til at ansee en Hospitals=Forstander i Almindelighed som en geistlig Person, og jeg saaledes ikke heller skienner, at han bør sortere under den geistlige Jurisdiction, jeg ei heller kan troe, at derom i Besynderlighed er noget fastsat i Fundakten for Aalborg Hospital, siden ligst ikke af Stiftamtmanden og Biskopen i deres Erklæringer er allegeret, saa veed jeg dog, at det forholder sig, som Stiftamtmanden og Biskopen have andraget, og at man i Aalborg bestandig har været i den Tanke, at Hospitals=Forstanderen, som Hospitals=Forstander, og saa længe han ikke havde noget andet Embede, sorterede og burde sortere under den geistlige Jurisdiction; i den Henseende kan jeg ligesaa lidet undre over, at Stifts=Provsten Doctor Gudme har af afgangne Hospitals=Forstander Juclsons Enke fordret og imod:

imodtaget Recognitionen for Skiftet efter ham, som at Enken samme til ham haver udbetalt, men da Stifts- Provsten derudi har handlet bona fide, han og har saavel Praxin, som Stiftamtmandens og Biskopens Erklæring for sig, og man ikke finder, at Magistraten tilforn har anbragt noget derimod, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at det for den forbigangne Tid derved kunde have sit Forblivende, naar det alene for den følgende Tid sættes paa en fast og ordentlig Fod, og i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestet at reskribere til Stiftamtmanden og Biskopen i Aalborg: At da det hidindtil skal have været Praxis i Aalborg, at Hospitals- Forstanderen, som Hospitals- Forstander, og saa længe han ikke har havt nogen anden Betiening, har sorteret under den geistlige Jurisdiction, saa maae det og, for den forbigangne Tid, derved have sit Forblivende, og Stifts- Provsten Doctor Gudme saaledes beholde det, han af Enken har oppebaaret i Recognition for Skiftet efter afgangne Hospitals- Forstander Juelfson. Men da en Hospitals- Forstander i sig ikke kan ansees for en geistlig Embedsmand, saa skal der, for den følgende Tid dermed forholdes efter Loven, og Hospitals- Forstanderen, ligesom andre civile Betiente, sortere under Magistratens og Byens Jurisdiction. Kiøbenhavn den 20 Novemb. 1755.

Herpaa er i Conseillet paa Christiansborg resolveret:
 Forbliver ved General-Procureurens Erklæring.

CXXIII.

Erklæring over Stiftamtmand Adeler i Christiansand hans Memorial af 17 Oct. 1755, hvorudi han indberetter, at han i Følge Lovens i R. 9 Cap. 11 Art. har suspenderet en Procurator Andreas Wahr fra hans Procurator- Embede, og beder om, at samme hans Foranstaltning maae nyde Approbation til Affættelse, saavel som bemeldte Procurator Wahrs Memorial af 16 October, derudi han besværer sig over Stiftamtmandens Foretagende, og

begierer, at han maae indsættes i hans Embede, og befries baade fra Suspension og Proces.

* * *

Udi den Materie om Procuratorer har vores nærværende Lov vedholdt og forudsat endeel af vores gamle Lovkyndigheds Simplicitet og Kortbed. Vore gamle Love tale lidet eller intet om Procuratorer, hvilke hos os i de ældre Tider vare saa meget mere unødvendige, som vores Proces eller Rettergangsmaade var saa kort og saa jevn, at enhver, som formeente sig at være fornærmet, selv kun havde at beklage sig for Dommeren, og fortælle, hvorudi han var fornærmet, og naar Dommeren da tillige havde hørt den Anklagede, var han strax istand til enten at dømme i Sagen, eller at fastsætte, hvorledes Sagen ved Kiens-Nævn, tolv Mænds Eed eller paa anden Maade skulde afgjøres og tilendebringes. Saa længe denne Lovkyndighed og Rettergangsmaade stod ved Magt, kunde Procuratorer neppe anses som noget, Loven havde at befatte sig med. Christian den Tjerdes Reces er snart den første blant vore Love, der har talt om Procuratorer, og antager, at de undertiden kunde behøves i Kiøbstæderne. Vores nærværende Lov antager tilgemaade ingen Procuratorer paa Landet, men at enhver enten selv, eller ved sin Husbond eller Tjenere taler sin Sag. I Kiøbstæderne derimod forudsætter Loven vel, at der skal være Procuratorer, dog ikke ordentlige af Deres Majestæt selv beskikkede; men at Borgemeister og Raad skal blant de skikkeligste og fornufsigste Borgere udvælge nogle og beskikke dem til at tale og ndføre andres Sager. Disse Procuratorer, som Borgemeister og Raad i Kiøbstæderne saaledes beskikke, kan de og tage i Eed, og dersom de siden befinde, at de ikke opføre sig saaledes som de burde, og som de af dem havde ventet, men at de, ved at indvillige Kolk i Processer, eller paa anden Maade, handle imod den af lagte Eed, da kan de igienfalde den dem givne Constitution eller Tildelse til at gaae i Rette, og saaledes sætte dem af fra at være Procuratorer. Dette er det, som Lovens i Bogs 9 Cap. 11 Art. tilføjer

at

at fastsætte, naar den tillader Borgemeester og Raad at afsætte Procuratorer, nemlig dem, som de, i Følge af den næst foregaaende 10 Art. selv have beskiftet og taget i Sed. Men siden den Tid, da Christian den Sjundes Necess saavel som Vores Lov udkom, er Lovkyndighedens Tilstand og Nættergangsmaade hos os meget forandret. Ved det at Handelen mere er udbredet, og ved den idelige Omgang med vore Naboer i Særdeleshed de Tydske, ere de gamle og simple Contracter og Maader at erhverve eller forpligte sig paa tildeels affkaffede eller blevne unyttige, tildeels med nye Tillæg forandrede og formerede; derimod ere nye Contracter og Forpligter, nye Maader at forbinde sig, og at erhverve Rettigheder paa, indførte, hvorved det ikke har kunnet seile, at jo nye Ehicaner, og nye Trækker og Rænker til at undvige Lovene, ere opfundne og have indsnæget sig, hvilke igien have giort nye Forsigtigheds Regler og nye Midler nødvendige, saa at det nu, til at være Procurator, just ikke er nok, at være fornustig og ærlig, men den, som skal være istand til ei allene at anlægge og udføre andre Folkes Sager, men og at give dem et godt og sikkert Raad, ved at indgaae Contracter, paadrage Forbindtligheder, erhverve Rettigheder, og tage Forsikringer, bør ei allene være vel drevet i vores Lov og Forordninger, og deres Kildet, men og have saavel Naturrettens, som den almindelige Borgerslige Rets Grundsaetninger inde, og ei være ukyndig i vore Naboers Love og deres Principia Juris. De, som formene sig at have erhvervet denne Kyndighed i Lov og Ret, og derom forskaffe Vedkommendes Attester, pleie at søge og erholde Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bevilling paa at gaae i Rette, nu i et vis Stift eller en vis Province, nu i et heelt Rige, nu for visse Retter allene, nu for alle Retter, og ligesom disse af Deres Kongl. Majestæt selv allernaadigst beskiftede Procuratorer alt mere og mere ere komne i Brug, saa er det derimod gaaet af Moden, at Borgemeester og Raad antage Procuratorer. At det nu ikke ved Lovens 1 B. 9 C. 11 Art. er Dyrigheden i Kiøbstæderne tilladt at afsætte de af Deres Kongl. Majestæt selv allernaadigst beskiftede Procuratorer, det viser Indholden af og Sammenhængen

med den foregaaende Artikel, ligesom det og skyldes af Tingens Natur og Besskaffenhed, at en Vriigheds Person ikke paa egen Haand kan ophæve eller betage nogen den Bevilling, som af Deres Kongl. Majestæt selv allernaadigst, uden nogen saadan Indskrænkning, er skienket og forundet. Den Bevilling, en Procurator af Deres Majestæt allernaadigst forundes paa at gaae i Rette, er af samme Kraft, som en Kongl. Bestilling paa at nyde og forrette et Embede; men en Kongl. Betient, eller Embedsmand, som forseer eller forgaaer sig, kan ikke til Straf afsættes fra sit Embede, uden paa een af tvende Maader, nemlig, ved Deres Kongl. Majestæts egen allernaadigste Resolution, eller ved Lands Lov og Ret og Dommerens Kiendelse. Deres Kongl. Majestæts medfødte Naade og Mildhed og faderlige Omhed over sine Undersaatter gjør, at den første blant disse tvende Maader hos os kan ansees, som ubekjendt, og at man saaledes trygt kan antage, at en Embedsmand, som forseer sig, ikke kan afsættes fra hans Embede til Straf, uden ved Lands Lov og Ret, og Dommerens Kiendelse. Da nu det samme gielder om en Procurator, som har Kongl. Bevilling paa at gaae i Rette, og den suspenderede Procurator Andreas Wahr har saadan Bevilling, saa skienkes lettelig, at Stiftamtmanden for det første har taget feil derudi, at han ved Lovens 1 B. 9 Cap. 11 Art. har formeent sig berettiget til at afsætte ham fra hans Procurator-Embede. Og omendeskienst Stiftamtmanden ikke har afsat, men allene suspenderet ham, saa er det dog det samme, thi Suspension fra en Bestilling er en tidbestemt og gienkaldelig Afsættelse. Den, som suspenderes, afsættes virkelig fra sit Embede for Tiden, og beholder allene et Slags Haab tilovers, at han mueligt kan komme til det igien, hvilket Haab dog kun bør være ganske lidet, siden ingen lettelig bør suspenderes fra sit Embede, uden den, som man kan være temmelig forvissat om, at han ved endelig Dom vil blive dømt til at miste det. Jeg taler her ikke om de Suspensioner til en vis Tid, som paalægges, at de for sig skal ansees som en Straf eller Kevselse, ei heller om de Suspensioner, hvilke bruges som et Remedium coactivum, for derved at bringe en Betients til at

at forrette eller fuldføre noget hans Embede vedkommende, hvilket han tilførm har forsvemt, men jeg taler allene om de Suspensioner, hvilke kan ansees som en Begyndelse til en endelig Remotion.

Naar en Embedsmand tiltales til at miste sit Embede, og virkelig dømmes til at miste det, da bør Afsettelsen være Slutningen af hele Processen og Dommens Execution, men naar den, som saaledes tiltales, strax i Begyndelsen af Processen suspenderes, da begyndes Sagen med Execution, som den ellers burde endes med. Da det nu overalt in Jure er en forhadt Ting, at begynde en Sag fra Execution, og det maae være saa meget mere forhadt, hvor Executionen angaaer et Menneskes Bølfærd og Levebrød, saa bør man være meget varsom i at suspendere, og den, som tiltales, bør ikke derfor suspenderes, skjønt man holder sig forvissset om, at han vil blive dømt fra sit Embede, med mindre det almindelige Bøste udfordrer det, og han ikke uden Fare, Forargelse eller anden betydelig Vanskelighed, kan tillades selv at forrette sit Embede, medens Processen varer. Er det nu forhadt at begynde en Sag af Suspension, eller strax i Begyndelsen af Processen at suspendere den, der tiltales, saa maae det nødvendig være endnu mere forhadt at suspendere den, man ei engang tænker paa at tiltale, siden det er at erøvere, uden at anlægge Sag, og at lade en Dom fuldbyrde, uden at giøre det første Skridt til at erhverve den. Ligesom en Suspension i sig ikke er andet end et Forbud paa at forrette sit Embede, og den staaer i Parallel med Arrest, Beslag og Forbud, for saavidt det ene saavel som det andet medfører at begynde en Sag af Execution, saa synes det og, at den burde staae i Parallel med Arrest og Forbud derudi, at den af sig selv bortfalder, naar der ikke blev anlagt Sag til at forfølge den, og at den, som blev suspenderet af sin Øvrighed, burde være berettiget til at tiltræde sit Embede igien, naar samme hans Øvrighed ikke strax gjorde Anstalt til at lade ham tiltale til Suspensionens Jultification og hans Embedes Forbrudelse.

Jeg tilstaaer, der kan være Tilfælde, hvor en Øvrigheds Person kan være besøiet til at lade en ham subordineret Kongl. Berient suspen-

suspendere. Men da her han 1) siroer tillige lade ham tiltale til hans Embedes Forbrydelse. 2) Være temmelig forvissset om, at han haver begaaet saadanne Ting, hvorsor han nødvendig, ved endelig Dom, maae blive dømt til at miste sit Embede. 3) Maae der være saadanne Omstændigheder, som gier det enten farligt, eller voveligt, at lade ham blive ved at forrette sit Embede, medens Processen vedvarer. Derksom en Øvrigheds Person ikke trosser sig til selv paa eget Ansvar at lade saadan en Patient tiltale, men gier allerunderdanigst Forestilling om, at faae ham under Fiskal-Action, da gier han best udi, saa fremt der ikke er des større Periculum in mora, at hie med Suspensionen indtil han om begge Dele, nemlig Suspensionen saavel som Fiskal-Actionen, har gjort allerunderdanigst Forestilling, og derpaa erholdet allernaadigst Resolution. Alt det, som i disse Tilfælde gielder om en Kongl. Patient, det gielder endnu i en høiere Grad om en Procurator, som har Deres Majestæts allernaadigste Bevilling paa at gaae i Rette, thi ved en Embedsmands Suspension kan bruges een og anden Moderation, saasom: at han medens Suspensionen varer, kan tillades at nyde enten en Deel af Embedets Indkomster, eller hele Indkomsten, imod, at derfra drages det, hvoraf den lønnes, som imidlertid forretter Embedet; derimod, da en Procurators hele Indkomst bestaaer i det, han kan fortiene, ved at praetisere, saa betages ham hans ganske Levebrød, naar han suspenderes og forbydes at gaae i Rette for andre, og han føler af Suspensionen, saa længe den vedvarer, de selv samme Uleiligheder, som af en virkelig Affættelse, altsaa vil den almindelige Menneskelighed, at man skal være meget vaersom og langsom i at suspendere saadan en Mand.

At det, som hidindtil er anført sees, at Hr. Stiftamtmand Adelcr har forseet sig a) i det, at han har været alt for hastig til at suspendere en Procurator, som havde Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bevilling paa at gaae i Rette. b) At han har suspenderet ham, uden tillige at anlægge Sag imod ham, og lade ham tiltale til at miste hans Embede. c) I det, at han udi den derefter gjorte allerunderdanigste

Danigste Forestilling ikke engang indstiller, om den suspenderede Procurator maae blive tiltalt, men lader sig noie med ligefrem at indstille Suspensionen til Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Approbation, og formener paa den Naade at faae Suspensionen forandret til en virkelig Remotion, da han dog burde vide, at fra Deres Majestæts Throne umiddelbar ikke kan flyde andet end Naade og Mildhed, og de forfættede Straffes Eftergivelse eller Fermindskelse, da Deres Majestæt derimod har overladt til Domstolene, at vore den Retfærdighed, som vil at den, der haver forfæet sig eller mishandlet, skal paalægges Straf og Røffelse. Havde Procurator Wahr været dømt fra sit Embede, og Stiftamtmand Adeler vilde giøre Forben for ham til Straffens Eftergivelse, var det til Deres Majestæt selv, han allerunderdanigst skulde henvende sig; men da han paastaer, at Procuratoren har forfæet sig, og ønsker, at han derfor maae blive removeret fra hans Embede, saa burde han i en, maaffee retfærdig, men dog forhadet Sag, ladet sig noie med at søge Rættens og Dommerens Hielp. Men da det nu er skeet, at Stiftamtmanden virkelig har suspenderet denne Procurator, uden enten selv at lade ham tiltale, eller at giøre Forestilling om at faae ham under Fiskal-Action, og det er billigt, at en hei Øvrigheds Person, saa meget mueligt, og saa meget skee kan, uden andres Fornærmelse, forsvares i hans Embedes Myndighed, uden at de ham Subordinerede faae Anledning til at triumphere over ham, saa spørges, hvad der nu videre kan foretages, i Henseende til denne Suspension, og, hvorsid det er mueligt at vedligeholde, i det mindste, Skindet. Af Suspensions Natur og Beskaffenhed, som jeg i det Foregaaende har lagt for Dagen, flyder, at denne Suspension ikke kan staae ved Magt, med mindre Procurator Wahr tillige tiltales til hans Embedes Forbrydelse, hvilket ikke kan skee, uden paa een af tvende Maader, nemlig, enten at han kommer under Fiskal-Action, eller at Stiftamtmanden paa eget Ansvar lader ham tiltale. Da Fiskal-Action medfører, at den tiltalte Person, omendskjønt han ved endelig Dom aldeles friesindes, dog ikke kan erholde nogen Reparation for de ibragte Omkostninger, Tids og under-

tiden Bessærdes Spilde med videre, saa bør ingen lettelig underkastes; fannre, med mindre han enten allerede er overbevist om at have begaaet een og anden grov Forseelse, eller og hans Opsørsel har været saaledes, at han har givet Anledning til velgrundet Mistanke og Formodning om een eller anden af ham begangen Malversation. For at erfare, hvorvidt enten det ene, eller det andet af disse tvende Prædicater, maatte passe sig paa Procurator Wahr og hans Opsørsel, maae jeg kortelig undersøge de fra Stiftamtmanden over ham indkomne Besvøringer. Herved maae jeg 1) i Almindelighed erindre, at jeg ikke finder mindste Spoer til, at der til Stiftamtmanden er indkommen nogen Klage over Procurator Wahr, at han enten udsuede eller bedrog dem, der havde betroet ham Sager at udføre, da Wahr selv i sin Supplique dristig erklærer, at der aldrig har været nogen saadan Klage til, og Stiftamtmanden vel ikke havde forsømt at belægge sin Forestilling med slige Klager, som i det mindste havde været af større Vigtighed, end de siden efter til ham fra 12 Borgere indkomne Taksigelser, hvilke ere saa meget mindre at reflectere paa, som det skulde være anderlig, om en Procurator, der i endeel Aar havde practiseret i en Bye, og imidlertid havt Sager mod adskillige Personer, ikke skulde have mere, end 12 Uvenner blant Borgerskabet

2) Af Poul Lebrechts Notarial=Beskikkelse erfarer man allene, at han og Wahr paa begge Sider have beskylt hinanden for at have handlet uredelig, uden at enten den ene eller den anden haver bevist noget, saa at deraf, saa længe intet andet Beviis fremlægges, ikke kan sluttes noget til Wahrs Skade. Hvad Lebrecht i den Henseende har havt mod Wahrs Opsørsel at indvende, maae vel være ventileret for Commissionen, hvor Stiftamtmanden selv var een af Commissarierne, og det for den samme Part, som havde Wahr til Procurator, hvorved det artigste er, at Stiftamtmanden selv, som Commissarius ikke har været eenig med eller villet underskrive den Commissions=Dom, hvoraf han nu fremlægger en Extract, som et Beviis mod Wahr. Jeg veed ikke, om Stiftamtmanden har særskilt indgivet sit *Votum* i Commissionen,

nen, ifald saa var, tvivler jeg paa, at derudi fandtes noget, som kunde fornærme Wahr.

3) I Henseende til Wahrs Protocollation ved Byetinget, som Stiftamtmanden har fundet sig saa høilig fornærmet ved, maae jeg erindre, at Bysfogden gjerne kunde ladet være paa et leet Dvindemenneskes ubeviislige Andragende om, at hun havde faaet nogle Hug, at lade anlægge offentlig Sag imod Cancellieraad von See, som han siden selv i samme Sag har maattet friekende, og i den Henseende undrer jeg ikke over, at Cancellieraaden har udtaget Contra: Stævning mod Bysfogden som den han ansaae for Hovedmand, og vilde have sin Tilstale til for ibragte Omkostninger med videre; men saasnart samme Contra: Stævning var udtaget, enten den var lovlig eller ei, var det klart, at Bysfogden ikke kunde sidde i Retten i den Sag, hvor han var contra stævnet, altsaa har Stiftamtmanden virkelig forset sig derudi, at han næjtede Cancellieraad von See, hvis Procurator Wahr var, en Sætte-Dommer; da nu ingen kan have billigere og lovligere Marsag til at klage sig Rettesløs, end den, som bliver nød til at erkiende sin Contrapart for Dommer i den Sag, han ved Contra: Stævning har anlagt imod ham, saa kan jeg saa meget mindre ansee det, Wahr paa Cancellieraad von Sees Begne har dicteret til Protocollen, for dumdriftrigt eller fornærmeligt, som det intet indeholder, uden den bare Sandhed.

4) De tvende sidste Poster, Stiftamtmanden melder, skient kun ganske laeselig, om, nemlig den Sag, Wahr haver med Valle, og med Capitain Tange, ere particulaire Sager, i hvilke Wahr er Part og ikke Procurator, og som staae for Høieste-Ret, hvor Wahr, uden Tvivl, efter Fortieneste vil blive anseet, ifald hans Opførsel maatte findes at have været saaledes, at den fortienet Straf eller Reverselse. Imidlertid, og saalænge disse Sagers endelige Udfald endnu er uvis, kunde Stiftamtmanden ladet være at anfere disse Motiver, som det vilde lade utimeligt, om Stiftamtmanden havde suspenderet en Procurator,

blant andet, fordi han, som Part, og paa egne Begne havde anlagt en Sag, som han siden vandt for Høieste-Ret.

5) Magistraten synes meest at være misforstaaet med Procurator Wahr, for saavidt, at han er Fuldmægtig hos den ene af Overformynderne, i det øvrige er deres Skrivelse mere moderat, end man burde vente af et Svar paa det Brev, hvorved Stiftamtmanden 3de Dage tilforn havde communiceret dem Wahrs Suspension; overalt havde Stiftamtmanden handlet forsigtigere udi at indhente Magistratens Betænkning, førend han skred til Suspensionen, end at tiltrygle sig deres Misfald, efter at han havde ladet dem vide, at det var skeet.

6) Da jeg ikke blant alt det, Stiftamtmanden har anført mod Procurator Wahr, er god for at udfinde, hvad der kan have bestemt Stiftamtmanden til at suspendere bemeldte Procurator, saa frygter jeg, at den rette Grund til denne Suspension indeholdes i den Trette, der, efter Procurator Wahrs Andragende, har for Betinget været mellem ham og Stiftamtmandens Fuldmægtig Christen Tobiesen, ved hvilken Procurator Wahr mueligt kunde have opført sig mere beskeden og koldsinlig, men dog er hans Opførsel ikke nær saa lastværdig og straffældig, som Christen Tobiesens, der synes at have indbildet sig, at han i et Indlæg eller Skrivelse til en Ret, hvor han dog kun var indkaldet, som Vidne, frit kunde skælde og injuriere, naar han allene ikke nævnede nogen vis Person; ligesom han og ved en uforsigtig Taabelighed har misbrugt hans Herres Fortroelighed, da han den 8de October for Retten har lignet Procurator Wahr ved en Graagaas med Tillæg: hans Dinger, kan arrivere, blive stækkede, af hvilke Ord man strax blev Meningen og Hensigten vaer, da Stiftamtmanden tvende Dage derefter, nemlig den 10 October ved Skrivelse til Magistraten og Byes foruden suspenderede Wahr.

Da det saaledes er beviist, at de af Stiftamtmanden mod Procurator Wahr anførte Besværinger tildeels ere af ingen Betydning og ikke kan gravere ham, tildeels ere ubeviste, og bestaae i hans Con-

trapaertes blotte Sigende, og tildeels angaae partikulaire Sager, som svøve for Retterne, saa vilde det være ligesaa haardt, som usædvanligt; om Wahr, i Anledning deraf, skulde underkastes Fiskal-Action og saaledes, for nogle Aar sættes udaf hans Levebrød, uden at kunne vente mindste Reparation, isald han ved endelig Dom blev reent frikendt, hvilket der dog maae have stor Formodning om, saafremt der ikke er andet eller mere imod ham, end det Stiftamtmanden haver anført. Siden der da, i dette Tilfælde ikke er nogen Sted for Fiskal-Action, og det tilforn er viist, at Suspensionen ikke kan staae ved Magt, med mindre der anlægges Sag mod Procurator Wahr, saa skjønner jeg ei andet at være tilovers, end om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at give Hr. Stiftamtmand Adeler Walget, enten han paa eget An- og Tilsvær vil lade Procurator Wahr tiltale til hans Embedes Forbrydelse, eller og han vil tilbagekalde Suspensionen. Der- ved opnaaes paa den ene Side, at Stiftamtmanden beholder frie Hænder til at lade Procurator Wahr straffe eller irettesætte, isald hans Dødsfælde virkelig kan bevises at have været saaledes, at den fortjener Straf eller Røvelse; og paa den anden Side, isald Stiftamtmanden virkelig har forgaaet sig, som der er temmelig stærk Formodning om, bliver han dog istand til, ved at bruge nogenledes Behændighed og Forsigtighed, med temmelig god Maneer, og uden at udsætte sit Embedes Myndighed, at rette det Feiltrin, som hans alt for store Tillid til hans selv- flogne og indbildte Fuldmægtig synes at have bragt ham til at giere.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Stiftamtmand Adeler:

At, da den af ham suspenderede Procurator Andreas Wahr har Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bevilling paa at gaae i Rette for Over- og Underretterne i Christiansands Stift, og samme ham ikke kan betages, uden ved endelig Dom, efter forregaaende lovlig Omgang og Tiltale, man ei heller af det fra Stiftamtmanden indkomne har kunnet erfare Procurator Wahr

at være saa stærk graveret, at han kan og bør underkastes Stal-Action, saa overlades det til Stiftamtmanden selv, om han paa eget An- og Tilsvær vil anlægge Sag mod bemeldte Wahr, og lade ham tiltale til hans Procurator-Embedes Forbrydelse; men skulde Stiftamtmanden ikke finde for gode eller tjenligt, paa forommeldte Maade at lade ham tiltale, da haver han jo før, jo hellere at tilbagekalde og ophæve Suspensionen, paa det han ikke skal paadrage sig selv Ansvar, ved at betage Wahr det, som han ved den ham forundte Kongelige allernaadigste Bevilling er berettiget til. Kiøbenhavn den 1 Decem-ber 1755.

Cancellie-Collegium resolverede herpaa saaledes:

Stiftamtmanden tilskrives efter General-Prokureurens Erklæring.

Derefter begjærede Stiftamtmanden, at Wahrs Forhold saavel mod Publico som Stiftamtmanden maatte blive undersøgt; men dette blev af Cancelliet nægtet, og Stiftamtmanden tilkiendegibet, at siden der ikke i Sagen habdes Anledning til at anordne nogen Inquisition, saa maatte det have sit Forblivende ved Cancelliets forrige Skrivelse, hvilken han blev tilraadet jo før jo heller at efterkomme. Dette holdt han sig ogsaa efterrettelig, thi i Jan. Maaned 1756 indberettede han, at have paa Wahrs Anmodning og Løfte om en bedre Opførsel hævet Suspensionen.

CXXIV.

Erklæring over Christian Walbeſt Sergeant ved Holmen hans Memorial af 12 Sept. 1755, hvorudi han klager over, at Magistraten i Kiøbenhavn har ladet ham forbyde at handle med ostindiske og chineſiske Wahre, og Magistratens Memorial af 17 Septemb., hvorudi de forespørge sig, hvorledes Placaten af 1 Novemb. 1748 er at forſaae, og formeene, at denne Frihed ikke kan eller bør strække sig til Militaire.

Placa-

* * *

Placaten af 1 Novemb. 1748 medder udtrykkelig, at det maas være alle og enhver uden Forskiel tilladt at handle med ostindiske og chinesiske Wahre. Disse Ord ere almindelige nok og give ikke Anledning til nogen Indskrænkning, eller til at udelukke nogen fra den Handel, Placaten taler om. Ratio Legis skiennes lettelig at have været, at bes gunstige det ostindiske Compagnie, og at maage det derhen, at de paa de holdende Auctioner kunde vente flere Kjøbere, og altsaa faae deres Wahre bedre betalte, naar det blev alle og enhver tilladt at handle dermed. Den samme Ratio findes endnu i al sin Styrke, og synes saa meget mere at have Sted, som det er bekiendt nok, at dette Compagnies Wahre, for største Delen, paa en Tidlang ere bortsolgte for meget maadelige Priser, og langt flettere end tilforn.

Denne Ratio giver ei heller Anledning til nogen Interpretatio restrictiva, eller til at antage, at Lovgiveren skulde have talt i almindeligere Udtryk, end hans Hensigt havde været, den stadfæster derimod, at Interpretatio declarativa her allene kan have Sted, og at, ligesom Ordene i sig ere almindelige, saa bør man og dermed forbinde det samme almindelige Begreb, og tage dem i den samme almindelige Mening, som de have i daglig Tale.

Enten jeg saaledes seer til Forordningens Ord, eller til dens Grund og Hensigt, saa kan jeg ikke begribe, hvad der har bragt Magistraten til at giøre Forespørsel om saa klare og tydelige Ords Forstaaelse; meget mindre kan jeg begribe, at de, endog førend samme Forespørsel skede, have foretaget sig at forbyde Sergeant Halbæk at handle med Thee og Caffebønner, da han dog endog ex alio Capite, og som een af deres Majestæts Svæffolk, kunde synes at have nogen Udgang til at bruge denne liden Handel, siden Lovens 4de Bogs 9de Cap. tillader dem at bruge een og anden liden borgerlig Næring.

De Ord, ligesom forhen, hvilke findes i Placaten af 1 Novemb. Her 1748, favorisere ingenlunde Magistratens Paastand, da Sammens hængen tydelig viser, at disse Ord ikke ere tillagte, for at giøre nogen

Ind

Judskrænkning i det, Placaten tillader alle og enhver, men tværtimod, for at tilkiendegive, at det samme tilforn havde været tilladt, og at denne Erklæring allene skede, for at ophæve og forebygge de Disputer og Hindringer, som En og Anden havde begyndt derudi at giøre.

Omendffient Magistraten udi deres allerunderdanigste Ansøgning allene taler om Militaire, saa seer man dog lettelig, deres Hensigt at være, at det ingen skulde være tilladt at handle med siige Wahre, uden dem allene, som havde taget Borgerskab, hvorved ei allene alle Militaire og de fleste Kongl. Betiente, men og alle andre, som ikke fandt for godt at tilvinde sig denne Frihed, ved at opfylde det, som Placaten af 12 August 1748 i dette Tilfælde paabyder, vilde blive udelukte fra at handle med Thee, Caffe eller andre ostindiske og chinesiske Wahre, hvilket kunde synes at være imod Placaten af 1 November 1748 dens Ord saavel som dens Hensigt, og at blive til Skade for Compagniet. Endelig, ligesom Interpretatio doctrinalis af den ommeldte Placat er imod Magistratens Paastand, saa have de og Interpretationem usualem imod sig, da adskillige Processer fornemmelig fra Grundhiem, have været ventilerede for Høieste-Ret, angaaende at Borgerskabet og de Handelende have villet hindre Regimentsquarttermestere og andre kongelige Betiente, som ikke havde taget Borgerskab, fra at handle med ostindiske og chinesiske Wahre, hvilke Processer Borgerskabet altid haver tabt, og er desuden, de fleste Tider, bleven anseet og mulcteret, som temere litigans. I Henseende til Foranferte, og da jeg ikke for Tiden seer nogen tilstrækkelig Grund til, enten at ophæve eller forandre Placaten af 1 November 1748, skønner jeg ikke allerunderdanigst, at der paa Magistratens Ansøgning og Forespørsel kan falde anden Resolution, end: At det forbliver ved Placaten af 1 November 1748, som ganske tydelig og uden nogen Undtagelse tillader alle og enhver, uden Forskiel at handle med ostindiske og chinesiske Wahre. Da det vel, i Følge denne Resolution, forstaaer sig selv, at Magistraten maae igienkalde det, i Henseende til Sergeant Halbek skete Forbud.

Kjøbenhavn den 29 December 1755.
Efter

Efter Cancellie-Collegij Resolution:

Blev Magistraten herom tilfreden efter General-Prokureurens Erklæring.

CXXV.

Erklæring over Provsten i Vester Flakkebjerg Herred Hr. Peder Friis i Skielshøi hans Memorial af 17 Septemb. 1755, hvorudi han besværer sig over, at Herredsfogden havde forrettet Auction saavel i Nggersøe Præstegaard over Præstegaardens Ead, som over Præstens Meubler, der vare henbragte til et Sted Smedstrup strax ved Skielshøi for der at bortfælges, efter at derudi tilforn, efter foregangne Rams Dom, var af Herredsfogden gjort Execution og Udlæg, hvilke Auctioner Provsten formener at tilkomme ham, og i den Henseende begierer, at Herredsfogden maae blive befaleet til ham at udlevere de toende Auctions-Forretninger tillige med Callario.

* * *

Da Lovens 1 Bog 2 Cap. 15 Art. udtrykkelig befaler, at Præster og andre geistlige Personer skulde udi Gields og andre verdslige Sager svare til Herreds- Birk- eller Bysing, saa kunde der være nogen Rimelighed udi, at det og tilfaldt Herredsfogden eller den verdslige Jurisdiction at forrette de Auctioner, som af vedkommende Domhavere bleve requirerede over en Præstes eller geistlig Persons Meubler og Effecter, efter foregaaende Udlæg, for at opfylde en erhvervet Rams Dom. Det er ustridigt, at det i saadant Tilfælde tilfalder Herredsfogden at erequere, og naar han ved Executionen, i Følge af Lovens 5—6—6 Art. udlagde Domhaveren Løseret i Btaling efter Burderingen saa blev det derved hans, uden at den geistlige Jurisdiction dermed fik noget at bestille. Da nu Auction i dette Tilfælde virkelig er det sidste Stykke af Executionen, saa synes det rimeligt, at den samme Jurisdiction, som havde beghndt Executionen ved at giøre Ram og Udlæg, ogsaa burde fuldføre den ved at forrette Auctionen. Men da dette Tilfælde allerede er decideret ved Reskriptet af 19 August 1746, som udtrykkelig og uden nogen Undtagelse fastsætter og anordner: At Auctioner hos de Geistlige ligesaavel i levende Live, som efter de afdøde Geistlige, af in-

I. Deel. R r gen

gen anden, end Herreds-Provsten og vedkommende Geistlige skal forvaltes; saa seer jeg nu ikke, hvad der kan være for Herredsfogden at sige. De af Herredsfogden ansættede Grunde medføre vel nogen Rimelighed, men bortfaldt, naar dette Reskript sættes forud. At Herredsfogden ei allene har dømt, men og execveret Dommen, ved at forrette Nam og giere Udlæg, det virker vel en Præsumption for ham, i Henseende til Auctionen, isald ingen særdeles Lov var, men afgjør ikke Sagen; ligesom det ikke altid følger, at den, der dommer, og skal execvere Dommen, mèn Execution eller Imperium Mixtum gierne kan være adskilt fra den dømmende Jurisdiction, som det og overalt er paa Landet i Norge, saa følger det ei heller, at den, det tilfalder at execvere en Dom, derfor og skal forrette alle de Handlinger, som Executionens Fuldbringelse udfordrer. I Kjøbenhavn og andre Steder, hvor der er en særskilt Auctions-Directeur, kan den, der execverer Dommen, vel requirere Auctionen over de udlagte Effecter, men maae lade den forrette ved Auctions-Directeuren; ofte maae en Dom execveres ved en Brudevielse, den, som det tilfalder at execvere Dommen, kan da requirere og bestille Brudevielsen, anholde og forvare Personen, og stille ham frem dertil, men maae lade Copulationen forrette ved vedkommende Præst. I criminelle Sager falder denne Forskiel daglig i Dinene.

Altsaa er der just ikke noget urimeligt eller modsigende udi, at een Jurisdiction maae begynde Dommens Execution, ved at giere Nam og Udlæg, men, til at fuldføre den, maae requirere Auctionen af en anden Jurisdiction, som det, efter en speciel Lov, tilfalder at forrette samme. Det Herredsfogden formener, at disse bortfølge Effecter ikke kan anses at have tilhørt Præsten, men Creditor, som efter foregaaende Dom, havde faaet Udlæg derudi, synes vel at finde nogen Medhold i Lovens 5te Bogs 6te Cap. 6te Art., men er dog i sig urigtigt, da det, som i bemeldte Artikel fastsættes, baade har lidt nogen Forandring ved Auctions-Forordningerne af 1690 og 1693, og Udlæg til paafølgende Auction nu ikke skeer efter den der foreskrevne Maade.

At det, som saaledes efter foregaaende Dom og Udlæg bortsælges paa offentlig Auction, virkelig, og indtil det bliver bortsolgt, tilhører Debitor, og ikke Creditor eller Domhaveren, det kan klarlig sees deraf, at det bortsælges for Debtors Regning, saaledes, at, ifald det ikke leber til den Summa, han i Følge Dommen bør svare, bliver han ligesuldt Debitor for det øvrige, og ifald det løber over samme, da tilhører det øvrige ham, hvilket alt forudsætter, at Debitor er Eier af Godset, indtil det bliver bortsolgt, og at Creditor allene ved Lidlæzset har erhholdet en Ret til at tage sin Betalning af de Penge, som for samme Gods ved Auctionen indkomme.

At Auctionen ikke allene er holden i Aggersøe Præstegaard, men tildeels i Smidstrup Bye, gjør intet til Sagen, siden Smidstrup ligesaa vel som Aggersøe ligger i vester Flakkebjerg Herred, hvor Provsten er Auctionsforvalter ved den geistlige Jurisdiction, og altsaa ligesaa vel er berettiget til at holde Auctionen paa det ene Sted, som paa det andet. En anden Sag var det, om Godset havde været bragt uden for Districtet eller Herredet, for at sælges i een eller anden der uden for liggende Kjøbstad; thi som det da ikke kom an paa, om Godset tilhørte en geistlig eller verdslig Mand, men det allene blev anseet som noget Gods, der paa samme Sted skulde sælges, saa tilfaldt det, i Følge Reskriptet af 10 August 1753, den at forrette Auctionen, som i Almindelighed var Auctionsforvalter der paa Stedet, eller den civile Auctionsforvalter. Men saa længe saadant Gods ikke bringes uden for Districtet eller Jurisdictionens Grændser, saa kan Reskriptet af 10 August 1753 ikke finde nogen Anvendelse.

Som da Provstens Rettighed til at forrette de in Quæstione værende Auctioner, er klar af Reskriptet af 19 August 1746, og de af Herredsfogden anførte Grunde ikke ere af nogen Vigtighed, naar dette Reskript sættes forud, der ei heller kan være Spørgsmaal, uden om Auctions-Salarium, siden Auctionen allerede er holdet, og det kan være nok, at Herredsfogden tilbyder sig at være ansvarlig for sin Auctions-Forretning; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaas-

digst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden: At da Reskriptet af 19 August 1746 udtrykkelig befaler, at Auctioner hos de Geistlige, ligesaavel i levende Live, som efter de Afsdøde, af ingen anden end Herreds-Propsten og vedkommende Geistlige skal forvaltes, og det ikke kan nægtes, at jo saavel de den 16 Aug. sidstleden i Aggersøe Præstegaard, som de den 10 September i Smidstrup Bye ved offentlig Auction bortsolgte Effecter vare forrige Sognepræst til Aggersøe Sr. Fridrich Zolm tilhørende, siden de for hans Regning ere bortsolgte, og det saaledes er klart, at det de Jure tilfaldt Propsten og den geistlige Jurisdiction at holde bemeldte Auctioner, som af Herredsfogden og Herredsforriveren befindes at være forrettede, da det ikke gjør noget til Sagen enten Auctionerne ere holdte i Aggersøe Præstegaard, eller i Smidstrup Bye, siden begge Steder ere beliggende i Vester Slakkebjerg Herred, hvor Propsten i samme Herred er Auctions-Forvalter ved den geistlige Jurisdiction, og Reskriptet af 10 August 1753 allene taler om Auctioner over de Effecter og Løssøre, som bringes til et andet Sted uden for Districtet og Jurisdictionens Grændser, for der at bortsalges; saa bør Herredsfogden og Herredsforriveren til Propsten og den geistlige Jurisdiction i Vester Slakkebjerg Herred at udbetale det Auctions-Salarium, de for bemeldte tvende Auctioner have oppebaaret; da der af saadant allernaadigst Reskript kunde gaae Communication til Biskopen. Kjøbenhavn d. 9 Jan. 1756.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Erpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

CXXVI.

Betænkning til Hr. Geheimeraad Greve af Holstein over en fra en Anonym indleveret Plan, som skulde sigte til at forbedre Handelen, opbialspe den faldne Credit hos Fremmede, og hielse ærlige men eenfoldige Folk til deres Ret, men i sig ikke var andet, end et Forslag til en Inquisition-Cour,

Commission, som skulde bestaae af nogle i Cancelliet, nogle i Kammeret, og nogle af Oeconomie-Collegio, hvilken Commission, førend nogen fik Nyhed derom, skulde lade visse i Forslaget nævnte Personer indhente, og for Commissionen forpligte dem til at levere fra sig deres Tegneböger med øvrige Papiere, hvilket da skulde eftersees, da man derved skulde komme efter megen ulovlig Handel med pro forma Breve etc., hvorved adskillige paa en skammelig Maade vare blevene bedragede. Naar man først havde disse Papirer, skulde den beskikkede Auctor i Commissionen, dog uden at Commissariene derudi maatte blande sig, examinere disse Personer, deres Guldnægtige, og andre navngivne Vidner, saavel som andre, som befandtes derom at kunde give Oplysning.

Auctor saavel som Anledning til dette Forslag er mig aldeles ubekendt. Maaskee kunde det givet mig nogen mere Oplysning, om Forslagets Grund og Hensigt; maaskee er det og vel, siden jeg nu desto friere, kan give mine Tanker tilkiende derom.

Hvad Auctors private Hensigt med dette Forslag har været, kan jeg ikke med Visshed sige, men derimod finder jeg mig forvissret om, at han kun har maadelig Kundskab om Formaliteterne i vores Danske Lov, liden eller ingen Indsigt i sammes Grund og Sammenhæng, og endnu mindre i vores Statsforfatning og den Indfødselse Lovene have derudi. Titelen lader prægtig naar det hedder: *Hvorved Rigsbøhavs Negotie kan fremmes, Rigsbøhmænds Breve estimeres Udenlands etc.* Men ved at læse Forslaget finder man ikke en eneste Tøddel, som kan ansees at have nogen Forbindelse med denne pralende Titel, og naar det hele Forslag i alle Maader var sat i Bæk, var der ikke giort et eneste Skridt til at opnaae denne hyperlige Hensigt. Dog maae jeg tillige tilstaae, at der er een Ting udi Titelen, som gier mig Tingen noget mistænkelig nemlig: hvorved eenfoldige Solt kan conserveres. Det er et stort Princip i vores Danske saavel som alle andre Borgerlige Love: *Jura Vigilantibus scripta sunt.* Den, som vil benytte sig af Loven, skal

passer paa og vaage for sin Ret. De, som enten af Bankundighed eller Skidesløshed forsømme at tale paa sin Ret, kan ikke vente Understøttelse af Lovene. Den Lov, hvorved eenfoldige, (skiont myndige) og skidesløse Folk skulde betrygges fra al Fornærmelse er endnu ikke skrevet, og vilde mueligt ikke blive een af de beste borgerlige Love. Den meget nyttige og hyperlige Materie om Hævd maatte af saadan en Lov reent bortfalde, heraf kan let sluttes, hvorvidt denne Hensigt kan være at opnaae ved en Commission. Forslaget i sig gaar ud paa en extraordinair Inquisition-Commission. Processus Inquisitorius er overalt ubekendt i vores Danske Lov, som allene bestemmer Processum Accusatorium; og vil at den, der beskylde, skal anlægge Sag, og tage imod hvad der følger paa, ifald han brøster Beviis; hvorudi den kommer overeens med de gamle og overalt berømmelige Romerske Love. Siden Loven kom ud, have vores Heivise Lovgivere, i visse Tilfælde, hvor den almindelige Sikkerhed og Rolighed udfordrede det, anordnet Inquisition-Commissioner. Da Tyverie tog for stærk Overhaand her i Kiøbenhavn, og det ved ordinair Rettergang befandtes, at være unueligt, at komme efter de mange her værende Tyve-Bander, anordnede heilovlig Ihukommelse, Kong Christian den 5te for Tyvs-Sager i Kiøbenhavn, Inquisition-Commissionen i Stokhuset, som endnu er til og hidindtil har skaffet god Nytte, men kunde skaffe endnu mere Nytte, om den paa en bedre Fod blev indrettet. Da Tyverie ingensteds lettere kan begaæes og ingensteds kan være af større Betydning for Deres Majestæts Interesse, end ved Sølv-Værket i Kongsberg, saa er og der en Inquisition-Commission anordnet til at undersøge slige Tyvs-Sager.

Disse tvende Commissioner, ere de eneste ordentlige Retter i begge Rigerne, hvor Processus Inquisitorius ligefrem er tilladt, og man maae tilstaae, at der i begge Tilfælde har været god Anledning til, at tillade den.

Derforuden er der undertiden, skiont meget sjelden, anordnet en Inquisition-Commission for at undersøge een eller anden særdeles Misgjerning eller Misbrug, som man er kommen efter at gaae i Svang og
man

man har anseet at være af sær farlige og skadelige Følger for det almindelige Beste.

For omtrent 2 Aar siden, kom man i Erfaring, at adskillige unge Mennesker af Familie, havde endog i deres umyndige og mindre Aar, paadraget sig saadan Gield, som de neppe nogenstude kunde vente at blive istand til at betale: Det var bekiendt, at disse unge Mennesker havde fundet saadan Credit hos skarnagtige og egenmyttrige Mennesker, som havde taget deres Deviis for langt mere, end de havde forstrakt dem, hvorved de Unge vare bleve 3 à 4 Gange saa meget bortskydige, som de havde faaet og tilfat, man erfarede end videre at dette Onde ligesom en smitsom Syge greb om sig; og at den ene blant de Unge blev smittet af den anden. Dette bevægede den Tid Hans Kongl. Maajestæt til at anordne en Inquisitions-Commission for at undersøge og der ved standse denne farlige Misbrug.

Enhver, som indseer af hvad Betydning Ungdommens Opdragelse er, og hvad Sammenhang det haver med det almindelige Beste at unge Mennesker af Familie fra deres Ungdom af vennes til Forsigtighed, Sparsomhed, og Arbeide, den maae tilstaae, at her var en den gode Fyrstes Opmærksomhed værdig Gienstand, og at her var tilstrækkelig Anledning til at anordne en extraordinair Inquisitions-Commission. Jeg erindrede i det allerunderdanigste Forslag, jeg den Tid indgav, at dette Middel var noget voldsomt, men tilstod tillige, at jeg ikke vidste andet at foreslaae til at raade Boed paa den samme Tid i Svang gaaende, og saavidt om sig gribende Misbrug.

Spørges der nu, hvad her er foregaaet, og hvorfor en extraordinair Inquisitions-Commission i nuværende Tilfælde skulde anordnes? da veed jeg ei videre at være bekiendt, end at adskillige pro forma Bexeler (i den Mening, som de her tages, ikke i den Mening, som de tages i Forordningen af 26 Novemb. 1731, hvor allene sigtes til det stemplede Papiir) og andre pro forma Bexiser, have været brugte og ere løbne om blant Folk; men hvo, som tænker, at dette allene nu paa nogen Tid, og ikke tilforn har været brugelig, tager Feil.

For en 12 à 13 Aar siden, da den bekendte Boghandler Prøys gif Fallit, blev det overalt kundbart, at han tillige med adskillige andre havde havt det saaledes imellem sig, at den ene gav sit Beviis til den anden for en Summa Penge, skjønt han intet var ham skyldig, dette Beviis underskrev den tredje som Cautionist, og paa samme Beviis søgte Creditor hos en fjerde Mand at faae Penge til Laans, hvilke de 3 Interesserede da deledede imellem sig. Det samme har siden blant andre været Brug, og da de have mærket, at man i Banqven disconterede Bexeler, naar de ansaae dem for gode, saa have de og hittet paa imellem sig at udgive og endossere Bexeler for at lade samme discontere i Banken, eller andensteds, og saaledes faae rede Penge imellem Hænderne. — Det er i alle disse Tilfælde fjerde Mandes Sag, hvorvidt de vil ansee sige Beviser og Bexeler for gode og gyldige, og altsaa formene sig betryggede ved at discontere samme eller laane Penge derpaa. Det er klart, at de, som afgive sig med saadant pro forma Tøi, let kan blive indbyrdes bedragne, den ene af den anden, saakæmt de ikke holde rigtig Bog og forshyne sig med Contra-Beviser, men Spørgsmaalet bliver, om det derfor kan eller bør forbydes og i Almindelighed afskaffes. Jeg mener, at de vederhøftigste Kiøbmænd og andre i Handelen og Wandel, og ellers i det daglige Liv betiene sig af pro forma Beviser ic. Hvor ofte er det ikke hændet, at een eller anden for at faae Penge til laans i Banqven, har til en god Ven, som han dog intet var skyldig, udgivet Pante-Obligation paa sit Jordegods, Huus eller Gaard, paa det han paa samme kunde laane Penge i Banqven og lvere ham? ingen kan nægte det jo er pro forma Tøi. Hvor ofte trækker ikke en Kiøbmand, som behøver Penge, Bexel paa en anden Kiøbmand i Hamborg ic. paa 4 à 6 Uger, og tillige skriver ham til, at naar Bexelken er forfalden, han da vil betale den ved at trække paa ham igien eller paa hans Mand i London, Amsterdam ic. hvilke han da paa samme Maade skriver til; og saaledes ved Hielp af disse i sig pro forma Bexeler, beholder Pengene mellem Hænderne 3; 4 à 6 Maaneder. Til alt saadant pro forma Tøi behøves en Slags Credit; og det faaer være

dens Sag at see sig for, som giver Crediten; men jeg seer ikke, at det, uden at giøre et mægtig Slaar i Handelen, kan eller bør forbydes. Altsaa skionnes det ikke at være af saa stor Betændighed, som i dette Tilfælde kan ansees at være bekiendt.

Men jeg seer of dette Forslag, at her er en Angiver, nemlig den bekiendte Lazarus Levi. Hans Angivelse haver jeg ikke seet, og veed altsaa ikke hvorvidt derpaa kan være at reflectere; men jeg vil gierne troe alt, hvad han haver andraget, fornemmelig jeg maae tilstaae, at, saavidt jeg af dette Forslag kan erfare, medfører det nogen Rimelighed.

Jeg finder da at visse Personer, som imellem sig have havt saadan pro forma Handel, ere blevne bedragne, den ene af den anden; men naar jeg spørger, hvem disse Personer da ere, der saaledes ere blevne bedragne? da er det ikke en Kammerjunker Krug eller en Grev Schulenburg, det er ei heller unge og uerfarne Mennecker, som ved saadan Leilighed let kan bedrages, da de ei engang optegne, hvad de faae til laans, mindre tænke paa at forshyne sig med Contra-Beviser, men det er først og fornemmost Angiveren selv Lazarus Levi, en Person, som jeg ikke kiender, om han stod for mine Dine, men som man i Almindelighed har den Tanke om, at han blant alle de her værende Jøder er den allerintriganteste, og meest giennemdrevne, der allerbest forstaaer ved Penge-Handel og ved pro forma Beviser at indvikle Folk saaledes, at de ikke selv vide at finde rede derudi, eller at vikle sig udaf hinanden.

Denne er (efter Titelens Medfør) fornemmelig den ærlige og eensfoldige Mand, som skal vedligeholdes i sin timelige Betsærd, som ham ellers paa en lunsk Maade betages.

Endnu finder jeg tvende Personer nævnedes, nemlig en Møller og en Morville, hvilke ere mig ligesaa lidet bekiendte, men saavidt jeg har erfaret, skal vist være Commissionairer, et Slags Folk, som gierne forstaae at omgaaes med Penge og Beviser, og at giøre deres Smit paa andres Bekostning.

Disse Foregaaende ere ikke blant de Folk, som Regieringen har Aarsag til ved usædvanlige og extraordinaire Midler og ved at giøre Unds-

tagelse fra den almindelige Lov og de derudi fastsatte Formaliteter at see betryggede for al Fornærmelse, og at forhielpe til Rette naar de beklage sig at være fornærmede.

Endelig anføres og Hr. Kammerherre og General-Major Grev Wedel af Jarlsberg blant dem, som ved slige pro forma Reviser skal være bleven bedragne. Endskient Grev Wedel ikke kan staae ved Siden af de unge Mennesker, som der var Spørgsmaal om i forrige Commission, saa holder jeg dog for meget rimeligt, at han er bleven bedraget, siden jeg finder, at Lazarus Levi og Borup, som begge skal forstaae Haandværket, have havt ham imellem sig. I den Henseende havde jeg ikke saa meget imod den foreslagne Commission, naar den allene blev befaleet at undersøge Omgangen med den af Grev Wedel til Borup udgivne Obligation paa 4000 Rdr. og hvad Valuta derfor var givet. Men at denne Commission tillige skulde strække sig til at undersøge Omgangen imellem Grevenskop, Købke og Borup som Fornærmende paa den eene, og Lazarus Levi, Morville og Møller, som Fornærmede paa den anden Side, det er noget, som jeg ikke kan raade til, da det noksom er bekiendt, hvad Opsigt slige Commissioner forarsage, og at det, naar de for ofte og uden heel vigtige Aarsager anordnes, ansees som en Skrøbelighed enten udi Lovene eller Lovenes Execution.

Eigesom jeg nu ikke kan ansee de Aarsager for gyldige, der anføres som Motiver til at anordne en saadan Commission, saa kan jeg endnu meget mindre billige den Fremgangsmaade her foreslaaes. Jeg vil ikke tale om, at dette Forslag er saa usfuldstændigt, at derefter umuelig kunde udfærdiges noget Commissorium, og endnu mindre nogen Instrux for Commissionen forfattedes, men jeg vil allene undersøge nogle af de Momenta her anføres.

I Følge af Moment. 3 maatte de anklagede Personer ikke engang med Aftens Barsel indkaldes for Commissionen, og naar de kom der, skulde de befales strax at levere deres Tegneböger og øvrige Documenter fra sig. Jeg seer ikke hvorledes dette kunde iværksættes, med mindre jeg vil antage. 1) At Commissionen ei allene var anordnet, men og havde

havde forsamlet sig, uden at nogen af de Anklagede havde faaet det mindste Nys derom. 2) At Commissionen, naar den da var samlet, maatte ved militair eller anden Vagt, lade de Anklagede afhændte, hvor de fandtes i deres Huse, eller paa Gader og Stræder. 3) Maatte denne Vagt, naar den havde faaet fat paa dem, ikke slippe dem af Hiene, men neie give agt paa den mindste Bevægelse de gjorde, og ikke tillade dem enten at giemme, bortkaste, eller fra sig lægge noget Document eller Papiir. 4) Naar de saaledes vare frembragte for Commissionen, maatte de befales i Kongens Navn at udlevere deres Tegne-bøger ic., undskyldte de sig, maatte Commissionen lade deres Lommer visitere, og om endda intet fandtes maatte der visiteres i deres Huus. Foruden at denne Fremgangsmaade tildeels vilde blive uden Virkning og unyttig, tildeels umuelig at udfere, saa seer jeg ikke at en mere voldsom Procedure under Begyndelsen af Processen kunde finde Sted, ifald det allergroveste Delictum var begaaet, som umiddelbar fornærmede den offentlige Sikkerhed og Rolighed. Spørges der nu, hvorpaa alle disse forskrækelige og usædvanlige Forberedelser skal gaae ud, da er det til at faae 8 Documenter frem, af hvilke det ene hos Grevenkop allene angaaer Lazarus Levi, blant de 5 hos Borup angaae de 3 Lazarus Levi umiddelbar, det 4' middelbar, og det 5, som skal være et casseret Documente, synes fornemmelig at angaae Møller, blant de tvende, som skal findes hos Købke, angaaer det ene Norville og det andet Møller. For at faae disse 8 Documenter for Dagen, er det man skal skride til flige Yderligheder, som synes efter Forfatterens Begreb at være Smaaeting.

Af samme Slaags er det og, at de, der have været implicerede i samme Handel og Gierning, de Skyldiges Anklager, Contraparter og Tienere skal være Vidner mod dem.

I Følge af Moment. 1 skal Commissarierne vælges af 3 Collegier, men i Følge af Moment. 4 blive disse saa høitideligen udnævnedes Commissarier Støkkemænd, og faae den Vere at være Vidner om det, Autor. finder for godt at foretage sig, tvertimod Forordningen af 3 Martii

1741 maae Commissarierne, som Dommere, aldeles ikke afgive sig med at tale til Bidnerne eller adspørge dem, men det skal allene overlades til Actor og Angiverens Klogskab, hvad der af det Passerede maae komme for Lyset, og hvad der skal blive fordulgt.

Derfom Angiveren imod at nyde en Belønning af Vedkommende, kunde faae i Sinde at fordølge et eller andet, og han da kunde faae Actor til at være enig med sig, da maae man tilstaae, at Commissorium eller Instruxen efter dette Forslag, blev indrettet paa det allerfordeelsagtigste, for at befordre dette deres suukke Foretagende.

Endelig hvad Angiveren Lazarus Levi angaaer, da maae jeg i Henseende til ham erindre, at hvad han her haver angivet, det maae enten være foregaaet, førend forrige Commission kom til Ende, eller siden den Tid. Er det skeet, førend forrige Commission kom til Ende, da har han kun handlet lidet rebelig, og slet fortient den ham den Tid viste Kongl. Naade, ved det, at han ikke for samme Commission androg det: er det passeret siden den Tid, da skønner jeg ei rettere, end at han slet har holdt sig det ham ved Commissionens Slutning betydede Forbud efterrettelig, at han ikke mere maatte afgive sig med nogen Pengehandel eller Negotie.

Af Foranserte, formener jeg underdanigst, kan skønnes, hvad mine Tanker om dette Forslag baade ere og bør være.

CXXVII.

Erklæring over Kammerherre og Generalmajor Grev Wedels tvende Memorialer af 24 Decemb. 1755 og 15 Januarii 1756, derudi han andrager, at han for Jøden Lazarus Levi havde til Thomsen & Borup caveret for 4000 Rdr. og da de vilde søge ham for samme Caution, maatte han, i den Gred, give dem sin rene Bypæl-Obligation paa 4000 Rdr., da samme var forfalden og skulde betales, tilskrev Lazarus Levi ham, at der aldrig var givet Valuta for det Bewiis, Greven havde caveret paa, erklærede, at han var istand til at bevise det, og vilde, i den Henseende, anlægge Sag, hvorfor han bad, at Greven ikke vilde udbetale noget, for Sagen var paa dømt. Da Greven har notarialt tilkiendegivet Thomsen & Borup dette, have

have de ikke svaret noget; da han og har ladet Jøden bestikke, har han vel svaret, at han vedblev sin Erklæring og vilde anlægge Sag, men ikke gjort videre derved, imidlertid er Greve Wedels Brev: Obligation udbuden til andre for 2 à 3000 Rdr.; thi begierer han, at han maae forundes tvende Commissarier til at undersøge denne Sag og kiende paa alle Vedkommende, at Jøden saavelsoin Thomsen & Borup maae befales at møde i Commissionen og svare paa Spørgsmaal, angaaende denne Sag, og Jøden der føre sine paaberaabte Beviser, og Vidner der møde, sine exceptione fori.

Det meeste af det, Hr. Kammerherre og Generalmajor Grev Wedel gjør allerunderdanigst Ansøgning om, er af den Beskaffenhed, at det, i Følge af Lands Lov og Ret, og det, som i Almindelighed er Praxis i Cancelliet, ikke kan eller bør ham nægtes.

Det er Exceptio non numeratæ pecuniæ, han har i Sinds at fremsætte mod en Creditor, som søger ham, i Følge af et Beviis, hvilket skal være udgivet, uden at Valuta derfor nogenstunde er bekommet. Denne Exception gielder i Tydskland og overalt, hvor Jus Romanum følges, og har den Virkning, naar den enten per modum Actionis eller per modum Exceptionis fremsættes inden 2 Aar, at den skyder onus probandi paa den anden Part. Vor Danske Lov taler aldeles intet om denne Exception; dog formener jeg, at naar En derved iagttog det, som Lovens 5te Bogs 1ste Cap. 4de Art. foreskriver, i Tilfælde, at En er tvungen til at indgaae en Contract, og strax fremsatte denne Exception, ved at requirere enten Pengene, eller sit Beviis tilbage igien, at han da, i det mindste kunde bringe det dertil, at Sagen ved Eed blev afgjort. Men overalt vil vores Danske Lov, ligesaa lidet, som nogen anden borgerlig Lov, at En skal betale det, han ikke har faaet; altsaa naar En er istand til at bevise, at han ingen Valuta har faaet for et udgivet Beviis, saa er der ingen Tvivl om, at han jo baade er berettiget til at føre dette Beviis, og at han bør frifindes for at betale, isald han fuldfører Beviset. Grev Wedel har til Thomsen & Borup udgivet sin Brev: Obligation for 4000 Rdr., han paastaar, at denne

Gield reiser sig af en Caution, han til dem for en lige Summa havde udstillet for Jøden Lazarus Levi, dette tilstaaer Jøden, og Thomsen & Borup synes ikke at benægte det. End videre erklærer Jøden Lazarus Levi, og formener sig at være istand til at bevise, at Thomsen & Borup aldrig have udbetalt eller givet Valuta for den Summa, Grev Wedel coverede for, og at de altsaa ei heller kan paastaae nogen Betalning af Grev Wedel. Dette Beviis kan man ikke nægte enten Grev Wedel, (som det paagielder) eller Jøden at føre, og derefter at faae Sagen mod alle Bedkommende paakiendt, og da de adskillige Personer, som denne Sag angaaer, fortære under adskillige Jurisdictioner og nogle af dem, endog ere Udenbys Folk, saa er intet rimeligere, end at denne Sag afgjøres og paakiendes ved en Commission. For saavidt har altsaa Grev Wedel Lands Lov og Ret og den almindelige Praxis i Cancelliet for sig. Men desuden begierer han, at Commissionen maae befales at undersøge Omgangen, og Thomsen & Borup tilholdes at møde for Commissionen og svare paa Spørgsmaal samme angaaende, hvilket ikke kommer overens med den hos os i Almindelighed saavel ved de ordinaire Retter, som for Commissioner brugelige Rettergangsmaade, men forudsætter i visse Henseende, Processum Inquisitorium; thi naar Thomsen & Borup fremlægge Grev Wedels Bærelsbetaling, og Grev Wedel ikke kan negte, at han jo selv haver underskrevet den, saa ere de ikke forbundne til at give nogen videre Oplysning, men ere, i Følge deraf berettigede til at paastaae Betalning. Haver Grev Wedel nogen anden lovgyltig Exception at fremsætte, da bliver det hans Sag at bevise den, uden at han, i den Henseende, kan paastaae af Thomsen & Borup, at de skal give ham nogen Oplysning eller Forklaring.

Omendskiant man nu bør være meget vaerksom i at giøre nogen Forandring i den Rettergangsmaade, som Loven i Almindelighed har fastsat, og man ikke lettelig i Serdeleshed i en blot civil Sag, bør til Fordeel for en privat Person, tillade Processum Inquisitorium, som Loven endog i criminelle Sager har forviist, saa maae jeg dog tilstaae, at
der,

der, i dette Tilfælde, er meget for Grev Wedels Ansøgning at sige: (Saasom 1) de Personer, Grev Wedel her har været imellem, nemlig Borup og Jøden Lazarus Levi, deres, saavel som Grev Wedels noksom bekendte Characterer giver en stor Formodning om, at det har været deres Hensigt, at bedrage Grev Wedel en Summa Penge fra, og at dele Fordelen imellem sig; men da den eene af dem har villet beholde Fordelen for sig alene og ikke dele med den anden, er denne derved bleven opirret, og har faaet i Sinde at opdage Bedrageriet. 2) Da Jøden saa bestemt, og det skriftlig, har erklæret, at han var istand til at bevise, at ingen Baluta var givet, og at han, i den Henseende, vilde anlægge Sag, og Grev Wedel ved Notarial-Beskikkelse har givet Thomsen & Borup dette tilkiende, saa have de saa langt fra ikke deklareret Jødens Udfigende at være usandsfærdigt, eller opfordret ham til at anlægge Sag, at de derimod ikke have givet det allermindste Ord til Svar paa Beskikkelsen. 3) Virker det og nogen Præsumption mod dem, da Grev Wedels Verel-Obligation lyder paa 4000 Rdr., at de dog skal have udbudet den for 2 à 3000 Rdr. 4) Tillader Forordningen af 14 Maji 1754 Art. 8, at de, der i slige Tilfælde finde sig fornærmede, maae henvende sig til Politimester, hvorhos tillige befales, at slige Sager, som Politie-Sager, skal afhandles, og Vedkommende saa vel Parter, som Vidner, sine Exceptione fori, og uden at betiene sig af Procurator, være forbundne til, selv personligen for Politie-Retten at møde ic. Da det nu er bekendt, at de for Politie-Retten, i visse Henseende, gaae inquisitorisk tilværks, saa finder jeg ikke saa meget uregelmæssigt udi, at i en vis Sag, som afhandles for en Commission, den selv samme Rettergangsmaade tillades, som ellers er brugelig for den Ret, hvor samme Sag, i Følge af dens Natur og Beskaffenhed henhørte. 5) Erklærer Jøden vel, at han er istand til at bevise, at ingen Baluta er givet, men da dette medfører probationem Acrus Negativi, som altid er vanskelig, og de fleeste Tider umuelig, saa er der kun liden Formodning om, at han skulde kunne komme af Sted med dette Beviis, med mindre Borup selv bliver forbunden til for Com-

missio-

missionen at svare paa Spørgsmaal, og giøre Forklaring om Omgangen. 6) Da her er temmelig Formodning om, at et Bedragerie er begaaet, og det er det Almindelige om at giøre, at slige Bedragerier kan blive opdagede og afstraffede, og andre, som drive samme Haandverk, derved affrækkede, saa kan denne Sag i visse Henseende ansees, som en publicke Sag, skjønt den fornærmede Person selv allene udfører den.

I Henseende til foranførte Momenta skulde jeg allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at bevilge Hr. Kammerherre og Generalmajor Grev Wedel Commissarier efter hans seener alleunderdanigste Ansøgning af 15 Januarii h. a. og paa de af ham derudi anbudne Billaar. Kiøbenhavn den 5 Febr. 1756.

Paa disse resolverede Cancelliet:

Bevilges efter General-Prokureurens Erklæring.

CXXVIII.

Forslag eller Momenta til en Forordning opsat efter Geheimeraad Grev Solsteins Ordre til Etatsraad Lûyrdorph af 7 Februarii (da han ikke selv kunde tale med mig) at der maatte opsættes et Concept eller Momenta til en Forordning 1) angaaende Ungdommens private Information i Folge Forordningen af 23 Novemb. 1697. 2) Angaaende Ungdommens udenlands Reiser i Folge den af 1743, hvorudi tillige maatte dem forbydes at studere paa de Universiteter, hvor republikanske Grundsætninger herske, derhos blev tillige meldet, at dette Forslag, som der er indført maatte være færdig til den 9 om Morgenen. Da jeg den 9de leverede Geheimeraaden dette Forslag, sagde han mig, at hvad de 4 første Poster angik, da kunde derom udgaas et Reskript, naar man først havde indhentet Professorernes og Biskopens Betænkning, men den 5te og 6te Art. var egentlig det her tilsigtedes, hvorfor der af disse tvende Artikler maatte forfattes en Concept til en Forordning, hvilket og strax skeede.

* * *

§. I.

Rectores ubi Skolerne skulde stricte holde sig Lovens 2 Bogs 18 Cap. 7 Art. og Forordningen om de Latinske Skoler af 17 April 1739
dens

dens 17 og 19 Art. efterrettelige, og ikke af fattige Børn antage nogen udi Skolerne, med mindre de ere forsynede med Præstens og andre fornuftige Mænds Attest om deres store Nemme og meget gode Anlæg, ei heller fremdeles beholde flige fattige Børn i Skolerne, og endnu langt mindre tillægge dem noget af de til fattige Børns Underholdning henlagte Stipendiis og Beneficiis, med mindre de ved derpaa følgende offentlige Examina og Prøver befindes at have viist saadan Flittighed og giort saadan Fremgang, som kan svare til de medbragte gode Attester og det derved givne Haab om dem. De øvrige, som i Mangel enten af Lyst eller Nemme, ikke befindes at svare til det om dem givne Haab, skulde de strax efter første, eller i det høieste efter anden offentlig Examen, hiemsende til deres Forældre eller Børgere, paa det de i Tide kunde sættes til eet eller andet ærligt Haandværk eller Haandtering, hverved de kunde sættes istand til baade selv paa lovlig Maade at fortjene deres Brød og at blive deres Fæderneland til Nytte og Tjeneste, isfeden for, at de som flette og uduelige Studentere blive deres Fæderneland og Publicum til Løgne og Vanære.

§. 2.

Rector og Professore ved Kiøbenhavns Universitet skulde have nøie Indseende med at benævnte Skole=Forordnings 19 Art. stricte efterleves, og at de Rectores, som befindes at have forseet sig derimod, rigtig erlægge den dem derved dicterede Mulet af 20 Rdr. Og paa det Professore desbedre kunde være i Stand til at skienne, hvervide en Rector maatte have handlet imod Skole=Forordningen og fortient at muleteres, saa skulde Rectores ei allene i Følge af den anførte Forordnings 58 Art. i enhveres Testimonio sætte, enten han som Fattig af Skolen haver nydt Kost, Klæder, Bøger og andre Beneficia, eller og han uden nogen Skolens Bekostning, allene haver havt Gavn af den offentlige Underviisning, men de skulde og i de Testimoniis, som gives de Fattige, om enhver udtrykkelig melde: hvem hans Forældre ere, eller have været, hvorlænge han har været i Skolen, hvad Fremgang han haver giort i

Studeringer, førend han i Skolen blev antagen, og i hvilken Lectie han først blev sat, i hvor lang Tid han har været underholdt af Skolens Beneficiis og hvormegret han imidlertid af sliige Beneficiis og Stipendiis har oppebaaret. Skulde en Rector forsømme at anfere noget af Foregaaende udi det en fattig Discipel medgivne Testimonium, skal han for hver Gang multeres paa 10 Rdr. til Universitetets Casse. Skulde en Rector og befindes urigtig at have anført et eller andet af Foregaaende, som han dog var i Stand til bedre at vide, da skal han første Gang multeres paa 20 Rdr. til Universitetets Casse, anden Gang paa dobbelt saa meget og tredie Gang tiltales til at miste sit Embede. Disse Testimonia skulle Professorerne have tilstæde og nøie conferere ved Censuren paa Academiet, paa det de saaledes deraf kunde dømme, hvorvidt den Fremgang, enhver blant de Fattige haver viist in Examine Artium & Styli, kan svare til det Begreb, der er givet om hans gode Nemme, til den Tid han haver tilbragt i Skolen og anvendt paa Studeringer, og til den Beskostning, Publicum haver gjort paa at lade ham undervise og lære. Ved samme Censur skal og holdes rigtig Protocol over alt, hvad der passerer, udi hvilken Procol skal indføres ei allene hvad samtlige Professores beslutte, saavel i Henseende til de Unge's Antagelse eller Forkastelse, som i Henseende til Rectors Forhold, men enhver Professor skal og derudi lade indføre sit Votum og Formening, saavel i Henseende til de Unge, isald han skulde formene, at een eller anden af dem, som ligesvem blive antagne, enten burde rejiceres, eller ikke antages uden med Wilkaar, som i Henseende til Rectors, isald han skulde formene, at een eller anden af dem burde enten multeres, eller advares. Saa skulle og Professores ved Censuren nøie iagttage og annotere, fra hvilke Skoler de beste og fra hvilke Skoler de fletteste Candidater jevnligen dimitteres, paa det de saaledes kunde vide og være i Stand til at give Underretning om, hvilke Rectors og Skolelærere der nøiest iagttage og efterleve vores allernaadigste Anordning og Hensigt, og overalt i deres Skole-Embøde udvise den største Flid og Duelighed.

§. 3.

Som Rectores saaledes selv skulde staae til Ansvar for dem, de fra Skolerne dimittere til Universitetet, saa maae dem ei heller imod deres Villie paalægges at beholde nogen fattig Discipel i Skolen. Skulde Inspectores Scholæ være for, at nogen saadan fattig Discipel som Rector formeente at burde hensættes til anden Haandtering, forblev i Skolen, da skulde de i Rectors Sted, derfor paa forommeldte Maade staae til Ansvar.

§. 4.

I Henseende til de Discipler, som for Drukkenskab eller anden Lidtellighed eller Skarnagtighed forvises fra en publice Skole, skulde saavel Rectores Scholarum som Rector og Professore ved det Kongl. Universitet neie iagttage og allerunderdanigst efterleve Skole-Forordningens Bydende, i dens 45, 46 og 47 Art.

Da der af de tvende sidste Artikler skulde forfattes en særskilt Forordning, bleve de smeltede udi Eet, og dertil lagt følgende Indgang.

Giere vitterligt, at da vi ere komne i Erfaring om, at det, som i Loven, Academiernes Fundaer og andre Kongl. Forordninger, er anordnet og fastsat, saavel i Henseende til de Unges private Information, og Forsendelse til Academierne, som og fornemmelig, i Henseende til deres udenlands Reiser, ikke saa usie, som skee burde, iagttages og efterleves, saa have vi allernaadigst funden for godt derom, end videre allernaadigst at anordne og befale: at

§. 5.

Ligesom det i Følge Forordningen af 17 April 1739 Art. 61, er alle og enhver, som dertil have Vone tilladt at lade deres Børn privat informere, hvor og af hvem de ville, naar de allene, i Henseende til de antagende Informatores, holde sig Lovens 2 Bogs 18 Cap. 16 Art. og Forordningen af 23 Novemb. 1697 efterrettelige; saa skal det og staae Forældre og Børger frit for at forsende flige deres privat informerede Børn, og Wyndlinger til Universitetet, og dertil at lade dem demittere og give Testimonium af deres Informator eller en

anden, som dertil efter Loven og Academiets Fundah er berettiaet, naar allene enten de Unge selv, eller deres Forældre have saadanne Midler og Formue, at de deraf kan underholdes og nære sig ved Academiet, uden at de til deres Studeringers Fortsættelse behøve noget Tilskud af de til fattige Studenteres Underholdning ved Universitetet henlagte Beneficiis og Stipendiis. De derimod, som, uden at have frequenteret nogen publicke Skole, ere privat informerede, og dog ville have Adgang til at nyde Stipendia og Beneficia ved Academiet, skulle i Følge af Skoles Forordningens 61 Art., førend de forsendes til Academiet, offentlig i en publicke Skole examineres af Rector, og af ham tage Testimonium til Academiet, hvilket han ikke bør give dem, uden de ia Examine ere befundne omtrent at have giort samme Fremgang i deres Studeringer, som de han fra den publicke Skole demitterer til Universitetet. De øvrige, som uden at medbringe noget saadant Testimonium fra en Rector i en publicke Skole, komme til Universitetet og der, efter foregaaende enten privat eller publicke Examen, blive inscriberede, skulle aldeles ingen Adgang have til noget academisk Stipendium eller Beneficium, i hvad Navn det end maatte have, og under hvad Paaaskud det end maatte være, hvilket Rector og Professore ved Deposithen og Inscriptionen næie have at eftersee og antegne, paa det at de det siden ved Stipendiernes Uddeeling kunde iagttage og efterleve.

§. 6.

Da det og saavel ved Fundahen for Sorøe Ridderlige Academie, som Forordningen af 15 Martii 1743 og adskillige andre Forordninger, er befalet og fastsat, at alle de, som ville begive sig til fremmede Universiteter, for der at dyrke deres Studeringer, først i nogen Tid skulle opholde sig ved Universitetet i Kiøbenhavn eller Academiet i Sorøe; saa ville vi ei allene hermed have samme igientaget, men end ydermere allernaadigst anordne og befale, at ingen af vore Underfaatter, som ere fødte i vore Riger, eller have Forældre eller Formyndere af vore Underfaatter her, i Rigerne boende, maae begive sig til fremmede Universiteter, med mindre de i Forveien i det mindste i tvende Aar have opholdt

sig ved vores Kongelige Universitet i Kiøbenhavn eller vores Ridderlige Academie i Sorøe, og der i den Tid stittigen hørt vedkommende Professorers Forelæsninger, derom de bør forskaffe sig Attester fra Vedkommende og lade Copier af samme indlevere i Cancelliet, naar de der indgive allerunderdanigst Ansøgning om at nyde vores allernaadigste Tilladelse og Pas til at reise Udenlands, alt i Folge forbemeldte allernaadigste Forordning af 15 Martii 1743.

De, som sig herimod forsee, og besøge fremmede Universiteter uden i Forveien at have opholdt sig i det mindste i tvende Aar ved vores Universitet i Kiøbenhavn eller Academie i Sorøe, maae ikke giøre sig noget Haab om nogensinde at blive anbragte ved vores Hof, eller civil Etat i vore Riger Danmark og Norge, ligesom de ei heller dertil af nogen enten maae foreslaaes eller recommenderes, da de, som til slige Charger vilde anbefale nogen, skulde være forvissede om, at de have holdt sig denne vores allernaadigste Befalning efterrettelig. De derimod som i tvende Aar eller længere have opholdt sig ved vores Kongelige Universitet eller Ridderlige Academie, og der med saadan Flid have dyrket deres Studeringer og erhvervet sig saadan grundig Kundskab, som hos Fremmede kan forskaffe dem selv Hviagtelse og tillige bære Vidne om Studeringens Floer her i Landet, dem skal det ikke være forbudet at besøge fremmede Universiteter, for der end videre at drive deres Studeringer, naar de først paa forommeldte Maade v. dberlig have anholdet om vores allernaadigste Tilladelse og Reisespas. Dog at de afholde sig fra de Universiteter, som ere bekjendte for at antage og nyde Grundsetninger, som enten ikke kan bestaae, eller kun lidet komme overens med den herværende Regieringsform og vores Statsforfatning. Kiøbenhavn den 9 Februarii 1756.

CXXIX.

Svar til Kammeret paa deres Skrivelse af 24 Januarii 1756, hvorved de tilsendte General-Procureuren Peder Casses Supplique til Kongen og Brev til Kammer-Collegium af 8 Decemb. 1755 samt et mellem bemeldte

L t t 3

Peder

Peder Casses Skipper og det forrige Bestindiske Compagnie (udi hvis Sted, Hans Majestæt nu træder) slutted Certepartie om Skibet Enigheden den 20 Martii 1754, hvorhos Kammer-Collegium tillige var begierende, at General-Procureuren vilde give dem sin Betænkning, hvorvidt Peder Cassé maatte være grundet i sin Paastrand om halv Fragt ic. i Følge af Certepartiet, hv's 1 Post melder: at Compagniet ingen Fragt betaler af den udgaaende Ladning enten udi lykkelige eller ulykkelige Tilfælde, men for den hjembringende Ladning skal betales efter 6 Post. 6 Post medfører, at naar Ladningen er udloffet i Kiøbenhavn skal af hvert Lpd. Sukker betales i Fragt $1\frac{1}{2}$ β . ic. og for Kaplagen 400 Rdr., men udi ulykkelige Tilfælde betaler Compagniet aldeles intet, hverken for Ud- eller Hjemfragt, eller for Kaplagen. Den 3 Post: i Bestindien fastsattes til Løsning 10, og til Ladning 40 Dage; skulde Skibet længere blive opholdt, da betales af Compagniet 8 Rdr. for hv'r Dag. 10 Post, som efter Skipperens Paastrand var indført, da den ellers ikke er brugelig, lyder: sluttelig er afsalt, at saasnart Liggedagene udi Bestindien ere expirerede, skal Skibet sammesteds af Compagniet ei worde opholdt, men være færdig at kunne med sin fulde Ladning strax befordre Hjemreisen, hoormod Skipperen forpligter sig til at være færdig herfra at bortseile ved April Maanedes Udgang.

* * *

I Følge af Deres Excellences og Heistærede Herrers Befalning har jeg gienneemgaaet det af forrige Bestindiske Compagnie (i hvis Sted Hans Majestæt nu træder) med Skipper Oluf Nielsen Ancker, angaaende Skibet Enigheden kaldet, sluttede Certepartie eller Fragtbrev, og i Særdeleshed neie overveiet bemeldte Certeparties 1ste, 3die, 6te og 10de Post og confereret samme med Lov og Forordninger, for deraf at erfare, hvorvidt Hr. Peder Cassé i Følge deraf kan anses at være beføiet og berettiget til den af ham i hans allerunderdanigste Supplique af 8 December 1755 giorte Paastrand og Begiering.

Det er vist, at omtrent saadant en Casus tilforn mere end een-gang har været ventileret og paakiendt for Heieste-Ret. For 3 Aar siden erindrer jeg mig at have siddet i en Sag mellem det Bestindiske Compagnie og en Skipper, hvis Skib af Compagniet var fragtet, og efter lykkelig fuldraget Hjemreise var forulykket paa Hjemreisen, i hvi-

ken Sag Compagniet ved Høieste-Rets Dom, blev tilpligtet at betale halv Fragt til Skipperen. Under Sagen blev anført, at tilforn i lige Tilfælde var gaaet ligesaadan Dom imellem en Skipper og det Finmarkske Compagnie.

Men det er og vist, som Deres Excellence og Høiesterede Herrer melde, at udi det med bemeldte Skipper af det Bestiidske Compagnie sluttede Certepartie ikke var indført den Clausul, som her findes i det nu in Qvæstione værende Certeparties 6te Post, nemlig: at udi ulykkelige Tilfælde betaler Compagniet aldeles intet hverken for Ud- eller Hiemfragt, ei heller var derudi indført den Clausul, som her findes i den første Art.: At af Compagniet intet betales for Fragt af den udgaaende Ladning, hvilke Clausuler bemeldte Høieste-Rets Dom just skal have givet Compagniet Anledning til at indrykke i de af dem siden den Tid sluttede Certepartier.

Den Ratio decidendi, hvorpaa den anførte Høieste-Rettes Dom blev grundet, var følgende: Naar et Skib fragtes hen og tilbage, og Skipperen for hele Reisen tilstaaes en vis Fragt, uden at det i Fragtbrevet fastsættes, hvorvidt deraf skal betales enten for Hen- eller Hiemreisen, saa præsumerer man in dubio, at Halvdelen af Fragten er tilstaaet for Henreisen, hvilken saaledes er fortient, saasnart Skipperen lykkelig har fuldført samme, og paa det bestemte Sted leveret sin indehavende Ladning, da derimod den anden Halvdeel af Fragten, som ansees at være tilstaaet for Hiemreisen, ikke er fortient, førend Skibet er kommen lykkelig tilbage, og har leveret sin Ladning. Da nu denne Ratio decidendi ikke kan finde Anvendelse i nærværende Tilfælde, hvor Fragtbrevet udtrykkelig fastsætter, at ingen Fragt skal betales, enten af den udgaaende Ladning, eller i ulykkelige Tilfælde, hvoraf da følger, at hverken heel eller halv Fragt kan ansees at være fortient, førend Skibet er kommen lykkelig tilbage, saa skønnes lettelig, at Hr. Cassé af bemeldte Høieste-Rets Domme ikke kan tage noget Argument til at bestyrke sin nu gjørende Paastand med.

De af Hr. Cassé i hans allerunderdanigste Memorial anførte Lovens Artikler sætte alle en Contract forud, som antages at være brudt, og altsaa kunne disse Artikler ei heller give ham nogen Grund til at bygge denne hans Paaastand paa.

Det eneste saaledes, som Hr. Cassé virkelig kan have for sig at anføre, og som det her allene kommer an paa, er den tiende Post i Certepartiet. Samme lyder: At saasnart Liggedagene udi Vestindien ere expirerede skal Skibet sammesteds af Compagniet ei vordet opholdt, men være færdig at kunne med sin fulde Ladning strax befordre Ziemreisen, hvorimod Skipperen forpligter sig til at være færdig herfra at affeile ved først tilstundende April Maanedes Udgang.

Disse Ord indeholde en dobbelt og gjensidig Forbindtighed. Compagniet forbinder sig til, at Skibet ikke over en vis Tid skal blive opholdt i Vestindien, og Skipperen forbinder sig til, at Skibet til en vis Tid skal være færdig herfra at affeile. At Skipperen virkelig har fyldestgiort alt hvad han i den Henseende paa sin Side havde lovet, det sees deraf, at Skibet allerede den 18 April 1754 er passeret Sundet; derimod da Skibet i Vestindien er bleven opholdt 49 Dage over de ordentlige og stipulerede Liggedage, og saa mange Dage ikke kan anses for andet, end et anseeligt Ophold, saa er det klart, at Compagniet paa sin Side ikke har fyldestgiort det, de ved bemeldte Clausul i Certepartiet havde forbundet sig til. Altsaa spørges: Om, og hvad Fordring Hr. Cassé formedelst denne Contractens Misligholdelse, er berøjet og beretiget til at gjøre mod Compagniet?

Da Certepartiets 10 Post allene fastsætter, at Skibet ikke af Compagniet maatte opholdes i Vestindien over de stipulerede Liggedage, men ikke tillige bestemmer, i hvad Straf Compagniet skal være forfalden, eller hvad Erstatning det skal give, isald Skibet, dette uanseet, bliver længere opholdt, saa kunde det synes, at denne 10 Art. i Certepartiet, for saavidt, burde forklares af den foregaaende 3 Art., og at Meeningsen burde være denne: at Skibet ikke maatte opholdes over de bestemte Ligge-

Liggedage, men ifald det dog blev opholdt længere, da skulde der for hver Dag betales 8 Rdr. Det, som bestyrker denne Forklaring, er, at naar det Modsatte antages, synes der at blive nogen Modsigelse imellem bemeldte tvende, nemlig den 3die og 10 Art., da den 3 Art. stiltiende tillader, at Skibet maae opholdes over Liggedagene, naar der allene for hver Dag betales 8 Rdr. og den 10 Art. derimod fastsætter, at det aldeles ikke maae opholdes over bemeldte Liggedage. Dersom denne Clausul, at Skibet ikke maatte opholdes, havde været indført enten udi samme eller een af de næstforegaaende Artikler, førend der fastsattes, at for hver Dag, det bliver opholdt, skal betales 8 Rdr., da havde denne Forklaring været den naturligeste og rimeligste. Men da det først i den 3 Art. fastsættes, at der for hver Dag, Skibet bliver opholdt, skal betales 8 Rdr., og det siden i den 10 og sidste Art. udtrykkelig bestemmes, at Skibet ikke maae opholdes, saa synes den ikke at kunde finde Sted, i Henseende til: 1) vilde deraf følge, at denne Clausul i den 10de Art. var aldeles unyttig og ikke sagde andet, end det, som tilforn i den 3die Art. paa en langt kraftigere og forbindeligere Maade var bestemt. I Almindelighed bør man ei lettelig antage, at en Artikel eller Clausul i en Contract aldeles intet siger, men allermindst er her Sted for denne Præsumption, da denne 10de Artikel ikke i Almindelighed er brugelig i Certepartier, men her i dette Certepartie er indført efter Skipperens og Nædernes udtrykkelige Paastrand og Begiering. Det er da ei at formode, at Skipperen udtrykkeligen skulde paastraae en Artikel indført i Certepartiet, hvorved han forbandt sig til noget, som gav Compagniet Ret til at paastraae Erstatning af ham, ifald han ei holdt det, da Compagniet derimod ei forbandt sig til andet, end det, de i en foregaaende Artikel langt stærkere havde forbundet sig til. 2) Kan det ikke nægtes, at jo Compagniet havde været berettiget til at giere Fordring mod Skipperen, i Følge af det, han ved den sidste Clausul i den 10de Art. havde forbundet sig til, ifald Skibet ikke til den bestemte Tid havde været færdig hertfra at bortseile, altsaa synes det og billigt, da de tvende Clausuler i den 10de Art. indeholde

gjenfaldige Forbindtigheder, at Skipperen bør være berettiget til at gjøre Fordring paa Compagniet, da det ikke har holdt det, som det ved den første Clausul i bemeldte Artikel har forbunden sig til. 3) Synes den 3die og 10de Art. vel at kunne foreenes, og den imellem dem værende Collision at bortfalde, naar betragtes, at een eller tvende Dage er eet, men det, som i slige Tilfælde kan kaldes Ophold, er et andet. Dersom Skibet ikke havde været tilloftet og færdig, ferend 4, 5 à 6 Dage efter at Liggedagene i Vestindien vare til Ende, da kunde det ikke nægtes, at jo Skipperen for hver af disse Dage, i Følge af den 3die Art. i Certepartiet, havde været berettiget til at paaftaae 8 Rdr., men dog kunde han ikke, i Følge af Certepartiets 10de Art., paaftaaet nogen Reparation for forarsaget Ophold, siden saa kort en Tid, i Forhold til den forestaaende Reises Længde, og de accorderede Liggedages Antal, ikke kunde ansees for noget Ophold. Derimod maae det tilstaaes, at 49 Dage, som er den Tid, Skibet har været opholdt udi, i alle Henseender fortiene Navn af Ophold, hvoraf synes at flyde, at Skipperen eller Nederne ei allene i Følge af den 3die Art. ere beføiede til at paaftaae den for saa mange Dage bestemte Summa, men og i Følge af den 10de Art. til at paaftaae nogen Reparation for Ophold imod Contracten. Det er ei heller vanskeligt at begribe, at Skipperen og Nederne kan have havt deres gode og tilstrækkelige Grund til at paaftaae saavel den sidste Clausul i den 3die Art. som den hele 10de Art. indført i Certepartiet.

Efter det Hr. Casse anfører, skal 8 Rdr. være det, som i Almindelighed pleier at accorderes for hver Dag, et Skib der i Landet opholdes over de stipulerede Liggedage. Jeg formoder, at disse 8 Rdr. er det, som Skibsfolkernes Hyre, Provision, og andre daglig paagaende Omkostninger omtrent kan belebe sig til, altsaa, naar Skibet nogen Tid blev opholdt, og Nederne for hver Dag nøde disse 8 Rdr., saa vare de, i Henseende til foranferte Omkostninger skadesløse, men det imod er det let at begribe, at det ikke var dem ligegyldigt, enten deres Skib gjorde Hjemreisen i Augusti og September Maaneder, eller og
det

det skeede i October og November Maaneder, og, i Henseende til denne større Hazard og Farlighed vare de ikke skadesløse ved de 8 Rdr., de fik for hver Dag. Altsaa var der intet urimeligt udi, at Skipperen paa den ene Side for hver Dag, han blev opholdet, stipulerede sig det, som i Almindelighed pleier at accorderes, og paa den anden Side søgte at binde Compagniet, at de ikke skulde tænke, naar de kuns betalte de 8 Rdr. daglig, de da kunde opholde Skibet, saa længe de vilde, saa den meest fordelagtige Aarstid derover gik forbi, og Skibet kom til at giøre Hjemreisen i den farligste Tid.

Uf Foranferte sees, at denne Qvæstion er temmelig problematisk, og at der paa begge Sider kan anføres heel antagelige Grunde, hvilket kommer deraf, at der i Certepartiet er indført en nye og usædvanlig Artikel, uden at de contraherende Parter have tydelig forklaret sig, hvad der skulde finde Sted i enhver af de muelige Tilfælde, som samme forudsatte. Ikke desto mindre maae det dog og tilstaaes, at de Argumenter, som ere for Hr. Cassé, synes at medføre nogen Overvægt, saa at han ei allene er berettiget til at paaftaae 8 Rdr. for hver Dag Skibet er opholdt over de accorderede Liggedage, hvilket saa meget mindre kan disputeres ham, som den 6 Art. i Certepartiet allene melder, at i ulykkelige Tilfælde intet skal betales for Fragt eller Føring, men ikke taler om Liggedage; men han synes og desuden at være besejret til at paaftaae nogen Erstatning for det tvertimod Certepartiets 10 Art. i Bestindien forarsagede lange Ophold.

Sperges der nu, hvorvidt denne Paaastand kan gaae, og hvor høit den Fordring kan beløbe sig, som Hr. Cassé eragtes besejret til at giøre, da maae jeg tilstaae, at jeg hverken i Loven, Seeretten, eller det sluttede Certepartie finder Grundfæstninger, hvorved jeg kunde være istand til nogenledes at bestemme samme. Naar En i en Contract, som han indgaaer med en anden, forbinder sig til at præstere noget, og det ikke tillige i Contracten fastsættes, hvad der skal have Sted, ifald han ikke præsterer det, han har lovet, da hedder det i Almindelighed, ifald Contracten i det øvrige skal staae ved Magt, *tenetur ad id, quod interest.*

Dette kunde vel og i nærværende Tilfælde finde Anvendelse, men den virkelige Interesse vilde det, uden Tvivl blive tungt for Hr. Cassé at beregne og bevise. Dersom Hr. Cassé var istand til at bevise, at han formodtst Skibets saa langvarige Ophold, var bragt udi en eller anden usædvanlig Udgift, som ikke kunde stoppes med det, ham var tilstaaet for Liggedagene, da kunde han maaskee være berettiget til at paaastaae samme godtgjort. Dersom man vidste, om Skipperen i Vestindien, da Liggedagene vare til Ende, havde gjort nogen Protest, og man tillige vidste, hvad samme Protest indeholdt, og hvad der var protesteret for, da kunde deraf maaskee tages Anledning til at gjøre en saadan Beregning. Men Deres Excellence og Høistårrede Herrer melde selv, at man ikke veed noget derom. Hr. Cassé beraaber sig fornemmelig paa, at Skibet paa Hjemreisen var forulykket, og formeener, at Compagniet, i den Henseende, bør tilstaae ham noget anseeligt i Erstatning for hans derved lidte Skade; men ligesom det ikke var nødvendigt, at Skibet endelig maatte forulykkes, naar det gjorde Hjemreisen i October, November og December Maaneder, saa var det ei heller umuligt, at det jo kunde blevet forulykket, naar det havde gjort Hjemreisen strax efter at de accorderede Liggedage vare til Ende, og altsaa i August og September Maaneder; altsaa kan Skibets Forulykkelse ikke anses som nogen nødvendig Følge af, at det saa længe blev opholdt, selgeligen kan Hr. Cassé ei heller af Compagniet, paa Grund af samme Ophold, paaastaae Erstatning for den derved lidte Skade. Det eneste, som i den Henseende kunde komme i Beregningen, er Forskiellen imellem den Færlighed, Reisen maatte anses at medføre paa den ene Tid mere, end paa den anden, og den større Rimelighed, der var udi, at Skibet kunde forulykkes i det ene Tilfælde frem for det andet; men disse Grader af Rimeligheder er det ikke let at bringe under en ordentlig Regning, eller at beregne til noget vist, dog synes den Forskiel, der er paa den Assurancepræmie, der fordres i det ene Tilfælde, nemlig naar Reisen skeer om Vinteren, frem for i det andet, naar den skeer om Sommeren, herudi at kunne tiene til Regel og Rettefærd.

Alf Foranferte sees, at, ligesom Hr. Cassé paa den eene Side synes berettiget til at paastaae nogen Erstatning for den foraarfagede lange Ophold, saa er det derimod paa den anden Side ei allene vanskeligt, men næsten umueligt, egentlig at bestemme, hvad og hvor meget, han med Ret og Villighed kan paastaae, men det er noget, som enten ved en Slags Accord og Forening vil afgjøres, eller ankomme paa Dommerens Skjønnende. Det Hr. Cassé begierer, nemlig halv Fragt, og halv Føring, holder jeg for at være for meget, siden den 10 Post i Certepartiet, som i Henseende til Erstatningen og Reparationen, er intet mindre, end tydelig, men saa godt som med Stilthenshed gaaer samme forbi, ikke bør udstrækkes saavidt, at den reent skulde ophæve den rene og tydelige Clausul, som er indført i Certepartiets 6 Art. Dersom Hr. Cassé vedbliver denne Paastand, da skulde jeg raade til at lade Sagen gaae til Lands Lov og Ret, hvor jeg høiligen tvivler om, at han nogensinde erholder saa meget.

Skulde derimod Hr. Cassé, foruden de 392 Rdr. ham tilkommer for Liggedagene i Vestindien, være fornsiet med at nyde i Douceur, for foraarfaget Ophold, omtrent ligesaa meget, eller noget mere, end det for Liggedagene saaledes bestemte beløber sig til, da skulde jeg formene at samme ham uden Proces kunde bevilges. For Resten, da Sagen er problematiff, saavel i Henseende til Spørgsmaalet, om? som formeentlig i Henseende til Quæstionen: hvormeg? saa er det hverken mig, eller nogen mueligt at sige, hvad Udfaldet kan blive, ifald det kommer til Proces. Kiøbenhavn den 10 Martii 1756.

CXXX.

Svar til Hr. Geheimeraad Greve af Holstein, paa hans Skrivelse af 24 Januarii til Hr. Geheimeraad og Præsident von Keventhou, Hr. Conferensraad og Justitiarius Schouboe og mig, hvorved han tilsendte de treende af Breve Conrad Laurvig til Hr. Salkier i Aaret 1754 udgivne West-Obligationer paa 4000 og 500 Rdr., som Hr. Salkier havde søgt Opreis-

ning paa; og begierede at vide vores Betænkning, hvorledes dermed, efter Lov og Forordninger kunde forholdes: NB. Svaret blev af mig opsat, og af os alle tre underskrevet.

* * *

Forordningen af 26 Novemb. 1731, som er den, der har givet Vexel-Obligationer deres rette Form, og, saa at sige, først har indført dem, fastsætter udtrykkelig: at Vexel-Obligationer ikke maae udgives paa længere Tid end 3 Maanedet i det hsieste, og at derpaa bør tales i det længste een Maaned efter Forsalds-Tiden, om Betalningen ikke i Mîndelighed følger. Bemeldte Forordning tillægger end videre: at der som nogen, som slige ikke til rette Tid betalte Vexel-Obligationer i Hænde haver, skulde forsømme inden en Maanedes Forsløb, fra Forsalds-Dato at regne, derpaa i rette Tid at tale, bør slige Forskrivninger efter den Tid ingen mere Kraft og Forbindelighed at have, men Debitor i saa Maade, for Creditors Tiltale, aldeles frie at være. Da nu de tvende Vexel-Obligationer, som her er Qvæstion om, ere udgivne, den ene den 24 Febr. og den anden den 28 Martii 1754, og der ikke er søgt Opreisning paa dem ferend den 7 Jan. 1756, og altsaa over halvandet Aar efter at de vare forfaldne, saa skiennes lettelig, at, efter Lov og Forordninger bør disse Vexel-Obligationer ingen mere Kraft og Forbindelighed have, men Debitor Hr. Schouthynacht Greve af Laurvig bør for Creditors Sr. Zalkiers Tiltale aldeles frie at være. Dette har Sr. Zalkier og indseet, og tilstaaet selv stiltiende; i den Henseende henfkyder han ei heller til Lands Lov og Ret, men gior i Forveien allerunderdanigst Ansøgning om at nyde allernaadigst Opreisning. Hvorvidt nu Sr. Zalkier kan have Aarsag til at gløre sig Haab om denne Kongelig Naade, vil fornemmelig komme an paa det, som i Allmîndelighed i slige Tilfælde, og ved slige Ansøgninger, som uden Tviwl ofte og daglig maae forekomme, pleier at være Brug og iagttages i Cancelliet, da vi ikke indsee nogen speciel Aarsag, hvorfor Sr. Zalkier enten paa

den

den ene Side skulde tilstaaes mere, eller paa den anden Side nægtes noget af det, som i Almindelighed pleier at forundes dem, der maatte være i samme Tilfælde. Fornemmelig synes dette at have Sted i Henseende til Bexel=Obligationen paa de 4000 Rdr. af 24 Febr. 1754, som ikke medfører noget mistænkeligt Criterium; thi hvad Bexel=Obligationen paa de 500 Rdr. af 28 Martii 1754 angaaer, da findes paa samme tegnet en Beregning over Renter og Omkostninger, som vi maae tilstaae, at vi ikke forstaae.

Dersom Renterne skal være af de Summer, som disse Bexel=Obligationer lyde paa, da er det Uret, at de beregnes fra 4 Jan. 1754, skjønt Bexel=Obligationerne først ere udgivne den 24 Febr. og 28 Martii.

Ligemaade er det Uret, at Rentens Rente synes at være beregnet, førend Renten var forfalden. Men er det af andre Summer, disse Renter ere beregnede, kan vi ikke sige noget derom. Ligemaade anføres udi samme Regning under 24 Jan. 1754 et Stykke stemplet Papiir til 4 Rdr. og et andet til 1 Mk. 8 s. Da disse tvende Sorter Papiir just ere de, som Bexel=Obligationerne ere skrevne paa og som til deres Fornøelse skulde været brugte, og Bexel=Obligationerne dog ikke befinde sig paa den Tid at være fornøede, saa kunde man deraf snart tage Anledning til at slutte, at Cr. Zalkier havde ladet Bexel=Obligationerne henligge uden Fornøelse og dog havde beregnet Grev Laurvig til Udgiwt, og sig selv til Indtægt, det, som det stemplet Papiir til deres Fornøelse skulde have kostet.

Skulde det forholde sig saaledes, da er denne Omgang efter vores Formening saa utilladelig og lastværdig, at Cr. Zalkier derved i alle Maader har gjort sig uværdig til den Kongl. Naade at nyde Opreisning, som i det mindste udfordrer at En har handlet bona fide, og ikke, for at berige sig selv paa en ulovlig Naade, besveget Hans Kongl. Majestæt.

Omdensskjønt nu denne Beregning ikke vedkommer Bexel=Obligationen i sig, og ikke approberes eller authentifieres, ved det at der paa Bexel=Obligationen erholdes allernaadigst Opreisning; saa dog, da

Bexel=

Byel-Obligationen med denne i det mindste usforstaaelige og mistænkelige Paategning er indleveret i Cancelliet, saa kunde det synes baade billigt og tjenligt, at Sr. Salkier, føvend han nød Oppreisning paa denne Byel-Obligation, oplyste og forklarede Beregningen og derved viste, at han hverken havde beregnet ulovlig Rente, eller for stemplet Papiir anført mere, end derfor virkelig var betalt og udgivet.

Den tilsendte Memorial tillige med begge Byel-Obligationerne følge hermed tilbage. Kiebenhavn den 16 Januarii 1756.

CXXXI.

Efterat der i Novemb. Maaned var gaaet Ordre til Geheime Conferensraad og Præsident Reventlou, Conferensraad Scheuboe og mig, at eftersee hvad Justisraad Munthe ved Lovarbeidet havde forrettet, og dernæst indberette, hvorledes den i saa Fald nødvendige Revisions-Commission kunde anordnes, og Justisraad Munthe tillige havde indgivet et Pro-Memoria af 26 Novemb., hvorudi han foruden os foreslog Etatsraad Salsen og Lixdorph og sig selv som Medcommissarier, og tillige proponerede, hvad Commissionen i Særdeleshed burde forrette, og dette Pro-Memoria var sendt til vores Erklæring, indgave vi følgende Erklæring derover, som af mig blev opfat, efter at Geheimeraad Reventlou dertil havde leveret visse af ham opfattede Momenta.

* * *

At Etatsraad Salsen og Etatsraad Lixdorph os blive tilføiede udi den Lovens Revision vedkommende Forretning, som det allernaadigst har behaget Deres Kongl. Majestæt ved Ordre af 28 Novemb. h. a. at paalægge os, det er ei allene nyttigt og rimeligt, men og uomgiengelig fornødent, saavel i Henseende til disse brave Mænds bekiendte Kundskab og Indsigt i Lovens Grund og Sammenhæng, som og fordi de tillige have været committerede til at forfatte den Justisraad Munthe, i Henseende til dette Arbeide, givne Instruction. Det synes og billigt, at Justisraad Munthe bliver selv en af de Committerede, dog med den Indskrænkning, at det maae staae de øvrige Commissarier frit for, undertiden allene at samles, for at undersøge og overlægge et eller

eller andet, uden at Justisraad Muntke enten kan paastaae til saadan Samling tillige med de andre at indkaldes, eller finde sig fornærmet ved, at det ikke skeer; hvilket vil være fornødent, paa det man med saa megen mere Frihed kan sige sin Mening over det, som Justisraad Muntke s. l. v. har forfattet eller foreslaaet, og fra ham til Commissionen maatte indkomme.

Hvad de af Justisraad Muntke proponerede Momenta angaaer da skyder ei allene 1. men og 2. forsaavidt fornødent eragtes af den ham allernaadigst givne Instruction, og den os tillagte Ordre af 21 November h. a. Til 3. da skienes lettelig, at Commissarierne dertil unuelig have Tid, ligesom det og befrygtelig vilde blive et Middelt til at udtrække dette Arbeide og Lovens Revision i lang Tid, om ikke i det Uendelige, isald Commissionen, som bestaaer af Mænd, der alle desuden have Forretninger nok, ei allene skulde igiennemgaae de af Assessor Bjørnsens forfattede Extracter, men og give deres Betænkning om, hvorvidt de maatte være tilstrækkelige eller ei, hvilket de ikke med nogen Visshed og Sikkerhed kunde giere, uden i Forveien at have sammenholdt dem med Høieste-Rets Protocoller, hvilke de saaledes maatte igiennemgaae. Desuden naar dette Arbeide først havde medtaget lang Tid, blev dog, isald Assessor Bjørnsens Extracter maatte b. findes utilstrækkelige, Virkningen og Følgen deraf allene denne, at Høieste-Rets Protocoller for saa mangfoldige Aar paa nye skulde igiennemgaaes og ekstraheres, hvilket da atter vilde forarsage et utaaleligt Ophold

Det vil blive Justisraad Muntkes egen Sag at igiennemgaae disse Extracter, og deraf at udfinde og anvende det anttige og tienslige. Om man end vil antage at een eller anden i Høieste-Ret ventileret mærkverdig og tvivlsom Qvæstion udi disse Extracter maatte være enten overseet og forbigaaet, eller ikke anført med alle sine rette Omstændigheder saavel som Rationes decidendi & dubitandi, saa blev dog den deraf besyngtende Ueilighed ikke saa overmaade stor, som der dog neppe er nogen borgerlig Lov til, der indeholder og bestemmer alle de Tilfælde, hvilke i et heelt eller halvt Seculo eengang i det borgerlige Liv kan forekomme.

Vi holde os forvissede om, at Justisraad Munthe saavel ved hans lange Praxis, som ved hans idelige Læsning og Eftertanke, er sat istand til rigelig at erstatte den Mangel, som Assessor Bisrnsens Extracter i denne Henseende, mueligt kunde befindes at have. Til 4, det Reelle i denne Post findes i Justisraad Muntches Instruction og Ordren til os af 21 November h. a. At henvisse Commissarierne til visse fremmede Folkes Love, vide vi ikke, hvorvidt maatte eragtes passeligt, da vi vil formode, at vores Danske Lov skal tiene andre Nationer til et Mynster, og vi i det mindste ikke bør lade os mærke med, at andres skal være et Mynster for os. Man bør og formode, at de Mænd, Deres Kongl. Majestæt allernaadigst bemyndiger til saadan Forretning, have saadan Kundskab om andre Folkes Love, at de vel af sig selv, og uden at behøve dertil paa saadan Maade at veiledes, vide at betiene sig af det Fornuftigste og Nytte, som derudi findes. At Commissionen bør imodtage, undersøge og overveie hvad Justisraad Munthe Tid efter anden har at foreslaae og derpaa at refselvere, det forstaar sig selv, og skyder af Instruxen saavel som Ordren af 21 November. Hvor tit Commissionen finder Leilighed til at samle sig, det bliver enten Justisraad Munthe som Medcommitteret i Forveien tilkiendegivet, eller og Resultatet af det, Commissionen har besluttet, hannem derefter bekiendgjort.

Men paa det Deres Kongl. Maj. sæt kunde blive underrettet om, hvad enten Lov-Arbeidets Ophold maatte komme deraf, at Justisraad Munthe selv ikke var færdig med det Behovende, eller af Mangel paa de nødvendige Hielpemidler, eller og af de øvrige Commissariers lange varige Deliberation, saa var det godt om Commissionen blev anbefalet, hver Gang efter 2de Maaneders Forløb at inberette, hvorvidt dermed i de tvende forbiåaane Maaneder var gaaet frem.

Justisraad Muntches Son har gode Attester fra Universitetet om sin Fremgang og Kyndighed i Lov og Ret, har og et lykkeligt Physionomie, og synes at være et muntert og vakkert ungt Menneske, saa det var at ønske, han med nogen Gage i Deres Kongl. Majestæts Tjeneste kunde blive anbragt, hans Fader til nogen Forneelse og Opmuntring i det

det vigtige Arbejde ved Lovens Revision; men hvorvidt han er istand til at indsee hele Lov- Arbeidets Sammenhæng og at gjøre fuldkommen Rede for alt, hvis derudi er passeret og forrettet, det kunne vi saa meget mindre sige noget om, som vi endnu ikke have seet ham i nogen Forretning.

Assessor Bisnrsen har været Commissions- Skriver i de forrige Lov- Commissioner, og nyder derfor endnu en vis Gage, uden at være med nogen anden Betiening benaadet, har siden været brugt til at extractere af Høieste-Rets og Cancellie- Protocolterne det Fornødne til Efterretning for Justisraad Munthe ved Lovens Revision, og formener sig, i Henseende til foranferte Momenta nærmest til at føre Protocolken i denne Commission. Kjøbenhavn den 3 Januarii 1756.

CXXXII.

Efterat der, i Følge forberarte Erklæring af 3 Januarii 1756, var gaaet Ordre til Geheimeraad Kerentlou, Conferensraad Scheuboe, Etatsraad Salsen, Lårdorph og mig, af 23 Januarii, og vi derpaa i Martii og April Maaned havde holdt adskillige Sessioner, hvor Justisraad Munthe var mødt og havde forklaret, hvad af ham hidindtil ved Lov- Arbeidet var præsteret, og hvad han endnu til sammes Fortsættelse fattedes, blev følgende Erklæring over Justisraad Munthes og Assessor Bisnrsens Pro-Memoria af os indgivet. Samme blev af mig forfattet, og af os samtlige underskrevet, undtagen af Justisraad Munthe, som ikke var kaldet til Commissionen sidste Gang, da vi raadsloge derom.

* * *

Efterat Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Befaling af 23 Jan. h. a. os var tilhørende kommen og samme var communiceret Hr. Justisraad Munthe af Morgenstjerne, som den Tid opholdt sig paa Landet, og i sit derpaa givne Svar lovede, ved Martii Maanedes Indgang at ville være herudi Bhen, og da at være færdig med det, han i Følge af samme allernaadigste Befaling i Commissionen havde at forebringe, saa have vi været forsamlede den 5te 12te 19de og 26de

Martii, saavel som den 2den og 5te April, da Justikraad Muntche ved bemeldte Sessioner i Commissionen haver fremlagt og forevist: 1) hans eget Exemplar af den nærværende Danske og Norske Lov. 2) Hans eget Exemplar af de gamle Nordiske Love og Forordninger, der kan ansees som Kilder til vores nærværende Lov, saasom den gamle Skaanske, Siellandske, Tydske og Norske Lov; de gamle Reccesser og Haandskræftninger med videre, som findes i det saa kaldede Corpus Juris Danici, saavel som Christian den Fierdes, Frederik den Tredies og de af Christian den Femtes Forordninger, som for Lovens Publication vare udkomne. 3) Hans eget Exemplar af de siden Lovens Publication udkomne Kongl. allernaadigste Fero:dninger. 4) Fire Volumina in folio, som Justikraad Muntche af Affessor Bjørnsen vare meddeelte, og hvor udi Udskrifter vare indførte, Høieste-Rets Stevninger, Over- og Under-Retens Domme, samt Høieste-Rets Vota og Domme i adskillige Sager, som fra 1680 til den 14 Februarii 1755 inclusive udi Høieste-Ret have været ventilerede og paadømte. Deraf Justikraad Muntche selv havde forfattet en Extract, som han iligemaad: foreviste og hvorudi de i bemeldte Sager omvistede og paakjendte Qvæstioner saavidt Commissionen ved Eftersyn kunde skionne, rigtig vare anførte. 5) De ham i Afskrift meddeelte Kongelige Reskripter fra 1660 indtil Begyndelsen af Maret 1740, hvilke han i sin rette Orden efter Chronotaxin havde ladet afskrive og indbinde, saa at ethvert Reskript nu lettelig kan findes efter sit Datum.

Denæst Justikraad Muntche erklærede, som han og overlod til Commissionen at eftersee og erfare, hvorvidt samme af ham virkelig var præsteret, nemlig a) at han i sine Lovbøger næie havde anmærket saavel Parallelsteder som de Artikler, imellem hvilke der maatte være nogen Modsigelse. b) At han ei allene ved de gamle Love og Forordninger havde tegnet, hvor samme Materie i vores nuværende Love forekom, men at han og i sit eget Exemplar af de nu giældende Love, ved hver Artikel, som havde sin Grund i de gamle Love, havde i Kantten anført, af hvilket Capitel eller Artikel i de gamle Love og Forordninger den

var taget, paa det han saaledes alletider kunde være istand til at conferere Texten i vores Lov med sine Kilder. c) At han ei allene i Kanten ved de fremlagte Forordninger, og Reskripter havde antegnet, til hvad Sted i Loven de kunde henføres, men at han og ved hver vedkommende Artikel udi sit Exemplar af Danske og Norske Lov, havde ligeledes i Kanten anmærket, hvorvidt samme ved et eller andet enten Reskript eller Forordning var enten ophævet, indskrænket, forandret, foreget og udvidet eller forklaret.

Da vi efter Justikraad Munches Begiering udi Commissionen, saavidt Tiden det har villet tillade, have sammenholdt de af ham fremlagte Exemplarer af Danske og Norske Lov, saavel med hverandre i Henseende til Parallelsteder og forekommende Modsigelser, som med de ældre Love, Reskripterne og Forordningerne; saa maae vi tilstaae for saavidt vi deraf have kunnet erfare, at vi ikke have Aarsag til at slutte andet, end at Justikraad Munthe virkelig haver præsteret det, han foregav, da vi ved de Artikler, som os, ved at blade hist og her, ere forekomne, rigtig have fundet vedkommende os bekendte Kilder, Reskripter og Forordninger antegnede og ikke have mærket noget at være udeladt paa det Sted, hvor det bequæmelig kunde og burde anføres. Og da der udi Reskripterne og Forordningerne forekommer een og anden til Landets almindelige og bestandige Love henhørende Materie, som ikke vel kan anføres under en af de Titler, som Capitlerne i Loven have faaet, saa har Justikraad Munthe endnu, 6) indleveret et Manuskript, hvorudi bemeldte Materier efter alfabeterisk Orden fandtes anførte. Desuden, 7) har Justikraad Munthe til Commissionens Eftersyn indleveret et Udcast til Lovens 4 Bøger, nemlig den Første, Tredie, Femte og Siette Bogs Inddeeling og Capitler, med hver Capitels Overskrift eller Titel, hvilket Udcast Commissionen strax for saavidt den 1ste Bog angik har giennemgaaet og derover meddeelt Justikraad Munthe sine Erindringer, samt i det øvrige overladt til ham, efter denne Plan at at begynde Lovens Forfættelse, naar han for Resten maatte have de fornødentlig nødvendige Hielpemidler, og saaledes dertil være istand, hvorhos

Justitiraad Munthe, efter Commissionens Anmodning, tillige lovede efterhaanden i Commissionen at forebringe de almindelige Principis, hvilke han ved Lovens Forsætning, som Grundsætninger, agtede at betiene sig af, saavel i Almindelighed, som ved hver Materie i Særdeleshed.

Endelig har Justitiraad Munthe til Commissionen indgivet et Pro-Memoria af 26 Martii, hvoraf herhos følger Copie, derudi han melder tildeels, hvad af ham hidindtil ved Lov-Arbejdet er præsteret, tildeels, hvilke de Hielpemidler ere, ham endnu fattes, nemlig, de fleeste Instructioner, visse Reskripter, som fattes i den Samling, ham er leveret af Reskripterne fra 1660 til 1740, og alle de Reskripter, som fra 1740 Aars Begyndelse indtil denne Tid ere udfomne. Og som Justitiraad Munthe tillige lover i denne Sommer at være færdig med Extracten af de fra Justitii-Betienterne i begge Rigerne indfomne Qvæstiones Juris, som ham først i sidste November Maaned ere meddeelte, saa formener han, naar han har faaet og ekstraheret de ham endnu manglende Hielpemidler, han da skal være istand til, i Commissionen ligesaa hastig at kunne fremlægge det ene Capitel af Loven, efter det andet, som samme af Commissionen kan giennemlæses og bedømmes. Ved hvilket sidste vi maae erindre, at naar det kommer dertil, vil det neppe gaae an, at et hvert Capitel for sig indleveres i Revisions-Commissionen, og der giennemgaaes og bedømmes, saa at Commissionen derover maae give sin endelige Betænkning, uden at have seet de følgende Capitler i samme Bog; men det vil være fornødent at en heel Bog tillige indleveres; thi skönt en vis speciel Materie afhandles i et hvert Capitel, saa er det dog een og den samme almindelige Materie, som i en heel Bog og alle dens Capitler afhandles e. g. Jus Personarum, Jus Rerum, Jus Actionum &c. hvilket forarsager en vis og vigtig Sammenhæng mellem alle de Materier, som udi een og den samme Bogs adskillige Capitler forekomme. Altsaa naar et hvert Capitel for sig skulle giennemgaaes, førend man havde seet de følgende Capitler, maatte deraf let reise sig, at een eller anden Modsigelse mellem det, som i adskillige Capitler blev fastsat, undgik Revisorernes Agtsomhed, eller og at, naar et
Capit

Capitel først var giennemgaaet, og med visse Forandringer for saavidt bifaldet, og man siden kom til et andet Capitel, man da maatte tage det forrige Capitel igjen, og derudi paa nye giøre Forandringer, saa at man dog ikke kunde siges med Revisionen af et Capitel at være til Ende, ferend man havde revideret den hele Bog.

Iligemaade har Commissions-Secreteren Assessor Børnsen til Commissionen indgivet et Pro-Memoria af 5 April h. a., hvoraf her hos følger Copie, derudi han og forestaaer, paa hvad Maade Justisraad Munthe best kan erholde de ham endnu manglende Hjelpemidler, og i den Henseende tilbyder sin Tjeneste, da han formener sig dertil bedre at være istand end nogen anden, siden han tildeels allene, tildeels tilige med andre har ekstraheret og udfrevet det, Justisraad Munthe hidindtil er leveret, saasom Reskripterne, Extracterne af Høieste-Rets Protocoller med videre.

Hvad de Reskripter angaaer, som mangle i den Samling Justisraad Munthe er leveret af Reskripterne fra 1660 til 1740, da troe vi gierne, at de best og beqvemmeligst blive anskaffede til Justisraad Munthes Fornøielse, naar hans Søn Secreterer Munthe beskilles til at opsøge, udfribe, og forskaffe dem, da ingen bedre end han kan vide, hvilke Reskripter hans Fader har, og hvilke han fattes, siden han ved Lov-Arbeidet gaar hans Fader tilhaande; men derhos maae vi tilstaae, at det vil blive tungt for Justisraad Munthe, om han af samme Marsfags Skyld skal paa egen Bekostning holde sin Søn her i Byen, naar han selv opholder sig paa Landet, hvor han desuden ei vel kan undvære ham, siden ham ingen anden fuldmægtig godtgjøres.

Vi maae iligemaade tilstaae, at om Assessor Børnsen skal beskilles til at forrette dette Arbeide, det da for ham som en aldrende Mand, der skriver en tung og rykkende Haand, vil være ganske nødvendigt, at han maae holde en Karl til at skrive reent, hvilket han ikke kan formaae at holde og belønne af det lidet Salarium, ham for dette Arbeide er tillagt, da han forresten skal være en fattig og trængende Mand. Hvorvidt der nu paa disse Ansøgninger kan være at reflectere, samt hvor-

ledes

Ides de Justitiraad Munde endnu manglende Hielpemidler best, og paa en Maade, som forarsager mindst Ophold, kan tilveiebringes, det maae vi allerunderdanigst indstille til Der s Kongl. Majestæts nærmere allernaadigste Resolution. Kiøbenhavn den 3 Maji 1756.

CXXXIII.

Erklæring over Hendes Durklauchtigheds Abbediffens af Walløe Memorial af 11 Februarii 1756, derudi hun andrager, at der paa Stiftet i Sibye Præstegaard var død en Person navnlig Jost Nielsen Schonert, som i mange Aar havde været hos hans Halbroder den forrige Præst i Sibye, og efter hans Død hos hans Husfæne, og formedelt han var bændigtig, havde den meste Tid været indsluttet, efter ham Provsten i Ramsø Herred paastaaer at vil forrette Skiftet, (da han har haft nogle Midler) derimod hun formener, at, som den Afdøde ikke var nogen geistlig Person, saa tilfalder det Stiftet at forrette Skiftet; samt over en Memorial fra Provsten i Ramsø Herred Hr. Lemwig, af 23 Februarii, derudi han andrager det samme, beraader sig paa, at Biskopen har givet ham Medhold, og begierer Decision.

Til at decidere den imellem Hendes Durklauchtighed Abbediffens af Walløe, paa Stiftets Vegne, og Provsten i Ramsø Herred værende Trætte, angaaende Skiftet efter afgangne Jost Nielsen Schonert, kan det allene være nok, som af Biskopen skal være anført i hans Skrivelse til Provsten, og af Provsten i hans allerunderdanigste Memorial er gientaget, nemlig, at den Afdøde hverken kan anses som en geistlig eller som en verdslig Person.

Naar dette sættes forud, saa er det usfridigt, at Provsten, eller den geistlige Jurisdiction aldrig kan komme til at forrette Skiftet efter ham.

I Henseende til Skiftet, og Skifteforretninger er Amtmandens Jurisdiction paa Landet; og Øvrighedens i Kiøbstæderne af samme Beskaffenhed som forum domicili eller det Byes Birk- og Herreds-Ting, hvor En oppholder sig, eller holder Dug og Diss, i Henseende til Væretning

neting og Rettergangs-Sager. Ligesom forum domicilii af samme Aarsag kaldes forum commune generale, fordi det er det almindelige Værneting, i Henseende til alle saavel Personer, som Sager, hvilke ikke, i Særdeleshed ere undtagne, saa ere og disse, forbenævnte Jurisdictioner, i Henseende til Skifternes Forretninger, de almindelige Jurisdictioner, fra hvilke alle de øvrige Jurisdictioner kun kan anses som Undtagelser.

Disse have i Henseende til Rettergangs-Sager deres Grund, enten i Sagens Natur og Besskaffenhed, eller i Sagvolderens personlige Stand, men, i Henseende til Skifteforretninger, have de altid deres Grund i den afdøde Persons Stand. Naar derfor Amtmanden paa Landet eller Ørigheden i Kjøbstæderne paaataaer, at det tilkommer dem at forrette et Skifte, kan ei videre Beviis, i den Henseende, fordres af dem, end det, som gemeenlig er notorisk, nemlig, at den Afdøde har boet eller opholdt sig, og er død i det Amt eller i den Bye; men naar een af de øvrige specielle Jurisdictioner vil tilegne sig et Skifte, da maae de bevise den afdøde Persons særdeles Stand, som det, hvorudi Grunden indeholdes til, at Skiftet bør fortere under deres Jurisdiction. Saaledes ifald den militaire Jurisdiction vil forrette Skiftet, maae det bevises, at den Afdøde har været Militair, vil den geistlige forrette det, maae det bevises, at den Afdøde har været Geistlig, vil Husbonden forrette det, maae han bevise, at den Afdøde har været hans Fæste-Bonde eller Tiener, og at han saaledes, i Forhold til den Afdøde, kan kaldes Husbonde. Bevises det ikke, saa forstaaer det sig selv, og følger uden videre Beviis, at det tilfalder den almindelige og ordinaire Jurisdiction at forrette Skiftet.

Dette kommer overeens med Lovens 5 Bogs 2 Cap. 90 Art., som i Almindelighed fastsætter, at Rettens Middell, som Skifter skulle forstaae, er paa Landet, Kongens Amtmand, og i Kjøbstæderne Borgemeester og Raad ic., men naar der tales om Herreds-Provsten, da indskrænkes det til en vis Stand, og hedder: iblant Geistligheden.

Da nu den geistlige Jurisdiction selv tilstaaer, at den Afdøde, om hvis Skifte her er Dispute, ikke kan anses som Geistlig, saa føl-

ger af Foregaaende, at det ikke kan tilfalde den geistlige Jurisdiction at forrette dette Skifte, men at det maae tilkomme den almindelige Jurisdiction, nemlig Amtmanden, eller den, som der paa Stedet haver Amtmands Rettighed. Vel tillægger Provsten, at den Afdøde ei heller kan ansees for Verdslig, men det gjør i nærværende Tilfælde intet til Sagen; thi isald den Distinction mellem Geistlig og Verdslig skal svare til den bekiendte Distinction mellem Clericos & Laicos, saa følger, at naar den Afdøde ikke var Geistlig, maae han nedvendig have været Verdslig. Vil man derimod ved en verdslig Person forstaae den, som har en Slags verdslig Haandtering, da kan man gierne tilstaae, at den Afdøde ikke har været Verdslig, siden han aldeles ikke har foretaget sig, eller været istand til at forrette noget; men da her allene er Dispute med den geistlige Jurisdiction, saa kan det dog være alt nok, at han ikke har været Geistlig, og det saa meget mere, som den Jurisdiction, der disputerer Provsten dette Skifte, er den almindelige Jurisdiction, der ikke er indskrænket til nogen vis Stand.

At det og virkelig forholder sig saaledes, som af Provsten er anfæret, og at den afdøde Jost Nielsen Schonert hverken har været en geistlig Person, ei heller kan ansees at have taget Deel i nogen anden geistlig Persons Stand, det erfares af alle Omstændigheder. Han har omtrent for 30 Aar siden, som Dreng og Karl tient paa Deres Majestæts Rentekammer. Der kan ikke være Tvivl om, at han jo den Tid forterede under Borg-Ketten. Han er siden kommen ud paa Landet til hans Halbroder forrige Præst i Ebyhø Mag. Sletting; om han tillige har været hans Formynder, kan jeg ikke sige, det gjør ei heller noget til Sagen; siden en Myndling, som Myndling, ikke har Værneting efter hans Formynders Person; overalt maae den afdøde Schonert for over 20 Aar have været fuldmyndig, og omendskjønt han skal have været vanvittig, saa finder jeg dog ikke, at han ved nogen Kongl. Bevilling er bleven gjort umyndig. At han har havt skikkelige Midler, er mig baade desuden bekiendt, og kan sluttes deraf, at der er Tvivl om Skiftet efter ham; thi naar han ingen Midler havde efterladt sig, havde den

den ene Jurisdiction neppe gjort den anden Skiftet fridigt. Det er altsaa let at begribe, paa hvad God han har været i hans Broders Huus, nemlig ikke som en Tjener eller Huusegen, ei heller i Varns Sted, men som en Kostgienger, der betalte sin Kost og Kammer. Men den, som paa saadan Maade er i en anden Mand's Huus, deeltager ikke hans Huusverts Status og Forum, og dette kunde ligesaa lidet giøre den Afdøde til Geistlig, som det kunde gjort ham til Militair, om han paa samme Maade havde været i en Officeers Huus. Om den Afdøde, som et eenfoldigt Menneffe, har i Huset været under hans Broders eller Andres Opstg, saa kan det ikke giøre nogen Forandring i Foregaaende.

Som det saaledes er klart, at her ikke er nogen Grund, hvorpaa den geistlige Jurisdiction kan bygge sin Paastand om at være berettiget til at forrette dette Skifte, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hendes Durklauchtighed Abbedissen i Walløe, saavel som til Biskopen: At da den ved Døden afgangne Jost Nielsen Schonert, ikke, i nogen Henseende, kan ansees at have været en geistlig Person, og Skiftet efter ham altsaa er den geistlige Jurisdiction aldeles uvedkommende, saa haver Provsten i Ramsøe Herred, at entholde sig fra dette Skifte, hvilket det tilkommer vedkommende Skifteforvalter der paa Stedet at forrette. Kiøbenhavn den 5 Maji 1756.

Herpaa blev i Cancellie Collegio resolveret:

Ordre herom efter Erklæringen.

CXXXIV.

Erklæring over Vice-Stattholder Benzons Skrivelse til Geheimeraad Grev Holstein af 13 Martii og Forslag om det, der kunde tiene til Ober-Hof-Rettens og dens Instructions Forbedring, saavel som Justitiarii Etatsraad Froms Skrivelse til Vice-Stattholderen af 20 Februarii om samme Materie, som fornemmelig gaaer der ud paa, at hverken Assessorer eller Pro-

curatorens maatte reise bort uden hans Foresidende, hvilket han og 1749 havde foreslaet, da Geheimeraad Rappé havde erklæret derimod.

* * *

Hvad jeg ved det af Vice-Statholderen Hr. Geheimeraad Benzson, saavel som Justitiarius Etatsraad From til Ober-Hofrettens og dens Instructions Forbedring foreslaagne haver allerunderdanigst at erindre, er følgende:

1) Det Hr. Geheimeraad Benzson først foreslaaer, at der ved Ober-Hofretten, ligesom ved Høieste-Ret, maatte skee den Indretning, at Assessorerne, især de som nyde Løn, og ikke have andre Betieninger, mellem sig alternerede, frygter jeg, at ville foresinde nogen Vanskelighed, og mueligt være uanvendeligt.

Det er bekendt, at samtlige Assessores udi Ober-Hofretten kun besløber til 12 eller 13, blant hvilke der ere nogle gamle Mænd, som sielden eller aldrig komme i Retten, og som man i det mindste ikke kan giere vis Regning paa, andre have Betieninger, som paa visse Tider hindre dem fra at møde. Naar da de øvrige, som kun ere 6 eller 7 skulde afveyle, frygter jeg, at det nødvendige Antal til at besætte Retten ofte vilde savnes. Alt hvad jeg, i den Henseende, skønner at kunne finde Sted, er: a) At de, som nyde Løn i Ober-Hofretten, (og altsaa formodes nogen Tid at have været der) og ikke have andre Betieninger, skulde sidde hver Dag, naar Retten holdes. b) At de, som sidde i Ober-Hofretten, og tillige have andre Betieninger, skulde indfinde sig hver Dag, naar de ikke ved anden deres Embeds-Forretninger derfra bleve hindrede. c) De, som ikke havde andre Betieninger, ei heller nyde Løn i Ober-Hofretten, kunde mellem sig alternere, saaledes, at enhver af dem fik 4, 6 à 8 Maaneder at sidde udi, dog at de i den øvrige Tid, naar de, formedelst Mangel paa Assessorer, af Justitiarius maatte blive tilsagte, og indfandt sig udi Retten. Men dersom een eller anden blant disse, efter at han først udi nogen Tid havde sat udi Retten, og imidlertid gjort god og fornøielig Tjeneste, selv skulde forlange eller være

være fornsiet med at sidde hver Dag, da kunde det og tilstaaes og iagttages. d) Denne Indretning maae ved hvert Aars Begyndelse af Justitiarius, efter at han derom først haver confereret med Præsæs, forfattes, og siden af Præsæs approberes, som deraf tillige nedsender en Copie til det Danske Cancellie.

2) Det Vice=Statholderen for det andet foreslaaer, at Assessorerne skulde melde deres Forsald for Justitiarius, er baade nyttigt og billigt. Men da det saavel af Justitiarii Skrivelse til Vice=Statholderen af 20 Februarii h. a. som af det derom fra ham i Aaret 1749 Indkomne, synes at være Skik, at Assessorerne udi Embeds eller andre Forretninger bortreise fra Byen, uden engang at give Justitiarius det tilkiende, hvorved det for ham bliver umueligt, efter hans Embeds Pligt, at besørge, at det vedbørlige Antal af Assessorer altid møder og er tilstæde i Retten, da det ei heller er behageligt, om han hver Gang i slige Tilfælde skal være nødt til at klage for Præsæs, fornemmelig, han ikke altid kan vide, om det virkelig er udi Embeds=Forretninger, de ere bortreiste, eller ei; saa skulde jeg formene, at Bortreise udtrykkeligen burde nævnes blant de Forsald, de skulde tilkiendegive, da denne Artikel kunde lyde saaledes:

Naar nogen af Assessorerne enten maatte blive syg, eller være forbunden til udi Embeds, eller andre Kongl. Forretninger fra Byen at bortreise, eller og have andet saa lovligt Forsald, at han ikke udi Retten kunde møde, da skal han saadant betimelig tilkiendegive Justitiarius, som udi hans Sted, om det et fornsødent, tilsigter en anden, og i Tide besørger, at Retten ikke, formødelst Mangel paa Assessorer, enten standses eller opholdes. Skulde der enten tvivles om, at det af den bortreislivende Assessor paaskudte Forsald var lovligt, eller og nogen af dem, som tilsiges, uden gyldig Aarsag, skulde vegre sig ved at møde, da skal sligt i Overeenstemmelse med Rescriptet af 18 Martii 1746 for Præsæs anmeldes.

3) Da der neppe bliver noget Middel at udfinde, hvorved Assessorerne stærkere forbiødes og opmuntres til at være flittige i at opvarte Retten, end, naar de blive forvissede om, at deres derudi udviste Flid og Arbejde, ei allene bliver bekiendtgjort, men at derpaa og ved forfaldende Leilighed vil blive skienet; og det Motiv, som deraf tages, bliver saa meget kraftigere, naar det eengang for alle bliver fastsat, at et vist Antal af Assessorerne i Ober-Hofretten altid skal nyde Løn; ligesom det og haver sin store Nytte, at unge Mennesker, i Særdeleshed naar de først komme til en Betiening, strax blive vant til at ansee samme, som deres Hovedsag, og at opvarte den med al muelig Flid og Nøiagtighed; saa skulde jeg formene, at det kunde have sin store Nytte, om udi det Reskript, som derom expederes, en Artikel blev tilslagt af følgende Indhold: Justiz-Secretereren skal hver Dag udi Protocollen nøie antegne, hvilke Assessorer der møde udi Retten, og dømme udi de der forekommende Sager, og isald nogle blive borte af de Assessorer, som paa den Tid burde sidde udi Retten, da skal tillige i Protocollen ansføres, hvad Forfald de have paaakudt. Saa skal han og ved hver Maanedes Udgang til Præsens indlevere en Sortegnelse paa de Sager, som udi samme Maaned have været paadømt, og paa de Assessorer, som udi enhver Sag have voteret. Men ved hvert Aars Udgang skal forfattes en Tabel over alle de Sager, som i samme Aar have været paadømt ved Ober-Hofretten, og ved hver Sag ansføres Dag og Datum, naar den er paadømt, og de Assessorers Navne, som derudi have voteret; saa skal og derudi i Almindelighed ansføres, hvad Forfald de Assessorer have havt, som befindes ofte at have været fraværende.

Denne Tabel skal af Justiz-Secretereren in duplo forfattes og underskrives, og af Justitiarius tillige attesteres, og derpaa leveres til Præsens, som deraf nedsender det eene Exemplar til det Danske Cancellie, for derfra allerunderdanigst at refereres Sans Kongl. Majestæt, da Assessorerne kan være forvissede om, at,

at, ligesom enhvers Slid og Usiagtrighed deraf kan erfares, saa vil derpaa og blive reflecteret ved foreskaldende Vacance af Løn, og anden hsi Kongl. Naades Udviisning.

Widere bør, efter mine Tanker, ikke indføres i det Reskript, som bekiendgiøres for Ober-Hofretten, men jeg skulde allerunderdanigst formene, at det kunde have sin Nytte, om Vice-Statholderen, som Præsides i Ober-Hofretten, desuden blev anbefalet: naar han aarlig nedsendte den saaledes ved hvert Aars Udgang forfattede Tabel, at han da tillige skulde give sin Betænkning, i Særdeleshed over de yngste Assessorer i Ober-Hofretten, deres Opsørsel og den Ansæelse de maatte befindes baade at fortiene og staae udi, i Henseende til deres Duelighed, Ærlighed og Upartisthed. Dette holder jeg for at være saa meget mere nødvendigt, naar jeg antager, at de, der længe og vel have tient udi Ober-Hofretten, kan giøre sig Haab om frem for andre at blive befordrede til passende ledige civile Embeder udi Norge.

4) Det Vice-Statholderen for det 3die foreslaaer, i Henseende til Chartet og Ordenen, er, efter mine Tanker, ganske nyttigt; thi jo neiere Ordenen følges, jo mere betages Leilighed til at klage over, at een Part eller Procurator mere enten begunstiges eller fortrædiges, end en anden. Jeg skulde altsaa formene, at dette, i Overeenstemmelse med det, som her ved Hsiste-Ret, saavel som ved Ober-Hofretten tilforn er anordnet, paa følgende Maade kunde fastsættes:

Zver Torsdag, førend Retten ophæves, skal opslaaes et Chartre over de Sager, som udi næste Uge skal foretages, da Assessorerne tillige bør tilkiendegive, om nogen af dem, formeddelt Slægtskab eller andre Marsager, ikke skulde kunne sidde i een eller anden af de opslagne Sager. Dernæst skal de saaledes opslagne Sager foretages i den Orden, i hvilken de ere satte paa Chartet, og de Sager, som fra een Uge overblive til den anden, staae først paa det Chartre, som anslaaes for den næste Uge, saa at det ikke maae være tilladt at springe hid og did i Char-

Chartet, eller at forbigaae nogen Sag, som er anslagen, med mindre Procuratorernes hastig paakommende Svaghed, eller anden saadan uformodentlig Omstændighed det uomgiengelig maatte udfordre, da Sligt strax tillige skal tilkiendegives Præsæs. Ved at anslaae Sagerne til Foretagelse, skal Ober-Hofrettens Orden saa nøie, som mueligt, følges, undtagen i Henseende til bevilgede Sager, hvilke maae anslaaes, naar den, som vores allernaadigste Bevilling derpaa har erhholdt, det af Justitiarius forlanger. Men Delinquent-Sager skulle frem for alle andre befordres.

5) Justitiarius har saavel nu, som udi Aaret 1749, klaget over, at Retten ofte blev opholdt ved det, at Procuratorerne bortreise, naar de burde være tilstæde. Det Justitiarius har foreslaget til at hæmme det, nemlig at Procuratorerne ikke maatte bortreise, uden at melde det for ham, er han, efter mine Tanker, ikke beseiet til; thi naar Procuratorerne passe paa og ere færdige, naar deres Sager ere anslagne og paaraabes, saa kan det for øvrigt være Justitiarius ligegyldigt, hvor meget eller ofte, de bortreise fra Byen. Det Instructionens 5 Artikel fastsætter, at de eller deres Principaler skulle betale 20 Rdr. i Mulct, isald de ikke fremkomme, naar deres Sager paaraabes, kan være tilstræffeligt nok i Henseende til de private Sager, som Principalerne selv betroe dem, for Betaling at udføre, men da dette ikke vel kan finde Anvendelse i Delinquent-Sager, og det just er Delinquent-Sager, som der meest klages over, at de forsamme, saa skulde jeg indstille, om i Overensstemmelse med det, som indeholdes i Instructionen for Heieste Ret dens 35 Artikel, Følgende og ved Ober-Hofretten kunde anordnes:

Procuratorerne skulle uden nogen Forsømmelse befordre de dennem anbefalede Delinquent-Sager, saasnart dennem de behøvrige Acter fra vedkommende Øvrigheder ere vorden tilstillede, og ved hver Delinquent-Sags Agering for Ober-Hofretten, til deres Befrielse medbringe behøvrig Beviis, naar Acterne dem ere blevne tilstillede. Dersom nogen Procurator enten be-

findes

findes utilbørligen at opholde nogen Delinquent: Sag, efter at han med behørlige Acter er vorden forsynet, og har været istand til at befordre Sagen, eller og han ikke er tilstæde og fremkommer, naar Sagen, efter at den først har været anslagen, i sin Tour paaraabes, da straffes han derfor med Mulet, fra 10 til 20 Rdr. efter Ober: Hofrettens Kiendelse og Forselsens Bestaaffenhed.

6) Det Vice: Stattholderen for det Fierde preponerer, at der udi Sagerne strax skal voteres og dømmes, saa snart de ere udagerede, er i sig billigt og overeenstemmende med Instructionens 8 Art.; men det han tillægger, at ingen af Affessorerne maae lade sig merke med sit Votum, førend de samtlige ere færdige, paa det den ene ikke skal faae Leilighed til at referere sig til den andens Mening, skienner jeg hverken at komme overeens med Instructionen, eller at passe sig med Indretningen. Saavidt mig er bekiendt, og jeg af Instructionen har kunnet erfare, voteres der i Ober: Hofretten paa samme Maade, som udi Høieste: Ret, nemlig mundtlig og neden fra: dersom nu den nederste skulle hie med at votere, indtil at man var forviffet om, at enhver af de øvrige havde sammenskrevet sit Votum, da vilde det ei allene stride imod Instructionens 8 Art., som befaler, at den nederste strax, efter at Parterne ere udviste, skal begynde at votere, men det vilde og forarsage megen Ophold; det vilde atter forarsage Ophold, om den ene Affessor ikke maatte referere sig til den anden, omendskiont de udi alle Maader vare af samme Mening, og enhver altsaa skulde oplæse sit forhen skriftlig forfattede Votum, hvilket og udtrykkeligen strider imod det, som for Høieste: Ret er fastsat i Instructionens 13 Art. Jeg skienner saaledes ikke, at der i Henseende til denne Post videre kan fastsættes, end følgende: Saa snart en Sag er udageret og Parterne ere udviste, bør derudi, efter Instructionens 8 Art., strax udi Retten ordentligen voteres og dømmes, forinden nogen anden Sag foretages. Og ligesom ingen maae lade sig merke med, hvad Mening han er af, førend det tilfalder ham i hans Tour at

votere, saa er det endnu meget mindre tilladt at gisre nogen Aftale om Dommen og dens Forfættelse, førend samelige Assessorer have voteret.

7) Ligesom det meget vil contribuere til Ober-Hofrettens Forbedring, om visse af Assessorerne, i Særdeleshed de, som ikke have anden Betiening, blev tillagt nogen Løn, saa skulde jeg og mene, at denne Indretning vilde medføre størst Nytte, isald der bleve adskillige Grader af Løn, f. Ex. at een fik 200 Rdr., een eller tvende 300 Rdr., een eller tvende 400 Rdr. og een 500 Rdr., paa det enhver saaledes immer kunde have nogen Forbedring at vente. Og ligesom visse Laugmænd hvis Laugstole ligge næst om Christiania, i Følge af samme deres Betiening skal være forbundne til at sidde udi Ober-Hofretten, saa kunde det samme maaskee og med Tiden udvides til visse andre Betieninger f. Ex. Præsidenten og Borgemeesteren i Christiania, Amtmanden over Aggershuus Amt &c., hvorved Ober-Hofretten kunde faae et tilsvarende Antal af Assessorer, uden at Deres Kongl. Majestæts Cassé derved blev graveret. Kjøbenhavn den 22 Maji 1756.

Herpaa er i Conscillet paa Fredensborg resolveret saaledes:

Lønningerne udsættes; Ober-Hofrettens Instruction forbedres efter General-Procureurens Betænkning.

CXXXV.

Concept til et Reskript angaaende Ungdommens Antagelse i de Latinske Skoler og deres Forsendelse til Academiet, hvilket blev forfattet, i Anledning af et Forslag, som Biskop og Procanceller Pontoppidan i Januarii Maaned 1756 havde indgivet, bestaaende af 8 Artikler, som fornemmelig angik Remmernes Prøve i Skolerne, og de Attester, de Unge skulde medbringe, naar de i de offentlige Skoler vilde antages. Efterat dette Forslag i Cancelliet var bleven formeret med 3de Art. angaaende privat Dimission, blev det Hans Majestæt den 6 Februarii forestillet, og derpaa den 8 Febr. sendt til Rectors, Procancellers og Decani's Erklæring, som udi et Brev af 12 Februarii til Grev Solst anmeldte visse Erindringer derved, hvorpaa

af

af det ene, saavel som det andet blev forfattet et Udtog, og Biskop Serres tilskrevet derover at give sin Betænkning, derpaa han da indsendte et nyt Forslag til et Reskript, bestaaende af 13 Artikler, hvorudi adskilligt var indført angaaende det, de Unge burde vide, førend de bleve antagne i de offentlige Skoler, hvad dem maatte tillægges i Stipendier, og hvorledes Stipendierne skulde uddeles; at visse Stipendier e. g. til Skoster og Badmel, skulde ophøre; hvorvidt privat Dimission maatte være tilladt, med videre. Efter at dette var indkommen, blev alt det Foregaaende, saavel som den af mig, efter Ordre, forfattede Concept til en Forordning, angaaende Ungdommens private Undervisning og udenlands Reiser (vid supra No. 128.) mig tilsendt, og jeg befalet blant alt dette at vælge, og deraf at tage det, jeg eragtede nyttigt, tjenligt og passeligt, og saaledes opsatte en Concept til et Reskript eller Forordning angaaende alt det Foregaaende, og hvad jeg elker i samme Henseende holdt tjenligt at fastsættes. Udi denne Concept blev Biskop Serres Forslag i det meeste fulgt, fornemmelig, i Henseende til de Unges Antagelse og Stipendierne i Skolerne, en stor Deel af mig tillagt, saavel i Antebning af mit forrige Project, som desuden og noget lidet taget af Biskop Pontoppidans Forslag og Professorernes Erklæring derover.

* * *

Gjøre vitterligt, at da vi ere komne i Erfaring, hvorledes det, som udi Lovens 2den Bogs 18de. Cap. saavel som udi Forordningen om de Latinske Skoler af 17 April 1739, og i særdeleshed udi dens 17de, 18de og 19 Artikler, allernaadigst er anordnet og fastsat angaaende fattige Børns Antagelse i de publique Skoler, og de flette, samt maadelige Ingeniorum Udviisning af Skolerne, og Hensættelse til anden ærlig Haandtering, ikke overalt er kommen udi saadan allerunderdanigst Sagttagelse, og saa noie efterlevet, som ssee burde, da det endnu ofte skal hede, at heel flette og maadelige Ingenia antages i Skolerne, og derfra siden forsendes til Academiet, hvor man saa meget mindre af dem kan vente nogen snyderlig Forbedring i deres Studeringer, som de tillige ere fattige, og formedelst Fattigdom og Mangel paa Livs Ophold nødes til straf at forlade Universitetet, og at reise Hiem, eller begive sig i en Condition paa Landet, hvorfra de siden blot indstille sig igien til de an-

dre Examina saa nogenledes at udstaae, paa hvilken Maade det er umueligt, at de nogenstunde kunde hæve sig, eller komme til nogen grundig Indsigt, hvorved de kunde giøre Fædernelandet saadan Tieneste, som nogenledes kan veie op imod det, som Publicum haver kostet paa at lade dem undervise og underholde i deres Skolegang. Og vores allernaadigste Villie og Hensigt er, ei allene at see den Fornærmelse og Foragt, som Studeringer derunder nødvendig maae lide, forebygget og ophævet, men og, at see de offentlige Latinske Skoler satte i den Stand, at skikkelige og fornemme, formuende og velhavende Folk og kunde faae Lyst at sætte deres Børn derhen til Underviisning, naar de see og erfare, at de kunde giøre det uden Frygt for, at Børnene der skulle blive forførte og vante til Lidelighed, Gemeenskab, Nedrigheid og andre, en studerende Person allermeest uanstændige Laster og Udyder: saa have vi til vores kiære og troe Undersaatters Beste, og til Studeringers ydermere Foræmmelse og Haandhævelse saavel i Skolerne, som paa Akademiet allernaadigst funden for godt, hermed ei allene at igientage forbemeldte Skoleforordnings Bydende, og dens noiaartige Efterlevelse alvorligen at anbefale, men og endeel af dens Artikler saaledes allernaadigst at forklare, skierpe og udvide, og end videre allernaadigst at anordne og befale, som følger:

§. 1.

Det Lovens 2den Bogs 18de Cap. 1ste Art. fastsætter, at Børn, førend de forsendes til de Latinske Skoler, skal have lært noget Hjemme, og Skoleforordningens 16de Artikel nærmere forklarer, det ville vi hermed allernaadigst saaledes have bestemt: At, foruden deres Børnelærdom, som alle bør vide, skiont de ikke skal studere, bør de, som ville antages i de Latinske Skoler, i Forveien at have lært, ei allene at læse reent og uden Anstød Dansk og Latin baade trykt og skrevet, og skikkelig at skrive Sammenskrivt, men de skal og have lært deres Donat og Aurora, og begyndt at giøre smaae Exempler efter de Grund: Regler i Donaten, hvilket sigter saavel til Børnenes eget Beste, da saadant Privatim i mindre Tid kan læres, og disse første Grunde tage alt for megen Tid i de offentlige Skoler, som til Skolernes og Publici Nytte,
da

da Børnenes Nemme derved først nogenledes kan prøves, og deraf skjønnnes, hvorvidt de til Studeringer ere oplagte eller ei, hvortil kommer, at de Forældre, som ikke have Væne til at lade deres Børn dette lære privatim, men vil kaste al den Omforg paa Publico, ere saa meget mindre istand til at fortsætte deres Børns Studeringer med en liben Tilhielp af Publico enten i Skolen, eller paa Academic, og derfor gjøre best i Tide at sætte dem til noget andet at lære. Og da det er at formode, at i de Skoler, hvor der ere 5 eller flere Classer, den nederste Klasse paa den Maade med Tiden kan undværes, og de øvrige meest trængende og slettest aflagte Skolelæreres Løn derved blive noget forbedret, saa have Biskopperne, ved foresaldende Vacance, at overlægge med vedkommende Rectores, hvad der i den Henseende maatte eragtes at være Skolen meest tjenligt, og derom til os at gjøre allerunderdanigst Forestilling.

§. 2.

Naar et Barn først haver lært det, foregaaende Artikel fastsætter, og dets Forældre, Børger eller andre, da forlange at faae det i en Latinsk Skole, da skal de, i Følge Skole-Forordningens 19 Art. bringe Attest med sig om Barnets Nemme. Samme Attest skal være underskrevet af den, som tilforn har informeret Barnet, og desuden af een eller tvende troeværdige, fornuftige og til saadant at skjønnne bequemme Mænd, Præster eller andre, og lyde: At dette Barn er dem nogenledes bekiendt, og af den Fremgang; og da de endog for at give denne Attest, nsie have erkjyndiget sig om dets Art og Beskaffenhed, saa kan de med en god Samvittighed bevidne, at de have befundet det at have et stort Nemme, og frem for andre til Studeringer bequemme Naturens Gaver. Denne Attest skal ved næste Examen, naar Barnet fremstilles, tillige forvises Skolens Inspectorer, paa det der da kan skjønnnes, hvorvidt den Fremgang, Barnet har gjort, og det Haab, det giver om sig, svarer til den medgivne Attest. Dog er alt dette allene at forstaae, saafremt der tillige forlanges, at saadant Barn til Underholdning maae nyde Hielp af

Skolens Beneficier og Stipendier; thi hvad de Børn angaaer, som Forældrene eller andre, paa egen Bekostning, uden Hielp af Publico, ville holde i offentlige Skoler, og lade sig nøie med den frie Information i boglige Kunster, med dem regnes det ikke saa nøie, hverken i denne eller de øvrige Punkter, men det skal være Rector tilladt, slige Børn, naar de først have giort den i foregaaende Artikel ommeldte Fremgang, i Skolen at antage og beholde, ligesom det og overlades til Rectors Samvittighed, isald slige Børn, efter 2 eller 3 Aars Prøve, ikke maatte agtes beqvemme til Studeringer, da troeligen derom at advare deres Forældre eller andre Bedkommende, og i det øvrige overlade det til dem selv, om de maatte finde for godt, heller at hensejtte saadanne Børn til andet, hvortil de maatte være bedre Skikkede og oplagte. Men af de Forældre, Børgere eller andre, som ville have et Barn i Skole med Hielp af Skolens Beneficier, skal Rector, foruden forommeldte Attest, lade sig give saadan Forsigt eller Revers, som Skole-Forordningens 55 Art. omformelder.

§. 3.

Det Lovens 2 Bogs 18 Cap. 7 Art. befaler, og Skole-Forordningens 17de 18de og 19 Art. nærmere forklarer angaaende Ingeniorum Prøve og den offentlige Examen i Skolerne bør af alle Bedkommende baade Lærere og Skolens Forstandere paa det næieste efterleves, og af Biskopperne derover holdes. Dagen til Ingeniorum Prøve skal Rector i Forveien med Skolens Inspectorer overlægge og fastsætte, paa det at de, eller, i det mindste tvende af dem derved kan være nærværende. Ved denne Ingeniorum Prøve skal Beneficiarii eller de Børn, som tage Deel i Skolens Beneficier, særskilt forestilles, hver af sin Classes Lærer, som, paa deres Samvittighed, om ethvert Barn skal erklære, enten det er af stort Zaab, af temmelig godt Zaab eller af lidet Zaab; thi skulde nogen befindes at være af slet intet Zaab, bøe han strax hjemvises fra Skolen, for at hensejttes til anden ærlig Haandtering, dog skal det ikke allene ankomme paa Hørernes Erklæring, men Rector og Conrector skal tillige med dem concurrere i at bestemme, efter

ter deres Samvittighed, Barnets sande Character, som ved et hvert Barns Navn skal tegnes i Protocollen.

Naar dette er skeet, bør Rector og Conrector med Inspectorerne raadstaae, og overlægge, hvilke Beneficiarii der kan beholdes i Skolen, og hvilke der bør hensættes til andet, hvorved bør iagttages, at det Barn, som har faaet Character af lidet Zaab endnu kan beholdes et Aar i Skolen paa Prøve, indtil næste Examen, saafremt det har Hørerens Vidnesbyrd om dets Flid og Lærvillighed, og det ikke er over 12 eller i det høieste 13 Aar. Det Barn som har faaet Character af temmelig godt Zaab kan, efter dets Alder, beholdes 2 Aar eller længere, ifald det kan synes at forbedres; men førend nogen saadan Stipendiarius kan antages i Mesterlectien, maae han kunde fortjene Character af stort Zaab.

Men som den blotte offentlige Examen ikke kan være nok til Ingeniorum Prøve, formedelst de forskjellige Naturens Gaver, da nogle have flion Ihukommelse, og derfor synes at kunde blive til noget, men naar Judicium fattes, aldrig kommer til grundig Værdom, andre have Ingenium, og intet Judicium, hvilke i sig kun ere lidet bequemme, skönt de i en Examen kan synes gode, og maaffee nyperlige; andre derimod kan være langsomme, men have godt Judicium, og gjøre sig derhos Flid, hvorved de kan blive de allerbedste og grundigste, hvilket Lærerne ved den daglige Omgang allerbedst erfare, saa vil det fornemmelig komme an paa deres Samvittighed, og Rectors Dueltighed, at han ikke blot forlader sig paa Hørernes Vidnesbyrd, men selv prøver Disciplerne, og lader sig af Lærerne gjøre Rede og Beviis for deres Attester og Sigende, efterdi det er ham magtpaaliggende, baade, inden han tager dem op i sin Lectie, saa og, inden han sender dem til Academiet, da det kommer an paa hans Nytte, saa og hans Ansvar, om flette Subjecter komme fra hans Haand.

§. 4.

Rector skal holde rigtig Protocol over alle Skolens Discipler. Udi samme Protocol skal han ved hver Discipels Navn nøie og saavidt det sig

sig paa enhver kan passe antegne, naar han er fød, hvem hans Forældre ere, eller have været, hvem d:r have sat ham udi Skolen, givet den udi §. 2. ommeldte Revers for ham, og ellers taget sig af ham, hvad Tid, han blev sat i Skolen, hvor gammel han samme Tid var, hvem der havde underffrevet den ham samme Tid medgivne Attest, hvorledes samme Lyde, hvad Fremgang han virkelig den Tid havde giort, i hvilken Classe han blev sat, og hvad Sted ham udi samme Classe blev anvist, naar han først begyndte at opbære noget af Skolens Stipendier, hvormegent ham siden hvert Aar er tillagt af sliige Stipendier og Beneficier, i hvad Navn de end maatte have, og af hvad Bessaffenhed de end maatte være, om han alt det, ham saaledes er tillagt af Stipendier, virkelig har opbebaaret, eller, om noget, og hvormegent deraf er giemt til Nytte for ham i Fremtiden. Hvad Character ham aarlig ved hver Examen og Ingeniorum Prøve er givet, hver Gang og paa hvad Tid han fra een Classe er hentslyttet op i en anden, med hvad der videre, i Henseende til een eller anden Discipel i Særdeleshed kan være at observere. Dersom en Discipel, efter kort, eller lang Tids Forløb forlader og qvitterer Skolen, uden at forsendes til Academiet, da skal udi samme Protocol rigtig anføres Aarsagen hvorfor, og Maaden, paa hvilken det er skeet, samt om og hvad Testimonium vitæ ham er givet. Denne Protocol skalde Biskopperne lade sig forevise, saa ofte de besøge Skolerne, og derudi tegne, at den er dem foreviist; saa skal den og bestandig være ved Haanden, fremlægges og forevises saavel ved den offentlige Examen og Ingeniorum Prøve, som naar der raadslaæes om Stipendiernes og Beneficiernes Uddeeling, paa det at Skolens Forstandere, Inspectorer og andre Vedkommende derudi kan eftersee og erfare, hvad de, angaaende enhver Discipels Alder, Nemme, Flittighed, Fremgang i Studeringer med videre, forlange eller behøve at vide.

§. 5.

Med Stipendierne og deres Uddeeling blant Skolens Discipler forholdes saaledes. Naar den offentlige Examen og Ingeniorum Prøve, Dimissionen og Translocationen er forbi, og Rector udi den i Foregaaende

gaaende Artikel ommeldte Protocol, har antegnet enhver Discipels Characterer med videre ham angaaende, bør han først forfatte et Mandtal over alle de fattige Discipler, som frequentere Skolen, og derudi iligemaade ved hver Discipels Navn sætte den Character han ved samme Examen og Prøve har faaet af stort Zaab, temmelig godt Zaab, eller lidet Zaab, og derefter med Skolens Forstander overlægge, hvad enhver Stipendiarius, efter hans Trang og Fremgang, Disciplernes Antal og Skolens Formue, kan i det følgende Aar nyde, være sig af Kostpenge (hvor Kosten er ophævet) Legatis, Brødpenge, Skolens Indtægter af Accidenser, Liig- og Copulations-Penge og hvad Navn det være kan, hvornæst Rector derover forfatter et Forslag, (derudi Mandtallet med Charactererne bør indføres) som af Skolens Forstandere igien bør undersøges og eftersees, om de finde noget derved at erindre, enten at nogen er fornærmet, eller andre kunde være tiemt med mindre, eller hvad det og maatte være. Naar dette er afgiort, og Forslaget af Skolens Forstandere tillige er underskrevet, bør det indsendes til Biskopen, for af ham at approberes, og naar det da af ham er approberet, staaer det fast, at enhver kan vide, hvad han i samme Aar har at giøre sig Regning paa, saafremt han ikke imidlertid ved Lædighed, Efterladenhed eller paa anden Maade gier sig dertil uværdis; dog skal det være Rector tilladt at beholde et lidet Overskud tilbage for de Discipler, som kunde komme til Skolen, førend nyt Forslag skeer, ifald de tillige maatte være særdeles trængende.

§. 6.

Da der ere visse Legata til endeel Skoler, til Brød daglig at uddele, Skoster kaldet, eller Badmel for Disciplerne at indløbe, Skoe og Strømper at uddele, hvilke Legata efter forrige Tidens Bessaffenhed, og efter Stifternes christelige Hensigt, have været nødige og nyttige, men, efter vore Tidens Omstændigheder, mere skadelige, Studeringer til liden Agt og Ære, som og derved løkkes og drages endeel Bettelarme til de nederste Lectier i Skolerne, som siden gaae Skolen igiennem og vænnes til et foragteligt Værelse, som Skole-Forordningens 19 Art.

omtaler, andre Misbrug at fortie; saa vilde vi hermed allernaadigst have befaleet: at alle slige Distribuker aldeles skal ophøre, og dog Stifternes Hensigt i alle Maader opnaaes, i det hver en Skilling af slige Legater skal komme Disciplerne til mere Nytte, men i rede Penge og en samlet Summa, som Forældre, Formyndere, og de, som tage sig af saadanne Børns Pleie, bedre kan anvende til Børnenes Brug og Nytte, naar de veed, hvad de have at vente. Ligesom og den Etik, som udi nogle Latinske Skoler endnu skal være i Brug, at nogle af Disciplerne gaae om, hver Dag ved Middags Tid, med en Kurv og Bøsse, og synge for Dørene, aldeles skal være affkaffet, og hellere paa en anden Maade, i den Sted, Indbyggerne besøges med en luft Bøsse i Huset kvartaliter af et Par Discipler, som Rector dertil udfilker, og siden med Skolens Forstandere, som tillige bør have Nøglen, aabner Bøssen.

§. 7.

Da Skoleforordningens 19de Art. foreffriver, at det ikke maae staae enhver, som faaer det i Sinde, frit for at sætte sine Børn i offentlige Skoler det Almindelige til Tynge, men ikkun dem, som med en ringe Hielp af Stipendiis og Beneficiis, og atter med et ganske maadeligt Tilskud af Beneficiis kan hielpe sig af deres eget; men der findes visse Skoler saa rigelig begavede, at Discipler, endog i temmelig Antal der nyde noget saa Anseeligt, at det langt overgaaer det, som kan kaldes en ringe Hielp eller ganske maadelig Tilskud, hvorfor og desfflere, endogsaa fra andre Stifter, søge Sted i slige Skoler; men saadanne, efterat de i Skolen have havt store Beneficia, naar de komme til Akademiet, hvor de meest behøvede Hielp, og hvor Rangden af Studentere ei tillader, at Stipendia kan strække til dem alle, ere ganske forlegne, og nødes til, for Fattigdom og for Livs Opbold, strax efter Deposiken at begive sig Hiem, og søge om at undervise paa Landet eller blive Skoleholdere, og kan altsaa ikke komme til nogen reeffkaffen Indsigt, men finde sig ved de store Skolestipendier mere skuffet, og deres Tid forfømt, til at begynde eller lære noget andet: Saa have vi allernaadigst fundet for godt hermed at bestemme, hvad der skal forstaaes ved

ved den ringe Hielp, eller det ganske maadelige Tilskud af Stipendiis, nemlig: det Høieste nogen Discipel i sliige vel begavede Skoler virkelig maat nyde og oppebære til Hielp af Beneficiis er 30 Rdr., og det ifkun i den øverste Classe, om han det behøver, i de andre Classer, i Forhold til deres Fremgang og Trang, 24, 20, 15, 10 Rdr. og derunder.

§. 8.

Da det dog herefter, ligesom tilforn, i de rigelig begavede Skoler, lige saavel som i andre skal være tilladt aarligen til de fattige Discipler at uddele alt det, som indkommer, og til Underholdning og Hielp for dem er henlagt og bestemt, saa maae og enhver Stipendarius deraf aarlig tillægges alt det, ham, i Forhold til Disciplernes Antal og Skolens Fornue, efter hans Fremgang og Trang, og efter den 5 Artikels Formeldning kan tilkomme.

Men naar det, en Discipel saaledes er tillagt, overgaar den oven fastsatte Summa, nemlig 30 Rdr. i det Høieste, og saa Forholdsviis, da ber ham dog ikke mere deraf udbetales, end bemeldte Summa, og det øvrige giemmes til Hielp for ham ved Academiet, hvilket Rector saaledes indfører, saavel i sit aarlige Regnskab som udi den i 4de Art. ommeldte Protocol, hvor han ved hver vedkommende Discipels Navn, aarlig antegner alle 3de Summer, nemlig det ham er tillagt i Stipendium, det han deraf virkelig har oppebaaret, og det, som er oplagt til Hielp for ham ved Academiet. Naar da saadan en Discipel dimitteres fra Skolen til Academiet (thi ifald han qvitterer Skolen forinden, mister han det, der er oplagt for ham, og det ber komme en anden til Hielp,) ber Rector, i Forstandernes Overvarelse, giere Afregning med ham efter Protocolens og de aarlige Regnskabers Medfør, over det, han har været tillagt i al den Tid, han har gaaet i Skolen, det, han deraf virkelig har oppebaaret, og det, der er oplagt for ham, som han endnu har tilgode, hvilken sidste Summa strax efter Dimissionen sendes til Biskopen i Stiftet, som efterhaanden, og ligesom han skønner, at han det kan behøve, remitterer ham den til Academiet, dog saa, at in-

tet deraf remitteres, førend efter et heelt, eller, i det mindste et halvt Aars Forløb, og efter at han med privat Præceptors Attest har beviist, at han inidlertid bestandig har opholdt sig ved Academiet, der opført sig skikkelig, og været særdeles flittig i at søge Professorernes Forelesninger, derom han desuden bør skaffe Attest fra vedkommende Professorer; thi dersom han enten ikke opholder sig ved Academiet, eller ikke med forommeldte Attester beviser sin Flittighed, bør han ikke nyde noget deraf, men det bør efter tvende Aars Forløb anvendes til Hielp ved Academiet for en anden skikkelig og trængende Discipel fra samme Skole, som dertil af Rector recommenderes og af Biskopen udvælges. Over det, som saaledes i Skolen er oplagt for Deposituris, og derfra Biskopen tilsendt, og han efterhaanden, efter hvert halv eller heelt Aars Forløb, remitterer dem til Academiet, bør Biskopen holde en særskilt Regnskabsbog. Og som det saaledes for slige Discipler er bedre, jo mindre de have oppebaaret i Skolen, saa bør Rectores i de vel begavede Skoler have noie Indseende med, at Stipendiarii af de dem aarlig tillagte Stipendiis ikke faae Lov at oppebære mere, end det, de endelig behøve til Hielp til deres nødvendige Underholdning, paa det det øvrige kan oplægges til nogen Hielp for dem ved Academiet.

§. 9.

Rectores skulle ei allene, i Følge Skoleforordningens 58 Art. i enhver Testimonio Scholastico sætte enten han, som fattig, af Skolen haver nydt Kost, Klæder, Bøger og andre Beneficia, eller og han, uden nogen Skolens Bekostning, allene haver havt Gavn af den offentlige Underviisning, men de skulle og, i de Testimoniis, som gives Stipendiariis, udtrykkelig melde om enhver, i Overeenstemmelse med det, som ved hans Navn er anført i den forhen anbefalede Protocol: naar han er fød; hvem hans Forældre ere, eller have været; hvem der har sat ham i Skolen, og ellers taget sig af ham, eller han har havt Tilstød af; Tiden naar han blev sat i Skolen; hvor gammel, han samme Tid var; hvad Fremgang, han allerede forher havde gjort, og hvad Sted i Skolen ham da blev anvist; hvad Characeter han siden hver Gang

Gang haver havt ved den aarlige Examen og Ingeniorum Prøve; naar han ferste Gang blev tillagt noget af Skolens Beneficiis, og hvor meget han siden hvert Aar deraf har oppebaaret, samt den ganske Summa af alt det, han saaledes har nydt i den Tid, han har gaaet i Skolen. Er noget deraf aarlig oplagt til Hielp for ham ved Acadmiet, bør det, og Summen deraf iligemaade meldes i Testimonio Scholastico. Forsømer en Rector at anføre og forklare noget af Foregaaende udi det-en Stipendiario medgivne Testimonio til Acadmiet, bør han derfor hver Gang mulcteres paa 10 Rdr. til Universitetets Cassé. Udi de Testimoniis, som gives dem, der ikke have nydt nogen Slags Stipendium eller Beneficium i Skolen, bør Rector forklare, om de selv have Midler, eller have formuende Forældre, der ere istand til at underholde dem ved Acadmiet, uden at de behøve nogen Hielp eller Tilstød af academiske Stipendiis.

§. 10.

Da det og er erfaret, at nogle Deposituri have taget sig den Frihed til Examen Artium ved Deposithen at angive mindre, end de virkelig i Skolen have lært, allene til den Ende, at de selv derved ville synes til Examen Philosophicum at have saa meget forbedret sig, skönt de ikke vide mere, end det, de allerede have vidst i Skolen, hvorunder deres Rectors Rygte da maae lide: saa skal enhver Rector, til at forebygge saadant, hver Gang han demitterer nogle til Acadmiet, ei allene i enhver Testimonio anføre det, Skole-Forordningens 30 Art. befaler, men og desuden til Decanus for det philosophiske Fakultet indsende en Tabelle over alle dem, som det Aar demitteres, og hvad de i Skolen i alle Vidensfaber og Sprog have lært og præsteret, hvilken Tabelle det Aars Decanus skal besørge fremlagt paa Consistorii Bord den Dag, samme Skole kommer til Examen, paa det hv:r Examinator deraf kan see, hvad han af enhver kan fordre og lade dem giere Rede for.

§. 11.

I Henseende til de Disciple, som for Drukkenskab, eller anden Lidderlighed og Starnagtighed, forvises fra en offentlig Skole, skulle

saavel Rectores Scholarum, som Rector og Professor ved det Kongl. Universitet, nøie iagttage, og allerunderdanigst efterleve Skole-Foreordningens Bydende i dens 45, 46 og 47 Artikel. Og paa det bemeldte Artiklers Bydende af alle Vedkommende desto bedre kan iagttages, saa bor enhver, som til at informere og dimittere antager sig den, der tilforn har søgt en offentlig Skole, i det Testimonio, han giver ham til Academiet, udtrykkelig melde: At han tilforn har søgt den Skole, at han paa den Tid, nemlig i det Aar, og den Maaned forlod samme, hvad Klasse han samme Tid sad udi, og hvad Sted han havde i samme Klasse: af hvad Aarsag det skeede, hvad Indholden var af det han ved hans Bortgang givne Testimonium vitæ, om han derpaa strax kom under nogen andens Information, og hvis det var, hvis Information, han siden bestandig har været under, og hvor længe han har været under dens Information, som nu demitterer ham. Forsømmer han at anføre noget af dette, mulcteres han paa 10 Rdr. til Universitetets Cassé, men befindes han uretlig at have anført enten det ene eller det andet, bør han desuden straffes med Relegation paa 1 á 3 Aar. Derimod maae en Rector ikke nægte nogen Discipel hans Dimission fra Skolen og saadant Testimonium vitæ, sem. han har fortient, naar hans Forsældre eller Børger det forlange; allermindst maae han derudi giøre nogen Vanskelighed, i Henseende til den Discipel, som ikke har oppebaaret noget af Skolens Beneficiis og Stipendiis. Da det og ofte skal hændes at een eller flere Disciple forlade den Skole, de hidindtil have frequenteret, og hvoraf de ikke kunde vendte, førend efter nogle Aars Forløb at blive demitterede til Academiet, og det allene fordi de ikke ville bringe deres Studeringer til den Modenhed, som Rector udfordrer af dem, han skal dimittere til Academiet, men tænke at gaae en Vei og lettere at slippe iglennem, ved det, de formaae een eller anden Student strax at give dem Testimonium til Academiet; saa anbefales slige Studentere, som ved deres Willighed forsøre de Unge, hermed at tage sig vare, og ikke at paatage sig at demittere nogen til Academiet, med mindre hans Levnet og Omstændigheder ere dem bekiendte, og de i tvende

tvende eller, i det mindste i et Aar selv have informeret ham. Saa skulde og Professorerne nøie paasee, at fornemmelig iblant dem, som vil have Udgang til academiske Stipendia, og deraf behøve Tilsted til Underholdning, ved Academiet, ingen antages, uden de, som have gjort saadan Fremgang i deres Studeringer, som Loven, Academiets Fundaß og Skole=Forordningen udfordre, og hvorved de kan eragtes at blive Publico til Nytte og ei til Lynge.

§. 12.

Da de Unge i de offentlige Skoler faae et Slags Forsmag paa Academiet, og Rector bedst bør og kan forstaae, hvad der udfordres af dem, som med Nytte for dem selv kan forsendes til Academiet, hvortil kommer, at Forældre og Børgere, fornemmelig de, som ikke selv forstaae det, ofte blive bedragne af de private Informatorer, som, om deres Børns og Myndlingers Fremgang, ofte indbilde dem langt mere, end den i sig fortienet; saa skienne fornuftige Forældre og Børgere vel selv, at det er til deres egen Sikkerhed, og deres Børns Fordeel, om de, efter at de ere privat informerede, paa et Aars eller nogen Tid sætte dem i en offentlig Skole, hvortil de og hermed atter blive opmuntrede. Dog skal det, i Henseende til de Børn, som selv have Midler, eller hvis Forældre dertil have Evne, og selv ville underholde dem ved Academiet, herefter som tilforn, staae Forældrene og Børgerne frit for, saavel at lade dem privat informere, hvor og af hvem de ville, naar de allene, i Henseende til de antagende Informatores holde sig Lovens 2 Bogs 18 Cap. 16 Art. og Forordningen af 23 November 1697 efterrettelige, og i det øvrige opfylde Skole=Forordningens Bøydende i dens 6te Art., som og at lade dem dimittere til Academiet og give Testimonium af den, der har informeret dem, saafremt han dertil, efter Loven og Academiets Fundaß, er berettiget. Men ligesom flige privat Dimitterede ikke formodes at behøve noget Tilsted af academiske Stipendia, saa skal de ei heller have Udgang, eller kunne antages til noget academisk Stipendium eller Beneficium, i hvad Navn det end maatte have, og under hvad Naafynd det end maatte være (dog bør dette ikke

ikke udstrækkes til dem, som enten allerede ere, eller inden dette Aars Udgang blive privat dimitterede og efter foregaaende offentlig Examen inskriberede ved Academiet.)

De derimod, som ere privat informerede, og dog ville have Udgang til at nyde Stipendia og Beneficia, skulde i Følge af Skole-Forordningens 61 Art., førend de forsendes til Academiet, enten paa nogen Tid sege en offentlig Skole og derfra dimitteres, eller i det mindste, offentlig af Rector i en saadan Skole lade sig examinere, og af hansen derpaa tage Testimonium til Academiet, hvilket han ikke bør give dem, med mindre de ved Examen ere befundne omtrænt at have gjort samme Fremgang i deres Studeringer, som de han fra den publiqve Skole dimitterer til Academiet. I den Henseende skal det ei allene ved Deposithen og Inscriptionen nøie iagttages og i Protocollen antegnes, hvem der ere privat dimitterede, og ikke have havt Testimonium fra nogen Rector i en offentlig Skole, men enhver Ephorus for et Stipendium eller Legatum ved Academiet, skal og hver Gang, han foreslaaer nogen til saadant et Stipendium eller Legatum at nyde, om enhver udtrykkelig melde, hvad Aar, og fra hvilken Skole han er dimitteret, og af hvilken Rector han er bleven examineret, og har faaet Testimonium til Academiet.

§. 13.

Rector, Procanceller og Professore ved Kiøbenhavns Universitet skulde, saafremt de ikke selv derfor vilde staae til Ansvar, have nøie Indseende med, at Skole-Forordningens 19 Art. nøiagtigen efterleves, og overholdes, ved det, at de Rectores, der antage slige Fattige, som ved Deposithen paa Academiet maatte befindes ganske maedelige af Nemme og Fremgang, rigtig erlægge den dem derved dicterede Mælt af 20 Rdr. Saa skulde de og paasee, at Testimonia Scholastica indrettes efter den foregaaende 9 Artikels Forskrift, og at de, som sig derimod forsee, erlægge den dicterede Mælt af 10 Rdr. Og paa det de desbedre kunde være istand til at skionne, hvorvidt en Rector, enten i den ene, eller i den anden Henseende maatte have forset sig, og være enten mindre, eller

eller mere straffældig, saa skulde Testimonia Scholastica ved Censuren paa Academiet ei allene fremlægges af Decanus, men og af samtlige Professores nøie giennemgaaes og sammenholdes med de Prøver, de Unge have aflagt saavel in Examine Artium, som ved at forfærdige Specimen Styli (hvilket, i Følge Forordningens 30 Art. endelig ex tempore bør aflægges), paa det de saaledes af denne Sammenligning kunde dømme, hvorvidt den Fremgang, enhver af de Fattige have viist i Examen, kan svare til det Begreb, der i Testimoniis er givet om hans gode Nemme og Dømmekraft, til den Tid, han haver tilbragt i Skolen, og anvendt paa Studeringer, og til den Bekostning, Publikum haver gjort paa at lade ham undervise og lære.

§. 14.

Rector, Procancellor og Professores skulde iligemaade ved Censuren iagttage og anmærke fra hvilke Skoler de bedste, og fra hvilke de flætteste Candidater jævnlig dimitteres, paa det de saaledes kunde vide og være istand til at give Underretning om, hvilke Rectores og Skolelærere der næiest iagttage og allerunderdanigst efterleve vores allernaadigste Anordning og Hensigt, og overalt i deres Skole-Embede udvise den største Flid og Dueltighed. Saa skulde de og paaagte, om der iblant de Unge, som ere examinerede, findes een eller anden, som i Examen særdeles haver udmærket sig, og viist kiendelig Fremgang frem for alle de øvrige, og da tillige eftersee det saadan En givne Testimonium Scholasticum, for deraf at erfare, om han og i Skolen har viist særdeles Flittighed og givet Prøver paa et stort Nemme og hyperlige Naturens Gaver, da de ei allene skulde see for ham at udfinde en liden Flittigheds Belønning, men og, ifald det derhos af hans Testimonium erfares, at han er ganske fattig og trængende (saasom om hans Forældre, eller de, han haver havt Tilstød af, ere døde, eller forarmede ic.) søge strax eller saa snart mueligt at forbielpe ham til Kosten paa Communitetet, eller noget andet Stipendium, paa det, at saadant et opvakt Hoved, og derhos flittig, som man med Tiden kunde love sig noget stort af, ikke for Fattigdoms Skyld skulde nødes strax at forlade Academiet;

og derved betages Leilighed at bringe sine Studeringer til større Nødenhed. Saa skulde de og blant de øvrige, som de af Testimoniis erfare at være trængende, og at have givet stort Haab om sig i Skolerne, antagne dem, som i Examen have viist den beste Fremgang, paa det de siden, ved at bortgive Stipendia Academica, kunde vide at foretrække dem, saafremt de ved Academiet vedblive at vise samme Flittighed, og at bestyrke og formere det om sig givne store Haab. Det samme skal og iagttages ved Censuren efter Examen Philosophicum. Over alt dette skal ved Censuren holdes rigtig Protocol, hvorudi ei allene skal indføres, hvad de samtlige, eller de fleste af dem, i Henseende til alle foransførte Poster concludere, men derudi skal og anføres enhver's Votum, som, i Henseende enten til det ene, eller det andet, maatte være af anden Mening, end de fleste.

§. 15.

Paa det, der og desbedre kan blive Leilighed at udfinde Stipendia til Hielp for de sær opvakte Hoveder blant de Unge og derhos trængende, saa have Rector, Procancellor og Professore, saavidt muligt, og Fundahterne det tillade, at see derhen, at de, som vel ere skikkelige og flittige, og lære hvad de bør, men dog ikke kan regnes blant fieldnere Hoveder, eller siges frem for andre at udmærke sig, og give særdeles stort Haab om sig, ikke lettelig beholde Stipendia Academica længere end i 3 Aar; thi da det maae formodes, at de, som nyde Stipendia, baade ere gode Hoveder, og anvende deres hele Tid paa Studeringer og paa at høre og repetere Professorernes Forelæsninger (det Ephori og bør have Indseende med, og være ansvarlige for;) saa er denne Tid, for flige tilstrækkelig til at afslovere deres Cursum, og, med Berømmelse, at udholde de anbefalede Examiner, altsaa er det billigt, at de, naar samme Tid er forbi, forlade Stipendia, og derved giere Plads for andre. Derimod kunde visse af de største Stipendiis, saafom Collegium Borrichianum og nogle andre forbeholdes dem, som i deres Triennio og ellers have viist, at de bør regnes blant udmærkede Hoveder, og ere saadanne, af hvilke man har Marsag at love sig noget Stort, paa det de
ved

ved Hielp af et saa anseeligt Tilstød, kunde fortsætte deres Studeringer og Arbeide, og derved bringe Academiet saavelsom Fædrelandet baade Ære og Nytte. Kiøbenhavn den Junii 1756.

CXXXVI.

En Skrivelse til Hr. Geheimeraad Greve af Holstein tillige med og angaaende foregaaende Project, hvorudi Anledningen og Grunden til visse Ting derudi anføres, fornemmelig de, hvorudi jeg ikke har været af Mening med de andre.

* * *

Indsluttet haver jeg den Ære at tilsende Deres Høigrevelige Excellence den Concept, jeg er befaleet at opsætte til en Forordning eller Reskript, angaaende fattige Børns Antagelse i Skolerne og Forsendelse til Academiet, Ingeniorum Prøve, Stipendiorum Uddeeling med videre, som jeg maatte eragte nyttigt og tjenligt samme angaaende. Da mig, ved dens Forfattelse ere mødte adskillige Tvivl, blant hvilke der have været nogle, som jeg ikke har fundet mig istand til at opløse, saa holder jeg mig saa meget mere forbunden til at fremsætte og derved at underkaste deres Høigrevelige Excellences eget høie paaskionnede Grunde og Regler, som jeg derved har seet mig beføiet til at iagttage; nemlig:

1) Holder jeg for, at formuende og rige Forældre, som selv baade ville og kunne underholde deres Børn, ikke lettelig bør indskrænkes i Hensende til den Stand, de ville udvælge og bestemme deres Børn til; allermindst bør de hindres fra at lade dem studere, thi enten de lære lidet eller meget, saa er det dog alletider bedre, end om de lærte slet intet; lære de ikke det, de kan fortiene deres Brød ved, saa formodes de desuden selv at have det, de kan leve af. Naar en riig Mand nogen Tid har ladet sin Søn informere, og da faaer i Ende at sende ham til Academiet, paa det han der kan benytte sig af Professorernes Forelæsninger, formener jeg, det ikke bør nægtes ham, omendskiont han ikke just har gjort den Fremgang, som i Almindelighed af andre udfordres; thi hvor det gaaer, kan han dog alletider lære noget, og for-

bedre sig paa Akademiet. Haver han ikke saa godt et Hoved, og er ikke saa sittig, eller ikke i Forveien har gjort den Fremgang, som en anden der er fattig, saa er han derimod istand til at betale en anden og lærere for at repetere og giennemgaae Professorernes Forelæsninger med sig, hvoraf opkommer en dobbelt Nytte, at den Rige bedre begriber det, der saa ofte giennemgaaes og gientages for ham, og nødvendig maae beholde noget deraf, og den Fattige, men derhæs flittige finder derved, til at ernære sig, et saadant Middel, hvorved han selv forbedres og bliver fastere i det, han har lært, da disse Repetentes, som jeg ønskede at være mere i Brug hos os, kan anses som et Seminarium, til at tage gode Professores af. I den Henseende kan jeg hverken være for, at Rectorer i de offentlige Skoler allene skulde have Monopolium paa at demittere til Akademiet, eller at man i Almindelighed ved Akademiet skulde vise den yderste Strengthed i at paastaae visse faste satte Kundskaber af alle dem, som maatte forlange at indskrives, men jeg holder for, at begge Dele bør indskrænkes til Stipendiarius eller dem, som udi Skolen og paa Akademiet ville have Udgang til Stipendia og Beneficia, thi da disse underholdes af Publicum, saa er dette og berettiget til at paastaae meget af dem, og det er ei Umagen værd i adskillige Aar, i Skolen, saavelsom paa Akademiet, at underholde den samme Person, for derved i Fremtiden at faae en Degn, Skoleholder, slet eller maadelig Præst eller anden Embedsmand. Jeg haver og herudi Tydsklands Exempel for mig, hvor man dog maae tilstaae, at Studeringer og Videnskaber i vore Læder virkelig blomstre. Det er bekjendt, at saasnart nogen melder sig ved et tydsk Universitet, for der at studere paa sin egen Bekostning, bliver han strax uden nogen foregaaende Examen indskriberet, da derimod Stipendiarii ere under den allerstærkeste Opsigt, og blive jævnlig og paa det allerfærpeste examinerede. Jeg haver ofte ønsket, at der ved vores Universitet blev gjort mere Forskiel paa Stipendiarii og de øvrige Studenter, og at de første maatte være under noget stærkere Opsigt.

Det eneste, jeg skienner, at herimod kan indvendes, er at flige Personer af maadelig Nemme og Fremgang, naar de først ere indskribede ved Academiet, lettelig gaae de øvrige Examina igiennem, og derved da blive berettigede til at gjøre Ansøgning om Præstekald og andre vigtige Embeder, derudi de ligesaa vel, som en anden Lærdere og Duesligere, kan ved een eller anden Leilighed naae deres Huske. Men derpaa svares, at, ifald man vil forebygge dette, skal det ikke faa meget skee, ved at vise Strengthed i den Examen, der foregaaer deres Inscription ved Academiet, som i den, der foregaaer deres Dimission fra Academiet; thi det er egentlig den sidste Examen, der gjør dem til Candidati Ministerii, og giver dem Ret til at søge Præstekald og andre Embeder, da derimod den første Examen kun giver dem Ret til at studere paa Academiet, for der at lære mere. Baade kan det let træffe sig, og træffer sig heel ofte, at den, som i den ene Examen er meget slet, i den anden er meget god, og omvendt. At der ved den sidste Examen bruges største Strengthed, og det uden Forskiel mod alle, haver jeg slet intet imod. I Henseende til Foregaaende haver jeg, paa de Steder, hvor Professorerne befales at bruge Strengthed ved den Examen, som foregaaer Inscriptionen, søgt fornemmelig at indskrænke det til dem, som ville have Udgang til Stipendia og Beneficia paa Academiet.

2) Da det ikke kan nægtes, at der jo ere mange slette og maadelige Studentere, hvis Uvidenhed faa meget mere falder i Dinene, som de tillige ere fattige, og det er saa meget mere fordærveligt for dem selv, som Studeringer er det eneste, hvorved de skulle fortjene deres Bred og Underholdning, saa spørges, paa hvad Maade slikt best for Fremtiden kan hemmes, enten ved det, at Professorer befales med største Strengthed at examinere alle dem, der fremskille sig til Inscription; og tillige ville have Udgang til academiske Stipendia, og blant dem bortvise alle de, der ikke have den Kundskab, som udfordres, og give kiendelig Haab om sig, at de i Fremtiden kunde blive Publikum til Nytte, og ikke til Lynge; eller og ved at tilholde Rectores, at de ikke i Skolerne antage andre fattige Børn, end de, hvis ypperlige Hoved og ugemene Flittighed til-

lader, at man kan gjøre sig stort Haab om dem, og ifald de siden ikke befindes at svare dertil, da at bortvise dem. Jeg maae tilstaae, at naar jeg betragter Studeringer og Academiet for sig, anseer jeg det første Middel for det sikreste og det, hvis Udøvelse er lettest; men naar jeg betragter Studeringer i deres Hensigt til det almindelige Bedste, og i den Forbindelse, de staae udi med de øvrige Ørene, som bidrage til det borgerlige Selskabs Velgaaende, da finder jeg mig i mange Henseender beskiæmt til at foretrække det sidste Middel. Naar en fattig Person, som derhos har et maadeligt Hoved, fra en offentlig Skole demitteres til Academiet, kan man omtrent regne, at han er 20 til 24 Aar gammel. Ifald han da rejseres, spørges der, hvad han skal foretage sig? At lade sig paa nye informere, for at lære noget mere, og derpaa fremstille sig igien, vil for saadan En neppe lykkes; at begynde paa at lære et Haandværk, er for ham for sildig, da han maafee 8 à 10 Aar tilforn havde været ganske beqvem dertil, og derudi heel vel havde naaet sit Maal; en god Bonde bliver der neppe af den, som indtil hans 20 eller 24 Aar ikke er vant til andet Arbeide med Legemet og Hænderne, end at bære en Bog; det samme er at forstaae om ethvert Haandværk, som udfordrer strengt eller haardt Arbeide. Det bliver saaledes ei andet tilovers for saadan En, end at han enten bliver Dagdriver og Betler, hvilket er det rimeligste, eller han bliver gemeen Soldat, et Haandværk, som Publikum ikke med Beføstning bør oplære Folk til, og om han end bliver Tiener hos en Herre, saa er dette Slags Folk, naar de intet vide andet, dog ei heller de Nyttigste i Staten. Altsaa reiser sig deraf, de fleste Lider et dobbelt Onde; et Menneskes beste Aar, i hvilke han skulde lære det, hvoraf han siden kunde ernære sig, ere unyttig bortdrevne, og hans timelige Velsærd derved saa godt som forspildt; og Staten bliver betaget en Borger, som i en anden Wei kunde været nyttig for den, og bliver i det Sted, gierne bebyrdet med en Betler og Dagdriver. Derimod, naar saadan En i hans 13de, 14de, 15de eller 16de Aar, hjemvises fra Skolen, kan han sættes til et Haandværk eller anden Næringsvei, hvortil han

han er bedre oplagt, og hvorudi han kan blive Staten nyttig, som derved kan anses at have vundet en Borger. I den Henseende ansæer jeg det som Hovedsagen og det uskylldigste, ja nyttigste Middel, at Rectoris tilholdes og indskierpes, i Tide at udsætte dem af Skolerne, som ikke ere oplagte til Studeringer. Dog er jeg saa meget mindre for, at det andet Middel recnt forbigaaes, som det behøves til at udføre dette; da det ikke feiler, at jo endeel Rectoris blive efterladne i at prøve Disciplernes Fremgang, Nemme og Genie, naar de fornemme, at Professores ere alt for lemsældige i at antage alle og enhver, og de saaledes see, at de, hvordan det end gaaer, ikke have nogen Mulct eller Paamindelse at befrygte.

3) Ved Ingeniorum Prøve, og de udelige Disciplers Udviisning af Skolerne, maae jeg tilstaae, jeg ikke lover mig meget af den Næste Inspectores Scholæ derved skal udvise, og den Opsigt, de dermed bør have. Skolens Forstandere ere paa de fleste Steder Sognepræsten eller Provsten tillige med Byens Magistrat; blant disse sidste er der ofte kun een, og ofte ikke een eneste, som haver studeret; den eller de, der have studeret, saavel som Præsten og Provsten kan være brave og retskafne Mænd i deres Embeder, og dog ikke være oplagte til at skienne om et ungt Menneffes eller Barns naturlige Tilbøielighed og Beqvemhed, Nemme og Genie. Det samme kan og siges om Biskopen, som er Skolernes øverste Tilsynsmand; dertil kommer, at naar Skolen er noget talrig, og Rector, ved den publice Examen, ret vil prøve Disciplernes Nemme og Fremgang, kan den medtage ei allene nogle Dage, men og flere Uger, og da er det ikke at forlange, at en Biskop, isald han er paa Stedet, Præst, Provst eller Borgemeister, som alle have andet at tage vare, i al den Tid bestandig skulle være nærværende; men naar de ikke have været nærværende ved Examen, kan der ei heller meget agtes paa deres Betænkning om det øvrige, saasom de dog maae referere sig til det, Rector og de øvrige Lærere have annoteret og fortælle dem. Jeg er derfor herudi, saavel som næsten i alt det øvrige, af Meening med Hr. Biskop Zerfleb, og holder for, at det fornemmelig

melig vil komme an paa Rectorernes Flid og Duelighed. Altsaa vil det bedste Middel, til at opnaae denne saa magtpaaliggende Hensigt, blive, at Rectores saavel ved Frygt for Straf, som ved Haab om Belønning forbindes til at bruge al muelig Opmærksomhed og Varsomhed ved Ingeniorum Prøve og fattige Børns Untagelse i Skolerne, hvorefter hen herer, at de blive forvissede om, saavel at deres derudi udviste Efterladenhed og Eigegyldighed vil blive straffet og med Mulet anseet, som at deres Flid og Duelighed vil af et heelt Collegium blive iagttaget og anmærket, hvor der saaledes alletider, ved forefaldende Leilighed, kan faaes sikker Efterretning derom. Rectores kan og ansee, som en væsentlig Belønning, det Privilegium, de herved faae, at de, som vil have Afgang til academiske Stipendia, ikke maae til Academiet dimitteres af anden end dem, hvilket dog i sig, saa meget mindre kan ansees for ubilligt, som den, der til sine Studeringers Fortsættelse vil have Hielp af Publicum, ikke maae undslaae sig for nogen af de Prøver, som til Publici ydermere Sikkerhed, blive paabudne. Men paa det Rectorer ikke skulde misbruge den dem derved givne Myndighed, eller ansee Disciplerne som Bordenede til Skolen, har jeg anseet det for nødvendigt tillige at fastsætte, at en Rector ikke maatte nægte nogen Discipel hans Dimission fra Skolen, og Testimonium vitæ, naar hans Forældre eller Børger det maatte forlange.

4) Det Spørgsmaal, om der hos os er for stor en Mængde fornemmelig af fattige Studentere, er et Problema, som jeg ikke tilfulde veed, og maaskee endnu ikke har Erfarenhed nok til at opløse. Betragter man den Mængde, her er af Studentere, som næsten ikke foretage sig andet, eller have anden Besskæftigelse, end at skrive Suppliquer og at oversøbe Bedkommende om at nyde et Præstekald, som de ofte gjøre sig uværdige til, og ubequemme til ret at forestaae, i den Tid, de allene anvende paa at anholde derom, saa finder man Anledning til at bekræfte Qvæstionen; seer man sig derimod om i Provindserne, hvor en skikkelig Mand ofte er meget forlegen for at faae En til at informere sine Børn, kunde der maaskee gives nogen Leilighed til at nægte den.

den. Jeg seer adskillige Fordelse, som Studeringer visselig vilde finde deraf, om det kunde mages saaledes, at ingen applicerede sig derpaa og forblev derved, uden de, der enten selv havde Midler, eller vare hyperlige Hoveder. Men, om det og var mueligt at bringe det derhen, at de Anstalter, som i den Henseende baade tilforn ere soeide, og herved soies, bleve noiaigtigen ereqverede, saa er jeg dog ikke vis paa, at deraf jo og kunde flyde nogen Uleilighed. Hvor det gik, kunde man da ikke vente, at faae Studentere til Degne- eller Skoleholder-Embeder, fornemmelig, da Degne-Embeder ikke just ansees som et Trin til Præste-Embedet, men snarere, som en Belønning for Skoleholdere. Iuidlerid kan det dog have sin Nytte, at disse Folk, (nemlig Degne og Skoleholdere) de fleste Tider have nogen Studering. Det treffer sig ofte, at en skikkelig og formuende, skjønt derfor ikke riig Mand paa Landet, som har et Drengbarn, hvis Tilbøielighed, Nemme og Genie, han endnu ikke kiender, ikke just for samme Barns Skyld allene vil eller kan holde en Student, og give ham Kost og Løn. Er der en Degn eller Skoleholder paa Stedet, som nogenledes har studeret, kan Faderen ved ham faae Barnet underviist i de første Grunde, som de bør vide, der antages i de publiqve Skoler, og derved tillige faae nogen Slags Kundskab om Barnets Lyst og Nemme. Det synes altsaa, at iblant dem, der studere, kan nogle faa maadelige Ingenia, og derhos fattige vel taales, men det har ei heller Nød, i hvad Anstalter, der end gøres, at der jo alletider bliver nogle saadanne at finde. Det var allene at ønske, at de paa een eller anden sikker Maade kunde skilles fra de øvrige, som allene burde have Udgang til vigtigere Embede. Jeg troer og, at den store Mængde af fattige Studentere vilde mindre falde i Dinene, og være mindre til Uleilighed, ja mindre skadelig, om man kunde faae saavel de fattige Studiosi Theologiæ, som Capellaner overtlydede om, at det eneste og sikkerste Middel til at faae et Præsteskald, ikke just var at opholde sig i Kjøbenhavn, for der at overløbe og overhænge Ministerne, men, at de ligesaavel kunde vente at blive anbragte, naar de forbleve i Provindserne, og der foretog sig et eller andet, en Studiosus

Theologiæ anstændigt Arbejde og Forretning, hvorved de paa en skikkelig Maade kunde have deres Ophold, og derudi opførte sig saaledes, at de derom fortiente og erholdte deres Foresattes gode Sludsmaal og Recommendation.

Jeg er vis paa, at mangen en Student, saavelsom Capellan, der ellers kunde blevet en skikkelig og ductig Mand, er bleven fordærvet, just i den Tid, da han haver lagt her og været Sollicitant; thi, som endeel af dem i samme Tid ikke tænke paa andet, end at skrive Supplicher, og at løbe om, for at skaffe sig Adresse og Patroner, saa ei allene lære de intet videre, men de glemme og ofte det, de have lært, blive vant fra Arbejde, og komme i med et ørkesløst Levnet, hvortil kommer, at da de, i Særdeleshed Studenterne, imidlertid intet fortiente, saa geraade de undertiden i den yderste Armod, og komme i med at betle, hvormed gierne følger, i det mindste et Stin af Lidetlighed.

5) I de fleste Poster af denne Concept har jeg fulgt Hr. Biskop Zerflebs Forslag, som, efter mine Tænker, er heel vel grundet, og viser hans store Indsigt i Skolevæsenet, og dets Bessaffenhed. Det, som i de sidste Artikler er anført, angaaende Stipendia Academia, anseer jeg allene, som et Forsøg, som maaskee, om nogen Tid, kunde give Anledning til en mere ordentlig og fuldstændig Indretning, saaledes at blant de Fattige, som aarlig deponere, blev et vist Antal af de Bedste aarlig valgte til at nyde Stipendia, som, efter deres Trang, der nød dem, maatte være inddeelte i 3 Classer s. g. nogle 30, andre 40, og de høieste 50 Rdr. Disse Stipendia maatte de ikke nyde længere end i 3 Aar (thi derved kunde der gøres en vis Beregning over, hvor mange der aarlig kunde antages) i hvilken Tid de maatte være under temmelig Opsigt, og i det mindste, engang om Aaret examineres, for at see, hvorvidt de forbedrede sig, og fortiente at beholde Stipendia. Derimod maatte visse Collegia eller andre af de største Stipendiis forbeholdes de Ældre, som allerede havde givet Prøver paa grundige Kundskaber, og vare istand til at manuducere andre, og paa andre Maader at gjøre Academiet Tieneste, og bidrage til dets Hæder.

Men

Men dette er res altioris indaginis, som sætter adskillige Forberedelser forud, og først bør forsøges i det Mindre.

6) Concepten er saaledes forfattet, at promulgationen kan ske enten ved et Reskript, eller ved en Forordning. Da Professorerne, i deres Erklæring, melde, at de ansee Sagen af saa stor Vigtighed, og de muelige Følger saa betydelige, at de ei endnu tør raade til, at samme, især ved en trykt Forordning, skulde udgives, saa havde jeg og tænkt, at det var best, først at forsøge det, ved et Reskript til Rector og Professorer, og samtlige Biskoper; men jeg maae og tilstaae, at den indeholder visse Ting, som ikke vel paa den Maade kan blive bekendte nok, eller komme til alles deres Kundskab, som det angaaer.

7) Da det for nogle Maaneder siden var Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt, at der skulde udgaae en Forordning om Ungdommens private Information, og Udenlands-Reiser, hvortil jeg og indleverede en Concept af 9 Febr. h. a., dertil jeg samme Tid ei fornam videre, saa har jeg herudi indført det, som udi samme Concept indeholdes, angaaende den ene Post, nemlig den private Information, siden samme stod udi Forbindelse med den Materie, her afhandles; men da der, angaaende den anden Post, herudi ikke er noget indført, saa, ifald det endnu maatte være Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt, at derom noget skulde anordnes, og fastsættes, saa skulde jeg underdanigst indstille, om det sidste Stykke af samme Concept (som indeholder det, der angaaer Udenlands-Reiser) her, som den 16de og sidste Artikel kunde tillægges. Hvilket alt jeg saaledes indlader under Deres Høigrevelige Excellences eget høie Paaskiønnende og Godbefuldsindende, og haver den Ære, steds at være ic. Kjøbenhavn den 16 Junii 1756.

CXXXVII.

Erklæring over Kammer-Collegii Brev til Brev Holstein af 15 Martii 1746, hvormed fulgte en Extract af Gouvernementets Brev i Beskinding til Kammeret af 12 Novemb. 1755, derudi de begiere, at der maae være tvende Underretter paa St. Croix, og tvende Underdommere, en Byfoged og en

Landsfoged, som selv tillige forrette Skriver-Tjenesten, og ønskede til Landsfoged at faae en Person, der forstod Engelsk; derhos de og forespurgte sig, hvem det tilfaldt at forrette Skifterne efter Kongl. Btientere, da General-Gouverneuren har paalagt Secretereren at forvalte dem, hvilket de begiere approberet og melde, at det saaledes har været Brug i Compagniets Tid.

* * *

Det Gouvernementet i Vestindien andrager angaaende tvende Underretters Nødvendighed paa Eilandet St. Croix, synes Omstændighederne og Stedets Besskaffenhed at bestyrke. Bemeldte Eiland skal være omtrent af samme Størrelse, som Sielland; det kan da ei andet, end være meget ubeleiligt saavel for dem, der have en Sag i første Instans, at de skal reise en 8, 10 à 12 Mile, for at besørge noget, eller møde i Retten, som og i Særdeleshed for Vidner, om de, for at aflægge deres Vidnesbyrd, skulle reise saa lang en Vej, og dog ofte være i Uvished om, at de paa den Dag eller den Reise kunde blive expederede. Da det nu for Tiden neppe er mueligt, at 4 Btiente, nemlig tvende Dommere og tvende Skrivere paa dette dyre Sted kan leve af de Sportler, som falde ved disse tvende Underretter, saa bliver der vel intet andet for, end at enhver af Dommerne maae tillades ved en Fuldmægtig at lade Skriver-Embedet forrette, dog paa Dommerens eget Ansvar, paa samme Maade, som overalt paa Landet i Norge er brugeligt. Thi skönt jeg ikke er meget for at en Dommer, naar det kan undværes, og han desuden kan leve, tillige skal forrette Skriver-Embedet, saa seer jeg dog i nærværende Tilfælde og for Tiden ikke andet Middel til at befrie Deres Majestæts Cassé for en nye Udgift; thi i Fremtiden, naar Landet bliver mere befolknet, kan det vel komme dertil, at tvende Underdommere og tvende Skrivere heel vel derpaa Landet kan leve og ernære sig. Det eneste, jeg derfor ved dette Forslag har at erindre, og formoder at blive iagttaget, er: a) Da enhver af disse tvende Underdommere i Følge Forordningen af 31 Martii 1755, Art. 8, vel kommer til at forrette Skifterne i det District, hvorover Jurisdictionen er ham betroet, saa vil det og være fornødent,

at

at enhver af dem, i Følge af den allegerede Artikels Bydende, blive tilseiede tvende vederhæftige Mand af det Secrete-Raad, som tillige med dem for Sterboernes og de Umyndiges Midler skal staae til Ansvar, og at det Secrete-Raad selv baade skal have Indseende med, og in Subsidium være ansvarlig for alle de Umyndiges Midler, som komme ind under enten den gamle eller den nye Jurisdiction, paa det at de Umyndiges og offentlige Midler ikke, ved denne Foranstaltning, skal tabe noget af den Sikkerhed, som den allegerede Forordning har sørget for at forskaaffe dem. b) Naar der saaledes bliver tvende Underretter paa St. Croix, maae Gouvernementet videre indberette, hvorledes det, i Overeenstemmelse med Forordningen af 31 Martii 1755 dens 1ste og 2den Artikel best kan indrettes og foranstaltes med den paa Landet anordnede Fertigelses- og Gielbs-Commission, om der og paa Nordstiden af Landet bør indrettes tvende slige nye Commissioner, hvilket vel bliver nødvendigt, eller om det kan have sit Forblivende ved de tvende Commissioner, som allerede ere anordnede. Det var at ønske, at Gouvernementet ikke havde ladet sig nøie med blot at giøre dette Forslag om en nye Underret, men noget vidtløftigere havde indberettet, hvorledes denne Indretning (som medfører mere, end de synes at have indseet) med alt hvad deraf dependerede, best og beqvemst kunde iværksættes. c) Da den Bysfoged og Byskriver, som sidst gik ud, havde Bestallinger paa at være, den ene Bysfoged, og den anden Byskriver over hele Landet, og Bysfogden Friderich Ursin vel er død, men Byskriveren Engelbrecht Zesselberg endnu skal leve, saa holder jeg for, at han, ved denne Forandring og nye Indretning, ikke i nogen Maade bør fornærmes, men at han i alle Maader bør beholde, hvad hans Bestalling lyder paa, saafremt han ikke selv godvillig afstaaer noget deraf, imod en anden Fordeel. Det er desuden vanskeligt nok at faae beqvemme og duelige Ffolk hen til dette langt fraliggende Sted, som desuden er udraabt for at være usundt, men det vilde blive endnu vanskeligere, isald Ffolk fik Anledning til at troe, at dem, som gik derhen, ikke just saa nøie blev holdt ale, hvad dem her var lovet, men at de let

ved een eller anden nye Indretning, som der jævnlig kan være at vente, kunde blive betaget noget af det, dem var lovet, og de vare komne i Besiddelse af. Saavidt jeg kan slutte mig til, er Hensigten vel, at Byskriver Zeffelberg skal tillige være Bysfoged i Byen og den Deel af Landet, som kommer til at sortere derunder, til hvilket Embede han er ganske beqvem, ligesom jeg og vil haabe, at han dermed bliver fornøiet, fornemmelig, da denne Jurisdiction vel bliver den største og kommer til at indbefatte den største og meest befolkede Deel af Landet; thi da det der, saavelsom i de fleste Kjøbstæder i Danmark og Norge forholder sig, som Gouvernementet melder, at Byskriveren haver langt bedre og flere Indkomster, end Bysfogden, saa kan det vel være rimeligt, ifald Landet blev deelt i tvende lige store og lige gode Dele, at han da hellere vilde være Byskriver over det hele Land, end Bysfoged og Byskriver over det halve. d) Det Navn af Landfoged, som Gouvernementet formener, denne nye Dommer kunde gives, ansæer jeg ikke for det beqvemteste, siden samme synes at medføre, at hans Jurisdiction maatte strække sig over hele Landet, ligesom deraf og vilde synde, at Retten maatte kaldes Landsstinget, hvilket Navn dog allene tilkommer Overretten over hele Landet, hvorudi Landsdommeren præsiderer. Da jeg af Gouvernementets Skrivelse seer, at der paa den længst fraliggende Ende af Landet er en Bye, navnlig Friderichs-Stad, udi hvilken den nye Dommer skulde holde Ting, og hvilken altsaa kommer til at sortere under hans Jurisdiction, saa mener jeg, han kunde kaldes Bysfoged i Friderichs-Stad paa St. Croix og de tvende Bysfogder der paa Landet saaledes distingveres ved de tvende Byers Navne, i hvilke de skulde boe og holde Ting.

Den anden Qvæstion, som Gouvernementet fremsætter, nemlig: hvem der skulde forvalte Skifterne efter de Kongl. Betientere? ved jeg ikke, hvad der kan have givet dem Anledning til. Det er bekjendt, at overalt i Kjøbstæderne i hele Danmark og Norge, naar Kjøbenhavn allene undtages, have de Kongl. Betientere ikke noget særdeles Forum, men sortere ligesaavel, som alle andre, under Bysfogdens og Byens Juris-

risdiction, og deres, saavel som alle andres Skifter forrettes af Byefogden tillige med Magistraten, hvor der er Magistrat, men hvor ingen er, af Byefogden allene. Da nu Forordningen om Justitiens Administration paa Deres Majestæts Eilande i America, i dens 8 Artikel, i Almindelighed og uden Undtagelse fastsætter, at Skifterne skal forrettes af Byefogden tillige med Byeskriveren paa hvert Sted, med tvende hannem af det Secrete-Raad tilføiede vederhæftige Mænd, saa behøvedes, i den Henseende, ikke nogen speciel Ordre, men det havde været let deraf at slutte, at de Kongl. Betienters ligesaavel som alle andres Skifter af disse foromnævnte burde forrettes. Dersom enten General-Gouverneuren, eller den, der har Navn af Amtmand paastod, at disse Skifter burde tilfalde dem, kunde jeg finde nogen Rimelighed derudi, men jeg seer ikke, paa hvad Grund de kan tillægges Secretereren. Den Aarsag, som dertil anføres, er af ingen Betydning, og, om det end har været saaledes i Compagniets Tid, saa var det ei saa meget at undre over, at Compagniet ved deres Secreterer, lod Skifterne forvalte efter deres egne Betiente. Imidlertid, da Byefogden vel ikke endnu er kommen i Besiddelse af at forrette disse Skifter, og jeg gierne troer, at Byefogden, naar han tillige bliver Byeskriver, desuden kan have sit rigelige Udkomme, saa kunde det vel blive ved Gouvernementets Foranstaltning, dersom man allene var forvissat om, at de og havde iagttaget alt, hvad derved burde iagttages, fornemmelig i Henseende til Sterboernes og de Umyndiges Midlers Sikkerhed, som den anførte Forordnings 8 Artikel heel vel har sørget for, i Henseende til de Skifter, der administreres af Byefogden. Men da Gouvernementet aldeles intet derom melder, i deres Skrivelse, og man af Foregaaende ikke just har Anledning til at troe, at det saa nøie er iagttaget, saa kunde dem esster min Formening, herpaa svares: At, da Forordningen om Justitiens Administration paa Hans Majestæts Eilande i America af 31 Martii 1755 i dens 8 Art. i Almindelighed, og uden nogen Undtagelse fastsætter, at Skifterne skal forrettes af Byefogden med Byeskriveren og tvende ham adjungerede vederhæftige Mænd

Mænd af det Secrete-Raad ic. saa følger deraf, at det og tilfalder Byefogden med de ham adjungerede at forrette de Skifter, som foresalde efter de Kongl. Betientere: men dersom Gouvernementet maatte fornemme, enten at deraf vilde flyde nogen betydelig Uleilighed, eller og, at det derimod kunde blive til nogen særdeles Nytte, om disse Skifters Administration bleve henvagte til det Secrete-Raad, saa havde de samme at indberette, og derhos at foreslaae, paa hvad Maade der kunde havees fuldkommen Sikkerhed for disse Sterboers og de derved eksisterende Myndlingers Midler med videre. Thi hvad det angaaer, at der udi saadanne Kongl. Betienteres Sterboer kan foresindes saadan Ordres og Documenter, som ikke enhver bør være bekendt, saa kan den deraf befrygtende Uleilighed desuden let forebygges ved det, at een eller tvende af det Secrete-Raad udnævnes, at være tilstæde ved slige Sterboers Forsøgning saavel som Aabning og Papirernes Revision, for da at til sig tage de Papirer, som allene angaae Hans Majestæts Tjeneste, og den Af dødes Embede, og tillige ere af den Bestaaffenhed, at de ikke bør være bekendte. Kiøbenhavn den 2 Julii 1756.

H:rpaa resolveret i Cancellie-Collegio saaledes:

General-Gouverneuren tilskrives i Forveien, at indberette den i Erklæringen ommeldte Oplysning og Betænkning.

CXXXVIII.

Erklæring over Krigs-Cancelliets Pro-Memoria af 21 Febr. 1756, hvor med fulgte en Supplique fra Commendanten i Corsøer Obrist-Lieutenant Paasses af 12 Febr., derudi han besvarer sig over, at en Person eller affat Skoffer navnlig Aage Mogensen Lyndberg (som er under Action, og ved Slagelse Byeting dømt til at rømme Kongens Riger og Lande, fordi han havde conciperet en Angivelse over Obrist-Lieutenanten, da han dog tilforn ei allene ofte var advarer, men og ved Reskript af 19 April 1747 var befaleet under Straf af at forvises Landet, eller henvættets til evigt Fængsel, at

at afholde sig fra at paasætte Folk Banrygte, eller concipere for andre) sigger og angriber ham med Stævneemaal og vil føre Vidner over hans Opførsel i hans Embede, og saaledes sikkalisere over ham: derfor han, som en aldygtig Mand begierer at blive befriet, og at Hage Lyndberg ikke maae tillades at føre Vidner over ham hans Embede angaaende. Tillige med Stiftamtmandens Geheimeraad Scheels, og den anordnede Actors Virkedommer Dinesens Erklæringer af 17 og 11 Martii.

* * *

Hvorledes Commendanten i Corsøer Obrist-Lieutenant Paass har opført sig i hans Embede, det er saavel Søren Nielsen, som Hage Mogenssen Lyndberg aldeles uvedkommende, for saavidt de ikke selv derved ere forurettede, saa at de i den Henseende ligesaaalidet ere berettigede til at føre Vidner over ham, som at anlægge Sag imod ham; men han er i begge Tilfælde berettiget til at fremsætte Exceptionem Illegitimationis imod dem, og derved at faae dem afviste med deres Stævneemaal. Dersom Søren Nielsen for hans Angivelse blev tistalt til at lide Straf, i Anledning af Lovens 6 B. 21 Cap. 2den eller følgende Artikler, og han da paastod at føre Vidner, for at berise hans Angivelses Sandfærdighed, da kunde der endda være noget for ham at sige, og, omendskiønt det vel ikke blev en privat Person tilladt ved saadan Anledning, at begynde Inquisition over en Embedsmand eller Dyrighedsperson, men det allene blev det Offentliges Sag, saa vilde dog denne Paastand om Vidners Førelse, efter mine Tanker virke saa meget, at man, i at bestemme hans Straf, ikke ligesvem kunde ansee Angivelses Indhold, som falsk og usandfærdig, efterat det var bleven ham nægtet, ved Vidners Førelse at bevise dens Overeenstemmelse med Sandhed; men da Grunden til den fiscaliske Auction, som er anlagt mod Hage Mogenssen Lyndberg, ikke just er Usandfærdigheden af den Angivelse, han har conciperet for Søren Nielsen (skiønt man seer af Actors Virkedommer Dinesens Erklæring, at Hage Mogenssen selv for Retten den 8 September har tilbageladst dens Indhold, og derved saa godt som tilstaaet dens Usandfærdighed) men at han, imod de adskillige ham givne Advarsler, og tvertimod den til ham ergangne com-

minatoriske Befalning af 19 April 1747 har understaaet sig at concipere og skrive Angivelse for andre, saa er der nu ikke et Ord for ham at sige, og han kan ikke paa nogen Maade, eller under noget Slags Paaskud med mindste Skin af Ret anses for Competent til at føre Vidner angaaende Commendantens Opsørsel i hans Embede, men de af ham, til den Ende, udtagne Stævneemaal afgive allene et nyt Beviis paa dette uroelige og uregierlige Menneskes overmaade store Tretteskierhed og Lyst til at føre andre i Fortræd og Vidtøstighed.

Nu kunde Obrist-Lieutenanten vel, i den Henseende, være ganske roelig og sikker, da de Stævninger, som Lage Mogensen saaledes maatte faae i Ende at udtage, nødvendig maae forkyndes for Actor, som da vel iagttager at excipere mod ham, som incompetent, da det vel ikke vil seile, at jo Dommeren afsøiser Stævningen; hvilket man og erfarer tvende Gange at være skeet.

Men da den gamle Mand ikke indseer disse Formaliteter, og derimod troer, at han nødvendig maae lade en Procurator møde for sig i Retten, hver Gang, han bliver stævnet, hvilket da forarsager ham Omkostninger, som hans Omstændigheder ei vel skal kunde taale, saa, paa det han kunde komme i Noelighed og ikke bestandig være udsat for den trættere Mogensens falske Angreb, skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Scheel (thi om Reskriptet, efter Supplicantens egen Begiering, allene gif til Borgemeister og Byfogden i Corsøer, vilde Lage Mogensen nok hitte paa at stævne ham til at høre Vidner ved andre Retter uden for Corsøer By): At det ikke maatte være Lage Mogensen tilladt, under den mod ham anlagte fiscaliske Action at føre Vidner over eller mod Commendanten i Corsøer, Obrist-Lieutenant Paass, hans Embede eller Tieneste og hans Opsørsel derudi angaaende, men at de Stævneemaal, som han til den Ende maatte befindes at fremkomme med, burde fra Retterne, som ulovlige og incompetentes afvises. Kjøbenhavn den 5 Julii 1756.

Cancelliets Resolution var saaledes:

Ordre til Stiftamtmanden efter Erklæringen og Notis deraf til Krigs: Cancelliet.

CXXXIX.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Geheimeraad Bernstorff og det Tydske Cancellie af 20 Sept. 1755, derudi han forespørger sig, hvem det i Danmark og Norge tilfalder at bestikke Formyndere for de afdøde Officers efterladte umyndige Born? formener derhos, at det er rimeligt, at det tilfalder den militaire Jurisdiction, som forretter Skiftet, men mener tillige, at det let kan blive til Skade for de Umyndige. Dette Pro-Memoria havde tilforn været i Krigs-Cancelliet, hvorfra den 14 Oct. 1755 var svaret, at de vel bleve bestiktede af de militaire Jurisdictioner, og af Chefen for det Regiment, som den Afdøde havde staaet ved, for hvilket der dog kun var Kongl. Anordning, i Henseende til Norge, men at det var at ønske, at det blev henlagt til de civile Jurisdictioner at bestikke Formyndere, naar Skiftet af de Militaire var sluttet. Da dette Pro-Memoria atter fra det Danske Cancellie blev tilsendt Krigs-Cancelliet, indkom Deres Svar ved et Pro-Memoria af 24 April 1756, hvormed fulgte Copie af deres Svar til det Tydske-Cancellie, dertil de refererede sig, og begierde at det derudi giorte Forslag i Henseende til de tydske Provincer, og maatte finde Bisald og foreskrives, som en almindelig Regel for Fremtiden i Danmark og Norge.

* * *

Iblant de Pligter, som Øvrigheds personer hos os ere paalagte, er neppe nogen mere byrdefuld og vanskelig, end den Pligt at bestikke Formyndere og Værger for Umyndige: Det er ikke nok, at Øvrigheden maae forrette denne Part af deres Embede i alle Maader for intet, og uden nogensinde at nyde det allermindste derfor, og det, enten den Umyndige selv er fattig eller riig; men den forbinder dem og til meget Arbeide og Møie, og sætter dem desuden i stort Ansvar og Bove. Dersom den bestiktede Formynder ikke kan giøre Myndlingen forsvarlig Rede og Rigtighed for hans Arvepart, og udbetale ham alt hvad ham med Rette tilkommer, er Øvrigheden, som har bestikket ham, derfor

in Subsidium ansvarlig, og maae udrede det af egne Midler. Dette Ansvar er hos os lige i Henseende til alle Børgere, og strækker sig ei allene til de saa kaldte satte, men og til de fødte Børgere, ja endog til de testamentariske Børgere, for saavidt de hos os ere brugelige. Dette gier, at Øvrigheden ei allene nøie maae undersøge en Mands Tilstand og Bederhæftighed, førend de betroee ham et anseeligt Børgemaal, og siden aarlig lade ham aflægge Regnskab, og revidere samme, for at erfare hans Beholdning, men de maae og (fornemmelig naar de ikke tilfulde ere forvissede om Børgens Bederhæftighed, eller og, at der ikke ere mange Bederhæftige at vælge iblant) daglig og idelig have Opsigt og Indseende med Børgen og hans Forvaltning, erkjendige sig om de Panters Beskaffenhed, i hvilke de Umyndiges Midler blive satte, lade sig forevise de derfor udgivne Obligationer, saavel som de frugtesløs staaende Capitaler, og, som oftest selv tage begge Dele, Obligationerne saavel som Capitalerne, i Forvaring. Læge de enten feil i at bedømme en Mands Tilstand, hvilket dog let kan hænde den Allerforsigtigste, eller de forsømme noget af Foregaaende, kan det komme dem dyrt at staae. Man har ved Høieste-Ret havt mere end eet Exempel paa, at Øvrighedspersoner, som længe have været i Betiening, og som man dog uft ikke har kunnet beskylde for megen Efterladenhed, ere udi een eneste Sag blevne dømt til, af deres eget, at bidrage mere til at holde en Myndling skadesløs, end de, udi deres ganske Betienings Tid havde fortient ved Skifter og Sterboers Forvaltning. Naar en Umyndig haver en anseelig Arvepart, og Formynderskabet da er meest fordelagtigt, i Henseende til den $\frac{1}{3}$ Deel; Formynderen nyder af det, der aarlig oplægges, da staaer Øvrigheden i største Ansvar, og løber største Fare, skjønt de aldeles intet vinde derved, og ikke nyde det allermindste derfor. Dertil kommer, at de i dette Tilfælde, ofte maae lide adskillige Chicaner, og maae giere sig dem til Uvener, som ere den Umyndige nærmest i Byrd og Blod, og altsaa ere nærmeste fødte Børgere, naar de, for den Umyndiges og deres egen Sikkerheds Skyld, ikke kan eller bør betroee dem Børgemaalet. Derimod, i det Tilfælde, hvor en Mynd-

ting kun haver lidet, og der altsaa intet for Formynderen er at vinde, kan de ei allene vente sig Uvenskab og Chicaner af den, de beskikke til Bærge, men maae endog ofte derom holde Proces ud med ham; saa at, hvor det gaaer, kan en Øvrighed ikke vente at vinde andet ved at opsynde denne sin Embeds-Pligt, end et stort Ansvar, adskillige Chicaner, og enten den enes eller den andens Uvenskab.

Af Foransførte Skønn:s lettelig, at en Jurisdiction eller Øvrighed neppe paatager sig at beskikke Formyndere for andre end dem, hvor de vide, at de, efter Lov og Forordninger, dertil ere forbundne, og altsaa kunde vinges dertil, om de og vilde undslaae sig derfor.

Lovens 3 B. 17 Cap. fastsætter: at Øvrigheden skal beskikke Bærger for Umyndige. Omendskjønt nu Loven paa samme Sted ikke tydelig bestemmer, enten det skal være at forstaae om den Øvrighed, som forretter Skiftet, og tildeeler de Umyndige deres Arvpart, eller om den Øvrighed, under hvis Jurisdiction de Umyndige for deres Person sortere, saa er det dog af Lovens Analogie klart, at Lovgiverens Hensigt nødvendig maae have været at tale om den Øvrighed, som forretter Skiftet. Saaledes befaler Lovens 3 Bogs 17 Cap. 4 Art. at Øvrigheden (nemlig den Øvrighed som det i Følge foregaaende Artikler, tilfalder at beskikke Bærger) strax skal tilkiendegive den sødte Bærge Dødsfaldet, saafremt han er fraværende, hvilket ikke kan være at forstaae, uden om den Øvrigh:d, som forretter Skiftet, som det samme og er paalagt i Lovens 5 Bogs 2 Cap. 4 Art. I sigemaade fastsætter Lovens 3 Bogs 17 Cap. 25 Art., at Børnepenget ikke maae føres af det Herred, Birk eller Ene, som Arven er falden udi, hvilket og tydelig nok viser, at det er Øvrigheden paa det Sted, hvor Arven er falden, der skal have Indseende med Bærgeren og de Umyndiges Midler, og staae til Ansvar for, at de ikke forødes, og at det altsaa og maae være ham, der skal beskikke Bærgeren. Ligesom nu deane Mening bestandig in Praxi har været antaget, saa har man og i den Henseende en authentisk Fortolkning i Forordningen om adskilligt Justitiens vedkommende af 31 Martii 1719 Art. 1 som befaler: At alle de,

der, som Samfrænder eller Skifte-Commissarier, forrette noget Skifte, skal, saasnart Skiftet er til Ende bragt, under 100 Rdr. Straf 2c. være tilforpligtede, strax at indgive til den Jurisdiction, som Skiftet ellers efter Loven tilkom at forvalte, hvor mange de Umyndige ere, hvad dem udi Arv er tilfalden, og hvorudi Midlerne bestaae, da Øvrigheden, under lige Straf, strax skal ordinere de Umyndiges Formyndere efter Loven: Saa skal og, naar Skifteforvalterne have anmeldet Øvrigheden, hvorledes Skiftet er udfaldet, Øvrigheden saadant udi Byens Bog lade indføre og protocollere. Det er bekiendt, at den Jurisdiction, som ved en speciel Bevilling er betroet Skifte-Commissarier eller Samfrænder, ikke strækker sig videre eller til andet, end at skifte og dele; siden de altsaa ikke kan bestikke Formyndere, saa spørges, af hvem de da, i dette Tilfælde skal bestikkes; og da siger denne Forordning, at det skal indberettes NB. ikke til den Jurisdiction, under hvilken de Umyndige, for deres Person sortere, men til den Jurisdiction, som Skiftet ellers efter Loven tilkom at forvalte, hvilken baade skal bestikke Formyndere for de Umyndige, og lade Skiftets Udfald i Byens Bog indføre. Skal da den Jurisdiction, som det efter Loven tilfalder at forrette Skiftet, bestikke Formyndere, naar Skiftet forrettes af Commissarier eller Samfrænder, saa følger deraf, at den samme Jurisdiction meget mere maae bestikke Formyndere, naar den selv virkelig forretter Skiftet.

Det, som Loven saaledes har tilsigtet og fastsat, som in Praxi bestandig har været antaget, og som den allegerede Forordning end tydes ligere har bestemt, det er og i sig ei allene det billigste og beqvemteste, men det er og ganske nødvendigt. Det er billigt, i Henseende til den bekiendte Regel: Commoda et Incommoda sibi invicem respondere debent. At forvalte et Skifte, forrette de derved foresaldende Auctioner, og give Skiftetrevet bestreven, er noget, som Vedkommende de fleste Tider oppebære et skikkeligt Salarium for, og kan ansees at vinde noget ved. Derimod at bestikke Formyndere er noget, som Vedkommende ikke
 nyde

nyde det mindste for, men paakaster dem et stort Ansvar, og forarsager dem megen Møie og Besværlighed. Det er da billigt, at disse tvende Forretninger følges ad, og at den, som vil have de Commoda, der flyde af den ene Forretning, og bør have de Incommoda, som følge med den anden. Det er og i den Henseende, man bestandig har holdt for, at en Skifteforvalter ikke nyder Skifte-Salarium allene for den Umage, han har med at administrere Skiftet, men fornemmelig for det Ansvar, han staaer udi, i Henseende til de Umyndiges Midler. Paa denne Grund ere de Anordninger bygte, som fastsætte: At, omendskjønt Skiftet forrettes ved Commissarier eller Samfrænder, saa skal dog den ordentlige Skifteforvalter ligesuldt nyde hans Skifte-Salarium, saafremt der ere umyndige Arvinger, men, naar alle Arvingerne ere myndige, nyder han intet; Ratio: i første Tilfælde maae de dog beskikke Børgere for de Umyndige, og staae til Ansvar for deres Arvemidler, og altsaa fortjene de derved deres Salarium, men i sidste ere de og derfor befriede, siden der ingen umyndige Arvinger ere. Denne Billigheds Regel vilde blive ophævet, og de derpaa grundede almindelige Sætninger aldeles kuldkaafede, ifald det udi eet eller andet Tilfælde blev fastsat, at een Jurisdiction skulde administrere Skiftet, forrette de derved faldende Auctioner, udstæde Skiftetrevet, og oppebære det Salarium, som for disse Forretninger bør betales, og en anden Jurisdiction derimod, uden at nyde det Allermindste derfor, skulde bebyrdes med at beskikke Formyndere for de umyndige Arvinger i samme Sterboe, og staae til subsidiel Ansvar for deres Arvemidler. Ligesom nu denne Indretning i sig er grundet paa Billighed, og adskillige andre hos os værende Foranstaltninger igien have sin Grund i den, saa er den og ganske nødvendig, og kan neppe taale nogen Forandring. Det er ikke nok, at Formyndere for de umyndige Arvinger i et Sterboe beskikkes, naar Skiftet er til Ende, men Øvrigheden bør, i Følge Loven, strax, saasnart Dødsfaldet er dem bekiendtgiort, beskikke og indkalde umyndige Arvingers Formyndere, paa det de ved Skiftet og Sterboens Behandling kan være nærværende, og der iagttage de Umyndiges Lærv og Bøste.

En Skifteforvalter vilde ofte være ildefaren, fornemmelig naar der blant Arvingerne ere nogle Myndige og andre Umyndige, om der ved Skiftets Behandling ikke bestandig mødte een eller flere paa de Ummyndiges Vegne, som kunde give deres Samtykke til det, de fandt at være til de Ummyndiges Fordeel, og protestere mod det, de fandt at være til deres Fornærmelse. Det vilde og foraarstige megen Uleilighed, naar ingen ved Skiftet var mødt paa de Ummyndiges Vegne, om den Formyndter, som ved Skiftets Slutning blev beskiftet for dem, da fandt sig besøiet til at protestere mod et eller andet, som under Skiftets Behandling var passeret, og foretaget, og han formeente at være til Skade og Fornærmelse for de Umyndige, som da først vare komne under hans Værgemaal. Dertil kommer, at da der, i Henseende til slige Øvrigheds Forretninger og Pligter, endelig maae være een og den samme Regel for alle og enhver, saa maae og i Henseende til Formynderes Beskikkelse, een af følgende tvende Sætninger, som et almindeligt Principium antages, nemlig: enten maae det tilfalde den Øvrighed at beskikke Formyndere og Værger, under hvis Jurisdiction de Umyndige, for deres Person fortære, eller og det maae tilfalde den Øvrighed, som forretter Skiftet, og tildeler de Umyndige deres Arvepart.

Dersom det første antages, da vil deraf flyde utallige Vanskeligheder, og de militaire Jurisdictioner vil derved allermindest finde sig holdne, siden deraf vil flyde, at naar en ung Officer, Lieutenant, Fændrik, Volonteur eller Cadet, tilfalder en Arv, det da tilkommer den militaire Jurisdiction at beskikke Formyndere for ham, saafremt han er under sine 18 Aar, og Curator, saa fremt han vel er over sine 18, men under sine 25 Aar, deraf da let kan følge, at en Regiments-Chef i Kjøbenhavn eller Holstein kommer til at beskikke Formyndere for en Arv, som er een af hans Regiments Officerer eller en Cadet tilfalden i Bergen eller Trundhiem, og som bestaaer i Capitaler, der paa samme Steder i Huse, Gaarde, eller andre Eiendomme ere udsatte. Den samme Vanskelighed vilde og møde ved de civile Jurisdictioner. Som det da ikke gaaer an at fastsætte, at Formyndere skal beskikkes af den Øvrigh-

hed,

hed, som de Umyndige for deres Person fortere under, saa bliver ei andet tilovers, end at man maae holde sig ved den anden Regel, nemlig at den Øvrighed, som forretter et Skifte, bør bestikke Formyndere for alle de Umyndige, som nogen Arv paa samme Skifte tilfalder, hvilken Regel i vores Danske og Norske Lovkyndighed kan ansees som et almindeligt Axioma, der ikke taaler nogen Undtagelse. Jeg veed vel, at herimod kunde indvendes, at der endnu gives et Tertium, og at det kan paalægges den Øvrighed at bestikke Bærger og Formyndere, hvis Jurisdiction Tingen eller Arven forterer under; men denne Regel er aldeles ikke anvendelig paa vore Omstændigheder, og den hos os værende Indretning; thi da Løsere daglig omveyle deres Sted, og ere nu under een Jurisdiction, nu under en anden, saa kan denne Regel allene passe sig paa fast Gods, da derimod de fleste Myndlingers Arvdepart allene bestaaer i Løsere og rede Penge, og, i Henseende til dem, der have arvet Eiendomme eller Jordegods ic. ; vilde deraf flyde, at tvende eller flere adskillige Jurisdictioner ofte komme til at bestikke Formyndere for een og den samme Myndling, og een og den samme Arvdepart.

Alf det, som hidindtil er anført, sees da:

1) At det tilfalder den militaire Jurisdiction at bestikke Formyndere for alle de Umyndige (enten det er Børn eller andre Arvinger) som tilfalder noget i Arv efter en i virkelig Krigs-Tjeneste staaende og afdød Officeer; thi da det altid tilfalder den Jurisdiction at bestikke Formyndere, som forretter Stiftet, og Forordningen af 14 Julii 1730 udtrykkelig befaler, at den militaire Jurisdiction allene skal forrette disse Skifter, saa følger, at den og allene skal bestikke Formyndere.

2) At det næsten ikke er mueligt, saa længe Tingen i det øvrige bliver i den Stand, den nu er, at bringe det derhen, at de civile Jurisdictioner for slige Umyndige skulde bestikke Formyndere; thi da det tilforn er viist, hvor byrdefuld denne Pligt er, saa er det ikke at formode, at de civile Jurisdictioner skulde være at overtale til godvillig og uden Bederslag at paatage sig et med saa mange Fortredeligheder,

saar megen Nøie og Besværlighed, og saar stort et Ansvar sammenknyttets Embede. Men at paalægge dem det mod deres Villie, vdi i Felge af det, forhen er meldt, ei allene stride imod Billighed, og imod de Principis, hvorpaa den hele Indretning med Skifters Behandling og Formynderes Besskikkelse hos os er grundet, men og medføre utallige Vanskeligheder og Uleiligheder, og forarsage mange Klager og Besværinger, hvilke man maatte tilstaae, paa de civile Jurisdictioners Side at være saar meget bedre grundede, som Deres Kongl. Majestæts Høisalige Hr. Farsader, Høilovlig Ihukommelse, i Forordningen af 14 Julii 1730, allernaadigst har fritaget den civile Øvrighed og Rettens Detiente for alt det Ansvar, som maatte hidrøre fra de Militaires Skifter; ligesom de tvende allernaadigste Reskripter af 4 Jan. 1732 og 19 1737 til Fordeel for de militaire Jurisdictioner, i Henseende til de ved slige Skifter forefaldende Auctioner, ere erhvervede paa den Grund, at den militaire Jurisdiction allene havde al Umagen og allene stod til Ansvar for slige Skifter, da derimod de civile Jurisdictioner vare befriede for alt Ansvar, i Henseende til alt hvad, som af slige Skifter dependerede. Jeg seer saaledes ikke, at de militaire Jurisdictioner paa nogen Maade kan blive befriede for at beskikke Formyndere, saar længe de skal blive ved at forrette Skifterne og oppebære det derfor saavel som for Auctionerne faldende Salarium.

Nu kan det vel ikke nægtes, som Hans Excellence Hr. Seheimes raad Baron af Bernstorff erindrer, at deraf let kan opkomme Forsnærmelse for de Umyndige. Det maae tilstaaes, at der i Almindelighed ved de civile Jurisdictioner er bedre sørget for Umyndiges Midlers Sikkerhed, og taget flere Forsigtigheds-Regler, end ved de Militaire. Jo flere, der staae til subsidial Ansvar for Umyndiges Arvepart, jo større Sikkerhed kan en Myndling ansees at have. Ved de civile Jurisdictioner ere det først Overformyndere, som bør have Indseende med Børgen, og selv staae til Ansvar, naar han ikke kan svare, og dernæst Øvrigheden, som gierne er et heelt Collegium, der bestaaer af adskillige Personer, hvilke een for alle og alle for een bør staae til Ansvar, naar

hverken

hverken Børgen eller Overformynderne kan svare den Umyndige. Da det beroer paa Øvrigheden at antage og beskikke Overformyndere, saa falder det af sig selv, at de gierne beskikke de Bedesthæftigste og meest Formuende, de vide at finde, paa det de saaledes selv kunde være trygge og frie for Ansvar. De Skifte-Protocoller og Overformynders Bøger, som her være ved enhver Jurisdiction, der haver med Skifter at bestille, gjøre, at en Myndling altid og let kan faae at vide, hvem og hvor mange de ere, som han haver at holde sig til, og i hvad Orden de her tiftales og søges.

Derimod ved de militaire Jurisdictioner, naar Arven er falden efter en Ober- eller Under-Officeer, staaer Regiments-Chefen allene til Ansvar, eller mueligt Auditeuren tillige med ham. Jeg veed ikke, hvorvidt der ved Regimenterne holdes Overformynder-Protocoller, eller hvorvidt en Regiments-Chef, naar han fratræder et Regiment og overleverer det til en anden, gjør sin Estermand Rede og Rigtighed for de Umyndiges Arveparter, som ere faldne ved Regimentet, og sortere under dets Jurisdiction, ei heller, hvorvidt det øvrige, som deene Deel af Jurisdictionio voluntaria udfordrer, ved Regimenterne iagttages. Tages det ikke i Agt, kunde det let hælde, naar en Umyndig var tilfalden en Arv i hans Alders 2det 3die eller 4de Aar, og han siden vilde indtale den, naar han havde fyldt sine 25 Aar, at han da ei engang kunde faae at vide, hvem de vare, han skulde holde sig til, for at blive skadesløs. Er det derimod efter en Stabs-Officeer eller Generals-Person, Arven er falden, staaer General-Auditeuren derfor allene til Ansvar. Jeg maae tilstaae, jeg ikke veed, hvorvidt enten en commanderende General (hvor der er nogen) eller den, der kan ansees at have Ober-Directionen og Commandoen, kan eragtes at staae til subsidial Ansvar for slige Umyndiges Arve-Midler.

Disse Uleiligheder have vore Forsædte og indseet, og, i den Henseende, naar man vil eftersee Loven, saavelsom Krigs-Artiklerne, finder man, at Lovgiverens Hensigt aldrig har været, at de militaire Jurisdictioner skulde i nogen Maade have enten med Skifter, Auctioner,

eller Formynderskaber og Overformynderskaber at bestille; men disse Forsretninger have de militaire Jurisdictioner siden efterhaanden søgt at til-egne sig, og ere lidt efter lidt komne i Besiddelse af. Ved Forordningerne af 8 Julii 1690 og 30 April 1707 blev det fastsat, at Skifterne efter de Militaire skulde conjunctim forrettes af de civile og de militaire Jurisdictioner, og Skifte- saavel som Auctions-Salarium mellem dem begge deles. Var det endda bleven derved, kunde man med nogen Slags Føie paalagt de civile Jurisdictioner at bestikke Formyndere, og staae til Ansvar for de Umyndiges Midler, siden de dog toge Deel i Salarium, og altsaa vandt noget derved, hvilket og var Hensigten, fornemmelig ved Forordningen af 1707, hvilken det var at ønske, man havde ladet det blive ved, og at den var bleven almindelig for begge Rigerne, da den egentlig kun angik Danmark; men ved Forordningen af 14 Julii 1730 er det endelig i Almindelighed bleven fastsat, at de militaire Jurisdictioner allene skulde forrette Skifterne efter alle i virkelig Tieneste staaende Oberofficerer, og at de civile Jurisdictioner aldeles skulde afholde sig fra alle sige Sterboer, ligesom de og, hvad dem angik, skulde være frie for alt Ansvar. Siden den Tid have de civile Jurisdictioner aldeles intet havt at bestille med disse Skifter, eller de deraf dependerende Formynderskaber. Jeg troer gierne, at de militaire Jurisdictioner, da de gjorde sig Umage for at erholde disse Skifter allene, og at faae de civile Jurisdictioner fra deres Behandling aldeles udelukke, ikke just have indseet alt hvad deraf stød, og hvorvidt det Ansvar gik, de derved paadroge sig; i det mindste synes de ikke, i den Henseende, at have taget alle de fornødne Forholdsregler, derom jeg og tilforn mere, end eengang, har erindret noget.

Imidlertid, da Tingen nu er i denne Tilstand, saa seer jeg ikke, at de med denne Indretning forbundne Uleiligheder, og den deraf besyngtende Fornærmielse for Umyndige, kan forebygges uden paa een af tvende Maader, nemlig enten 1) At der ved militair Staten blev anordnet et saa kaldet Pupillen Collegium, eller Overformynder-Commission, hvis Sag det vilde blive, at lade sig give Underretning om alle
ved

ved de militaire Jurisdictioner faldende Børnepenge, og dernæst at sørge for deres Sikkerhed med videre. Eller og 2) om militair Staten selv vil være fornøiet med, at Tingen blev sat i den Stand, som den tilforn har været, og som den, efter Loven og Krigs-Artiklerne burde være udi, ved det, at de militaire Jurisdictioner frasagde sig alle Skifter, og at deres Sterboer, ligesaavel som alle andres, af vedkommende civile Jurisdictioner bleve behandlede, da det vilde følge af sig selv, at de samme civile Jurisdictioner og maatte beskikke Formyndere, og for de Umyndiges Midler staae til Ansvar. Imod dette sidste, som i sig var det retteste og beqvemteste Middel, seer jeg forud en vigtig Indvending, nemlig, at de militaire Justiz-Betiente, eller Auditeurerne ved Regimenterne derved vilde tabe de saae Sportler og uvisse Indkomster de ved slige Forretninger kan have. Omendstundt nu disse Sportler de fleste Lider kun beløbe sig til ganske lidet, og ofte, i lang Tid og nogle Aar efter hinanden, til slet intet, saa hedder det dog: *gravior in paucitate iactura*, og disse Folk ere desuden saa slet aflagte, at de ei vel kan taale at miste noget, i hvor lidet, det end er. En Auditeur, naar han vil og ret skal forestaae det ham anfortroede Embede, fornemmelig ved de gevorbene Regimenter, bør visselig besidde nogen Duellighed, og bør have temmelig Kundskab og Indsigt i de fleste *Actus Judiciales*, som høre enten til *Jurisdictionem voluntariam* eller *contentiosam*. Endog det Spørgsmaal, som her er opkastet, kan vise, at deres Forretninger ofte ere af Vigtighed, og at der kan finde megen Uleilighed af, om de ikke forstaae enten at styre, eller selv at forvalte de Forretninger, dem anfortroes. Jo mere den militaire Jurisdiction udvides, og jo flere Forretninger den kommer i Besiddelse af, jo nødvendiggere er det for dem at have duelige Auditeurer, men efter Omstændighederne er det ikke let at bekomme dem. Jeg veed, endog af Erfarenhed, at en Regiments- eller Garnisons-Chef ofte haver været meget forlegen for at bekomme en god Auditeur, og har tilsidst maattet modtage een eller anden, ikke just saadanne, som de burde være, men saadanne, som de vare at erholde. Aarsagen er let at begribe; disse

Folk have en ringe Gage, deres Sportler ere saa godt som intet at bygge paa, det Haab, de kan gjøre sig om at forfremmes, eller blive ansatte til andet, er ei meget større; man seer sjelden, at de blive employerede til civile Tjenester ved Militair-Etaten, altsaa kan de endnu mindre vente at nyde andre civile Embeder. Det, som tilforn opmuntrede een eller anden dnelig Kærl til at paatage sig dette Embede, var det Haab, de gjorde sig om at forfremmes i Militair-Etaten, som Officerer; men dette Haab synes nu meget formindsket, siden den militaire Dragt og Værestegn, som dem eengang var tilstaaet, nu er dem betaget. Efter disse Omstændigheder, vilde jeg ikke ønske, at have Deel i et Forslag, som skulde synes at sigte til at betage disse Folk, end ogsaa det allermindste af det, dem er tillagt, med mindre det igien paa een eller anden Maade maatte blive dem godtgjort.

Til Slutning maae jeg, i Anledning af Hr. Kammerherre og Greve af Ahlefeldts Pro-Memoria erindre: at omendskjønt de militaire Jurisdictioner, i Følge Foregaaende, ere forbundne til at beskikke Formyndere for de afdøde Officerers umyndige Børn eller andre Arvinger, saa følger dog ikke deraf, at disse Formyndere allestider skal være Militaire eller tages af militair Etaten; thi naar de Umyndige have Slægtinge, som ere istand til at paatage sig Børgemaal, og hvilke altsaa ere fødte Børgere, da kan den militaire Jurisdiction paalægge dem Formynderskabet og beskikke dem til Formyndere, omendskjønt de, for deres Person, ikke sortere under den militaire, men under en civil Jurisdiction: de militaire Jurisdictioner kunne i dette Tilfælde, ikke allene vente Understøttelse af den civile Jurisdiction, som saadan en født Børgere forterer under, men de have og et ganske kraftigt remedium coactivum i Lovens 3 B. 17 Cap. 33 Art., i Følge af hvilken det er dem tilladt, naar saadan en født Børgere, som forterer under en anden Jurisdiction, skjønt han ingen lovlig Undskyldning haver, dog vegtrer sig ved at paatage sig Børgemaal, da at beskikke en anden, paa hans Ansvar, hvilket gjerne gjør, at han heller selv paatager sig Børgemaal, end han staaer til Ansvar for en andens Administration, og hvor det gaaer, vir-

ker

ler. saa meget, at Jurisdictionen er frie for Ansvar, saa længe denne fødte Værge er istand til at svare. Men naar der enten ingen fødte Værge er, eller og den fødte Værge ikke er saa vederhæftig, at de Umyndiges Midler ham kan betroes, og der da maae beskiffes en anden saa kaldet sat Værge, da kan Vorigheden ikke paalægge andre denne Byrde, end dem, som sortere under deres Jurisdiction, og altsaa kan den militaire Vorighed, i dette Tilfælde, ei heller beskikke andre til Formyndere og Værger, end dem, som ere Militaire eller sortere under den militaire Jurisdiction. Kjøbenhavn den 14 Julii 1756.

Herpaa resolverede Cancelliet:

At Erklæringen skulde communiceres Lybske Cancellie ved Skrivelse.

CXL.

Erklæring over Virkebetienterne ved Giffelseldt Birk deres Memorial af 7 December 1755, derudi de besvare sig over, at Herredsbetienterne i Kingsted Tybjerg Herred havde forrettet en Auction paa Giffelseldt over endeel Creature og andet Hendes Hsies Raades Sterboe tilhørende, hvilken de formeente det tilkom dem at forrette; tillige med Amtmanden Geheimeraad Juels Erklæring af 8 April 1756 og Herredsfoged Thaarups Erklæring af 23 Martii 1756.

* * *

Over denne Qvæstion haver jeg nogle Gange tilforn, og i Ears deleshed den 5 Julii 1753 givet min allerunderdanigste Erklæring, og derved viist, at den Indskrænkning, som Forordningerne af 4 Martii 1690 og 19 December 1693 tillægge, naar de tale om de Auctioner, som Proprietarierne ved deres egne Virkebetientere maae lade forrette, ikke kan sigte til at betage disse Virkebetientere de Auctioner, som maatte forefalde hos Virkeherren selv eller i hans Sterboe, om hvilken det hedder: Hæreditas jacens sultinet Personam defuncti; men allene til de Auctioner, som maatte forefalde hos Bønder eller andre, som vel boede inden Birkets Grændser, men dog ikke vare Virkeherren tilhørende, eller hans Bønder og Tienere.

I den Henseende er det og ved det allernaadigste Reskript af 20 Julii 1753 fastsat, at de Auctioner, som foresalde udi Proprietariernes Birkter over faste Eiendomme eller Løsøre, Birkherren selv, eller hans Bønder og Tienere tilhørende, tilkommer Birkbetienterne at forrette, uden at Herredsfogderne sig dermed i nogen Maade have at afgive. Da nu de her omtvistede Auctioner ere over Løsøre Hendes Høie Naades Sterboe tilhørende, saa følger deraf, at det og de Jure tilfalder Gissfeldts Birkbetientere, at forrette disse Auctioner. Det Herredsfoged Thaarup anfører, at Hendes Høie Naade ikke var Eier af Gissfeldt med øvrige til Birket hørende Gaarde, men allene havde Indkomsten deraf, saa længe hun levede, gjør aldeles intet til Sagen; thi enten hun besad Birket, som Usufructuaria, eller, som Proprietaria, saa kan det ikke nægtes, at, saa længe hun levede, var hun og ingen anden Birksherre eller Patron for Gissfeldt-Birk.

Det, der ellers har forført Herredsbetienterne til at troe, at de vare berettigede til at forrette disse Auctioner, er det meget urigtige og skidseløse Udtoq, Studiosus Rothe, i den Samling af Reskripterne, som han, paa egen Haand, har ladet trykke, har gjort af Reskriptet af 25 Junii (eller rettere af 25 Julii) 1729, hvilket han aldrig maae have seet. Jeg vil ikke tale om, at Datum er urigtig, men han anfører det, ligesom det kunde være et almindeligt Reskript, der var gaaet til alle vedkommende Stiftamtmand, Amtmænd og andre, da det dog allene afgjør en speciel Qvæstion, og aldrig er gaaet uden til een eneste Amtmand i Byen. Desuden forebringer han den Sætning: hvor det tilfalder Amtmanden at forrette Skiftet, der tilkommer det Herredsfogden at forrette Auctionen, ligesom det kunde være en almindelig, ved samme Reskript, fastsat Regel, som alle Vedkommende havde at holde sig efterrettelig, da den dog, i det høieste ikke er, eller, efter Reskriptets Hensigt, bør eller kan være anvendelig, uden paa de grevelige og friehørlige Birkter; ligesom det Tilfælde, der gav Anledning til forommeldte Reskript, og angik en Auction paa en gammel Sædegaard, som ikke tilhørte Greven eller Grevskabet, men dog formentes

mæntes at ligge under Grevskabets Virk. Da Greverne og Frieherre-
 rerne selv ere Amtmænd, for saavidt deres Grevskab eller Frieherreskab
 strækker sig, saa kan det ikke tilfalde Amtmanden at forrette Skifte paa
 nogen Gaard, som ligger under et Grevskab, eller Frieherreskab; naar
 derfor Amtmanden forretter Skiftet, saa er det et Beviis paa, at Gaar-
 den ikke maae ligge under Grevskabet eller Frieherreskabet, og altsaa
 kan det ikke tilfalde Grevskabets eller Frieherreskabets Virkebetientere at
 forrette de ved saadan et Skifte foresaldende Auctioner, men de maae
 tilkomme Herredsbetienterne. Som nu dette var Casus Rescripti, at
 Amtmanden forrettede Skiftet, uden at Greven derimod havde proteste-
 ret, saa var Reglen ganske anvendelig, og det fulgte ganske uimodsig-
 lig deraf, at det ikke tilfaldt Grevskabets Virkedommer, men Herreds-
 fogden at forrette Auctionen.

Derimod, om denne Regel og skulde gielde, i Henseende til Pro-
 prietariernes Virker, saa vilde deraf slyde adskillige Modsigelser.
 En Proprietair, enten han haver Virke-Rettighed eller ei, saa stræk-
 ker hans Skifte-Rettighed sig ei videre, end til hans egne Bønder og
 og Lienere. Skiftet efter Proprietarien eller Virkeherren selv, saavel-
 som hans Hustru og alle andre, der ikke kan ansees for hans Bøn-
 der eller Lienere, maae Amtmanden forrette. Sætter man nu, at en
 saadan Proprietair, der havde Virke-Rettighed, paa Skiftet efter hans
 Hustru, enten for at udbetale Gielden og Vedkommendes Arvepart,
 blev nød til, eller og selv fandt for godt ved Auction at bortselge nogle
 af Virkets Bøndergaarde eller Huse, saa skulde samme Auction forret-
 tes ved Herredsfogden, isald denne Regel og skulde gielde om Proprie-
 tarii Virker, hvilket da aabenbar vilde stride imod Auctions-Forord-
 ningerne af 1690 og 1693 og den Rettighed de have givet Virkebetien-
 terne til at forrette Auctioner, endog, naar samme Rettighed tages i
 den allerstrængeste Forstand.

Som det saaledes er klart, at Rescriptet af 25 Julii 1725 ikke
 paa nærværende Tilfælde kan anvendes; og der, i det øvrige ikke er
 noget at sige for Herredsbetienterne; saa skulde jeg allerunderdanigst

indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at rescribere til Hr. Geheimeraad og Amtmand Juell: At, da det tilkommer Birke-Verienterne at forrette de Auctioner, som foresaldes i Birket over fast Eiendom eller Løssore, Birkeherren selv eller hans Bønder og Tienere tilhørende; og hendes Høie Naade, saa længe hun levede, har været i Besiddelse af Gisselfeldt Birk, og berettiget til at antage og bestikke Birke-Verientere med videre; det paaberaabte Reskript af 25 Julii 1729 og saa meget mindre her kan finde Anvendelse, som det allene angaaer et ganske andet og forskielligt specielt Tilfælde; saa tilkommer det og Gisselfeldts Birke-Verientere at forrette de Auctioner, som paa Gisselfeldt holdes over de hendes Høie Naades Sterboe tilhørende Effecter og Løssore, og derfor at oppebære Salarium. Kiøbenhavn den 19 Julii 1756.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret:

Ordre herom efter Erklæringen.

CXLI.

Erklæring ober Kammerherre og Amtmand Gersdorfs Memorial af 3 April 1756, derudi han foresparger sig, hvorledes med Bøderne skulde forholdes i en Sag angaaende et Hesteyverie, som var begaaet paa en adelig Sædegaard Lyen kaldet og Frøken M. Schiøller tilhørende, dens Grund, da Frøkenen havde frasagt sig Sagen, og den paa Justitiens Vegne blev at forfølge; samt bemeldte Frøken Schiøllers Memorial af 17 April om at blive befriet for denne Sags Forfølgning, da hun erklærer, i al Gald helle, for sin Person og Levetid, at frasige sig Gaardens Eigt og Sages falds Rettighed, og Hr. Vice-Statsholder Benzons Erklæring af 8 Maji 1756, at det efter Forordningen af 6 Decemb. 1743 tilfalder Frøken Schiøller at paatale dette Eyverie.

Det Spørgsmaal, Amtmanden Hr. Kammerherre af Gersdorf fremsætter: hvorledes med Bøderne i denne Sag skal forholdes, siden Sagen bliver paa Justitiens Vegne at forfølge? er let at opløse af Fors

ordnin-

ordningen af 6 Decemb. 1743 dens 20de 21de og 23de Artikler, som alle tilholde, at, naar slige Sager af Øvrigheden, paa Deres Majestæts Bøgne blive forfulgte, skal Bøderne beregnes Deres Majestæt til Gode.

Det Vice-Statholderen Hr. Geheimeraad Benzou formener, at Frøken Schjoller i Følge Forordningen af 6 Decemb. 1743 dens 23 Art. var forbunden til at paatale denne Sag og indhente Dem over de Skyldige, forholder sig og saaledes i Sandhed og efter den strenge Ret. Men da af Frøken Schjoller ei kunde paastaas videre, end at hun skulde lade dem tiltale, og, i det høieste, lægge Omkostningerne ud til deres Underholdning og Varetagt, og det af Forordningen af 13 Januarii 1747 er klart, at disse Omkostninger, igien burde hende goddigeres, og, for saavidt de Skyldiges Midler ei kunde tilstrække, ligesom paa Amtet, saa taber ingen noget derved, at Amtet paa Justitiens Bøgne, lader disse Hesteyve tiltale, men Frøken Schjoller, som et Fruentimmer, befries fra en stor Uleilighed. Dertil kommer, at saavel den anførte Forordning af 13 Januarii 1747, som Forordningerne af 5 Februarii og 21 Maji 1751 ansee Tyverie som et Delictum Publicum, hvilket Øvrigheden bør, ex officio, lade undersøge, paakiende og afstraffe, naar ingen anden Actor angiver sig. Da det nu erfarer, af Amtmandens Kammerherre Gersdorfs Memorial, at Amtet allerede har ladet disse Hesteyve tiltale, og det vel ikke er Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Villie, at Frøken Schjoller, mod at blive befriet for at forsølge disse Tyve, skulde forbindes til at eftergive sin Sigt og Sagesalds-Rettighed for Gaarden Teyen hendes Livstid, hvilket dog var det allerhøieste, der af hende kunde paastaas; saa skulde jeg allerunderdanigst formeene, at det derved kunde have sit Forblivende, og saaledes indstiller, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou:

At det vel, i Følge Forordningen af 6 December 1743, havde tilfaldet Frøken Maria Schjoller at lade disse Tyve forfølge og tiltale, siden Tyveriet er begaaet paa den hende til-

børende Tøyen Gaards Grund; men da Omkostningerne paa Delinquenternes Underholdning og Varetægt, for saavidt de Skyldiges Formue ikke havde kunnet tilstrække, dog ligesuldt burde været lignede paa Amtet, og det erfares, at Øvrigheden ex Officio og paa Justitiens Vegne allerede har ladet Sagen forfølge, saa kan det derved have sit Forblivende, dog at Tviiegjelden med øvrige af Sagen flydende Bøder, saavel som Hovedloddens Forbrydelse ikke tilfindes Zusbonden, men i Sølge Forordningen af 6. December 1743 dens 20de, 21de og 23de Artikel blive Deres Majestæts Cassé hiemsaldne. Kiøbenhavn den 23 Julii 1756.

Cancellie-Collegii Resolution:

Ordre herom efter Erklæringen.

CXLII.

Erklæring over Stiftamtmand Varners Memorial af 17 April 1756, derudi han foresætter, at der paa Stifter, fornemmelig efter dem, som ikke efterlade myndige Arvinger, ofte indkomne Fordringer, som man ikke veed, hvad man skal gjøre af, da de baade kan være rigtige og urigtige; og berder, i den Henseende, at det, i slige Tilfælde maatte være en Stifterforvalter tilladt, at paalægge Creditorerne med Eed at besyrlige deres Fordringer, og at de end videre maatte aflægge saadan Eed i Stifteretten.

* * *

Det er ikke allene mueligt, men og rimeligt, som Hr. Stiftamtmand Varner andrager, at der, fornemmelig udi saadanne Sterboer, hvor den Afdøde just ikke har holdt rigtig Bog eller noie optegnet alle Ting, han ei heller efterlader sig myndige Arvinger eller andre, som kunde giøre Rede for hans Handel, Debit og Credit med videre, ofte indkomne saadanne Fordringer, som en Stifterforvalter ikke strax kan vide, ei heller af den Afdødes efterladte Papirer kan erfare, hvad han skal gjøre af, da det baade kan hælde sig, at de ere urigtige, saa at Sterboen og de myndige Arvinger bleve fornærmede derved, om saadan En fik hans Fordring godtgjort, det og derimod kan træffe sig, at de

de ere lovlige og rigtige, skiont den Fordrende just ikke er istand til, i Følge Lovens 5—14—47, at bevise dem, saa at saadan en Creditor derimod vilde lide Uret, om hans Fordring ikke blev ham godtgjort; saa at det bedste Remedium Subsidiarium i flige Tilfælde syntes at være, om det maatte være Skifteforvalterne tilladt at paalægge den fordrende Eed. Men Spørgsmaalet bliver allene, om der i den Henseende behøves nogen nye Lov, og om en Skifteforvalter ikke finder saadanne Regler for sig i Loven, hvorefter han kan kiende og dømme paa alle flige Fordringer, uden at han behøver at frygte for, at giøre nogen Uret. Jeg mener, at Stiftamtmand Barner og enhver Skifteforvalter i Loven forefinder alt det, han her begierer.

Kommer der en Fordring ind i en Sterboe, som Skifteforvalteren haver nogen Mistanke om, da haver han den beste og allerypperligste Regel for sig i Lovens 5te Bogs 14 Cap. 47 Art. *Svo Gield vil kræve, synderlig efter død Mand, han bør sit Krav at bevise, enten med rigtig Saandkrift, eller anden nsiagtig Beviis.* Kan nu den, der kræver noget, nsiagtig bevise det, saa ophæves derved Skifteforvalterens Mistanke, kan han slet intet bevise, han ei heller haver Præsumtionen for sig, som veier op mod Beviis, da maae hans Fordring ham ligefrem frakiendes. Vil Stiftamtmand Barner sige: at dette er for haardt, da svares, at det ei er haardere for den, der kræver efter død Mand, som ei selv kan svare for sig, end for alle andre, som søge og fordre noget, i Følge af Lovens 1 B. 14 Cap. 5 Art., som fastsætter, at den, der saggiver, bør det lovligen at bevise, og i Følge af det almindelige og i alle Love antagne Princip: *Actori incumbit Probatio.* Formener Stiftamtmand Barner, at mangen Creditor derover let kan blive frakiendt hans lovlige og retmæssige Fordring, som han just ikke er istand til nsiagtig at bevise, da svares: 1) At det gaaer ham ikke værre, end mangen anden Actor, som og taber sit Sag, allene, fordi han ikke er istand til at bevise det, han foregiver, og, som maaskee forholder sig saaledes i Sandhed.

Dette er noget, som den menneskelige Forstands snevre Grændser, og den Juridiske Visshed udfordre. Da Facta, paa den ene Side, ikke kan demonstreres, og, paa den anden Side, ei heller bør præsumeres, saa bliver ei andet tilovers, end, at de maae bevises, om de ellers skal troes. Et Factum maae in Jure ikke antages som vist eller virkelig foregaaet, med mindre det er beviist. Dette er en Ufuldkommenhed, som alle menneskelige Love have, og bestandig maae have, saa længe Menneskens Forstand og Indsigt er indskrænket, saa at de ikke ere alvidende, og ikke kan indsee, hvad der foregaaer i andre Menneskers Hjerter. Overalt, da disse Grundføringer ere saa almindelige, at enhver baade kan og bør vide dem, saa har og enhver sig selv at takke, naar han mister sin Fordring, eller taber sin Sag, fordi han ikke er istand til at bevise. 2) De fleste Tider, naar saadanne Fordringer, som indgives i en Sterboe, ere rigtige, da haver enten den Fordrende Præsumptionen for sig, eller og, omendskjønt han ikke kan føre usiagtigt Beviis, saa er han dog istand til at angive og bevise saadanne Omstændigheder, som opvække en stor Formodning for ham. Og ligesom dette sidste Tilfælde fornemmelig synes at være det, Hr. Stiftamtmand Varner haver havt for Vinene, saa kan han og af Lovens i B. 14 Cap. 6te og 7de Art. erfare, hvad han som Dommer, i slige Tilfælde ikke allene er tilladt, men og befaleet, nemlig: naar den Sigtende just ikke kan føre fuld Beviis, men dog har stor Formodning for sig, bør den Sigtede af Dommeren tilfindes at befrie sig med sin Eed, eller at aflægge Juramentum Purgatorium; men dersom han ikke vil aflægge denne Eed, bør den Sigtende in subsidium tillades at aflægge Juramentum suppletorium, for dermed at bestyrke den Formodning, han haver for sig. Da nu den Sigtede, naar Fordringen indgives i en Sterboe, ved Døden er afsgangen, og altsaa ikke kan aflægge sin Eed, og Casus Impotentia & noluntatis, i alle slige Tilfælde in Jure staae ved Siden, saa er det det samme som, om han ikke vil aflægge sin Eed, og altsaa er Dommeren i saadant Tilfælde berettiget til, strax og uden videre, at paalægge den

den Sigtende Juramentum Suppletorium: hvilket just er det Stiftamtmand Barner tilsigter, og for hvilket at opnaae, han formener en nye Anordning at være nødvendig.

Nu er det vel vist, at de anførte i B. 14 Cap. 5te 6te og 7de Art. ikke tale om Skifter, men det, som gielder om enhver, der fordrer og søger noget hos en anden, maae og gielde om den, der fordrer og søger noget hos en død Mand, i hans Sterboe; og det, som enhver Dommer i Almindelighed bør iagttage, det maae og en Skiftesforvalter, for saavidt han er Dommer, holde sig esterrettelig.

Det Stiftamtmand Barner end videre foreslaaer, at saadan Eed skulde affægges for Skifte-Ketten, og ikke, som hidindtil Brug været haver, for enhver Bærning, seer jeg ikke nogen tilstrækkelig Grund til, men holder det for bedre, at det har sit Forblivende ved det, som baade har været brugeligt, og kommer best overeens, saavel med Loven som med en Eeds Natur og Hensigt.

At der i saadan en Sterboe, som den Stiftamtmand Barner her til Exempel anseer, bør for den umyndige Arving, beskilles, i det mindste, en Tilsyns-Børge, som ved Skiftet kan iagttage hendes Laro og Bedste, og da vel ikke forsømmer at excipere mod de mistænkelige og ubeviselige Fordringer, det er noget, som Hr. Stiftamtmand Barner veed, uden at han behøver derom af mig at erindres. Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Stiftamtmand Barner: At da Lovens 5 Boges 14 Cap. 47 Art. sammenholde med Lovens 1 Boges 14 Cap. 5te 6te og 7de Artikler vise, hvorledes der bør omgaaes med de Fordringer, som i en Sterboe efter død Mand indkomme, saa sionnes ikke, at der i den Zenseende behøves nogen nye allernaadigst Anordning. Kiøbenhavn den 26 Julii 1756.

Herpaa resolverede Cancellie-Collegium:
Amtmanden tilskrives efter Erklæringen.

CXLIII.

Erklæring over Etatsraad og Amtmand Zauchs Memorial af 16 Martii 1756, derudi han andrager, at der udi de ham anfortroede Amtter, gaar stor Ugudelighed i Evang, ved det at visse skarnagtige Procuratorer og andre forsøre adskillige Eenfoldige blant den gemeene Almue til at udgiøe end og beeedigede Attester om det, de intet vide af, hvilke Attester de ei alene forfatte og oplæse for dem, saadan, som de vil, da de ei selv kan læse og skrive, men og siden ofte efter eget Lykke forandre, hvorpaa han anfører et ham selv uærlig handet Exempel, og begierer, at tvende Commissarier maatte besales samme at undersøge og paakende til Strafs Lidelse for Bedkommende, og at ham dertil maae forundes Beneficium, saasom det angaar hans Embede; tillige med et Brev til Geheimeraad Greve af Holstein af 16 Martii derudi han anbefaler Sagen, og lover at giøre Forslag til Commissarier, om det besales.

* * *

Da det, som Amtmanden Etatsraad Zauch melder, og ved et anført Exempel, stadfæster at gaae i Evang udi de ham allernaadigst anfortroede Amtter, er en stor Ugudelighed, og af saa meget farligere Følger, som uskyldige Folk ei allene derved kan blive indviklede i vidt- løstige og forrædelige Processer, og bragte i uforstyldte Udgifter og Omkostninger, men ærlige Folkes Ære og Bæjerd endog saa godt som sættes paa Spil, naar slige skarnagtige Trækker og Rånker tage overhaand, hvortil kommer, at de Eenfoldige blant den gemene Mand derved indplantes en Foragt, saavel for Religionen, som for Loven og Sædelæren, saa var det at ønske, at der, til at hæmme saadan farlig og om sig gribende Væst, maatte blive statueret et Exempel, som kunde indjage Skræk i de gudsforgaaede Menneffer, der til sligt forsøre de Eenfoldige, og derved, i det mindste, opvækkes nogen Opmærksomhed og Eftertanke hos de Eenfoldige selv. Da nu Amtmandens Hensigt gaaer derhen, saa er det billigt, at han, saa meget mueligt, derudi understøttes, og at ham ei allene forundes Commissarier til at undersøge hele Omgangen med den falske Attest, men og Beneficium Paupertatis sine Claufula, da Sagen reiser sig af hans Embeds Forretninger.

Da

Da Sagen, saavel i Henseende til dens Natur og Beskaffenhed, som i Henseende til de adskillige Jurisdictioner eller Retter, de mueligt maatte fortære under, som derudi kunde befindes at være indviklede, ikke kan afhandles for den ordinaire Ret, saa er det billigt, at den afzjæres ved en Commission, og da en Commission lidet eller intet vilde udrette, naar Vidnerne skulde have Lov at excipere mod Commissionen og henseende sig under deres Bærning, saa vil det og være fornødent, at Vidnerne befales, sine Exceptione fori at mede for Commissionen. Det eneste jeg saaledes ved Ansøgningen har at erindre, er 1) at, da Christen Vollesen har betient sig af den falske Attest, og den til Fordeel for ham er udgivet, og han saaledes vil blive ansvarlig derfor, indtil han skaffer sin Himmelsmand og Raadgiver, saa vil han og, i det mindste, i Begyndelsen af Sagen, blive at ansee som Hovedsagvolder; altsaa gaacr det vel an at examinere ham, men ikke at behandle ham ligefrem som Vidne, og tage ham i Eed, hvorfor dette maae forbigaaes i Commissorio. 2) Bliver det vel bedst, at Etatsraad Zachs, efter eget Tilbud, selv gier Forslag paa tvende Commissarier. Kiøbenhavn den 29 Julii 1756.

Herpaa blev resolveret i Cancellie = Collegio:

Erpederes efter Erklæringen og tilskrives først Amtmanden at giøre Forslag paa Commissarier.

Derpaa foreslog Amtmanden Peter Stiernholm og Herredsfoged Høyer, til hvilke da blev udfærdiget det befalede Commissorium, og derunder ved senere Ordre indbragen en anden Sag med Stephan Lauritsen, som ligeledes var beskylt for at have i Retten benyttet sig af en falsk Attest.

CXLIV.

Erklæring over Krigs Cancelliets Pro-Memoria af 17 Januarii 1756, og Feldmarskalk Arnolds Skrivelse til Over-Secretærerer Grev Ahlefeldt af 3 Januarii 1756; derudi han beder, at de Militaires Privilegier maatte

blive fornøede, og derved ske nogen Forandring i Forordningen af 9 Aug. 1754, som tilholder alle Bønderfæner at tiene paa Lægderne, og forbyder dem at løbe om som Løsgjengere under det Paaflud, at de bruge et Haandværk, derudi han saavel som Krigs-Cancelliet formener at der burde gøres Udtagelse, i Henseende til dem af de Nationale Regimenter, som forstaae og bruge et Haandværk, og i Følge af deres Privilegier ere berettigede til at udsøbe samme, saavel som, i Henseende til alle Tambourerne, ved de Nationale Tropper, tillige med Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzons Erklæring derover, af 14 Februarii 1756, derudi han viser Uleilighederne af saadan Forandring.

* * *

Ligesom det af Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzons Erklæring erfares, at Forordningen af 9 August 1754, for saavidt der af angik de Militaire, har været til Hr. Feldmarskalk Arnolds Erklæring, førend den ved Trykken blev bekendtgjort, uden at han den Tid har havt noget derved at erindre; og at der ved samme Forordning, i Henseende til de Militaire eller Landsoldater, og deres stadige Tjeneste i Lægderne, ikke er fastsat noget Ngt, men det, som tilforn var anordnet og befalet, er allene gientaget, og udvidet til alle Bønderkarle i Almindelighed; saa er det og klart, at der ved denne Forordning ikke er skeet det allermindste Skaar udi de Militaires allernaadigst forundte Privilegier frit at betiene sig af det Haandværk, de have lært. Jeg maae saaledes tilstaae, at jeg ikke indseer den Fornødenhed, der skulde være udi, at disse Privilegier, som ingen søger at nægte eller betage de Militaire, ved en nye allernaadigst Anordning bleve gientagne og stadfæstede; meget mindre begriber jeg, at der behøves nogen Forandring i Forordningen af 9de August 1754, for saavidt den udvider det til alle Bønderkarle, som tilforn var fastsat, i Henseende til Landsoldaterne, nemlig, at de skulde tiene paa Lægderne og i Sognet. De Privilegier, som i den Henseende ere forundte enten Landsoldater i Særdeleshed, eller de Militaire i Almindelighed, bestaae, efter Hr. Feldmarskalk Arnolds eget Sigende, 1) derudi, at Landsoldaterne ere fritagne fra at betale Consumption og Løsgjenger-Skat, naar de ei bruge andet Haandværk,

værk, end hvad, som kan være til Bondens Nytte. 2) At det er de Militaire tilladt, uden Eviennes eller Drenges Hielp, at arbejde med deres egne Hænder i det Haandværk, de maatte have lært.

Det første kan her ikke være Spørgsmaal om, siden det ikke findes, at der er krøvet Consumption eller Løsgjenger-Skat af nogen Landsoldat, der brugte og ernærede sig af et Haandværk.

Det andet er egentlig kun anvendeligt paa Kjøbstæderne, hvor de Militaire have Frihed med deres egne Hænder at arbejde i det Haandværk, de have lært, uden at de derudi af de privilegerede Laug, Kjøbstædernes Magistrat eller Politie-maae hindres; thi hvad Landet angaaer, da er det enhver, som forstaaer et Landsbye-Haandværk, tilladt at sætte sig ned paa Landet, for deraf at ernære sig, ei allene ved sine egne Hænders Arbejde, men endog ved Hielp af andre, Eviennes eller Drenges: det som saaledes er alle og enhver tilladt, kan ikke ansees, som et Privilegium for de Militaire allene. Imidlertid er denne Frihed hverken de Militaire eller andre betaget ved Forordningen af 9 August 1754; tværtimod viser dens 4de Art., at det er enhver, som forstaaer et saadant Haandværk, tilladt at nedfætte sig i Bygderne, for deraf at ernære sig. Men da Forordningen sigter til at forebygge Løsgjengerie, som saa stærk gik i Svang i Norge, og at betage alle Bedkommende al Anledning til at være Løsgjengere, og det er erfaret, at adskillige under det Paaskud, at de forstode og brugte et Haandværk, virkelig vare Løsgjengere, og strippede om i Landet og Bygderne, hvor de enten dreve forbyden Handel eller begik andre Udsvævelser, saa har man og søgt, ved Forordningen at betage dem dette Paaskud, og i den Henseende er det, at Forordningens 4 Art. fastsætter: at ingen Bønder eller Luusmænds Sønner eller andre maae være Løsgjengere under det Paaskud, at de bruge noget Slags Haandværk.

Jeg begriber ikke, hvorfor der udi det; som saaledes er fastsat, skulde skee nogen Undtagelse; i Henseende til de Militaire eller Landsoldaterne. Derksom en Landsoldat har lært et Haandværk og har Lust til at arbejde derudi, er der ham tilladt at nedfætte sig; og ernære sig

deraf; men vil han allene bruge Haandværket til et Paaskud at strippe omkring og være Løsgjenger, da er saadant Paaskud ham ved Forordningen betaget, hvilket er saa meget mere billigt, som det er let at begribe, naar En saaledes løber omkring, det da ikke er hans Alvor at ernære sig af sine Hænders Arbeide. Saaledes erfares det Tilfælde, som haver givet Anledning til denne Paastand og Forslag, at bestaae derudi, at en Landsoldat, som løb omkring, under Paaskud at han ernærede sig af Skoemager-Haandværk, er tiltalt og dømt som Løsgjenger. Havde det været denne Persons rette Alvor at ernære sig af Skoemager-Haandværk, havde han uden Tvivl sat sig ned paa et vist Sted i Bygden, for der at forarbeide, hvad af ham blev beieret og bestilt, og havde ikke foretaget sig at løbe om fra et Sted til et andet (allermindst Nordenfjelds i Norge, hvor Gaardene og Husene paa Landet ere saa langt fra hinanden beliggende) for at spørge, om der var nogen, som behøvede Skoe eller Støvler med videre. Saalænge saadant Skulde taales, blev det aldrig mueligt at affkaffe Løsgjengerie.

Det vilde altsaa for Landsoldaterne kun være et maadeligt Privilegium, som skulde bestaae derudi, at dem, frem for alle andre Bønderkarle, blev tilstaaet et Paaskud, under hvilket de frit kunde være Løsgjengere. Den eneste Nytte, de deraf kunde love sig, var, at de, frem for andre Bønder, vilde blive forledte til Dovenskab og Løsgjengerie. Men saa unyttigt, som dette Privilegium vilde blive for Landsoldaterne, saa skadeligt vilde det blive for hele Landet, da det aldrig blev mueligt at faae Løsgjengerie reent affkaffet paa Landet i Norge, saa længe Landsoldaterne, som udgjør en anseelig Deel af Bønderne og Bønderkarlene, beholdt et Paaskud, under hvilket de sikkert, og uden nogens Tiltale, kunde være Løsgjengere.

Da der for en Bondekarl, naar han ikke har lært et Haandværk, ikke er andet tilovers, end enten at være Løsgjenger, eller at tage Tieneste hos Bonden, saa skjønnes lettelig, at det ikke kan være noget Ondt udi, at Landsoldater, saavel som alle andre Bønderkarle forbindes til at tage stadig Tieneste hos Bonden, med mindre, de have lært et
Haand-

Haandværk, og nedsette sig i Beigden, for deraf at ernære sig, da dette er det eneste Middel, hvorved de kan hindres fra at blive Løsgjengere.

Det Argument Hr. Feldmarskalk Arnoldt blant andre anfører, at Landsoldater og Landværnsmænd kun ere lidet nyttige til at antage Tjeneste paa Lægderne, naar de have tilbragt deres beste Aar udi Deres Majestæts Tjeneste, maae jeg tilstaae, jeg ikke tydelig begriber. Jeg kan ikke troe, at det er Hr. Feldmarskalkens Mening, at en Bondekarl, som fra han er 16 à 24, indtil han er 30 eller nogle og 30 Aar, har været Landsoldat, skulde for den øvrige Tid kun være lidet duelig til Bondearbejde, og altsaa kun lidet nyttig til at antage Tjeneste paa Lægderne. Da en Bondekarl i den Tid, han er Landsoldat, ligesaa vel, som andre Bønderkarle, maae ernære sig af Bondearbejde og ved at tage Tjeneste hos Bonden, saa kan jeg ikke see, at han i den Tid dertil kan blive unyttig eller uduelig. Det vilde og være af en farlig Følge, om det skulde forholde sig saaledes, saasom $\frac{1}{2}$ eller $\frac{2}{3}$ Deel af hele Norges Bønderkarle paa den Maade vilde blive uduelige og unyttige til Bondearbejde og Tjeneste, da jeg ikke seer, hvad der vilde blive af dem andet, end Løsgjengere og tilsidst Ziggere. Saa nyttig og saa prisefelig, som den Indretning er med Land-Militien i Norge, saa skadelig vilde den være, om den skulde stille Deres Majestæt ved ligesaa mange Bønder, som der bleve Landsoldater eller Landværnsmænd. Men til Bykke kan begge Dele, nemlig en god Bonde og god Landsoldat, heel vel bestaae med hinanden, og saalænge en Bondekarl, medens han er Landsoldat, ikke saae Leilighed til at være Løsgjenger, og derved bliver vant fra at arbejde, har det ingen Nød, at han jo baade i den Tid, da han er Landsoldat, og siden kan være duelig og nyttig til Bondearbejde og Tjeneste. I den Henseende troer jeg og, at Hr. Feldmarskalkens Hensigt allene har været at tale om de Landsoldater, som have lært et Haandværk, og derved let vænnes fra Bondearbejde; men hvad dem angaaer, da er det tilforn viist, at de hverken, medens de ere Landsoldater, eller siden, kan tvinges til at tage stadig Tjeneste hos Bonden, naar de allene vilde sætte sig ned, og ernære sig af deres

Haandværk, og ikke betiene sig af samme allene til et Paaskud, for deres under at være Løsgjængere.

Hvad Tambourerne angaaer, da kommer det allene an paa, om de ved Land-Militien i Norge, ligesom i Danmark, ere paa gevorben Fod, saa at de hværes og antages af Officererne, og ikke udfskrives af Lægderne, have deres Gage at leve af, og ikke ere forbundne til at ernære sig af deres Hænders Arbeide, thi i saa Fald er det billigt, at denne Post i Forordningen, som egentlig kun angaaer Bønders og Huusmænds Sønner, ikke udstrækkes til dem. Men da det af Hr. Vices Stattholder Benzons Erklæring erfares, at Tambourerne paa selv samme Maade som andre Landsoldater blive udfkrævne og maae udretes af Lægderne, og nyde ingen Gage, uden allene til Spilletts Vedligeholdelse, men maae, ligesom andre Bønderkarle og Landsoldater, ernære sig selv ved at arbejde og tiene, saa er det klart, at de ikke ere paa gevorben Fod, men staae, i alle Maader, ved Siden af andre Landsoldater. Utsaa seer jeg ikke, hvorfor dem, frem for andre, skulde tilstaaes et Paaskud, under hvilket de frit kunde være Løsgjængere, og saaledes, lettere end andre, blive forførte til Ladhed og Dovenskab, og derved, tilsidst, bragte til Bettelstaven.

Jeg skulde saaledes allerunderdaniigst formene, at det saavel i Henseende til Landsoldaterne i Almindelighed, som til Tambourerne i Særdeleshed, bør, i de ommeldte Poster, have sit Forblivende ved Forordningen af 9 August 1754, da den allermindste Undtagelse eller Forandring derudi let kunde drage adskillige onde og skadelige Følger efter sig. Kjøbenhavn den 3 August 1756.

Cancelliet resolverede:

Herom Pro-Memoria til Krigs-Cancelliet efter Erklæringerne.

CXLV.

Erklæring over Maren a'gangne Peter Holms paa Eilandet Romsø hendes Memorial af 27 Martii 1756, derudi hun besværes sig over, at, om-

end-

endskönt hun og hendes afgangne Mand, i Aaret 1744, havde faaet Bevilling paa at sidde i uskiftet Bøe, og han derpaa i Aaret 1746 var ved Døden afgangen, saa havde dog Skifteforvalteren Justisraad Brun i Ribe ved Ordre af 21 Januarii 1756 indkaldet hende for at forevise Inventarium over hendes afgangne Mand's efterladte Midler, saadan, som hun trostede sig til at beeedige, og derefter at betale ham Skifte-Salarium, i Folge Forordningen af 5 April 1754; tillige med Stiftamtmandens Kammerherre Holsteins Erklæring af 27 April, derudi han begierer at det Spørgsmaal: om den anførte Forordnings 2 Art. allene skal gjælde for Eftertiden, eller og tillige være en Regel for den forbigangne Tid? i Almindelighed maae vorde afgjort.

* * *

Indgangen til Forordningen af 5 April 1754, saavelsom den allerunderdanigste Forestilling, hvormed jeg har ledsaget Forslaget dertil, viser, at Hensigten med Forordningen har været, paa den ene Side, at forekomme de mangfoldige Trætter, som daglig opkom mellem vedkommende Arvinger og Skifteforvalterne, angaaende de sidstes Skifte-Salarium; paa den anden Side, at sætte en fast Regel, hvorefter slixe Trætter, naar de endelig maatte opkomme, kunde afgjøres. Jørend Forordningen kom ud, var det, paa adskillige Steder Brug, at den Enke eller Enkemand, som fik Bevilling paa at sidde udi uskiftet Bøe, strax paa Anfordring, betalte vedkommende Skifteforvalter hans fulde Skifte-Salarium. Paa andre Steder, hvor dette ikke var kommen i Brug, gav det ofte Anledning til Processer, som vel ofte bleve forligte, men dog og undertiden ved Dom afgjorte, da Dommen de fleste Tider udfaldt til Fordeel for Skifteforvalterne, ligesom jeg og i forberørte min allerunderdanigste Forestilling haver viist, at der virkelig var meget for dem at sige, og at de havde vigtige Argumenter for sig; men da der og var endeel imod dem, saa har Forordningen fastsat en Middelvei, saa at de, der sidde udi uskiftet Bøe, ere derved tydelig forbundne til at betale en Recognition, der kan ansees, som halv Skifte-Salarium. Ved denne Lov kan hverken Skifteforvalterne, eller Vedkommende, som sidde udi uskiftet Bøe, ansees, i nogen Maade at være forværmede eller behyrdede.

Skifte-

Skifteforvalterne, isteden for, at de tilforn havde en tvivlsom og uvis Ret til at paastaae fuld Skifte-Salarium, have faaet en vis og uimodsigelig Ret til halv Skifte-Salarium. De, som sidde i uskiftet Boe ere nu allene forbundne til at betale halv Skifte-Salarium, hvilket dem siden bliver godtgjort, naar de virkelig lade Skifte, isteden for, at de tilforn enten maatte betale fuld Skifte-Salarium, eller udholde en Proces, paa hvilken Slutningen dog gjerne blev, at de maatte betale det samme, foruden andre Uleiligheder, som de deraf tilforn kunde have, og de nu ere befriede for. Ligesom ingen ved denne Lov er behjædet, saa kan ei heller Skifteforvalterne siges derved at have erhvervet nogen nye Ret, men den uviste, skient større Rettighed, de tilforn havde, er derved allene bestemt til en vis, skient mindre Ret. Af Foransførte sees da 1) At den allegerede Forordnings 2den Artikel bør være en almindelig Regel hvorefter alle de Fordringer bør afgjøres, som vedkommende Skifteforvaltere, i Henseende til deres Skifte-Salarium gjøre paa dem, der have Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, og det, hvad enten Bevillingen er erpederet eller Dødsfaldet indtruffet, for eller efter, at Forordningen udkom. 2) Ligesom en Skifteforvalter, efter at bemeldte Forordning er bleven bekendtgjort, ikke kan paastaae fuld Skifte-Salarium, men maae lade sig nøie med saadan Recognition, som Forordningens 2den Art. fastsætter, saa kan Vedkommende ei heller, siden samme Tid, nægte ham saadan.

Da nu Supplicandinden er i dette Tilfælde, saa er det klart, at hun ikke kan eller bør nægte Skifteforvalteren den Recognition, som han, i Følge Forordningens 2den Artikel, paastaaer af hende, da hun derimod kun vilde være lidet tjent med, om Forordningen, efter hendes Paastand, ikke skulde gielde, i Henseende til hende, som hun da kom til at udholde en Proces med Skifteforvalteren, og muelig til Slutning at betale dobbelt saa meget, som det hun nu slipper med.

Men, ligesom Supplicandinden har havt Uret i at nægte Skifteforvalteren den Recognition, som han tilkom, efter Forordningens 2 Art. saa er han og gaet forvidt, da han har paastaaet, at hun skulde forfatte

fatte og forevise ham et saadant Inventarium over hendes afgangne Mands, ved Dedsfaldet, efterladte Midler og Formue, som hun med Curator trøstede sig til at beeedige.

Det er forudsæet, at da denne Recognition nødvendig maatte være i Forhold til Boens Beløb, saa kunde det let give Skifteforvalterne Anledning til at chicanere Vedkommende, og paastaae, at de skulde bevise, eller med Eed godtgjøre, hvor heit deres Formue beløb sig. For at forekomme slige meget ubehagelige og fortvædelige Chicaner, og forbinde Skifteforvalterne til at lade sig nøie med Vedkommendes Angivelse, eller blotte Erklæring, er udtrykkelig tillagt i Forordningen: En Recognition, som skal være proportioneret efter Boens Beløb NB. hvilken Vedkommende selv angive. Altsaa, naar Supplicandinden erklærer, hvad hendes Boe omtrent kan beløbe sig til, og betaler Skifteforvalteren en dertil forholdsmaæssig proportioneret Recognition omtrent til $\frac{1}{2}$ pro Cento, saa maae han dermed lade sig nøie, og kan ikke paastaae, at hun derfor skal forfatte Inventarium, og endnu mindre, at hun tillige med Curator skulle beeedige samme. Jeg skulde saaledes allerunderdanigst iindstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Kammerherre og Stiftamtmand Zolstein: At, da Forordningen af 5 April 1754, og i Særdeleshed dens 2 Art., ikke giver Skifteforvalterne nogen nye Rettighed, men allene bestemmer til noget vist den Rettighed, de tilforn havde, som, formedelst dens Uvished, gav Anledning til adskillige Processer og Disputer, saa bør Supplicandinden, saavel som alle andre, der maatte være i samme Tilfælde, holde sig samme efterrettelig, og til vedkommende Skifteforvaltere udbetale den derudi fastsatte Recognition. Men da bemeldte anden Artikel udi den anførte Forordning udtrykkelig befaler, at denne Recognition skal være proportioneret efter Boens Beløb, hvilken Vedkommende selv angive, saa kan ei heller af Supplicandinden paastaaes videre, end at hun angiver Boens Tilstand og Beløb, og til Skifteforvalteren betaler en

derefter, i Sølge Forordningen, proportioneret Recognition, uden at hun i den Zensende kan forbindes til at forfatte noget ordentlig Inventarium, og endnu mindre, til at beeedige samme. Kiøbenhavn den 6 August 1756.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio resolveret:

Ordre til Amtmanden efter General-Procureurens Erklæring.

CXLVI.

Erklæring over Bysfogden i Laurvig Børge Strøms Memorial af 28 October 1755, derudi han besvarer sig over, at Auditeuren ved Friderichsværns Værf havde forrettet Auctionen over afgangne Lømmemand ved bemeldte Værf Friderich Busch, hans efterladte Løssere, (som Skiftet efter ham havde der tilførn været Trette, vid. supra No. 105.) skiont Reskriptet af 25 Julii 1755 henviser dem, hvad Auctionen angaaer til Reskriptet af 14 Sept. 1753, som Supplicanten formener at være til Fordeel for ham, da den Aføde har boet, og Auctionen er holdt paa Staverns Grund under Grevsfabet Laurvig.

At Auditeuren ved Friderichsværns Værf har været berettiget til den af ham forrettede Auction over afgangne Lømmemand ved bemeldte Værf Friderich Busches efterladte Meubler og Løssere, derom kan ikke være nogen Tvivl.

Reskriptet af 10 August eller 14 September 1754, (hvilket er et og det samme, da det under 10 Aug. er communiceret Vice=Statholdersen og Stiftamtmændene, men under 14 Sept. Greverne) som Supplicanten beraaber sig paa, har den udtrykkelige Clausul i sig: Hvad ellers de Militaire, og de dem allernaadigst tillagte Auctioner angaaer, da skal det dermed forholdes efter de derom forhen udgangne allernaadigste Forordninger og Reskripter. Naar man nu efterseer disse Forordninger og Reskripter, da er der for Norge tvende Reskripter af 4 Jan. 1732 og 19 Julii 1737, i Sølge af hvilke de Auctioner, som foresalde i de Militaire Sterboer, saavel over Jorde-

gods,

gods, som over Løssere, skal forrettes af den militaire Jurisdiction, som derfor allene her oppebære Salarium. For Danmark er Ferordningen af 16 Julii 1752, som fastsætter, at alle de Auctioner, der foresalde hos eller efter de Militaire over Løssere eller Kjøbstædhuus og Jord, skulle forrettes af de dertil authoriserede militaire Betiente, i hvor bemeldte Løssere, samt Kjøbstædhuus og Jord end maatte findes.

Det er bekendt, at her i Byen, ved Holmen og Sæ:Etaten, ansæes de i Deres Majestæts stadige Tieneste staaende Tømmermænd og øvrige Haandværksfolk, som Militaire, og ere paa Militair Fod, saa at Holmens Auditeur forretter Skifterne efter dem, og de derved foresaldende Auctioner. Det er fastsat, at med Jurisdictionen ved Friderichsværns Værf skal forholdes paa samme Maade, som ved Sæ:Etaten her udi Byen; altsaa kan det ikke nægtes, at det jo tilfaldt Auditeuren ved bemeldte Værf at forrette Auctionen over de Løssere, som den ved Værfet i stadig Tieneste staaende Tømmermand afgangne Sriederich Busch havde efterladt sig, og det uden nogen Henseende til, enten hvor samme Løssere befandtes, eller hvor Auctionen blev holdt.

Men da Friderichsværns Værf er den eneste Fæstning i Norge, som sorterer under Sæ:Etaten, og dette er den første Trætte, som findes at være opkommet angaaende Auctioners Holdelse, imellem bemeldte Værfs Jurisdiction og vedkommende civile Jurisdictioner, saa var det at ønske, at slige Disputer for Fremtiden kunde blive forebyggede, og at det nu, eengang for alle, maatte blive fastsat, hvorvidt dette Værfs Jurisdiction skulde være berettiget til at forrette Auctioner.

Da Sæ:Etaten ligesaaavel er en Militair:Etat, som Land:Etaten, saa kunde denne Sæ:Etatens Jurisdiction i Norge synes berettiget til at paastaae det samme, som Land:Etatens eller de militaire Jurisdictioner der er tilstaaet ved de forhen ansførte Reskripter af 4 Januarii 1732 og 19 Julii 1737. Men da jeg ofte tilforn, og i Særdeleshed udi min allerunderdanigste Erklæring af 13 April 1754 over Krigs: Cancelliets Pro-Memoria af 19 Februarii 1754 og General:Auditeur von Schulenburgs Betænkning af 11 Novemb. 1753, haver viist, at

der vil finde mangfoldige Uleiligheder af det, som disse Reskripter fastsætte, at det skal tilfalde de militaire Jurisdictioner at forrette de Auctioner, som paa Skifter efter de afdøde Militaire maatte forefalde over de dem tilhørende faste Eiendomme og Jordegods, saa det let kan hælde sig, at de militaire Jurisdictioner kunde blive nødte til selv at eftergive disse Rettigheder, ligesom det og er mod alle Principia Juris, at uerlige Ting skulle bedømmes af den Person, de tilhøre, og ikke af det Sted, de ligge paa, saa skulde man, efter min Formening, ei leetelig formere disse Uleiligheder ved at udvide denne Rettighed til den militaire Jurisdiction ved Friderichsværns Bærf, som endnu ei er i Besiddelse deraf, og som mueligt ei engang paastaar den. Derimod skulde jeg formene, at man vel med Søe=Staten blev enig om, at denne Jurisdictiones Rettighed til at forrette Auctioner, i Overeenstemmelse med de Principis, som i Almindelighed hos os iagttages, kunde bestemmes paa een af tvende Maader: Nemlig enten 1) at følgende, som en bestandig og almindelig Regel, blev fastsat: De Auctioner, som hos eller efter de, i virkelig Tieneste ved Friderichsværns Bærf, staaende eller afdøde Gemene, Officerer eller andre Beriente, maatte forefalde over Løssre, skal det, uden nogen Indsigelse, og uden nogen Hensende til, hvor samme findes, tilfalde Bærfsets Jurisdiction at forrette; Men de Auctioner, som hos eller efter bemeldte Personer maatte forefalde over fast Eiendom, være sig Jordegods eller Kjøbstad Huus og Jord, skal det tilfalde de civile Beriente at forrette, som ere Auctions: Directeurer paa det Sted, hvor Tingen er beliggende: eller og 2) at Forordningen af 16 Junii 1752, som bestemmer, hvorvidt de militaire Jurisdictioner skal være berettigede til at forrette Auctionen i Danmark, ogsaa blev udvidet til Jurisdictionen ved Friderichsværns Bærf i Norge.

Hele Forskiellen mellem disse tvende Maader bestaaer derudi, at paa den sidste foreslaagne Maade blive Bærfsets Jurisdiction berettiget til at forrette Auction over Kjøbstad Huus og Jord, hvilket i Aaret 1752 maatte de militaire Jurisdictioner tilstaaes, for at komme til

Eenig-

Eenighed og faae Ende paa de da værende Disputer, men dog virkelig strider mod de almindelige Grundsaemlinger, og ved Friderichsværns Værf mueligt vilde forarsage nogen Fortrædelighed, i Henseende til, at Stavern, som forterer under Grevskabet Laurvig, skal ligge strax uden for Værffet, ligesom det og befindes, at den nu afdøde og ved Værffet forhen staaende Lemmermand Friderich Busch har boet i et Huus liggende paa Staverns Grund. I den Henseende skulde jeg fortrække den første Maade, om man derom ved Søe-Etaten kunde blive eenig. Naar det da er afsjort, vil det være fornødent, at derom gaaer Reskript til Hr. Vice-Stattholder Benzou, og Hr. Ober-Staldmester Grev Laurvig, og Communication til Søe-Etaten. Kiøbenhavn den 9 August 1756.

I denne Sag resolverede Cancelliet:

Det combinede Collegium tilskrives efter den første Post i General-Procureurens Erklæring. Og da bemeldte Collegium svarede, at samme derimod intet havde at erindre,

Resolverede Cancelliet siden:

Expederes efter Erklæringen fra General-Procureuren i den første Post og Notice deraf til det combinede Collegium.

CXLVII.

Erklæring over Notarii Publici i Kiøbenhavn Christian Tuxens Memorial af 29 Januarii 1755, derudi han beklager sig, at hans Forretninger daglig aftage, ved det at andre foretage sig at forrette det, som egentlig og alene tilkom Notarius, og beder om en Anordning, at ingen uden Notarius maae forrette Proteser, Bestikkelser (uden naar andre vil giøre det for intet) Requisitioner, udfærdige Kuldmagter, Oversættelser ic. med Memorialen fulgte Magistratens Erklæring af 3die Martii 1755 og dermed, Byfogdens Justigraad Fischers, Raadsuskriverens Justigraad Wiffens, og Stads-Mægler Wilders Erklæring til Magistraten, og tvende Pro-Memorier fra Notarius til Magistraten.

Det Supplicanten andrager, at Notarial-Forretningerne daglig afstige, og at Notarius Publicus derved taber meget i sine Indkomster, det er ganske rimeligt. Notarial-Forretninger have aldrig været saa overflødige i Danmark og Norge, som paa andre Steder, og i særdeleshed i Tydskland, og hvor Jus Romanum ellers gielder. Grunden dertil indeholdes derudi, at vores Lov er skreven i Landets eget Sprog, veed lidet eller intet af Solenniteter at sige, og til de Forretninger, som daglig og jævnlig foresalde, udfordrer saa faae legale Omstændigheder, saa det er let for enhver, der har almindelig Skionsomhed, og en maadelig Kundskab om Loven, at styre slige Forretninger, og indrette dem efter Lovens Bydende. Paa de Steder, hvor Notarial-Forretninger meest have været brugelige, som i Tydskland, finder man dog, at de, efterhaanden aftage, hvortil Aarsagen tildeels er det, Magistraten No. 3. i deres Erklæring anføre, nemlig, at Notarial-Attester ei aldeles have den fidem in Publico, de tilforn have havt, hvoraf kommer, at Vedkommende hellere ville lade Guldmagter og andre Dokumenter, som de til fremmede Steder henseende, bestyrke med en Raadsues eller et andet Collegii eller Ober-Rets Attest. Det er saaledes ei at undre paa, at Notarial-Forretninger og aftage udi Danmark, fornemmelig Kundskab saavel om Lov og Ret, som om fremmede Sprog bliver efterhaanden mere og mere almindelig hos os. De fleste forstaae nu Tydsk, og mange Fransk og Engelsk, saaledes, at de ere istand til at oversætte et i samme Sprog forfattet Dokument paa Dansk. Det er saaledes rimeligt, at de ikke, for at faae saadan Oversættelse, henvende sig til Notarius, og betale ham derfor, med mindre de dertil ere nødte.

Hensigten, med at beskikke en særskilt Notarius Publicus i Kjøbenhavn, har efter mine Tanker ikke været at behyrde, men at lette Publicum, ikke, at der skulde være een Betient mere, som kunde have noget at leve af, men at der skulde være en vis Betient, som Vedkommende kunde vide at henvende sig til, naar de enten af et Dokument behøvede en authentiisk Oversættelse i et andet Sprog, eller og forlangede, at faae et vist Dokument saaledes stadfæstet, at det overalt kunde have

have fidem publicam. Deraf følger, at naar En veed paa en anden og lettere Maade at tilveiebringe sig saadan Oversættelse af et Dokument, som han kan være tient med, eller at forskaffe et Instrument saadan Troesværdighed, som kan være nok til at opnaae den Hensigt, han dermed haver, saa kan han ikke tvinges til at lade Dokumentet oversætte eller stadfæste ved Notarius Publicus. Der forekommer ofte i Rettergang et tydsk eller fransk Dokument, hvilket den eene Part eller Procurator selv sætter over paa Dansk; saa længe den anden Part ikke har noget at indvende imod Oversættelsen og dens Rigtighed, vilde det ei tiene til andet, end at føre Parterne i unødvendig Bekostning, om de udtrykkelig skal forbindes til at lade saadant et Dokument oversætte ved Notarius Publicus. Saalænge En allene tænker at betiene sig af et Dokument i Rettergang her i Riget, kan det faae al den Fidem, det behøver, ved tvende gode Mænds Underskrift, som alletider ere istand til at afsægge Vidne om dets Rigtighed; altsaa bør saadan En ikke tvinges til at gjøre unødvendig Bekostning paa at lade Dokumentet stadfæste ved Notarius Publicus. Naar En forstaaer selv at opsætte et Dokument, bør han ikke tvinges til at lade det forfatte ved Notarius Publicus. Alt dette skyder af det forhen fastsatte Princip, at denne Betiening ikke er indrettet, for at føre Publicum i nye Bekostning. Derimod i de Tilfælde, hvor en Actus (saasom en Bexel Protest) ikke ansees for lovlig og gyldig, med mindre den af Notarius er forrettet, der har det ingen Nød, at Bedkommende jo nok af sig selv søge ham. Altsaa skionner jeg ikke, at nogen Evang kan eller bør have Sted i Henseende til Notarii Forretninger; thi hvor en Forretnings Lovlighed og Gyldighed udfordrer, at Notarius dertil skal bruges, der søge Folk ham af sig selv, men hvor Forretningen desuden kan være lovlig og gyldig, der bør Bedkommende have deres Frihed, og ikke tvinges til at gjøre unødvendig Bekostning paa at bruge Notarius. Da det er fornødent, at der i en Dye af den Størrelse og Vigtighed som Kiøbenhavn endelig maae være en Notarius Publicus, og der til denne Betiening ikke skal være henlagt nogen vis Løn, men han skal leve af de Sportler, der falder

ved

ved hans Forretninger, saa maae jeg tilstaae, at det er tungt for ham, at han maae see Forretningerne daglig at aftage, og hans Levebød ham derved at bestieres, og det dog skal staae Folk frit for, om de vil betiene sig af ham eller ikke. Men da jeg tilforn har viist, at ingen Tvang i den Henseende bør have Sted, og at den mindste Tvang vilde blive til Byrde for Publicum, saa veed jeg ingen anden Naad at give ham, end at han, ved at expedere Folk hastig, og ved at være meget billig i at fordrø Betalning for sine Forretninger, mager det saaledes, at Folk kan finde deres Fordeel ved at henvende sig til Notarius Publicus i de Tilfælde, hvor det staaer dem frit for, at betiene sig af ham eller ei. Men da denne Ansøgning gaaer ud paa, at Notarius Publicus allene skalde være berettiget til visse Forretninger, og til at udstæde eller verificere visse Instrumenter, og at Vedkommende saaledes skalde nødes til at betiene sig af ham endog i de Tilfælde, hvor de langt lettere og beqvemmeligere kunde faae det, de behøvede, forrettet ved andre, hvilket da vilde blive en ligesaa stor, som unødvendig Byrde for Publicum, saa skiener jeg ikke, at der ved denne Ansøgning kan være noget at giøre. Kjøbenhavn den 12 August 1756.

Cancelliet resolverede paa denne Ansøgning:

Herved er intet at giøre.

CXLVIII.

Erklæring ober Nassov Borgeres Memorial af 14 Junii 1756, derudi de besvare sig over den Fornærmelse, dem tilføies fornemmelig i deres Kornhandel, af de paagrændsende Proprietarier, som deels nøde og true, deels ved høie Priser lokke Bønderne til at overlade dem deres Korn, hvilket de saaledes for langt høiere Priis maae igien affiøbe dem, saa at de intet kan fortjene derpaa, i den Henseende de begiere, at de tvende Landkdommere i Lolland maae befales, som Commissarier at undersøge deres Klagemaal, og at indkalde, hvein Magistraten giver Forslag paa, og høre deres Forklaring om alt hvad der sødes til Byens Fornærmelse, og at enhver maae forbindes sine exceptione fori at møde for Commissionen og under

Eed

Ged forklare, hvad ham er bevidst, tillige med Stiftamtmandens Geheimeraad Rabens Erklaring af 6 Julii, derudi han recommenderer Ansøgningen.

* * *

Jeg vil gjerne troe, at det, hvad factum angaaer, forholder sig, som Supplicanterne andrage, og at dem af de paagrændsende Proprietairer tilføies een og anden Fornærmelse i deres Handel og Næring. Da dette maae være Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Raben bekendt, saa er det uden Tvivl det, der har bestemt ham til at erklære i Medhold af Ansøgningen. Dersom Naffov Byes Borgere agtede at anlægge Sag mod een eller flere af de paagrændsende Proprietairer, for at overbevise dem, at de havde handlet mod Byens og Kiøbstædernes Privilegier, og derpaa indhænte Dom over dem, saavel til Strafs Lidselse, som til at slikt maatte dem, for Fremtiden forbydes, og de, i den Henseende, havde gjort allerunderdanigst Ansøgning om Commissarier, kunde det dem gjerne bevilges, saavelsom, at Vidner for Commissionen maatte afhøres. Derimod, naar man ret betragter Ansøgningen, da finder man, at den ikke sigter til blot at faae Commissarier til at paakiende de imellem dem og visse Proprietairer værende Tvistigheder, angaaende den Fornærmelse dem tilføies ved Proprietairernes utilladelige Kornhandel og Forprang, men at deres Hensigt dermed allene har været at faae en Inquisitionskommission, og det saadan en Inquisitionskommission, under hvilken Naffov Byes Magistrat og Borgere efter eget Lykke kunde inddrage samtlige Lollands Bønder og Proprietairer. Naar Ansøgningen betragtes paa denne Kant, efter dens Indhold, og efter det, den virkelig sigter til, er der ikke det allermindste for den at sige, men det maae derimod tilstaaes, at den strider mod Billighed og alle Principia Juris, og i Særdeleshed mod den Kettergangsmaade, som er foreskrevet for de Processer, der reise sig af Land- og Forprang, ligesom det og, om det blev dem bevilget, vilde være af en farlig Følge, og foraarsage mangfoldige Klager og Besværinger, som neppe bleve at høre, uden ved at tilbagekalde det igjen.

Foruden det, at Inquisition i Almindelighed er forhadet, fornemmelig i Danmark, hvor Loven ikke veed af Inquisition at sige eller tilstæder den inquisitoriske Proces, og saadan Inquisitions-Commission endnu maae være allermeest forhadet, som, saa at sige, strækker sig over et heelt Land, og forarsager, at enhver Bonde og Landboe, tvertimod det Privilegium, ham ved Loven er givet, kan trækkes fra sit Børneting, og nødes til, med megen Tids Spilde, at møde for at aflægge Vidne, og giøre Forklaring for en uvedkommende Ret, hvor Vidnernes Mængde nødvendig maae forarsage meget Ophold; saa strider denne Ansøgning aabenbar imod Forordningen af 25 August 1741 om Land- og Forprang, og de deraf sig reisende Sagers Paatale og Paakiendelse, og sigter til at indføre den Vidtæstighed og den Mængde af ufornødne Processer, som bemeldte Forordning har søgt at forebygge. Efterat denne Forordning har fastsat Maaden paa hvilken de Sager, der reise sig af Land- og Forprang, skal anlægges og begyndes, melder den udtrykkelig: Og vilde vi ingenlunde, at nogen Sag om Land- og Forprang maae begyndes af Inquisition, paa det at de, som retfærdelig handle, ikke utilbørlig skulde chicaneres af dem, der trættekiere ere, og søge ubillig Fordeel af deres Næstes Skade, i Zaab, at der under Processens Drift vel skal kunne udfindes noget til at undskylde endog en urigtig Angivelse. Til sligt at forekomme ville vi allernaadigst, at den Paatalende skal være tiltænkt at have saa gyldig Beviis ved Zaanden, naar han nogen agter for Land- og Forprang at tiltale, som han agter at være tilstrækkelig til hans Paatale at godtgjøre 2c.

Disse Ord vise, at det allerede, da Forordningen udkom, er seet forud, saavel at Rixstæderne deraf vilde tage Anledning til at foretage Inquisition over Landmanden, og begynde derfra, naar de ikke torde vove reent ud, og paa sædvanlig Maade at anlægge Sag imod ham, som at derved saadan Inquisition vilde gives Anledning til megen Vidtæstighed og til at indvilde dem paa begge Sider i unyttige og ufornødne Processer.

For da at betage dem al Feilighed dertil, og alt Haab om at lykkes derudi, ere disse Ord i Forordningen tillagte, som udtrykkelig forbyde at begynde sige Sager af Inquisition. Ikke destomindre begiere nu Nassov Borgere, at faae saadan Inquisitions-Commission over hele Holland, og det allene paa Grund af deres egen Erklæring om, at de blive fornærmede, uden at de befindes at have navngivet nogen af dem, der skal have fornærmet dem, og uden, at de engang ville forbinde sig til at anlægge Sag mod nogen; thi, i Følge Ansøgningen, skulde Slutningen paa denne Inquisitions-Commission allene bestaae derudi, at Commissarierne skulde indgive en allerunderdanigst Indberetning til Deres Kongl. Majestæt, med hvilken Relation jeg ikke seer, hvad der videre skulde eller kunde foretages; thi, ifald Hensigten dermed skulde være at bringe en nye Forordning tilveie, da ere der allerede Anordninger nok imod Land- og Forprang, blant hvilke i Særdeleshed den sidste og forhen allegerede er indelig nok og har sat Straf nok derfor. Omvendt Nasseov Byes Borgere love sig megen Fordeel af saadan Inquisitions-Commission, saa troer jeg dog, at den visseste og maaste den eneste Virkning deraf vilde følge, var at Byen blev bragt i en stor Beklæmning. Thi da der neppe blant Borgerskabet og Magistraten findes nogen, som forstaaer ret at styre en saa vidtløftig og saa usædvanlig Inquisitions-Process, saa kunde det neppe seile, at de jo i adskilligt vilde forløbe sig, i Særdeleshed vilde det ikke mangle, at de jo i Begyndelsen indkaldte adskillige som Vidner, dem de siden vilde tiltale som Skyldige og Sagvoldere, hvoraf uden Tvivl vilde flyde, at de tilsidst bleve saa forvirrede, at de selv maatte nødes til at begiere Commissionen ophævet.

Men saa liden Nytte, som denne Commission og maatte medføre for Nassov Bye, af saa farlig en Følge vilde den dog blive, i Henseende til de øvrige Steder i Riget.

Man kan saa meget mindre tvivle om, at det gaaer andre Steder til, ligesom i Holland, og at de andre Riksstæder ere i samme Tilfælde, som Nassov, som man overalt i de smaae Riksstæder hører de Handelslende Klage over den Fornærmelse, dem tilføies af de paagrændsende Pros-

prietairer. Man kan altsaa være forvissat om, naar saadan Inquisitionskommission først var bleven Naskov Bye bevilget, at de andre smaae Kjøbstæder, saavel i Volland, som i de andre Provindser, da og efterhaanden vilde indkomme med Ansøgning om det samme, hvilket dem da ikke vel kunde negtes, naar det først var bleven een Bye bevilget; og da vilde Virkningen deraf tilsidst blive, at hele Landet blev opfyldt med Inquisitionskommissioner, hvoraf Jøslærerne vare saa meget mere befrugtelige, som det, de skulde undersøge, nemlig den Fornærmelse, de Handlende i Kjøbstæderne tilføies af de omkringliggende Proprietairer, er een af de allervanskeligste Materier i vores ganske Jurisprudenz, og som vore Lovgivere selv have behandlet med den største og yderste Vaersomhed. Denne Materie haver tvende høistvigtige Gienstande, af hvilke man ligesaavel bør have det ene, som det andet bestandig for Øinene. Her er paa den ene Side Kjøbstædernes Flor og Velstand, som fornemmelig beroer paa deres Handel, men i de smaae Kjøbstæder bestaaer denne Handel næsten allene derudi, at de af Landmanden tilforhandle sig de Produkter, som han kan undvære, og derimod forshne ham med det, han forlanger og til hans Nærings Fortsættelse behøver. Man maae altsaa forebygge, at Landmanden ikke, ved at begaae Land- og Forprang, eller ved at opkøbe det hos Bønderne, som de ellers maatte bringe til Kjøbstæderne, og igien forshne dem med det, de der ellers maatte hente og købe, betager de Handlende i Kjøbstæderne deres eneste Næring, hvoraf ei kan følge andet end Kjøbstædernes Ødelæggelse. Men her er paa den anden Side en ikke mindre vigtig Gienstand, som fortienner ligesaa stor Opmærksomhed, nemlig Jordegodfers Bedligeholdelse. En Proprietair, som kjober en Sædegaard med endeel derunder liggende Bøndergods, skal, saa at sige, leve af Bønderne; de maae dyrke og forarbeide Hovedgaardens Jord, hvoraf han trækker hans Forpagtning; han skal af dem oppebære hans Landgilde, Høveries Penge med videre, saavel som de Kongelige Skatter; kan Bønderne ikke betale dem, maae han staae til Ansvar og lægge dem ud for dem, uden at han veed, hvad han deraf kan vente at faae igien eller ei; altsaa beroer Proprietairens

Vel-

Velmagt paa Bøndernes og hans Odeleggelse, (for saavidt han er Proprietair,) maae nødvendig følge af deres. Man maae saaledes betragte en Proprietair og hans samtlige Bønder som een og den samme Familie, i hvilken Proprietairen er Huusfader, og maae sørge for hele Familiens Velgaaende. Deraf følger, at man ikke for meget maae indskrænke en Proprietairs Rettighed til at foretage sig det, der kan tiene til at opnaae denne Hensigt.

Det er bekendt, at i de smaae Kjøbstæder faae Bønderne de fleste Læder deres Korn kun meget slet betalt; der ere gierne i slige Kjøbstæder kun 3 à 4 Kjøbmænd, som handde med Korn, disse stikke Hovederne sammen og sætte en Priis paa Kornet, hvilken Bonden da maae lade sig nøie med; desuden staaer det Bonden ei altid frit for at søge hvad Kjøbmand, han vil, thi naar han er i Gield til een eller anden vis Kjøbmand, maae han søge ham, og for hans Korn lade sig nøie med det, han vil give ham, og den Regning ham derover gøres. Af det lidet, Bonden da faaer for sit Korn, drikker han endeel op hos Kjøbmanden, som tillige holder Vertshuus, for endeel af det øvrige faaer Bonden Jern, Tiere og andre nødvendige Ting; bliver der endda noget tilovers, veed Kjøbmanden nok at besnaffe Bonden til, derfor at tage Kramvare og andre saadanne Ting, som Bonden heel vel kunde undvære, saa at der tilsidst bliver lidet eller intet tilovers til Landgilde og de Kongelige Skatter. Efter det, jeg har kunnet erfare, skal dette ingensteds gaae mere i Svang, end i Lolland, hvor Bønderne, i Henseende til Jordens Godhed burde være de allerbeste, men skal dog overhoved være de allerfletteste, hvilket fornemmelig skal komme deraf, at Bonden fast overalt staaer i Gield til Kjøbmanden, saa at naar Bonden om Esteraaret har indavlet sit Korn, maae han, ligesom han efterhaanden faaer det afstørsket, bringe det ud til Kjøbmanden, for at betale sin Gield, derfor Kjøbmanden gjør ham saadan Regning, som han finder for godt, hvilket da saaledes vedvarer indtil henimod Foraaret, naar Bondens Korn er oppe, da han paa nye begynder at tage paa Borg hos Kjøbmanden ei allene det, han behøver af Kjøbstad-Wahre,

men og ofte det Korn, han skal føde sig og Familie med. Denne for Bonden saa skadelige Huusholdning, kan ingen fornustig Proprietair, som tillige har Tid til at være derover, taale, hvad enten det er i Kol-land eller i de andre Provindser.

Den bedste Maade at forekomme det paa, er at Proprietairen tilbyder sine Bønder noget mere for deres Korn, end de kan bekomme i Kjøbstaden, tillader dem at bringe til Herregaarden alt det Korn, de kan undvære, lader det, de saaledes levere, rigtig affkrive paa deres Skatter og Landgilde, og betaler dem det øvrige i rede Penge.

Dette er en kiendelig Fordeel for Bonden, som faaer mere for sit Korn, staaer ikke Fare for at blive bedraget ved Regningen, og betages Leilighed til at drikke sine Penge op, eller paa anden unødvendig Maade fortære dem i Kjøbstaden.

Husbonden eller Proprietairen kan og gjøre det, uden sin Skade; thi han har ikke nødigt at lade sig tvinge til en vis Priis af een eller nogle faae Kjøbmænd, men naar han under Eet vil sælge hans egen Hovedgaards Avling tillige med det Korn, han har faaet af Bønderne, kan han gaae til hvad Kjøbmand og hvad Kjøbstad han vil, ja endog paa egen Regning lade det udfibe; saa kan han og passe den beleiligste Tid og giemme det saa længe han vil, hvilket fielden staaer i Bondens Væne. Saavidt jeg kan skienne af Lovens 3 Bogs 13 Cap. 25 Art. og Forsordningen af 13 December 1692, seer jeg ikke, at denne oeconomiske Behandling mellem en Husbonde og hans Bønder er forbuden. Iald det og var forbuden, vilde det blive vanskeligt at erquire; thi hvor det gif, kunde det dog ikke forbydes Husbonden at tage Betalning af Bonden i Korn for hans Landgilde, de Kongelige Skatter, han for Bonden maatte udlægge, med videre, han kunde have forstrakt Bonden. Det kan ikke nægtes, at jo Kjøbmanden var bedre kjent med, at Bonden selv bragte hans Korn til Kjøbstaden, og at han derimod taber noget ved denne Proprietairens Foranstaltning; han taber ved det, at han maae betale Kornet dyrere til Proprietairen end til Bonden, da han ikke saa vel kan tvinge den første, som den sidste; han taber det, han vandt paa Bon-

Bondens Fortæring hos ham, paa Regningen med Bonden, og paa de usødvendige Wahre, han ved den Anledning fik Bonden til at købe. Men Spørgsmaalet bliver, om dette Slags Gevinst er saa lovlig, at Kjøbmanden skal understøttes i at gjøre sig den. De Wahre, som Bonden nødvendig behøver til sin Nærings Fortsættelse, maae han ligesuldt hente fra Kjøbstæden og købe der; Forforskjellen bliver allene, at naar han ikke haver Regning med Kjøbmanden, men maae betale med rede Penge, da er han mere sparsom, hvilket Kjøbmanden just ikke er tient med. Kornet kan Kjøbmanden og faae med større Bequemmelighed og i en samlet Sum af Proprietarien, da enhver Proprietair, for at spare sine Bønder for lang Kørsel, helst sælger sit Korn til nærmeste Kjøbstæd, naar Kjøbmanden der vil tilstaae ham nogenledes billig Priis derfor. Vil han det ikke, da beroer det ligesaa vel paa Bonden, som paa Proprietairen, at kiøre sit Korn til en anden Kjøbstæd, for der at sælge det.

Altsaa, omendskjønt Kjøbmanden virkelig taber noget ved denne Proprietaires Indretning, saa kan man dog ikke sige, at han derved fornærmes, siden ham ikke betages uden den ubillige Fordeel, han havde ved at betiene sig af Bondens Eenfoldighed, Trang og stette Huusholdning.

Denne oeconomiske Indretning er det uden Tvivl, visse Proprietairer i Lolland maae have begyndt med deres Bønder, og derved er det fornemmelig, saavidt jeg kan skienne af Ansøgningen, at Naskov Bøns Borgere finde sig saa meget fornærmede. Af Foranførte sees, hvor høinsødvendigt det ofte er for en Proprietair, til hans egen og Bønders Vedligeholdelse at gjøre saadan Indretning, hvor vanskeligt det er at røre derved, eller derudi at indskrænke hans Frihed, og hvor let det kan hændes, at man ved at ville hielpes Kjøbstæderne paa Fode, umærkeligen hidrog til Jordegodsers Aodelæggelse eller Forværelse.

Nu kan det vel hændes sig, at een og anden Proprietair eller Kjødefoged herudi gaaer for vidt, og foretager sig et eller andet, som er imod Kjøbstædernes Privilegier, og ei engang fordres til deres Bønders Vedligeholdelse.

Saaledes melde Supplicanterne, at visse Proprietairer og deres Forvaltere saa godt som holde aaben Rod for Bonden, og have tilfals for ham de Ting, som han nødvendig behøver og ellers maatte købe udi Kiøbstøden; andre lade sig ikke neie med at modtage deres egne Bønders Korn, men opkøbe og af fremmede selveier eller strøe Bønder det Korn, de kan have at selge. Et det saa, da er det aabenbar Land- og Forprang, og naar Naakow Borgere derfor ville lade Vedkommende tistale, have de Lands Lov og Ret for sig. Men skient een eller anden Proprietair eller Forvalter saaledes mueligt kan have forgaaet sig, saa er det derfor ikke billigt, at et heelt Lands Almueskulde sættes i Bevægelse ved en almindelig Inquisition: Commission.

Da jeg saaledes har viist, at den af Supplicanterne ansøgte Inquisition: Commission ikke har nogen Grund i Billighed, Lov eller Ret, men strider aabenbar imod Forordningen af 25 August 1741 dens udtrykkelige og specielle Bydende, og vilde efter al Anseende, ikke blive til nogen Nytte for Supplicanterne eller Naakow Bøe, men derimod være af en farlig og fortrædelig Følge i Henseende til de øvrige Stæder i Riget og Jordegods i Almindelighed, saa kan jeg ikke see, at der ved denne Ansøgning kan være noget at giøre. Kiøbenhavn den 17 August 1756.

Herpaa resolverede Conseillet:

Herved er intet at giøre, hvilket tilskrives Stiftamtmanden.

CXLIX.

Betænkning over følgende Døktion: Om det Jølandste Compagnie forsvarligen og betimeligen har forsynet Landet efter den dem alternaadigst meddeelte Octroies Bydende, eller derimod maatte have handlet, og i saa Fald, hvorledes samme derfor kunde være at ansee? Anledningen dertil var, at da der i lang Tid havde været Disputer mellem det Jølandste Compagnie paa den ene, og Kammer-Collegium saavelsom det nye Interessentskab, der i Aaret 1752 var oprettet i Jøland, paa den anden Side, da Compagniet paastod, at det ved Interessentskabet, som sandt Medhold hos Kammeret,

meret, blev fornærmet, og Kammer-Collegium saabesom Interessentkabet derimod paaahod, at Compagniet havde handlet imod Detroiens, og ikke forsvarligen forsynet Landet med videre, saa gik den 30 Martii 1756 Kongl. Ordre giennem Kammeret til Admiral Fontenai, Etatsraad Holmstedt og Alskær og mig at overvie disse 4 Spørgsmaal, nemlig: 1) om Compagniet var fornærmet af Interessentkabet. 2) Den her anførte. 3) Hvorledes Tilstiighederne mellem Compagniet og Interessentkabet best kunde hæves til Landets Fordeel og uden nogens Fornærmelse. 4) Hvortil Hufferterne (som Kongen havde foræret Interessentkabet) best kunde anvendes og derover indgive vores Relation. Hvorhos samtlige Acter, og alle de i Island erhvervede Tingsbidner bleve os tilsendte, da jeg opsatte følgende Betænkning, som blev indgivet over den 2 Post eller Quæstion.

* * *

Det kan ikke nægtes, at jo det Islandske Compagnie i adskillige Maader haver handlet imod den dem forundte allernaadigste Detroi, og ikke, enten i Henseende til Wahrens Mængde eller Bestaffenhed, forsynet Landet saaledes og med saadanne Wahre, som de, efter Detroiens vare forbundne til.

Iblant de Poster, som dem i den Henseende, lægges til Last og de beskjyldes for, er den allerbetydeligste, og som tillige tilstrækkeligst er oplyst og beviist; at de ikke, fornemmelig i disse fiskelese og for Islanderne særdeles haarde Maringer, saaledes som skee burde, og Landets Tilstand det udfordrede, have forsynet Landet med Meel og Kornwahre:

Detroiens Bydende er, hvad dette angaaer, ganske tydelig og tillige heel eftertrykkelig; dens 10 Post fastsætter: At Societetet skal forsyne Savnene med gode dygtige og usorfalstede Risbmands Wahre, og det saa rigeligen med de Wahre udi Synderlighed, som til Livs Ophold, fornøden Bygning i Landet, samt Siste-riets og Landets Arbeides Fortsættelse gøres fornøden, at ingen kan have billig Marsag, sig at besvære, men at hver og een kan for Betalning bekomme det, som han behøver.

Eigesom der nu i samme Artikel fastsættes adskillige Forholdsregler, for desto stærkere at forbinde Compagniet til at iagttage det, som saaledes

er fastsat, saa tillægges endnu i samme Henseende, i den sidste eller 27de Post den meget stærke og særdeles forbindelige Clausul: At det hele Societets Interessentere een for alle og alle for een skal være Deres Kongelig Majestæt suffisant og Stadesløs Caution saavel for Haveriets Providering, som i forberørte Octroiens 10de Post er meldt, saa og for den aarlige Afgift og Sorpagtnings Summa &c.

Dette viser, at denne Post om Havnenes Providering er anset som den allervæsentligste i hele Contracten, og som det fornemteste blant alt det Deres Majestæt som den ene Contrahent paa sin Side havde betinget sig. Spørges der nu, hvorledes Compagniet har efterkommet denne saa vigtige Post, hvortil de paa saa kraftig en Maade, og ved Detroiens saa tydelige Ord vare forbundne, da seer man at der bestandig siden 1744 fra Island er bleven klaget over, at de ikke fik Tilførsel nok af Meel. I Begyndelsen have disse Klager været enkelte, og ere kun indløbne fra een eller anden Havn, men siden 1750 og 1751 ere de blevne mere almindelige. Disse Klager haver Kammer-Collegium bestandig communiceret Compagniet, og i Begyndelsen tiltraadet, men siden ganske alvorlig advaret dem at raade Boed derpaa, med tillagt Trusel og Grindring, at det vilde komme paa Compagniets Ansvar, om tiere indkom flige Klager, og deraf befandtes at opkomme en eller anden Ulempe. Da Compagniet i deres Tid efter anden til Kammer-Collegio indgavne Svar, vel haver lovet tilbørlig at forsyne Landet, men og, tildeels nægtet Indholden af de fra Island indkomne Klager, saa har Kammer-Collegium af samme Marsag bestandig tilskrevet Betienterne i Island, at, naar de fandt sig besøiede til at klage over et eller andet, de da tillige derom maatte erhverve og indsende lovsfikkede Tingsvidner, som de ellers maatte vente, at der paa deres indsendte Klager aldeles ikke blev agtet; hvorved det endelig er kommen dertil, at udi Aaret 1753 er over hele Landet, fornemmelig efter Landfogdens Schule Magnusens Foranstaltning, ført og erhvervet lovsfikkede Tingsvidner, angaaende Compagniets Handel, og den Fornærmelse, som Almuen og Landet derved var tilføiet. Det er da ved mangfoldige Vidners Udfigende bleven

bleven godtgjort, at der paa nogle Aar ikke var skeet Tilførsel nok af Meel og Kornvahre til adskillige og i Særdeleshed til 9 Havne paa Landet, og at adskillige blant Indvaanerne paa samme Steder vare blevne nærtet Meel, ei allene til Laans og paa Credit, men og mod Betaling i Penge eller uden Gods, endog i Faar. Nu vil vel Compagniet excipere imod de fleste af disse Vidner, som villige og partiske; det kan og ikke nægtes, at der jo udi endel Vidners Udsigende findes et eller andet, som fornemmelig haver sin Grund i en Slags Had mod Compagniet, ligesom det ei heller vel kunde feile paa Klager og Besværinger, naar en heel Almue blev, saa at sige, opfordret til at klage; men da i Vidnernes Udsigende er temmelig let at skjælné det, der haver saadan Grund, fra det, som ethvert Vidne har udsagt og forklaret efter sin beste Skionsomhed og Vidende, og uden at skjule eller forandre noget, saa kan man og af disse Tingsvidner blive ganske overtydet om, at Compagniet til adskillige Havne ikke har bragt saadan Mængde af Meel og Kornvahre, og derved ikke sørget for Landets og Indbyggernes Vedligeholdelse saaledes, som de efter Detroien vare forbundne til.

Men naar man og reent vil frafalde disse Tingsvidner, saa bliver der dog, hvad denne Post angaaer, Deviis nok tilovers til at sælde Compagniet.

Efter at disse Tingsvidner i Aaret 1753 udi Island vare førte, foreslog Compagniet selv og begierde af Kammer-Collegio, at Betienterne udi Island maatte tilholdes, hvert Aar, førend Compagniets Skibe bortgik fra Landet, at requirere hver for sit District det Quantum af Meel og Kornvahre, som for følgende Aar maatte behøves.

Men skjønt Kammer-Collegium derom den 4 Maji 1754 har tilskrevet samtlige Betientere i Island, som derpaa have forfattet og til Kammeret indsendt slike Requisitioner for 1755, hvilke igien fra Kammeret ere Compagniet betimeligen meddeelte, paa det de kunde vide at holde sig samme estorettelige, saa befindes det dog at Compagniet i Aaret 1755 til adskillige, og fornemmelig til de største Havne, ikke have ud-

fendt uden omtrent $\frac{2}{3}$ Deel af det requirerede Quantum af Meel og Kornvahre.

Og omendskiønt Kammeret derom ofte siden den Tid har tilskrevet Compagniet, og alvorlig advaret dem, for den følgende Tid at udføre alt det, som af Betienterne i Island blev requireret, saa har dog Compagniet i deres Svar aldrig bestemt villet erklære sig dertil, men ladet sig nøie med at bruge visse ubestemte Talemaader, saasom at Islænderne skulde faae deres Nødsyn; at de ikke skulde efterlade at udføre saa meget Meel med videre, som de skiondede, at Landet maatte behøve; og naar de endelig have lovet at følge Requisitionerne, have de forstaaet det om de Requisitioner, som deres egne farende Kiøbmænd til Compagniet aarlig indgive paa det, enhver til sin Havn forlanger, og ikke om de Requisitioner, som efter Kammer-Collegii Foranstaltning, og Compagniets egen Begiering indkomme fra Betienterne i Island, retligesom det skulde beroe paa Compagniet og dets Kiøbmænd at fastsætte hvad en Indvaaner i Island maatte faae tilkiøbs af Meel og Kornvahre mod Betaling i Penge eller Vahre. Det er Islænderne udtrykkelig forbuden at handle med andre end med Compagniet; af samme Aarsag er og Compagniet forbunden til at tilbringe dem gode Vahre, og rigeligen af det, som behøves til Livs Ophold med videre; men derved vilde Islænderne kun lidet vinde, og man maatte derimod tilstaae, at deres Tilstand var ynkværdig, om det skulde være Compagniet og dets Kiøbmænd tilladt, naar en Islænder imod Betaling i Penge eller Vahre, forlangede en Quantitet Meel eller Kornvahre, da at svare ham, at han ikke kunde faae det, og at han ikke behøvede saa meget. Den almindelige og naturlige Frihed, som ethvert Menneske haver, mod Betaling at tilforhandle sig det, han haver Lyft til og formener sig at behøve, er Islænderne ingenlunde betaget, men den er allene indskrænket for saavidt, at, da Handelen paa Landet er et vist Compagnie overladt, saa ere de og forbundne til at kiøbe det af samme Compagnie og ikke af andre, hvorimod Compagniet og paa sin Side, er forbunden til at skaffe dem det, de vil have og kan betale, og det uden at bedømme, om de behøve det eller ei.

Det

Det, som endnu i dette Tilfælde forøger Compagniets Forseelse, og gjør dets Forhold mere uundskydeligt, er, at det just i den Tid, da der stedse har været klaget over, at de ikke førte Meel og Brød nok til Landet, dog haver optiebt og fra Landet endog imod Betienternes Protest, forisfort al den tør Fisk, de kunde overkomme, uanset at Meel og Brød paa den ene Side og tør Fisk paa den anden Side, ere saadanne Wahre, som i Henseende til Island, kan sættes i Steden for hinanden, ved det at Islænderne bruge tør Fisk i Steden for Brød, og altsaa kun behøve lidet Meel eller Brød, saalænge de have tør Fisk i Overflodighed, men derimod behøve desmere deraf, naar den tørre Fisk mangler, i den Henseende og Compagniet, saavel ellers som i Særdeleshed ved Kammerets Skrivelse af 11 Maji 1754, er advaret, at de udi flette Aaringer, naar der ikke var Forraad paa Korn i Pakhusene i Island, skulde lade saa meget af den tørre Fisk efterstaae, som Betienterne eragtede fornødent.

Naar vi nu holde denne Compagniets Opførsel mod Detroiens rene Bydende, fornemmelig i dens 10de og 27de Post, da skionne vi ei rettere, end, at Compagniet ikke forsvarligen har forsynet Landet efter Detroiens Tilhold, men aabenbare handlet derimod.

Det Compagniet ved denne Post anfører til sin Undskyldning, skionne vi ikke at være af nogen Betydning, for saavidt Qvæstionen bør betragtes som en Qvæstio juris, der allene skal bestemmes efter Loven og Detroien.

Saaledes beraaber Compagniet sig paa det store Tab, de have, ved at føre Meel og Kornwahre til Island.

Omdenskiønt der kunde være meget at udsætte paa den af Compagniet i den Henseende forfattede Beregning, saa kan det dog ikke nægtes, at jo Compagniet, fornemmelig i disse sidste Aar har tabt anseeligt paa disse Kornwahre. Efter den Priis som Rugen i dette sidste Aar er og har været udi Danmark, ses vi ikke, at Compagniet i dette Aar kan slippe med 8 à 9 Marks Tab paa hver Tønde god Rugmeel, som de føre til Island, og maae tage Betaling for i rede Penge eller saadanne Wahre,

som de ikke vinde meget paa, antager man nu at Compagniet i dette Aar har sendt en 13 à 14000 Tønder Rugmeel og andre Kornvahre til Island, saa vil deraf flyde et Tab for Compagniet af henimod 20000 Rdr., for saavidt samme ikke erstattes ved Fordelen paa de Vahre, som de i Betaling maae tage imod.

Det havde maaskee været at ønske, at der ved sidste Detrois Slutning var skeet nogen Forandring i den gamle Tært, hvorpaa Detroien grunder sig.

Derfor Compagniet den Tid var bleven tilstaaet noget mere for det Meel og Kornvahre, de bringe til Island, og Islænderne noget mere for den tørre Fisk, de levere til Compagniet, formeene vi, at en deel af disse Klager og Besværinger havde været forebgyggede. Det er ikke vel mueligt andet end, at der ved Tidens Længde maae opkomme een og anden Ueilighed af en Tært, som uden nogen synderlig Forandring næsten bestandig har vedværet henimod 140 Aar.

Man seer lettelig hvad Forsædrenes lovlige og billige Hensigt og Siemærke har været, nemlig at Islænderne for ganske billig og maadelig Priis skulde have alt det, de behøvede til deres Livs Opbold og Nærings Fortsættelse, og paa det Compagniet kunde taale at levere disse fornødne Vahre til saadan taalelig Priis, saa er derimod ei allene sat en ganske ringe Priis paa de fornemmeste blant de Vahre, som Compagniet igien i Betaling skulde imodtage af Islænderne, men Compagniet er og tilstaaet større Fordeel paa de overflødige og ufornødne Vahre, som de bragte til Island. Dette var i sig ganske godt, men da Prisen paa de Vahre, som den ringeste Tært var sat for, nemlig tør Fisk, og Kornvahre, efterhaanden er stegen, og Prisen paa de fleeste af de overflødige Vahre derimod er falden, og Disproportionen mellem begge Slags Priser derved er forøget, saa er deraf fulgt, at Compagniet har været saa sparsom, som mueligt i at tilbringe Islænderne de fornødne Vahre, som de tabte saa anseeligt paa, og derimod søgt saa meget mueligt at bringe Islænderne til at bruge meget af de overflødige Vahre, paa hvilke Compagniet i det mindste, vandt ligesaa meget, som de tabte paa

paa de andre. At Islænderne temmelig dyrt have maattet betale Tobak, Brændeviin og Kramvahre, skader just ikke, men maaffee havde det været godt, om Compagniet just ikke derpaa havde havt saa overmaade stor Fordeel. Endnu reiser sig af denne store Ulyghed i Tarten, en anden Uvilighed, som bestaaer derudi, at Compagniet i de flette og fiskeløse Aaringer taber dobbelt og paa tvende Kanter; thi da Islænderne bruge tør Fisk i Steden for Brød, og altsaa behøve meest Tilførsel af Kornvahre, naar Fisken slaaer feil, saa taber Compagniet i slige fiskeløse Aaringer, paa den ene Kant, anseelig ved den større Mængde af Meel og Kornvahre, som det maae tilbringe Islænderne, fornemmelig naar det tillige træffer sig, at Kornet i Danmark er dyrt, og paa den anden Kant endnu mere, ved den mindre Quantitet af tør Fisk, de faae i Betalning derfor, da den tørre Fisk er den blant de Islandske Producter, som Compagniet haver den største Fordeel paa.

Da det nu er bekiendt og tilstaaet, at Fiskeriet paa en 5 Aars Tid kun har været slet i Island, og Kornet i samme Tid fornemmelig i de sidste Aar har været temmelig dyrt i Danmark, saa kan det ikke nægtes, at jo Compagniet i disse sidste Aar, i Forhold til de foregaaende, haver tabt anseeligt. Om Compagniet i de foregaaende gode Aar, da det maae have vundet endeel, har forberedet sig paa disse flette Aar, vide vi ikke.

Disse Omstændigheder kunde afgivet et meget godt Motiv, naar Compagniet havde gaaet supplicando til Werks, og i Henseende til de indfaldende haarde og sær vanskelige Tider, gjort allerunderdanigst Ansøgning om, at blive paa een eller anden Maade lettet. Men da her kun er en Quæstio Juris, og her allene spørges, om de have holdt sig Detroien efterrettelig eller ei? Saa kan alt dette aldeles ikke nytte dem, da de have vedtaget den gamle og forhen satte Tært ved at indgaae Detroien, hvorudi samme Tært er fastsat, og derved ligefrem forbundet sig til at forshne Landet, efter samme Tært, saavel udi flette som gode Aaringer, derudi saa langt fra ikke er taalt nogen Undtagelse i Henseende til fiskeløse Aaringer som Detroiens 27 Artikel udtrykkelig melder, at den

den aarlige Afgift rigtig skal betales, uden nogen Paaskud af Misfangst ved Fiskeriet, Dværens Død &c.

Det patriotiske Argument, som Compagniet anfører, nemlig at den megen Tilførsel af Meel og Kornvahre er skadelig for Island, og tiener til at forlede Indbyggerne, til Ladhed og Dovenskab, kan vi ei ansee for andet end ganske lidet grundet. Naar Island betragtes for sig, kunde det Spørgsmaal, om det er godt at Islænderne efterhaanden mere og mere vænnes til Meel, Brød og Kornvahre, maaskee ansees, som problematisk, i det mindste vente vi, at det vilde giøre meget til, at Agerdyrkningen mere blev brugt der i Landet; men naar Island betragtes i sin Forbindelse med Danmark, da er det ustridigt, at der ikke er noget Ondt udi, at Islænderne, alt efterhaanden vænnes mere og mere til at betiene sig af Brød og Kornvahre, siden Danmark derved rigeligen kan forsyne Island af Landets egne Producter, og derimod kan i Betaling af Islænderne faae tør Fisk og andre Islandske Producter, som magelig kan affættes til Fremmede, saa at derfor komme Penge ind udi Landet. At Fiskeriets flette Tilgang i disse sidste Aar ikke er Islændernes Ladhed og Dovenskab at tilskrive, har Landsfogden tilstrækkelig beviist, og derimod tydelig godtgjort, at Islænderne anvende langt længere Tid og langt mere Arbeide og Nøie paa Fiskeriet, naar det gaaer slet til, end naar det gaaer vel til.

At den megen Tilførsel af Meel og Kornvahre skulde giøre Islænderne lade og dovie, kunde medføre nogen Slags Nøielighed, dersom Compagniet ligesvem var forbundet til at underholde dem, og, uden Betaling, at forære dem det, de behøvede til deres Livs Ophold; men derfor fritager Dettoien dem, og det høieste Dettoiens 11 Art. forbinde Compagniet til, er, at det i flette Aaringer, skal give Islænderne Credit til Livs Ophold, og Islænderne ere forbundne til at betale det, saasnart de kan.

Nu maae vi vel tilstaae, at der bør gøres Forskiel paa dem, der af Compagniet forlange Kornvahre mod Betaling i reede Penge eller Vahre, og dem, der forlange saadant paa Credit. De første bør Compagniets

pagniets Debitante, uden videre, levere saa meget, som de begiere, og kan betale; men i Henseende til de sidste, synes de berettigede til at undersøge, hvorvidt de kan være forvissede om deres Betaling, hvor meget de behøve, og hvoraf deres Trang og Usformuenhed til at betale reiser sig.

Vi finde og at Compagniet nogle Gange har beraabt sig paa den store Credit de maae give Islænderne, og de mange Restancer de udi Island have udstaaende; men da Compagniet ikke befindes nogenstunde reent ud at have erklæret, og tydelig at have forklæret, hvor meget de have tabt ved den Credit, de maae give Islænderne, og hvor mange af deres Restancer de med Billighed kunde ansee for uviste, det derimod erfares, at de næsten overalt have skaarret over een Kam dem, der have forlangt Kornvahre paa Credit, og dem, der have forlangt dem mod Betalning i rede Penge eller ulden Gods, saa maae vi slutte, at det forholder sig som Landfogden for os haver andraget, nemlig at alle Compagniets Restancer i Island vare ganske visse, og kunde blive inddrevne, naar det skulde være, da Islænderne altid det følgende Aar betalte, hvad dem det foregaaende Aar var givet Credit paa. Forholder det sig saaledes, kan man ingenlunde sige, at Islænderne forføres til Lædighed og Dovenffab, enten ved den store Tilførsel af Kornvahre, eller ved den Credit, Compagniet giver dem, som de maae være betænkte paa og virkeligen ere vant til, følgende Aar at betale, da de saaledes ved deres Arbeide maae see til imidlertid at forskaffe sig det, hvoraf de kan præstere saadan Betalning.

(Overalt haver Compagniet i denne Materie, som skal have Islands Velgaaende og Indbyggernes Nødtørftighed og Armod til Grund, kun liden Ære at tale med, naar man erfarer at de endog i disse flette Aaringer have bragt overflødige Vahre, saasom Brændeviin, Tobak og Kramvahre til Island for større Summa end Kornvahre, og at de have nægtet den Islænder Meel og Kornvahre, enten paa Credit eller mod Betaling, som de derimod have leveret Brændeviin eller Tobak. Anstaae de Islænderne som Forarmede, og troede, at de ikke vare eller bleve i Stand til at betale, skiont de gierne vilde hjælpe dem paa

Fode, saa burde de sidst betroe og mindre paatvinge dem saadanne Ting, som de vel kunde undvære; allermindst burde de lade dem faae saadant, naar de nægtede dem det Fornødne.) (*)

At dette Compagnie har aarlig i de sidste Aar, bragt langt større Mængde af Meel og Kornvahre til Island, end nogensinde af det forrige Compagnie er skeet, derom tvivle vi ikke; det er ogsaa meget mindre at undre over, som der i det forrige Compagnies Tid, ikke ere indfaldne saa mange slette Aar efter hinanden som i dette Compagnies Tid; desuden troe vi gjerne, at Islænderne alt mere og mere vænnes til at bruge Meel og Brød med videre, og naar saa er, er Compagniet pligtig, deraf at tilbringe dem det, de behøve, siden Detroiden forbinder dem til, rigeligen at forsynne Landet med de fornødne Ting, og ingenlunde antager den Indsigelse, at det allene skal være at forstaae om de Vahre, hvorpaa Compagniet kan vinde noget, og ikke om de Vahre, hvorpaa de enten tabe, eller i det mindste ikke vinde.

Ligesom vi nu maae tilstaae, at Compagniet ikke forsvarligen efter Detroidens Tilhold, har forsynet Landet med Kornvahre som de meest fornødne, saa ere der endnu adskillige andre Klager indkomne over Compagniet, deels i Henseende til Mangel paa andre fornødne Ting, deels i Henseende til deres Uuelighed og Sletthed, blant hvilke Klager nogle tilfulde ere beviste, andre medføre en stor Grad af Rimelighed.

At Compagniet i Aarene 1743, 1746, 1748 og 1749 ikke har beseglet Bechefords Havn, og i Aarene 1745 og 1746 ikke har beseglet Grundevigs Havn, og derved har handlet mod Detroidens 11 Art. og er forfalden i den der dicterede Mulet, det er in confessa.

Da Betienterne i Island i Følge Detroidens 10de Art. have efterseet Compagniets Vahre, og ofte nedfat dem, fordi de ikke vare forsvarlige, saa sees klarlig, at Compagniets Kiøbmænd, adskillige Gange, ikke have kiert sig derefter, men solgt de saaledes nedsatte Vahre til samme Priis, som de øvrige og gode Vahre, hvorved Compagniet er forfalden i den Mulet, som Detroidens 10de Post derfor fastsætter.

Island

(*) Dette gik ud i Relationen.

Islandernes Klage over Compagniets Bøgt og Maal, kan vi ikke sige at være lovlig beviist eller gotgiort.

At Skibene i dette Compagniets Tid ere nogle Gange langt sildigere herfra bortseglede, end tilforn har været Brug, at Compagniets derom ofte af Kammer-Collegio er erindret og dog ikke i de forrige Aar har rettet det, er bekiendt nok.

At det meste af det Jern, som Compagniet i Aarene 1745 og 1746 udbragte til Island, har været slet og udueligt saavelsom de Brynesteene, der i Aaret 1751 bleve udbragte, det kan Compagniet selv ikke nægte.

Det er ganske klart at Compagniet ikke tilbørlig har forsynet Island med Lemmer, og at det af dem Udbragte ikke haver været tienligt til store Fiskebaades Bøgning, ja ei engang alle Tider til Aarer.

Der er og ofte klaget over de tilbragte Fiskelinier og Angler, at de ikke vare saa gode og varige, som de pleiede, sga er der og klaget over Mangel paa Hør og Hamp til at slaae Fiskelinier og Garn af. Udi alt dette har Compagniet enten ikke forstaaet, eller ikke iagttaget deres egen Fordeel, som er at Fiskeriet, saa meget mueligt drives i Island, og at Islanderne ikke mangle noget af det, de dertil kunde behøve.

Endelig er der og nogle Gange af adskillige Personer, klaget over, at det Meel og Brød, de af Compagniets Vertiente havde faaet, ikke var saa godt og forsvarligt som det burde; dog kan vi ikke sige, at disse Klagers Indhold tilstrækkelig er oplyst og beviist. Var det forblevet ved den Besigtelse, som efter Detroiens 10de Post burde skee, af visse dertil af Magistraten udnævnte Kiebmænd, da havde Compagniet i de Attester, som dem af disse Kiebmænd bleve givne, havt et ganske vigtigt og betydeligt Beviis imod alle slige Klager. Men dette finde vi at være ophævet i den senere Detroi.

Efterat vi saaledes have viist, at det Islandske Compagnie ikke kan siges forsvarligen og betimeligen at have forsynet Landet, efter den dem

allernaadigst meddeelte Detroies Indhold; saa spørges nu 2det, hvorledes Compagniet derfor kunde være at ansee?

Det er et almindeligt, og in Jure nok som bekendt Axioma: at alle Betingelser i en tosided Contract ere gienfaldige, saaledes at alt hvad enhver af de Contraherende i Contracten lover og forbinder sig til at præstere, det er ikke anderledes at forstaae, end under det Vilkaar, at den anden Contrahent oprigtig holder og præstere hvad han paa sin Side har lovet og forpligtet sig til.

Altsaa faaer ved en Contract enhver af de Contraherende Ret til at paastaae af den anden, at han skal præstere det, han ved Contracten har lovet og forbundet sig til; og saasnart een af de Contraherende bryder Contracten og ikke holder, hvad han har lovet, saa er den anden ei heller forbunden til at holde Contracten paa sin Side. Ligesom det nu forstaaer sig selv, at enhver er forbunden til at holde det, han haver lovet, og at denne Forbindelighed ikke kan ophæves ved hans egen Gierning, eller uden den andens Billie, som har faaet Ret til at paastaae det af ham, saa følger end videre af dette Princip, at den som først bryder en Contract, v.d det at han ikke præstere det, han ved Contracten er forbunden til, han bliver derved ikke befriet for, fremdeles at opfylde Contracten, men ved denne Contractens mislige Holdelse tilstaaer han den anden Contraherende den Fordeel, at det berder paa ham, om Contracten videre skal staae ved Magt eller ei, siden han derved bliver berettiget til et dobbelt Søgemaal, og har Valget, enten han vil tiltale den anden, der har handlet mod Contracten til Contractens Forbrydelse og dens fuldkomne Ophævelse, eller og han vil giøre Paastand over ham til at holde Contracten, og godtgjøre al den Skade, som er forvoldet ved dens mislige Holdelse. Men da der foruden det Væsentlige, som udgjør en Contracts Natur, og viser de Contraherendes Hovedhensigt, og ofte i en Contract indeholdes adskillige uvæsentlige og Diposter, og det ikke alle Tider er de Contraherendes Billie, at Contracten strax skulde kunne ophæves, fordi der blev handlet imod een af disse; saa pleier i

flige

lige Tilfælde en vis Straf at fastsættes for den, som handler derimod. Naar da den, som bryder Contracten udi een af disse Bispøster, betaler den fastsatte Straf, kan man ikke komme ham nærmere, eller mod hans Villie paaftaae Contracten ophævet.

Det Islandske Compagniets Detroi er en Contract, sluttet imellem Deres Kongl. Majestæt paa den ene og det Islandske Compagnie paa den anden Side, hvorved Deres Majestæt paa visse Aar har overladt Handelen paa Island til Compagniet, med alle andres Udelukkelse og lovet derved allernaadigst at forsvare dem; hvorimod Compagniet har forpligtet sig, forsvarligen at forsyne Landet, og aarlig at erlægge en vis Summa til Deres Majestæts Cassé. Dette er det Væsentlige og Hovedhensigten med denne Contract paa begge Sider. Men desuden findes der i samme adskillige uvæsentlige Poster, blant hvilke de fleste dog ere at ansee, som Midler til at opnaae Hovedhensigten.

Bed endeel af disse Poster er fastsat en vis Straf for Compagniet, om det forseer sig derimod. Saaledes er der i den 3 Post sat 1000 Rdr. Straf for Underløb i Told, i den 5 Post er der sat vilkaarlig Straf for Compagniet, foruden Skadens Erstatning, ifald det ikke modtager de Vahre, Indbyggerne tilbringe dem, udi den 9 Post 1000 Rdr. Straf, om de bruge urigtig Maal og Vægt, udi den 10 Post 100 Rdr. Straf, om de sælge de nedsatte Vahre for høiere Priis, udi den 11 Post 400 Rdr. Straf, om de ikke forsyne een eller anden Havn.

For saavidt nu Compagniet er overbevist, at have handlet mod en eller anden af foregaaende Poster, er det klart, at der kunde gøres Paaftand over dem til at betale og erlægge, den for Contractens mislige Holdelse, i saa Fald, fastsatte Straf eller Mulct.

Men da det er viist, at Compagniet og har handlet imod det Væsentlige i Contracten, og ikke forsvarligen forsynet Landet, saa maa vi tilstaae, at naar Deres Kongl. Majestæt, uden nogen Henseende til de af Compagniet forebragte Undskyldninger, til de meget haarde og flette Aaringer, der nu saa ofte efter hinanden for dem ere indfaldne,

og til det store Tab, de derved nødvendig maae have havt, vilde bruge Strængthed imod Compagniet og lade det tiltale ved Lands Lov og Ret, saa skønne vi ei rettere, end at Deres Majestæt i at lade anlægge Søgemaal imod Compagniet havde Valget, saa at hvad enten der skede Paastand over Compagniet, til at efterkomme Dettoien, og erstatte al den Skade, som var forvoldet ved dens mislige Holdelse; eller og der blev gjort Paastand til Dettoiens Forbrydelse og Ophævelse. saa kunde det ikke nægtes, at jo samme Paastand i begge Tilfælde havde sin gode Grund i Lands Lov og Ret og Tingens Besskaffenhed. (*)

CL.

Erklæring over Kammerherre og Amtmand Rosenkrantz, (som Directeur for Estvadgaard's Kloster) hans Memorial af 3 August 1755, derudi han begierer, at han og efterkommende Directeurer for Estvadgaard's Kloster maae besales at forrette Skifterne efter Fruerne og Jomfruerne i Klosteret, og deres Domestiquer, siden de dog intet efterlade sig, og Klosteret de fleste Tider maae bidrage til deres Begravelse.

* * *

I Følge af Lovens 5te B. 2det Cap. 90 Art. tilfalder det Amtmanden at forrette de her omtalte Skifter; da nu Estvadgaard ikke ligger i de Amter, hvor Kammerherre Rosenkrantz er Amtmand, saa er det klart, at det efter Loven ikke kan tilfalde ham at forrette dem, men den Amtmand, i hvis Amter Gaarden ligger.

Men da der i Klosteret ikke antages, uden fattige Fruer og Jomfruer, og de, i den Tid, da de ere der, ikke have Leilighed at lægge ret meget op, saa er det rimeligt, som Hr. Kammerherre Rosenkrantz andrager, at der, de fleste Tider, saa langt fra ikke bliver noget tilovers efter dem, til at skifte og dele, saa at Klosteret endog ofte maae bidrage til deres Begravelser's Omkostninger. Da nu en Skifteforvalters Salarium ikke beregnes, uden af det der bliver tilovers, naar al Gielden er betalt, saa er det klart, at vedkommende Skifteforvalter ikke kan

(*) Relationen blev indgivet den 30 Julii.

kan vente nogen Betalning for den Umage han maae have med disse Skifter. I sige Tilfælde er det ikke en Fordeel eller Privilegium at forrette et Skifte, men en Byrde, som enhver gierne ønsker at være frie for. Denne Byrde er sag meget større paa Landet, som en Skiftes forvalter der ofte maae giere Beføstning paa temmelig lange Reiser, uden at han derfor kan vente nogen Erstatning, naar den Afdødes hele Efterladenskab kun strækker til Begravelsen og ei videre. Da Klosters Directeur formodes at boe nær derved og ofte at have paa Klostersret at bestille, saa kan han, med mindre Besværighed, end nogen anden, forrette disse Skifter.

Hvad Auctionerne angaaer, som der dog alletider er noget at vinde ved, da tilfalder det ikke Amtmanden, men Herredsfogden (eller Birkfogden, om det er et Birk) at forrette dem; og da derom intet meldes i Ansøgningen, saa formodes Hensigten at være, at det dermed herefter, som tilforn skal forholdes efter Loven og de derom giorte almindelige Anordninger. Som jeg saaledes ikke skienner, at nogen derved kan ansees at blive fornærmet eller at tabe noget, saa veed jeg ei heller noget derimod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at bevilge Ansøgningen, med mindre det maatte eragtes fornødent, at vedkommende Amtmands Etatsraad Albertins Erklæring først derover skulde indhentes, da han er den, som det ellers efter Loven tilfaldt at forrette disse Skifter, skient jeg ikke seer, at han kan have Marsag til at være derimod. Kiøbenhavn den 19 Aug. 1756.

Hervaa blev i Cancellie-Collegio resolveret:

Etatsraad Albertin tilskrives, om han, som dog ei formodes har noget derimod at erindre.

Denne svarede: At endskiont de fleeste i Klosteret ikkun dare fattige, og Tabet altsaa ikke kunde formodes at blive betydeligt, saa maatte han dog bede at beholde de hans Embede tillagte Indkomster ubeskaaret.

Cancelliet resolverede da saaledes:
 Forbliver ved Loven, hvilket begge Amtmændene tilfrides.

CLI.

Erklæring over en Memorial af 15 Julii 1756 fra de Deputerede i Land-Militiens Session i Aalborg Seheimeraad og Stiftamtmand Holck, Stiftamtmand Zeinen, Generalmajor Dittrich og Krigscommissarius Dittrich: hvorudi de begiere, at det til at undgaae Disputer og Chicaner maatte fastsættes. 1) At Proprietairernes Ret til det unge Mandkion af Bondestanden skulde tage sin Begyndelse ikke hvor samme fylder det 9de Aar, men hvor Forældrene eller de, der antage sig deres Opdragelse, samme Tid hør og henhøre. 2) At Haandverksfolk, saavel som astantede Ryttere, Soldater og Matroser, som ere med Paa indkomne paa et Gods, og der ikke fæste, men sidde til Leie, saavelsom de gevorbene Underofficerer og Lambourer ved Land-Militien, som skal have Qvarterer paa Landet, alle disse deres Børn (siden de ikke kan regnes under Bønde, Standen) bør være frie for Huðbonds Retlighed, i hvor de end have fyldet deres 9de Aar, saavelsom de frie Karle, der med Paa vare indkomne paa et Gods, og der nogen Tid havde tient; hvorved de formene, at slige Folk kunde opmuntres til at tage Tieneste paa Landet, og med Tiden at fæste Gaard, hvilket de nu ikke tør giøre, men hellere søge Tieneste anden Steds og vel gaae ud af Landet.

De Grunde, hvormed de Deputerede i Land-Militiens Session for Aalborg og Viborg Stifter understøtte begge Poster i det af dem giorte Forflag, ere ganske vigtige og betydelige, og komme overeens med den daglige Erfarenhed.

Forordningerne af 4 Febr. 1733, 9 December 1735 og 12 Octbr. 1742, ere alle enige derudi, at Proprietairernes Ret til det unge Mandskab skal tage sin Begyndelse fra den Tid, da de indføres i Land-Militiens Reserva-Kulle.

I Følge af den eneste Grund, hvorpaa denne Rettighed er bygt, kan det ei heller være anderledes. Efter de tvende første Forordninger skulde

skulde det unge Mandkøn først indføres udi Reserva-Kullen, naar de vare 14 Aar gamle, men efter den sidste af 1742 bør det skee, naar de ere 9 Aar gamle. Det er klart, at disse Bønderdrenge ikke kan antegnes og opføres i Reserva-Kullen, uden paa det Sted, hvor de paa den Tid ere, altsaa er det og klart, at det er den Proprietair, paa hvis Gods de da ere, der faaer Rettighed til dem, og at det ikke kan hjælpe noget, at Forældrene boe paa et andet Gods, saafremt Børnene ikke ere hos dem, siden det er Børnene for sig, og i Henseende til deres egen Person, der optegnes og anføres, og ikke Forældrene. Det er let at begribe, at dette kan give Anledning til adskillige Processer og Disputer mellem Proprietairerne indbyrdes. En Proprietair, som veed, at hans Bonde haver en Søn hjemme hos sig, der er 9 Aar gammel, indfører ham uden videre i sin Reserva-Kulle, og tænker ikke paa, at Faderen, for en kort Tid, og mueligt kun for nogle Uger eller Dage, kan have sat ham hen til en anden Bonde. Den anden Proprietair, som veed, at Bønderdrenge er paa hans Gods i den Tid, da han fylde sit niende Aar, fører ham og ind i sin Reserva-Kulle. Dette maae siden nødvendig forarsage Proces mellem begge Proprietairer, af hvilke den første haver en Slags Billighed, men den anden strictum Jus for sig.

Det samme giver og Bønderne Middel til at undrage deres Drenges børn fra den Rettighed, som Forældrenes Husbonde frem for andre synes at burde have over dem, da det er Forældrene en let Sag, endog uden deres Husbonders Vidende, at hensette deres Drenges børn for en kort Tid til en anden, imod at de fylde deres niende Aar. En egenlystig Proprietair finder derved og Anledning til at hitte paa slige Paafund, hvorved han kan tilveiebringe sig Rettighed til de Bønderdrenge, der ere fødte og opfødte paa en anden Proprietairs Gods.

Det var at ønske at slige Disputer og Processer kunde forebygges og al Leilighed til slige Paafund og Chicaner betages. Da dette er de Deputerede i Sessionen deres Hensigt med begge af dem foreslaagne Forandringer, saa er samme baade lovlig og nyttig. Spørgsmaalet bliver

allene, hvad der kan være imod, og hvad Uleilighed deraf kan være at befrygte.

I den Henseende, maae jeg, efter den Indsigt, jeg haver i Lands væsenet, og Proprietairernes Huusholdning med deres Bønder, her ved erindre.

1) Den Forandring, som i Forslagets første Post foreslaaes, skient den ved første Diekast kun lader saare liden og naturlig, holder jeg dog for at være langt væsentligere og af langt større Betydning, end de Deputerede synes at have anseet den at være af. Her spørges ei om mindre, end at indskrænke en heel Stands, nemlig Bønde-Standens Frihed, og at betage dem den liden Deel deraf, som dem endnu er laadet tilovers. Da Proprietairens Ret til det unge Mandsskab begynder fra den Tid af, at de fylde deres gde Aar, og altsaa indføres i Reservatullen, saa kunde det, i Henseende til denne Rettigheds saavel som Frihedens Grændser, synes det samme, enten disse unge Bønderdrenges skulde tilhøre den Proprietair, paa hvis Gods de selv vare, naar de fyldte deres gde Aar, eller og den, paa hvis Gods deres Forældre paa samme Tid boede, og havde sættet Huus eller Gaard.

Men naar man ret betragter den forskiellige Virkning af disse tvende Regler, saa falder Forskiellen strax udi Øinene. Saa længe det staaer fast, at en Bønderdreng skal tilhøre den Proprietair, paa hvis Gods han selv opholder sig, naar han fylder sit gde Aar, saa er han virkelig til den Tid ganske frie, og ingen kan siges at have nogen Rettighed til ham; thi omendskjønt han kan være født og opfødt paa et og det samme Gods, saa kan Proprietairen eller Husbonden dog ikke drøved siges at have faaet den allermindste Ret til ham, siden det berøber paa ham at gaae, hoor han selv eller hans Forældre vil, indtil han er 9 Aar, og Husbonden imidlertid ikke kan holde ham; dersom han da forlader samme Gods allene nogle faae Dage førend han fylder 9 Aar, saa faaer Husbonden aldrig nogen Ret over ham. Derimod, naar det fastsættes at disse Bønderdrenges skal tilhøre den Proprietair, paa hvis Gods, deres Forældre boe, naar de fylde deres gde Aar, saa bliver

Wirk-

Virkingen deraf, i de fleste Tilfælde, den samme, som om det var fastsat, at Proprietairens Ret til dem skulde tage sin Begyndelse lige fra den Tid af, at de bleve fødte. Jeg sætter, at dette er anordnet, og en Bønde, som haver fæstet en Gaard, da Aar efter andet avler en-
 deel Sønner, saa kan Proprietairen strax ansee sig, som berettiget til disse Dreng, og være forvissat om, at de skal tilhøre ham, naar han allene imager det saa, at Faderen ikke forlader Gaarden og Godsset, førend de have fyldt deres gde Aar, saasnart Børnene have opnaaet denne Alder, og Forældrene da boe paa Godsset, saa indfører Husbonden dem i sin Reserva-Kulle, og det uden at kiere sig efter, hvor de enten for Tiden opholde sig, eller hvor de imidlertid have været hensatte. Allsaa kan disse Bønderdreng aldrig siges at have havt nogen Frihed, men samme endes ved deres Fødsel; og ved Fødselen bestemmes de til at tilhøre den Proprietair, paa hvis Gods deres Forældre have fæstet Huus eller Gaard, og det saa meget mere, som den, der har fæstet Huus eller Gaard paa en Proprietairs Gods, ikke kan komme fra Godsset, uden Proprietairens Villie; da det derimod beroer paa ham at sætte hans Børn hen, hvor han vil, saa længe de ikke have fyldt deres gde Aar. Just dette, at Forældrene, der have fæstet Gaard eller Huus, ikke uden Husbondens Villie og Minde kan komme fra Godsset, da Husbonden haver adskillige Midler til at hindre det, og at Børnene derimod, indtil de ere 9 Aar, frit kan gaae og sendes, hvor det skal være uden at Husbonden kan forbyde det, gjør, at Husbondens Ret bestandig kan ansees for ganske vis, naar den beroer paa Forældrenes Boepæl og Opholdssted, men den derimod, indtil Børnenes gde Aar er ganske uvis og bestaaer i et blot Haab, saa længe den skal beroe paa Børnenes eget Opholdssted. Dette viser, at her ikke allene er Spørgsmaal om, hvilken af tvende Proprietairer en Bønderdreng skal tilhøre, der har fyldt sit gde Aar; men her spørges tillige, om den eneste Rest af Frihed, som hidindtil har været Bøndernes Drengbørn tilstaaet, fra de fødes, indtil de fylde deres gde Aar, bør dem reent betages, og Hus-

bonden tilstaaes en Ret over og til dem, som de fleste Læder kan ansees at tage sin Begyndelse fra deres Fødselstid.

Denne sidste Qvæstion (som de Deputerede just ikke synes at have fæstet deres Tanker paa) anseer jeg at være af saa stor Vigtighed, at den meget nøie bør overlægges, før end derudi skrives til nogen Forandring.

2) Begge Poster i dette Forslag forudsætte, at den gamle vornede Rettighed endnu enten ganske eller tildeels vedvarer, og ere grundede paa de Grundsetninger hvorefter samme vornede Rettighed blev bestemt; men derimod kan de ikke vel bestaae med de, hvorpaa den Rettighed grunder sig, som en Proprietair nu haver til sine Bønderkarle og Sønnen. En Vorned eller Glebæ adscriptus faaer ved Fødselen hans Faders Stand og Vilkaar, og da Faderen følger med den Gaard og Grund, han haver fæstet, saa ansees og Sønnen at høre til samme Grund, og følger med den til enhver, som kober den, og ifald han vil undrage sig derfra, kan han af Husbonden eller Grundens Eier deles til Stavns eller Fødested. Altsaa begynder en Husbonds Rettighed til hans Vorned fra hans Fødsel, og erhverves ved det, at Vorneden fødes paa Husbondens Grund og af Forældre eller Fader, som er Husbondens Vorned. Derimod kan den, som fødes af frie Forældre, skient paa en andens Grund, derved ikke blive vorned. Denne vornede Rettighed (som desuden aldrig har havt Sted i Jylland og Fyen) blev ved Forordningen af 21 Febr. 1702 reent ophævet, i Henseende til alle dem, som ei vare fødte før end den 25 Aug. 1699. Da der nu neppe bliver Dispute om en Bønde eller Bøndekarl, som er over 57 Aar gammel, saa kan Vorned-Rettigheden, i Henseende til Bønderkarlene, nu for Tiden ansees ganske at være ophævet. Dands skient nu de fleste Bønderkarle ved denne Forordning bleve frie Folk, saa faldt dog den dem derved forundte Frihed saa meget mindre i Dinene, som den allerede tilforn var indskrænket ved den et Aar før, nemlig den 22 Febr. 1701 udkomne Forordning om Land-Militiens Indretning. Som Proprietairerne saaledes ei synderlig mærkede Virkningen

af Borneid-Rettighedens Ophævelse, men Bønderkarlene derefter, som tilforn syntes forbundne til at blive ved Godset, saa ere og adskillige Proprietairer blevene ved at ansee deres Bønderkarle som Borneide, og i at bestemme Proprietairs Rettighed til dem, er man og ofte bleven ved at slutte fra de Principis, hvorpaa Borneid-Rettigheden var grundet, skient samme der aldeles ikke ere anvendelige.

Efterat Borneid-Rettigheden saaledes er ganske og aldeles ophævet, og Bønderkarlene altsaa ved Fødselen ere frie Folk, saa beroer nu al den Rettighed, en Proprietair har til sine Bønderkarle, allene paa Land-Militien, nemlig: Da der af et hwer Lægd eller visse Lønder Hartorn skal skaffes en Landsoldat, saa har man og maattet forebygge, at Bønderkarlene ikke skulde forlade Lægderne, og derved sætte Godseierne ud af Stand til at præstere de Landsoldater, de vare forbundne til at anskaffe; og da enhver Husbond maade være ansvarlig til, at det vedbørlige Antal af Landsoldater af hans Gods anskaffes, saa har man og maattet tilstaae ham en Slags Rettighed, hvorved han kunde holde Bønderkarlene ved Godset, og saaledes være istand til at anskaffe de Landsoldater, der af ham bleve fordrede. Da det unge Mandkøn af Bøndestanden er den eeneste Planteskole til Land-Militien, saa er det og befalet, at naar samme unge Mandkøn er kommen til en vis Alder, saa man kan ansee dem som Seminarister eller Reserver til at recrutere og vedligeholde Land-Militien, saa skal de paa det Sted, hvor de da findes, antegnes i Land-Militiens Reserva-Rulle, og naar de da derudi ere antegnede, maae de ikke forlade det Sted eller Gods, i hvis Reserva-Rulle de staae, med mindre det skeer med Husbondens Tilladelse, eller og de have udtient deres Tid ved Land-Militien, thi da ophører det, hvorudi Husbondens Ret til dem allene har sin Grund. Af denne Forbindtighed, som ligger paa enhver Bønderkarl, til at concurerer med de øvrige af samme Lægd eller Gods til at skaffe en Landsoldat, skyder al den Rettighed, Proprietairerne have til dem, og al den Indskrænkelse deres naturlige Frihed i den Henseende maae lide. Af dette eneste Fundamente, hvorpaa denne Rettighed grunder sig, skyder atter følgende.

a) Naar Land-Militien ophører, saa bortfalder og al den Rettighed Proprietairerne have til det unge Mandkøn.

Dette mærkede Proprietairerne, da Land-Militien blev ophævet ved Forordningen af 30 October 1730. Omendskjønt Borneid-Rettigheden var ophævet 1702, saa fandt Proprietairerne dog ikke nogen betydelig Uleilighed deraf, siden Land-Militien dog holdt Bønderkarlene ved Godserne; men da Land-Militien blev ophævet, og Bønderkarlene derved paa eengang fik deres fulde Frihed, følede Proprietairerne alt for tydelig Uleiligheden deraf, fornemmelig Bønderkarlene ikke vidste selv at skikke sig derudi, hvilket og gav Anledning til de adskillige Anordninger, som kort derefter udkom, og allene sigtede til at forebygge, at Bønderkarlene ikke reent skulde forlade adskillige Godser, og Godserne derved aldeles ødelægges, men alt dette bortfaldt siden af sig selv, da Land-Militien paa nye igjen i Aaret 1733 blev indrettet. b) Da Sønnenne allene og ikke Døttrene ere dueelige til Landsoldater, saa strækker og Proprietairernes Rettighed sig allene til det unge Mandkøn, og ikke til Qvindelkønnet blant Bøndestanden. c) Proprietairernes Ret til det unge Mandskab tager sin Begyndelse fra den Tid af, da de først ansæses som Seminarister til Land-Militien, og altsaa indføres i Reserva-Kullen. Denne Tid var, efter Forordningen af 4 Febr. 1733 og 9 December 1735, deres Alders 14de Aar, men ved Forordningen af 12 October 1742 er denne terminus à quo anticiperet, saa at den nu er deres Alders 9de Aar. For den Tid er en Bøndedreng frie, siden der ikke lægges nogen Mærke til ham, som den, der i Fremtiden kan blive en dueelig Landsoldat. Altsaa er en Bøndesøn ikke allene frie ved Fødselen, men denne fuldkomne Frihed vedvarer og til hans Alders 9de Aar, da han indføres i Reserva-Kullen. Deraf følger, at, om en Bønde, førend hans Søn fylder hans 9de Aar, vil sætte ham i en Kiebsted eller anden Steds hen til et Haandværk, Kiebstandskab, Søevæsen, eller i en Skole, da kan Husbonden ikke hindre det, og endnu meget mindre fordre saadan En tilbage. Dette gjør en mærkelig Forskiel imellem vore nuværende Bøndedreng og de gamle Bøndede, til

til hvilke Husbonden lige fra deres Fødsel af var berettiget, og hvilke han altsaa kunde tilbageføre og dele til Stavns eller Fødested, omend- skjønt de, endog i deres spædste Ungdom, vare andensteds hensatte, til hvad det og maatte være, naar han allene passede paa, ikke at lade dem saa længe derved forblive, at de imidlertid fik Hævd paa deres Fri- hed, og præscriberede hans Rettighed til dem. d) Naar en Bonde- dreng har slydt sit gode Aar, og da indføres i Reserva-Kullen, betrag- tes han, uden nogen Henseende til hans Forældre eller Fødested, allene af hans egen Person og Stand, for saavidt han bestemmes til Bonde- Arbejde, og eragtes beqvem til, i sin Tid og i fornødne Tilfælde at kunne blive Landsoldat, hvoraf da følger, at han bør indføres i Reserva- Kullen paa det Sted, hvor han selv er og opholder sig, og ikke paa det Sted, hvor hans Forældre boe, og han, efter al Anseende, er fød, naar han ikke opholder sig der. Derudi ere de og forskiellige fra de gamle Bornede, til hvilke Husbondens Ret horede paa Forældrenes Stand, nemlig, at de vare hans Bornede, og paa Grunden eller Ste- det, hvor de bleve fødte, nemlig at samme tilhørte ham, saa at han der kunde dele dem til Stavns, hvoraf følger, at naar slige Bornede skulde været indskrevne i Reserva-Kullen, da burde de været indførte i det Steds Reserva-Kulle, hvor deres Forældre boede og de vare fødte, og ikke i det Steds, hvor de selv paa samme Tid opholdte sig. e) Da Landsoldaterne allene vælges blant Bønderkarlene, og de allene indføres i Reserva-Kullen, som vænnes til Bøndearbejde og deraf at ernære sig, og altsaa med Tiden blive Bønderkarle og eragtes bekvemme til at blive Landsoldater, saa følger, at om en Bøndeson, førend han er 9 Aar gammel, hensættes til et Haandværk, Kjøbmandskab, Sæ- væsen eller Studeringer, saa kan og bør han ikke indføres i nogen Re- serva-Kulle, saa længe han bliver derved, og ikke ernærer sig af Bønde- arbejde omendskjønt hans Forældre ere Bønder; siden en Bøndedreng eller Karl ikke just vil sige det samme, som en Bøndes Søn, men en Bøndedreng er den, der vænnes og bestemmes til Bøndearbejde, og en Bønderkarl den, som virkelig tjener Bønden, forretter Bøndearbejde,

og deraf ernærer sig. Derimod da den Forbindelighed at bidrage til at anskaffe en Landsoldat for det Lægd eller Gods, En hører til, paaligger og er tilfælles for alle Bønderkarle, det er alle saadanne unge Mandspersoner, som ernære sig af Bøndearbeide, saa bør og enhver Bønderkarl, eller enhver, som ernærer sig af Bøndearbeide, indføres i Reserva-Kullen, og det, omendskjønt hans Forældre just ikke maatte være Bønder, men aftakkede Soldater, Ryttere, Matroser, eller og Underofficerer eller Tambourer ved Land-Militien, som opholdte sig og boede paa Landet, og, i Mangel af andet, hensatte og opvante deres Børn til Bøndevæsen og Arbeide, og lode dem deraf ernære sig. I begge disse Tilfælde har det Modsatte Sted, i Henseende til Børnede, hvilke kan tilbagekaldes og deles til Stavns, i hvad de end ere hensatte til, naar deres Forældre ere Børnede og de ere fødte paa Husbondens Grund, da derimod de Børn, som ere fødte af frie Forældre, ikke blive Børnede eller kan deles til Stavns, saalænge de ikke fæste Gaard, omendskjønt de, i det øvrige ernære sig af Bøndearbeide. Endelig (g) ophører denne Husbondens Ret til en Bønderkarl, naar han enten har udtient sin Tid ved Land-Militien, eller og han, formedelsk hans Alder, ikke længere kan ansees duelig dertil. Denne terminus ad hvem var, efter Forordningen af 4 Febr. 1733 og 9 December 1735, det 36te Aar, men ved Forordningen af 12 October 1742 blev den udsat til det 40de Aar, og endelig ved Forordningen af 1 Julii 1746 blev den reent ophævet, og Proprietairens Rettighed til en Bønderkarl, i visse Henseende og indtil videre, udstrakt til Bønderkarlens hele Levetid. Herudi er det og nogen Forskiel paa vore nuværende Bønder og de gamle Børnede, til hvilke Husbondens Ret, ligesom den begyndte ved deres Fødsel, ei endtes, førend ved deres Død, og ikke blev ophævet, enten ved det, at de kom til en vis Alder, eller ved det, at de bleve Landsoldater, og tiente deres Tid ud; skjønt det tillige maae tilstaaes, at denne Forskiel meestendelen er ophævet ved Forordningen af 1 Julii 1746, og at vore Bønders Willkaar siden den Tid ere herudi ei meget bedre, end de gamle Børnedes.

Uf foransførte sees, hvor stor Forskiel der virkelig er imellem de Principis og deraf flydende Slutninger, hvorpaa den gamle Borned-Rettighed er grundet, og de, hvorpaa den Rettighed er grundet, som Proprietairerne nu have til Deres Bønder og Bønderkarle, skjønt denne Forskiel just ikke daglig falder i Øinene, og som oftest ikke bemærkes endog i Domme og Decisioner, hvor de endnu jævnlig anvende Principis og Regler, som allene passe sig paa Borned-Rettighed.

Vil man nu overveie de Poster, som indeholdes i de Deputeredes Forslag, og examinere dem efter de adskillige forhen ansførte Principis, og de deraf flydende ganske forskellige Regler for den gamle Borned-Rettighed, og Proprietairernes nuværende Ret til deres Mandskab, da skal man befinde, at de foreslagne Forandringer heel vel kan bestaae med de Principis, hvorpaa Borned-Rettigheden var grundet, men at de stride imod dem, hvorpaa Proprietairernes Ret nu grunder sig, og med de deraf flydende Regler, hvorved samme Rettighed bestemmes.

Saaledes vil Forslaget, at naar en Bondedreng har faldt sit gode Aar, og Proprietairen da faaer Ret til ham ved det, at han indføres i Reserva-Kullen, han da skulde indføres i det Steds Reserva-Kulle, hvor hans Forældre boede og havde fæstet Gaard (der han og rimelig maae være fød) og at samme Steds Eier altsaa skulde faae Rettighed til ham, og ikke det Steds Eier, hvor Drengen selv er og opholder sig.

Dette kommer heel vel overeens med Borned-Rettigheden og de Sætninger, hvorpaa den var grundet, thi da Husbondens Ret til hans Borned havde sin Grund i Forældrenes Stand og Bornedens Fødested, saa maatte han og tilhøre den Proprietair, paa hvis Guds Forældre boede, og han var fød. Men det strider mod dem, hvorpaa den nuværende Ret grunder sig; thi da en Bondedreng, naar han indføres i Reserva-Kullen, aldeles ikke betragtes efter hans Forældres Stand, eller hans Fødested, men allene efter hans egen Person og Stand, for saavidt han vænnes og bestemmes til Bondearbejde og eragtes beqvem til at kunne, i sin Tid, og i fornødne Tilfælde blive Landsoldat, saa følger det af sig selv, og er tilforn viist, at han, uden nogen Henseende

til Forældre eller Fødested, bør indføres i det Steds Reserva-Rulle, hvor han er, findes og kan forevises, og at samme Steds Eier altsaa og ingen anden derved kan faae Rettighed til ham.

Uf samme Beskaffenhed er og den anden Post i dette Forslag. Samme medfører: at Haandværksfolk, aftaktede Ryttere, Soldater, Matroser, saavel som Underofficerer og Tambourer ved Land-Militien og andre frie Folk, som ikke ere af Bondestanden og ikke fæste Huus eller Gaard, men allene leie, deres Vorn skulde være frie for Husbonds-Net og altsaa frie for at indføres i Reserva-Rullen, omend skiont de ernære sig af Bondearbeide. Var Spørgsmaalet om Vorned-Rettighed, saa var dette ganske billigt, thi da samme Rettighed fornemmelig haver sin Grund i Forældrenes Stand, og den, som fødes af Forældre, der ere vornede, og selv ved Fødselen bliver vorned, saa følger, at den ikke kan ansees som Vorned, hvis Forældre have været frie Folk og ikke have bundet sig ved at fæste Gaard. Men da her er Spørgsmaal om en Rettighed, som allene har sin Grund i Land-Militien, som beroer paa, at En indføres i Reserva-Rullen, som ikke opkommer ved Fødselen, men først begynder, naar Personen har fyldt sit 9de Aar, saa skionnes lettelig, at det her ikke gjør noget til Sagen, hvem Forældrene have været, om de ligefrem have været Fæstebønder eller ei, men det kommer allene an paa, hvem han selv er? og om han er Bondekarl, det er: saadan En, som ernærer sig af Bondearbeide, eller tiener hos Bønder. Dersom en Underofficers, aftakket Soldats, Matroses eller Rytters Søn, tiener hos Bonden, og ernærer sig af Bondearbeide, og altsaa er Bondekarl, saa ligger den samme Forbindtighed paa ham, som paa alle Bønderkarle i Almindelighed, nemlig at bidrage til Land-Militiens Vedligeholdelse og Rekruttering, ligesom Forordningen og i den Hensende befaler, at alle Bønderkarle skal indføres i Reserva-Rullen. Ligesom det tilforn er viist, at en Bondes Søn, somjørend hans Alders 9de Aar tages fra Bondearbeide, og hensesættes til anden Haandtering, bør være frie for at indskrives i Reserva-Rullen, og altsaa frie for Husbondens Net og Tiltale, saa følger og, omvendt,

at en Underofficers eller Lambours Een, som allene opdrages og vænnes til Bondearbejde, bør derudi indføres; begge Dele følge af de Principis, hvorpaa Husbondens nuværende Rettighed grunder sig. Saa snart man, ved at afgjøre de Disputer, der opkomme om en Bondes Karls Frihed eller Proprietairernes Ret til ham, grunder sin Dom eller Slutning paa Rationes decidendi, som ere tagne af Personens Fødested, eller hans Forældres Stand og Wilkaar, saa taler man ikke om den Rettighed, der har sin Grund i Land-Militien, men forudsætter den gamle Borned-Rettighed. Vil man derimod reent abstrahere fra Borned-Rettigheden, som og er reent ophævet, saa maae disse Omstændigheder aldeles ikke komme i Betragtning.

Alf Foranførte sees, at de Herrer Deputerede i Sessjonen, endog uden at tænke derpaa, virkelig have sluttet fra Grundsatninger, som allene passe sig paa Borned-Rettighed, og omendskiønt det ikke har været deres Hensigt, saa vilde dog ved dette Forslag, om det fandt Bifald, Borned-Rettigheden paa nye igien tildeels blive indført.

Nu maae jeg vel tilstaae, at om dette Forslag og fandt Bifald, saa var det dog ikke det første Skridt, som, siden Land-Militiens Indretning, var giort til at indføre den forhen ophævede Borned-Rettighed; ei heller kunde man siges derudi at antage Principia, som tilforn vare aldeles ubekjendte, thi det Forordningen af 1 Julii 1746 Art. 2. fastsætter: at den, der, som Soldat har tient sin Tid ud ved Land-Militien, ikke skal have Tilskudelse andensheds at nedsette sig, end paa det Sted har er udfirevet fra, kan aldrig bestaae med den Rettighed, som allene har sin Grund i Land-Militien, men forudsætter den gamle Borned-Rettighed, hvoraf et Stykke saaledes allerede ved denne Forordning er indført. Men det er og bekjendt, at denne Anordning fornemmelig har sin Grund i de da værende Omstændigheder, og at det, som gav Anledning dertil, var et Forslag, som adskillige Proprietairer vare befalede at indgive og derved proponere, hvad der, efter deres Formening, kunde bidrage til at sætte Jordegods igien paa Fode, som ved den samme Tid grasserende Dværgsyge antoges at være ødelagte. Dette er

det og, uden al Tvivl, der har givet Anledning til den i samme Artikel, og ved denne Anordning tillagte Clausul: indtil videre; hvoraf mueligt kunde sluttes, at den efter Lovgiverens Hensigt ikke skulde ansees som en bestandig vedvarende Regel, men som en Lov, man med Tiden kunde vente at blive forandret, skjønt det, efter mine Tanker, er bedre, at saadant aldrig fastsættes, end at det, naar det engang er fastsat, for hastig ophæves. De Sætninger, som den Gang efter Tidernes Omstændigheder maatte antages, gaaer det altsaa ikke an, nu, da ingen saadan Fornødenhed er forhaanden, at lægge til Grund for en nye Anordning, hvorved det, som den Gang, allene indtil videre blev fastsat i Henseende til terminum ad quem, nu og vilde blive udvidet til terminum à quo; da det maae tilstaaes, at naar Forordningen af 1 Julii 1746 dens 2den Art. blev usforandret, og dette Forslag tillige, ved en nye Anordning, blev bifaldet og fastsat, saa var den gamle Børned-Retlighed derved, saa godt som heel og holden, paa nye indført, saa at Virkningen af dens Ophævelse, hvorpaa saa mange af de fremfarne Konger have arbeidet, allene blev denne, at isteden for den tilforn kun havde Sted i visse Provindsfer, blev den nu almindelig over hele Riget, hvilket fornemmelig maatte synes tungt, i Henseende til de Provindsfer, hvor den aldrig tilforn haver været i Brug.

3) Hvilket der meest kommer overeens med vores Stats-Forsatning, og er meest fordeelagtigt for Jordegods, enten, at Bondernes Frihed mere og mere indskrænkes, eller og, at den mere og mere udvides, det er et Problem, som jeg ofte haver tænkt over og betragtet fra begge Sider, men endnu ikke finder mig istand til at opløse, eller kan bestemme mig til noget vist udi. Dersom Bondens Frihed meget udvides, kan det let hænde, at adskillige Godser blive forladte og blottede for Mandskab, og derved aldeles ødelagte. Indskrænkes Bondens Frihed alt for meget, betages ham derved al Kappeløst og Stræbsomhed, den naturlige Ild udslukkes hos ham, og han forsølver efterhaanden til en skadelig Eigeghdighed og Dovenskab.

Dette derimod veed jeg, og er tilfulde forvissat om, at, hvad enten man tilsigter at udvide eller at indskrænke Bondens Frihed, bør man gaae heel langsom til Værks, og tage sig meget vel vare for at hastig og meget mærkelig Forandring.

Da man nu paa en Tid af nogle og tyve Aar, siden den sidste Land-Militie blev indrettet, ved Forordningen af 4 Febr. 1733, 9 Decbr. 1735 og 12 October 1742, stedse mere og mere har indskrænket Bondens Frihed, og endelig ved Forordningen af 1 Julii 1746, Art. 2. har gjort ham til Borneed, for saavidt, at Husbondens Ret til ham ikke ophører førend ved hans Død, saa veed jeg ikke, om det var Tid, nu efter 10 Aars Forløb, da der ikke er hendet noget, som i Særdeleshed udfordrer det, atter paa nye endnu at gjøre ham til Borneed, for saavidt, at Husbondens Ret til ham skulde tage sin Begyndelse fra hans Fødsel. Naar dette var skeet, var næsten intet mere tilovers, og Bondens Frihed kunde ikke mere taale at indskrænkes. Det er let at begribe, at det ikke er nær saa forhadet og utaaleligt for Bønder og Bønderkarle, naar de erfare, at deres Tvang og den Ret, deres Husbond har til dem, allene har sin Grund i en Pligt, der paaligger dem samtlige til Landets Forsvar, som det vilde blive, isald de merkede, at denne Tvang og Husbonds-Ret fornemmelig havde sin Grund i deres Forældres og Fødsels Omstændigheder, og at iblant dem, som alle tillige vare Bønderkarle og ernærede sig af Bondearbejde, nogle skulde være frie for Husbonds-Ret, men andre være samme underkastede, allene fordi de sidstes Forældre havde været Fæstebønder, og de førstes ikke. Intet kan mere bidrage til at give dem et slet Begreb om Fæstebønder og en Afskye for at blive det. Saadan Mening skal man ikke lettelig give Anledning til, at Bondestanden bliver indpræntet. Jeg seer et heller, hvorfor man skulde betage en Proprietair eller Jordegodsbes Eier det eneste udvortes Motiv, der kan bevæge og forbinde ham til at omgaaes og behandle hans Bønder og Underhavende saaledes, at de ikke skal have Anrsag til at troe, at deres Børn kunde blive lykkeligere ved at komme paa et andet Gods, og faae en anden Husbonde, end den, de

selv have. Saa længe det beroer paa Forældrene at undrage deres Børn fra deres Husbond, ved at hensette dem paa et andet Sted og til et andet Gods, førend de fylde deres gde Aar, saa har Husbonden Marsag til at handle saaledes med Forældrene, at de ikke kan tænke at befordre deres Børns Lyksalighed ved at skaffe dem en anden Husbonde. Men, naar Børnene skulle tilhøre den, paa hvis Gods Forældrene boe, saa bortfalder denne Frihed, og det deraf stundende Motiv, og Forældrenes Husbonde er vis paa at beholde Børnene, enten han handler vel eller ilde, saavel med hans Bønder i Almindelighed, som med Forældrene i Særdeleshed. Hvor det gaaer, er det altid godt, at en Proprietair kan tage og føle paa, at han har Fordeel af at være god mod sine Bønder. Jeg veed vel, at en Proprietair haver mange Midler, hvorved han kan hindre hans Bønder fra at sætte deres Børn andensheds hen; men just dette gjør, at de Disputer, som Forslaget sigter til at forebygge, saa meget seldnere finde Sted.

4) Kan det vel ikke nægtes, at jo ved saadan Anordning, som dette Forslag indeholder, endeel af de Tretter blive affkaarne, som nu daglig finde Sted mellem adskillige Proprietairer om en eller anden Bøndekar; men Spørgsmaalet bliver, om der ikke mueligt af saadan Anordning kunde fødes adskillige nye Disputer og Processer, som Sessionen kunde være ligesaa forlegen med at afgjøre. Naar det blev fastsat, at alle Bønderdrenge skulle tilhøre den Proprietair, paa hvis Gods deres Forældre boede og hastede, naar de fyldte deres gde Aar, saa spurgtes endnu, hvad man skulle fastsætte om de Bønderbørn, hvis Forældre vel boede paa Landet, men som vare hensejndte til en Riibsted, for det at lære et eller andet, førend de fyldte deres gde Aar.

Wilde man og undtage de Børn, der vare hensejndte til Riibsteden, og allene tale om dem, som vare paa Landet, saa spurgtes dog, hvorledes det skulle forholdes med de Børn, som førend de fyldte deres gde Aar, vare hensejndte e. g. til en Præst paa Landet, for at studere, til en Skipper, for med ham at seile og af ham at lære Søemandskab, til en Haandværksmand, for at lære et Haandværk ic.

Naar

Naar gevorbene Underofficerers og Tambourers, Haandværksfolks, astantede Rytteres, Soldaters og Matrosers Børn skulde være frie for Husbonds-Net, og altsaa for at indføres i Reserva-Kullen, omendskjønt de virkelig vare Bønderkarle, og ernærede sig af Bøndearbejde, saa blev Spørgsmaal: om de og skulde nyde denne Frihed, skjønt deres Forældre havde fæstet Gaard eller Huus? Forslaget synes at medføre, at derpaa skulde svares: Nei. Foruden at der da atter maae spørges, om det samme skal gielde, enten Forældrene havde fæstet Gaard, før eller efter at Børnene bleve fødte, enten det er skeet før eller efter at Børnene fødte deres gode Aar; saa skjøntes lettelig, af hvor farlig en Følge dette vilde blive, og hvor stor Frygt det vilde indjage alle slige Folk for at fæste Gaard eller Huus, naar de mærkede, at deres Børn og Efterkommere derved tabte deres Frihed. Enhver ser lettelig, hvor mange gode Bønder og Agerdyrkere dette vilde skille Deres Majestæt og Landet ved.

Da jeg saaledes haver viist, at dette Forslag indeholder Poster, som ere af den allersterste Betyndehed, og det forudsætter Grundsæminger, som allene passe sig paa den gamle Børned-Rettighed, og ikke kan bestaae med den, hvorpaa den Net grunder sig, som Proprietairerne nu have til deres Bønder, at det virkelig sigter til, i det mindste for en Deel, at indføre den gamle og forhen ophævede Børned-Rettighed, og gjøre den almindelig, isteden for, at den tilforn kun har gieldt i visse Provindsfer, at der for Tiden ikke er nogen gjeldig Aarsag til at gjøre saadan merkelig og for Bønde-Standen fornærmelig Forandring, at dem som dertil ellers kunde være oplagte, indjages en Frygt for at fæste Gaard eller Huus, at det vel vilde tiene til at forebygge adskillige Disputer og Chicaner, men mueligt, paa en anden Kant føde endnu stærk af sig, saa understaaer jeg mig, hvor det gaaer, ikke for Tiden, til allerunderdanigst at raade Deres Kongelig Majestæt til allernaadigst at approbere det. Kiøbenhavn den 27 August 1756.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio resolveret:

Udsattes.

Men

Men i Conseillet saaledes:
Forbliver ved Erklæringen.

CLII.

Erklæring over Conferencraad og General-Gouverneur i Vestindien Baron Prøcks Memorial af 26 Maji 1756, derudi han foreskilder, at der ubi Forordningen af 31 Martii 1755 og hans Instruction ikke meldes noget om Høieste Rets Stævninger, hvorledes de skal expederes, at det vil forårsage megen Tidsspilde og blive til Skade for de Stævvende, om Stævningen først skal udtages i Cancelliet, derpaa sendes over til Vestindien, for at forkyndes, og saa derfra igien sendes herover; i den Henseende indberetter han, efter Advocati Regii Suursmands Erklæring og Raad, at have expederet nogle Hoved- og Contra-Stævninger til Høieste Ret, under det han leverede Konglige Segl, og advaaret Vedkommende, strax ved deres Ankomst at melde sig i det Danske Cancellie, for der at betale Cancellie-Exportterne, lade Stævningen contra antegne og Copie deraf levere, hvilket han formener at finde Bisald, og begierer at vide, hvorledes han sig derudi skal forholde, saavel som, i Henseende til Bevillinger, Opretninger og Dispensationer, som ikke ere imod Loven eller Forordningen af 1717.

Forordningen om Justitiens og Politiens Administration paa Deres Majestæts Eilande i America af 31 Martii 1755, fastsætter udtrykkelig i dens 3die Artikel, at den Danske Lov og Ret overalt paa disse Eilande skal gielde, og derefter forholdes, kiendes og dømmes.

Naar det nu forholder sig, som Hr. Conferencraad og General-Gouverneur Prøck andrager, at der ligesaa lidet i hans generelle eller specielle Instruction, (hvilken jeg ikke haver seet) som i bemeldte Forordning meldes noget om Høieste-Rets Stævninger i de Sager, som for Høieste-Ret bør appelleres, hvor og hvorledes de bør expederes og udtages, saa havde saavel General-Gouverneuren, som i særdeleshed Advocatus Regius Suursmand, ham General-Gouverneuren i denne Sag har consuleret, let kunnet slutte sig til, at dermed burde forholdes efter det, som Danske Lovs 1ste Bogs 4de og 6te Cap. og det aarlig
blant

blant Forordningerne udkommende Høieste-Rets Patents 1ste Artikel fastsættes, nemlig, at Høieste-Rets Stævninger skulde udtages i Cancelliet, i det seeneſte 12 eller 6 Uger, førend den Høieste-Ret begynder, hvortil Sagen indstævnes. Jeg maae ſaa meget mere undre over, at Advocat Suursmand, der ſelv har været Høieste-Rets Procurator, ikke har enten begrebet eller villet begribe dette, ſom endeel af Indvaanerne paa diſſe Eilande allerede for nogen Tid ſiden, og førend denne Foreſpørjel fra General-Gouverneuren indkom, have meldt ſig i Cancelliet og der begiert Høieste-Rets Stævning paa den hidtil brugelige Maade expederet; hvilket tydelig nok viſer, at de have indſeet, hvortledes Høieste-Rets Stævninger ſkulde expederes, og hvor de ſkulde melde ſig derom, og at de aldrig have giort ſig nogen Tanke om, at de kunde ſaae Høieste-Rets Stævning der udi Landet hos General-Gouverneuren, ligesom dette og viſer, at det General-Gouverneuren derudi har foretaget ſig, ikke er ſkeet efter nogen almindelig og eenſtemmig Begiering fra hele Landet, eller dem blant Indvaanerne, ſom det angik. Advocat Suursmand havde ſaaledes fortient mere Tak, om han havde raadet General-Gouverneuren til at lade det blive ved Lovens og Patentets Forſkrift, i det mindſte indtil han havde foreſpurgt ſig, og ſaaet Svar, end han nu fortienter, da han ved ſit Raad har bragt General-Gouverneuren til at foretage ſig noget, ſom ikke har mindſte Grund i Lov og Forordninger, og paa egen Haand at expedere Høieste-Rets Stævninger, hvortil ingen Kongl. Betient eller hvi Øvrigheds-Person endnu har troet ſig berettiget.

Jeg tilſtaaer gierne, at det kunde være nogen Bequemmelighed for de i Proces indviklede Indbyggere paa diſſe Eilande, og i viſſe Tilfælde bidrage noget til en Sags Fortgang og haſtigere Tilendebringelſe, om General-Gouverneuren fik Frihed at expedere Høieste-Rets Stævninger, ſom ſtrax kunde forkyndes for Bedkommende der i Landet, og derpaa bortſendes her til Stedet og foreviſes i Cancelliet, for der at antegnes, og dernæſt i ſin Tid indføres i den trykte Orden over Høieste-Rets Sager. Men den ſtore Nødvendighed, ſom derudi ſkulde være, og det

Tab og Belfærd's Spilde, som for de tvistende Indvaanere skulde være at befrygte, om det ikke blev tilladt, maae jeg tilstaae, jeg ikke kan indsee.

Det er bekiendt, at Reisen herfra til de amerikanske Eilande, eller derfra herhid, naar det gaaer meget lykkelig, kan gøres i 6 Uger, men de fleste Løder, ikke varer uden 2 paa 3die Maaned; at det ofte og jævnlig gaaer Skibsfeilighed herimellem, at, der endog paa de Løder, da det just ikke træffer sig, at der gaaer Skibe directe derfra herhid eller omvendt, gives anden Feilighed til at faae Breve og Bud herimellem, saasom over St. Eustache eller andre derom liggende Øer, og Holland, Engeland eller Frankerig. Altsaa seer jeg ikke saa stor Anledning til at frygte for, at fatalia appellationis for Over-Rets Dommen skulde udløbe, førend Bedkommende kunde faae Høieste-Rets Stævning her i Cancelliet expederet. Det er bekiendt, at fatalia appellationis regnes til den Tid Stævningen bliver expederet af Bedkommende, og ikke til den Tid, da den bliver forkyndt for dem, den angaaer, hvilket sidste General-Gouverneuren og Advocat Suursmand dog synes at antage. Hvilke fatalia appellationis der iagttages paa de amerikanske Eilande, og inden hvad Tid en Over-Rets Dom derfra bør indstævnes for Høieste-Ret, finder jeg ikke bestemt enten i Forordningen af 31 Martii 1755 eller i det seeneres Reskript af dette Aar; dersom man derudi retter sig efter den Danske Lov, i Følge af hvilken en Over-Rets Dom inden Aar og Dag bør indstævnes for Høieste-Ret, og General-Gouverneuren finder denne Termin at være for kort, saa at Bedkommendes Ret derover let kunde blive affkaaret, saa var det billigt, at dem paa de amerikanske Eilande bleve forundte de samme fatalia appellationis, som ere for Over-Hofrettens Domme, naar de skal indstævnes for Høieste-Ret, nemlig atten Maaned; og da er jeg vis paa, at ingen kunde klage over, at Tiden var for kort, og at han ikke beqvemmeligen kunde faae Stævning expederet her i Cancelliet, førend fatalia appellationis vare udløbne. Skulde General-Gouverneuren derimod hælde for, at Stævnings-Terminen, eller det Kald og Barfel af Aar og Dag, (eller ligesvem af et Aar)

Var) som til Høieste-Net bør gives Bedkommende i Vestindien, var for vidtløftigt, og kunde forarsage alt for lang Ophold, da kunde denne Stævnings Termin gjerne forfortes til 6 Maaneder, og Vestindien derudi sættes lige med Finmarken. Dog tænker jeg, det omtrent vil komme paa Eet ud, siden de 6 Maaneder i Finmarken beregnes fra den Tid, da Stævningen forkyndes, indtil Høieste-Net begyndes, men derimod bør den Termin af Aar og Dag i Vestindien, efter mine Tanker, beregnes fra Stævningens Forkyndelse, indtil Sagen i Høieste-Net efter Ordenen paaraabes; og som de vestindiske Sager, efter al Anseende, blive de sidste i Ordenen, saa vindes derved igiend tilfulde disse 6 Maaneder.

Det er bekiendt, at fra Kiøbenhavn til Jsland og tilbage igiend ikke gaaer Skibsleilighed uden eengang, og paa en vis Tid, om Aaret. Med Færøe har det omtrent samme Beskaffenhed. Der gaaer og meget lang Tid med, inden man fra Finmarken kan faae Bud til Kiøbenhavn, og jeg er vis paa, at de fleste Tider kunde man i Kiøbenhavn langt snarere vente Svar paa et Brev til St. Croix eller St. Thomas, end paa et til Wardehuus; men i alle de Jslandske, Færøske og Finmarkske Sager, som indstævnes for Høieste-Net, er deres Stævningerne her i Cancelliet, og bortsendes derpaa til Landet, for der at forkyndes. Altsaa er der hverken nogen Umuelighed eller Urimelighed udi, at det samme skeer, i Henseende til de vestindiske Eilande. Men det, som tydeligst viser, at man, i den Henseende, ikke har nogen særdeles Uleilighed, Klager eller Besvøringer at befrygte, er, at Indvaanerne paa disse Eilande allerede forhen ere vante dertil.

Lilfor, medens disse Eilande tilhørte det vestindiske Compagnie, gif der ikke nær saa ofte og jævnligen Skibe herimellem, og det, som samme Tid gjorde Reisen meget langvarig, var, at de fleste Skibe, som Compagniet sendte herfra til Vestindien, først maatte gaae til Guinea i Afrika, for der at indløse Slaver, hvilket ofte forarsager dem et Ophold af 6, 8 à 10 Maaneder. Samme Tid bleve de der i Landet affagte Domme i Livs- og Vres-Sager indstævnedes for Høieste-Net, men udi andre Sager for Compagniets Over-Net her udi Byen, Stævninger:

ningerne udi de Sager, der komme ind for Høieste-Ret, bleve da expederede her udi Cancelliet, og, saavidt jeg har kunnet erfare, bleve Stævningerne til Compagniets Over-Ret iligemaade expederede herudi Byen, og derpaa henseedte til Landet, for der at forkyndes for Vedkommende, uden at man i den Tid har fornummet til nogen Klage og Besværing derover, skjønt det da var langt besværligere og vanskeligere for Indvaanerne, end nu, i Henseende til, at der ikke gif saa ofte og jævnlig, som nu skeer, Skibe herfra og directe derhen. Det General-Gouverneuren melder, at et Skib, der bringer saadan Stævning med sig, let kan forgaae, er ei af større Betydning for Vestindien, end for Island eller Færøe, og kan let forebygges, om den Stævning med flere end et Skib sender Concept til Stævningen, til sin Commissionair udi Kiøbenhavn, og samme ligeledes in duplo sender ham den med tvende Skibe tilbage igien: overalt bliver Dpreising aldrig nægtet, naar det ved saadan uhykkelig Hændelse maatte hænde, at en Dom havde overstaaet fatalia appellationis, førend den blev indstævnet. Desuden var det samme at befrygte, naar den i Vestindien expederede Stævning skulde sendes herover, for at annoteres i Cancelliet, og derefter indføres i Høieste-Rets Orden.

Ligesom det af Foregaaende erfares, at der ikke er nogen særdeles Fornødenhed udi, at General-Gouverneuren i Vestindien bliver autho-riseret til at udstæde Stævninger til Høieste-Ret, saa kunde der og paa den anden Side let være een og anden Uleilighed deraf at befrygte, som endog undertiden kunde være skadelig for Parterne, hvis Bequem- lighed dog dermed allene tilsigtes.

Ved en Høieste-Rets Stævnings Expedition er et og andet at iagttage, som ei alletider kunde erfares af den fra Advocat Suursmand indleverede Concept, og man ei vel kunde være forvissat om, at ville blive iagttaget paa General-Gouverneurens Contoir; men naar det var forsømt ved Expeditionen, kunde det siden ikke rettes, men vilde forårsage een eller anden Uleilighed. Datum under en Høieste-Rets Stævning er ofte af stor Betydning, saa at en vigtig Exceptions Decision
allene

allene kan beroe derpaa; i den Henseende bør den, der staar for Expeditionen, være en Eedsvoren Kongelig Patient, som haver fidem Publicam. Det er ikke at forlange, at General-Gouverneuren selv skulde iagttage og staae til Ansvar for slige Formaliteter ved Expeditionen, men jeg veed ikke, at han haver nogen saadan bestalter Secretair eller Fuldmægtig, som for sligt kunde staae til Ansvar, og Vedkommende i slige Tilfælde kunde holde sig til.

Disse Saaledes i Vestindien expederede Stævninger kunde dog ikke blive indførte i Høieste-Rets Orden, uden fra den Tid af at regne, at de vare annoterede i Cancelliet, siden man for den Tid her i Cancelliet ingen Videnskab havde om dem; hvoraf da vilde følge, at om en Stævning, efter denne Tid, saasom i September, October eller November Maaned blev expederet af General-Gouverneuren i Vestindien, og derpaa forkyndet for Vedkommende der i Landet, (hvilket og kan medtage temmelig Tid, særdeles naar den skal hensesendes eller forkyndes paa Eilandene St. Thomas og St. Jean, som ligge en 12 Mile fra St. Croix, hvor General-Gouverneuren boer) og den da ikke ankom her, og blev indleveret i Cancelliet, førend i Februarii Maaned, saa blev den ikke indført i Høieste-Rets Orden for 1757, men kom først i Ordenen for 1758 og blev der, som en Vestindisk Sag een af de allersidste, saa at den ikke, efter Ordenen, kunde komme for, førend i December Maaned 1758 eller Januarii Maaned 1759. Vilde Citanten, for at undgaae saa lang Ophold, søge Anticipations-Bevilling, kunde den vel erholdes, men det vilde dog forarsage endeel Vanskelighed, at samme Bevilling tilgemaade skulde sendes til Vestindien, og der med lovlig Kald og Varsel forkyndes.

Derimod, om saadan Stævning strax var sendt herover og expederet i Cancelliet saa tilig, at den kunde komme paa Ordenen for 1757, kunde Sagen og i samme Aar kommet for, eller, ifald Stævningstiden ikke inden Aarets Udgang var udløben, da i Martii eller April Maaned 1758, siden Sagen, som een af de overblevne Sager, da maatte blive een af de første paa Ordenen.

Heraf sees, at det, som-med denne Indretning skulde tilsigtes, nemlig at hindre for lang Ophold, ei alletider derved blev at erholde. Da det derimod let kan hænde sig, at Sagen derved bliver længere udsat, og kommer sildigere til Ende, end ellers skeet var.

Endelig da Indvaanerne paa disse Øilande skal, overhoved, være temmelig trættekere, saa at Høieste-Ret kan i Fremtiden derfra vøndte en anseelig Tilvæxt af Sager, saa kan det maaffee have sin Nytte, om de ikke saa strax og i den første Hede, efter at Over-Rets Dommen er falden, kan faae Høieste-Rets Stævning, siden saadan Forhaling mueligt undertiden kunde give Anledning til, at de enten acquiescerede ved Over-Rettens Dom, eller imidlertid faae til at forlæge Sagen.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om General-Gouverneuren i Overenstemmelse med For-gaaende kunde tilskrives; da følgende Grunde derved fornemmelig kunde anføres:

At det af Forordningen af 31 Martii 1755 dens 3die Art. confereret med Danske Lovs 1 B. 4de og 6te Cap. og det aarlig udkommende og blant Forordningerne indførte Høieste-Rets Patents 1ste Art. er let at slutte, hvorledes med Høieste-Rets Stævninger og deres Expedition bør forholdes. At Indbyggerne selv maae have indseet det, da adskillige af dem allerede, førend General-Gouverneurens Forespørgsel indkom, havde meldt sig i Cancelliet, for at faae Høieste-Rets Stævning der expederet. At de og dertil have været vant i Compagniets Tid, da Stævningerne til Høieste-Ret i Livs- og Vres-Sager bleve her i Cancelliet expederede. At det samme iagttages i Henseende til de Sager, som fra Island, Færøe og Finmarken indstævnes til Høieste-Ret, skönt det der forefinder langt større Vanskelighed.

At fatalia appellationis, om fornøden maatte eragtes, og den Tid af Aar og Dag synes for kort, kan blive atten Maaneder, ligesom for Over-Hofrettens Domme. At de da ikke saa let kan udløbe, og Nogens Ret derved spildes, siden de beregnes til den Tid, da Stævningen bliver expederet, og ikke til den Tid, da den for Vedkommende bliver forkyndt. At der i paakommende overordentlige Tilfælde ikke nægtes Opreis-

Dpreising. At Stævnings-Terminen, om den Tid af Aar eller Aar og Dag skulde synes for vidtløst og usødvendig, kan reduceres til 6 à 8 Maaneder, derom General-Gouverneuren, efter befindende Omstændigheder, kan giøre Forestilling. At det derimod vilde medføre endeel Wanfseligheder, paakaste General-Gouverneuren selv noget Ansvar, og ofte forsaarsage megen Dphold, om Høieste-Rets Stævninger for disse Eilande først skulde expederes af General-Gouverneuren, og derpaa, efterat de før Vedkommende der udi Landet vare forkyndte, sendes herover til Landet for at annoteres i Cancelliet, siden de dog ikke kunde indføres i Høieste-Rets trykte Orden, uden fra den Tid at regne, da de vare annoterede i Cancelliet. At man i den Henseende holdt det for nyttigt og tiensligt, at det havde sit Forblivende ved det, som i Almindelighed, i Henseende til Høieste-Rets Stævnings Expedition i Cancelliet var fastsat.

Hvad de Stævninger angaaer, som General-Gouverneuren melder sig allerede at have expederet, da, som han ikke har fundet for godt at forklare, hvor mange de ere, til hvem, i hvilke Sager, og paa hvad Tid de ere udstædte, saa mener jeg derom ei vel kan meldes noget i Særdeleshed, men at man kan lade det blive ved det Almindelige. Skulde nogen af dem, som allerede have faaet slige Stævninger, siden melde sig i Cancelliet, fik man see, hvad derved kunde gøres, og hvorvidt General-Gouverneurens Autoritet derudi kunde reddes.

I Henseende til det General-Gouverneuren melder om Dispensationer, Bevillinger, og Dpreisinger, hvor der kunde være periculum in mora, naar Ansøgningen ikke maatte være lige imod Loven eller stride mod Forordningen af 20 Februarii 1717, da finder jeg, at han derom vidtløstligere haver meldet og noget yderligere forklaret sig i en anden og seener mig siden tilsendt Memorial, hvorfor jeg derhen sparer, derover at give min allerunderdanigste Erklæring. Kiøbenhavn den 1 Septem-ber 1756.

Paa denne Forestilling resolverede Cancelliet:

General-Gouverneuren tilskrives efter Erklæringen.

CLIII.

Erklæring over et Pro-Memoria fra det Tydske Cancellie af 31 Julii 1756 og en indsluttet Memorial af 15 Julii fra Anne Claussens afgangne Anthon Hansens, en Forpagters Enke paa Vrøe, derudi hun beklager sig, at, omendstiont hun er en Slesvig Holsteenski Undersaat og forterer under det Slesvigiske Ober-Richt, og det Tydske Cancellie, saa har dog Provsfen derpaa Landet Hr. Stephan Dresing, i en blot civil Sag, giennem det Danske Cancellie erhobtet Commissorium imod hende, da Commissionen derefter er sat udi Gaaborg, hvilket er hende overmaade keedsommeligt og kostbart, i den Henseende hun begierer, at Commissorium maae blive tilbagefaldet, og Provsfen henviist til Stedets ordinaire Dommer at søge sin Ret; Saadelsom over Provsf Dresings Memorial af 24 Julii, derudi han beder, at det maae blive ved det udstødte Commissorium, og erindrer, at han ikke allene søger Enken, men og hendes Broder og Laugbørge Claus Jensen, som boer i Gaaborg i Fyen, og at han selv Hr. Dresing og hele Geistligheden paa Vrøe staaer under Fyens Biskopdomme og Dansk Ret og Jurisdiction, ligesom den Danske Lov og overalt paa Landet er bekiendt; Ellige med Biskop Ramus's Erklæring, som og formener, at det bør forblive ved Commissorium, siden der fra Vrøe ikke er længere til Gaaborg end til Slesvig, hun og, om hun vil, kan faae Contra-Commissarier, og siden stævne ind for Høieske-Ret.

*   *   *

Det er bekiendt, at den De Vrøe i det Verdslige hører under Forstendømmet Slesvig, og forterer under Amtmanden over Norborg paa Ulsen, og den Slesvigiske Over-Ret, men i det Geistlige under Danmark og Fyens Stift.

Da nu Supplicantinden Anne Claussens boer paa Gaarden Wundersrup paa Vrøe, som hendes salig Mand først, og hun, efter hans Død, har havt og endnu haver i Forpagtning, saa sees lettelig, at, hvem der vil tiltale hende, hvad enten Actionen, der anlægges, er Civil eller Criminel, bør tiltale hende for den ordinaire Ret der paa Landet, hvorfra det berøder paa begge Parter at indstævne Dommen for den Slesvigiske Over-Ret, som dommer i sidste Instans; og at hun ikke, imod

imod hendes Willie kan trækkes fra denne Over-Ret, og derimod indtrages under en anden, som iligemaade dømmer i sidste Instans. I dette Tilfælde kommer det ikke an paa, hvem Actor er, om han er Geistlig eller Verdslig, om han hører under samme Ret eller ei, da det bekjendte Axioma: Actor sequitur forum rei, gielder, saavel i Slesvig, som i Danmark.

Hvad den anden Supplicant Provsten Hr. Stephan Dressing angaaer, som iligemaade har sit Kald og boer paa Uroe, da, som det saavel efter den Danske Lov, som efter Landgerichts Ordningen staaer fast, at geistlige Sager allene, og ikke geistlige Personer ere privilegerede, saa følger, at ifald han blev tiltalt i en geistlig Sag, som angik hans Embede og Emb.ds-Forretninger og hans Opførsel derudi, han da burde søges for Provste-Retten, hvorfra Dommen kunde appelleres til Fyens Stifts Landemode, og deraf igjen til Høieste-Ret, men naar han søges i en verdslig Sag, som reiser sig af Laan, Caution, eller anden Contract og verdslig Handel, da maae han iligemaade søges og tiltales for den ordinaire civile Ret der paa Landet, og Sagen deraf indstævnes til Over-Retten i Slesvig.

Uf Foranferte sees lettelig, hvor den Sag henhørte, i hvilken det omtvistede Commissorium er erholdet. Den første Anledning til denne Sag er en Klage, som Enken Anne Claussen til Deres Majestæt haver indgivet over Provst Dressing, hvorudi hun tillægger ham adskillige haarde Beskyldninger, saavel i Anledning af en Caution, han havde indgaaet for hendes El. Mand, en Revers, han til ham havde udgivet, og øvrige dem mellemværende Regninger, som og i Henseende til hans Opførsel og Forhold i hans Embede, deraf hun tog Anledning til at begiere, at hun maatte communicere hos en anden Præst. Derfor Enken i Anledning af disse sidste Beskyldninger havde anlagt Sag imod Provsten, maatte hun have søgt ham for en Provste-Ret, hvor han altsaa per Reconvensionem kunde paaskaaet Erstatning og Reparation af hende, om Beskyldningerne vare befundne usandfærdige; og saaledes var hun i den Sag, angaaende Erstatning og Reparation, dog kommen til.

at ståe under Høieste-Ret, men hun har ladet sig nøie med at sværte ham, og ikke gjort et eneste Skridt til at anlægge Sag.

Imidlertid, da der allerede forhen var sat en Provste-Ret, for at undersøge visse over Provst Dresing fra nogle af hans Sognefolk indkomne Beskyldninger, saa blev denne Klage og fra Cancelliet sendt til Biskopen, at den tillige af samme Provste-Ret kunde blive undersøgt; men som Provste-Retten allerede var sluttet, førend Klagen indløb, kom den tilbage igien, uden der at være bleven behandlet.

Da Provst Dresing erfarede, at disse grove Beskyldninger over ham vare indkomne, at de ikke af Provste-Retten vare blevene undersøgte, at hans Anklager aldeles ikke bekymrede sig sin at bevise og godtgjøre dem, skjønt hun for Biskopen havde erklæret, at hun vilde anlægge Sag imod ham, saae han sig nødsaget til at fralægge sig disse Beskyldninger, og i den Henseende begierte Commissarier mod hende og Laugværge, til at undersøge og paakiende saavel deres mellemværende Credit og Debit, som de mod ham gjorde nærgaaende Beskyldninger, hvilken Ansøgning Biskopen og fandt billig og recommendede.

At Provsten med sin Ansøgning henvendte sig til det Danske Cancellie, kan man ikke undre over, siden han var angrebet med Beskyldninger, som angik hans Embede, han, i Henseende til hans Embede, hører under det Danske Cancellie og Høieste-Ret, hans Anklagerinde i det Danske Cancellie havde indgivet Klagen over ham, og samme Klage derfra var, for at undersøges, sendt til Provste-Retten, som og forterer under Landemodet og Høieste-Ret.

Foruden at Enken Anne Claussens selv havde indgivet Klagen over Provst Dresing i det Danske Cancellie, og saaledes kunde synes stiltiende at have forbundet sig til at taale Reconvention for den Ret, hvor han, i Følge af samme Klage burde været tiltalt, saa havde hun og havt Marsag til at være fornoiet med saadan en Commission, naar det havde været hendes alvorlige Hensigt at bevise hvad hun havde sagt og skrevet, siden hun derved havde faaet Anledning til at godtgjøre og bevise hendes Beskyldninger, uden engang at være forbunden til at handle

handle som Sagsøger, og bære de dermed følgende Byrder og Uleiligheder. Men da Enken Anne Claussens nu, dette uanseet, exciperer mod Jurisdictionen og Forum, og paastaar, at hun ved denne Commission, drages fra hendes tilbørlige og rette Værneting og Over:Ret, ind under et andet Lands Lov og Ret, saa kan man vel deraf slutte, at det ikke er hende om at gjøre, at faae hendes Klages Indhold oplyst og paakiendt; men ikke destomindre maae man dog tilstaae, at hun i Sagen selv haver den strenge Ret for sig. Den Action, som Provst Drefing for Commissionen agter at anlægge mod hende, er tildeels en Actio Injuriarum, som her i visse Henseender, tillige indeholder en Actio ex Lege diffamari, for saavidt han opfordrer hende til at sagsøge, tildeels en Actio Personalis, hvorved han søger at komme til Liquidation med hende, og at faae Dom paa hende, til at betale det, hun ved endelig Afregning, befindes at blive ham skyldig. I Henseende til begge disse, burde hun søges og tiltales for hendes Værneting, som er den ordinair Ret paa Landet, og Sagen derfra appelleres for den Slesvigiske Over:Ret. Ved begge Retter maatte der dømmes efter den Tydske Lov og øvrige i det Slesvigiske gjeldende Jura subsidiaria.

Derimod bliver hun ved denne Commission draget fra hendes Værneting og den Slesvigiske Over:Ret, ind under Høieste:Ret i Danmark, og bliver dømt, ikke efter den Tydske Lov og de Slesvigiske Jura, men efter den Danske Lov og Forordninger, Love, som ikke forbinde hende, som hun kan antages ikke at kiende og ikke er forbunden til at leve efter, og altsaa ei heller kan dømmes efter. Omvendt Enken i et eller andet kan have forseet sig, og havt flette Naadgivere, saa bør hende derfor ikke, imod hendes Willie, betages et saa almindeligt Beneficium Juris. Det Provsten Hr. Drefing saavelsom Biskopen i den Henseende anføre, skønner jeg ikke at være tilstrækkeligt nok til at bevise, at Enken ikke er berettiget til at excipere mod det udstædte Commissorium og derefter mod hende udtagne Commissions:Erøvning. At der fra Grøe ei er længere til Faaborg, end til Slesvig, at hun kan faae Contra:Commissarier, at hun kan søvne Commissions:Dom-

men ind til Høieste-Ret, alt dette gjør intet til Sagen, saa længe Spørgsmaalet er, om hun mod sin Willie bør tvinges til at indlade sig for Commissionen og der at lide Dom. Det er vist, at hun har været den Angribende, for saavidt Klagen eller Supplicken og de derudi indholdte Beskyldninger angaaer, men, for saavidt Processen angaaer, er Hr. Dressing Sagsøger, siden han har erhvervet Commissorium og udtaget Stævning, og hun Sagvolder, altsaa bør hendes Bærning anses, som forum competens. Hun har vel indgivet Klage, men ikke udtaget Stævning, og da Klagen er indgivet ikke til Dommeren, men til Øvrigheden, saa kan den ei heller staae ved Siden af Stævning eller gjøre hende til Sagsøger. Var hendes Klage ikke bleven Hr. Dressing udleveret, kunde deraf ikke opkommet nogen Proces. At Provst Dressing under denne Sag ikke allene søger Enken Anne Clausens, men og hendes Broder og Laugværge Claus Jensen, som boer i Faaborg i Fyen, vil ei heller sige nogets; thi for saavidt Provsten agter at søge Claus Jensen, for hans Person, og Commissorium lyder paa ham, bør det, i alle Maader at staae ved Magt, men for saavidt han allene agter at søge Claus Jensen, som hans Søsters Laugværge eller Raadgiver, og den der, som Laugværge, har underskrevet med hende, er hun Persona Principalis, og altsaa bør Sagen anlægges for hendes, og ikke for Laugværgens Bærning.

Det Provsten Hr. Dressing anfører, at alle Indbyggerne paa Herse kende den Danske Lov og Forordninger, og at der overalt tilforn er dømt derefter, vilde jeg ønske at forholde sig saaledes, og at der ei allene paa Herse, men og overalt i Hertugdømmet Slesvig blev dømt efter den Danske Lov og Ret; men jeg maae tilstaae, at, naar han ikke ved den Danske Lov forstaaer den gamle Tyske Lov, kan jeg ei andet, end tvivle derom, i det mindste kan jeg ikke foreene det med det, som noksom er bekiendt, at de der affagte Domme indstævnes for den Slesvigske Over-Ret.

For da at betage denne Enke al Anledning til at klage over, at et almindeligt Beneficium Juris var hende nægtet, skønner jeg ei rettere,
end

end at det vil være fornødent, at det udstædte Commissorium enten igiendfaldes, eller og, for saavidt indskrænkes, at det ikke maae være Commissarierne tilladt, at kiende og dømme paa hende, men at Hr. Dressing med sin Tiltale til hende henvises at søge hende for hendes Værneting og tilbørlige Over-Ret.

Men da det af alle Omstændigheder er klart, at Enken Anne Clausens allene har havt til Hensigt at sværte Hr. Stephan Dressing, og at hun saa langt fra ikke har tænkt paa at bevise og godtgjøre de grove Beskyldninger, hun har anbragt saavel for Deres Kongl. Majestæt som for hans foresatte Biskop og Øvrighed, saa hun endog er ham hinderlig i at faae Sagen opløst, hvilket end ydermere kan sluttet deraf, at, da hun i denne sidste Memorial til Deres Kongl. Majestæt af 15 Julii h. a. gientager det, hun tilforn havde andraget om Hr. Dressings for hendes afgangne Mand udstædte Caution og hans Bestræbelser for at ffille hende ved Forpagtningen, saa forbigaaer hun alle de grove Beskyldninger, hun tilforn havde anført imod ham, saavel angaaende den sønderrevne Kevers og de falske Obligationer, som hans Opførsel og Forhold i hans Embede; det derimod maae tilstaaes, at Provst Dressing har gjort mere, end man af ham med Billighed kunde paastaae, til at fratægge sig disse Beskyldninger, og faae Sagen opløst, ved det han endog selv, da han fornam, at Enken ikke vilde anlægge Sag, har søgt og erholdet Commissarier til at undersøge og paakiende dem, og Enken nu, ved denne Exception betager ham Nyttens af dette Commissorio, og gjør, at han ikke derved kan opnaae den tilsigtede lovlige Hensigt til hans Vres og gode Navns Beskiærmelse, og derved tillige viser, at det ikke er hende om at gjøre, at faae Sagen opløst, og Beskyldningernes Sandfærdighed undersøgt, saa skulde jeg formene, at Provsten i det mindste burde have den Erstatning, at han blev forvissset om, at der paa vedkommende Steder og i Collegierne ikke blev reflecteret paa disse Beskyldninger til nogen Slags Fornærmelse for ham. I den Henseende skulde jeg allerunderdanigst indstille, hvorvidt det maatte eragtes tjenligt, at Biskopen tillige blev tilskrevet: At, da Enken

Anne Claussens afgangne Anthon Hansens ikke befindes paa nogen lovlig Maade at have søgt at bevise og godtgjøre de mange grove og fornærmelige Bestyldninger, som hun i hendes Memorial til Deres Kongl. Majestæt allerede for lang Tid siden har anført imod Provsten Zr. Stephan Dresing, men han derimod, for at faae Sagen oplyst og fralægge sig disse Bestyldninger, har søgt og erhholdet Commissorium til at undersøge og paaaktende dem, og Løken nu, ved at excipere mod Jurisdictionen, har derudi været ham hinderlig; saa bør disse Bestyldninger og Imputationer ikke komme Provst Dresing til Fornærmelse paa hans Embede, men de bør ansees, som aldeles ugrundede og usandsfærdige, indtil Løken, ved at anlægge Sag mod ham for hans Værnering, paa lovlig Maade beviser og godtgjør dem. Kjøbenhavn den 6. September 1756.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Expederes efter General-Procureurens Erklæring; og Notits beraf til Lybske Cancellie.

CLIV.

Erklæring over Stiftamtmand Barners Memorial af 29 Julii 1756 derudi han andrager, at da en Mand som havde 300 Rdr. til gode hos Birkedommer Christen Siort ved Frydendals Birk, havde begiert af Stiftamtmanden, at han vilde constituere en Sættedommer til at dømme i bemeldte Sag, og samme Sættedommer til Tøgtedagen var mødt for Retten og der havde foreviist sin Constitution, vilde Birkedommeren ikke vige sit Sæde, under Paaskud, at det tilkom Birke-Patronessen Generalinde von Lindren at beskikke Sættedommer. I den Henseende Stiftamtmanden begierer Satisfaction over Birkedommeren, paa det andre hans subordonerede ikke deraf iligemaade skulde tage Anledning til at vise Overhørighed og Uhygighed.

* * *

Det kan ikke vel være mueligt andet, end at det Spørgsmaal: hvem det tilfalder at beskikke en Sættedommer ved et Proprietairs Birk, enten Amtmanden eller Birkeherren? jo tilforn maae have været omvistet.

Jeg

Jeg har saa meget mere søgt at faae Underretning om, hvad derudi maatte være resolueret, som jeg formeente, at det vel kunde have sit Forblivende ved det, som saaledes engang maatte være fastsat.

Men da al den Umage, jeg dermed har gjort mig, har været forgievet, saa maae jeg behandle denne Qvæstion, som om den nu først reiste sig, og ikke tilforn var enten omvistet eller afgjort.

I Forveien maae jeg crindre, at hvorledes denne Qvæstion endog decideres, saa har Birkedommeren ved Frydendals Birk Christen Ziort alletider forset sig; thi da han ikke kunde dømme i den Sag ham selv angik, og en Sættedommer indfandt sig for Retten med Amtmandens Constitution, saa tilkom det ikke ham at kiende paa, hvorvidt Amtmanden var berettiget til at udgive saadan Constitution, og derved at opkaste sig til Dommer mellem Birkepatronessen og Amtmanden paa Embedets Vegne, men han burde viist Agtelse for Amtmandens, som hans Øvrigheds Constitution, og i det mindste forholdt sig passiv, ved at vige sit Sæde, da han, i det øvrige, kunde indberettet til Birkepatronessen, hvad som var foregaaet, og overladet til hende at klage paa behørigte Steder, isald hun formeente at Amtmanden, ved den udgivne Constitution, havde gjort Indgreb i den hende tilkommende Rettighed. Havde Qvæstionen blot været, om Birkedommeren, som Judex ordinarius, kunde dømme udi Sagen, eller om det var fornødent, at der blev beskiftet en Sættedommer, saa kunde Birkedommeren endda, med nogen Skin af Ret paastaat, at det tilkom ham at interloquere paa denne Qvæstion; men da Birkedommeren selv var den, der blev søgt, og det saaledes var klart, at han ikke kunde dømme i sin egen Sag, men at der maatte beskiftes en Sættedommer til at dømme derudi, saa at Qvæstionen allene blev, om Amtmanden havde været berettiget til at constituere saadan en Sættedommer, saa var det klart, at det aldrig kunde tilfalde Birkedommeren at afgjøre denne Qvæstion, og derved at paa kiende hans Øvrigheds Forhold i hans Embede, men at derimod den Bøgring, han har viist, for at vige sit Sæde, ikke kan ansees for andet, end en Overhørighed mod Øvrighedens Foranstaltning. Det, som herudi

Herudi forøger Birkedommerens Forsælse, er, at da han har foretaget sig at forsvare Birkopatronesens Rettigheder, og altsaa handlet som hendes Fuldmægtig, saa har han dog ikke foreviist, eller paabaeraabt nogen Ordre eller Fuldmagt dertil fra hende.

At Amtmanden jo, ligesaavel ved Proprietairernes Birke-Retter, som ved Herredstingene, er berettiget til at constituere Sættedommere i fornødne Tilfælde, derom kan ikke være Tvivl. Lovens 3die Bogs 4de Cap. 4de Art. befaler udtrykkelig, at, naar Øvrigheds Personer, Dommere eller Skrivere, ikke kan beklæde deres Eade, formedelst at de tildales paa deres Ære, da skal andre i deres Sted forordnes i Kiebstæderne af Stiftamtmanden, men paa Landet af Amtmanden, hvoraf da følger, at naar en Birkedommer af saadan Årsag ikke kan forrette sit Embede, maae en Sættedommer, om han behøves, bestilles af Amtmanden. Lovens 1ste Bogs 5te Cap. 6te Art. fastsætter, at naar Sagen paagielder Dommeren, og han af den Årsag ikke kan selv dømme derudi, da skal en anden vederhæftig Dannemand af Stedets Øvrighed eller Herfskab dertil forordnes. Nu kan det ikke nægtes, at jo Amtmanden, ligesaa vel, i Henseende til Proprietairernes Birker, og Birkedommere, som i Henseende til Herrederne og Herredsfogderne, er at ansee som Stedets Øvrighed.

Herredsfogderne og Birkedommere fortere under deres Overdommere for saavidt deres Dommer-Embede og de af dem, mellem tvistende Parter, affagte Domme angaaer. Men da de tillige ere Øvrigheds Personer, og bør have Indseende med Politiet og andet i de dem anfortroede Districter, saa fortere de for saavidt under Amtmanden, og bør holde sig hans Befalinger og Foranstaltninger efterrettelige, ligesom han og er den, Vedkommende bør henvende sig til, om de, i flige Tilfælde, finde Årsag at klage over dem. Kongelige Forordninger, Reskripter og andre Befalinger, blive fra Amtmanden, saavel Birkedommeren, som Herredsfogderne meddeelte og tilsendte, og det tilfalder Amtmanden at forrette Skifte, saavel efter de første, som efter de sidste. Og, da det er en Amtmands Pligt, overalt i det ham anfortroede Amt at have

Inds

Indseende med og paaagte, at de ham subordinerede Betiente troeligen, og, uden at fornærme nogen, forrette deres Embede, at Deres Kongl. Majestæts Lov og Forordninger allerunderdanigst efterleves, og god Politie, Etik og Orden vedligeholdes, saa strækker denne en Amtmands Pligt og Embede sig ligesaa vel, og paa selv samme Maade, til de Proprietairs Birker, som til de Herreder, der i Amtet ere beliggende, og Amtmandens Myndighed er den selv samme i Birket, som i Herredet. Der er, i den Henseende en stor og merkelig Forskiel paa Grevernes eller Friherrernes og Proprietairernes Birker. Da et Grevskab og Friherreskab aldeles er undtaget fra Amtmandens Jurisdiction, og Greven eller Friherren selv er at ansee som Amtmand derover, saa følger, at, for saavidt Jurisdiction og Øvrigheds Ret angaaer, udgjør et Grevskab eller Friherreskab et Amt for sig, og kan ikke ansees som endeel af det Amt, i hvilket det ellers ligger, efter Landets geographiske Inddeling; da derimod et Proprietair-Birk ligesaa vel og paa selv samme Maade, som et Herred, saavel i Henseende til Jurisdictionen, som Situationen, udgjør et Stykke af det Amt, i hvilket det er beliggende. Af samme Marsag er det og, at, naar Amtmanden befales at foranstalte, indrette eller have Indseende med et eller andet over det hele Amt, finder man gjerne Grevernes og Friherrernes, men aldrig Proprietairernes Birker undtagne. Saaledes befales Amtmanden i Forordningen af 7 Febr. 1738, Art. 4. at eftersee og examinere Pantes Protocollerne og deres Registre ved Hiemtingene paa Landet, hvorunder forstaaes saavel Birketingene som Herredstingene, men udi samme Artikel undtages Grevernes og Friherrernes Birker, hvor Greverne og Friherreerne selv befales at iagttage det samme, og derfor at staae til Ansvar. Altsaa strækker denne, saavel som de øvrige en Amtmands Pligter og Embedsforretninger sig til Proprietairernes, men ikke til Grevskabernes og Friherreskabernes Birker. Det er underligt, at en Birkesdommer eller Skriver kan tvivle om, at Amtmanden er hans og Birkets Øvrighed, naar han veed, at Amtmanden ei allene er berettiget, men og forbunden til at eftersee hans Pante-Protocoller og Registre,

tegne derudi, om han finder dem rigtige, og tilrettede sætte Vedkommende, om han derudi finder nogen Urigtighed.

Da det saaledes er viist, at der, i Henseende til Amtmandens Embede og Myndighed ikke er den allermindste Forskiel paa Herrederne og Proprietairernes Birkter, paa Herredsfogderne, og Proprietairernes Birkedommere, og at Amtmanden, ligesaavel og paa selv samme Maade, er at ansee, som Øvrighed, i Henseende til de sidste, som til de første; men det er in confesso, at Amtmanden er den Øvrighed, som det tilfalder, i fornødne Tilfælde, at beskikke Sættedommere ved Herreds Tingene, saa følger, at han og maae være den, som det, i samme Tilfælde, tilfalder at beskikke Sættedommere ved Proprietairernes Birkter.

Det, som hidindtil er anført, kunde være nok, til at afgjøre det, hvorom her er Spørgsmaal, nemlig 1) om Amtmanden var berettiget, til at constituere en Sættedommer ved Frydendahls Birk, til at domme i en Sag, som blev anlagt mod Birkedommeren. 2) Om Birkedommeren ikke var forbunden til at vige sit Sæde, og overlade det til den af Amtmanden constituerede Sættedommer, som med Amtmandens Constitution indsendt sig for Retten, da Sagen efter udtagen Stævning burde været foretagen. Af Foransførte sees, at begge Spørgsmaale bør besvares bekræftende.

Vil man antage, at denne Birkedommerens Overhørighed har sin Grund i en Uvidenhed, og da end videre undersøge, hvorvidt denne Uvidenhed kan undskyldes ham, og være at undskyldes, saa spørges endnu, om en Birkopatron ikke for saavidt har Jurisdiction lige med Amtmanden, at han og kan constituere en Sættedommer ved sit eget Birketing, naar det af ham bliver fordrøet, og Vedkommende derom henvende sig til ham? Jeg vil gjerne troe, at dette saaledes hidindtil paa et og andet Sted kan have været, og maaskee endnu være Praxis; men naar Questionen skal afgjøres af de Principer, hvorpaa vor Lov, Lovkyndighed og Statsforfatning grunder sig, maae jeg bevare den med Nei.

Det, som i den Henseende, fornemmelig skal synes at tale for Birkherrrens Naakand, er Danske Lovs 1ste Boges 5te Cap. 6te Art. (sm

som fastsætter, at, naar Sagen angaaer Dommeren, saa han ikke selv kan dømme, skal, i hans Sted en anden Dømmemand af Stedets Øvrighed eller Herskab dertil forordnes. En Birkeherre synes med nogen Slags Feie at kunde paastaae, at han allene og ingen anden bør forstaaes ved Stedets Herskab.

Men foruden, at den allegerede Artikel ikke bør antages at stride imod Lovens 3 B. 4 Cap. 4 Art., som allene bemyndiger Amtmanden til at bestille Sættedommere paa Landet; at en Proprietair, der haver Birke-Ret, just ikke mere, end enhver anden, kan fortjene Navn af Stedets Herskab; og at en Birkeherre ikke vel kan anses, som Her- skab, i Henseende til Birkedommeren, der, for saavidt han er Birke- dommer, paa ingen Maade staaer under Birkeherrcens Befalinger; saa er det ei allene mueligt, men og rimeligt, at ved Herskab paa forom- meldte Sted i vores Danske Lov, ikke bør forstaaes andre, end Grever og Friherrer, som virkelig i Henseende til alle dem, der boe paa Grev- skabet og Friheruskabet, fortjener Navn af Øvrighed og Herskab, og kan anses at have Herheden af Stedet.

Jeg bestyrkes derudi ved det, at det Ord Herskab ikke forekommer i Christian den Sjerdes Necesser 2 B. 6 Cap. 18 Art., af hvilken den anførte 1 B. 5 Cap. 6 Art. i vores Lov, efter al Anseelse, er taget; thi udi bemeldte Artikel i Christian den Sjerdes Necess hedder det allene, at, naar Herredsfoged, eller Birkefoged ikke kan dømme i Sagen, skal en anden god Mand dertil forordnes af dem, som Rettig- hed dertil haver. Nu er det bekiendt, at da Christian den Sjerdes Necess udkom i Aaret 1643 vare Grevskaber og Friheruskaber hos os ubekiendte; men da Loven udkom i Aaret 1683 vare Grevskaber og Friheruskaber allerede 12 Aar forhen, nemlig udi Aaret 1671 indrettede og begavede med adskillige Privilegier, blant hvilke det og var, at Amtmændene ikke maatte besatte sig med Grevernes eller Friherrernes Gøds: da nu det Ord Herskab forekommer i denne Artikel i Danske Lov og sættes ved Eiden af Øvrighed, men ikke forekommer i en Ar- tikel af samme Indhold i Christian den Sjerdes Necess, saa er det

rimeligt, at dermed er sigtet til det Slags Herskab, som var bekiendt, da den sidste eller yngre Lov udkom, og ikke da den første, nemlig til Grever og Friherrer; fornemmelig dette Slags Herskab, i alle Hensænder kan og bør staae ved Siden af Øvrighed.

Al Jurisdiction i disse Riger og Lande maae directe eller indirecte komme fra Deres Majestæt og kan ikke hænge af nogen anden. Den Rettighed at beskikke Dommere er et Jus Majestaticum, som skyder liges frem af den lovgivende Magt. Den Rettighed at dømme, eller at fastsætte og bestemme, hvilken af tvende tvistende Parter, der haver Ret eller Uret, og det med offentlig Myndighed, saaledes at saadan Dom eller Kiendelse, saafremt den ikke ved Over-Retten bliver underkiendt, faaer vim rei judicatae, og bliver en Lov for det enkelte Tilfælde, som er omvistet og paakiendt: denne Rettighed siger jeg, er saa stor, og af saadan Vigtighed, at den ikke kan betroes af nogen, uden Deres Majestæt selv, eller den, som paa Deres Majestæts Vegne har over et vist District at befale. Dette følger af den Grundætning, at en Dom virkelig er en Lov, skient kun en særdeles Lov, eller saadan, som allene gielder i den Sag, i hvilken den er affagt. Da en Sættedommer, ligesaavel som den ordinaire Dommer, har Jurisdictionem contentiosam, eller Ret til at kiende og dømme mellem de tvistende Parter, og hans Dom, ligesaa vel, som den ordinaire Dommers kan faae en usvækket Doms Kraft eller blive til en Lov, saa følger af disse Principis, at ingen kan constituere en Sættedommer, uden Deres Majestæt selv, eller den, som paa Deres Majestæts Vegne har over et Sted at befale. Naar en Anumand, eller Stiftamtmand constituerer en Sættedommer, gjør han det, paa Deres Majestæts Vegne, som den, Deres Majestæt har beskikket til høi Øvrighed paa Stedet. Naar en Greve eller Friherre beskikker en Sættedommer, gjør han det iligemaade paa Deres Majestæts Vegne, som den Deres Majestæt tillige med Grevsfabet eller Friherfskabet har forlenet med Høiheden, eller høi Øvrigheds Ret derover.

En Proprietair, hvis Gods har Virkerettighed eller udgiør et Virk, kan foreslaae, eller udnævne en Person, der har de udfordrende

Requis

Requista, til at være Birkedommer; men den saaledes denominerede Person faaer ligesaa lidet Jurisdiction eller Ret til at dømme, ved Proprietairens Denomination, som en Præst faaer, ved Proprietairens Kald, Ret til at forrette Ministerialia. I Følge Forordningen af 5 Maji 1696 og adskillige foregaaende Reskripter, skal saadan Person, som af vedkommende Proprietair er udnævnt til Birkedommer, af Deres Kongl. Majestæt allernaadigst confirmeres, og ved denne Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation faaer han først Jurisdiction eller Ret til at dømme. I den Henseende maae han ei heller tiltræde sit Embede, eller forrette nogen Embedsforretning, førend han saadan allernaadigste Confirmation har erhholdet. Man kan saaledes begribe, at den Jurisdiction, en almindelig Birkedommer udøver, er ham af Deres Kongl. Majestæt allernaadigst anfortroet.

Men dersom en Birkesherre ligefrem, og uden dertil at behøve nogens Approbation skulde være berettiget til at constituere en Sættedommer, da seer jeg ikke, at den Jurisdiction, en saadan Sættedommer udøvede, kunde siges at være ham betroet, enten af Deres Majestæt selv, eller af nogen paa Deres Majestæts Begne. En Birkesherre, som Birkesherre, er ikke nogen Kongl. Patient, eller Øvrigheds Person; et Birk er et allodial Gods, som kjøbes og sælges, og er privilegeret, for saavidt, at det har sin egen Birket, og er undtaget fra det almindelige Herredsting, men det er ikke et Lehu-Gods, som er benaadet med nogen Heihed eller høi Øvrigheds-Ret; tværtimod er det tilforn viist, at Amtmanden, paa Deres Majestæts Begne, er Øvrighed saavel, og paa samme Maade, i Henseende til Proprietairernes Birket, som i Henseende til Herrederne. Altsaa kan en Birkesherre, hverken i Henseende til hans Person, eller i Henseende til hans Gods, ansees at være berettiget til at constituere en Sættedommer. En anden Sag var det, om det her forholdtes paa samme Maade, som paa visse Steder i Tydskland, at en Proprietair eller Birkesherre selv var betroet Jurisdictionen over Birket, hvilken han, paa sit eget An- og Tilsvær, lod forvalte ved een saa kaldet Justitiarius eller Gerichtsverwalter, thi i

dette Tilfælde er det billigt, at det beroer paa Birkeherren at lade Retten forvalte ved hvem han vil, siden den Jurisdiction, der udøves, er ham anfortroet, og det er paa hans Ansvar, den udøves. Derimod hos os er Jurisdictionen ikke Birkeherren selv anfortroet, men han har allene Ret at udnævne en Person, som Jurisdictionen da bliver anfortroet ved Deres Majestæts Confirmation, og denne Jurisdiction udøver han paa sit eget, og ikke paa Birkeherrrens Ansvar; thi, i hvor galt end Birkedommeren demmer, saa kan Birkeherren derfor ikke straffes og sættes til Rette.

Eigesom det nu ikke staaer til en Birkeherre at sætte den af, som af Deres Majestæt er confirmeret, eller tage Jurisdictionen fra ham, saa kan han ei hekke, paa egen Haand, berøve denne Jurisdiction til en anden, hvilket skeer, ved at constituere en Sættedommer. Skulde en Birkeherre være berettiget dertil, saa maatte een af tvende Sauteler eller begge derved nødvendig iagttages, nemlig: enten maatte saadan Constitution af Amtmanden paa Deres Majestæts Vegne approberes, eller og Birkeherren selv maatte staae til Ansvar for saadan en af ham constitueret Sættedommers Forretning, og i hans Sted, om han ikke var vederhæftig betale Mulet, Omkostning og Erstatning med videre.

Det første er ikke i Brug: det sidste vilde en Birkeherre neppe selv finde sig tient med.

Som det da er viist: 1) at i hvordan end Hoved-Questionen afgøres, saa har Birkedommeren altid forset sig, og viist Overhørighed mod sin foresatte Ørighed. 2) At Amtmanden virkelig har været berettiget og forbunden til at constituere Sættedommer i den bevidste Sag, hvilket da forøger Birkedommerens Forseelse. 3) At Amtmanden allene, og ikke Birkeherren, er berettiget til at constituere Sættedommer ved et Proprietair-Birk, i fornødne Tilfælde; hvoraf følger, at Birkedommerens Opsørrelse i denne Sag ikke vel med Uvidenhed kan undskyldes: ffient jeg tillige maæ tilstaae, at det maaskee vel paa et eller andet Sted kan være Praxis, at Birkeherren selv konstituerer Sættedommere, hvilket uden Tvivl har været Birkedommeren ved Srydendals Birk bekiendt,

bekjendt, og fornemmelig forført ham til denne Opførsel, saa skulde jeg formene, at Birkedommer Christen Ziort for saadan hans Overhørig-
hed bør tilrettesættes, paa det andre ikke deraf skulde tage Anledning at
vise lige Overhørigbed mod deres foresatte Øvrighed, naar de tænkte,
at de ustraffet kunde gjøre det.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: Om det allernaadigst
maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Stiftsamt-
mand Varner:

At, da Amtmanden, som Øvrighed, er berettiget til at
bestikke Sattedommer ved Proprietairernes Birketing, ligesaa
vel som ved Herredstingene, men det dog erfares, at, da Stifts-
amtmanden, som Amtmand, efter Citantens Begiering, havde
constitueret Birkedommer Broegaard som Sattedommer ved Fry-
dendals Birketing, til at dømme i en Sag imellem Gotfred
Becker og Birkedommeren ved bemeldte Birk Christen Ziort,
og Birkedommer Broegaard derpaa den 5 Julii, som rette Tæg-
tedag, efter udtagen Stævning, mødte for Retten med Amt-
mandens Constitution; saa har Birkedommer Christen Ziort
vægrer sig ved at vige sit Dommersæde, under Paaskud, at det
allene tilkom Birke-Patronessen at constituere Sattedommer ved
Birkeretten, og derved opkaster sig til Dommer mellem Amt-
manden og Birke-Patronessen, som dog ei engang befindes der-
om at have gjort nogen Paastand; thi bør Birkedommer Chris-
ten Ziort for saadan hans Overhørigbed og gienstridige, samt
ulovlige Forhold, ei allene af Amtmanden ivrettesættes, men og be-
tale i Mulct til Sognets Fattige 4 Rdr. Kjøbenh. d. 24 Sept. 1756.

Cancelliet resolverede:

Expederes efter Erklæringen.

CLV.

Erklæring over General-Gouverneuren i Vestindien Conførensraad og Bar-
ron Præt hans Memorial og Forestilling til Grev Solstein af 29 Maji
1756,

1756, derudi han melder, at, ligesom han har seet sig nødsaget til at expedere Høieste-Rets Stævninger, saa formener han og, han bør opføre sig i Henseende til en og anden Bevilling, som ikke just aabenbar strider imod Loven eller Forordningen af 20 Februarii 1717, saasom Egtestabs-Bevilling, Opreisning, Dispensation at sidde i uskiftet Boe, med flere Bevillinger, som Forordningen af 1717 tillader, at Memorialen maae antages for i Cancelliet og Collegierne: derom han ubbeder sig nærmere Befalinger og Instructioner.

* * *

Hvad det angaaer, som General-Gouverneuren Hr. Conferensraad Præst her anfører, at han har seet sig nødsaget til at expedere Høieste-Rets Stævninger, da haver jeg derover tilforn givet min allerunderdignigste Erklæring, dertil jeg, i Anledning af denne Memorial, allene maae lægge dette, at, da General-Gouverneuren melder, at han har advaret vedkommende Parter, som have faaet slike Stævninger, at de have at lade dem forevise paa det Danske Cancellie, førend de komme i Rette, for at lade dem contranotere, autorisere &c., saa synes det deraf, at han er af den Mening, at en Sag vel kunde komme for Høieste-Ret, og Stævningen fremlægges i Retten, omendfkiønt den hverken i Cancelliet var sat paa Høieste-Rets Orden, der ei heller fra Cancelliet var gaaet Ordre om Sagens Foretagelse. Denne Uvidenhed kan gjerne undskyldes hos General-Gouverneuren, men ikke saa let hos Advocat Suursmand, som i nogle Aar har været Høieste-Rets Procurator, og i denne Sag er General-Gouverneurens Consulent. Det, som deraf er at befrygte, er at vedkommende Parter i Vestindien der ved maatte blive bedragne, ifald de indbildte sig, at det kan være nok, at Stævningen, kort førend Stævnings-Terminen udløber, sendes herover og forevises i Cancelliet, og at Sagen da strax, uden videre, foretages udi Høieste-Ret.

Men foruden at General-Gouverneuren vel erfarer det Modsatte af det til ham derom ergangne Reskript, saa kan man vente, at vedkommende Fuldmægtige her udi Kiøbenhavn vel vide og iagttage, hvad udi den Henseende bør iagttages.

Det

Det andet, General-Gouverneuren i denne Forestilling melder om, er, at han maae autoriseres til at expedere visse Bevillinger og Dispensationer, som just ikke aabenbar stride imod Loven og Forordningen af 20 Febr. 1717, som i adskillige Tilfælde kan være nødvendige, og hvor der ofte kan være *periculum in mora*.

Det var at ønske, at General-Gouverneuren tydelig havde opregnet og benævnet disse Bevillinger, at man kunde vide, hvilke det egentlig og in specie skulde være. I det mindste havde det været lettere for ham, som maae antages at vide Landets Skikke og Omstændigheder, at anføre dem, end for os her at giette os dertil. General-Gouverneuren har ladet sig nøie med, in specie at nævne 1) Egteskabs-Bevillinger, dog uden at melde, hvorvidt de skulde gaae. 2) Opreisninger paa Domme, uden tydelig at melde, om derved allene bør forstaaes Under-Rets Domme, eller og Over-Rets Domme tillige, skönt det første allene synes at have været hans Hensigt. 3) Dispensation at sidde i uskiftet Boe, hvor der ere umyndige Børn, og der paa den Esterlevendes Opførsel intet er at sige. Endelig slutter han med den almindelige Clausul: med flere andre Bevillinger, som Forordningen af 20 Febr. 1717 tillader, at Memorialer maae antages for i Cancellierne og Collegierne. Altsaa synes Hensigten med denne Forestilling at være, at General-Gouverneuren skulde bemyndiges til at give og expedere alle de Bevillinger og Dispensationer, som Forordningen af 20 Febr. 1717 tillader, at der maae gøres Ansøgning og Forestilling om.

Hensigten med Forordningen af 20 Febr. 1717 er, tildeels at fastsætte, til hvilket Departement enhver Slags Ansøgning bør henhøre, og i hvilket Collegium den bør indgives, paa det den derfra kan blive Deres Majestæt allerunderdanigst forestillet. Det var at ønske, at Forordningen derudi bestandig blev nøie efterlevet, paa det Deres Majestæts Undersaatter kunde vide, hvor de, i alle paakommende Tilfælde, havde at henvende sig, og der tillige kunde iagttages en Lighed i alle de Resolutioner, som falde paa et og det samme Slags Ansøgninger: tildeels

har og Hensigten med denne saare nyttige Forordning været at vise, hvilke de Ansøgninger ere, som Deres Majestæts Undersaatter ingen Nytte have af at giøre eller indgive, siden de ikke maae Deres Majestæt foreslilles, og altsaa ei heller i Collegierne modtages, men bør vedkommende Supplicantere strax tilbageleveres; og hvilke de derimod ere, som kan imodtages, og Deres Majestæt allerunderdanigst foreslilles, da det kan ventes, at de, efter Omstændighederne, enten blive tilstaaede ligestrem eller med nogen Indskrænkning, eller og aflagne.

Iblant de Ansøgninger, som bemeldte Forordning tillader at maae imodtages og foreslilles, ere adskillige, som ikke kan have Sted i Vestindien; andre, som i Forordningen ere anførte under saa almindelige og ubestemte Rubriquer, at derunder gierne kan indbefattes mange Ansøgninger, som aldrig kan og bør bevilges; og atter andre, som vel i Almindelighed pleie at bevilges, men tillige udfordre, førend de kan eller bør bevilges, at mangfoldige Omstændigheder nøie undersøges, og, ved Expeditionen selv, adskillige nødvendige Cauteleer iagttages. Den tager saaledes mærkelig feil, som troer, at alle de Ansøgninger, som i Følge Forordningen af 20 Febr. 1717, bør imodtages og foreslilles, i Almindelighed ere af den Beskaffenhed, at de, uden videre, lettelig kan og bør bevilges. Deraf sees da, hvor lidet det lader sig giøre, og af hvor farlig en Følge det mueligt vilde blive, om General-Gouverneuren i Vestindien blev bemyndiget til at give og expedere de Bevilginger og Dispensationer, som Forordningen af 1717 tillader, at der maae giøres Ansøgning om. Af General-Gouverneuren, som her paa Stedet, og her i Landet, ikke har været i noget Collegium, eller havt Leilighed til at erhverve sig nogen særdeles Erfarenhed i justis og civile Forretninger, er det ikke at vente eller paastaae, at han selv skulde vide og iagttage alt, hvad der ved saa mange og adskillige Ansøgningsundersøgning og Expedition bør iagttages. Jeg veed ei heller, at Genetal-Gouverneuren til Hielp og Raadføring er anordnet noget saadant Collegium eller saadanne Raadgivere, som man i en saa betydelig Sag kunde forlade sig paa. Saavidt jeg kan slutte af det, som

som hidindtil fra General-Gouverneuren og det Secrete-Raad, i det Danske Cancellie er indkommen, Justitsh-Raaden og derhen hørende Indretninger angaaende, besidde de og deres Raadgivere ikke den Erfarenhed, den Styrke og den Kyndighed i vores Lovs Sammenhæng, som dertil behøves og udfordres. Da det sielden gaaer an, at een kan forundes en særdeles Dispensation eller Bevilling, uden at andre, enten for Tiden, eller i Eftertiden, kunde formene sig derved at være fornærmede, saa frygter jeg, at denne Forestilling, som skulde sigte til en Rettelse for Indbyggerne paa de Vestindiske Eilande, vilde, isald den ligestrem blev bevilget, forarsage, at man med Tiden i Collegierne fik derfra at see langt flere Klager og Besværinger, end man ellers kunde ventet Memorialer og Ansøgninger, og at General-Gouverneuren vilde blive langt mere bebyrdet med at give Erklæring i sin egen Sag, end han nu bliver, med at give den i andres Sager, foruden at det sidste ikke er nær saa ubehageligt, som det første.

For Publikums Tilfredsheds Skyld er det fornødent, at slige Bevillinger og Dispensationer, hvorved andre kan finde sig fornærmede, gaae igiennem mange Hænder, og overveies af saadanne Folk, som Publicum maae have en særdeles Fortrolighed til, saavel i Henseende til deres Upartiffhed, som deres Kyndighed og Erfarenhed. Om een endog i slige Tilfælde kunde giere det samme, som flere, saa er det dog ikke det samme, i Henseende til Publikums Tilfredshed, og til at stoppe Munden paa de Misfornøiede og Klagende.

Desuden synes vores Statsforfatning, og Undersaatternes deraf hængende ufortrængelige Sikkerhed og Tryghed at udfordre, at de saa kaldede Middelmagter eller de høie Øvrigheds Personer, som over et eller andet Sted have at befale, deres Magt og Kyndighed indskrænkes ved de adskillige Ting og Forretninger, som af dem vel kan undersøges og opløses, men ikke afgjøres, uden i de her værende høie Collegier, og ved at blive Deres Kongl. Majestæt derfra foreslåtte.

Men ligesom det, efter mine Tanker, hverken er nødvendigt, nyttigt eller tiensligt, at General-Gouverneuren blev i Almindelighed autho-

riferet til at expedere de Bevillinger, der i Følge Forordningen af 1717, maae gøres Ansøgning om, saa skulde jeg derimod ansee det baade for nyttigt og billigt, i de Tilfælde, hvor en Ansøgning er af den Beskaffenhed, at der ikke kan være Tvivl om, at den jo bliver bevilget, og der tillige er *periculum in mora*, at det da blev General-Gouverneuren tilladt, naar Memorialen til ham var indleveret, at udgive Attester, som kunde have effectum *suspensivum*, hvor det, til at opnaae Hensigten, maatte være nok, men naar Fornedenhed det endelig udfordrede, maatte de have effectum *definitivum*, saaledes at de for Vedkommende vare god Adkomst, indtil de her udi Collegierne havde erhholdet Bevillingen. Hvilke der nu, af dette Slags Ansøgninger in specie, jævnlig forekomme i Vestindien, og der ei allene ere brugelige, men og nødvendige, derom maae General-Gouverneuren kunne give den beste Underretning. General-Gouverneuren synes dertil at hense de 3de af ham opregnede Bevillinger, nemlig: Dpreisning paa Domme, Ægteffabs-Bevilling og Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe med umyndige Børn.

Hvad Dpreisning angaaer paa Domme, som have overstaaet deres *fatalia Appellationis*, da kan derved ikke vel være *periculum in mora*. Var der det, havde Vedkommende neppe ladet *fatalia Appellationis* gaae forbi. I Henseende til Over-Rets Domme i Særdeleshed, som bør indstævnes for Høieste-Ret, da bør General-Gouverneuren paa ingen Maade befatte sig med den Dpreisning, som paa dem kan behøves; thi da Vedkommende dog her i Cancelliet maae begiere Høieste-Rets Stævning, saa kan de der tillige gøre Ansøgning om Dpreisning. Ved Ægteffabs-Bevillinger i de forbudne Leed, kan der undertiden være *periculum in mora*; og da det er bekiendt, at slike Bevillinger aldrig nægtes dem, som i den lige Sidelinie ei ere hinanden nærmere beslægtede, end Sødfkendsbørn, saa var det ubilligt, om et saadant Ægteffab, fordi Bevillingen ikke saa hastig kunde erhholdes, enten skulde hindres eller opholdes, naar saadan Hinder eller Ophold kunde være enten nogen af de Forlovede, eller andre til kiendelig Fornærmelse. Men disse Ægteffabs-Bevillinger ansføres i Forordningen af 1717 under saa al-

minde-

mindelig og ubestemt en Titel, at derunder kunde indbegribes Egtteskabs-Bevillinger i de Leed, hvor Egtteskab hos os i Danmark aldrig pleier at bevilges eller tillades. Hvad endelig angaaer Bevilling for den Længstlevende paa at sidde i uskiftet Boe, da er derved, de fleste Tider, periculum in mora, saafremt det ellers ved Bevillingen skal hindres, at Skifte og Deling ikke begyndes. Da nu slige Bevillinger, under visse fastsatte Omstændigheder aldrig pleie at nægtes, saa kunde General-Gouverneuren tillades, i slige Tilfælde at give en Attest, som maatte have effectum suspensivum, og virke saa meget, at Skiftet blev udsat, indtil Bevillingen var indløben. Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage deres Kongl. Majestæt, at reskribere til Hr. Conferensraad og General-Gouverneur Baron Præst:

1) At, naar den længstlevende Egttesælle, efter den anden Egttesælles Død, maatte gisre allerunderdanigst Ansøgning om Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, og Memorialen til ham maatte blive indleveret, da havde han strax at lade Sølgende undersøge, og derover indhente Vedkommendes Erklæring: nemlig a) om den Udsøgte og efterlevende Egttesælle have havt fælles Børn sammen, og ingen af dem har eller har havt nogen sær Kuld Børn. b) Om alle Børnene ere umyndige, eller, ifald nogle af dem ere myndige, om de da ere tilfreds med, at den efterlevende Fader eller Moder bliver siddende i uskiftet Boe. c) Om den efterlevende Egttesælle (fornemmelig, naar det er Enke) er bekendt af saadan Opsørsel, Forstand og Sparfommelighed, saa man kan være nogenledes forvissat om, at de Umyndige ikke ville komme til at lide derunder, at Ansøgningen blev bevilget.

Dersom General-Gouverneuren da ved denne Undersøgning, og af den indkomne Erklæring tydelig seer, at intet kan være mod Ansøgningen at erindre, kan han til den Ansøgende udgive

en Attest, at saadan Ansøgning er indleveret, og sendt herover til Cancelliet; hvorefter det da maae forblive in statu quo, og Skiftet udsættes, indtil paa Ansøgningen er faldet Resolution her udi Cancelliet, og samme dertil Landet er communiceret.

2) Skulde tvende endnu i Live værende Ægtefolk, som have fælles Børn sammen, og ingen sær Kuld Børn, gisre allerunderdanigst Ansøgning om, at den Længstlevende blant dem, efter den andens Død, maatte blive siddende i uskiftet Boe med deres umyndige Børn, og det maatte hænde sig, at een af dem ved Døden afgik, førend Bevillingen var erholdet, da maae General-Gouverneuren, saafremt Ansøgningen til ham haver været leveret, eller ham foreviist, iligemaade udgive saadan Attest hvorefter da paa samme Maade forholdes.

3) Dersom saadanne Personer, som ere hinanden i den lige Sidelinie, dog ei nærmere, end Sødskende Børn beslægtede, maatte gisre allerunderdanigst Ansøgning om Ægteskabs-Bevilling, og indlevere Ansøgningen til General-Gouverneuren, haver han samme strax med sin paategnede Erklæring, om noget derved maatte være at erindre, at remittere herover til det Danske Cancellie. Skulde det da, ved een eller anden indfaldende Omstændighed indtræffe, at Copulationen ikke, uden Fornærmelse for de Forlovede eller andre, kunde udsættes, indtil Bevillingen var erholdet, da maae General-Gouverneuren give Vedkommende en Attest, at saadan Ansøgning er indleveret, og derhos tillige give Tilladelse til, at Copulationen, Slægtstabet uanset, maae forrettes, i Zensende til de indfaldende Omstændigheder, da der ikke kan være Tvivl om, at jo Ansøgningen enten er, eller bliver allernaadigst bevilget. Dog haver General-Gouverneuren at drage Omsorg for, at Bevillingen virkelig erholdes, og, naar den er kommen til Landet, bliver den Præst foreviist, som har forrettet Copulationen, siden

Gene-

General-Gouverneurens Attest kun er at ansee som en Intermittens-Tilladelse og Forsikring om, at den behøvende allernaadigste Bevilling virkelig skal blive beholdet og foreviiist.

4) De øvrige Ansøgninger, som til General-Gouverneuren fra Indbyggerne der i Landet maatte blive indleverede og ikke stride imod Forordningen af 20 Febr. 1717, kan han, for at spare Tiden, strax indhente Vedkommendes Erklæring over, og dernæst, med sin egen Erklæring og Betænkning høshæftet, hidsende til vedkommende Collegier. Dog skal det beroe paa dem selv, som givne saadan allerunderdanigst Ansøgning, enten de selv vil sende Ansøgningen lige herover til Collegierne, eller og de vil levere den til General-Gouverneuren, for at blive ledsaget med hans Erklæring.

5) Skulde flere Bevillinger og Dispensationer der paa Landet være brugelige og nødvendige, som ei allene ere af den Bestaaenhed, at man i Sorveien kan være ganske forvissert om, at de blive allernaadigst bevilgede, men hvorved der og ofte kan være periculum in mora, saa at Tingen ikke, uden største Fornærmelse for Vedkommende, kan udsættes, indtil Bevillingen er beholdt; da haver General-Gouverneuren fligt at indberette, og i Besynderlighed at melde, hvilke disse Bevillinger og Dispensationer ere, og hvorfra det reiser sig, at derved kan være periculum in mora, da ham videre skal vorde tillagt Befaling, hvorledes han dermed haver at forholde sig; thi hvad Oprøisninger paa Domme angaaer, da skønnes ikke, at derved just kan være saa stor periculum in mora. Man vil og vente, at de Tilfælde, hvor dette er, saa meget sieldnere forefalde, som det er bekiendt, at omendstisnt der i Compagniets Tid ikke gik saa ofte og hastig, som nu, Skibsleilighed herimellem, saa vare dog Indbyggerne allerede den Tid vante til, i disse forberørte, saavel som andre Tilfælde, med deres allerunderdanigste Ansøgninger at henvende sig til vedkommende Collegier, for derfra at

forvente og oppbeie Deres Kongelig Majestæts allernaadigste Resolution.

Dette er, hvad jeg formener, Hr. Conferensraad og General-Gouverneur Baron Præck, paa hans Forestilling af 29 Maji, kan svares; og hvorved ham efter mine Tanker, tilstaaes al den Myndighed og Rettighed, som, efter vores Statsforfatning og Lovkyndighed, kan og bør forbindes med hans Embede, og Indbyggernes Lettelse nogenledes udfordrer. Kiøbenhavn den 28 Sept. 1756.

Cancelliet resolverede herpaa:

Expederes efter Erklæringen.

CLVI.

Erklæring over en Memorial af 10 Maji 1756 i Sølvers og Østerdalens Almues Navn, dog uden at være underskrevet af nogen, hvorudi de anføre adskillige Besværginger mod deres Sorenskriver Andreas Aagaard, og beraabe sig paa en anden Klage, de for 5 à 6 Aar siden over ham havde indgivet: samt begiere, at han maae tiltales af Fiskalen, og adskillige af dem nævnte Vidner for Commissionen afhøres; tillige med Vice-Stattholder Benzons Erklæring af 14 August 1756, derudi han indstiller, om det skulde eragtes fornøden, at tvende Commissarier bestikkes, og en Procurator udnævnes, til at afhøre de foreslagne Vidner og andre, da siden, naar det er skeet kan ses nærmere Anstalt.

* * *

Det forholder sig, som Hr. Scheimeraad og Vice-Stattholder Benzson i sin Erklæring erindrer, at dette er den 3die Gang Sorenskriver Andreas Aagaard, i Sølvers og Østerdalens Almues Navn, er anklaget, som den, der i adskillige Maader besværgede og forurettede Almuen, fornemmelig, ved at lade sig betale mere for adskillige Embeds-Forretninger, end Lov og Forordninger tillode.

Jeg haver efterseet og giennemgaaet disse forhen indkomne Klager, saavelsom de derover indhentede Erklæring, og deraf erfaret:

1) Den første Klage er af 21 Sept. 1748. Den begynder: under-
tegnede fattige Skatte-Bønder af Sølvers og Østerdalens Fog-
derie:

Deris: og endes omtrent paa samme Maade, men er ikke underskrevet, uden af een eneste Person, Arne Olsen Schulestad. Memorialen indeholdt 11 Klage=Poster, af hvilke det let var at see, at den, som havde givet Anledning dertil, og været Forfatter deraf, var vant til at have Processer, siden de fleste Beskyldninger gaae ud paa, at Sorensskriveren i Ketten, for Dvsættelse, Laugdag ic. tager for meget, og af den 10 Post kunde man nogenledes slutte, at han ei havde været fornoiet med Sorensskriverens Domme. Da denne Memorial var sendt til da værende Stiftammands og Amtmands Hr. Geheimeraad Rappes Erklæring, indberettede han: a) At han, et Par Maaneder, førend Klagen var skreven, havde besøgt Tingene i Solør, og da, saavel i Arne Schulestads, som den ganske Almues Nærværelse, alvorlig tilholdt dem, at angive inden Ting, hvad Klagemaal de kunde have at fremføre, enten mod deres foresatte Foged eller Sorensskriver, hvor da, hverken Supplikanten Arne Schulestad, eller nogen anden fremførte det ringeste Klagemaal mod nogen. b) At Supplikanten Arne Schulestad var bekiendt af et ondt Hierte, fortrædelig og trættefjer Karakter, som han og af en vel hiulpen og bemidlet Bonde var bleven fattig og forarmet ved de mange urigtige Processer, han havde ført. c) Indsendte han Sorensskriver Aagaards indhæntede Erklæring, derudi han temmelig godt stralægger sig de fleste Beskyldnings=Poster, og ganske oprigtigen synes at tilstaae, hvad han har oppebaaret, eller ei, og hvad Udkomst, han dertil har havt, beraaber sig i det øvrige paa, at ingen af den ganske Almue har underskrevet med Arne Olsen Schulestad, som er bleven vred paa ham, fordi han ofte har maattet demme ham imod, i de mange urimelige Processer, han haver ført, og hvorved han haver ruineret sig selv, derhos han giver tilkiende, at en anden hans Misunder, som han ikke har nævnet, har dertil opmuntret Arne Schulestad, som en Person, der intet havde at vove.

Herpaa faldt Deres Kongl. Majestæt allernaadigste Resolution af 17. Jan. 1749: at Stiftammanden skulde tilholde Sorensskriver Aagaard, at han for sine Embeds Forretninger ei maatte fordre eller tage større

Betalning, end Lov og Forordninger tillade. Anledningen til denne allernaadigste Resolution troer jeg at have været, at Sorenskriveren i sin Erklæring havde tilstaaet sig at have opebaaret et eller andet, hvortil han ei havde anden Udkomst, end at det saaledes i hans Formænds Tid og bestandig havde været Brug; hvorhos han tillige havde bedet, at, ifald noget derudinden skulde ansees af ham at være forseet, saadant ham da allernaadigst maatte vende tilgivet, saasom han forsikrede, efter Deres Kongl. Majestæts derom bekiendtgjørende allernaadigste Bilske, sig herefter stricte allerunderdanigst at rette og forholde.

2) Udi Aaret 1752 indkom den anden Klage over Sorenskriver Naggaard, hvilken og var forfattet i Solæers og Østerdalens Almues Navn, men aldeles ikke underkrevet af nogen, ei heller dateret paa nogen vis Tid eller Sted. Udi denne Memorial beraabe de sig paa den forrige, som de siye sig at have indgivet ved Arne Olsen Schulestad, men ikke faaet noget Svar derpaa. Da denne Memorial var sendt til Hr. Vice-Statholder Benzson, og fra ham til Amtmanden Hr. Kammerherre Gersdorf, kaldte han Arne Olsen Schulestad for sig, foresøgte ham Memorialen, og tilholdt ham, uden Persons Anseelse, at erklære, hvad han derom var vidende; hvorpaa Arne Olsen svarede, at han under Eed kunde bekræfte, at han hverken selv, eller ved nogen anden, middelbar eller umiddelbar havde ladet denne sidste Angivelse forfatte, mindre om dens Indhold været noget bekiendt.

Og som der da ikke var nogen, som vedgik Angivelsen, Vice-Statholderen og indberettede, at ingen havde meldt sig med nogen Klage over Sorenskriveren, saa kaldt Resolutionen samme Tid, at paa denne Angivelse ei var videre at reflectere. Ved denne Angivelse maae jeg anmerke: a) At dersom Arne Olsens Erklæring for Amtmanden er sandfærdig, hvilket man i Uvisshed bør antage, saa er det ikke vel mueligt, at hele Almuen eller den største Deel deraf, kan have havt Deel udi denne Angivelse, eller derom været vidende; thi da de tilstaae, at de tilforn havde indgivet en Angivelse ved Arne Olsen, de beraabe sig paa samme Angivelse, og lade Copie deraf medfølge, saa maatte samme Arne Olsen

Olsen nødvendig vide noget deraf. Det er ikke let at begribe, hvorfor Almuen, naar de bleve forenede om at indgive denne senere Angivelse, skulde fra denne deres Raadslagning udelukke denne Mand, som de just havde brugt til at indgive og underskrive den forrige Angivelse, hvilken de hermed gientage og vedkiende sig; fornemmelig samme Mand, efter deres eget Sigende, mere end nogen anden havde Aarsag til at være misfornøiet med og klage over Sorenskriveren. Vil man derimod antage, at Arne Olsens Erklæring for Amtmanden var usandfærdig, saa er det et Beviis paa, at han og de øvrige, som have haft Deel udi denne Angivelse, ikke tørde vedkiende sig samme. b) Udi denne Angivelse anfører de følgende Aarsag til, at den ikke af dem er underskrevet, nemlig: At Arne Olsen Schulestad, der underskrev den første, er nu fra Gaard og al hans Eiendom, formedelst de ham ved Vens Ven af Sorenskriveren paakastede Processer, og derpaa fulgte Domme. Hvormed de da ville give Bink til, at Arne Olsens Odeleggelse og Velsærds Spilde havde sin Grund i det Had, Sorenskriveren bar til ham, og at samme Had kom af det, at han havde paa Samtliges Begne, underskrevet og indgivet den forrige Klage og Angivelse over Sorenskriveren; da man tvertimod af Stiftamtmandens Geheimeraad Rappes Erklæring over samme Angivelse erfarer, at Arne Olsen vel havde været en bemidlet Bondemand, men allerede den Tid var fattig og forarmet, som han ved sin Trættekierhed og mange urimelige Processer havde ødelagt sig.

3) Endelig er udi dette Aar den tredie Klage eller Angivelse over Sorenskriver Nagaard indkommet, hvorudi Angiverne bevaabe sig paa een af de forrige, som for 5 à 6 Aar siden skal være indkommet og gientage de selv samme Beskyldninger og Klagemaale, som i de forrige vare anførte. Denne Klage er iligemaade forfattet i hele Almuens Navn men ikke af nogen underskrevet. Om denne Angivelse veed man ikke mere, men snarere mindre, end om de forrige. Man veed ikke det allermindste om, hvem der haver conceperet eller skrevet denne Klage:

man veed ikke, om hele Almuen, om den største Deel iblant dem, om nogle af dem, og om Arne Olsen, i Særdeleshed, har havt nogen Deel derudi, eller nogen Kundskab derom? Man veed ei heller, hvad Sorenfriveren kan til sin Undskyldning have at anføre, og hvorvidt han mueligt kunde være istand til at udfinde den rette Ophavsmand til alle disse Angivelser? ligesaa lidet veed man, hvordan Sorenfriverens Opførsel imidlertid har været? hvorvidt han, efter det Løfte, han har giort, i Slutningen af hans Erklæring af 10 Decemb. 1748, stricte har holdt sig den Kongl. allernaadigste Befalning af 17 Jan. 1749 efterterrettelig? Om der til Amtmanden, som hans næste foresatte Øvrighed, eller Vice-Statholderen, er indkommen nogen Klage over ham? Om Amtmanden har merket noget til, at Almuen var misfornøiet med ham? Om der er givet nogen Anledning til at fatte Mistanke til ham, som en dristig og egenlyttig Betient med videre? Man veed allene, at her er en uidskreven Klage eller Angivelse, som ikke af nogen er underskreven, og at der tilforn ere indkomne tvende andre Angivelser eller Klager, omtrent af samme Slags. Der kan ikke vel være Tvivl om, at alle 3de Klager ere udfyldte af den samme Hierte; thi, skjønt der, i den sidste mere er efterræbet en eenfoldig Bøndestil, end i nogen af de Foregaaende, og i Særdeleshed den anden, saa forekommer dog i alle 3de de samme Udtrykke, den ene beraaber sig og paa den anden, og i Særdeleshed indholde de alle den samme Begiering, nemlig: at Sorenfriveren maae blive Fiscalens Tiltale underkastet, og hans Opførsel af en Inquisition Commission undersøgt, og han selv imidlertid suspenderet; hvilket sidste det synes at have været Ophavsmanden til disse Angivelser meget om at giøre.

Om den første Klage veed man, at den var underskreven af Arne Olsen Schulestad, som foregav sig dertil at være bemyndiget af hele Almuen; men af Geheimeraad Rappes Erklæring derover maae man slutte, at Almuen saa langt fra ikke har givet ham Fuldmagt dertil, saa de ei engang have været vidende derom.

Om den anden Klage veed man ei videre, end at den er i hele Almuen's Navn, men af ingen underskreven, og at Arne Olsen har negtet sig derudi at have havt nogen Deel, eller derom at have været vidende. Naar Almuen ikke har havt Deel udi den første Klage, saa er det ikke vel mueligt, at de kan have havt nogen Deel udi den anden, da de derudi vedkiende sig den første og lade Copie deraf medfølge; ligesom dette og kommer overeens med Arne Olsens Declaration, som er den eneste blant hele Almuen, man har spurgt derom, ligesom han og, efter al Anseende, var den, der burde have største Deel derudi, naar den kom fra Almuen.

Naar jeg nu forudsætter, at Almuen ikke har havt nogen Deel i de tvende første Angivelser, saa seer jeg ikke det Allermindste, som kunde bevæge mig til at troe, at de skulde have nogen i denne 3die, hvis Forfatter man i øvrigt intet veed om; tværtimod finder jeg mig beføiet, til at slutte det Modsatte af den store Overeenstemmelse der er imellem dem, og af det, at den ene beraaber sig paa den anden, saa at de alle 3 forudsætte og vise den samme Forfatter.

Jeg seer ikke, hvad Reflection slige Angivelser, som disse tvende sidste kan fortjene.

En Angivelse, som indkommer fra en Ubenævnt eller i ingens Navn, og uden Haands Underskrift, bør der neppe reflecteres paa, med mindre de Omstændigheder, som derudi anføres, ere ei allene vigtige, men og ganske rimelige. En Angivelse, som indkommer i en pphvisk- eller moralsk Person's, saasom en Almues Navn, men ikke er underskrevet af nogen, fortjener endnu mindre Opmærksomhed, saa længe man ikke veed, om samme har havt Deel derudi, eller vedkiender sig den. Det første Skrift anses gemeentlig, som et Charteque; det andet er ei allene et Charteque; men og et falsk Dokument. Ere Beskyldningerne usandsfærdige, fortjener Forfatteren af det første Navn af Calumniant, men Forfatteren af det sidste er Calumniant og Falsarius tillige. Blant dem, der saaledes urigtig betiene sig af andres Navne til at bestyrke deres

Angivelser, ved at skule deres eget Navn, ere ingen farligere, end de, der skule sig under en heel Almues Navn.

Den, som drister sig til, for Deres Kongl. Majestæt falskelig at forebringe, at han, til at skrive en Angivelse, er bemyndiget af en heel Almue, han er og istand til at forebringe flere Usandfærdigheder. Altsaa skanner jeg ikke, at man kan sætte nogen Troe til hans Angivelse, saa længe man er besejret til at antage, at de, af hvilke han foregiver sig at være committeret, ikke have vidst noget deraf, og man ikke har faaet nogen Slags Wisshed eller Formodning om, at det forholder sig anderledes.

Da den anden Angivelse af 1752, som og var i hele Almuens Navn, var sendt til Hr. Vice-Stattholder Benzou, og han af Amtmanden havde erfaret, at Arne Olsen Schulestad for ham, under Eeds Tilbud, havde erklæret, at han aldeles ingen Deel havde derudi, og ikke vidste, hvem der havde forfattet den, sluttede Vice-Stattholderen saaledes, i hans allerunderdanigste Erklæring af 13 Jan. 1753: Da nu ingen vedgaaer Angivelsen, og heller ikke nogen har medet sig med nogen Slags Klage over Sorensskriveren i dette Fald, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at herpaa intet kan være at reflectere.

Jeg er herudi ganske enig med Vice-Stattholderen, men jeg begriber ikke tilfulde, hvad der haver bestemt ham til, paa denne Angivelse, der dog i sig er af samme Beskaffenhed og ikke fortjener større Tiltroe, end den forrige, at gjøre saadan Reflection, saa han nu formener, at en Inquisition=Commission, i Anledning deraf, kunde anordnes. Vice-Stattholderen melder ikke noget om, at der, siden den Tid, er indkommen nogen Klage over Sorensskriveren, thi i saa Fald, var jeg ganske enig med ham; han anfører ei heller noget, som kunde give Formodning om, at denne Klage, frem for den forrige virkelig kom fra Almuen; jeg skanner saaledes ei rettere, end at man her, ligesaa lidet, som ved den forrige, haver nogen, som vedgaaer Angivelsen.

Det

Det eneste, som kan siges at være kommen til, siden forrige Gang, er en nye Angivelse, eller een Angivelse mere i Tallet, da man nu haver 3, isteden for at man forrige Gang kun havde 2, men dette eneste nye Motiv virker saa meget mindre paa mig, som man altid kan være forvissset om, at den, der er istand til engang at giere en Angivelse, og dertil, paa en urigtig Maade, at betiene sig af en heel Almues Navn, er det og til at giere saadant tiere, naar han merker, at at han ikke vover noget derved, og tænker dermed at opnaae sin Hensigt. Og jeg er temmelig vis paa, at, om der ikke blev reflecteret paa denne Angivelse, men det dog blev bekiendt, at der, i Anledning deraf, var raadslaaet over en Inquisition: Commission, saa vilde det ikke vare længe, inden man fik en nye, omtrent af samme Slags, at see i Cancelliet.

Saavidt jeg af Vice:Statholderens Erklæring kan skionne, har han, i visse Henseender, confunderet de tvende foregaaende Memorialer, eller Klager, hvilket og var saa meget mere muligt, som den første af dem er passeret for hans Tid. Jeg har tilforn viist, at den første Klage var underskrevet af Arne Olsen Schulestad allene, den anden derimod var af samme Beskaffenhed, som denne tredie, i hele Almues Navn, men ikke underskrevet af nogen. Derimod synes Vice:Statholderen at antage, at den første har været i hele Almues Navn, og den anden underskrevet af Arne Olsen Schulestad allene. Da nu Vice:Statholderen har erfaret, at der til den første Klage er lagt saa megen Mærke, at Sorenscriveneren, i Anledning deraf, er tilholdet, ikke at tage mere for sine Forretninger, end Lov og Forordninger tillade ham, saa har han holdt for, at der paa denne Klage, som nu blev gientaget, og var af samme Beskaffenhed, som den første, og nødvendig maatte følge noget, og dette er, uden Tvivl, Aarsagen, hvorfor Vice:Statholderen i denne sin Erklæring ikke har fulgt de samme Princip, som i Erklæringen over den forrige Klage.

Men, foruden at den første, blant disse trende Klager, virkelig er den, som fortiente meest Opmærksomhed, siden den dog var underskrevet

ffrevet af en Mand, som vedkiendte sig samme, saa har jeg tilforn erindret, at Grunden til den Befalning, der gik til Sorenskriveren, neppe har været den Troe, man satte til Klagen, men den Tilstaaelse, man fandt i Sorenskriverens egen indhændede Erklæring, og den Begiering og Løfte, han selv derudi havde gjort.

Jeg kjenner saaledes ikke, at her er tilstrækkelig Grund til at anordne en Inquisition:Commission, saalænge man ikke veed, om hele Almuen, eller en stor Deel iblant dem virkelig have Deel i denne Angivelse, eller ei.

Det vilde blive af en alt for farlig Følge, om et hvert ildefindet Mennecks lærte, at han kunde bringe sin Uven under Inquisition, ved at giøre Angivelse over ham, i en heel Almues Navn, og nogle Gange gientage samme, skient Almuen ikke vidste det mindste deraf.

Nu er det vel vist, at det Middel, Vice-Statholderen haver foreslaaet, ikke er af de meest voldsomme, siden det ikke sigter til, at Sorenskriveren skulde suspenderes, eller ligefrem tiltales, men allene til at undersøge Sagen, og afhøre de i Angivelsen naevngivne og andre fornødne Vidner. Men hvor det gaaer, er det en Inquisition:Commission, som vilde bringe Almuen i Bevægelse, forarsage vidtløftige Rejser, megen Tidsspilde, og store Omkostninger paa alle Kanter. Derfor det endelig, ved Undersøgningen, befandtes, at Almuen ingen Deel havde udi Angivelserne, at Beskyldningerne vare urigtige, og Sorenskriveren uskyldig, saa var der ingen Mennecks han kunde holde sig til for at faae Erstatning for ibragte Omkostninger, med videre; tværtimod stod han, uanset hans Uskyldighed, fare for, at komme til at betale Actor og Commissarierne de af dem paa Sagen anvendte lovlige Omkostninger. I det mindste var der ingen anden, som kunde dømmes til at betale dem. Spurgtes der endelig om Anledning til alle disse Bevægelser, saa var det en Angivelse, som ei allene var uden Haand, men og indgivet i en Persons Navn, som intet vidste deraf, og altsaa ei allene et Charakteer, men og et falsk og understuuet Skrift. Den skulde

skulde Angivere og Calumniant var den eneste, som kunde snigre sig med, at han under Sagen, som han selv havde stiftet, kunde ligesom han fandt det tjenligt, være Procurator, Vidne eller Consulent.

Alle sige Ting ere Uleiligheder, som stude af Inquisition, fornemmelig naar den begyndes paa Grund af en Angivelse, uden Haand. Overalt er det, in Processu Inquisitorio brugeligt, at før end Inquisitio Specialis mod en vis Person begyndes, bliver ham tilladt at fremsføre, hvad han veed til sin Undskyldning og for at afvende Inquisitionen, men her er Sorensskriveren hverken spurgt eller hørt om de tvende sidste Angivelser, eller siden den Kongl. Befaling, for 7 à 8 Aar siden, efter den første Angivelse gik til ham.

Jntet kan være mere naturligt, end, at man, før end nogen Inquisition begyndes, 1) faaer at vide, om der i det mindste er nogen Formodning for, at hele Almuen, eller en stor Deel deraf, har havt nogen Deel i Angivelsen. 2) Tillige hører hvad Sorensskriveren har, til sin Undskyldning, at frembringe, og hvilke han benægter blant de Poster, han er beskylt for, og hvilke han derimod tilstaaer, og formener sig berettiget til; thi ellers kunne Vedkommende ikke vide, hvad der bør undersøges, eller ei, da det vilde være baade unødvendigt og urimeligt, at indkalde og examinere Vidner, for at overbevise Sorensskriveren om det, som han selv tilstaaer, hvilken Urimelighed dog neppe kunde undgaaes, isald en Inquisitions-Commission nu strax, allene paa Grund af den indkomne Angivelse, blev anordnet. I den Henseende bør og, naar en Commission engang i denne Sag bliver anordnet, Sorensskriverens Erklæring over denne, saavel som den foregaaende Angivelse vedkommende Commissarier og Actor meddeles.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst formene, at, om der ellers skal gøres nogen Reflexion paa denne Angivelse, saa bør Amtmanden først, og før end nogen Commission anordnes, enten umiddelbar, eller giennem Vice-Statholderen tilskrives og befales.

1) At indberette, om til ham er indkommet nogen Klage over denne Sorensskriver, og om han ellers har merket noget til, at han i

sit Embede, paa een eller anden Maade foruretter Almuen, eller at Almuen med ham er misforuøiet.

2) Maae han iligemaade befales, ved sin Omreise til Ringene, saa snart mueligt, at lade oplæse denne, saavel som den forrige Angivelse for Almuen, og, efter at han først for dem har erklæret, at Deres Majestæt vil tage dem i Beskyttelse, isald de befindes at lide Uret, adspørge dem, om denne Klage er paa deres Vegne, eller efter deres Begiering forfattet? om de samtlige, eller nogle iblant dem tage Deel derudi, eller vedkiende sig samme? og om de ellers have nogen Kundskab derom? om det forholder sig, som udi Klagen berettes? og om de, enten paa denne, eller andre Maader, af deres Sorenskriver forurettes, og i den Henseende have Aarsag til at klage over ham? med videre.

3) Naar dette er skeet, maae han over Angivelserne, eller de Poster, som udi Angivelserne indeholdes, indhente Sorenskriverens Erklæring.

Skulde det da befindes, at disse Angivelser virkelig komme fra Almuen, og ikke af en anden, udi Almuens Navn, skient uden deres Vidende, ere forfattede, og Sorenskriveren ei heller maatte være istand til, tilfulde at fratægge sig de ham derudi tillagte Beskyldninger; saa har jeg intet imod, at saadan Commission anordnes, som Hr. Vice-Statsholderen har foreslaaet, men formener, at Commissorium tillige kunde lide paa at kiende og demme paa Sorenskriver Aagaard; ligesom Omstændighederne og kunde være saaledes, at det i Begyndelsen af Processen maatte eragtes fornødent, strax at suspendere Sorenskriveren fra at forrette hans Embede, saa længe Processen varede; skient jeg tillige maae tilstaae, at jeg af det, jeg allerede har seet, ikke har Aarsag til at ansee ham for saa meget skyldig. Kiøbenhavn den 1 Oct. 1756.

Paa denne Klage resolverede Cancelliet saaledes:

Vice-Statsholderen tilskrives, at paa denne Angivelse uden Haand intet er at reflectere, allerhelst saalænge ingen enten hos Vice-Statsholderen eller Amtmanden har meldt sig med beviislig Klage over Sorenskriveren.

CLVII.

Beklæring over Kammer-Collegii Skrivelse til Grev Holstein af 10 August 1756, hvormed fulgte en Placat, som General-Gouverneuren i Vestindien Baron Præf den 17 Maji 1756 havde ladet udgaae, meest angaaende Politien paa hans Majestæts Eilande, og hvorpaa han tillige med det Secrete-Raad ventede Apyr. bation: saavel som en Extract af Protocolen, over hvis fra den 7 August 1755 til den 5 April 1756 udi det Secrete-Raads Forsamling paa St. Thomas havde været delibereret og meest angik at sætte Forordningen af 31 Martii 1755, om Justitiens Administration i Udøvelse; da Kammer-Collegium formeente, at begge Dele henhørte til det Danske Cancellie.

* * *

Vel maae jeg tilstaae, at der udi denne Placat findes et og andet, hvortil jeg just ikke indseer den tilstrækkelige Grund, ligesom der og kan være noget, som efter min Formening, vel kunde været anderledes.

Saaledes udi den 5te Art. gaaer det ikke an, at Dvæget kan tilfalde den, der anholder Negeren, isald han har staalet det, eller imod Eiermandens Billie og uden hans Vidende, indbragt det til Byen, hvilket vel ei heller kan være Hensigten.

Ved den 7de Art. veed jeg ikke, hvorvidt den Straf at sidde nogle Dage paa Vand og Brød, kan passe sig paa en Neger, som ikke er istand til at betale 2 eller 4 Rdr.

Ved den 8de Art. veed jeg ikke, hvorfor en Slave ikke maae ride paa hans Herres Hest, naar hans Herre tillader ham det, og hvorfor det ikke kunde være nok, at der for ham, ligesaavel som for en Matros, blev sat Straf, naar han reed for fast giennem Byen. Dog kan dette maaffee have sin Grund i den private Deconomie med Slaverne.

Den Straf, som i den 11te og 12te Art. er sat for dem, der, om Helligdagene, paa den forbudne Tid, til forbudne Personer, eller paa en forbuden Maade, sælge noget, synes alt for haard, skiont jeg vel begriber, at de dertil have taget Anledning af Lovens 6te Boges 3die Cap. 7de og 8de Art.

Udi den 13de Art. burde tillige været fastsat, saafremt det ikke forhen er skeet, hvad der for slige Borgerstabsbreve skulde betales, og Betalningen være saa taalelig som mueligt.

Ved den 16de Artikel seer jeg ikke, hvorfor den, som beordres at indtale slige Bøder, skal deraf nyde Halvdelene. Man bør antage, at de, de fleste Tider, blive betalte, uden Proces. Den, som bliver dømt til at betale dem, kommer og til at betale Omkostninger, og den, som paa Publici Begne, er beordret at paatale saadan en Sag, kan ikke paastaae mere, end hans udlagte Penge. Er det Fiscalen eller Bysfogden meent, kan de af Bøderne, i det høieste, ikke faae mere, end en fjerde Part.

Men da jeg ikke veed Landets Omstændigheder, det derimod er at formode, at General-Gouverneuren har i Forveien overlagt alt dette med det Secrete-Raad, som veed Landets Skik og Veskaffenhed, og hvad der tilforn udi Compagniets Tid, har været brugeligt og anordnet, det vel ei heller kan feile, at jo den Protocol, hvorudi alle slige Indretninger og Foranstaltninger ere indførte, som udi Compagniets Tid ere seiede, angaaende Politien og Deconomien, er General-Gouverneuren communiceret fra Kammer-Collegio, hvortil den, tilligemed de øvrige Dokumenter disse Eilande vedkommende, fra Compagniets Directeurer skal være afleveret, saa at General-Gouverneuren og selv deraf har kunnet erfare, hvad der tilforn har været Brug, og vel derefter, saa meget mueligt har rettet sig; saa understaaer jeg mig ikke at giøre noget allerunderdanigst Forslag om nogen Forandring udi denne Placat.

I samme Henseende kan jeg ei heller have noget at erindre ved det, som udi det Secrete-Raads Forsamling paa St. Thomas er vedtaget, da man ikke bør eller kan tvivle om, at det jo, hvad Factum og Omstændighederne der paa Landet angaaer, forholder sig saaledes, som derudi er anført.

Hvad endelig den Dvæstion angaaer, om St. Jean bør fortere under Forligelses-Commissionen paa St. Thomas, eller og der paa St. Jean bør være en særskilt Forligelses-Commission? da formener jeg, at det kan overlades til General-Gouverneuren, med Commendan-

ten og det Secrete-Raad paa St. Thomas at afgjøre og indrette samme saaledes, som de finde det gjærligt, og tillige eragte det for Landene at være meest tienligt og passeligt. Thi da jeg seer, at de ikke vide at udfinde tvende bequemme Mænd til saadan Commission paa St. Thomas, saa frygter jeg, det endnu vilde finde større Vanskelighed paa St. Jean, som er ulige mindre, end St. Thomas, og haver langt færre Indvaanere. Hvilket alt de paa Landet selv best kan vide. Kjøbenhavn den 3 October 1756.

Herpaa resolverede Cancelliet:
Expederes efter Erklæringen.

CLVIII.

Erklæring over Ober Krigs-Secretair Grev Ahlefeldts Skrivelse til Geheimeraad Grev Holslein af 16 October 1756, hvorved han communicerer endeel Domme, som udi Politie- og Commerce-Collegio vare affagte over nogle Rudsqueterer, der havde været indviklede udi de opdagede Spillecompletter, tillige med Regiments-Chefernes Skrivelser til Grev Ahlefeldt, der udi de forespørge sig, om de Skyldige, som vare dømt til Fæstnings- Arbeide, i Følge af Dommen kunde afleveres til Fæstninger. Hvorhos Grev Ahlefeldt 1) melder, at Hans Majestæt har befaleet ham at sammentræde med Grev Holslein, for at overlægge, om den idømte Straf, i Henseende til een eller anden blant Inqvisterne, maatte fortiene nogen Formildelse. 2) Efter udtryffelige Kongl. Ordre tilkiendegiver, at hans Majestæt allernaadigst finder for godt, at naar herefterdags nogen af militair Etaten for Politie- og Commerce-Collegio vorder tilfunden, enten at straffes paa sin Værelse, eller at indsættes til Fæstnings- Arbeide, sliq en Dom, førend Publicationen, skulde indsendes til det Danske Cancellie, for derigjennem at communiceres Krigs Cancelliet, til en Kongl. allernaadigst Resolutions Indhæftelse, hvorefter han beder, at Grev Holslein vil behage at lade foie de fornødne nærmere Anstalter. (*)

T t t 3

Krigs-

(*) Denne Erklæring var først givet, som en privat Betænkning til Grev Holslein; men blev siden indsendt til Cancelliet, da det var resolveret, at Brevet skulde gaae derigjennem, og jeg havde faaet Ordre at give min Erklæring derover.

Kriigs-Cancelliet indseer neppe, hvad Følge det ville være af, om alle Politie- og Commerce-Collegii Domme over Militaire, som bleve dømte til Fæstnings-Arbeide, skulde for Executionen, giennem Kriigs-Cancelliet foreslilles Deres Majestæt, da det paa den ene Side gjør en Begyndelse til at fuldkaste vores hele ordo Judicarius, og det, de egentlig tilsigte, kunde paa den anden Side, paa en langt bekvemmere Maade være at opnaae.

Saalænge der haver været Lov og Ret til i Danmark, har man mod en affagt Dom aldrig vidst af andet Middell at sige, end Remedium Appellationis. De øvrige Remedia, som paa andre Steder ere brugelige, saasom Remedium Supplicationis, Revisionis Actorum, Leu-terationis & Superleu-terationis &c., ere hos os aldeles ubekjendte,

Den, som ved en Dom har erhholdet en Udkomst eller Rettighed, er vis paa, at samme ham ikke kan betages, med mindre den fergangne Dom til Over-Retten indstævnes, og der underkjiendes eller forandres; saa længe det ikke skeer, haver han en Grund for sig, som ikke kan fuldkastes.

Dette er en Ting, som alle, saavel udenlandske, som indenlandske Skribentere hos os have maattet berømme, og hvorpaa Indvaanerne selv holde for, at den store Sikkerhed beroer, de her, frem for paa de fleste andre Steder, have i Henseende til deres Gods og Eiendom.

Dette finder ligesaavel Sted udi criminelle, som udi civile Sager. Udi criminelle Sager er det enhver saavel Anklageren, som den Anklagede tilladt at appellere, og mod en ergangen Dom er der ei andet Remedium til at faae den forandret, end Remedium Appellationis. Deres Kongl. Majestæt giver sig ikke af med at rette eller forandre de ergangne Domme, men har allene forbeholdt sig at dese Maade ud, og at udøve jus aggratiandi eller mitigandi.

Naar Dom er gaaet udi sidste Instanz, er intet Remedium til-overs mod Dommen; men den Dømte kan dog ligesuldt anraabe Deres Majestæts Naade, og ifald Deres Majestæt da allernaadigst finder for
godt

godt at tilgive ham eller formilde Straffen, bliver Dommen derved ikke forandret, som det gjerne kan være, at Dommen har denit r. t., efter Lov og Forordninger, og deres Majestæt dog, i Henseende til de tilstedende Omstændigheder, kan finde sig besejet til, at b. naade eller formilde Straffen.

Denne nyperlige Modus Procedendi, som overalt i Danmark og Norge, ved alle civile Jurisdictioner er indført, har ikke kunnet finde Sted ved de militaire Jurisdictioner i Criminelle Sager, som der meest forekomme. Da der, ved Militair-Etaten, ikke er nogen ordentlig og bestandig Over-Ret, og der ofte udfordres megen Tid og store Omkostninger til en General- eller Over-Krigsret, saa har man ved Militair-Etaten, ikke kunnet lade det blive ved Remedium Appellationis, men har i den Sted in Criminalibus gravioribus, maattet indføre Remedium Revisionis Actorum.

I den Henseende er det ved Militair-Etaten anordnet, at naar en Dom angaaer Nogens Liv eller Ære, skal den, førend den maae bekiendtgjøres, tillige med Acterne indsendes til General-Auditeuren, som da giennemgaaer Acterne, og med sin Betænkning over Sagen allerunderdanigst forestillter Dommen til Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Approbation, Forandring, eller Straffens Formildelse. De andre Domme, som vel dictere Straf, men ikke Straf paa Liv eller Ære (for saavidt de Gemene angaaer) kan strax exequeres efter Regiments-Chefens Approbation. I Følge af denne Anordning behøvedes det ei engang at forestille Deres Majestæt de Domme, hvorved en Soldat paa nogen Tid var dømt til Fæstnings- Arbeide, siden saadan en Dom hverken angaaer hans Liv eller Ære; men dette haver Praxis indført ved Militair-Etaten, uden at der, mig vitterligt, er nogen Anordning for.

Enhver skionner lettelig, at denne Modus Procedendi medfører langt større Uleilighed, end den der finder Sted ved Civil-Etaten; men Nødvendigheden har selv indført den ved Militair-Etaten.

Saalkænge der i Danmark haver været ordentlig Politie og Politie-Ordning, have de Militaire ligesaavel som de Civile, i Politie-Sager forteret

forteret under Politie-Retten, og dens Over-Retter. Nødvendigheden selv, samt Politie-Rettens eller god Skik og Ordens Vedligeholdelse, udfordrer det; og de Militaire have i den Henseende, selv maattet være fornøiede dermed.

Naar der i Politie-Retten eller Politie- og Commerce-Collegio skal kiendes og dømmes paa Militaire, er det fastsat, at visse Officerer tillige skal requireres at sidde i Retten; disse 2 eller 3 Officerer kan ikke forandre Politie-Rettens Natur eller gjøre den til en Krigs-Ret, men de blive selv derved, for saavidt Afføres i en civil Ret.

De Sager, som angaae Hazardspil, eller Filouterie i Spil, ere saavel i Følge af deres Natur og Besskaffenhed, som i Følge Forordningen af 6 October 1753 Politie-Sager; det følger saaledes af sig selv, som ved Reskriptet af 28 November 1755 (der og er communiceret Krigs-Cancelliet) tillige er bekiendtgjort, at Politie- og Commerce-Collegium som forterer under Høieste-Ret, haver i disse Sager at kiende og danne paa alle implicerede Personer Militaire ligesaavel som Civile. Dersom en Militair finder sig fornærmet, ved Politie- og Commerce-Collegii Dom, staaer det ham frit for at appellere den til Høieste-Ret, som er Politie- og Commerce-Collegii rette og eneste Over-Dommer. Dette kan skee uden nogen Bekostning for ham, da han altid, særdeles naar Ansøgningen anbringes fra Krigs-Cancelliet, kan være forsikket om at erholde Beneficium Paupertatis og frie Procurator. Kan han ikke gjøre sig Haab om at faae Dommen underkiendt, men dog formener at der ere Omstændigheder, som kunde boie Deres Majestæt til at formilde Straffen, staaer det hannem frit for, naar Dommen først er Regiments-communiceret til Executionens Befordring, da at anraabe Deres Majestæts Naade, og gjøre allerunderdanigst Ansøgning om Straffens Formildelse, hvilken Ansøgning da indleveres i Krigs-Cancelliet, og derfra allerunderdanigst refereres Deres Kongl. Majestæt. Thi naar Politie- og Commerce-Collegii Dom over en Militair først er affagt, og han har erklæret, at han ikke vil appellere, vedkommer Dommens Execution og det øvrige allene Militair-Etaten og Krigs-Cancelliet.

Alt dette er Krigs-Cancelliet ikke fornøiet med, men fordi Politie- og Commerce-Collegium haver Umage med at kiende og dømme paa de Militaire, som forseer sig mod Politien eller god Etik og Orden, saa skal deres Tal for samme deres Arbeid være, at de skal undrages fra deres eneste og rette Over-Dommer; at den hidindtil ved samme Ret saavel som ved alle andre ordentlige Retter i begge Rigerne brugelige modus procedendi skal kuldkaftes, og derimod indføres en anden, som i sig selv er uregelmæssig, men Fornødenhed selv har forbunden dem til at betiene sig af ved Militair-Etaten.

Det var at ønske, at Krigs-Cancelliet havde tænkt noget mere over de Følger, der kan flyde af, at en fra umindelig Tid af vel fastsat ordo Judiciarius kuldkaftes, det eneste hidindtil bekiendte Remedium suspensivum sættes til Side, et nyt og hidindtil ved alle ordentlige Retter i begge Rigerne ubekiendt indføres, en Over-Ret undrages fra sin rette og eneste Over-Dommer, og dens Domme derimod underkastes gaanske uvedkommende Personers Revision. Krigs-Cancelliet vil, at Politie- og Commerce-Collegii Domme, hvorved en Militair er dømt paa sin Ære, eller til Fæstnings-Arbeide, skulde for Bekiendtgjørelsen, giennem det Danske Cancellie communiceres Krigs-Cancelliet, til en Kongl. allernaadigst Resolutions Indhøentelse. Det er, Politie- og Commerce-Collegium skal for saavide behandles som en Krigs-Ret.

Det lader som Krigs-Cancelliet er fornøiet med at faae Dommen allene. I saa fald ønskede jeg at vide, om de af en Doms Slutning allene kan giøre sig saadan Begreb om Sagens Beskaffenhed og Dommens Rigtighed, Grundighed og Lovlighed, at de derefter kunne giøre nogen paalidelig Forestilling til Deres Kongl. Majestæt til Dommens Approbation, Rettelse eller Forandring. Det er let at slutte, hvorledes en Ret kan være fornøiet med, at dens Domme skal rettes eller forandres efter dens Forestilling som allene har seet Doms Slutningen, og i det øvrige intet veed af Sagen at si.

Wil Krigs-Cancelliet derimod have Acterne tilligemed Dommen, maatte jeg gierne vide, af hvem Acterne i Krigs-Cancelliet skal giens-

nemgaacs og Revisio Actorum forrettes. Efter al Nøiagtighed maae det skee ved General: Auditeuren. Men enten det skeer ved ham eller ved en anden, saa skjøntes lettelig, hvorledes Politie- og Commerce-Collegium vil finde sig udi, at isteden for deres Domme hidindtil allene have staaet under Appel til Høieste: Ret, skal de nu underkastes en Revision af General: Auditeuren eller en Secretair i Krigs-Cancelliet. Den vissste Virkning heraf vil blive, at Politie- og Commerce-Collegium vil indkomme med en alternativ Ansøgning, nemlig at denne Foranstaltning enten maae forandres og ophæves, eller og de blive dispenserede fra at kiende og demme paa de Militaire.

En af Delene kan dem ikke vel nægtes. Skeer det sidste, er vor hele Politieordning, og den Indretning, som i saa lang Tid haver vedvaret, derved kastet over Ende.

Enhver kan let forestille sig hvad Virkning det vil have, naar en Dom over Civile og Militaire tillige bliver bekiendtgjort i Politie- og Commerce-Collegio, at Dommen da for endeel, er allerede forhen af Deres Majestæt approberet eller forandret, men for endeel skal den staae under Appel til Høieste: Ret. Treffer det sig, at adskillige Civile og Militaire paa selv samme Maade, have været deeltagende i det selv samme deliktum, og af samme Aarsag ere ved Politie- og Commerce-Collegii Dom dømt til at lide samme eller lige haard Straf, og Straffen for de Militaire da, ved Deres Majestæts allernaadigste Resolution, er bleven formildet eller estergivet, vilde de Civile holde for, at dem skee aabenbar Uret.

Det kunde og træffe sig, at En eller Anden blant de Militaire selv, vilde ved denne Foranstaltning finde sig fornærmet. Jeg sætter at en Soldat ved Politie- og Commerce-Collegii Dom var dømt til at lide en temmelig haard Straf, og at Dommen enten af Deres Kongl. Majestæt var allernaadigst approberet, eller Straffen kun saare lidet formildet, men at den Skyldige selv troede, at Factum var ham ikke tilstrækkelig uok overbeviist, og at han, i den Henseende kunde vente reen Frisindelses-Dom ved Høieste: Ret. Saadan En vilde da troe sig mægtig

sig at være fornærmet, ved det, at det Beneficium Appellationis blev ham b:taget som det siød de Civile, der vare for samme Sag dømte ved samme Ret og i samme Dom, frit for at betiene sig af.

Traf det sig at En af de Civile, der var i samme Tilfælde, blev ved Høieste-Ret frikendt, syntes den Militaire med nogen Slags Grund at kunne ansee sig at være fornærmet. Man skal ikke lettelig give den gemene Mand Anledning til at tænke, at der gøres Forskiel paa Deres Majestæts Undersaatter, og at der ikke er den samme Lov og Ret for den ene Stand, som for den anden.

Da Søe-Etaten ligesaavel er en Militair-Etat som Land-Etaten, og i Henseende til Politie-Sager er i samme Tilfælde, saa spørges, om denne Foranstaltning og skal strække sig til Søe-Etaten. Jeg tvivler høilig om, at de enten ønske eller forlange det.

Det var at ønske, at en Ting af saadan Betydning blev i Forveien overlagt med alle Bedkommende, paa det der dog, i hvor det end gik, kunde i sige Indretninger være en Slags Eenformighed.

Endelig ønskede jeg at vide, om denne Foranstaltning og skal strække sig til Politie-Retternes Domme i de andre Støder, saasom i Christia-nia og Bergen, hvor de ligesaavel som i Kiøbenhavn kiende og dømme paa de Militaire i Politie-Sager. Er det saa, skønner enhver lettelig, hvad for en utaalelig Ophold det vil foraarsage i Henseende til Politie-Sager, som dog paa det allerhastigste bør expederes og tilendebringes.

I det øvrige maae jeg referere mig til det, jeg i den Henseende har erindret i min allerunderdanigste Erkløring af 2 November 1755 over Kiøbenhavns Magistrats Memorial af 20 August og Garnisons Auditeur Mecklenborgs Memorial af 13 Aug. samme Aar, hvor jeg har viist, hvorfor det ikke gik an, som Garnisons Auditeurens Forslag medførte, at Politie- og Commerce-Collegii Domme, i sige Sager, naar de ikke anjil Liv eller Ære, kunde være uden Appel.

Som det da er viist, hvor farlig og betydelig en Følge det vilde være af, om Politie- og Commerce-Collegii Domme giennem Krigs-Cancelliet skulde Deres Majestæt forestilles til Approbation eller Rettelse,

og derved gøres saadan mærkelig Forandring i den hos os i begge Rigerne fra saa lang Tid af indførte Ordo Judiciarius, som hidindtil haver været uden Undtagelse, saa skulde jeg derimod formene, at det for de Militaire, i alle Henseender kunde være nok: 1) At de, naar de maatte finde sig fornærmede ved Politie- og Commerce-Collegii Domme, kunde indstævne samme for Høieste-Ret, hvortil dem alle Tider bliver forundt Beneficium Paupertatis og frie Prokurator, saa at Indstævningen ikke kan koste dem noget, hvilket desuden følger af sig selv, naar Sagen behandles som en Delinquent-Sag.

2) Naar de Skyldige, eller deres foresatte Chefs paa deres Begne havde erklæret, at de ikke vilde appellere Dommen, og samme da var sendt til Regimentet, for der at exequeres, maatte det staae dem frit for at giøre allerunderdaniagst Ansøgning til Deres Kongl. Majestæt om Straffens Formildelse; hvilken Ansøgning da maatte indleveres i Krigs-Cancelliet, og kunde derfra foreslaaes Deres Kongl. Majestæt, uden at der i den Henseende behøves nogen Communication med det Danske Cancellie, uden for saavidt at Krigs-Cancelliet i eet eller andet uanfæktigt Tilfælde maatte finde fornøden at anmode det Danske Cancellie om at indhente Politie- og Commerce-Collegii Betænkning eller Erklæring over den indkomne allerunderdaniagste Ansøgning om Straffens Formildelse eller Estergivelse. I fald Deres Majestæt da allernaadigst maatte finde for godt, at formilde Straffen eller tilgive den Skyldige, var det Politie- og Commerce-Collegio aldeles uvedkommende siden deres Dom derved hverken blev rettet eller forandret, men Deres Majestæt allene udøvede jus Aggratiandi, og deelte Naade ud.

Paa samme Maade formener jeg og, at der bør forholdes med de allerede i Politie- og Commerce-Collegio affagte Domme, thi da Appel til Høieste-Ret er det eneste Remedium Suspensivum mod saadan en Dom, saa forstaaer det sig selv, saasnart Vedkommende have declareret, at de ikke vil appellere, at Dommen da bør exequeres, og de Skyldige derefter lide den idømte Straf, enten det er at hensesættes til Fæstnings- Arbejde, eller anden Straf, med mindre Deres Majestæt efter

efter foregaaende allerunderdanigste Forestilling allernaadigst maatte finde for godt, at eftergive eller formilde Straffen.

Hvad endelig det angaaer, at Politie- og Commerce-Collegium haver dømt nogle af Soldaterne til at betale 4 Rdr. til Protocollen, da holder jeg for at Politie- og Commerce-Collegium derudi har Uret. Reskriptet af 28 Novemb. 1755 nævner (saavidt jeg nu erindrer) ikke de Militaire, og tillader allene i Almindelighed, at de Skyldige i Filouterie-Sager maae dømmes til at betale 1, 2 à 4 Rdr. til Protocollen NB. efter de Skyldiges Omstændigheder 2c. Nu kan enhver let begribe, at, naar de Militaire og derunder ber forstaaes, saa kan dog en Soldats Omstændigheder ikke være til at betale den høieste Summa, nemlig 4 Rdr., men at han, hvor det gik, ikke burde dømmes til at betale mere end 1 Rdr. Jeg har i den Henseende intet imod, om det blev fastsat ved et Reskript til Magistraten, at Soldater og Underofficerer, som ikke havde andet at leve og betale af end deres Gage, skulde være frie for at erlægge og betale noget til Protocollen. Skjønt jeg ei heller tvivler om, at dette jo vil give Anledning til nye Besværinger og nye Ansøgning fra Secretairen i Politie- og Commerce-Collegio, men jeg maae tillige tilstaae, at de have sig det selv at tilskrive, ved det at de strax i Begyndelsen have gjort det for grovt, og paa en utilladelig Maade, betient sig af Reskriptet, ved at dømme en gemeen Soldat til at betale ligesaa meget til Protocollen, som den meest Formuende kunde tilpligtes dertil at erlægge. Kiøbenhavn den 2 November 1756.

Herpaa har Cancelliet resolveret:

Indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen.

Men Conseillet saaledes:

Herom Pro-Memoria til Krigs-Cancelliet i Mening med og Relation til General-Profureurens Erklæring.

CLIX.

Erklæring over Krigs-Cancelliets Pro-Memoria af 18 September 1756, hvormed fulgte tvende Memoriatler, een fra Ingenieur-Major Rømeling af 1 Sept., og en anden fra General-Quartiermester og Obrist-Lieutenant Scheel af 4 Sept., derudi de besvare sig, at 4 af Majorens Domestiquer, tværtimod Reskriptet af 3 April 1750, ere til at aflægge Vidnesbyrd stæv- nede for Vaidetinget, og naaget Protestation af Forum, domte for Udeblivelse til at betale Faldsmaals Bøder, hvorfor de begiere Rømelings Domestiquer befriede for denne ugrundede Doms Execution, og Dommeren tilrettesat; Tillige med Vice-Stattholder Benzons Erklæring af 9 October 1756, der- udi han inderretter, at da Obrist-Lieutenant Scheel tilforn ved Skrivelse af 15 April havde meldt sig om samme Sag, havde han indhæntet Soren- skriverens Erklæring derover, som forklarede, at da disse Domestiquer tillige med endel andre vare indkaldte til at aflægge Vidne i en Justits-Sag angaaende Barnefødsel i Dølgemaal, havde de ikke exciperet Forum, enten ved Stævningens Forkyndelse, eller da den i Rette saidt, eller siden da Fo- relæggelsen blev dem forkyndt, hvorover han formeente sig i Følge Lovens 1-2-24 beføiet til at domme saaledes, som sket var, hvilket Vice-Stat- holderen, ved Svar af 3 Maji, havde tilkiendgivet Obrist-Lieutenanten.

*   *   *

At de 4re Major Rømelings Domestiquer, som i denne Sag ere indstævnedes til at aflægge Vidne, maae være saadanne, som i Følge Reskriptet af 3 April 1750, bør søges og tiltales for Krigs-Retten, det bør man, skiant det ingenlunde er beviist, dog antage, siden Major Rømeling saaledes foredrager det, uden at Sorensskriveren befindes, en- ten at have imodsaagt, eller nægtet det.

Naar dette sættes forud, kommer det fornemmelig an paa, om Major Rømeling er istand til at bevise det, han i sin Supplique er- klærer, nemlig at Sorensskriveren haver domt hans Domestiquer, for Udeblivelse, til at bøde deres Faldsmaals-Bøder, uanset de have exciperet Forum. Forholder det sig saaledes, kan Majoren noget nær være vis paa, at Sorensskriverens Kiendelse, naar den bliver appelleret, vil ved Over-

Over-Retten blive underkændt; og til saadan Indstævning for Over-Retten skulde jeg allerunderdanigst formene, at disse Domestiquer kunde forundes Beneficium Paupertatis, ifald de derom giøre allerunderdanigst Ansøgning, og Ansøgningen fra Krigs-Cancelliet bliver anbefalet.

Men at det ikke forholder sig saaledes, har man nogen Aarsag til at slutte deraf, at da Sorensskriveren, i hans Erklæring til Vice-Statsholderen havde sagt det Modsatte, nemlig at disse Majorens Domestiquer ei havde exciperet Forum, enten ved Stævningens Forkyndelse, eller, da den i Rette faldt, eller siden, da Forelæggelsen blev dem forkyndt; og Vice-Statsholderen, i hans Skrivelse til Obrist-Lieutenant Scheel af 3 Maji, havde givet ham tilkiende, hvad Sorensskriveren havde beraabt sig paa, saa har hverken Obrist-Lieutenant Scheel eller Major Kœmeling imodsaat det, eller videre, i den Sag, henvendt sig til Vice-Statsholderen, men derimod have de begge giennem Krigs-Cancelliet vendt sig til Deres Kongl. Majestæt med allerunderdanigst Ansøgning, hvorudi de ikke melde noget om den med Vice-Statsholderen førte Correspondence, men Major Kœmeling har allene, saa uformærkt ladet den Clausul indløbe: uagtet *Forums Protest*.

Naar man da antager, at det forholder sig saaledes, som Sorensskriveren forklarer, saa skønner jeg ei rettere, end at han baade har været besøiet og forbunden til at dømme saaledes, som han har dømt.

Det staaer enhver frit for, naar han stævnes for en Ret, som ikke er hans Bærning, da at giøre Exceptio fori non competentis, og saasnart han fremsætter denne, er Dommeren og forbunden til at kiende derpaa. Men det beroer og paa enhver at eftergive denne Exception, hvoraf da opkommer en Jurisdictio prorogata, saa at en Dommer bliver berettiget til at kiende og dømme paa den Person, som han ellers ikke havde nogen Jurisdiction over.

Denne Renunciation skeer enten udtrykkelig eller stiltiende; udtrykkelig naar En enten har foreskrevet sig til, i en vis Sag, at lide Dom for en vis Ret, som ikke er hans Bærning; eller og han selv møder for Retten, og der erklærer, at han, i den Sag, han er stævnet udi, erkien-

erklænder samme Ret for sit Bærning, og er forneiet med, der at lide Dom. Dette er det Tilfælde, som Lovens 1 Bogs 2 Cap. 20 Art. forudsætter.

Derimod skeer denne stiltiende, eller præsumeres at skee, naar En som er stævnet, hverken ved Stævningens Forkyndelse, eller for Retten første Tingdag, fremsætter exceptio fori, og tilkiendegiver, hvilket hans rette Bærning er. Den, som saaledes tier, antages ipso Jure at give slip paa denne Exception, og at erklænde den Ret, han er stævnet til, for hans rette Bærning. Dette haver sin gode Grund i det bekiendte Principium Juris: *Qui tacet, cum loqui deberet, consentire videtur.* Da Consensus tacitus og præsumptus in jure have den selv samme Kraft, som Consensus expressus, saa kan det være det samme, enten En virkelig møder for Retten, og der tydelig erklærer, at han samtykker i at lide Dom for den Ret i den Sag, eller og han tier stille, og ikke exciperer Forum enten ved Stævningens Forkyndelse, eller første Tingdag, og derved berettiger saavel Dommeren, som den Stævende til at formode dette hans Samtykke. Dette er det Tilfælde, som Lovens 1 B. 2 Cap. 27 Art. forudsætter, og det er i den Henseende, samme Artikel fastsætter, at den, som ikke ved Stævningens Forkyndelse, eller første Tingdag exciperer Forum, han skal svare for den Ret, han er stævnet til, og der lide Dom. Dette er i sig saa naturligt, og saa rimeligt, saa at, om der og aldrig var nogen Artikel for i Loven, kunde dog den naturlige Billighed selv lære alle og enhver det.

Ingen maae være uvidende om, at enhver Dommer har sin Jurisdiction af Deres Kongl. Majestæt selv, og at det er i Deres Majestæts Navn, han sidder i Retten og dommer. Intet kan da være mere anstændigt, og mere passeligt med Dommer-Embedets Værdighed, end at den, der indkaldes for en Ret, som ikke er hans Bærning, strax tilkiendegiver Dommeren, at han ikke holder sig forbunden til at møde efter denne Indkaldelse eller Stævnamaal, siden han ikke anseer samme Ret for hans Bærning, men at han derimod henseer sig under den eller den Ret, som han holder for sit rette Bærning.

At tie stille, og lade Retten og Dommeren opholde sig og giøre sig forgieves Umage med at afhienle Strævningen, imodtage Saggivelse og bevilge, samt udstæde Forelæggelse, det er at spille Giel med Dommeren, og det strider imod den Agtelse, enhver er hans Embede skyldig. Slikt maae ikke tilstaaes nogen, og de, som foretage sig det, fortiene ikke at finde Medhold, enten det er Civile eller Militaire.

Exceptio fori er en Exceptio dilatoria, som ber fremsættes strax in limine Processus og før der tages til Giennæle: fremkommer den siden, bør derpaa ikke agtes. Viger man fra dette Princip, staaer det enhver frit for at drive Spot med en Dommer ved at lade en Sag i lang Tid staae for hans Ret, og imidlertid uddrage den ved Forelæggelser, Opsættelser &c. og endelig tilsidst imod at Sagen skal optages til Doms, da først at fremkomme med Exceptionen.

Det, som hidindtil er sagt om dem, der stævnes til at lide Dom, gielder endnu saa meget mere om dem, der allene stævnes til at aflægge Bidne, som man endnu snarere om dem kan formode, at de eftergive exceptio fori, og godvillig ville møde for den Ret de ere stævnedes til; skjønt samme ikke er deres Børning.

Dette er noget, som Lovens i B. 13 Cap. 3 Art. ei allene tillader, men og antager. I sig kan det og være En ligegyldigt, for hvilken Ret, han udsiger sin Sandhed, og giør sin Forklaring om det, han er bevidst, i Henseende til et eller andet Factum; derimod er det ofte en stor Fordeel for en Sagsøger, at han kan faae alle sine Bidner førte, for een og den samme Ret og paa een og den samme Tid. Men det, som er en anden til stor Fordeel, og En selv ikke til mindste Skade eller Fornærmelse, det formodes enhver lettelig at samtykke udi.

Dette er det Tilfælde, Major Kœmelings 4 Domestiquer have været udi; de ere stævnedes ikke til at lide Dom, men allene til at aflægge

lægge Vidne i en Sag, angaaende Barnefødsel i Dølgemaal. Foruden det, at Dommeren ikke kunde vide, om disse Domstiqver just vare iblant dem, som i Følge Reskriptet af 3 April 1750 burde sortere under Krigs-Retten eller ei, saa var han saa meget mere beføiet i Uvisshed at antage, at de godvillig vilde møde for Veigdetinget, og der aflægge deres Vidne, som det var en offentlig Sag, de vare stævnedes udi, hvor de endog kunde synes paa en Slags Maade at være forbundne til at vise denne Villighed, for at befordre Sagens hastigere Tilendebringelse, og derved spare Publikum Omkostning. For enhver lettelig formodes at samtykke i det, som er en anden til Fordeel, naar det ikke er ham selv til Skade, saa maae han endnu langt snarere formodes at samtykke i det, som er Publikum til Fordeel, naar det ikke er ham selv til Skade.

Det er ikke at tvivle om, at disse Domstiqver jo ere stævnedes under Falsmaal. Da Stævningen blev dem forkyndt, kunde de med 3 Ord, nemlig med at erklære, at de sorterede under Krigsretten, have afgjort det, som siden har kostet saa megen Brevvevling, og saa mange Ansøgninger, thi saasnart Dommeren havde havt deres egen Erklæring, saa vare alle Formodninger for det Modsatte strax af sig selv bortfaldne. Da de hverken ved Stævningens Forkyndelse, eller første Tingdag for Retten exciperede Forum, saa var Dommeren, i Følge Forordningen af 3 Martii 1741, baade beføiet og forbunden til at forelægge dem under Falsmaals Straf. Da de efter saadan Forelæggelse endnu ikke mødte, var Dommeren atter, i Følge af bemeldte Forordning, forbunden til at dømme dem til at bøde deres Falsmaal.

Efter disse Omstændigheder skønner jeg ikke, at det vilde nytte Supplicanterne noget, om den ergangne Kiendelse for Over-Retten blev indstævnet, siden man noget nær kunde være forvissat om, at den der vilde blive ved Magt kiendt. Meget mindre understaaer jeg mig at raade Deres Kongl. Majestæt til, enten at tilintetgøre eller forandre en
 Kiend-

Kiendelse eller Dom, som i alle Maader har sin gode Grund i Lov og Forordninger, da det vilde blive af en ond Følge, om slige Folk skulde faae Anledning til at troe, at de ikke behøvede at værdige Dommeren og Retten et Svar, og i Tide, i Følge Loven excipere Forum, men at de kun kunde tie stille, og altid være forvissede om, naar samme deres Stiitienhed blev taget for et Samtykke, og en Kiendelse derefter afsagt, at de da, ved at ansøge, kunde faae samme, skönt lovmæssige, Kiendelse tilintetgjort eller forandret.

Hvad endelig Falsmaals Bødernes Esfergivelse angaaer, da er det en Ting, som blot og allene beroer paa Deres Majestæts Naade.

Dog skulde jeg allerunderdanigst formene, at disse Domestiquer først dertil maatte gjøre sig nogenledes værdige, ved at efterkomme Domstolens Kiendelse, og aflegge deres Vidnesbyrd for Bøigderinget.

Jeg skulde saaledes formene, at Krigs-Cancelliet paa deres Pro: Memoria af 18 September 1756 kunde svares, omtrent paa følgende Maade:

Derfor Major Ksmeling eller hans Domestiquer ere istand til at bevise, at de betimeligen, i Følge Norste Lovs 1 Bogs 2 Cap. 24 Art. have exciperet Forum, gjøre de best udi at indstævne Sorenskriverens Kiendelse for Over-Retten, hvor de i saa Fald kan vente, at den vil blive underkiendt, da bemeldte Domestiquer og til saadan Indstævning kan blive forundt aller-naadigst Beneficium Paupertaris, saafremt de derom gjøre allerunderdanigst Ansøgning.

Skulde det derimod forholde sig, som Sorenskriveren erklærer, nemlig, at disse Domestiquer ikke have exciperet Forum, enten ved Stævningens Forkyndelse, eller da den i Retten faldt,

eller siden, da Sorelæggelsen blev dem forkyndt, saa vil saadan Indstævning ikke meget nytte dem, siden Kiendelsen, i saa Fald, haver sin gode Grund i Norske Lovs 1ste Bogs 2det Cap. 24 Artikel confereret med 1ste B. 13de Cap. 3die Art.; meget mindre understaaer man sig herfra, at gjøre Hans Kongl. Majestæt nogen allerunderdanigst Forestilling til en i Lov og Ret grundet Kiendelses Forandring eller Cassation. Men det eeneste, som disse Domestiquer kan raades, er, at de efterkomme Dommens Kiendelse og aflægge deres Vidnesbyrd for Bøydetinget, hvilket de desuden heel vel, og uden mindste Fornærmelse for Krigs-Retten, kunde gjort i denne offentlige Sag, for at befordre Sagens Tilendebringelse, og derved spare Hans Majestæt og Publikum Omkostninger. Naar de da, for saavidt have efterkommet Dommerens Kiendelse, vil det i det øvrige komme an paa Hans Majestæts Naade, hvorvidt Salsmaals Bøder, efter derom skeete allerunderdanigst Forestilling, maatte allernaadigst vorde dem eftergivne. Kjøbenhavn den 31 December 1756.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Expederes efter Erklæringen.

